HN 22F1 H

C. PLINII

CAECILII SECVNDI

EPISTOLARVM

LIBRI DECEM

EIVSDEM

GRATIARVM ACTIO

SIVE

PANEGYRICVS

CVM ADNOTATIONIBVS PERPETVIS

IO. MATTHIAE GESNERI

QVI ETIAM

VITAM PLINII ET INDICES AVCTIORES
EMENDATIORESQVE DEDIT.

CVM PRIVIL. POT. POL. REG. ET EL. SAX.

DW Kern.

Hunc librum accepi a patre meo amantissimo J. J. S. Kern ao. 1756. cum. mat. cons. lig. Emtus est in nundinis hibernalibus Brunovicensibus.

LIPSIAE

SVMTIBVS CASPARI FRITSCHII

M D C C X X X I X.

AD

ILLVSTRISSIMVM COMITEM

AC DOMINVM

DOMINVM

HENRICVM XI

RVTHENVM

S. R. I. COMITEM AC

DOMINVM PLAVIAE, DYNASTAM

DE GRAIZ, CRANNICHFELD, GERA,

SCHLAIZ ET LOBENSTEIN,

GENTIS SENIORIS,

OBERN-GRAIZENSIS FAMILIAE

AC DITIONIS COLVMEN

VNICVM

EPISTOLA.

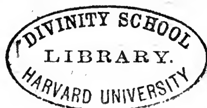

ILLVSTRISSIME COMES

DOMINE INDVLGENTISSIME

on quaeris, cum iſta tibi in manus traduntur, quod vehementer optabile eſt talem epiſtolam ſcribenti, Quis eſt iſte Geſnerus? Quid ſibi vult iſta dedicatio? Quale eſt, quod mihi offertur? Noſti, quae magna mea felicitas eſt, Geſnerum: noſti, quod tu in aliqua felicitatis parte ponis merito, Plinium; recordaris, quamquam obliuiſci ſoles tuorum benefactorum, quas ille cauſſas habeat ad te ablegandi exornatum praeſenti opera Plinium: recordaris, inquam, quam generoſa & liberali humanitate operam Plinio & mihi dederis, quantum legendo interpretandoque illius Panegyrico, quem Ciceronis epiſtolis & Taciti Agricolae ſubiiciebamus, & voluptatis & vtilitatis ceperis. Itaque

que non mirabere, meo quoque animo obuersari horas, quas in iucundissimis vitae meae reponere soleo, in quibus tuam & discendi cupiditatem, & ingenium felicissimum, & vere generosum pectus, & propriam magnis animis, atque vt summo loco natis, ita ad summa omnia contendentibus, humanitatem intueri ex proximo admirarique mihi licuit. Quid ergo pronius mihi fuit, quam de te cogitare, ILLVSTRISSIME COMES, *cum Plinium tractarem; aut quid videri iustius debuit, quam tuo nomini inscribere monumentum ingenii illius, quod vehementer tibi probari, quod capi a te, quod amari, sensissem. Nemo enim capit Plinium, quin amet, vt* ILLVSTRISSIMVM HENRICVM XI RVTHENVM *nemo nouit, quin amandum colendumque iudicet. Equidem ob id ipsum, quod te nosse mihi contigit,* ILLVSTRISSIME COMES, *ea ad te fiducia accedere sustineo, vt neque refugiam liberius aliquanto apud te ipsum de hoc nostro munusculo, quo te & literatos reliquos afficere visum est, disputare; quem norim, atque adeo exper-*

expertus ſim, pro tuo in quidquid pulchrum eſt amore, huius etiam generis commentationibus delectari. Quem quidem amorem gentilicium tibi eſſe, vt ea modo commemorem, quae ex proximo & coram cognoſcere mihi licuit, non modo ILLVSTRISSIMVS *tutor tuus* HENRICVS XXIV *me docuit, cuius decora in Buddeana Ienae & Vinariae in Marſchalliana Gryphum domo mihi innotuere, ſed tres etiam illius Illuſtriſſimi filii, in quibus* HENRICVM VI *anno huius ſaeculi XXIX Ienae de ſuperiori cathedra diſputantem non ſine ſumma omnium admiratione, & eorum maxime, qui recte iudicare poterant, audiui;* HENRICOS IX *atque* X *vero in hac ipſa Academia nuper in laude atque amoribus omnium verſatos, quod ſic volebant, complexus ſum, quorum manibus ad me ſcripta excellentiſſimi ingenii & generoſiſſimae liberalitatis pignora ſeruo, quos hoc ipſo tempore e Gallia reduces, & veteris obſequii noſtri memores, veterem ipſos beneuolentiam erga me & indulgentiam ſeruare, non ſine maximae & honeſtiſſimae voluptatis ſenſu paucis*

ante hebdomadibus expertus ſum. Pateris itaque pro gentilicio illo tuo in bonas literas amore, me de epiſtolarum Plinianarum, quod tibi hic offertur, opere pauca apud te, veteri praefationum more, diſputare.

Ab ipſo ſcriptas Plinio, neque recentiori demum tempore a commenticia illa quae Io. Harduini ingenio debetur, ſocietate confictas, accuratus ille conſenſus cum praeſtantiſſimis aeui, quo vixit, indubiisque monumentis, oſtendit, demonſtratus praeſertim a Io. Maſſono; qui conſenſus non ſane a mendacium & vanorum aliquot hominum ingeniis profectus eſſe potuit. Scriptas ergo has epiſtolas editasque ab ipſo Plinio, plane mihi non eſt dubium. Vtrum autem miſſae omnes ſint ad eos, quorum praeſcripta ſunt nomina, ea vero alia quaeſtio eſt, non ita facile affirmanda. Primo diem adſcriptum nulla habet, quod in iis, quae re ipſa ad amicos mittuntur, epiſtolis intermitti vix ſolet. Et, ſi dicas, quod praefracte equidem non negauerim, diei mentionem detractam cum ederentur, illud tamen apparet, argumenta epiſtolarum pleraque eſſe quaſi ad ipſam ſcribendi exercitationem

nem quæsita ac delecta; itaque omnia polita & ornata, eam quaesitam varietatem, vt hoc ipsum egisse illum appareat, vti relinqueret posteris quam pulcherrimam amabilissimamque sui ipsius imaginem. Cum enim gloriae bonis artibus parandae esset studiosissimus, & in hac quoque re Tullium, perpetuum & vnicum suum sibi exemplum proponeret, cuius in epistolis vel maxime tantus animus comprehensus, & posteritati commendatus est: quid poterat facere elegantius ad simulacrum mentis suae, & factorum vitaeque suae memoriam tradendam posteris, quam si scriptas a se epistolas in vulgus ederet eas, quibus foras quasi prodierat, & conspiciendum se praebuerat ille cupitor & affectator immortalitatis animus; iisque adderet alias, eo ipso consilio scriptas, & forte missas priuatim ad neminem, sed omni posteritati dicatas, quibus ea commemoraret, quae de se, de suis studiis, de toto vitae suae genere, de actionibus, de amicis suis, de rebus denique omnibus, quae ad ipsum vllo modo referrentur, scire & existimare vellet posteros. Illud de amicis quale sit, sic satis vel ex meo sensu

 arbi-

arbitrari mihi videor, qui hoc ipso tempore non sine suauitate quadam illud tempus cogitatione praecipiam, cum videbunt homines, qui post aliquot aetates hunc ipsum libellum in manus sument, licuisse mihi tantum non familiariter cum HENRICO XI RVTHENO *agere, quem sua nobilitas, virtus, felicitas, res gestae ad ingens adeo fastigium extulerint. De Plinio quidem rem se ita, vti dixi, habere, ipse iudicabis, scio, si percurrere velis vitam illius, qualem ex his epistolis, aliunde enim paucissima constant, collegit Cellarius, cui a nobis tantumdem fere adiectum est. Sed illud quoque ipsis epistolis cognoscendis intelliges, si attendere volueris, (& attendis, quae magna adolescentiae tuae laus est, quidquid agas) illud, inquam, pro magni illius & capacis ingenii tui vi agnosces, quaesitam esse studio varietatem & amoenitatem, lectorum lenocinia; non coniunctas vnius temporis, vel ad vnum hominem, vel vnius argumenti epistolas, distracta potius studio, quae ad vnum locum pertinent, suspensumque expectatione lectorem, vt plures peruoluat epistolas, dum ad eam veniat, quae* coe-

coeptam caussae alicuius aut negotii enarrationem absoluat. Illud quoque non sine consilio factum est, quod tot elogia hominum sui aeui, & praedicationem virtutis illorum intexuit: eo plurium nempe & hominum & familiarum intererat, habere opus hoc, & suis posteris, vt imaginem aliquam, vt titulum nobilitatis suae, commendare. Huic, puto, inter alia consilio debetur, quod in tanta librorum eius aeui strage, quae totam pene Traiani, optimi principis, historiam aboleuit, euasit hoc volumen, & cum auctoris sui, tum aliarum rerum, hominumque memoria nostra dignissimorum, conseruauit memoriam. Successit enim deinde Sidonii Apollinaris studium, viri magni, qui cum Nostrum vnice amaret, commendaret, in exemplum proponeret, quod ex subiectis testimoniis poteris intelligere, multiplicata huius operis exempla, sequentem mox colluuiem eo sustinere facilius potuerunt. Suauitate tecum, ILLVSTRISSIME COMES, *agendi prouectus modum epistolae iam egressus sum. Sed neque intercedit tua humanitas, quo minus reliqua adiiciam, quae in fronte huius libri di-*

cenda

cenda habeo, quaeque eo lubentius cognoscent lectores reliqui, si te vna praesentem quasi animo suo habuerint. Quid? quod possum etiam in quibusdam ad conscientiam tuam prouocare, & testem te, maiorem exceptione exhibere: vt in eo, quam saepe optarim, Panegyricum, vt nunc vocamus, siue gratiarum actionem Plinii nostri, pretiosum illud istius aeui monumentum, Celeberrimi Schwarzii studio expolitum, ante prodire, quam denuo mihi, post paruam illam editionem, vna cum epistolis, sine eo minus gratiae habituris, proferendus esset. Illa viri doctissimi cunctatio (sed Cunctator fuit etiam Fabius) facit, vt de fatis Plinii, ab eo inde tempore, quo publicis typis committi coepit (coniuncta enim fere epistolarum & Panegyrici sors fuit) deque Manuscriptis, qui adhuc exstant, supersedeam dicere, cum facile praeuideam, pleniora omnia & certiora illum suis ex thesauris dare posse. Quae eadem caussa fuit, vt eo facilius bibliopolae consilio obsequi in hac editione decreuerim. Est autem, vt obiter eum tibi, ILLVSTRISSIME COMES, *commendem,* Caspar Fritschius, *frater* Thomae, *(quem*

prin-

principem ſui generis hominem fuiſſe accepiſti) talis vir, quo nemo magis intelligit negotiationis iſtius librariae rationes, nemo generoſius illas liberaliusque tractat, indignus proinde iniuria, qua afficere illum nuper aliquis circa ſcriptores rei ruſticae, ipſius ſumtu, mea qualicunque opera, editos, conatus eſt: conatus eſt, inquam, non affecit. Per ipſum profecto & ipſius, dum viueret, fratrem non ſtetit, quo minus quidquid vsquam eſſet praeſidiorum compararetur ad exornandos illos ruſticos. Si qua latent (ex iis, quae data ſunt, (*) ſpeciminibus nondum intelligi ſatis potuit, quantum ea momentum habeant) non ipſius, iterum confirmo, & fide viri boni confirmo, culpa latent; proditura forte aliquando, nobis minime inuitis, ſed candide plaudentibus. Caſparis *igitur* Fritſchii, *huc enim redeo, rationibus & conſilio obſecutus ſum, qui deſiderari aiebat Plinium, & emendate, quantum eius fieri poſſet, editum, & adnotationibus inſtructum iis, quibus apertior fieret illius ſententia, non pueris quidem, & omnium rerum rudibus, ſed his, quorum rationes non ferunt, ſemper ad alios libros*

(*) *Miſcellan. Obſeruatt. Vol. VII pag. 274 ſeq.*

libros vt recurrant, historias, antiquitatemque in promtu habeant, difficiles Grammaticorum nodos longa meditatione resoluant. Lectionis varietatem, eiusque rei disputationem, non totam ille quidem excludebat, sed optabat moderationem ea in re adhiberi, quae non deterreret homines, quales descripsimus, sed eadem, quae maxime necessaria videntur, non dissimularet. Hoc, vt per se honestum est & vtile consilium, ita opportune iam locum habebat, cum ante annos non ita multos prodierint epistolae, Cortiana & Longoliana industria magno apparatu critico instructae; de Panegyrico autem non laudati modo Schwarzii opera in maxima proximaque expectatione sit, sed egregia quoque omnia minetur Cl. Arntzenius: quorum proinde industria quaesitis vti poterunt, qui toto, quod aiunt, sacco fundi sibi volent opes criticas. Nos ergo, quantum consequi studio atque intentione (quamquam saepe, vt ipse non ignoras, ILLVSTRISSIME COMES, *interpellati) potuimus, talem damus Plinium, qui vtilis esse possit propius & accuratius ipsum, non librarios, cognoscere volentibus: qua in re illa*

prae-

praesertim habita ratio est, vt non eos modo locos interpretaremur, qui vehementer indigere ea opera viderentur; sed illos etiam, in quibus adhaesisse, quamquam facilibus & apertis nostro iudicio, alios obseruabamus. Contigit etiam hic, quod nuper in Quinctiliano, vt dicenda essent, pro instituti nimirum ratione, non ea, quae ipse primus vidi, quae nescio quam multa sint; sed quae necessaria, aut commoda certe lectoribus, licet dicta ab aliis quoque, arbitrabar. Morem equidem illum tenui, nihil vt ponerem, nisi quod ita se habere, meis oculis, meo animo, cognouissem; si quod inuentum commemoratu dignum videretur, auctori suo libenter adscriberem, Cortium praesertim Schwarziumque frequenter laudarem.

Hoc igitur quidquid est operae meae tibi, ILLVSTRISSIME COMES, *dicatum esse volo ea lege atque conditione, vti profitear, tua etiam humanitate, tua indulgentia excitatum libenter tractasse Plinium, quod cognoscerem, esse apud te in honore hasce literas, teque sapientissima ratione, ab optimis praeceptis & tuo ipsius excellentissimo ingenio profecta, arbitrari,*

trari, vix, vt res ſunt hodie, feliciter tractari caeteras doctrinae partes poſſe, niſi quis ab horum librorum vſu diligenti iudicium, & quaſi guſtum quendam veri, pulchri, & honeſti, quod tum in oratione tum in vita & conſuetudine hominum conſpicitur, retulerit.

Exſtant, & ſuo tempore commemorabuntur apud poſteros etiam, ſingularia plane excubantis pro te Prouidentiae diuinae munera, quae orbitatem tuam ita gubernauit, vt merito ſuſpicemur, praeparari te magnificum illius inſtrumentum ad ſalutem & felicitatem plurimorum hominum, tum qui in tua ditione ſunt, tum aliorum quoque, procurandam. Non puto errare me, ſi inter illa munera locum tribuam non poſtremum illi, quod comitem tibi & adoleſcentiae tuae rectorem adſignauit Conſultiſſimum iuris & omnis ſapientiae Riſenbeckium tuum, cuius cum prudentiam & fidem in ſuis pignoribus cognitam perſpectamque feliciter habuiſſet Illuſtriſſimus tutor tuus HENRICVS XXIV, *quem ante laudaui, eum tibi adiunxit, cui aequam ſcilicet, quin, vt eſt religioſiſſimus, & officiorum omnium non peritiſſimus modo ſed etiam obſeruantiſſimus, maio-*

maiorem ſolicitioremque curam ſe debere, quam ſuis filiis exiſtimaret, cum de his rationem reddendam praeter Deum & ſuam conſcientiam nemini, ſciret; de te autem etiam iudicia aliorum hominum reuereatur. Huic igitur Riſenbeckio tuo, veriſſimo Phoenici, cum credideris, a me etiam aliquid diſci poſſe profuturum; vehementer mihi elaborandum eſt, vt, bonum me virum eſſe, quod illi credidiſti, tuo ipſius iudicio intelligas. Gratum quidem & non immemorem tuae in me indulgentiae, hic ipſe libellus teſtis ſemper exſtabit. Vtinam etiam verum me vatem agnoſcas aliquando, cum praedicere tibi audeo, quod vehementiſſime opto, & e ſignis raro fallacibus colligere mihi videor, futurum, vt tui ciues longa plenaque ſub te felicitate beati gratias decernant iis omnibus, quorum cura, ſtudio, conſiliis, opera, generoſiſſimum illud pectus virtutibus omnibus impletum, & ſapienter feliciterque adminiſtrandae reipublicae praeparatum erit, quarum rerum quandam quaſi auroram iam videmus in tot rebus, quas in Plinio, iam tuo, adhuc amamus hodie, in tot pueris, vt hoc vtar, qui tua liberalitate cultu humanita-

tis & religionis imbuuntur, in tot miseris, qui benignitate tua fouentur, in tot studiosis iuuenibus, qui tibi se debere vitae & studiorum praesidia quaedam grati agnoscunt, in familiae tuae disciplina & tranquillitate, in honore eorum, quibus contigit, vt ad ingenii tui cultum aliquid conferant. Macte istis laudibus, ILLVSTRISSIME COMES, *& istas praeclarissimas rectricis virtutis meditationes ad ipsum reipublicae actum & ciuium tuorum felicitatem reliquorumque admirationem suo tempore faustis auspiciis transfer. Ita Deus aetatem tuam bonis omnibus cumulet. Dab. in Academia, quam ornas, Georgia Augusta Kal. Octobr.* CIↃ IↃ CCXXXVIII.

ILLVSTRISSIMI NOMINIS
TVI

addictus cliens
IO. MATTHIAS GESNERVS.

VITA
C. PLINII CAECILII
SECVNDI
AVCTORE
CHRISTOPHORO CELLARIO.

Caius Plinius Caecilius Secundus municipio Como, ad Larium lacum in Transpadana ſito, ortus fuit. Patria enim municipium erat IV, 13, 3, circa Larium lacum [a], quem idcirco *ſuum* appellat II, 8, 1 & VI, 24, 2, iuxta quem villas amoeniſſimas poſſidebat IX, 7, qui ſitus *Comum* abunde deſignat, quod *delicias ſuas* I, 3, 1 vocat, vt nihil de inſcriptionibus infra producendis [b] referam, in agro & oppido Comenſi repertis. Veronenſes quidem ipſe *ſuos* dixit VI, 34, 1, verum adoptionis lege, quia auunculus Plinius, adoptione pater, Veronenſis fuit, vt poſt Onuphrii probationes vel vnus lapis, in ripa Benaci inuentus, & ab Reineſio Inſcript. XI, 11 expreſſus, ſatis clare his verbis oſtendit:

C. PLINI - - - VERONENSIS
- - - - HISTORIARVM H. L--

Annum, quo natus fuit, non obſcure indica-

ADNOTATIONES IO. MAT. GESNERI.

[a] Apertus in primis locus eſt 4, 30, 1 vbi ex *patria ſua* quaeſtionem ſe attuliſſe ait, quae pertinet ad viciniam Lacus Larii.

[b] Subiicientur ſtatim huic vitae.

 uit,

uit, quum Vesuuio ardente duodeuicesimum se habuisse tradit VI, 20, 5, qui Titi Caesaris primus fuit, Dione Cassio memorante. Si addis nouem annos Vespasiani, & vnum, ac quod excurrit, scenicorum principum; circiter sexto Neronis [c] natum Plinium, & quum iste interficeretur, fere octennem fuisse apparebit. Pater C. Caecilius [d] Comensis erat, de quo nihil reperimus, nisi quod eius gentis fuit, ex qua Caecilium, poëtam tenerum, sodalem suum, & ipsum quoque Nouocomensem, Catullus laudat carmine XXXIII. Mater Plinia, C. Plinii Veronensis, qui Naturalem Historiam reliquit, soror, quae, amisso marito, in domo fratris mansit VI, 16, 4 & ep. 20, a quo filius adoptatus fuerat, V, 8, 5, qui ideo in nomen *C. Plinii Secundi* successit, quum antea Caecilius esset. [e] Patrem Caecilium mature amisit, educatus cura matris & auunculi, nec non

c Aerae vulgaris 62, Vrbis Cond. Varron. 815 Massonus ad 17 & 25 (Nimirum sic laudabimus semper viri doctissimi vitam Plinii, vt iterum edita est, adscriptis annis aetatis, &, quoties opus est, paragraphis.)

d Quae gens plebeia, sed nobilis eadem, Masso. 1, 2. De illius antiquitate ipse noster 8,10,3 cum *non subitas imagines* a suo etiam latere commemorat. An huc referri debeant statuae principum in agris *per plures successiones* traditae 10, 24, 1, forte disputari possit.

e Ita tamen, vt *Caecilii* nomen non immutaret, aut produceret in *Caecilianum*, quod libera rep. fieri solebat. Etiam retinuit senatoriam patris dignitatem, cum intra equestrem substitisset auunculus. v. Masso. 1, 6. Caeterum huic suo patri adoptiuo immortalitatem adiuuit, libros & vitae illius rationem commemorando 3, 5; & mortis genus celebrando 6, 16.

non tutoris Verginii Rufi, II, 1, 8.[f] Studiis impense a puero addictus adeo, vt decimo quarto aetatis anno tragoediam Graecam scriberet VII, 4, 2, Liuium adolescentulus legeret VI, 20, 5, Ciceronem etiam adultus aemularetur IV, 8, 4, non contentus saeculi eloquentia I, 5, 12, in cuius studio praeceptore Quinctiliano vsus est II, 14, 9, & Nicete Sacerdote VI, 6, 3,[g] ac in philosophia, praeter alios, Euphrate Stoico, quem in Syria miles audiuit I, 10, 2.[h] Nec alienus a poësi fuit VII, 4, 2, ingenium sortitus hilare ac poëticum V, 3, 2,[i] cuius tum alia specimina dedit, in epistolis reliqua VII, 4 & 9, tum maxime Hendecasyllaborum librum IV, 14, 8.[k] Sic indole capa-

f Nec diu adoptiuo patre frui illi licuit, qui A.C. 79 cum XVIII aetatis annum ageret, incendio Vesuuii perierit. Quid ipse interim Miseni egerit, narrat 6, 20.

g De Quinctiliano nuper disputauimus, in praef. §. 9 sq. de Nicete vid. Masso. 14, 4. Quam iucunde illius temporis & scholae memoriam vsurpauerit noster, ipse docet 2, 18, 1. Condiscipulos habuit Voconium Romanum 2, 13, 5 & Romanum Firmum, erga quem liberalis est 1, 19. Alios quoque memorat, qui adolescentiam suam formauerint, vt Corellium Rufum 1, 12, 12; Hispullam eius vxorem 4, 19, 7; Arulenum Rusticum 1, 14, 1. Spem de se magnam concitasse nostrum, inde quoque apparet, quod *oppidum praediis* ipsius *vicinum*, *Tifernum Tiberinum* (hod. *Città di Castello*) *pene adhuc puerum patronum cooptauit* 4, 1, 4.

h Etiam Artemidoro, de quo 3, 11.

i Solum forte crimen, quod adhaerescere in viro laude omni cumulatissimo posse videtur, illud est, quod in hac ipsa epistola 5, 3 item 4, 14 & 4, 27 defendere studet, versus lasciui. Quam male ipsi defensio successerit ad 4, 27, 4 indicamus. Quin parum etiam poëtam fuisse puto. Vid. adscripta ad 7, 4.

k De historiis etiam scribendis illum cogitasse apparet ex 5, 8. Edideritne aliquid, non liquet.

ciſſima omnium literarum, & inexhauſto labore, id tandem conſequutus fuit, vt omnes eruditi illum amarent I, 13, 6, eumque ac Tacitum pro doctiſſimis ſuorum temporum haberent VII, 20, 5 & IX, 23, 3. Recitationes in primis vrgebat propter multiplicem vſum V, 3, 8, nec ipſe ſolum aliis auditor frequens aderat I, 13, 6. VIII, 12, 1, ſed ſua quoque poëmata recitabat V, 3, 7. IX, 34, etiam actiones ſeu forenſes orationes II, 19, [l] & Panegyricum Traiano dictum III, 8, 4. Orator clariſſimus fuit, vt nemo facile illi praeferatur. Nam vndeuiceſimo anno dicere in foro coepit V, 8, 8, [m] & per omnem aetatem [n] cauſſas egit tam apud Centumuiros I, 18, 3, & IX, 23, 1, quorum iudicia *ſuam arenam* vocat VI, 12, 2,[o] etſi indigna ſaepe eius ingenio erant II, 14, 1; quam in ſenatu nobiliores, vt contra [p] Baebium Maſſam VII, vlt. Caecilium Claſſicum III, 4, & 9, & Marium Priſcum II, 11, ac pro Iulio Baſſo IV, 9, & Rufo Vareno V, 20, quas in ſummam collegit VI, 29, 8 ſeq. [q] Honores

res

l Quam diligentiam adhibuerit, vt etiam orationes ſuae quam emendatiſſimae in manus hominum venirent, docet ipſe 7, 17.

m Inter primas forte fuit cauſſa Iulii Paſtoris quam egit *adoleſcentulus* ille quidem, ſed qui vxorem tamen iam haberet 1, 18, 3: eandem cauſſam dum commemorat 4, 24, 1 *iuuenem* ſe ait fuiſſe.

n Etiam poſt Conſulatum geſtum. Vid. 4, 17, 3.

o Quanto plauſu auditus ſit, oſtendit 4, 16.

p Publicium Certum 9,13. pro Clario 9,28,5.

q In cauſſis autem agendis

non

res gessit amplissimos. Fuit enim Quaestor Caesaris VII, 16, 2, Tribunus militum III, 11, 5,[r] Tribunus plebis I, 23, 2 & P. 95, 1, Praetor III, 11, 2 & VII, 16, 2,[s] Praefectus aerarii Saturni V, 15, 5. P. 92, 1,[t] Praefectus aerarii militaris (de quo VII, 14, n.[u]) Inscript. Consul III, 13, 1 & ep. 18, 1, & P. 91.[x] Augur IV, 8,[y] Propraetor prouinciae Ponticae consulari potestate X, 77, n. & Inscript.[z] Curator aluei

b 4 Tiberis

non pactione modo, dono, & munere, sed xeniis etiam abstinuit 5, 14, 8.

r Add. 10, 19, 1. 1, 10, 2 vbi adolescentulum se in Syria ait militasse. Reditum e militia hac suum memorat 7, 4, 3. Conf. 8, 14, 7 & 8. Circa annum aetatis XXV, quae legitima aetas est, Quaestorem factum probabile est. Fuit autem Quaestor Caesaris cum Calestrio Tirone vid. 7, 16, 2. Quaestor nempe Caesaris, in quantum is Consul: quaestor porro annuus, quae erudite demonstrat Masso. 25, 2.

s Gessit Praeturam anno suae aetatis 31 & 32, Christi 93, quod luculenter & ingeniose demonstratum dedit Massonus.

t Add. 10, 20, 1 & 24, 3 vbi plurium numero *indulgentia* VESTRA, & *delegati a* VOBIS *officii cura*, memoratur. Tamen Massonus 36, 7 post obitum Neruae a Traiano solo illud delegatum, e temporum rationibus ostendit. Quid si in scriniis & commentariis Neruae inuentum Plinium honore auxit Traianus? vt ad ambos referri factum posset. De occupationibus huius officii conqueritur 1, 10, 9. Menstruas tamen eius vices intelligimus ex 10, 24, 3.

u Nempe ostendit Cellarius ad l. c. vicesimam hereditatum ad aerarium militare pertinuisse. *Aerario militari praefectum*, etiam inscriptiones memorant. Plinius quidem nusquam, vt, diuersi a praefectura aerarii Saturni, muneris meminit.

x In quo consulatu, (bimestri pro consuetudine illius temporis in primatis, de qua ad Paneg. 92, 4) & quidem mense Septembri, Gratiarum actionem, siue Panegyricum habuit, qui exstat. Caeterum circa haec tempora etiam fuit Quinque vir sumtibus publicis minuendis, Virginio Rufo illum eligente, per quem ipse excusaretur 2, 1, 9.

y Petierat Auguratum, vel aliud sacerdotium a Traiano 10, 8. Factum id anno Plinii circiter 41 probat Massonus §. 2.

z Cur *Propraetor* Plinius, cum ante ipsum Bithyniam rexissent Pre-

Tiberis V, 15, 2 n. & Inscription. Matrimonium bis contraxit: de priore nihil exstat ante viduitatem IX, 13, 4; [a] alterum cum Calpurnia iniit, Calpurnii Fabati [b] ex filio nepte, IV, 1, 1, quae abortum fecit VIII, 10, nec alio partu maritum beasse legitur: ipsa vero docta & studiis exculta IV, 19, 2 & VI, 7, 1 mariti, quam-

Proconsules: quam vim habeat *consularis* illa, quae ipsi tribuitur in inscriptione, *potestas?* eruditissime disputat ad hunc annum, h. e. 41 & 42 Plinii, Christi 103, Massonus, qui etiam illud ostendit, non integrum biennium in prouincia commoratum esse Plinium. Caeterum fabulam de Plinio ad Christianismum conuerso ad reditum ipsius e prouincia refert Pseudo-Dexter in Chronico, & illius commentator Biuarius. Iussu enim Traiani appulisse ad Cretam, aedificationis cuiusdam caussa, ibique a S. Tito Episcopo conuersum ad fidem. Addit Dexter, *Nec desunt, qui putent, septima Sextilis ad Nouocomum esse passum.* Sed puduit merito commenti illepidi (incrustati licet in fictis Luitprandi aduersariis n. 292 sq. p. 512) viros doctissimos, qui Acta SS. mensis Augusti Antuerpiae ediderunt, qui ne verbo quidem mentionem illius rei iniicere dignantur: neque opus nimirum erat, cum ipsam sinistri illius Dextri fidem in vniuersum iam damnassent. Neque vero erat, quod refutaret illud Boxhornius in iudicio de Plinio, quod epistolis a se editis praemisit: multo minus refellendum erat ex 10, 97 vbi *exitiabilem* vocet *superstitionem* Christianorum. Parum enim hoc ad fabulam, quae postea in reditu ex prouincia contigisse dicitur: nec appellat Plinius *exitiabilem superstitionem* (quae Taciti vox est An. 15, 44) sed prauam & immodicam 10, 97, 8. Si omnino placeat refutare, illud est apertum, epistolas eius pertinere ad annum aetatis Plinii 55 tredecim nimium annos vltra reditum ex prouincia: vid. no. Potuitne autem de tanta immutatione tacere?

a Nisi quod socrus meminit 1, 18, 3 cum ipse esset adolescentulus, Domitianus adhuc imperaret. Et statim a morte Domitiani vxorem lugebat 9, 13, 4 cuius vitricus erat Vectius Proculus 9, 13, 13. Sic duo se matrimonia Domitiano imperante contraxisse ait 10, 2, 2. De quo loco Masso. 36, 3.

b Nouocomensem & ipsum Fabatum fuisse satis apparet non tantum ex veteri inscriptione in Comensi agro reperta, quam post alios exhibet Grut. 382, 6 quamque ad nostrum pertinere non improbabile est: sed ex ipso nostro

quamquam aetate maioris, amantissima IV, 19, 2 & 5[c] ita ab amita Hispulla instituta, ibidem 1 & 6. Pater enim pridem decesserat V, 12, 2, cuius memoriae porticum auus dedicauit V, 12, 1, ipse vero auus, quum in Bithynia[d] Plinius cum vxore esset, mortem obiit X, 121, postquam senectutem in Transpadana exegerat VII, 16, 3. Frugalis & abstinens Plinius fuit II, 4, 3 & ep. 6, 4, vt voluptates etiam studiis condiret, IX, 36, 4 & inter venandum studeret I, 6. V, 18, 2. IX, 36, 6,[e] nec vero minus diligens pater familiae, qui praedia sua mirifice tum coluit, tum aedificauit, quod de Laurentino ipse narrat II, 17; de Tuscis V, 6; de Transpadanis ad Larium IX, 7, quam industriam & aliis praediis suis, V, 6, 45 enumeratis, adhibuisse non dubitandum est.[f] Mitis in seruos

 I, 4, 4,

stro 5, 12, 2. 7, 16, 32, 1 coll. 7, 16, 4 & 7, 23, 1.

c Quae epistola non diu post initum matrimonium scripta. Amoris sui vehementiam aliis quoque epistolis declarauit, vt 6, 4 & 7 it. 7, 5.

d Non satis certo hoc ex laudata epistola colligitur, vbi excusat Plinius, quod iter vxoris diplomate iuuerit. Non est credibile, mulierem delicatam & infirmam tantum iter, ea celeritate, sine marito confecisse. Potuit Plinius vt curator aluei Tiberis, vel alio quocunque nomine diplomatum potestatem habuisse. Haec etiam Massoni est sententia ad 43, 8.

e Hac ipsa epistola 9, 36 rationem totam in praediis suis viuendi aestiuam percenset, vt ep. 40 hibernam persequitur.

f Fortis fuit, in caussis etiam illis suscipiendis, quibus inuisum se Domitiano & obnoxium delatoribus fieri, sciebat. Vid. 1, 5, 5 sq. Itaque etiam reus futurus erat, nisi interfectus esset Domitianus 7, 27, 14. Eo defuncto, Heluidii Prisci vltionem fortiter suscepit. Totam rem enarrat 9, 13 add. 4, 21, 3. Quam non metuerit Artemidorum, phi-

I, 4, 4, adeo vt nullos *vinctos* haberet III, 19, 7, ſuisque domum permitteret inſtar ciuitatis eſſe, ac peculium morte ad familiares transmittere VIII, 16, 2. Iuſtitiam non tam ex legum rigore, quam aequitatis modulo perſequebatur II, 16 & IV, 10, redemtoribus remiſſiones ob ſterilitatem faciens VIII, 2 & X, 24, 5. Munificus inprimis, quod variis operibus oſtendit. Templum enim Tifernatibus exſtruxit pecunia ſua IV, 1, 5. & aedem Cereris in praediis ſuis IX, 39. Patriae ſumtus partem in praeceptores publicos dedit IV, 13, 6, & ingenuis pueris alimenta annua conſtituit I, 8, 10. Etiam bibliothecam patriae publicam dedicauit, I, 8, 2. II, 5.[g] Praeterea in multos priuatos admodum liberalis, in Curianum Cratillae filium, cui legatum remiſit V, 1, 10, in Voconium Firmum, cui cenſum equeſtrem ſuppleuit I, 19, in Martialem, quem viatico iuuit III, 21, 2, in Artemidorum philoſophum, cui vrbe excedere iuſſo, quae Domitiani ſaeuitia fuit, pecuniam, qua opus erat, a locupletibus negatam, ipſe mutuatus, gratuitam dedit, III, 11, 2, in Quinctiliani praeceptoris filiam, cuius dotem auxit VI, 32, in Co-

philoſophiae nomine ab vrbe ſe motum, adiuuare, & quo ſuo cum periculo, refert 3, 11. Quo animo Corelliae cauſſam contra C. Caecilium COS. deſignatum ſuſceperit narrat 4, 17. Add. 6, 8, 5.

g De ſua in publicam rem liberalitate agit etiam 5, 7, vbi *vndecies* h. e. 55000 florenos Rhenanos ſe reip. contuliſſe, gloriatur. Sic proſocero, cuius heres futurus erat, publicam liberalitatem commendat 5, 12.

Corelliam, cui agrum minori pretio vendidit VII, 11 & 14, in Caluinam, cui patris debita remisit II, 4, 2.[h] His moribus[i] omnium bonorum beneuolentiam conciliauit,[k] Traiani in primis, apud quem gratia valuit,[l] qua ad aliorum magis commoda, quam ad sua vsus est.[m] Multa enim multis impetrauit, peregrinis ius ciuitatis X, 4 & 6: libertis ius Quiritium X, 4 & 105: Voconio Romano condiscipulo ius trium liberorum II, 13, 8, & senatoriam dignitatem X, 3, 2. Accio Surae praeturam X, 7, & aliis alia. Amicitiam cum optimo quoque coluit,[n] etiam periculo suo III, 11, 2 seq.[o] maxime cum literatis & studiorum sociis, in quibus Tacitum primo loco, & prope vnum habuit, quem e viuis aemularetur, quod paullo maior aetate erat, VII, 20, 4, quem etiam ingenio, doctrina, honoribus est adsequutus,

isque

h In Metilium Crispum, cui ordines impetrauerat, & quadraginta millia numûm (2000 flor. Rhen.) ad instruendum se ornandumque donauerat 6, 25, 2: in Modestum, cui libertatem dubie legatam vltro dedit 4, 10: in nutricem suam, cui agellum centum millium numûm (5000 flor. Rhen.) donauit 6, 3.

i Quos gloriae studio incitatos fuisse, non dissimulat 7, 33 (vbi Ciceronem suum imitatur fam. 5, 12) conf. 6, 29, 3. Quam tamen ea in re moderationem adhiberi velit, docet 1, 8, 13 sq. Caeterum Imperatoris quoque gloriae se studiosum ostendit praesertim 10, 50.

k Quanti illum Corellius fecerit, explicat 4, 17, 8: esse, qui se imitentur, gaudet 6, 11.

l Qui ipsum in consilium non nunquam adhibuit in cognitionibus, v. g. 4, 22, 1 & in rescriptis suis, libro decimo comprehensis, tractat amantissime.

m Tamen etiam ad sua: vt ad ius trium liberorum 10, 2; ad auguratum 10, 8 &c.

n Suum in laudandis amicis studium suauissime excusat 7, 28.

o Vid. ad proximam notam f.

isque viciſſim tanti Plinium fecit, vt libros ſuos emendandos ei crederet VII, 20, 1. Hi duumuiri principatum in literis tenuere, vt vna nominarentur, quum de ſtudiis ſermo eſſet VII, 20, 5, in hos coniectura ferretur, ſi de doctis non nominatis eſſet ferenda IX, 23, 3. Caeterorum amicitiae epiſtolis illuſtratae ſunt.[p] Corpore fuit imbecillo & minus robuſto, quod *corpuſculum* Traianus dixit X, 29, 1, & intentius cauſſam orantem per libertum admonuit, vt lateri conſuleret II, 11, 15. Aliquando lippitudine laborauit VII, 21, 1, honeſtiſſimis cauſſis, lucubrationibus contracta, quibus & caeterae imbecillitates maiorem forte partem imputandae ſunt.[q] De morte nihil certo conſtat: ſimile autem vero habetur, per plurimum imperii Traiani tempus, aut paullo vltra, vitam produxiſſe.[r]

p Vid. Index hominum, cui intexuimus catalogum eorum, quibus inſcriptae ſunt epiſtolae.

q Aegrotaſſe illum etiam circa Neruae mortis tempus, apparet ex 10, 24, 3 & grauiſſime quidem 10, 4. Forte idem fuit morbus, in quo abſtinentiam ſuam & moderationem probauit 7, 1, 4 ſq.

r Certe inter epiſtolas eius, vt nulla habet characterem temporis prioris anno Plinii 36 (vid. Maſſo. h. a. §. 10) ita nec vlla recentior anno aetatis illius 55 certis indiciis deprehendi a Maſſono potuit. Caeterum, quoniam hic ſumus, illud etiam adnotare iucundum eſt, quod nec anuli ſui ἀποσφράγισμα ſ. typum ignorare nos voluit, *quadrigas* 10, 16, 3. Tandem illud forte huc referendum ſupereſt, librum octauum editum videri poſt nonum Maſſono 44, 3: nonum autem ipſum aliquo poſt ſex priores interuallo editum, ad 45, 2 colligit ex 9, 19, 1 coll. 6, 10, 4. Caetera, quae ad literariam epiſtolarum hiſtoriam pertinent e Fabriciana Bibliotheca petenda ſunt, cui quod adiiciamus, in tanta praeſertim Schvvarziani operis expectatione, iam non habemus.

INSCRIPTIONES ANTIQVAE DE PLINIO.

I.

COMI *in exteriori structura templi maximi.*
(nescio vnde acceptam dedere editores a saeculo inde plerique.)

C. PLINIO L. * F. O. ** V. F. CAECILIO SECVNDO
COS. AVG. CVRAT. TIBER.

* *Lucii F.* quod probat Masso. prae aliorum C. f. *Caii.*

** Sic vitiose dant pro O V F. quod est in aliis h. e. *Oufentina tribu.* Vid. Masso. 1, 9.

II.

In AGRO COMENSI ap. Gruter. p. 454, 5.

C. PLINIO L. F.
O V F. CAECILIO
SECVNDO. COS
AVGVR. CVR. ALV, TIB
ER. ET. CLOAC. VRB
PRAEF. AER. SAT. PRAEF
AER. MIL. Q. * IMP
SEVIR. ** EQ. ROM
***LEG. III. GALL. XVIRO
STL. IVD. FL.****DIVIT. AVG
- - - - RCELIENS

* *Quaestori Imperatoris* f. Caesaris.

** h. e. vni de sex turmis equitum Ro. praefecto vid. Masso. 22.

*** Supplendum TRIBVNO, volunt Fabrettus inscr. c. 5 p. 411 & Massonus; quod Gudius voluisse dicitur LEGATO, forte non tam ita legi, quam suppleri voluit.

**** *Flamini Diui Titi Aug.* Masso, 19, 1.

III.

MEDIOLANI in Aede S. Ambrosii apud Grut. p. 454, 3 & plenius 1028, 5: nec fine alia varietate, quae tamen fidei antiquitatis derogare non debet. Tabula lapidea in partes secta, & formata in sarcophagum, a posterioribus, lacunis & coniecturis occasionem dedit. Fundus quasi & substantia bona. Nempe priori loco sic:

C. PLINIVS. C. * F. C. N.
CAECILIVS. SECVNDVS
COS. ** AVGVR. LEGAT. PRO *** PRAET
PROVINC. PONTI. CONSVLARI PO
TESTATE. IN. EAM. PROVINCIAM. AB
IMP. CAESARE. NERVA. TRAIANO
AVG. GERMANICO. MISSVS ****
CVRAT. ALVEI. TIBERIS. ET. RIPAR
PRAEF. AERARI. SATVRNI. PRAEF
AERARI. MILIT. LEG. LEG. VI. GALLIC
X. VIR STLIT. IVDICANDIS

poste-

posteriore loco eadem fere, h. e. tenui modo, & quae descriptorum ingeniis tribui possit, varietate; sed a versu penultimo & voce MILIT. sic pergitur:

QVAEST. IMP. SEVIR. EQVITVM . . . .
TRIB. MILIT. LEG. III. GALLICAE . . . . . .
X. VIR. STLITIB. IVDICANDIS. THER † . . . . .
ADIECTIS. IN. ORNATVM. H-S. CCC . . . . .
AMPLIVS. IN. TVTELA. H - S. CC. T. F. I.
ET. LIBERTORVM. SVORVM. NOMIN. H-S|XVIII|LXVI. DCLVI. REI
INCREMENT. POSTEA. AD. EPVLVM. PLEB. VRBAN. VOLVIT. PERTIN
AMPLIVS.DEDIT.IN.ALIMEN.PVEROR.ET.PVELLAR.PLEB.VRB.H-S....
IN. TVTELAM. BYBLIOTHECAE. H - S. C . . . . .

* Vid. ad Inscr. I no. a. Et sic quoque apud Gruterum posteriore loco legitur, nempe L. F. OVF. CAECILIVS &c.

** om. COS. Grut. p. 1028.

*** PROC. PR. Grut. p. 1028 vitiose.

**** om. Grut. p. 1028.

† Haec ita supplet Alciatus in hist. Mediol. L. 2 *Thermas adiectis in ornatum sestertiis tercentis, & eo amplius in tutela (f. tutelam) sestertiis ducentis testamento fieri iussit.* Reliquae viri interpretationes non sunt magni momenti, quas videre licet etiam ap. Massonum. Et multum sane passam esse vltimam inscriptionis partem, apparet. Operae pretium fuerit, eam cum archetypo, si adhuc exstat, iterum conferri.

TESTI-

TESTIMONIA ET IVDICIA ALIORVM SCRIPTORVM VETERVM.

MARTIALIS *lib. X. Epigram. XIX.*

Nec doctum ſatis, & parum ſeuerum,
Sed non rusticulum nimis libellum
Facundo mea Plinio Thalia,
I, perfer.

Poſteriora Epigrammatis verba noſter epiſtola vltima libri III. repetiit.

Ponitur hic vulgo QVINCTIL. 12, 10, 11.

Hinc vim Caeſaris, indolem Caecilii, ſubtilitatem Callidii, grauitatem Bruti, acumen Sulpicii, acerbitatem Caſſii, diligentiam Pollionis, dignitatem Meſſallae, ſanctitatem Calui reperiemus. In his etiam, quos ipſi vidimus, (*ſic eſt, non* videmus, *vt quidam dedere*) copiam Senecae, vires Africani, maturitatem Afri, iucunditatem Criſpi, ſonum Tracchalli, elegantiam Secundi.

Sed obſeruauimus ad h. l. non *Plinium Secundum* hic laudari, ſed *Iulium Secundum*, de quo 10, 1, 120. Ibidem ſ. 122 ea dicit, quae ad Secundum noſtrum vel maxime pertinent:

Habebunt, qui poſt nos de oratoribus ſcribent, magnam eos, qui nunc vigent, materiam vere laudandi. Sunt enim ſumma hodie, quibus illuſtratur forum, ingenia. Namque & conſummati iam patroni veteribus aemulantur, & eos iuuenum ad optima tendentium imitatur ac ſequitur induſtria.

MACROBIVS *lib. V. Saturn. cap. I.*

Quatuor ſunt genera dicendi: copioſum, in quo Cicero dominatur; breue, in quo Salluſtius regnat; ſiccum, quod Frontoni adſcribitur; pingue & floridum, in quo Plinius Secundus quondam, & nunc nullo veterum minor Symmachus luxuriatur.

SIDO-

SIDONIVS APOLLINARIS *lib. I. ep. I.*

Epistolas omnes, retractatis exemplaribus enucleatisque, vno volumine includam, Q. Symmachi rotunditatem, C. Plinii disciplinam maturitatemque, vestigiis praesumtuosis insequuturus.

IDEM *lib. IV. epist. III. ad Claudianum, Mamerti, Viennensis episcopi, fratrem, vt ex epist. XI. apparet.*

Si reare quemquam mortalium (cui tamen sermocinari Latialiter cordi est) non pauere, quum in examen aurium tuarum, quippe scriptus, adducitur, tuarum, inquam, aurium, quarum peritiae, si me decursorum ad hoc aeui temporum praerogatiua non obruat, nec Frontonianae grauitatis, aut ponderis Apuleiani fulmen aequiparem, cui Varrones, vel Atacinus, vel Terentius, Plinii vel auunculus vel Secundus, compositi impraesentiarum rusticabuntur.

Eodem libro, epist. XXII.

Ego Plinio, vt discipulus, adsurgo.

Perpetuus enim imitator Plinii est Sidonius, vt doctissimus interpres Io. Sauaro passim obseruauit.

IDEM *lib. VIII. epist. X.*

C. Plinius pro Accia Variola plus gloriae de centumuirali suggestu domum retulit, quam quum Marco Vlpio, incomparabili principi, comparabilem panegyricum dixit.

AVRELIVS CASSIODORVS *in Chronico, sub Traiano:*

CELSVS ET CRISPINVS. His consulibus Plinius Secundus Nouocomensis orator & historicus insignis habetur, cuius ingenii plurima opera exstant.

C. PLINII

C. PLINII CAECILII
SECVNDI
EPISTOLARVM
LIBER PRIMVS.

I. C. PLINIVS SECVNDVS SEPTICIO SVO S.

Septicio Epiſtolarum opus, eiusdem hortatu collectum, dedicat.

Frequenter hortatus es, vt epiſtolas, ſi quas paullo accuratius ſcripſiſſem, colligerem publicaremque. Collegi, non ſeruato temporis ordine, (neque enim hiſtoriam componebam) ſed vt quaeque in manus venerat. Supereſt, vt nec te conſilii, 2
nec me poeniteat obſequii. Ita enim fiet, vt eas, quae adhuc neglectae iacent, requiram: & ſi quas addidero, non ſupprimam. Vale.

II. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Librum ſuum emendandum mittit.

Quia tardiorem aduentum tuum proſpicio, librum, quem prioribus epiſtolis promiſeram, exhibeo. Hunc, rogo, ex conſuetudine tua & legas & emendes: eo magis, quod nihil ante peraeque eodem

2, 1 *librum, quem promiſer.*) * Actionem pro Accia Variola Catanaeus intelligit, de qua 6, 33 int. ſed nullum in ea huius rei veſtigium; eſt etiam contra aliquid. Haec *tota prope in conten-*

2 eodem ζήλῳ scripsisse videor. Tentaui enim imitari Demosthenem, semper tuum, Caluum, nuper meum, figuris duntaxat orationis. Nam vim tantorum virorum pauci, quos aequus amauit, adsequi possunt.
3 Nec materia ipsa huic (vereor ne improbe dicam) aemulationi repugnauit. erat enim prope tota in contentione dicendi, quod me longae desidiae indormientem excitauit, si modo is sum ego, qui exci-
4 tari possim. Non tamen omnino Marci nostri ληκύθες fugimus, quoties paullulum itinere decedere non intempestiuis amoenitatibus admonebamur.
5 Acres enim esse, non tristes, volebamus. Nec est quod putes, me sub hac exceptione veniam postulare. Immo, quo magis intendam limam tuam, confitebor & ipsum me & contubernales ab editione non abhorrere,

contentione dicendi, illic maior longe varietas. Compara vtramque epistolam.

eodem ζήλῳ) Ardore, studio, contentione, vt solent nimirum, qui aemulari aliquem, & si possint, superare conantur. * Altera lectio, *stilo*, non absurda illa quidem, sed auctoritate librorum destituta.

2 *Caluum, nuper meum*) Indicat, se non ita pridem imitari Caluum coepisse, laudatque Arrianum, perpetuum Demosthenis aemulum. De vtroque in Indice agitur. * Caeterum fere est, vt praeferam lectionem a Cortio prolatam firmatamque e MSS. *Tentaui enim imitari Demosthenem semper tuum, nuper meum, figuris duntaxat orationis. nam vim tantam verborum pauci, quos aequus amauit, sequi possunt.* Sed quod non apparet, quomodo *Caluum*, si non fuerit in libris antiquis, intrudere aliquis potuerit; facile contra est vocem quamcunque excidere: nihil ausus sum mutare.

pauci quos aequus) Prouerbii formam dat Virgiliano ex Aen. 6, 129 *Pauci quos aequus amauit Iuppiter, atque ardens, euexit ad aethera virtus.*

3 *ne improbe dicam*) Excusat verbum *aemulationi*, quod arrogans videri potest & *improbum* h. e. impudens, nimis audax, quae frequens verbi notio.

4 *Marci nostri*) Ipso praenomine familiaritatem, quae sibi cum Cicerone intercedat, significat, vt ille, *O Tite, si quid ego adiuro* &c. *Gaudent praenomine molles Auriculae.*

ληκύθες) Ab ipso cum Tullio

horrere, si modo tu fortasse errori nostro album calculum adieceris. Est enim plane aliquid edendum, 6
atque vtinam hoc potissimum, quod paratum est! (audis desidiae votum,) edendum autem ex pluribus caussis: maxime quod libelli, quos emisimus, dicuntur in manibus esse, quamuis iam gratiam nouitatis exuerint; nisi tamen auribus nostris bibliopolae blandiuntur. Sed sane blandiantur, dum per hoc mendacium nobis studia nostra commendent. Vale.

III. C. PLINIVS CANINIO RVFO SVO S.

Caninium occasione amoenitatum patriae hortatur, vt omissa rei familiaris cura, studiis se literarum a mortalitate vindicet.

Quid agit Comum, tuae meaeque deliciae? quid suburbanum amoenissimum? quid illa porticus, verna semper? quid πλατανὼν opacissimus? quid Euripus viridis & gemmeus? quid subiectus & seruiens

lio sumserit ληκύθους noster, non dubium est, illas ea qua Tullium significatione posuisse. Aperte autem ad pictores, qui pigmenta in hoc vasis genere habent, ille refert ad Att. 1, 14 vbi de Crasso, *Totum hunc locum, quem ego varie meis orationibus soleo* pingere, *de flamma, de ferro (nosti illas ληκύθους) valde grauiter pertexuit.* Nescio quam bene huc referat Cresollius dulcia illa vel eclegmata vel sorbitiunculas, quibus laeuorem quendam & splendorem voci conciliarent Sophistae. Vid. illius Theatr. rhetor. 3, 18 & Vacatt. auctum. 3, 9, 2 p. 504.

3, 1 *Euripus viridis & gemmeus*) Non ipsius aquae per ambages & anfractus, deriuatae atque (instar Chalcidici illius *Euripi*) adfluentis refluentisque colores intelligo; sed ripae, quam non arenosam sed herbis floribusque amoenam indicat: vt nempe *gemmea* alias *prata* dicit. vid. Ind. De *Euripis* illis aliquoties Seneca, & quos praeterea laudat Dauies. ad Cic. de nat. Deor. 2, 1, vbi cum *Nilis* coniunguntur.

subiectus & seruiens lacus) Prius ad viciniam & continentiam, si fas est ita vocari, refero; de quo quidem dubium nullum est: alterum vero ad vsum, quem quid praestat per id ipsum, quod vicinum

lacus? quid illa mollis, & tamen solida, gestatio? quid balineum illud, quod plurimus sol implet & circumit? quid triclinia illa popularia? quid illa paucorum? quid cubicula diurna nocturnaque? Possidentne te, &
2 per vices partiuntur? An, vt solebas, intentione rei familiaris obeundae, crebris excursionibus auocaris? Si te possident, felix beatusque es: sin minus, vnus
3 ex multis. Quin tu (tempus est enim) humiles & sordidas curas aliis mandas; & ipse te in alto isto pinguique secessu studiis adseris. Hoc sit negotium tuum, hoc otium; hic labor, haec quies: in his vigilia, in
4 his etiam somnus reponatur. Effinge aliquid & excude, quod sit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum tuarum post te alium atque alium dominum sortientur: hoc numquam tuum desinet esse, si semel coe-
5 perit. Scio quem animum, quod horter ingenium. tu modo enitere, vt tibi ipse sis tanti, quanti videberis aliis, si tibi fueris. Vale.

IV.

vicinum est: vt hic *seruit lacus Euripo*, vel implendo, vel, (si *subiacere* ad humiliorem necessario locum referendum putes) exonerando recipiendoque. Ita 5, 6, 23 *Piscina fenestris seruit* h. e. prospectum illis amoeniorem praebet; cui simillimum illud Statii silu. 2, 2, 75 *Seruit sua terra fenestris*. Sic Quinctil. 9, 4, 63 *Non enim cohaerent aliis, neque praecedentibus seruiunt*, illustrandis nimirum, confirmandis &c Laudauit ista Cortius, sed simpliciter ad viciniam retulit. Vtrum attulerit aliquid Marklandus ad l. c. Statii, quod ab hac sententia nos demouere possit, non licet iam arbitrari.

4 *excude*) *Exclude*, quod habent quidam Codices, si ideo praeferendum putant viri docti, quia sit commoda & nitens translatio ab auium fetu sumta; fugit eos ratio: cum *excudendi* verbum ea in re & ipsum satis frequenter vsurpari, rustici nostri doceant. Deinde *excude* ad nobilissima etiam statuariorum ex aere opera refertur; & crescit oratio, cum alteri *effinge*, quod ad plastas & figulos, in cera & argilla occupatos, pertinet, *excude* subiicitur.

IV. C. PLINIVS POMPEIAE CELERINAE, SOCRVI, S.

Laudata rerum copia in villis socrus suae, & seruorum diligentia, illam ad sua praedia inuitat.

Quantum copiarum in Ocriculano, in Narniensi, in Carsulano, in Perusino tuo, in Narniensi vero etiam balineum, ex epistolis meis (nam iam tuis opus non est) vna illa breuis & vetus sufficit. Non me her- 2
cule tam mea sunt quae mea sunt, quam quae tua: hoc tamen differunt, quod solicitius & intentius tui me, quam mei excipiunt. Idem fortasse eueniet tibi, si 3
quando in nostra diuerteris. quod velim facias: primum vt perinde nostris rebus, ac nos tuis, perfruaris: deinde, vt mei expergiscantur aliquando, qui me secure ac prope negligenter exspectant. Nam mi- 4
tium dominorum apud seruos ipsa consuetudine metus exolescit: nouitatibus excitantur, probarique dominis per alios magis quam per ipsos laborant. Vale.

V. C. PLINIVS VOCONIO ROMANO SVO S.

Mores subdolos M. Reguli caussidici ostendit.

Vidistine quemquam Marco Regulo timidiorem humilioremque post Domitiani mortem? sub quo non minora flagitia commiserat, quam sub Nerone, sed tectiora. Coepit vereri, ne sibi irascerer:

 nec

4, 1 *ex epistolis meis*) Significatne alias a se epistolas editas? Certe prouocat ad eam, quam olim scripserit ad socrum.

4 *per ipsos*) Sic optimi libri: intelligo autem *dominos*. *Per se ipsos* fecerunt, qui ad *seruos* referrent, quod etiam si ponas, tamen illud *se* minus necessarium est.

5, 2 *Vi-*

2 nec fallebatur; irafcebar. Ruftici Aruleni periculum
fouerat, exfultauerat morte: adeo vt librum recitaret
publicaretque, in quo Rufticum infectatur, atque et-
iam *Stoicorum fimiam* appellat. Adiicit *Vitelliana*
3 *cicatrice ftigmofum.* Agnofcis eloquentiam Reguli.
Lacerat Herennium Senecionem tam intemperanter
quidem, vt dixerit ei Metius Carus, *Quid tibi cum
meis mortuis? numquid ego aut Craffo aut Came-
rino moleftus fum?* quos ille fub Nerone accufaue-
4 rat. Haec me Regulus dolenter tuliffe credebat, id-
eoque etiam quum recitaret librum, non adhibuerat.
Praeterea reminifcebatur, quam capitaliter ipfum me
5 apud centumuiros laceffiffet. Aderam Arionillae,
Timonis vxori, rogatu Aruleni Ruftici. Regulus
contra. Nitebamur (nos) in parte cauffae fententia
Metii Modefti, optimi viri: is tunc in exfilio erat,
a Domitiano relegatus. Ecce tibi Regulus, *Quae-
ro*, inquit, *Secunde, quid de Modefto fentias?* Vi-
des, quod periculum, fi refpondiffem, *bene:* quod
flagitium, fi, *male.* Non poffum dicere aliud tunc
mihi, quam deos adfuiffe. *Refpondebo*, inquam,
quid fentiam, fi de hoc centumuiri iudicaturi funt.
6 Rurfus ille, *Quaero, quid de Modefto fentias?* Ite-
rum ego, *Solebant teftes in reos, non in damnatos,
inter-*

5, 2 *Vitelliana cicatrice*) Praetor cum effet Vitellii ad Vefpafianum miffus, vulneratus eft Rufticus. Vid. Tac. Hift. 3, 80. Hoc ignominiae imputat Regulus viro optimo, & officium functo; ac feruili ftigmati comparat honeftam cicatricem.

3 *Herennium Senecionem*) Quem Metio Caro accufante interfecerat Domitianus. Vid. 7, 19. Contra Regulo delatore perierat Craffus, de quo Tac. H. 1, 48, 2; & Camerinus, Tac. A. 13, 52, 1.

6 *Solebant*) Olim, apud maiores noftros, quin paullo ante, quum nondum ea quae nunc regnat corruptio morum inualuiffet. Ipfum igitur tem-
pus

interrogari. Tertio ille, *Non iam quid de Mode-*
sto, sed quid de pietate Modesti sentias? Quaeris, 7
inquam, *quid sentiam? At ego, ne interrogare qui-*
dem fas puto, de quo pronuntiatum est. Conticuit:
me laus & gratulatio sequuta est; quod nec famam
meam aliquo responso, vtili fortasse, inhonesto tamen,
laeseram; nec me laqueis tam insidiosae interrogatio-
nis inuolueram. Nunc ergo conscientia exterritus 8
apprehendit Caecilium Celerem; mox Fabium Iu-
stum rogat, vt me sibi reconcilient. Nec contentus,
peruenit ad Spurinnam. Huic suppliciter (vt est,
quum timet, abiectissimus,) *Rogo*, inquit, *mane vi-*
deas Plinium domi: sed plane mane; neque enim
diutius ferre solicitudinem possum; & quoquo modo
efficias, ne mihi irascatur. Euigilaueram. Nuntius a 9
Spurinna, *Venio ad te*, Immo *Ego ad te.* Coimus in
porticum Liuiae, quum alter ad alterum tenderemus.
Exponit Reguli mandata, addit preces suas, vt dece-
bat optimum virum pro dissimillimo, parce. Cui 10
ego, *Dispicies ipse, quid renuntiandum Regulo pu-*
tes: te decipi a me non oportet. Exspecto Mau-
ricum, (nondum enim ab exsilio venerat) *ideo ni-*
hil alterutram in partem respondere tibi possum,
facturus quidquid ille decreuerit. Illum enim esse
huius consilii ducem, me comitem, decet. Paucos 11

pus imperfectum reprehensionem acerbam continet.

9 *immo ego ad te*) Occupare vterque officium studet, & honorem alteri exhibere. Talis concertatio etiam est apud Ciceronem in prooemio Academicorum.

parce) Mihi dubium non est, quin, vt monuit iam Casaubonus, *parce* aduerbium fit, πεφεισμένως, moderate, & suspensa quasi manu. Imperatiuus *Parce* abrupte hic nimis & abscisse poneretur.

post dies ipse me Regulus conuenit in praetoris officio: illuc me persequutus secretum petit. Ait, *timere se, ne animo meo penitus haereret, quod in centumuirali iudicio aliquando dixisset*, quum responderet mihi & Satrio Rufo, *Satrius Rufus, & cui est cum Cicerone aemulatio, & contentus non est eloquentia saeculi nostri.*
12 Respondi, *nunc me intelligere maligne dictum, quia ipse confiteretur: ceterum potuisse honorificum existimari. Est enim,* inquam, *mihi cum Cicerone aemulatio, nec sum contentus eloquentia saeculi nostri.*
13 *Nam* STVLTISSIMVM *credo, ad imitandum non optima quaeque proponere. Sed tu, qui huius iudicii meministi, cur illius oblitus es, in quo me interrogasti, quid de Metii Modesti pietate sentirem?* Expalluit notabiliter, quamuis palleat semper: & haesitabundus inquit, *Interrogaui, non vt tibi nocerem, sed vt Modesto.* Vide hominis crudelitatem, qui se non dissimulet exsuli nocere voluisse.
14 Subiunxit egregiam caussam, *Scripsit*, inquit, *in epistola quadam, quae apud Domitianum recitata est, Regulus omnium bipedum nequissimus*, quod quidem
15 Modestus verissime scripserat. Hic fere nobis sermonis terminus. Neque enim volui progredi longius, vt mihi omnia libera seruarem, dum Mauricus venit. Nec me praeterit esse Regulum δυσκαθαίρετον. est enim locuples, factiosus; curatur a multis, timetur a pluribus, quod plerumque fortius amore est. Potest tamen fieri, vt haec concussa labantur. Nam GRATIA malorum tam infida est, quam ipsi. Ve-

11 *in praetoris officio*) Cum nouo Praetori officii causa adessem, deducturus eum in publicum. *Sic nouorum Consulum officium relinquunt* homines apud Sueton. Caes. 15.

16 ra-

Verum, vt idem saepius dicam, exspecto Mauricum. 16
Vir est grauis, prudens, multis experimentis eruditus, & qui futura possit ex praeteritis prouidere. Mihi & tentandi aliquid & quiescendi illo auctore ratio constabit. Haec tibi scripsi, quia aequum erat, te 17
pro amore mutuo non solum omnia mea facta dictaque, verum etiam consilia cognoscere. Vale.

VI. C. PLINIVS CORNELIO TACITO SVO S.

Tacitum monet, ipsum exemplo suo in siluis posse studere & venari percommode.

Ridebis, & licet rideas. Ego ille, quem nosti, apros tres, & quidem pulcherrimos, cepi. Ipse? inquis. Ipse: non tamen vt omnino ab inertia mea & quiete discederem. Ad retia sedebam. erant in proximo, non venabulum aut lancea, sed stilus & pugillares. Meditabar aliquid enotabamque, vt si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non 2
est, quod contemnas hoc studendi genus. Mirum est, vt animus agitatione motuque corporis excitetur. Iam vndique siluae & solitudo, ipsumque illud silentium, quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde quum venabere, licebit, 3
auctore me, vt panarium & lagunculam, sic etiam pugillares feras. Experieris non Dianam magis montibus, quam Mineruam inerrare. Vale.

16 ratio constabit) Vt *ratio* pecuniaria *constet*, opus est aera singula, quae inducuntur, auctoritate, apocha, testimonio, probari. Mauricum igitur si auctorem habeat facti sui Plinius, non metuit reprehensorem.

7, 1 Ho-

VII. C. PLINIVS OCTAVIO RVFO SVO S.

Negat roganti Octauio, se posse Gallo contra Baeticos adesse, quos semper defenderit. Dein Octauii carmina desiderat.

Vide, in quo me fastigio collocaris, quum mihi
idem potestatis idemque regni dederis, quod
Homerus Ioui optimo maximo

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.

2 Nam ego quoque simili nutu ac renutu respondere
voto tuo possum. Etenim sicut fas est mihi, prae-
sertim te exigente, excusare Baeticis contra vnum ho-
minem aduocationem: ita nec fidei nostrae, nec con-
stantiae, quam diligis, conuenit adesse contra pro-
uinciam, quam tot officiis, tot laboribus, tot etiam
3 periculis meis aliquando deuinxerim. Tenebo er-
go hoc temperamentum, vt ex duobus, quorum al-
terum petis, eligam id potius, in quo non solum stu-
dio tuo, verum etiam iudicio satisfaciam. Neque
enim tanto opere mihi considerandum est, quid vir
optimus in praesentia velis, quam quid semper sis
4 probaturus. Me circa idus Octobres spero Romae
futurum, eademque haec praesentem quoque tua mea-
que

7, 1 *Homerus*) Versus est Il. π, 250. Imitatus est, & explicauit Virgilius 11, 794 *Audiit & voti Phoebus succedere partem Mente dedit: partem volucres dispersit in auras.* Nec omiserunt hoc obseruare Vrsinus atque Clarkius.

2 *excusare – aduocationem*) Negare possum Baeticis, ne illis adsim contra vnum Gallum, cum alias tueri illos soleam contra quosuis: Sed non possum Gallo adesse contra Baeticos. Haec monere visum, ne cui mira Schefferi adnotatio imponeret, quam in alias deriuatam editiones video.

tot officiis) V. g. in Classico accusando, de quo 3, 9; item contra Massam Baebium 7, 33, 4.

4 *tua meaque fide*) Et ipse fidem potes illi dare, & de mea etiam fide spondere.

* Quan-

que fide Gallo confirmaturum: cui tamen nunc iam licet spondeas de animo meo,

῏Η, καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Cur enim non vsquequaque Homericis versibus agam 5 tecum? quatenus tu me tuis agere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo, vt videar mihi hac sola mercede posse corrumpi, vt vel contra Baeticos adsim. Paene praeterii, quod minime praetereundum fuit, 6 accepisse me caryotas optimas, quae nunc ficis & boletis certandum habent. Vale.

VIII. C. PLINIVS POMPEIO SATVRNINO SVO S.

Petit emendationem orationis in patria habitae, quum bibliothecam dicasset, & alimenta ingenuis decreuisset: de cuius editione solicitius disquirit.

Peropportune mihi redditae sunt litterae tuae, quibus flagitabas, vt tibi aliquid ex scriptis meis mitterem, quum ego id ipsum destinassem: Addidisti ergo calcaria sponte currenti, pariterque & tibi veniam recusandi laboris, & mihi exigendi verecundiam sustulisti. Nam nec me timide vti decet eo, quod 2 oblatum est: nec te grauari, quod depoposcisti. Non est tamen, quod ab homine desidioso aliquid noui operis exspectes. Petiturus sum enim, vt rursus vaces sermoni, quem apud municipes meos habui, bibliothecam dedicaturus. Memini quidem, te iam 3 quae-

* Quanquam considerata varietate lectionis a Cortio proposita malim, *eademque haec praesentem tuo meoque Gallo confirmaturum.*

6 *ficis & boletis*) * Sic recte edidit, & scribi, omissa *cum*, docuit Cortius. De formula *certandum habent*, vid. Ind. *8, 5 paul-*

quaedam adnotasse, sed generaliter: ideo nunc rogo, vt non tantum vniuersitati eius attendas, verum etiam particulas, qua soles lima, persequaris. erit enim & post emendationem liberum nobis vel publicare vel
4 continere. Quin immo fortasse hanc ipsam cunctationem nostram in alterutram sententiam emendationis ratio deducet, quae aut indignum editione, dum saepius retractat, inueniet: aut dignum, dum id ipsum
5 experitur, efficiet. Quanquam huius cunctationis meae caussae non tam in scriptis, quam in ipso materiae genere consistunt. est enim paullo gloriosius & elatius. Onerabit hoc modestiam nostram, etiamsi stilus ipse fuerit pressus demissusque, propterea quod cogimur cum de munificentia parentum nostrorum,
6 tum de nostra disputare. Anceps hic & lubricus locus est, etiam quum illi necessitas lenocinatur. Etenim si alienae quoque LAVDES parum aequis auribus accipi solent; quam difficile est obtinere, ne molesta videatur oratio de se aut de suis disserentis? Nam cum ipsi honestati, tum aliquanto magis gloriae eius praedicationique inuidemus: atque ea demum recte facta minus detorquemus & carpimus, quae in obscuritate
7 & silentio reponuntur. Qua ex caussa saepe ipse mecum, nobisne tantum, quidquid illud est, composuisse, an & aliis debeamus? Vt nobis, admonet istud, quod

8, 5 paullo gloriosius) *Interiectam inter haec duo verba *quasi* Cortio auctore omisimus.

7 an & aliis debeamus?) Proponit dubitationem: deinde ostendit, quae caussa impellat se ad priorem illius partem sequendam. *Nimirum ingeniosam Barthii distinctionem recipere nihil dubitauimus & probabit, spero, factum, quisquis diligenter animum aduerterit. Vulgati, *an & aliis debeamus vt nobis? Admonet istud quoque*. Retinuit hanc lectionem Cortius: Sed idem Barthii emendationem laudauit, & vltimam *quoque* ab optimo

quod pleraque, quae sunt agendae rei necessaria, ea-
dem peracta nec vtilitatem parem nec gratiam reti-
nent. Ac, ne longius exempla repetamus, quid vti- 8
lius fuit quam munificentiae rationem etiam stilo
prosequi? Per hoc enim adsequebamur, primum vt
honestis cogitationibus immoraremur; deinde vt pul-
chritudinem illarum longiore tractatu peruideremus;
postremo, vt subitae largitionis comitem poeniten-
tiam caueremus. Nascebatur ex his exercitatio quae-
dam contemnendae pecuniae. Nam quum homines 9
ad custodiam eius natura restrinxerit; nos contra
multum ac diu pensitatus amor liberalitatis commu-
nibus auaritiae vinculis eximebat: tantoque laudabi-
lior munificentia nostra fore videbatur, quod ad illam
non impetu quodam, sed consilio trahebamur. Ac- 10
cedebat his caussis, quod non ludos aut gladiatores,
sed annuos sumtus in alimenta ingenuorum pollice-
bamur. Oculorum porro & aurium voluptates ad-
eo non egent commendatione, vt non tam incitari
debeant oratione, quam reprimi: vt vero aliquis li- 11
benter educationis taedium laboremque suscipiat, non
praemiis modo, verum etiam exquisitis adhortationi-
bus impetrandum est. Nam si medici salubres, sed 12
voluptate carentes cibos, blandioribus alloquiis pro-
sequuntur; quanto magis decuit publice consulen-
tem,

optimo Codice Mediceo abesse testatus est.

8 peruideremus) Habet in hoc verbo eam vim ἡ *per*, quam in *perspicio*; vbi accuratam diligentemque curam & continuatam inspiciendi diligentiam notari, satis constat.

10 in alimenta ingenuor.) In veteri inscript. apud Grut. p. 1028 n. 5. (de cuius diuersis exemplis & lectionibus Io. Massonus in praef. vitae Plinii) IN ALIMENT. PVEROR. ET PVELLAR. PLEB. VRB. H-S . . . IN TVTELAM BIBLIOTHECAE H-S. C. . . . Add. infra 7, 18, 2.

11 in-

tem, vtilissimum munus, sed non perinde populare, comitate orationis inducere? praesertim quum enitendum haberemus, vt quod parentibus datur, & orbis probaretur; honoremque paucorum ceteri pa-
13 tienter & exspectarent & mererentur. Sed vt tunc communibus magis commodis quam priuatae iactantiae studebamus, quum intentionem adfectumque muneris nostri vellemus intelligi; ita nunc in ratione edendi

12 *inducere*) Ex eo vocis vsu accipiendum, quo *inducunt* Medici pilulas auro vel argento; vt *inducuntur* crusta vel tectorio parietes, vt pigmento tabulae: medicorum aperta hic mentio: de quibus Lucret. 1, 935 & 4, 13 *Nam veluti pueris absinthia tetra medentes Cum dare conantur prius oras pocula circum Contingunt mellis dulci flauoque liquore* &c. Poterat etiam *inducunt*.

quod parentibus datur) Plinius alimenta promisit pueris ingenuis: hoc munus proprie ad eorum parentes pertinet, qui alendorum liberorum suorum onere leuarentur: hoc *orbis* etiam, qui numquam suscepissent liberos, vel amisissent susceptos, probari cupit, ad quos fructus illius liberalitatis non pertineret. * Talia adnotare superfluum videri poterat, nisi vnus itemque alter eorum, qui hac prouincia ante nos functi sunt, loco per se claro tenebras sedulo offudisset; id quod semel monitum ad plures obseruationes nostras aequus lector transferet, & si qua in facili nimis re explicanda operam nos abuti videat, hanc esse caussam suspicetur, quod aliquis male, nostro quidem iudicio, eundem locum interpretatus sit.

& exspectarent & mererentur) Haec optimorum quorumque librorum lectio: Sed aliter, quam adhuc factum interpretanda. Beneficium Plinii primo non ad *orbos* liberis pertinet, sed ad solos *parentes* ingenuorum, quibus alimenta destinauit. Porro plures erant in hac altera etiam classe, quam vt ad omnes peruenire eodem tempore liberalitas illa, quantumuis magna, posset. Enitendum igitur sibi fuisse ait Secundus noster, vt plures illi, qui non statim frui possent beneficio suo, *paucorum honorem & exspectarent patienter*, dum ad ipsos quoque voluentibus annis perueniret, & interim dignos se illo praestarent, eumque *mererentur*. * Haec puto plana, neque monenda adeo, nisi *de orbis*, qui liberos sibi nascituros sperarent, ac de his, qui beneficio Principis ius liberorum consequerentur, hic commentari alicui visum esset.

14 gla-

edendi veremur, ne forte non aliorum vtilitatibus,
sed propriae laudi seruisse videamur. Praeterea me- 14
minimus, quanto maiore animo honestatis fructus in
conscientia, quam in fama, reponatur. SEQVI enim
gloria, non appeti, debet: nec, si casu aliquo non
sequatur, idcirco quod gloriam non meruit, minus
pulchrum est. Ii vero, qui benefacta sua verbis ad- 15
ornant, non ideo praedicare, quia fecerint, sed vt
praedicarent, fecisse creduntur. Sic, quod magni-
ficum referente alio fuisset, ipso qui gesserat recen-
sente, vanescit. Homines enim quum rem destruere
non possunt, iactationem eius incessunt. Ita si silen-
da feceris, factum ipsum; si laudanda, quod non
sileas ipse, culpatur. Me vero peculiaris quaedam 16
impedit ratio. etenim hunc ipsum sermonem non
apud populum, sed apud decuriones habui; nec in
propatulo, sed in curia. Vereor ergo, vt sit satis 17
congruens, quum in dicendo adsentationem vulgi ac-
clamationemque defugerim; nunc eadem illa editio-
ne sectari: quumque plebem ipsam, cui consuleba-
tur, limine curiae parietibusque discreuerim, ne quam
in speciem ambitionis inciderem; nunc eos etiam, ad
quos ex munere nostro nihil pertinet praeter exem-
plum, velut obuia ostentatione conquirere. Habes 18
cun-

14 *gloriam non meruit*) Notabilis locus, de quo iam obseruauit Casaubonus, *mereri* hic non ad dignitatem & mercedem referri, sed simpliciter esse *consequi*, *τυγχάνειν*. Confirmat hanc notionem Cortius; sed mauult tamen codicis Medicei fide negationem omittere, quo facto vis consueta verbi meruit retinetur.

17 *obuia ostentatione*) Quae vltro occurrit omnibus, iisque se iactat atque ingerit, quod ambitionis est. * Adeo nihili non videtur vox e bonis libris probata, vt potius alterum *adsentatione* a mala manu esse appareat. Cui enim *adsentaretur* editione, de qua hic sermo est? Sed *ostentator* conquirere & cogere studet homines, qui se admirentur, sibi plaudant.

9, 1 *ra-*

cunctationis meae caussas: obsequar tamen consilio tuo, cuius mihi auctoritas pro ratione sufficit. Vale.

IX. C. PLINIVS MINVTIO FVNDANO SVO S.

Hortatur ad secessum, propter studia, & innocentiam ruris vrbanae vitae nugis praeferendum.

Mirum est, quam singulis diebus in vrbe ratio aut constet aut constare videatur, pluribus cunctisque non constet.
2 Nam, si quem interroges, *Hodie quid egisti?* respondeat, *Officio togae virilis interfui; sponsalia aut nuptias frequentaui; ille me ad signandum testamentum, ille in aduocationem, ille*
3 *in consilium rogauit.* Haec quo die feceris, necessaria;

9, 1 ratio constet) Finge tempus esse primo in tabulis accepti; deinde negotia diei vnius cuiusque, in quantum suam sibi temporis particulam vnum quodque poscit, in expensis induci: si igitur illa acceptorum & expensorum aera aequales summas efficient; *constare* dicetur *ratio.* Atque hoc ita fit si singula vtriusque capitis aera inter se conferantur: Verum si *menses & annos & vitam* cum quantumuis magno numero negotiorum eiusmodi compares, *ratio non* amplius *constat*, sed expensa videtur nimia.

cunctisque) * Et maioribus auctoritatibus nixa est haec lectio, & sententiam parit meliorem. *Cunctis* est vniuersis simul sumtis. Eodem sensu legitur *cunctaque* in Mediceo libro, intell. *ratio*, quod probat Cortius. *iunctisque*, vulgatum, non ita commodum est.

2 officio togae virilis) Quam solenne fuerit illum diem, quo, posita praetexta, virilem togam s. puram sumerent, officio & celebritate amicorum obire, notum v. g. ex Sueto. Claud. 2 *Togae virilis die, circa mediam noctem, sine sollemni officio lectica in Capitolium latus est.* Idem auctor de Caligula vt peculiare notat c. 10 *Vno atque eodem die togam sumsit, barbamque posuit: sine vllo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum eius.* Verum Augustus ob id ipsum officium Consulatum bis sumsit, *vt Caium & Lucium filios, amplissimo praeditus magistratu, suo quemque tirocinio deduceret in forum.* Sueto. Aug. c. 26.

8 otio-

ria; eadem, ſi quotidie feciſſe te reputes, inania vi-
dentur, multo magis quum ſeceſſeris. Tunc enim
ſubit recordatio, *Quot dies quam frigidis rebus ab-
ſumſi?* Quod euenit mihi poſtquam in Laurentino 4
meo aut lego aliquid, aut ſcribo, aut etiam corpori
vaco, cuius fulturis animus ſuſtinetur. Nihil audio 5
quod audiſſe, nihil dico quod dixiſſe poeniteat: ne-
mo apud me quemquam ſiniſtris ſermonibus carpit;
neminem ipſe reprehendo, niſi vnum me, quum
parum commode ſcribo: nulla ſpe, nullo timore ſo-
licitor, nullis rumoribus inquietor. Mecum tantum
& cum libellis loquor. Rectam ſinceramque vitam! 6
dulce otium, honeſtumque, ac paene omni negotio
pulchrius! o mare, o littus, verum ſecretumque
μουσεῖον! quam multa inuenitis, quam multa dicta-
tis? Proinde tu quoque ſtrepitum iſtum inanemque 7
diſcurſum, & multum ineptos labores, vt primum
fuerit occaſio, relinque, teque ſtudiis vel otio trade.
Sativs eſt enim, vt Attilius noſter erudititiſſime ſimul 8
& facetiſſime dixit, otioſum eſſe, quam nihil agere.
Vale.

X. C. PLINIVS ATRIO CLEMENTI SVO S.

Euphratem philoſophum laudat, quem vt audiat Atrius hortatur, doletque non crebrius ſe per occupationes illum audire poſſe.

Si quando vrbs noſtra liberalibus ſtudiis floruit, nunc maxime floret. Multa claraque exempla ſunt. Suffe-

8 otioſum eſſe) Quieti animi & bonis literis vacare, nullis negotiis moleſtis impeditum, potius eſt, quam *nihil agere*, h. e. fruſtra & nequidquam occupari, mouere ſed nihil promouere

2 Suffecerit vnum, Euphrates philoſophus. Hunc
ego in Syria, quum adoleſcentulus militarem, peni-
tus & domi inſpexi, amarique ab eo laboraui, etſi
non erat laborandum. eſt enim obuius & expoſitus,
3 plenusque humanitate quam praecipit. Atque vti-
nam ſic ipſe, quam ſpem tunc ille de me concepit,
impleuerim, vt ille multum virtutibus ſuis addidit!
Aut ego nunc illas magis miror, quia magis intelligo:
4 quamquam ne nunc quidem ſatis intelligo. vt enim
de pictore, ſculptore, fictore, niſi artifex iudicare;
ita, niſi ſapiens, non poteſt perſpicere ſapientem.
5 Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphra-
te ſic eminent & elucent, vt mediocriter quoque doctos
aduertant & adficiant. Diſputat ſubtiliter, grauiter,
ornate: frequenter etiam Platonicam illam ſublimi-
tatem & latitudinem effingit. Sermo eſt copioſus
& varius: dulcis in primis; & qui repugnantes quo-
6 que ducat & impellat. Ad hoc, proceritas corporis,
decora facies, demiſſus capillus, ingens & cana barba.
quae licet fortuita & inania putentur, illi tamen plu-
7 rimum venerationis adquirunt. Nullus horror in
cultu, nulla triſtitia, multum ſeueritatis: reuerearis
occurſum, non reformides. Vitae ſanctitas ſumma,
comitas par. Inſectatur vitia, non homines: nec
caſtigat

mouere &c. Iam laudarunt hic viri docti Scipionis vocem ex Cic. off. 3, 1 *Se nunquam minus otioſum eſſe, quam cum otioſus ſit.*

10, 3 Aut ego) * Sic legendum, non *At ego*. Dixerat, *Ille multum virtutibus ſuis addidit.* Hoc nunc retractat ex aliqua parte, & fieri ait poſſe, vt olim talis fuerit Euphrates, ſed tum non ita bene ſibi notus.

5 latitudinem) Catanaei obſeruatio eſt non inelegans, *latitudinem* tribui *Platoni* cum reſpectu ad etymon nominis illius. πλάτος enim *latitudo* eſt. *Lata* porro oratio preſſae adſtrictaeque opponitur. Vid. mox 1, 20, 19.

7 nec

castigat errantes, ſed emendat. Sequaris monentem attentus & pendens: & perſuadere tibi, etiam quum
perſuaſerit, cupias. Iam vero liberi tres, duo ma- 8
res, quos diligentiſſime inſtituit. Socer Pompeius Iulianus, cum cetera vita, tum vel hoc vno magnus & clarus, quod ipſae prouinciae princeps inter altiſſimas conditiones generum, non honoribus principem,
ſed ſapientia, elegit. Quamquam quid ego plura de 9
viro, quo mihi frui non licet? An vt magis angar, quod non licet? Nam diſtringor officio vt maximo, ſic moleſtiſſimo. Sedeo pro tribunali, ſubnoto libellos, conficio tabulas: ſcribo plurimas, ſed illitera-
tiſſimas literas. Soleo nonnunquam (nam id ipſum 10
quando contingit!) de his occupationibus apud Euphratem queri. Ille me conſolatur; adfirmat etiam eſſe hanc philoſophiae, & quidem pulcherrimam partem, agere negotium publicum, cognoſcere, iudicare, promere & exercere iuſtitiam; quaeque ipſi
doceant, in vſu habere. Mihi tamen hoc vnum non 11
perſuadet, ſatius eſſe iſta facere, quam cum illo dies totos audiendo diſcendoque conſumere. Quo magis te, cui vacat, hortor, quum in vrbem proxime veneris (venias autem ob hoc maturius) illi te expo-
liendum limandumque permittas. Neque enim ego 12

 (vt

7 *nec caſtigat errantes*) Non exprobrat errorem verbis aſperis, ſed rationibus reuincit, & per hoc ipſum emendat & eximit.

8 *inter altiſſimas condit.*) Imitaturne Nepotem Cornelium Att. 12, 1 de Agrippa, *Cum propter ſuam gratiam & Caeſaris potentiam nullius conditionis non haberet poteſtatem, potiſſimum eius delegit affinitatem* &c.

9 *officio vt maximo*) Praefectura aerarii, quam geſſit aetatis anno XXXVI & proximo ex Maſſoni rationibus, quem vide: praeſertim vero noſtrum 5, 15, 5 & 10, 20, 1 Paneg. 91, 1.

11 *hoc vnum non perſuad.*) Suauiſſime repetit, quae de vi per-

(vt multi) inuideo aliis bono, quo ipse careo; sed contra sensum quendam voluptatemque percipio, si ea, quae mihi denegantur, amicis video superesse. Vale.

XI. C. PLINIVS FABIO IVSTO SVO S.

De infrequentia epistolarum expostulat.

Olim nullas mihi epistolas mittis. *Nihil est*, inquis, *quod scribam*. At hoc ipsum scribe, nihil esse, quod scribas: vel solum illud, vnde incipere priores solebant, *si vales, bene est; ego valeo.* Hoc mihi sufficit; est enim maximum. Ludere me pu-
2 tas? Serio peto. Fac sciam quid agas: quod sine solicitudine summa nescire non possum. Vale.

XII. C. PLINIVS CALESTRIO TIRONI SVO S.

Deflet Corellii voluntariam mortem, qua rectorem vitae suae & optimum amicum amiserit.

Iacturam grauissimam feci, si iactura dicenda est tanti viri amissio. Decessit Corellius Rufus, & quidem

persuadendi & dulcedine viri dixerat §. 7.

12 inuideo aliis bono) Ita perpetuo construi hoc verbum in bonis quidem codicibus a Plinio, ostendit ad h. l. Cortius: & iam fecerat ad Quinctil. 9, 3 p. 799 Burmannus. Vid. Ind.

sensum voluptatemque) ἓν διὰ δυοῖν dicit, pro *sensum voluptatis*.

11, 1 at hoc ipsum scribe) Similis est epistola Ciceronis filii ad Tironem 16, 26 *Etiam si quod scribas non habebis, scribito tamen* cet.

priores) Laudauit hic Buchnerus Sen. ep. 15 pr. *Mos antiquis fuit vsque ad meam seruatus aetatem, primis epistolae verbis adiicere, si vales bene est.*

12, 1 si iactura dicenda est) Dubium, cur parum probet *iacturae* appellationem; nimisne lene putet, in amissione rei inaestimabilis; an ideo parum aptum,

quidem sponte, quod dolorem meum exulcerat. est enim luctuosissimum genus mortis, quae non ex natura, nec fatalis videtur. Nam vtcunque in illis, qui 2
morbo finiuntur, magnum ex ipsa necessitate solatium est; in iis vero, quos arcessita mors aufert, hic insanabilis dolor est, quod creduntur potuisse diu viuere. Corellium quidem summa RATIO, quae 3
sapientibus pro necessitate est, ad hoc consilium compulit, quanquam plurimas viuendi caussas habentem, optimam conscientiam, optimam famam, maximam auctoritatem; praeterea filiam, vxorem, nepotem, sorores, interque tot pignora, veros amicos. Sed 4
tam longa, tam iniqua valetudine conflictabatur, vt haec tanta pretia viuendi mortis rationibus vincerentur. Tertio & tricesimo anno (vt ipsum praedicantem audiebam) pedum dolore correptus est. Patrius hic illi: nam plerumque morbi quoque per successiones quasdam, vt alia, traduntur. Hunc absti- 5
nentia, sanctitate, quoad viridis aetas, vicit & fregit; nouissime cum senectute ingrauescentem viribus ani-

 mi

ptum, quod mortuorum memoria, exemplum, beneficia, adhuc ad nos pertinent?

fatalis) *Fatalis* mors hic non simpliciter, vt alias, naturalis est; ab hac enim distinguit: sed ea, quam effugere, qui moritur, non potuisse videtur, licet voluerit, vt sunt ruinae, caedes ab insidiatoribus, naufragium &c. Scimus alioquin *fatum* ad naturalem praesertim mortem referri: nec vehementer intercesserim, si quis synonyma plane hic etiam esse velit mortem quae *ex natura* est, & *fatalem*. Certe ita sumit Vell. 2, 4, 6.

2 *qui morbo finiuntur*) *Fati* nouam mentionem non facit: siue quod satius habuit vnum genus referre, cui plane simile sit alterum: siue quod *fato* & *morbo finiri* pro iisdem habuit.

4 *Patrius hic illi*) Videtur tacitae suspicioni occurrere: cum podagra & similes morbi intemperantiae saepe circa Venerem & Bacchum quasi satellites sint. Ne quid igitur de Corellio cogitemus eiusmodi, patrium morbum esse narrat.

8. Cir-

6 mi ſuſtinebat. Quum quidem incredibiles cruciatus
& indigniſſima tormenta pateretur, (iam enim do-
lor non pedibus ſolis, vt prius, inſidebat, ſed omnia
membra peruagabatur,) veni ad eum Domitiani
7 temporibus, in ſuburbano iacentem. Serui e cubi-
culo receſſerunt. habebat enim hoc moris, quoties
intraſſet fidelior amicus. quin etiam vxor (quamquam
8 omnis ſecreti capaciſſima) digrediebatur. Circum-
tulit oculos, &, *Cur*, inquit, *me putas hos tantos
dolores tamdiu ſuſtinere? vt, ſcilicet, iſti latroni
vel vno die ſuperſim.* Dediſſes huic animo par cor-
pus, feciſſet quod optabat. Adfuit tamen deus voto,
cuius ille compos, vt iam ſecurus liberque moriturus,
9 multa illa vitae, ſed minora, retinacula abrupit. In-
creuerat valetudo, quam temperantia mitigare ten-
tauit; perſeuerantem conſtantia fugit. Iam dies al-
ter, tertius, quartus: abſtinebat cibo. Miſit ad me
vxor eius Hiſpulla communem amicum C. Gemi-
nium cum triſtiſſimo nuntio, *deſtinaſſe Corellium
mori, nec aut ſuis aut filiae precibus flecti; ſolum*
10 *ſupereſſe me, a quo reuocari poſſet ad vitam.* Cu-
curri: perueneram in proximum, quum mihi ab ea-
dem Hiſpulla Iulius Atticus nuntiat, nihil iam ne me
quidem impetraturum: tam obſtinate magis ac magis
induruiſſe. Dixerat ſane medico admouenti cibum,

κέκρι-

8 *Circumtulit oculos*) Vt videret nimirum, omnesne remoti arbitri eſſent, ne quis legere ſermonem cum periculo dicentis audientisque poſſet.

Dediſſes huic animo) Iudicium Plinii de Corellio: pro *ſi dediſſes.* Illuſtrauit ellipſin hanc exemplis Cortius ad Sall. Iug. 64, 5.

9 *perſeuerant. conſt. fugit*) Corellius morbum, qui mitigare ſe non paſſus eſſet, morbum inquam & vitam adeo, conſtantia ſua id eſt conſtanti & immutabili moriendi deſtinatione, abſtinentiaque cibi effugit. Videtur acumen quaeſiiſſe Secundus cum *conſtantiae fugam* tribuit.

10 κέκρι-

κέκρικα, quae vox quantum admirationis in animo
meo, tantum deſiderii reliquit. Cogito, quo ami- 11
co, quo viro caream. Impleuit quidem annum ſe-
ptimum & ſexageſimum, quae aetas etiam robuſtiſſi-
mis ſatis longa eſt: ſcio. euaſit perpetuam valetudi-
nem: ſcio. deceſſit ſuperſtitibus ſuis, florente repu-
blica, quae illi omnibus ſuis carior erat: & hoc ſcio.
Ego tamen, tanquam & iuuenis, & fortiſſimi, morte 12
doleo: doleo autem (licet me imbecillum putes)
meo nomine. Amiſi enim, amiſi vitae meae teſtem,
rectorem, magiſtrum. In ſumma, dicam quod re-
centi dolore contubernali meo Caluiſio dixi; *Vereor
ne negligentius viuam.* Proinde adhibe ſolatia mi- 13
hi: non haec, *ſenex erat, infirmus erat* (haec enim
noui); ſed noua aliqua, ſed magna, quae audierim
nunquam, legerim nunquam. Nam quae audiui,
quae legi, ſponte ſuccurrunt, ſed tanto dolore ſupe-
rantur. Vale.

XIII. C. PLINIVS SOSIO SENECIONI SVO S.

Et ingeniorum ſuis temporibus prouentum laudat, & auditorum negligentiam vituperat.

Magnum prouentum poëtarum annus hic attulit. Toto menſe Aprili nullus fere dies, quo non

10 κέκρικα) Vox iudicii, conſtantiae, conſilii, quam proinde admiratur Plinius & deſiderio ſe illa accenſum ſignificat. * Altera lectio κέκμηκα, nihil habet non humile potius & erubeſcendum.

12 meo nomine) Cum ipſi Corellio nihil deceſſerit, ſed finem potius ille cruciatus inuenerit: doleo non ipſius nomine, quae alioqui vis amicitiae eſt, ſed meo, quod mihi tantum bonum ereptum eſſe ſentio.

ne negligentius viuam) Erepto vitae meae teſte, rectore, magiſtro &c.

13, 2 in

recitaret aliquis. Iuuat me quod vigent studia, pro-
ferunt se ingenia hominum & ostentant: tametsi ad
2 audiendum pigre coitur. Plerique in stationibus se-
dent, tempusque audiendi fabulis conterunt, ac sub-
inde sibi nuntiari iubent, an iam recitator intrauerit,
an dixerit praefationem, an ex magna parte euolue-
rit librum: tum demum, ac tunc quoque lente cun-
ctanterque, veniunt: nec tamen permanent, sed ante
finem recedunt, alii dissimulanter & furtim, alii sim-
3 pliciter & libere. At hercule memoria parentum
Claudium Caesarem ferunt, quum in palatio spatia-
retur, audissetque clamorem, caussam requisisse;
quumque dictum esset, recitare Nonianum, subitum
4 recitanti inopinatumque venisse. Nunc otiosissimus
quisque multo ante rogatus, & identidem admonitus,
aut non venit, aut, si venit, queritur se diem, quia
5 non perdiderit, perdidisse. Sed tanto magis laudan-
di probandique sunt, quos a scribendi recitandique
studio haec auditorum vel desidia vel superbia non
retar-

13, 2 in stationibus) Locis publicis, in quibus conuenire vel negotii vel otii causa, vel vniuersis, vel certi generis hominibus ius ac solenne esset. Sic *Saluidieno Orfito* apud Sueto. Nero. c. 37 *obiectum est, quod tabernas tres de domo sua circa forum ciuitatibus ad stationem locasset*: ad quem locum caeteros laudarunt Torrentius ac nuper Burmannus. Add. infra 2, 9, 5.

audiendi) Sic legendum puto. *Tempus audiendi*, h. e. quo audiendus erat recitator, *consumunt fabulis*, h. e. sermonibus variis, confabulationibus: qui *audiendis fabulis* legunt, non cogitant, vtrosque hic intelligi, & qui loquantur, & qui audiant: deinde si *audiendis fabulis* legamus, non id intelligi quod auctor hic vult, confabulationes & familiares sermones in circulo sedentium; sed audientiam vni alicui narranti vel agenti fabulas praestitam.

euoluerit librum) *Volumen* cogitandum est nimirum, quod incipit ab ea parte membranae quae extima est, quae *euoluta* sunt igitur, ea lectione percursa intelligimus, inuolutis reliquis, quae legenda supersunt.

14, 4 ru-

retardat. Equidem prope nemini defui: erant sane 6
plerique amici. neque enim quisquam est fere qui
studia, vt non simul & nos amet. His ex caussis 7
longius, quam destinaueram, tempus in vrbe consumsi. Possum iam repetere secessum, & scribere aliquid quod non recitem; ne videar, quorum recitationibus adfui, non auditor fuisse sed creditor. Nam vt in ceteris rebus, ita in audiendi officio PERIT gratia, si reposcatur. Vale.

XIV. C. PLINIVS IVNIO MAVRICO SVO S.

Maurico suadet, vt fratris filiam despondeat Aciliano, quem diligentissime commendat.

Petis, vt fratris tui filiae prospiciam maritum: quod merito mihi potissimum iniungis. Scis enim quantopere summum illum virum suspexerim dilexerimque: quibus ille adolescentiam meam exhortationibus fouerit, quibus etiam laudibus, vt laudandus
viderer, effecerit. Nihil est quod a te mandari mihi 2
aut maius aut gratius, nihil quod honestius a me suscipi possit, quam vt eligam iuuenem, ex quo nasci
nepotes Aruleno Rustico deceat. Qui quidem diu 3
quaerendus fuisset, nisi paratus & quasi prouisus esset Minucius Acilianus: qui me vt iuuenis iuuenem (est enim minor pauculis annis) familiarissime diligit, reueretur vt senem. Nam ita a me formari & institui cupit, vt ego a vobis solebam. Patria est ei Bri- 4
xia, ex illa nostra Italia, quae multum adhuc verecundiae, frugalitatis, atque etiam rusticitatis antiquae

14, 4 rusticitatis) Nescio an vnicus hic locus sit, vbi in laude ponitur *rusticitas*, pro simplicitate illa cum pudore coniuncta,

5 retinet ac seruat. Pater Minucius Macrinus, eque-
stris ordinis princeps, quia nihil altius voluit: adle-
ctus a diuo Vespasiano inter Praetorios, honestam
quietem huic nostrae, ambitioni dicam an dignitati?
6 constantissime praetulit. Habet auiam maternam
Serranam Proculam, e municipio Patauino. Nosti
loci mores. Serrana tamen Patauinis quoque seue-
ritatis exemplum est. Contigit & auunculus ei P.
Acilius, grauitate, prudentia, fide prope singulari.
In summa, nihil erit in domo tota, quod non tibi,
7 tanquam in tua, placeat. Aciliano vero ipsi pluri-
mum vigoris & industriae, quanquam in maxima ve-
recundia. Quaesturam, Tribunatum, Praeturam
honestissime percucurrit, ac iam pro se tibi necessita-
8 tem ambiendi remisit. Est illi facies liberalis, multo
sanguine, multo rubore suffusa: est ingenua totius
corporis pulchritudo, & quidam senatorius decor.
quae ego nequaquam arbitror negligenda. debet enim
9 hoc castitati puellarum quasi praemium dari. Ne-
scio, an adiiciam, esse patri eius amplas facultates.
Nam quum imaginor vos, quibus quaerimus gene-
rum; silendum de facultatibus puto: quum publicos
mores atque etiam leges ciuitatis intueor, quae vel in
primis census hominum spectandos arbitrantur; ne
id

iuncta, quae nusquam illa quidem se ingerit; sed quae agenda sunt aut dicenda, sine fuco & fallacia, atque sine affectatione adeo, persequitur. Quin latius forte patet atque ea complectitur, quae ex Cicerone iam laudarunt viri docti, pro Rosc. Am. c. 27 *Vita rustica, quam tu agrestem vocas, parsimoniae, diligentiae, iustitiae, magistra est.*

5 *adlectus inter Praetorios*) Vespasianus enim Suetonio teste c. 9 *Amplissimos ordines exhaustos caede varia - suppleuit - honestissimo quoque Italicorum ac prouincialium adlecto.* Eo igitur gradu honoris esse iussus est Minucius, ac si fuisset Praetor.

9 *leges ciuitatis*) In qua *dat census honores:* vbi in primis census

id quidem praetereundum videtur. Et sane de posteris, & his pluribus, cogitanti, hic quoque in conditionibus deligendis ponendus est calculus. Tu fortasse me putes indulsisse amori meo, supraque ista, 10
quam res patitur, sustulisse. at ego fide mea spondeo, futurum, vt omnia longe ampliora, quam a me praedicantur, inuenias. Diligo quidem adolescentem ardentissime, sicut meretur: sed HOC ipsum amantis est, non onerare eum laudibus. Vale.

XV. C. PLINIVS SEPTICIO CLARO SVO S.

Septicium, qui ad coenam vocatus non venerat, in ius damni dati iocabundus vocat.

Heus tu, promittis ad coenam, nec venis. dicitur ius, ad assem impendium reddes, nec id modicum. Paratae erant lactucae singulae, cochleae ter- 2
nae, oua bina, alica cum mulso & niue. (nam hanc quoque computabis, immo hanc in primis, quae perit in ferculo) oliuae Baeticae, cucurbitae, bulbi, alia mille non minus lauta. Audisses comoedum, vel lectorem, vel lyristen, vel, quae mea liberalitas, omnes. At tu apud nescio quem, ostrea, vuluas, 3
echi-

census equestris, quo qui minus haberet, eques esse non poterat, quadringenta Sestertia. Vid. mox ep. 19.

15, 2 lactucae singulae) Portiones describit, quantum in vnumquemque hospitem paratum fuerit.

oliuae Baeticae) Colum. 5, 8, 5 de olea, *Modicos oliuos amat, quales in Italia Sabinorum, vel tota prouincia Baetica videmus.* * Sed nec damnauerim *betacei*, quod ex MSS. reponit Cortius, qui citat Salmas. ad Soli. p. 583. ad quem prouocauit etiam Lister. ad Apic. 3, 2 p. 76 vbi *fasces betaceorum*, & *betacei Varronis* laudantur.

3 vuluas) porcinas, praesertim eiecticias, item virgines: res nota. Vid. Apic. 7, 1 & ibi Humelb.

echinos, Gaditanas, maluisti. Dabis poenas, non dico quas. Dure fecisti: inuidisti, nescio an tibi, certe mihi, sed tamen & tibi. Quantum nos lusissemus, risissemus, studuissemus! Potes apparatius
4 coenare apud multos: nusquam hilarius, simplicius, incautius. In summa, experire: & nisi postea te aliis potius excusaueris, mihi semper excusa. Vale.

XVI. C. PLINIVS ERVCIO SVO S.

Saturnini stilum, eiusque libros, vt legantur, commendat.

Amabam Pompeium Saturninum, hunc dico nostrum: laudabamque eius ingenium, etiam antequam scirem, quam varium, quam flexibile, quam multiplex esset: nunc vero totum me tenet, habet,
2 possidet. Audiui caussas agentem acriter & ardenter, nec minus polite & ornate: siue meditata siue subita

Humelb. ac Listerus. Apud eundem etiam de *echinis* plura sunt, marinis intellige; hi enim in ciborum deliciis. Add. Lud. Nonius de re cibar. 3, 37.

Gaditanas) Puellas saltatrices cum cantu, passim celebratas an accusatas antiquis. Pleraque habet Ramiresius ad Martial. 1, 42 p. 75 sq. * Nimirum *Gaditanas* legendum est, vt personae opponantur personis, *comoedo*, *lectori*, *lyristae*: & delicatissimae voluptariaeque personae paullo seuerioribus. *Gaditana* alii, vbi cantica intelligi poterant.

4 *simplicius*, *incautius*) *Simplicius* excludit affectationem omnem, dissimulationem, pudorem; *incautius*, dubitationem, cautionemque abesse iubet, vt libere nulloque cum metu dicere facereque possis, quidquid in mentem venerit.

nisi postea te aliis) Post vnum experimentum coenarum nostrarum, sponte tua nostras aliorum epulis praeferes; neque caussam dicam, quin mihi te excuses, nisi ipse potiores nostras iudicaueris.

16 inscr. ERVCIO) * Sic ex MSS. legendum ostendit Cortius.

1 tenet, *habet*, *possidet*) Ex formula stipulationis a Gallo Aquilio prodita & in l. 18 π. de acceptilat. relata, *quodue tu meum habes*, *tenes*, *possides*.

5 ama-

subita proferret. Adsunt aptae crebraeque sententiae,
grauis & decora constructio, sonantia verba & anti-
qua. Omnia haec inire placent; cum impetu quo-
dam & flumine praeuehuntur: placent si retracten-
tur. Senties quod ego, quum orationes eius in ma- 3
nus sumseris; quas facile cuilibet veterum, quorum
est aemulus, comparabis. Idem tamen in historia 4
magis satisfaciet vel breuitate, vel luce, vel suauitate,
vel splendore etiam & sublimitate narrandi. Nam
in concionibus eadem, quae in orationibus, vis est:
pressior tamen, & circumscriptior, & adductior.
Praeterea facit versus quales Catullus aut Caluus. quan- 5
tum illis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris.
Inserit sane, sed data opera, mollibus lenibusque du-
riuscu-

5 *amaritudinis*) Quoties nimirum Satyricum quidquam scribit & mordax. Nec enim virtutes, quae hic laudantur omnes in eodem genere carminis locum habent.

mollibus lenibusque) * Ignoscent, spero, viri eruditi libertati, quam in hunc locum nobis sumsimus: quod ea lege postulamus, si nunc demum laudatum Pliniano more intelligent Pompeium, qui inter molles lenesque ac dulces versiculos suos studio immiscuerit etiam duriusculos aliquot, quo iucundius nimirum reliquorum suauitas ad aures animosque accideret. Duplex adhuc circumferebatur lectio, altera Catanaei, & qui illum sequuntur, *Quantum illis amoris--inserit! sane, sed data opera molliusculos leniusculosque, duriusculos quosdam*: altera Aldi & sequacium sic, *mollius leniusque, duriusculos*: Gryphius *leniusque* dedit. Ac de *u* in *n* mutato vix dicenda caussa est, cum in scriptura codicum plerorumque ne distingui quidem possint haec elementa: insertum autem *b* nobis condonabunt, qui norunt, quam leniter eam literam, & quam proxime ad spiritum illum, cui nunc Aeolicum digamma, nunc *v*, nunc *w* respondet, multi pronuncient: adeo vt dictante alio ante *u* excidere quam facillime potuerit. Porro quam solennis & prope perpetua sit in omne genus libris τῶν *u* & *b* confusio non ignorat, nisi qui MStum nullum, de arte critica nullum librum inspexerit. Quam vero pronum fuit, cum semel aliquis scripsit *mollinus leniuns*, alteram *u* plane excidere. Denique qui *mollins* & *lenius* non intelligerent, illi *molliusculos* & *leniusculos* ad *duriusculorum* formam procuderunt.

8 *quod*

riuſculos quosdam: & hoc, quaſi Catullus aut Cal-
6 uus. Legit mihi nuper epiſtolas, quas vxoris eſſe
dicebat. Plautum vel Terentium metro ſolutum
legi credidi; quae ſiue vxoris ſunt, vt affirmat, ſiue
ipſius, vt negat, pari gloria dignus eſt, qui aut illa
componat, aut vxorem, quam virginem accepit, tam
7 doctam politamque reddiderit. Eſt ergo mecum
per diem totum: eundem ante quam ſcribam, eun-
dem quum ſcripſi, eundem etiam quum remittor,
non tanquam eundem, lego. Quod te quoque vt
8 facias, & hortor & moneo. Neque enim debet
operibus eius obeſſe, quod viuit. An ſi inter eos,
quos nunquam vidimus floruiſſet, non ſolum libros
eius, verum etiam imagines conquireremus; eius-
dem nunc honor praeſentis & gratia, quaſi ſatietate,
9 langueſcet? At hoc prauum malignumque eſt, non
admirari hominem admiratione digniſſimum, quia
videre, alloqui, audire, complecti, nec laudare tan-
tum, verum etiam amare contingit. Vale.

XVII. C. PLINIVS CORN. TITIANO SVO S.

Capitonem commendat, quod mortuo amico ſtatuam po-ſuerit, & clarorum hominum imagines domi habeat.

Eſt adhuc curae hominibus fides & officium: ſunt qui defunctorum quoque amicos agant, Titinius Capito

8 quod viuit) Paſſim conqueruntur poetae gloriam ſibi negari viuis. *Quatenus* (Horat. Od. 3, 24, 30) *Virtutem incolumem odimus: ſublatam ex oculis quaerimus inuidi.* Sed dedita opera hoc argumentum tractat idem Epiſt. 2, 1, 18 ſqq. Add. Mart. 5, 10.

imagines) ornamentum bibliothecis. Vid. epiſtola proxima.

Capito ab imperatore noſtro impetrauit, vt ſibi liceret ſtatuam L. Syllani in foro ponere. Pulchrum 2
& magna laude dignum, amicitia principis in hoc vti, quantumque gratia valeas, aliorum honoribus experiri. Eſt omnino Capitoni in vſu claros viros 3
colere. Mirum eſt, qua religione, quo ſtudio imagines Brutorum, Caſſiorum, Catonum, domi, vbi poteſt, habeat. Idem clariſſimi cuiusque vitam egregiis carminibus exornat. Scias ipſum plurimis 4
virtutibus abundare, qui alienas ſic amat. Redditus eſt L. Syllano debitus honor, cuius immortalitati Capito proſpexit pariter & ſuae. neque enim magis decorum & inſigne eſt, ſtatuam in foro populi Romani habere, quam ponere. Vale.

XVIII. C. PLINIVS SVETONIO TRANQVILLO SVO S.

Suetonio actionem ex ſomnii monitu diſſuadenti de ſomniorum etiam contrario euentu reſpondet: ſaltem ſtropham aliquam pollicetur.

Scribis te perterritum ſomnio vereri, ne quid aduerſi in actione patiaris: rogas vt dilationem petam, & pauculos dies, certe proximum excuſem. Difficile eſt: ſed experiar.

- - καὶ γάρ τ᾽ ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν.

Refert tamen, euentura ſoleas, an contraria ſomniare. 2
Mihi reputanti ſomnium meum, iſtud quod times tu, egre-

17, 3 *domi, vbi poteſt*) In publico enim non poteſt, quod maieſtatis crimen interpretaturi fuiſſent imperatores, Caeſarum inimicos & interfectores ita coli.

18, 1 *καὶ γάρ τ᾽ ὄναρ*) Ex Iliad. α, 63.

3 in

3 egregiam actionem portendere videtur. Susceperam
caussam Iulii Pastoris, quum mihi quiescenti visa est
socrus mea aduoluta genibus, ne agerem, obsecrare.
Et eram acturus, adolescentulus adhuc; eram in qua-
druplici iudicio; eram contra potentissimos ciuitatis,
atque etiam Caesaris amicos; quae singula excutere
4 mentem mihi post tam triste somnium poterant. Egi
tamen, λογισάμενος illud,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνασθαι περὶ πάτρης.

Nam mihi patria (& si quid carius patria) fides vi-
debatur. Prospere cessit: atque adeo illa actio mihi
5 aures hominum, illa ianuam famae patefecit. Proin-
de dispice, an tu quoque sub hoc exemplo somnium
istud in bonum vertas: aut, si tutius putas, illud cau-
tissimi cuiusque praeceptum, QVOD *dubitas, ne*
6 *feceris*; id ipsum rescribe. Ego aliquam stropham
inueniam: agamque caussam tuam, vt ipsam agere,
quum tu voles, possis. Est enim sane alia ratio tua,
alia mea fuit. Nam iudicium centumuirale differri
nullo modo; istud aegre quidem, sed tamen potest.
Vale.

XIX.

3 in quadruplici iudicio) In vna basilica quatuor simul iudicia, quatuor tribunalia, vbi non aduersarii modo, sed vocaliores etiam patroni metuendi erant. Iam laudatus aliis Quinctiliani locus 12, 5, 6 de Trachallo, *Quum in basilica Iulia diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, vti moris est, cogerentur, atque omnia clamoribus fremerent; & auditum eum & intellectum, & quod agentibus caeteris contumeliosum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini.*

4 Εἷς οἰωνός.) Il. μ, 243.

XIX. C. PLINIVS ROMANO FIRMO SVO S.

Firmo, municipi suo, trecenta sestertia offert ad censum equestrem explendum.

Municeps tu meus, & condiscipulus, & ab ineunte aetate contubernalis: pater tuus & matri & auunculo meo, mihi etiam, quantum aetatis diuersitas passa est, familiaris: magnae & graues caussae, cur suscipere & augere dignitatem tuam debeam. Esse autem tibi centum millium censum satis indicat, 2
quod apud nos decurio es. Igitur, vt te non decurione solum, verum etiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas equestres facultates CCC millia nummum. Te memorem huius mu- 3
neris amicitiae nostrae diuturnitas spondet. Ego ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, nisi te scirem sponte facturum, vt dignitate a me data quam modestissime vtare. Nam solicitius custodien- 4
dus est honor, in quo etiam beneficium amici tuendum est. Vale.

XX. C. PLINIVS COR. TACITO SVO S.

Tacitum consulit, amplum & copiosum dicendi genus, an breuius & circumscriptius magis probet.

Frequens mihi disputatio est cum quodam docto homine & perito, cui nihil aeque in caussis agendis vt breuitas placet. Quam ego custodiendam esse 2
confi-

19, 2 *equestres facultates*) Horat. Epist. 1, 1, 57 ex emendatione Bentleii: *Est animus tibi, sunt mores, est lingua fidesque; Sed quadringentis sex septem millia desint; Plebs eris.* Add. Mart. 4, 67.

3 *quam modestiss. vtare*) * Ante

confiteor, si caussa permittat. alioqui praeuaricatio
est, transire dicenda; praeuaricatio etiam, cursim &
breuiter attingere, quae sint inculcanda, infigenda,
3 repetenda. Nam plerisque longiore tractu vis quae-
dam & pondus accedit: vtque corpori ferrum, sic
oratio animo non ictu magis quam mora imprimi-
4 tur. Hic ille mecum auctoritatibus agit, ac mihi ex
Graecis orationes Lysiae ostentat, ex nostris Grac-
chorum Catonisque, quorum sane plurimae sunt cir-
cumcisae & breues: ego Lysiae Demosthenem, Ae-
schinem, Hyperidem, multosque praeterea; Grac-
chis, & Catoni, Pollionem, Caesarem, Caelium, in
primis Marcum Tullium, oppono, cuius oratio opti-
ma fertur esse quae maxima. Et, hercule, vt aliae
bonae res, ita BONVS liber melior est quisque quo
5 maior. Vides vt statuas, signa, picturas, hominum
denique multorumque animalium formas, arborum
etiam, si modo sint decorae, nihil magis quam am-
plitudo commendet. idem orationibus euenit: quin
etiam voluminibus ipsis auctoritatem quandam & pul-
6 chritudinem adiicit magnitudo. Haec ille multaque
alia, quae a me in eandem sententiam solent dici, vt
est in disputando incomprehensibilis & lubricus, ita elu-
dit vt contendat, hos ipsos, quorum orationibus ni-
7 tar, pauciora dixisse quam ediderint. Ego contra
puto.

* Ante vltimam vocem interponunt quidam *vt a me data*, quod probat Cortius, qui contra ea verba *quam modestissime* pro glossa habet. Nobis Cellariana lectio probatur, quam nec damnat Cortius.

20, 5 voluminibus ipsis) Sic magnum heroa Eugenium in Bibliothecam splendidissimam collegisse audio maximi praesertim voluminis libros & chartae augustae commissos.

6 pauciora dixisse quam ed) Neque enim scribebat Cicero orationes ante quam illas haberet: sed quae in agendo animaduertisset maxime probari auditori-

puto. Teſtes ſunt multae multorum orationes, & Ciceronis pro Murena, pro Vareno: in quibus breuis & nuda quaſi ſubſcriptio quorundam criminum ſolis titulis indicatur. Ex his apparet, illum permulta dixiſſe; quum ederet, omiſiſſe. Idem pro Cluen- 8
tio ait, *ſe totam cauſſam veteri inſtituto ſolum peroraſſe*, & pro Cornelio *quatriduo egiſſe:* ne dubitare poſſimus, quae per plures dies, vt neceſſe erat, latius dixerit, poſtea reciſa ac purgata, in vnum librum, grandem quidem, vnum tamen, coarctaſſe. At aliud 9
eſt actio bona; aliud oratio. Scio nonnullis ita videri, ſed ego (forſitan fallor) perſuaſum habeo, poſſe fieri, vt ſit actio bona, quae non ſit bona oratio: non poſſe non bonam actionem eſſe, quae ſit bona oratio.

ditoribus, ea deinde literis mandauit. Tuſc. 4, 25. *Iam rebus transactis & praeteritis orationes ſcribimus.* Igitur quod maxime probata eſſet Hortenſii pro Meſſalla oratio, *totidem quot dixit verbis ſcripta eſt.* Cic. Bruto c. 96. Add. noſter 4, 9, 23.

7 *ſubſcriptio*) Qualis nimirum in libello accuſatoris, qui inde *ſubſcribere* dicitur, & *ſubſcriptor* vocatur, vt vel in Fabriano theſauro ſatis oſtenſum eſt. Vid. 5, 1, 6.

9 *vt ſit actio bona*) Haec ita intelligo. Poteſt fieri vt valeat in iudicio, & probetur ſapientibus iudicibus actio, quam vox, geſtus & aliae rationes animent ſcilicet & commendent, quae tamen in literas relata, & a frigidis lecta lectoribus parum laudis reportet: *Carent enim*, quod ait Cicero Orat. c. 37. *libri ſpiritu illo, propter quem maiora eadem illa cum aguntur, quam cum leguntur, videri ſolent.* Add. Quinct. 11, 3, 5. Sed non poteſt fieri quin bona oratio, quae lectores prudentes delectet ac moueat, non mouerit, cum haberetur, iudices. Scilicet illam ſpeciem non cogitauit Secundus, neque ea huc valde pertinet, vbi abſurda ſupra modum vox atque geſtus, aut cauſſa quaecunque alia, obſtrepit etiam verbis optimis: quod apud nos ſaepius accidere poteſt, qui parum nimis actioni & pronuntiandi artificio tribuimus, etiam cum forte ſtilum ipſum non negligenter exerceamus; quam apud veteres, apud quos vox & hypocriſis non minus, quam ipſa ſcribendi facultas, diligenti meditatione coleretur.

quaſi

tio. Eſt enim oratio actionis exemplar, & quaſi
10 *ἀρχέτυπον*. Ideo in optima quaque mille figuras ex-
temporales inuenimus: in his etiam, quas tantum editas
ſcimus, vt in Verrem, *artificem* QVEM? *quemnam?*
recte admones. Polycletum eſſe dicebant. Sequitur
ergo, vt actio ſit abſolutiſſima, quae maxime oratio-
nis ſimilitudinem expreſſerit, ſi modo iuſtum & de-
bitum tempus accipiat: quod ſi negetur, nulla ora-
11 toris, maxima iudicis culpa eſt. Adſunt huic opi-
nioni meae leges, quae longiſſima tempora largiun-
tur, nec breuitatem dicentibus, ſed copiam, hoc eſt,
diligentiam, ſuadent: quam praeſtare, niſi in angu-
12 ſtiſſimis cauſſis, non poteſt breuitas. Adiiciam, quod
me docuit vſus, magiſter egregius; frequenter egi,
frequenter iudicaui, frequenter in conſilio fui. Aliud

alios

quaſi ἀρχέτυπον) Ideo enim ſcribimus & commentamur, vt deinde ex tempore non multum deteriora poſſimus dicere. Et qui ſcribunt etiam poſt actionem, ita volunt egiſſe videri, vt ſcripſerunt. Add. Quinct. 12, 10, 53.

10 in Verrem) Actionem in Verrem libris quinque comprehenſam a Cicerone non eſſe in iudicio habitam, conſtat. Verba quae laudat Secundus ex 4, 3 etiam Quinctiliano placuere 11, 2, 61 p. 785 cum exemplum adferre vult *ſimplicis & non praeparatae orationis*, in qua illud praeterea, eodem monente Fabio, conſequitur, ne ipſe quoque ſtudioſus ſignorum atque tabularum videatur, quem morbum Verri obiicit. Igitur non nominat ſtatim artificem ſignorum *καυηφόρων*, quod proniſſimum illi fuerat, certe ſcribenti: ſed ſimulat ſibi excidiſſe, reponendum demum ab adſtantium aliquo. Mirificus eſt huius loci lepor, quem iuuat prius illud *quem?* quod exciderat ex libris, manente tamen in quibusdam lacuna: quo minus dubitauimus ex Fabio, ipſoque vt iam eſt Tullio (cui, Fabio, Rufiniano ac Donato auctoribus redditum eſt a viris doctis) illud reponere.

nulla oratoris) *Ita legendum iam ſuadebat oppoſitum *iudicis*: cumque Mediceus & alii Cortio laudati illud comprobent; alteri, *orationis*, praeferre auſus ſum. Si tempus negetur dicturo, nulla culpa eſt oratoris, ſi actio ipſius diuerſa ſit ab oratione, h. e. minus accurata, minus luminibus ingenii atque artis diſtincta.

12 ma-

alios mouet; ac plerumque paruae res maximas tra-
hunt. Varia sunt hominum iudicia, variae volun-
tates: inde qui eandem caussam simul audierunt, sae-
pe diuersum, interdum idem, sed ex diuersis animi
motibus sentiunt. Praeterea suae quisquis inuentio- 13
ni fauet, & quasi fortissimum complectitur, quum
ab alio dictum est, quod ipse praeuidit. Omnibus
ergo dandum est aliquid quod teneant, quod agno-
scant. Dixit aliquando mihi Regulus, quum simul 14
adessemus, *Tu omnia, quae sunt in caussa, putas
exsequenda: ego iugulum statim video, hunc premo.*
(Premit sane quod eligit, sed in eligendo frequenter
errat.) Respondi, *posse fieri, vt genu esset, aut ti-* 15
bia, aut talus, vbi ille iugulum putaret. At ego,
inquam, *qui iugulum perspicere non possum, omnia
pertento, omnia experior, πάντα denique λίθον
κινῶ.* Vtque in agricultura non vineas tantum, ve- 16
rum etiam arbusta, nec arbusta tantum, verum etiam
campos curo & exerceo; vtique in ipsis campis non
far aut siliginem solam, sed ordeum, fabam, cetera-
que legumina sero: sic in actione plura quasi semina
latius spargo, vt, quae prouenerint, colligam. Ne- 17
que enim minus imperspicua, incerta, fallaciaque sunt
iudicum ingenia, quam tempestatum terrarumque.
Nec me praeterit, summum oratorem Periclem sic
a comico Eupolide laudari,

12 *maximas trahunt*) Intellige motus animorum, adsensum, plausus. Alii *maxime trahunt*, int. animos, quod nec ipsum damnauerim.

17 *Periclem sic - laudari*) Seruauit illa Eupolidis verba etiam Scholiastes Aristoph. ad Acharn. 539 apud quem primus versus ita legitur vt nos repraesentauimus, consentientibus libris a Cortio adhibitis. Praecesserat ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δὲ

- - *πρὸς δέ γ' αὐτῷ τῷ τάχει*
Πειθώ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χείλεσιν.
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

18 Verum huic ipsi Pericli nec illa *πειθὼ*, nec illud *ἐκή-*
λει breuitate, vel velocitate, vel vtraque (differunt
enim) sine facultate summa contigisset. Nam dele-
ctare, persuadere, copiam dicendi spatiumque desi-
derant: relinquere vero aculeum in audientium ani-
mis is demum potest, qui non pungit, sed infigit.
19 Adde, quae aeque de eodem Pericle comicus alter,

Ἤστραπτ', ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

Non enim amputata oratio & abscissa, sed lata, &
magnifica, & excelsa tonat, fulgurat, omnia denique
20 perturbat ac miscet. Optimus tamen modus est:
quis negat? sed non minus non seruat modum, qui
infra rem, quam qui supra; qui adstrictius, quam
21 qui effusius dicit. Itaque audis frequenter, vt illud
immodice & redundanter, ita hoc *ieiune & infirme*.
alius

δέ γ' κ. τ. λ. Interpretatus est verba Eupolidis Cicero in Bruto c. 9 *De Pericle scripsit Eupolis, cum delectatione etiam aculeos reliquisse in animis eorum, a quibus esset auditus.* Sed etiam reliqua respexit c. 15 Πειθώ, *quam vocant Graeci, cuius effector est orator, hanc Suadam appellat Ennius, quam Deam in Pericli labris scripsit Eupolis sessitauisse.*

18 relinquere aculeum) Ab apibus & vespis desumta videtur metaphora, quarum relictus in vulnere aculeus inquietat & solicitos habet eos, quos pupugere.

19 comicus alter) Aristophanes loco, quem modo laudauimus, ad quem Kusterus docet, qui praeterea veteres eius elogii an reprehensionis mentionem fecerint. Dicimus & nos aliquid ad Quinctil. 2, 16, 19. Translationem Latinam ipse tradit Secundus.

21 ille

alius excessisse materiam, alius dicitur non implesse:
aeque vterque; sed ille imbecillitate, hic viribus pec-
cat. quod certe etsi non limatioris, maioris tamen
ingenii vitium est. Nec vero quum haec dico, illum 22
Homericum ἀμετροεπῆ probo, sed hunc,

Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίοισιν:

non quia non & ille mihi validissime placeat, παῦρα
μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως. Si tamen detur electio,
illam orationem similem niuibus hibernis, id est,
crebram, assiduam & largam, postremo diuinam &
coelestem, volo. At est gratior multis actio breuis. 23
Est; sed inertibus, quorum delicias desidiamque, quasi
iudicium, respicere ridiculum est. Nam si hos in
consilio habeas, non solum satius est breuiter dicere,
sed omnino non dicere. Haec est adhuc sententia 24
mea, quam mutabo, si dissenseris tu, sed plane, cur
dissentias, explices rogo. Quamuis enim cedere au-
ctoritati tuae debeam, rectius tamen arbitror, in tanta
re ratione, quam auctoritate superari. Proinde, si 25
non errare videor, id ipsum, quam voles breui epi-
stola, sed tamen scribe; confirmaueris enim iudi-
cium meum: si errauero, longissimam para. Num
corrupi te, qui tibi, si mihi accederes, breuis epistolae
neces-

21 *ille imbecillitate*) *Ille* ad propinquius refertur, *hic* ad remotius · quod saepe fieri, passim a viris doctis adnotatum.

ἀμετροεπῆ) Thersiten, Ιλ. β, 212 *immoderatum verborum*. Alterum de Vlysse dixit poeta Ιλ. γ, 222: tertium de Menelao ibid. 214. Ad quem locum ostendit Clarkius, vt passim triplicem charactera dicendi in Homericis personis describi doceant veteres. Instar omnium est Quinctil. 12, 10, 64.

25 *Num corrupi te*) Num forte feci, vt praeter animi tui sententiam secundum me des iudicium? Ista enim lege, quam tibi tuli, males fortasse breui epistola secundum me pronuntiare,

necessitatem, si dissentires, longissimae, imposui? Vale.

XXI. C. PLINIVS PLINIO PATERNO SVO S.

Seruos consilio Paterni emtos, decentes esse scribit: vt frugi sint, optat.

Vt animi tui iudicio, sic oculorum plurimum tribuo: non quia multum (ne tibi placeas) sed quia tantum, quantum ego, sapis: quanquam hoc
2 quoque multum est. Omissis iocis, credo decentes esse seruos, qui sunt emti mihi ex consilio tuo. superest, vt frugi sint: quod de venalibus, melius auribus, quam oculis, iudicatur. Vale.

XXII. C. PLINIVS CATILIO SEVERO SVO S.

Aristonis, quem laudat, diuturna valetudine in vrbe se detineri scribit.

Diu iam in vrbe haereo, & quidem attonitus. Perturbat me longa & pertinax valetudo Titi Aristonis, quem singulariter & miror & diligo. Nihil est enim illo grauius, sanctius, doctius: vt mihi non vnus homo, sed literae ipsae omnesque bonae artes in vno homine summum periculum adire videantur.
2 Quam peritus ille & priuati iuris & publici? quantum rerum, quantum exemplorum, quantum antiquitatis

tiare, quam mihi contradicendo molestiam longae epistolae scribendae subire. Est autem hic dolus suauissimus & maxime amabilis, quo cogit Tacitum, quidquid sentiat, longissima epistola rescribere, ne accusationi locum det, maluisse adsentari quam longam epistolam scribere.

22, 3 pressa

tatis tenet? nihil eſt, quod diſcere velis, quod ille docere non poſſit. mihi certe, quoties aliquid abditum quaero, ille theſaurus eſt. Iam quanta ſermo- 3
nibus eius fides? quanta auctoritas? quam preſſa & decora cunctatio? quid eſt quod non ſtatim ſciat? & tamen plerumque haeſitat, dubitat, diuerſitate rationum: quas acri magnoque iudicio ab origine cauſiſque primis repetit, diſcernit, expendit. Ad haec 4
quam parcus in victu? quam modicus in cultu? Soleo ipſum, cubiculum eius, ipſumque lectum, vt imaginem quandam priſcae frugalitatis, adſpicere. Ornat haec magnitudo animi, quae nihil ad oſtenta- 5
tionem, omnia ad conſcientiam refert: recteque facti, non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit. In ſummam, non facile quemquam ex iſtis, 6
qui ſapientiae ſtudium habitu corporis praeferunt, huic viro comparabis. Non quidem gymnaſia ſectatur aut porticus, nec diſputationibus longis aliorum otium ſuumque delectat: ſed in toga negotiisque verſatur: multos aduocatione, plures conſilio iuuat. Nemini tamen iſtorum caſtitate, pietate, iu- 7
ſtitia, fortitudine, etiam primo loco ceſſerit. Mira-

 reris,

22, 3 *preſſa-cunctatio*) Quae premit, reprimit aliquamdiu ſententiam, nec ſtatim, vix dum cognita re, pronuntiat.

4 *ipſumque lectum*) in quo iam quidem *cubat*, vel decumbit potius aeger, ſed alias etiam, dum legit, dictat, ſtudet: ab hac enim re dicta *cubicula*, non dormitoria modo, ſed etiam diurna.

6 *habitu corporis*) Barba, ſeueritate ſupercilii, pera, pallio, baculo &c.

Gymnaſia aut porticus) Quae loca obire ſolebant profeſſione philoſophi ad captandam, quae confluere eo ſoleret, iuuenum & otioſorum turbam. Notum Gymnaſii nomen tandem plane ceſſiſſe literariis ludis; Porticum autem (στοὰν) Zenonis ſectae nomen dediſſe.

aduocatione) Praeſentia in foro

reris, si interesses, qua patientia hanc ipsam valetudinem toleret, vt dolori resistat, vt sitim differat, vt incredibilem febrium ardorem immotus opertusque
8 transmittat. Nuper me paucosque mecum, quos maxime diligit, aduocauit: rogauitque, vt medicos consuleremus de summa valetudinis, vt si esset insuperabilis, sponte exiret e vita: sin tantum difficilis &
9 longa, resisteret maneretque. Dandum enim precibus vxoris, dandum filiae lacrymis, dandum etiam nobis amicis, ne spes nostras, si modo non essent inanes, voluntaria morte desereret. Id ego arduum
10 in primis, & praecipua laude dignum puto. Nam impetu quodam & instinctu procurrere ad mortem, commune cum multis: deliberare vero & caussas eius expendere, vtque suaserit ratio, vitae mortisque consilium suscipere vel ponere, ingentis est animi.
11 Et medici quidem secunda nobis pollicentur: superest, vt promissis deus adnuat, tandemque me hac solicitudine exsoluat, qua liberatus, Laurentinum meum, hoc est libellos & pugillares, studiosumque otium repetam. Nunc enim nihil legere, nihil scribere aut
12 adsidenti vacat, aut anxio libet. Habes quid timeam, quid optem, quid etiam in posterum destinem: tu quid

foro ac patrocinio etiam: consilia domi impertire licet.

7 *vt sitim differat*) Quantum in febri tormentum sit sitis, heu nimis saepe plerique experiuntur. Nec Germanis tantum hoc obiicitur, ferre illos sitim nequire: sed Epictetus hoc maximum profectus experimentum commendat, Enchir. c. 70 *διψῶν ποτε σφοδρῶς ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἐκπτύσον*. Quantum etiam sit in eo, vt *febrium ardorem* & sudores, qui non minus extra corpus inquietant, quam intus iactatur aestuantis sanguinis motibus, aliquis *immotus opertusque transmittat*, & quam parum ad eam rem vulgaris philosophia prosit, nouerunt clinici.

23, I ina-

quid egeris, quid agas, quid velis agere, inuicem nobis, sed laetioribus epistolis, scribe. Erit confusioni meae non mediocre solatium, si tu nihil quereris. Vale.

XXIII. C. PLINIVS POMPEIO FALCONI SVO S.

Consulenti, an tribunum pl. caussas agere deceat, respondet, se, quum tribunus esset, abstinuisse propter certas, quas adfert, rationes.

Consulis, an existimem te in tribunatu caussas agere decere. Plurimum refert, quid esse tribunatum putes; inanem vmbram, & sine honore nomen, an potestatem sacrosanctam, & quam in ordinem cogi vt a nullo, ita ne a se quidem deceat. Ipse quum 2 tribunus essem, errauerim fortasse, qui me esse aliquid putaui, sed tanquam essem, abstinui caussis agendis: primum quod deforme arbitrabar, cui adsurgere, cui loco cedere omnes oporteret, hunc omnibus sedentibus stare; & qui iubere posset tacere quemcunque,

23, 1 *inanem vmbram*) Vt sane re ipsa tum erant Magistratuum omnium nomina, cum omnia imperatores ad se traxissent. Et incidit Tribunatus Plinii in Domitiani imperium, ciuilitatem postea reuocauit Traianus.

in ordinem cogi) Formula solemnis, qua saepe apud Liuium queruntur tribuni iniuriam sibi illatam, vel parum reuerenter habitam vim suam. V. g. 25, 3 & 4. 43, 16 quo posteriore loco illud in primis apparet, non parendo etiam *in ordinem cogi* tribunos. Qui nempe *in ordinem cogit* aliquem, pro priuato eum tractat, nec potestatem illius agnoscit: hoc ipse noster Secundus indicat deinde f. 3 Idem enim significat *in ordinem se cogere*, & *eiurato quasi magistratu priuatum se facere.*

2 *omnibus sedentibus stare*) Dicentis ille nimirum habitus, quem sibi tamen dedecori esse ne Tullius quidem putauit, qui in Consulatu pro Murena aliisque diceret.

clepsy-

que, huic silentium clepsydra indici; & quem interfari nefas esset, hunc etiam conuicia audire; &, si inulta pateretur, inertem, si vlcisceretur, insolentem
3 videri. Erat hic quoque aestus ante oculos, si forte me appellasset, vel ille cui adessem, vel ille quem contra; intercederem, auxilium ferrem? an quiescerem sileremque, & quasi eiurato magistratu priuatum ipse
4 me facerem? His rationibus motus, malui me tribunum omnibus exhibere, quam paucis aduocatum.
5 Sed tu (iterum dicam) plurimum interest, quid esse tribunatum putes: quam personam tibi imponas, quae sapienti viro ita aptanda est, vt perferatur. Vale.

XXIV. C. PLINIVS BEBIO HISPANO SVO S.

Hispano Tranquillum commendat in emendo agello.

Tranquillus, contubernalis meus, vult emere agel-
2 lum, quem venditare amicus tuus dicitur. Rogo cures, quanti aequum est, emat. ita enim delectabit

clepsydra) Quoties nimirum illa significaret, consumtum esse tempus, quod ad dicendum ipsi attributum esset. Res nota. Vid. infra 4, 9, 9 it. 6, 2, 5 & 7.

conuicia audire) Haec nimirum fori antiqui licentia, qua liceret maledicere aduersario. Vid. Quinctil. 12, 9, 8.

3 appellasset, intercederem, auxilium ferrem) Verba omnia solennia, explicata proinde & illustrata a Brissonio lib. 2 p. 271.

5 vt perferatur) Ad finem vsque, etiam difficultatibus oblatis, feratur. Iam laudauit Cortius elegantem Ciceronis locum pro Rosc. Am. c. 4 *Id quod suscepi, quoad potero perferam.* Et notum est, *perferre legem* dici eum, si quis obiectis difficultatibus tamen tulerit, & vt valeret effecerit.

ſtabit emiſſe. nam mala emtio ſemper ingrata eſt, eo maxime, quod exprobrare ſtultitiam domino videtur. In hoc autem agello (ſi modo adriſerit 3 pretium) Tranquilli mei ſtomachum multa ſolicitant, vicinitas vrbis, opportunitas viae, mediocritas villae, modus ruris, qui auocet magis quam diſtringat. Scholaſticis porro dominis, vt hic eſt, ſufficit 4 abunde tantum ſoli, vt releuare caput, reficere oculos, reptare per limitem, vnamque ſemitam terere, omnesque viticulas ſuas noſſe & numerare arbuſculas poſſint. Haec tibi expoſui, quo magis ſcires, quantum ille eſſet mihi, quantum ego tibi debiturus, ſi praediolum iſtud, quod commendatur his dotibus, tam ſalubriter emerit, vt poenitentiae locum non relinquat. Vale.

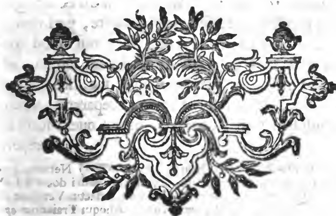

LIBER II.

I. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Verginii Rufi, V. Cl. funus praedicat, ipsumque laudibus pro merito ornat.

Post aliquot annos insigne, atque etiam memorabile populi Romani oculis spectaculum exhibuit publicum funus Verginii Rufi, maximi & clarissimi ciuis, perinde felicis. Triginta annis gloriae suae
2 superuixit. Legit scripta de se carmina, legit historias, & posteritati suae interfuit. Perfunctus est tertio consulatu, vt summum fastigium priuati homi-
3 nis impleret, quum principis noluisset. Caesares, quibus suspectus, atque etiam inuisus virtutibus fuerat, euasit. reliquit incolumem optimum atque amicissimum, tanquam ad hunc ipsum honorem publi-
4 ci funeris reseruatus. Annum tertium & octogesimum excessit in altissima tranquillitate, pari veneratione. Vsus est firma valetudine: nisi quod solebant ei manus tremere, citra dolorem tamen: aditus tantum mortis durior longiorque, sed hic ipse
5 laudabilis. Nam quum vocem praepararet, acturus in consulatu principi gratias, liber, quem forte acceperat

1, 1 *Perinde felicis*) Non minus felicis, quam magni & clari. Quidam, & *proinde felicis*, vt hoc sibi velit, ob id ipsum felicem esse, quod talis etiam mors & tale funus eum consecutum sit.

2 *cum principis noluisset*) Post Neronis interitum, Tac. H. 2, 8 iterum post Othonem, idem H. 2, 51 Add. noster infra 9, 19, 1.

3 *optimum*) Neruam, quod series vitae nostri docet & Fasti. Est enim suffectus Verginio Tacitus. Alioqui Traianum *optimum* quasi suo nomine dici constat: Verum hoc nomen etiam Neruae tribuit noster Paneg. 89, 1.

5 *acturus principi gratias*) Solenne tum fuisse, vt gratias ageret Consul Principi vel ex Pli-

ceperat grandiorem, & seni & stanti ipso pondere elapsus est. Hunc dum consequitur colligitque, per laeue & lubricum pauimentum, fallente vestigio, cecidit, coxamque fregit, quae parum apte collocata, reluctante aetate, male coiit. Huius viri exse- 6
quiae magnum ornamentum principi, magnum saeculo, magnum etiam foro & rostris attulerunt. Laudatus est a consule Cornelio Tacito: nam hic supremus felicitati eius cumulus accessit, laudator eloquentissimus. Et ille quidem plenus annis abiit, 7
plenus honoribus, illis etiam quos recusauit: nobis tamen quaerendus ac desiderandus est, vt exemplar aeui prioris: mihi vero praecipue, qui illum non solum publice, sed etiam priuatim quantum admirabar, tantum diligebam; primum quod vtrique 8
eadem regio, municipia finitima, agri etiam possessionesque coniunctae: praeterea quod ille tutor mihi relictus, adfectum parentis exhibuit. Sic candidatum me suffragio ornauit; sic ad omnes honores meos ex secessibus adcucurrit, quum iam pridem eiusmodi officiis renuntiasset: sic illo die, quo sacerdotes solent nominare, quos dignissimos sacerdotio iudicant, me semper nominabat. Quin etiam in hac nouissima 9
vale-

Pliniani panegyrici principio constat. Add. 3, 18, 1.

7 nobis tamen quaerendus) * Sic omnes libri. Cum tamen *quaerere* vel *requirere* & *desiderare* eandem plane vim habeant, vide an melius legi possit, *querendus*.

8 ex secessibus adcucurrit) Vt Atticus, qui vrbana officia amicis vt praestaret ventitare Romam solebat.

illo die quo sacerdotes) Augures intelligit. Vid. 4, 8, 3. Certum diem & solennem huic rei destinatum dicere non habeo, nam quod Ouidium & Tacitum hic laudant, de Kalendis Ianuariis, nihil ad hanc rem. Neque ita locutus esset Plinius, si has intellexisset.

9 per

valetudine veritus, ne forte inter quinqueuiros crearetur, qui minuendis publicis sumtibus iudicio senatus constituebantur, quum illi tot amici senes consularesque superessent, me huius aetatis, per quem excusaretur, elegit, his quidem verbis, *etiamsi filium*
10 *haberem, tibi mandarem.* Quibus ex caussis necesse est, tanquam immaturam mortem eius in sinu tuo defleam: si tamen fas est aut flere, aut omnino mortem vocare, qua tanti viri mortalitas magis finita
11 quam vita est. Viuit enim viuetque semper; atque etiam latius in memoria hominum & sermone versa-
12 bitur, postquam ab oculis recessit. Volui tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac vna contemplatione defixus est. Verginium cogito, Verginium iam vanis imaginibus, recentibus tamen, audio, adloquor, teneo: cui fortasse ciues aliquos virtutibus pares & habemus & habebimus; gloria neminem. Vale.

II. C. PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Accusat Paullinum negligentiae literarum.

Irascor: nec liquet mihi an debeam; sed irascor. Scis, quam sit amor iniquus interdum, impotens saepe, μικραίτιος semper. Haec tamen caussa magna est, nescio an iusta: sed ego tanquam non minus iusta quam magna sit, grauiter irascor, quod a te tamdiu

9 per quem excusaretur) Quem quasi vicarium suae operae atque muneris daret, vt hodie, qui deprecantur militiam, & olim in Romana rep. senes grandaeui, qui magistratum suscipere nollent: hoc enim esse *excusari*, apud ICtos praesertim, constat.

2, 1 μικραίτιος) Qui paruis rebus & caussis ad accusandum & expostulandum mouentur.

3, 1 dicit

tamdiu literae nullae. Exorare me potes vno mo- 2
do, si nunc saltem plurimas & longissimas miseris.
Haec mihi sola excusatio vera, caeterae falsae videbun-
tur. Non sum auditurus, *non eram Romae*, vel
occupatior eram. Illud enim nec dii sinant, vt, *in-* 3
firmior. Ipse ad villam partim studiis, partim desi-
dia fruor: quorum vtrumque ex otio nascitur. Vale.

III. C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Isaeum rhetorem laudat, & Nepotem, vt audiat illum, adhortatur.

Magna Isaeum fama praecesserat: maior inuentus
est. Summa est facultas, copia, vbertas: dicit
semper ex tempore, sed tanquam diu scripserit, ser-
mo Graecus, immo Atticus: praefationes tersae, gra-
ciles, dulces; graues interdum & erectae. Poscit 2
controuersias plures, electionem auditoribus permit-
tit,

3, 1 dicit semper ex temp.) Quomodo conciliabimus Plinio Philostratum, qui de vitis Sophist. 1, 20, 2 negat ex tempore Isaeum hunc dixisse. Haec enim sententia erit siue cum Oleario legas, τὰς δὲ μελέτας ὡς αὐτοσχεδίως ἐποιεῖτο, ἀλλ' ἐπεσκεμμένας τὴν ἐξ ἕω ἐς μεσημβρίαν καιρόν. siue cum aliis τὰς δὲ μελέτας οὐκ αὐτοσχ. κ. τ. λ. quae verior mihi lectio videbatur, & praeterea putabam legendum, ἐπεσκεμμένος. De extemporalitate viri forte fucus factus est Secundo a gloriosulo homine.

praefationes) illas puto, quibus sub initia disputationum vtebantur; in quo genere exstat προλαλιά vna alteraque Luciani. Sic ponit etiam 4, 11, 14.

graues & erectae) Ad argumentum pertinent ista maioris momenti de rep. praesertim, ingenuamque quo tractatur libertatem. Sic noster de auunculo suo 3, 5, 5 *Quum omne studiorum genus paullo liberius & erectius periculosum seruitus fecisset.*

2 Poscit controuersias) Si ponit legas, quod vult, post alios, Gisb. Cuperus Obs. 3, 20 iniri possit ratio conciliandi cum Philostrato Plinium. Qui enim toto antemeridiano commentatus est, ille optionem dare auditoribus potest ex pluribus

tit, saepe etiam partes: surgit, amicitur, incipit, statim omnia ac paene pariter, ad manum: sensus reconditi occursant, verba; sed qualia? quaesita & exculta. multa lectio in subitis; multa scriptio elucet.
3 Prooemiatur apte, narrat aperte, pugnat acriter, colligit fortiter, ornat excelse: postremo docet, delectat, adficit; quid maxime? dubites. crebra *νοήματα*, syllogismi circumscripti & effecti: quod stilo quoque

quas posuit controuersiis, quibus nimirum omnibus se parauerit, vnam eligendi. Porro quae sint *controuersiae* omnium optime patet ex Senecae, quas habemus, controuersiis, h. e. caussis fictis, quas deinde in vtramque partem agere tractareque, & illis quasi velitationibus forensi militiae praeparare iuuenes, solebant.

saepe etiam partes) Vel ea intelligenda est, quam *dispositionem* vocamus hodie: vel hoc, vti dicant auditores, in quam partem velint tractari controuersiam, accusarine an defendi? *&c.*

surgit, amicitur) Non ita inepta est haec lectio, vt permutanda sit contra alteram, *iam igitur* (in qua errandi occasionem librario Mediceo dedit c solenniter in g mutatum.) Potius seruanda lectio optimorum librorum, quae conueniat cum decoro illo oratorio, de quo Quinctil. 11, 3, 156 *Leuiter consurgendum, tum in componenda toga, vel si necesse sit ex integro inücienda, dumtaxat in iudiciis (apud principem enim & magistratus ac tribunalia non licebit) paullum est commorandum, vt & amictus sit decentior, & paullum spatii ad cogitandum.* Noster 4, 11, 3 *Postquam se composuit, circumspexitque habitum suum.* Confirmatur hoc vtroque loco obseruatio virorum doctorum, Ferrarii Anal. de re vest. c. 26 & Brouckh. ad Tib. 1, 9, 13. de *amictu* vestem exteriorem, quale est pallium, toga, significante.

verba; sed qualia?) Abscisso dicendi genere occupat obiectionem. Non mirum est, dixerit aliquis, *verba occursare*: *φλυαρία* ad hoc sufficit & impudentia. Itaque subiicit, *sed qualia?* respondet, *quaesita* h. e. adeo elegantia, vt non sponte venisse, sed studio exquisita esse dicas. Haec optime conueniunt cum his, quae ex Philostrato obseruata sunt.

3 *crebra νοήματα*) Characterem Isaei dixit Philostratus τὸ ἀπέριττον, τὸ βραχέως ἑρμηνεύειν καὶ πᾶσαν τὴν ὑπόθεσιν συνελεῖν ἐς βραχύ. Ex hoc fonte sunt *νοήματα*, sententiae ipsi orationi ita intextae, vt nihil existent vel emineant, sed ad ipsam vel narrationem vel argumentationem

quoque adſequi magnum eſt. Incredibilis memo- 4
riae: repetit altius quae dixit ex tempore, ne verbo
quidem labitur. ad tantam ἕξιν ſtudio & exercitatio-
ne peruenit. nam diebus & noctibus nihil aliud agit,
nihil audit, nihil loquitur. Annum ſexageſimum 5
exceſſit, & adhuc ſcholaſticus tantum eſt. quo ge-
nere hominum nihil aut ſincerius, aut melius. nos
enim qui in foro verisque litibus terimur, multum
malitiae, quamuis nolimus, addiſcimus. Schola & 6
auditorium, vt ficta cauſſa, ita res inermis, innoxia
eſt: nec minus felix, ſenibus praeſertim. Nam quid
in ſenectute felicius, quam quod dulciſſimum eſt in
iuuenta? Quare ego Iſaeum non diſertiſſimum tan- 7
tum, verum etiam beatiſſimum iudico, quem tu niſi
cognoſcere concupiſcis, ſaxeus ferreusque es. Pro- 8
inde ſi non ob alia, nosque ipſos, at certe vt hunc
audias, veni. Nunquamne legiſti, Gaditanum quen-
dam Titi Liuii nomine gloriaque commotum ad vi-
ſendum eum ab vltimo terrarum orbe veniſſe, ſta-
timque, vt viderat, abiiſſe? ἀφιλόκαλον, illiteratum,
iners, ac paene etiam turpe eſt, non putare tanti co-

 gnitio-

nem pertinere videantur. Huc pertinent etiam ἐνθυμήματα (quam vocem agnoſcunt etiam quidam libri) quos auctor noſter vocat *ſyllogiſmos circumſcriptos* h. e. in breuitatem contractos, & tamen *effectos* h. e. elaboratos, & argumentationem plenam clarámque exhibentes. Hanc vtriusque verbi apud noſtrum vim eſſe, Index declarat.

5 *ſcholaſticus tantum*) Rhetor, qui in ſchola & vmbra tantum verſetur, forum nunquam attigerit, vt ille quondam Socrates.

8 *Gaditanum quendam*) Repetit Hieron. praefat. Biblior. ad Paulinum pr. ſed numero plurium, *de vltimis Hiſpaniae Galliarumque finibus quosdam veniſſe nobiles legimus* &c. Hanc epiſtolam prae manibus Hieronymo fuiſſe, apparet etiam inde, quod ea, quae de viua voce, itemque de Aeſchine mox habet Secundus, ipſe ſanctus Pater inde repetiit.

10 (τὰ

gnitionem, qua nulla est iucundior, nulla pulchrior,
9 nulla denique humanior. Dices, Habeo hic quos legam, non minus disertos. Etiam: sed legendi semper occasio est, audiendi non semper. praeterea multo MAGIS, vt vulgo dicitur, *viua vox adficit*. Nam licet acriora sint quae legas, altius tamen in animo sedent quae pronuntiatio, vultus, habitus, gestus
10 etiam dicentis adfigit. Nisi vero falsum putamus illud Aeschinis: qui, quum legisset Rhodiis orationem Demosthenis, admirantibus cunctis, adiecisse fertur, **Τί δὲ εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου (τὰ αὐτοῦ ῥήματα βοῶντος) ἀκηκόειτε;** & erat Aeschines, si Demostheni credimus, *μεγαλοφωνότατος*. fatebatur tamen longe melius eadem illa pronuntiasse ipsum qui pepere-
11 rat. Quae omnia huc tendunt, vt audias Isaeum: vel ideo tantum, vt audieris. Vale.

IV.

10 (*τὰ αὐτοῦ ῥήματα βοῶντος*) * Non ausim damnare haec verba, cum Hieronymus, qui nostrum ante oculos habuit diserte. *Quid si audissetis bestiam sua verba resonantem?* Caeterum mirum est, quam vix vllus scriptorum, qui huius rei mentionem fecere, cum alio plane conueniat. Compara, qui discere fidem narrationum vulgatarum volueris, Cic. de Orat. 3, 56. Plutarchum in vitis X Sophistarum p. 1544 sq. H. Steph. Val. Max. 8, 10. Plin. maior. 7, 30 f. 31. Philostr. de vitis Sophist. 1, 19, 5. Photium Bibl. n. 61 pag. 29 Hoesch. Noster iterum memorat 4, 5, 1.

si Demostheni) Qui passim, praesertim in oratione, quam contra ipsum *pro corona* sibi decreta a Timocrate habuit vocem illius variis epithetis commendat. * Difficile est ad arbitrandum, an potius *λαμπροφωνότατον* scripserit Plinius, adeo corrupta solent esse Graeca: vtrumque in hoste suo laudarat Demosthenes, & *magnitudinem vocis*, & *splendorem*.

4, 1 et-

IV. C. PLINIUS CALVINAE S.

Hortatur, ne dubitet hereditatem adire: se enim soluisse creditoribus pro patre.

Si plures pater tuus, vel vnicuilibet alii, quam mihi,
debuisset, fuisset fortasse dubitandum, an adires
hereditatem etiam viro grauem: quum vero ego ad- 2
ductus adfinitatis officio, dimissis omnibus, qui, non
dico molestiores, sed diligentiores erant, creditor so-
lus exstiterim: quumque viuente eo nubenti tibi in
dotem centum millia contulerim, praeter eam sum-
mam, quam pater tuus quasi de meo dixit (erat enim
soluenda de meo) magnum habes facilitatis meae
pignus: cuius fiducia debes famam defuncti pudo-
remque suscipere; ad quod ne te verbis magis quam
rebus horter, quidquid mihi pater tuus debuit, acce-
ptum tibi ferri iubeo. Nec est, quod verearis, ne sit 3
mihi ista onerosa donatio. Sunt quidem omnino
nobis modicae facultates, dignitas sumtuosa, reditus
propter conditionem agellorum, nescio minor an in-
certior: sed quod cessat ex reditu, frugalitate sup-

4, 1 *etiam viro grauem*) Nedum feminae, cui negotiari, rem facere, nomina expedire difficilius.

2 *dimissis omnibus*) soluta nimirum pecunia. Sic *absolute* ponitur Terent. Adelph. 2, 4, 13 & 17.

acceptum tibi ferri iubeo) * *Fieri* habent libri optimi apud Cortium, qui etiam aliunde probat illam formulam. Sed neque *ferre acceptum* ab huius aetatis consuetudine abhorrere, docuit Cellarius. Sententia eadem est: procurator Plinii expunget in rationibus nomen Caluini non minus quam si solutum esset: vel summam illam pecuniae quasi acceptam a Caluino, expensam feret ipsi Plinio. Caeterum *iubeo* praetulimus alteri *iubebo*, aequis forte librorum praesidiis nixo: quod illud significantius & expressius videretur, si non futurum quiddam promitteret, sed hoc ipsum quasi chirographon & instrumentum suae voluntatis mitteret.

pletur: ex qua velut e fonte, liberalitas nostra decur-
4 rit. quae tamen ita temperanda est, ne nimia profusione inarescat: sed temperanda in aliis, in te vero facile ratio constabit, etiamsi modum excesserit. Vale.

V. C. PLINIVS LVPERCO SVO S.

Partem orationis, qua bibliothecam patriae dedicauerat, perpoliendam mittit.

Actionem & a te frequenter efflagitatam, & a me saepe promissam exhibui tibi, non tamen totam.
2 adhuc enim pars eius perpolitur. Interim quae absolutiora mihi videbantur, non fuit alienum iudicio tuo tradi. His tu, rogo, intentionem scribentis accommodes. Nihil enim adhuc inter manus habui,
3 cui maiorem solicitudinem praestare deberem. Nam in caeteris actionibus existimationi hominum diligentia tantum & fides nostra; in hac etiam pietas subiicietur. Inde & liber creuit, dum ornare patriam & amplificare gaudemus, pariterque & defensioni eius
4 seruimus & gloriae. Tu tamen haec ipsa, quantum ratio exegerit, reseca. Quoties enim ad fastidium legentium deliciasque respicio, intelligo nobis commendationem ex ipsa mediocritate libri petendam.
5 Idem tamen, qui a te hanc austeritatem exigo, cogor id quod diuersum est, postulare, vt in plerisque frontem remittas. Sunt enim quaedam adolescentium auribus danda, praesertim, si materia non refragetur. nam descriptiones locorum, quae in hoc libro frequentiores erunt, non historice tantum, sed

propе

5, 3 seruimus & gloriae) laudat Cortius, alteri *deseruimus* praetuli.
* Auctoritate librorum, quos

6 lau-

prope poëtice prosequi fas est. Quod tamen si quis 6
exstiterit, qui putet nos lautius fecisse, quam oratio-
nis seueritas exigat: huius (vt ita dixerim) tristitiam
reliquae partes actionis exorare debebunt. Adnixi
certe sumus, vt, quamlibet diuersa genera lectorum,
per plures dicendi species teneremus. Ac sicut ve- 7
remur, ne quibusdam pars aliqua secundum suam
cuiusque naturam non probetur: ita videmur posse
confidere, vt vniuersitatem omnibus varietas ipsa
commendet. nam & in ratione conuiuiorum, quam- 8
uis a plerisque cibis singuli temperemus, totam tamen
coenam laudare omnes solemus: nec ea, quae sto-
machus noster recusat, adimunt gratiam illis, a qui-
bus capitur. Atque haec ego sic accipi volo, non 9
tanquam adsequutum me esse credam, sed tanquam
adsequi laborauerim. fortasse non frustra, si modo
tu curam tuam admoueris, interim istis, mox iis

 quae

6 *lautius fecisse*) * Eiecit Cortius verbum quod omnes credo editi adhuc seruarunt, reposuitque *laetius*, cui in hac re locum esse, idque ad sententiam Plinii optime conuenire, facile illi fuit probare. Sed ipsum tamen *lautius* ita nobis lautum atque facetum videbatur, vt illud expungere non possemus. Succurrebat Terentianus parasitus, qui Eun. 3, 1, 37 de acute dicto, *Facete*, inquit, *lepide, laute*. Et ipse Tullius de Orat. 1, 36 *In oratoris instrumento tam lautam supellectilem* (loquitur de philosophia, historia, antiquitate &c.) non videram. Et quidni *lauta* sit oratio, cum sit apud eundem Ciceronem Bruto c. 20 *vnctior quaedam splendidiorque consuetudo loquendi*. Ad aedificiorum etiam totiusque adeo vitae splendorem referri, notius est, quam vt commemorari pluribus debeat.

7 *confidere vt*) Rarissimum loquendi genus, & in bona aetate plane, puto, inauditum: quod libenter hic etiam tribuerem semibarbaro librario, qui verbum *fore* vel *futurum* omiserit, nisi plura essent, in quibus Plinii aetas paullatim a superioris saeculi cura recessit. Et videtur constructio verbi *vereor*, quae praecessit, traxisse similem, ad corrotundandam periodum.

9 *interim istis*) quae cum his literis mitto. vid. s. 1.

12 prin-

10 quae sequuntur. Dices, te non posse satis diligenter id facere, nisi prius totam actionem cognoueris. Fateor: in praesentia tamen & ista tibi familiariora fient, & quaedam ex his talia erunt, vt per partes emendari
11 possint. Etenim si auulsum statuae caput aut membrum aliquod inspiceres, non tu quidem ex illo posses congruentiam aequalitatemque deprehendere, posses tamen iudicare, an id ipsum satis elegans esset.
12 Nec alia ex caussa principia librorum circumferuntur, quam quia existimatur pars aliqua etiam sine caeteris
13 esse perfecta. Longius me prouexit dulcedo quaedam tecum loquendi: sed iam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in epistola excedam. Vale.

VI. C. PLINIVS AVITO SVO S.

Exemplo sordidi simul & sumtuosi hominis Auitum monet, vt sordium & luxuriae societatem fugiat.

Longum est altius repetere, nec refert, quemadmodum acciderit, vt homo minime familiaris coenarem apud quendam, vt sibi videbatur, lautum & diligentem; vt mihi, sordidum simul & sumtuo-
2 sum. nam sibi & paucis optima quaedam; caeteris, vilia & minuta ponebat. vinum etiam paruulis lagunculis in tria genera descripserat, non vt potestas eligendi, sed ne ius esset recusandi: & aliud sibi & nobis, aliud minoribus amicis (nam gradatim amicos
3 habet,) aliud suis nostrisque libertis. Animaduertit, qui

11 *principia librorum*) Tale est illud, quod incipit *Orbem Romanum* apud Petronium. Tale est principium carminis, quod fabellarum suarum 4, 6 Phaedrus intexuit, iam Scheffero hic laudatum.

6, 1 *diligentem*) Frugalem,

qui mihi proximus recumbebat, &, *An probarem?*
interrogauit. Negaui. *Tu ergo*, inquit, *quam*
consuetudinem sequeris? Eadem omnibus pono. Ad
coenam enim, non ad notam, inuito: cunctisque
rebus exaequo, quos mensa & toro aequaui, Et- 4
iamne libertos? Etiam. Conuictores enim tunc,
non libertos, puto. Et ille, *Magno tibi constat.*
Minime. Qui fieri potest? Potest. quia scilicet li-
berti mei non idem, quod ego, bibunt, sed idem ego,
quod liberti. Et hercule, si gulae temperes, non 5
est onerosum, quo vtaris ipse, communicare cum
pluribus. Illa ergo reprimenda, illa quasi in ordi-
nem redigenda est, si sumtibus parcas, quibus ali-
quanto rectius tua continentia, quam aliena contu-
melia, consulas. Quorsum haec? Ne tibi optimae 6
indolis iuueni quorundam in mensa luxuria specie
frugalitatis imponat. Conuenit autem amori in te
meo, quoties tale aliquid inciderit, sub exemplo prae-
monere, quid debeas fugere. Igitur memento, ni- 7
hil magis esse vitandum, quam istam luxuriae & sor-
dium nouam societatem: quae cum sint turpissima
discreta ac separata, turpius iunguntur. Vale.

VII. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Narrat, triumphalem statuam Spurinnae ob res bene gestas: etiam filio eius defuncto aliam solatii caussa positam esse.

Heri a senatu Vestricio Spurinnae, principe au-
ctore, triumphalis statua decreta est: non ita, vt

lem, quem hodie oeconomum vocant. Saepe ita optimi quique. Vid. Cic. in Verr. 4, 25.

3 *Ad coenam*) Bene Cellarius alludi ait ad ἔτυμον, est enim *Coena* quasi κοινὴ δαὶς communis

multis, qui nunquam in acie steterunt, nunquam ca-
stra viderunt, nunquam denique tubarum sonum, nisi
in spectaculis, audierunt: verum vt illis, qui decus
istud sudore & sanguine & factis adsequebantur.
2 Nam Spurinna Bructerûm regem vi & armis induxit
in regnum: ostentatoque bello, ferocissimam gen-
tem (quod est pulcherrimum victoriae genus) terrore
3 perdomuit. Et hoc quidem virtutis praemium; il-
lud solatium doloris accepit, quod filio eius Cottio,
quem amisit absens, habitus est honor statuae. Ra-
rum id in iuuene: sed pater hoc quoque merebatur,
cuius grauissimo vulneri magno aliquo fomento me-
4 dendum fuit. Praeterea Cottius ipse tam clarum
specimen indolis dederat, vt vita eius breuis & an-
gusta debuerit hac veluti immortalitate proferri. nam
tanta ei sanctitas, grauitas, auctoritas etiam, vt posset
senes illos prouocare virtute, quibus nunc honore
5 adaequatus est. Quo quidem honore, quantum ego
interpretor, non modo defuncti memoriae & dolori
patris, verum etiam exemplo prospectum est. acuent
ad bonas artes iuuentutem adolescentibus quoque (di-
gni sint modo) tanta praemia constituta: acuent prin-
cipes viros ad liberos suscipiendos & gaudia ex super-
6 stitibus, & ex amissis tam gloriosa solatia. His ex
caussis statua Cottii publice laetor, nec priuatim mi-
nus. Amaui consummatissimum iuuenem tam ar-
denter, quam nunc impatienter requiro. Erit ergo
pergratum mihi hanc effigiem eius subinde intueri,
subinde respicere, sub hac consistere, praeter hanc
com-

munis cibus, quem fere cum hospitibus capiunt lautiores: nota autem est, qua distinguuntur inter se alioquin similia.

8, 1 ad

commeare. Etenim si defunctorum imagines domi 7
positae dolorem nostrum leuant, quanto magis eae, quibus in celeberrimo loco non modo species & vultus illorum, sed honor etiam & gloria refertur? Vale.

VIII. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Ad Larium lacum rusticari optat.

Studes? an piscaris? an venaris? an simul omnia? possunt enim omnia simul fieri ad Larium nostrum. nam lacus piscem, feras siluae quibus lacus cingitur, studia altissimus iste secessus, affatim suggerunt. Sed siue omnia simul, siue aliquid facias, non 2
possum dicere, *Inuideo:* angor tamen non & mihi licere, quae sic concupisco, vt aegri vinum, balinea, fontes. Nunquamne hos arctissimos laqueos, si soluere negatur, abrumpam? Nunquam, puto. nam 3
veteribus negotiis noua accrescunt, nec tamen priora peraguntur: tot nexibus, tot quasi catenis maius in dies occupationum agmen extenditur. Vale.

IX. C. PLINIVS APOLLINARI SVO S.

Erucium candidatum Apollinari commendat.

Anxium me & inquietum habet petitio Sexti Erucii mei. adficior cura, & quam pro me solicitudinem non adii, quasi pro me altero patior: & alioquin meus pudor, mea existimatio, mea dignitas in

8, 1 *ad Larium nostrum*) Comum patria Plinii nostri Lario lacui adiacet.

9, 1 *Erucii*) Sic Cortius ex MSS. alii *Enricii*.

pro me altero) Nota amici περίφρασις, quam illustrat Cortius ad h. l. & ad Cic. fam. 2, 15, 5. Vnum sufficiat Cic. fam. 7, 5 ad Caesarem, *Vide, quam mihi*

2 in discrimen adducitur. Ego Sexto latum clauum a Caesare nostro, ego quaesturam impetraui: meo suffragio peruenit ad ius tribunatus petendi, quem nisi obtinet in senatu, vereor, ne decepisse Caesarem
3 videar. Proinde adnitendum est mihi, vt talem eum iudicent omnes, qualem esse princeps mihi credidit. Quae caussa si studium meum non incitaret, adiutum tamen cuperem iuuenem probissimum, grauissimum, eruditissimum, omni denique laude dignissimum, &
4 quidem cum tota domo. Nam pater eius Erucius Clarus, vir sanctus, antiquus, disertus, atque in agendis caussis exercitatus, quas summa fide, pari constantia, nec verecundia minore defendit. Habet auunculum C. Septicium, quo nihil verius, nihil
5 simplicius, nihil candidius, nihil fidelius noui. Omnes me certatim, & tamen aequaliter amant: omnibus nunc ego in vno referre gratiam possum. Itaque prenso amicos, supplico, ambio domos, stationesque circumeo: quantumque vel auctoritate vel gratia va-
6 leam, precibus experior. Te quoque obsecro, vt aliquam oneris mei partem suscipere tanti putes. Reddam vicem, si reposces: reddam & si non reposces. Diligeris, coleris, frequentaris: ostende modo velle te, nec deerunt, qui, quod tu velis, cupiant. Vale.

X. C.

mihi persuaserim, te esse me alterum.

3 *decepisse Caesarem*) commendando homine, quem Senatus indignum honoribus iudicet.

10, 3 *quan-*

X. C. PLINIVS OCTAVIO SVO S.

Ad carminum editionem, saltem ad recitationem, adhortatur.

Hominem te patientem, vel potius durum ac pae-
ne crudelem! qui tam insignes libros tamdiu
teneas! Quousque & tibi & nobis inuidebis: tibi, 2
maxima laude; nobis, voluptate? Sine per ora ho-
minum ferantur, iisdemque, quibus lingua Romana,
spatiis peruagentur. magna etiam longaque exspecta-
tio est: quam frustrari adhuc & differre non debes.
Enotuerunt quidam tui versus, & inuito te claustra 3
tua fregerunt: hos nisi retrahis in corpus, quando-
que, vt errones, aliquem, cuius dicantur, inuenient.
Habe ante oculos mortalitatem: a qua adserere te 4
hoc vno monimento potes. nam cetera, fragilia &
caduca, non minus quam ipsi homines, occidunt de-
sinuntque. Dices, vt soles, Amici mei viderint.
Opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, 5
tam laboriosos, vt tantum curae intentionisque susci-
pere & possint & velint: sed dispice, ne sit parum
prouidum, sperare ex aliis, quod tibi ipse non prae-
stes. Et de editione quidem interim, vt voles: re- 6
cita saltem, quo magis libeat emittere: vtque tandem
percipias gaudium, quod ego olim pro te non te-
mere praesumo. Imaginor enim, qui concursus, 7
quae

10, 3 quandoque vt errones) Cum semel exierint *quandocunque*, serius ocius, inuenient, te quidem tacente, qui se auctorem ferat. Potest enim hic retinere vim antiquam & propriam hoc aduerbium, quam, monente primum Victorio ad Columell. 2, 4, 5, certatim deinde restitutam explicatamque videas. Interim negari non potest, *quandoque* eo intellectu, vt significet *aliquando*, *olim*, positum etiam tum ab aliis, tum a nostro, si minus hic & 4, 19, 6 certe Paneg. 10, 6 & 28, 5. 11, 2 ib.

quae admiratio te, qui clamor, quod etiam silentium maneat. quo ego, quum dico vel recito, non minus quam clamore delector; sit modo silentium acre &
8 intentum & cupidum vlteriora audiendi. Hoc fructu tanto, tam parato, desine studia tua infinita ista cunctatione fraudare: quae quum modum excedit, verendum est, ne inertiae & desidiae, vel etiam timiditatis nomen accipiat. Vale.

XI. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Narrat, se actore & Tacito, Africae proconsulem Marium, repetundarum reum, a senatu damnatum esse.

Solet esse gaudio tibi, si quid actum est in senatu dignum ordine illo. Quamuis enim quietis amore secesseris, insidet tamen animo tuo maiestatis publicae cura. Accipe ergo quod per hos dies actum est, personae claritate famosum, seueritate exempli
2 salubre, rei magnitudine aeternum. Marius Priscus, accusantibus Afris, quibus proconsul praefuit, omissa defensione, iudices petiit. Ego & Cornelius Tacitus adesse prouincialibus iussi, existimauimus fidei nostrae conuenire, notum senatui facere, excessisse Priscum immanitate & saeuitia crimina, quibus dari iudices possent: quum ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam, pecunias ac-
3 cepisset. Respondit Fronto Catius, deprecatusque est, ne quid vltra repetundarum legem quaereretur, omniaque actionis suae vela vir mouendarum lacrymarum peritissimus, quodam velut vento miseratio-
nis

11, 2 *iudices petiit*) Potius quam in Senatu caussam dicere apud iudices a Praetore datos maluit.

4 *lege*

nis impleuit. Magna contentio, magni vtrinque 4
clamores: aliis cognitionem senatus lege conclusam,
aliis liberam solutamque dicentibus: quantumque
admisisset reus, tantum vindicandum. Nouissime 5
consul designatus Iulius Ferox, vir rectus & sanctus,
Mario quidem iudices interim censuit dandos: euocandos autem, quibus diceretur innocentium poenas vendidisse. Quae sententia non praeualuit mo- 6
do, sed omnino post tantas dissensiones fuit sola
frequens: adnotatumque experimentis, quod fauor
& misericordia acres & vehementes primos impetus habent, paullatim consilio & ratione, quasi restincta, considunt. Vnde euenit, vt quod multi 7
clamore permixto tuentur, nemo tacentibus ceteris
dicere velit. patescit enim, quum separaris a turba,
contemplatio rerum, quae turba teguntur. Vene- 8
runt qui adesse erant iussi, Vitellius Honoratus, &
Flauius Martianus, ex quibus Honoratus trecentis
millibus exsilium equitis Romani, septemque amicorum eius vltimam poenam; Martianus vnius equitis
Romani septingentis millibus plura supplicia arguebatur emisse. erat enim fustibus caesus, damnatus in
metallum, strangulatus in carcere. Sed Honoratum 9
cognitioni senatus mors opportuna subtraxit: Martianus inductus est absente Prisco. itaque Tuccius

Cerea-

4 *lege conclusam*) Qua? viderint ICti: expectabam hoc a Cortio. Sed frustra. Catanaeus ad Repetundarum legem ait respici, qua mulctandum item censuerit Senatus; vel ad eam legem, qua cautum esset, ne bis de eadem re ageretur. Neutrum vero probat.

6 *adnotatumque - quod*) Recentioris aetatis & ab aurea declinantis indicium, τὸ *quod* poni, vbi superiores infinitum cum quarto casu adhibebant; qua de re extat dissertatio nostra in thesauro Fabriano.

9 *Tuccius*) Ex omni varietate huius nominis a Cortio propo-

Cerealis consularis iure senatorio postulauit, vt Pri-
scus certior fieret: siue quia miserabiliorem, siue
quia inuidiosiorem fore arbitrabatur, si praesens fuis-
set: siue (quod maxime credo) quia aequissimum
erat commune crimen ab vtroque defendi: & si di-
10 lui non potuisset, in vtroque puniri. Dilata res est
in proximum senatum, cuius ipse conspectus augu-
stissimus fuit. Princeps praesidebat, erat enim con-
sul: ad hoc Ianuarius mensis cum caetera, tum prae-
cipue senatorum frequentia celeberrimus: praeterea
caussae amplitudo, auctaque dilatione exspectatio &
fama, insitumque mortalibus studium magna & in-
11 usitata noscendi, omnes vndique exciuerat. Imagi-
nare quae solicitudo nobis, qui metus, quibus su-
per tanta re in illo coetu, praesente Caesare dicen-
dum erat. Equidem in senatu non semel egi: quin
immo nusquam audiri benignius soleo: tunc me ta-
12 men, vt noua omnia nouo metu permouebant. Ob-
uersabatur praeter illa, quae supra dixi, caussae dif-
ficultas: stabat modo Consularis, modo Septemuir
13 Epulonum, iam neutrum. Erat igitur perquam
onero-

proposita (*Tutius, Tucius, Ductius, Titius*) illud videbatur praeferendum.

iure Senatorio) Quo poterat ante sententiam dicere etiam de qua re vellet, & quam diu vellet. Iam laudarunt hic Gell. 4, 10.

10 Ianuarius - celeberr.) Noui hic magistratus, quorum actionibus magis etiam probare diligentiam student, vt magistratus, ita caeteri.

12 Septemuir epulonum) Cic. de Orat. 3, 19 fi. *Pontifices veteres propter sacrificiorum multitudinem tres viros epulones esse voluerunt, cum essent ipsi a Numa, vt etiam illud ludorum epulare sacrificium facerent, instituti.* Ita a Numa. Auctus deinde numerus vt in *duumuiris*, mox *Quinqueuiris*, porro *Decemuiris*, ac *Quindecimuiris* denique sacrorum. *Septemuiri epulonum* etiam in vett. inscriptionibus occurrunt.

14 duo-

onerosum, accusare damnatum: quem vt premebat
atrocitas criminis, ita quasi peractae damnationis
miseratio tuebatur. Vtcunque tamen animum co- 14
gitationemque collegi. coepi dicere non minore au-
dientium adsensu, quam solicitudine mea: dixi ho-
ris paene quinque. nam X clepsydris, quas spatio-
sissimas acceperam, sunt additae quatuor. adeo illa
ipsa quae dura & aduersa dicturo videbantur, secun-
da dicenti fuerunt. Caesar quidem mihi tantum 15
studium, tantam etiam curam (nimium est enim
dicere solicitudinem) praestitit, vt libertum meum
post me stantem, saepius admoneret, *voci lateri-
que consulerem:* quum me vehementius putaret in-
tendi, quam gracilitas mea perpeti posset. Respon-
dit mihi pro Martiano Claudius Marcellinus. Mis- 16
sus deinde senatus, & reuocatus in posterum. ne-
que enim iam inchoari poterat actio, nisi vt noctis
interuentu scinderetur. Postero die dixit pro Ma- 17
rio Saluius Liberalis, vir subtilis, dispositus, acer,
disertus: in illa vero caussa omnes artes suas protu-
lit. Respondit Cornelius Tacitus eloquentissime, &,
quod eximium orationi eius inest, σεμνῶς. Dixit 18
pro Mario rursus Fronto Catius insigniter: vtque
iam locus ille poscebat, plus in precibus temporis,
quam in defensione consumsit. Huius actionem
vespera

14 duodecim clepsydris) Variatur in numeris. Catanaeus legit XX, quibus IV additae efficiunt XXIV: quibus cum horae pene quinque respondeant, consequens est, vt V clepsydrae horam emetiantur. sed si XII verius est, tribuendae erunt tres horae vni clepsydrae. Illud quidem ex ipsa varietate apparet, notis, non integris vocibus numerum, quicunque fuerit, in libris antiquis expressum fuisse. Quantum temporis datum sit actoribus, quantum reis, intelligis ex 4, 9, 9.

19 ad-

vespera inclusit: non tamen sic, vt abrumperet. itaque in tertium diem probationes exierunt. Iam hoc ipsum pulchrum & antiquum, senatum nocte
19 dimitti, triduo vocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus COS. designatus, vir egregius, & pro veritate firmissimus, censuit *septingenta millia, quae acceperat Marius, aerario inferenda: Mario vrbe Italiaque interdicendum; Martiano hoc amplius, Africa.* In fine sententiae adiecit, *Quod ego & Tacitus iniuncta aduocatione diligenter fortiterque functi essemus, arbitrari senatum, ita nos fe-*
20 *cisse, vt dignum mandatis partibus fuerit.* Adsenserunt consules designati, omnes etiam consulares vsque ad Pompeium Collegam: ille & *septingenta millia, quae acceperat Marius, aerario inferenda, & Martianum in quinquennium relegandum: Marium repetundarum poenae, quam iam*
21 *passus esset, censuit relinquendum.* Erant in vtraque sententia multi, fortasse etiam plures in hac vel solutiore vel molliore. nam quidam ex illis quoque, qui Cornuto videbantur adsensi, hunc qui post ipsos
22 censuerat, sequebantur. Sed quum fieret discessio, qui sellis consulum adstiterant, in Cornuti sententiam ire coeperunt. tum illi, qui se Collegae adnumerari patiebantur, in diuersum transierunt; Collega cum paucis relictus. multum postea de inpulsoribus suis, praeci-

19 *aduocatione*) Ne quis cum Catanaeo simpliciter *aduocationem* dici pro accusatione existimet, respiciendum ad f. 2 *Ego & Cornelius Tacitus* adesse *prouincialibus iussi: aduocatio* igitur refertur non ad eum, contra quem venimus, sed ad eum, quem defendimus.

21 *solutiore vel molliore*) Dubitat, verbumne durius vehementiusque adhibendum sit, an lenius? *solutus* enim nimis est mollis.

23 λει-

praecipue de Regulo; questus est, qui se in sententia, quam ipse dictauerat, deseruisset. Est alioqui Regulo tam mobile ingenium, vt plurimum audeat, plurimum timeat. Hic finis cognitionis amplissimae, 23
superest tamen λειτάργιον non leue, Hostilius Firminus, legatus Marii Prisci, qui permistus caussae, grauiter vehementerque vexatus est. Nam & rationibus Martiani, & sermone, quem ille habuerat in ordine Leptitanorum, operam suam Prisco ad turpissimum ministerium commodasse, stipulatusque de Martiano quinquaginta millia denarium probabatur: ipse praeterea accepisse sestertium decem millia, foedissimo quidem titulo, nomine vnguentarii, qui titulus a vita hominis comti semper & pumicati non abhorrebat.

 Placuit,

23 λειτάργιον) Deminutiua significatione vocem accipio cum charientismo quodam, quem etiam additum *non leue* indicat.

stipulatus de Martiano) Hic nimirum §. 8 *septingentis millibus emerat a Mario Prisco plura supplicia vnius equitis*: intercessor & proxeneta huius negotii fuit Hostilius Firminus, stipulatusque est Mario, *de Martiano* h. e. ex arca illius soluenda *quinquaginta millia denarium*. Caeterum *stipulari de aliquo* insolentius dictum videri potest. Ita tamen etiam Africanus l. 37 π. de vsufr. & quemadmodum. *Si, cum in annos decem proximos vsum fructum de te dari stipulatus essem, per te steterit, quo minus dares.* Iterum eadem lege, *si Stichi decem annorum operas de te dari stipulatus sim.*

vnguentarii) Pecuniae in vnguenta impendendae, foedus titulus in prouinciali praesertim & milite, quos *allium obolere quam vnguentum*, non tantum barbati illi & capillati Quirites, sed Vespasianus etiam malebat apud Sueto. c. 8: quo eodem loco etiam *calcearii* mentio, quod *vnguentarii* formam habet. *Clauarium*, *camelarium*, *vasarium*, *vestiarium*, *hordearium*, *cerarium*, *linguarium* (quo linguae temeritas redimitur Muret. V. L. 12, 5.) *vxorium*, *locarium*, ipsumque adeo *congiarium*, *honorarium*, *salarium*, eodem modo dici, a viris doctis ostensum est.

pumicati) Pumice enim vtebantur ad laeuigandas non membranas modo, quibus inscriberent, sed ad pellem etiam suam molles. Laudauit hic post Cella-

24 Placuit, censente Cornuto, referri de eo proximo senatu. tunc enim, casu incertum, an conscientia, ab-
25 fuerat. Habes res vrbanas: inuicem rusticas scribe, quid arbusculae tuae, quid vineae, quid segetes agunt, quid oues delicatissimae? In summa, nisi aeque longam epistolam reddes, non est quod postea, nisi breuissimam, exspectes. Vale.

XII. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Euentum caussae Firmini legati, quam superiori epistola notauerat, perscribit.

Λειτούργιον illud, quod superesse Marii Prisci caussae proxime scripseram, nescio an satis circum-
2 cisum, tamen & adrasum est. Firminus inductus in senatum respondit crimini noto. Sequutae sunt diuersae sententiae consulum designatorum. Cornutus Tertullus censuit ordine mouendum: acutius Nerua, in sortitione prouinciae rationem eius non habendam. quae sententia, tanquam mitior, vicit, quum sit alio-
3 qui durior tristiorque. Quid enim miserius, quam exsectum & exemtum honoribus senatoriis, labore &

Cellarium Cortius Sauaronem ad Sido. 1, 7 & 8, 3.

12, 1 *Λειτούργιον*) Vid. 2, 11, 23.

circumcisum - adrasum) Sic scripsisse putamus Plinium. Sic certe Aldus edidit, sic sententia postulat. *Circumcidere* plus esse quam *adradere*, dubium non est: si quis tamen dubitet, illum facile scriptorum rei rusticae vsus in viam reducat. Firminus de Plinii sententia & Cornuti *circumcidendus* erat, *amputandus* plane, corrupti membri aut praeputii instar, a senatu: sed *adrasus* modo est, iure prouinciae administrandae priuatus. Ita λειτούργιον illud, munus illud reipublicae si non *circumcisione* & amputatione Firmini, tamen *adraso* ipso *quoque* non minus quam Prisco, perfectum est.

2 *acutius Nerua*) Primo Neruam imperatorem nemo hic cogitet. Rem sub Traiano gestam,

& molestia non carere? quid grauius, quam tanta
ignominia adfectum, non in solitudine latere, sed in
hac altissima specula conspiciendum se monstran-
dumque praebere? Praeterea, quid publice minus aut 4
congruens aut decorum? notatum a senatu in senatu
sedere? ipsisque illis, a quibus sit notatus, aequari?
submotum a proconsulatu, quia se in legatione tur-
piter gesserat, de proconsulibus iudicare? damnatum-
que sordium, vel damnare alios vel absoluere? Sed 5
hoc pluribus visum est. NVMERANTVR enim
sententiae, non ponderantur: nec aliud in publico
consilio potest fieri. in quo nihil est tam inaequale,
quam aequalitas ipsa. nam quum sit impar prudentia,
par omnium ius est. Impleui promissum, prioris- 6
que epistolae fidem exsolui, quam ex spatio tempo-
ris iam recepisse te colligo. nam & festinanti & dili-
genti tabellario dedi: nisi quid impedimenti in via
passus est. Tuae nunc partes, vt primum illam, 7
deinde hanc remunereris literis, quales isthinc redire
vberrimae possunt. Vale.

XIII. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Vocenium Romanum commendat.

Et tu occasiones obligandi me auidissime amplecte-
ris, & ego nemini libentius debeo. Duabus er- 2
go de caussis a te potissimum petere constitui, quod
impetratum maxime cupio. Regis exercitum am-
plissimum; hinc tibi beneficiorum larga materia, lon-

stam, constat. Deinde illud *acutius* ironicum esse, clare monstrant, quae mox dicuntur. Poteſtne enim *acutum* esse, quod *miserum, minime congruens, minime decorum?*

gum praeterea tempus, quo amicos tuos exornare
3 potuisti. Conuertere ad nostros, nec hos multos.
Malles tu quidem multos, sed meae verecundiae suf-
4 ficit vnus aut alter, ac potius vnus. Is erit Voconius
Romanus. Pater ei in equestri gradu clarus, clarior
vitricus, immo pater alius. nam huic quoque nomi-
ni pietate successit. Mater e primis citerioris Hispa-
niae. Scis quod iudicium prouinciae illius, quanta
5 sit grauitas. Flamen proxime fuit. Hunc ego,
quum simul studeremus, arcte familiariterque dilexi:
ille meus in vrbe, ille in secessu contubernalis: cum
6 hoc seria, cum hoc iocos miscui. Quid enim aut
illo fidelius amico, aut sodale iucundius? Mira in
sermone, mira etiam in ore ipso vultuque suauitas.
7 Ad hoc ingenium excelsum, subtile, dulce, facile,
eruditum in caussis agendis. Epistolas quidem scri-
8 bit, vt Musas ipsas Latine loqui credas. Amatur a
me plurimum, nec tamen vincitur. Equidem iu-
uenis statim iuueni, quantum potui per aetatem, aui-
dissime contuli, & nuper ab optimo principe trium
liberorum ei ius impetraui. quod quanquam parce
& cum delectu daret, mihi tamen, tanquam eligeret,
9 indulsit. Haec beneficia mea tueri nullo modo me-
lius, quam vt augeam, possum, praesertim quum ipse
illa tam grate interpretetur, vt dum priora accipit,
10 posteriora mereatur. Habes qualis, quam probatus
carusque sit nobis, quem rogo, pro ingenio, pro for-
tuna tua exornes. In primis ama hominem. nam
licet tribuas ei quantum amplissimum potes, nihil ta-
men

13, 4 *iudicium prouinciae*) Quam recte & salubriter de honestate, felicitate, officio, iudicent illius prouinciae homines.

14, 2 ad

men amplius potes amicitia tua: cuius esse eum vs-
que in intimam familiaritatem capacem, quo magis
scires, breuiter tibi studia, mores, omnem denique
vitam eius expressi. Extenderem preces, nisi & tu 11
rogari diu nolles, & ego tota hac epistola fecissem.
Rogat enim & quidem efficacissime, qui reddit caus-
sas rogandi. Vale.

XIV. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Centumuirales caussas ab adolescentulis profanatas queritur.

Verum opinaris: distringor centumuiralibus caus-
sis, quae me exercent magis, quam delectant.
Sunt enim pleraeque paruae & exiles. raro incidit
vel personarum claritate vel negotii magnitudine in-
signis. Ad hoc, perpauci, cum quibus iuuet dicere: 2
ceteri audaces, atque etiam magna ex parte adolescen-
tuli obscuri ad declamandum huc transeunt, tam ir-
reuerenter & temere, vt mihi Attilius noster expresse
dixisse videatur, sic in foro pueros a centumuiralibus
caussis auspicari, vt ab Homero in scholis. Nam
hic quoque, vt illic, primum coepit esse quod ma-
ximum est. At hercule ante memoriam meam, 3

14, 2 ad declamandum) * Persuaserat auctoritas I. F. Gronouii, summis viri meritis quaesita, aliis vt *a declamando* mallent legere contra omnes Codices, quia ille eum putabat sensum, a declamationibus & schola statim ad centumuirales caussas transire iuuenes, non ante in minoribus virium facere experimenta. Sed iam vidit Cortius, acumen inesse in Secundi verbis. Ante in scholis & vmbra declamabant adolescentes, nunc declamant, h. e. exercent se, & rudimenta dicendi ponunt in eo caussarum genere, ad quod non nisi exercitatos venire eos par fuerat.

expresse) ἐμφατικῶς, vt rem ipsam luculenter declararet.

(ita maiores natu ſolent dicere) ne nobiliſſimis quidem adoleſcentibus locus erat, niſi aliquo conſulari producente: tanta veneratione pulcherrimum opus
4 colebatur. Nunc, refractis pudoris & reuerentiae clauſtris, omnia patent omnibus; nec inducuntur, ſed irrumpunt. Sequuntur auditores actoribus ſimiles, conducti & redemti; manceps conuenitur in media baſilica, vbi tam palam ſportulae, quam in triclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari mer-
5 cede tranſitur. Inde iam non inurbane σοφοκλεῖς vocantur: iisdem Latinum nomen impoſitum eſt laudicoeni: & tamen creſcit in dies foeditas vtraque
6 lingua notata. Heri duo nomenclatores mei, (habent

3 (ita maiores natu ſ. d.) Hoc vult, Non diu eſt, vtor enim, vir iuuenis adhuc, ea formula, qua vti ſolent ſenes, cum tempus non diu praeteritum, & res nuper demum in deterius mutatas indicare volunt.

4 manceps conuenitur) Lectio Codicis Medicei a Cortio prolata. *Manceps* eſt, qui pretio accepto negotium ſibi imponi paſſus eſt ab oratore, vt numis conducat ei laudatores & plauſores. Hic *manceps conuenitur in media Baſilica.* Cum enim IV fere iudicia eodem tempore haberi in Baſilica Iulia ſolerent (vid. ſupra 1, 18, 3); manceps in medio commodiſſime fungi poteſt munere ſuo, & tum ſuadere, vt huc vel illuc tranſeant homines ad ſuum locatorem ſcilicet, tum laudis plauſusque pretium illis repraeſentare. Quin ſi plurium forte idem manceps ſit, poteſt eos qui in vno iudicio operam ipſi dedere traducere ad alterum. Caeterum de illis laudationibus, quibus actio ſaepe ipſa interpellaretur, plura Quinctil. 11, 3, 121. 126. 131.

5 Σοφοκλεῖς) Ex hoc quidem loco non ſatis patet, quinam Σοφοκλεῖς, qui *Laudicoeni* dicti ſint, oratoresne, qui ad σοφῶς illud ſibi *acclamandum homines* per mancipes ſuos conducerent, & *laudes* ſuas *coenis* redimerent; an plauſores, qui σοφῶς clamarent *laudibusque* ferrent dicentes, vt *vocarentur* ad *coenam.* Poſteriores equidem intelligere mallem. Nimirum poſterior pars σοφοκλέυς ἀπὸ τȣ καλεῖν hic deriuatur, (a quo etiam ipſum κλέος eſt) *Laudicoeni* autem dicuntur ex alliteratione ad *Laodiceam,* quae *Laudicea* dicebatur, non minus *Lautumia* pro *Laotomia,* &c.

6 nomenclatores) Seruos fuiſſe, qui occurrentium nomina

bent ſane aetatem eorum, qui nuper togas ſumſerint)
ternis denariis ad laudandum trahebantur. tanti con-
ſtat, vt ſis diſertiſſimus. Hoc pretio quamlibet nu-
meroſa ſubſellia implentur: hoc ingens corona col-
ligitur: hoc infiniti clamores commouentur, quum
μεσόχορος dedit ſignum. Opus eſt enim ſigno apud 7
non intelligentes, ne audientes quidem. nam pleri-
que non audiunt, nec vlli magis laudant. Si quan- 8
do tranſibis per baſilicam, & voles ſcire, quomodo
quisque dicat, nihil eſt, quod tribunal adſcendas, ni-
hil, quod praebeas aurem: facilis diuinatio. Scito
eum peſſime dicere, qui laudabitur maxime. Pri- 9
mus hunc audiendi morem induxit Largius Licinius:
hactenus tamen, vt auditores corrogaret. Ita certe
ex Quintiliano, praeceptore meo, audiſſe memini.
narrabat ille, *Adſectabar Domitium Afrum, quum* 10
apud centumuiros diceret grauiter & lente, (hoc

na dominis ſubiicerent, pertul-garum eſt. Humaniores & li-teratos fuiſſe, ex hoc ipſo illo-rum officio colligas. Ita fuiſſe veſtitos, vt etiam pro ciuibus haberi poſſent ab ignotis, vel ex hoc ipſo loco videtur intel-ligi. Quis enim ferret ſeruum hominem, quem omnes talem ſciunt, immiſcere ſe togatis &c. Quid ſi verba parentheſi incluſa ita intelligamus. *Habent* no-menclatores *aetatem eorum* ora-torum ad quos laudandos in-uitantur, vtpote *qui nuper to-gas ſumſerint?* vt ipſi ſerui nu-per togam ſumſiſſe, h. e. quin-tum decimum annum aetatis in-greſſi intelligantur. De hoc tempore ſumendae togae Nori-ſium ad Cenot. Piſa. 2, 4 lau-dat Cortius.

μεσόχορος) Praecentor, qui medio in choro conſti-tutus manu, nutu, voce, tem-pora & voces moderatur: Man-ceps nimirum in media baſilica intentus operis a ſe conductis.

8 tribunal adſcendas) Lo-cum gradu vno alteroque eleua-tiorem in quo ſella praetoris, ac ſubſellia iudicum, proſceni-um quaſi forenſis illius theatri, in quo actores ipſi verſantur.

9 Largius Licinius) Ven-toſum hominem, & famam pe-cunia emere conantem, intelli-gas ex 3, 5, 17 vbi Plinii maio-ris Electa emere cupit.

enim illi actionis genus erat) audiit ex proximo
immodicum insolitumque clamorem: admiratus re-
ticuit: vbi silentium factum est, repetiit quod ab-
ruperat: iterum clamor, iterum reticuit: & post
11 *silentium, coepit idem tertio. Nouissime, quis di-*
ceret, quaesiuit: responsum est, Licinius. Tum in-
termissa caussa, Centumuiri, *inquit*, hoc artificium
12 periit. Quod alioqui perire incipiebat, quum per-
iisse Afro videretur; nunc vero prope funditus ex-
stinctum & euersum est. Pudet referre, quae, quam
fracta pronuntiatione dicantur; quibus, quam tene-
13 ris clamoribus excipiantur. Plausus tantum, ac po-
tius sola cymbala, & tympana illis canticis desunt.
Vlulatus quidem (neque enim alio vocabulo potest
exprimi theatris quoque indecora laudatio) large su-
14 persunt. Nos tamen adhuc & vtilitas amicorum, &
ratio aetatis moratur ac retinet. Veremur enim, ne
forte

11 hoc artificium periit) Licinius efficere potest, vt sibi plaudatur, frustra est vt aliquis bonis dicendi artibus ad gloriam & famam contendat. Est indignatio similis illi Martialis 9, 75 *Scinde leues calamos, & frange Thalia libellos, Si dare sutori calceus ista potest.* Sic virorum fortitudinem periisse dicebat ille post inuentas bombardas.

12 fracta pronunt.) Molli & effeminata vel puerili: huc pertinent etiam *teneri* clamores, vt intelligamus plausores pueros.

13 Plausus tantum) Proprie dictus, qui fit complosis manibus. Sed ne hunc quidem plane abesse, indicat illud *ac potius*, quod in optimis libris inuenit Cortius, male ab aliis omissum.

illis canticis) Quinctil. 11, 3, 57 *Quodcunque vitium magis tulerim, quam quo nunc maxime laboratur in caussis omnibus scholisque, cantandi: quod inutilius sit an foedius, nescio. Quid enim minus oratori conuenit, quam modulatio scenica, & nannunquam ebriorum aut comissantium licentiae similis?*

14 ratio aetatis) quae nondum tribuit vacationem talium officiorum. vid. 3, 1, 10 sqq.

16, 1 prae

forte non has indignitates reliquisse, sed laborem refugisse videamur. Sumus tamen solito rariores: quod initium est gradatim desinendi. Vale.

XV. C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Quomodo veteres, & noui coëmti agri placeant, interrogat.

Quo modo te veteres Marsi tui? quo modo emtio noua? placent agri, postquam tui facti sunt? Rarum id quidem! NIHIL enim aeque gratum est adeptis, quam concupiscentibus. Me praedia ma- 2
terna parum commode tractant: delectant tamen, vt materna: alioqui longa patientia obcallui. Habent hunc finem assiduae querelae, quod queri pudet. Vale.

XVI. C. PLINIVS ANNIANO SVO S.

Monenti, vt codicillos Aciliani irritos faciat, non confirmatos testamento; respondet, voluntatem legantis sibi pro lege esse.

Tu quidem pro caetera tua diligentia admones me, codicillos Aciliani, qui me ex parte instituit heredem, pro non scriptis habendos, quia non sint confirmati testamento: quod ius ne mihi quidem igno- 2
tum est, quum sit iis etiam notum, qui nihil aliud sciunt. Sed ego propriam quamdam legem mihi dixi, vt defunctorum voluntates, etiamsi iure deficerent,

16, 1 prae caetera tua dilig.) Vt 3. 8, 1 *Facis pro caetera reuerentia.*

2 qui nihil aliud sciunt) Qui plane alioqui iuris imperiti sunt, ii non ignorant codicillos testamento quidem anteriores, testamento non confirmatos; pro non scriptis habendos.

3 dela-

rent, quasi perfectas tuerer. Constat autem, codi-
3 cillos istos Aciliani manu scriptos. Licet ergo non
sint confirmati testamento, a me tamen, vt confir-
mati, obseruabuntur; praesertim quum delatori lo-
4 cus non sit. Nam si verendum esset, ne, quod ego
dedissem, populus eriperet, cunctatior fortasse &
cautior esse deberem: quum vero liceat heredi do-
nare, quod in hereditate subsedit, nihil est, quod
obstet illi meae legi, cui publicae leges non repu-
gnant. Vale.

XVII. C. PLINIVS GALLO SVO S.

Descriptio villae Laurentinae.

Miraris, cur me Laurentinum, vel, si ita mauis, Laurens meum tantopere delectet. Desines mirari,

3 delatori) Qui caussari queat, legatum illud publico inferendum, tanquam caducum, vt adeo, tacente etiam Plinio & Codicillos non improbante, tamen legatum ad illos non perueniat, quibus testator destinarat.

4 in hered. subsedit) Recte ista interpretatur ex nostro 4, 12, 2 & l. 76 *r*. §. 1 & ad Leg. Falcid. Nimirum *subsidit*, quidquid apud heredem remanet, cum ex testamento tribuendum alii fuisset.

17 Ad hanc epistolam, itemque ad alteram 5, 6 vbi Tuscos suos describit Plinius, in vniuersum praefandum aliquid hic videtur, ne cui forte in magnae cuiusdam negligentiae suspicionem veniamus, & parum vsi temporum felicitate ad declarandum scriptorem elegantissimum, videamur. Edidit I. F. Felibenius descriptionem vtriusque villae architectonicam, in qua verba Plinii Latine Gallice que proposita tum animaduersionibus quibusdam, tum praesertim formis aeri incisis explicare studeret. *Les Plans & les descriptions de deux des plus belles maisons de campagne de Pline le Consul*, tum alias, tum *Lond.* 1707. 12 apud *Dan. Mortier.*) Laudandum studium viri, & elegantia ingeniosa; sed cui non respondit euentus, qui antiquitatis amantes iuuare possit. Ille enim plerorumque gentis suae interpretum morem secutus, non hoc egisse videtur, vt, quales villae Secundi fuerint, ipsius opera intelligeremus; sed vt ostenderet, quomodo aliquis aedi-

mirari, quum cognoueris gratiam villae, opportunitatem loci, littoris spatium. Decem & septem 2
milli-

aedificare villam possit, quae quidem hodiernis eruditisque Gallorum ingeniis placeat, in qua idem circiter numerus membrorum sit, qui fuit in Laurentino, vel in Tuscis. Quoties igitur commode potuit situs & connexio membrorum indicata Plinio seruari, id factum est: caeterum pluribus in locis aperte contradictum domino. Non multo, ad antiquitatis quidem lucem, felicior fuit longe splendidioris licet, & pro magnificentia & copiis Britanniae elaborati operis auctor Robertus Castellus, qui villas veterum dedit patrio sermone illustratas (*the villa's of the Ancients illustrated Lond.* 1728. f. Alph. 1 pl. 12 ch. max. qualis ad Geographicas chartas adhiberi solet, cum XI eius modi imaginibus aeri incisis). Huic facile fuit scilicet inuentis Felibenii addere quaedam, quibus vel propius ad Plinii mentem accederet, vel magnificentiam operum a se designatorum augeret. Quod si coecus antiquitatis amor me teneret, arriperem illud opus, & magnitudinem Romanam apud parum cautos inde augerem. Verum non est candoris nostri dissimulare, nimis multa & hic esse a mente Plinii ita aliena, vt si quis Deus illum ab inferis excitatum in talem villam immitteret, vel formam certe Castellianam ostenderet, videatur ille quidem probaturus magno opere vel opus vel formam operis, forte etiam his quae vnquam vidisset in illo genere praelaturus: caeterum suum Laurens, suos Tuscos minime ibi deprehensurum existimo, sed admiraturum non minus, quam lecto Platonis dialogo admiratum ferunt Socratem, *eos referri sermones suos, de quibus in mentem nunquam sibi venisset:* (vid. Diog. Laert. 3, 35.) Non esset difficile per singula ire, & ostendere quibus in locis Plinium relinquat nunc Felibenius nunc Castellus, plerumque vterque: posset etiam speciminibus quibusdam declarari, quam parum vterque scriptor linguam ipsam & sermonem Plinii intelligat: sed cum hoc exiguam vtilitatem habeat, prioris autem generis censura nisi comparatis libris & tabulis auctorum intelligi commode non possit; id quod oppido paucorum esse sentio: satis fuerit ad ea prouocare, quae de hoc genere tum in Actis Eruditorum Lips. A. 1731 p. 111, tum ad ornithonem Varronis, de re rust. 3, 5, 9 sq. disputata nobis sunt.

Multo laetiora Secundo nostro & antiquitatis amatoribus expectare iubebat (& forte nec dum plane spes illa decollauit) Io. Maria Lancisius in physiologicis animaduersionibus in Plinianam villam nuper in Laurentino detectam. editis primum Ro. 1714. f. recusis deinde To. II. opp. p. 335 sqq. vbi cum de nouis a mari aggestionibus & plantis ibi suborientibus agat, haec etiam habet §. 6 p. 338 sq. „Ne cui vero suspicio forte oboriatur,

millibus passuum ab vrbe secessit: vt peractis, quae agenda fuerint, saluo iam & composito die, possis ibi manere. Aditur non vna via: nam & Laurentina & Ostien-

„riatur, Villaene Plinianae, an „alterius sint aedium reliquiae, „quas istic paullo ante detectas „& lapide quadrato s. reticula- „to, vt aiunt, opere structas „cernimus; ipsa certe loci di- „stantia ab eodem Plinio indi- „cata cum ab vrbe, tum ab O- „stiensi colonia, atque a proxi- „mo vico, quem *Piastra* hodie „appellant, ac praesertim trium „atriorum, totidemque porti- „cuum & arearum, nec non „duarum turrium ad propu- „gnaculum villae; cubiculo- „rum item numerus adspectus- „que, omnem plane dubitatio- „nem abstergunt. Tuum ita- „que erit, vir Nobilissime, (* Alloquitur Marcellum Sacchettum Hierosolymitani Ordinis apud Clementem XI P. M. Oratorem) „vt ad eius rei fidem, „(quippe qui Architecturae per „te ipsum peritissimus haberis) „Ichnographiam, & prae cun- „ctis interiorem tam per longi- „tudinem, quam per latitudi- „nem eiusdem aedificii formam „cum pauimentis opere pleris- „que locis musiuo, & Numidi- „co aut Alexandrino marmore „stratis; parietibusque vario „crustarum genere distinctis, „atque ornatis quam citissime „delineandam suscipias, aeri- „que incisam publici iuris fa- „cias. Ita enim quam villam e „tenebris, in quibus tam diu se- „pulta iacuerat, eruisti, in sem- „piternam hominum lucem tan- „quam priscae munditiae parli- „ter ac frugalitatis imaginem, „editis tabulis proferes. Quid? „quod magni ad honorem no- „strum, qui Romani sumus, in- „teresse videtur, Plinium in vr- „be Consulem ab omni men- „dacii nota vindicare; vt nimi- „rum vera & facta, non ficta „& fabulis similia literis man- „dasse putetur.

Hanc si descriptionem haberemus, facile carerent, Philologi quidem, Felibenii Castellique elegantiis, easque hodiernae architecturae studiosis lubentes permitterent: vel potius tum Castelli opem implorarent, vt ex veris Laurentini vestigiis aliquid excitet non dignum modo Consule, sed ad antiquitatis rationem accommodatum. Ista dum scribo perfertur ad me titulus libri Gallici, *Delices de la maison de Toscane, & de la maison de Laurentin par Parfait* 12. Pertinet ille haud dubie ad villas Plinii: sed vtrum habeat aliquid a Felibenii Castellique inuentis diuersum, arbitrari non licet.

2 *saluo iam - die*) Sicut *periit dies*, quo nihil actum est honesti negotii, quo vel ipsi meliores facti sumus vel alii: ita *saluus* est dies, quo functi sumus officio &c. Idem *compositus* est, h. e. ordinatus, in sua officia distributus, & rebus agendis adhibitus, vt quod superest curando corpori dare vir grauis nemine improbante possit.

iunctis

& Ostiensis eodem ferunt, sed Laurentina a quarto-
decimo lapide, Ostiensis ab vndecimo relinquenda
est. Vtrinque excipit iter aliqua ex parte arenosum,
iunctis paullo grauius & longius, equo breue & molle.
Varia hinc atque inde facies. Nam modo occurren- 3
tibus siluis via coarctatur, modo latissimis pratis dif-
funditur & patescit. Multi greges ouium, multa
ibi equorum boumque armenta: quae montibus hie-
me depulsa, herbis & tepore verno nitescunt. Villa 4
vsibus capax, non sumtuosa tutela. cuius in prima
parte atrium frugi, nec tamen sordidum: deinde 5
porticus in D literae similitudine circumactae: qui-
bus paruula, sed festiua, area includitur. egregium
hae

iunctis paullo grauius) Ita legendum pro *iumentis* auctoritate optimorum librorum. Nimirum *iuncta* sunt animalia ad currum adiuncta, vid. Scheffer. de re vehic. 1, 12 p. 144 & 2, 17 p. 258. his propter rotarum attritum iter paullo procedit difficilius.

3 *nitescunt*) Quod salubritatis indicium est. Vid. ad illud Cato. R. R. 1, 2 *Vicini quo pacto niteant: in bona regione bene nitere oportebit.*

4 *non sumtuosa tutela*) Nam eodem Catone iudice 1, 6 *idem ager quod homo quamuis quaestuosus fiet, si sumtuosus erit, relinquitur non multum. Tutela* hic speciatim ad *sarta tecta* aedificii & villae pertinet. Alias latius patet. Sic Colum. 7, 1, 2 *Tutelae exiguae animal asinus*, in quem scilicet non multum sit curae vel cibi impendendum. *Tueri* eo, quo hic opus est, intellectu posuit noster Paneg. 51, 1.

in D literae similitudine) Sic optimi libri apud Cortium. O, quam praeferunt editi, & sequuntur Felibenius atque Castellus, ex ea etiam ratione, nec iniuria puto, reiicit Cortius, quod non opus habebat Plinius, si hanc voluit, ad literam confugere, sed *circulum, orbemue* nominare potuit. Ex eadem etiam ratione Δ s. delta vocare opus non fuit, cum trianguli aequilateri appellatio sit familiaris adeo. Forma D apta ad porticus quam quae maxime, quod vel theatra loquuntur, quorum eadem figura est. Aliam literam non habent Latini, quae huc conueniat; cum *aream includere porticus* dicantur.

specu-

hae aduersum tempestates receptaculum: nam spe-
cularibus, ac multo magis imminentibus tectis mu-
5 niuntur. Est contra medias cauaedium hilare: mox
triclinium satis pulchrum, quod in littus excurrit: ac
si quando Africo mare impulsum est, fractis iam &
nouissimis fluctibus leuiter adluitur. Vndique val-
uas, aut fenestras non minores valuis habet: atque
ita a lateribus & a fronte quasi tria maria prospectat.
a tergo cauaedium, porticum, aream; porticum
rursus, mox atrium, siluas & longinquos respicit
6 montes. Huius a laeua retractius paullo cubiculum
est amplum: deinde aliud minus, quod altera fene-
stra admittit orientem, occidentem altera retinet.
Haec & subiacens mare longius quidem, sed securius
7 intuetur. Huius cubiculi & triclinii illius obiectu
includitur angulus, qui purissimum solem continet
& accendit. Hoc hibernaculum, hoc etiam gymna-
sium

specularibus) Crustis s. laminis e speculari lapide, de quo Plin. 36, 22 s. 45. Martial. 8, 14

Hibernis obiecta notis specularia puros
Admittunt soles & sine faece diem.

5 *fenestras non min. valuis*) *Fenestras* esse ipsa foramina & hiatum, quo continuus paries disiungitur, notum est: *valuas* autem suspensos e cardinibus asseres binos, qui intus voluti fenestram aperiant, efficiantque adeo fenestram valuatam. *Fenestras non minores valuis* itaque interpreteris vel simpliciter foramina aeque magna atque ea sunt, quae valuis alias muniri solent; vel foramina speculari lapide munita. Etiam deinde s. 20 *valuae & fenestrae* distinguuntur. *Fenestrae* itaque videntur oppositae locis vnde neque ventus neque vapor metueretur; valuae his, vbi excludendi essent. Interim *fenestras* etiam simpliciter dici, quae tamen aperiri vel claudi possunt, apparet ex s. 22.

a tergo cauaedium) Eodem ordine quasi retrogreditur, quo ingressus fuerat, quod imaginandi facultatem iuuat.

6 *occidentem retinet*) Sol ex eo videri potest, donec plane occiderit.

longius quidem) magis e longinquo, quia retractius est quam contiguum triclinium.

7 *continet & accendit*) Speculi concaui instar excipit radios

ſium meorum eſt. Ibi omnes ſilent venti, exceptis qui nubilum inducunt, & ſerenum ante, quam vſum loci, eripiunt. Adnectitur angulo cubiculum in 8
apſida curuatum, quod ambitum ſolis feneſtris omnibus ſequitur. Parieti eius, in bibliothecae ſpeciem armarium inſertum eſt, quod non legendos libros, ſed lectitandos capit. Adhaeret dormitorium mem- 9
brum, tranſitu interiacente, qui, ſuſpenſus & tabulatus, conceptum vaporem ſalubri temperamento huc illucque digerit & miniſtrat. Reliqua pars lateris huius ſeruorum libertorumque vſibus detinetur, pleriſque tam mundis, vt accipere hoſpites poſſint. Ex 10
alio latere cubiculum eſt politiſſimum, deinde vel cubiculum grande, vel modica coenatio, quae plurimo ſole,

dios ſolis & reflexione mutua diſſipari non patitur, ſed in vnum locum cogit.

8 *in apſida curuatum*) De fornice pro lacunari impoſito non ita locutus eſſet Plinius. Quin res ipſa loquitur parietem vnum cubiculi non recta linea procurriſſe, ſed ſegmentum circuli effeciſſe inſtar *apſidis* (*abſida* mauult Gronouius) h. e. canthi in rota, vt eo pluribus coeli partibus ſuam cuique feneſtram eo commodius obuerteret. Media v. g. illius lateris feneſtra in ipſum meridem fuit directa, ſiniſtima orientem ſolem excepit, dextima occidentem, interiectas autem plagas ſiue horas intermediae.

9 *ſuſpenſus ac tabulatus*) *Suſpenſus* tranſitus, ab vno membro domus ad alterum pontis inſtar porrectus, vt ſolum, niſi columellis forte & pilis ſubiectis, non contingat. Hunc vocis eius intellectum tum ad Fabrum tum alias ſatis illuſtratum dedimus. *Tabulatus* porro fuit h. e. ligneus, qui proinde conciperet facile vaporem, quem deinde, prout facto opus eſſet, in alterutrum membrum admittere, vel excludere inde facile erat.

pleriſque tam mundis) Syneſi conſueta intelliguntur ſub *reliqua parte* cubicula vel membra, quorum ita pleraque ſunt munda & libera ſordibus, vt nec pudor ſit hoſpitem in iis collocare.

10 *vel cubiculum grande*) Modus huius membri is eſt, vt vel pro cubiculo grandi haberi poſſit, vel pro modico triclinio.

 niar.

ſole, plurimo mari lucet. poſt hanc cubiculum cum
procoetone, altitudine aeſtiuum, munimentis hiber-
num: eſt enim ſubductum omnibus ventis. huic cubicu-
lo aliud, & procoeton, communi pariete iunguntur.
11 Inde balinei cella frigidaria ſpatioſa & effuſa, cuius in
contrariis parietibus duo baptiſteria, velut eiecta,
ſinuantur, abunde capacia, ſi innare in proximo co-
gites. Adiacet vnctorium, hypocauſton, adiacet
propnigéon balinei: mox duae cellae, magis elegan-
tes, quam ſumtuoſae. cohaeret calida piſcina mirifi-
12 ce, ex qua natantes mare adſpiciunt. Nec procul
ſphaeriſterium, quod calidiſſimo ſoli, inclinato iam
die, occurrit. hinc turris erigitur, ſub qua diaetae
duae; totidem in ipſa. praeterea coenatio, quae la-
tiſſimum mare, longiſſimum littus, amoeniſſimas
13 villas proſpicit. Eſt & alia turris: in hac cubiculum,
in

mari lucet) Non puto a mari ſplendere; ſed ob id ipſum, quia mari oppoſita eſt, non interceptis radiis nec impedito proſpectu, illuſtrem eſſe hanc coenationem. Non ignoro tamen ἅλα μαρμαρέην, & ipſum *marmor* apud Poetas celebrari: nec abſorberi radios omnes, ſed multos, vt a ſpeculo, reflecti.

altitudine aeſtiuum) Vtrum hoc vult altum eſſe cubiculum ita vt inter lacunar atque pauimentum ſpatii multum pateret, quae res liberiorem reſpirandi facultatem praebet; an *altum* intelligit *profundum*, & cellae inſtar depreſſum, quae res & ipſa frigus conciliat?

11 velut eiecta) eminentia extra regulam parietis, quae *proiecta* alias vocantur vel *proiecturae*.

vnctorium, hypocauſtum) Sic incedere viſum eſt. Neque enim in ipſo *hypocauſto* ſ. *caldaria cella* vnxiſſe videntur, vt *vnctorium hypocauſtum* dici poſſit; ſed in *tepidaria*, quae ob id ipſum *vnctorium* vel, vt alii habent, *vnctuarium* vocatur. Vid. qui de balneis egerunt v. g. Salmaſ. ad Vopiſci Carinum c. 17; qui Luciani praeſertim Balneo vtitur, tum Fabricium ad Sexti Empir. Hyp. 1, 110 p. 30.

12 turris erigitur) Cum reliqua membra villae vna tantum vel contignatione vel fornicatione conſtent, hic eminet *δίστεγος* aedificatio, inſtar *Papilionum*, quibus diſtinguuntur hodie humiliora membra. Haec *turris* videtur.

15 nu-

in quo ſol naſcitur conditurque: lata poſt apotheca
& horreum. ſub hoc triclinium, quod turbari maris
non niſi fragorem & ſonum patitur, eumque iam
languidum ac deſinentem; hortum & geſtationem
videt, qua hortus includitur. Geſtatio buxo, aut 14
rore marino, vbi deficit buxus, ambitur. nam buxus,
qua parte defenditur tectis, abunde viret; aperto
coelo apertoque vento, &, quanquam longinqua ad-
ſpergine maris, inareſcit. Adiacet geſtationi inte- 15
riore circuitu vinea tenera & vmbroſa, nudisque et-
iam pedibus mollis & cedens. Hortum morus &
ficus frequens veſtit: quarum arborum illa vel ma-
xime ferax eſt terra, malignior ceteris. Hac non
deteriore, quam maris facie, coenatio remota a mari
fruitur. Cingitur diaetis duabus a tergo, quarum fe-
neſtris ſubiacet veſtibulum villae, & hortus alius, pin-
guior & ruſticus. Hinc cryptoporticus, prope pu- 16
blici operis, extenditur. Vtrinque feneſtrae, a mari
plures, ab horto ſingulae, & alternis pauciores. Hac,

15 nudisque etiam pedibus) Terra ipſa non ſcrupoſa aut duris glebis aſpera ſed pura, putris, pulla (nam hoc etiam nomine teneram & quaſi puellam notari ad ruſticos obſeruauimus) facile etiam pedi nudo cedens: tum vinea ipſa iuuenis, quae nec nudas nodoſasque radices oſtendat, neque eminentibus & impedientibus viam duris ſarmentis pollicibusque antiquis tibias ac ſuras inambulantium ſtringat & vulneret. Sic *vinea* quorundam, quam *vineae* ſubſtituunt, nihil opus eſt.

16 & alternis pauciores) Verſus mare crebriores denſioresque ſunt feneſtrae; ſed verſus hortum binis reſpondent ſingulae, & alternis, omiſſa vna, reſpondet v. g. ſecundae feneſtrae mari oppoſitae prima in hortum patens, quartae ſecunda, tertia ſextae &c. * Scilicet *alternis* legendum eſt, non *altius*, quod ex illo quo modo corruptum ſit, patet iis, qui norunt perpetuo fere ſyllabam *ter* in MSS. exprimi apice ad *t* appoſito; qui cum eſſet tenuior, pro puncto ſequenti literae impoſito habitus eſt: porro *ius* &

nis

quum ſerenus dies & immotus, omnes; quum hinc vel inde ventus inquietus, qua venti quieſcunt, ſine
17 iniuria patent. Ante cryptoporticum xyſtus violis odoratus. Teporem ſolis infuſi repercuſſu cryptoporticus auget, quae vt tenet ſolem, ſic aquilonem inhibet ſubmouetque: quantumque caloris ante, tantum retro frigoris. ſimiliter Africum ſiſtit, atque ita diuerſiſſimos ventos, alium alio a latere, frangit &
18 finit. Haec iucunditas eius hieme, maior aeſtate. Nam ante meridiem, xyſtum, poſt meridiem geſtationes hortique proximam partem vmbra ſua temperat: quae, vt dies creuit decreuitque, modo breuior,
19 modo longior hac vel illac cadit. Ipſa vero cryptoporticus tunc maxime caret ſole, quum ardentiſſimus culmini eius inſiſtit. Ad hoc patentibus feneſtris fauonios accipit transmittitque: nec vnquam aëre
20 re pigro & manente ingraueſcit. In capite xyſti deinceps cryptoporticus, horti diaeta eſt, amores mei; re vera amores: ipſe poſui. In hac heliocaminus quidem, alia xyſtum, alia mare, vtraque ſolem, cubiculum autem valuis, cryptoporticum feneſtra
21 ſtra proſpicit. Qua mare contra parietem medium, zotheca perquam eleganter recedit: quae ſpecularibus

nis in MSS. nulla nota diſtingui, tralaticium eſt.

20 *deinceps cryptoportic.*) *Xyſtus* & *cryptoporticus* iuxta procurrunt h e. paralleli ſunt, quod colligo ex ſ. 17. igitur quod eſt in capite xyſti, etiam eſt in capite cryptoporticus deinceps poſitae.

valuis-feneſtra) Vid. ad ſ. 5.

21 *Qua mare*) Refertur ad ſuperiora *alia xyſtum*, *alia mare*. Plenum itaque fuerit, *qua parte mare proſpicit*.

zotheca) Eruditorum de hoc loco & hac voce diſputationes exhibet Cortius. Nobis illud ſatis eſt *zothecam* eſſe a libris optimis, & ſignificare nidum quendam amoeniorem, maiori cubiculo adiunctum, in quo quis incluſus legere, ſcribere,

bus & velis obductis reductisque modo adiicitur cu-
biculo, modo aufertur. Lectum & duas cathedras
capit: a pedibus mare, a tergo villae, a capite siluae:
tot facies locorum totidem fenestris & distinguit &
miscet. Iunctum est cubiculum noctis & somni. 22
non illud voces seruulorum, non maris murmur, non
tempestatum motus, non fulgurum lumen, ac ne
diem quidem sentit, nisi fenestris apertis. Tam alti
abditique secreti illa ratio, quod interiacens andron
parietem cubiculi hortique distinguit, atque ita omnem
sonum media inanitate consumit. Applicitum est 23
cubiculo hypocaustum perexiguum, quod angusta
fenestra suppositum calorem, vt ratio exigit, aut ef-
fundit aut retinet. Procoeton inde & cubiculum
porrigitur in solem: quem orientem statim exceptum
vltra meridiem, obliquum quidem, sed tamen seruat.
In hanc ego diaetam quum me recipio, abesse mihi 24
etiam a villa mea videor, magnamque eius volupta-
tem, praecipue Saturnalibus, capio, quum reliqua
pars tecti, licentia dierum, festisque clamoribus per-
sonat. Nam nec ipse meorum lusibus, nec illi stu-
diis meis obstrepunt. Haec vtilitas, haec amoenitas 25
deficitur aqua salienti, sed puteos, ac potius fontes

bere, commentari possit. *Cabinetum* hodiernae linguae vocant deflexumne a *cauena* de qua Voss. de vitiis serm. 3, 3 extr. certe vtrumque a *cauis* animalium, sicut *zothecam* fuisse cellulam saginandis animalibus destinatam obseruat Salmas. ad Soli. p. 850 sq.

22 *Andron*) Iam adnotarunt Catanaeus & Cellarius ex Vitru. 6, 10 ἀνδρῶνα aliud Graecis significare, aliud Latinis. Illis enim est conuiuium aut conuentus virorum; his interiectus inter duos parietes, inter aulas duas, transitus & iter, μεσαύλιον: & notat Caelius Rhodig. 27, 24 etiam a ciuibus suis *Andrones* vel *Andronellas* vocari angiportus transuersos quibus commeatur inter duas pla

habet. sunt enim in summo. Et omnino littoris
illius mira natura: quocunque loco moueris humum,
obuius & paratus humor occurrit, isque sincerus ac
26 ne leuiter quidem tanta maris vicinitate salsus. Sug-
gerunt affatim ligna proximae siluae: caeteras co-
pias Ostiensis colonia ministrat. Frugi quidem ho-
mini sufficit etiam vicus, quem vna villa discernit:
in hoc balinea meritoria tria: magna commoditas,
si forte balineum domi vel subitus aduentus, vel bre-
27 uior mora calefacere dissuadeat. Littus ornant va-
rietate gratissima, nunc continua, nunc intermissa
tecta villarum, quae praestent multarum vrbium fa-
ciem, siue mari, siue ipso littore vtare. quod non-
nunquam longa tranquillitas mollit; saepius frequens
28 & contrarius fluctus indurat. Mare non sane pre-
tiosis piscibus abundat: soleas tamen & squillas opti-
mas suggerit. Villa vero nostra etiam mediterraneas
copias praestat, lac in primis. nam illuc e pascuis pe-
cora conueniunt, si quando aquam vmbramque se-
29 ctantur. Iustisne de caussis eum tibi videor incole-
re, inhabitare, diligere secessum? quem tu, nimis
vrbanus es, nisi concupiscis: atque vtinam concu-
piscas! vt tot tantisque dotibus villulae nostrae ma-
xima commendatio ex tuo contubernio accedat. Vale.

XVIII.

plateas maiores. Haec significatio oppido huc conuenit.

25 *sunt enim in summo*) Et ob id ipsum, quod non depressis demum foueis adfluunt, sed in summo emicant, pro *fontibus* potius quam pro *puteis* habendi.

18, 2 *coram*

XVIII. C. PLINIVS MAVRICO SVO S.

Promittit, se fratris illius filiis praeceptorem electurum esse.

Quid a te iucundius mihi potuit iniungi, quam vt praeceptorem fratris tui liberis quaererem? Nam beneficio tuo in scholam redeo: illam dulcissimam aetatem quasi resumo. Sedeo inter iuuenes, vt solebam: atque etiam experior, quantum apud illos auctoritatis ex studiis habeam. Nam proxime fre- 2
quenti auditorio inter se coram multis ordinis nostri clare loquebantur: intraui, conticuerunt. Quod non referrem, nisi ad illorum magis laudem, quam ad meam, pertineret: ac nisi sperare te vellem, posse fratris tui filios probe discere. Quod superest, quum 3
omnes, qui profitentur, audiero, quid de quoque sentiam, scribam: efficiamque, quantum tamen epistola consequi potero, vt ipse omnes audisse videaris. Debeo enim tibi, debeo memoriae fratris tui hanc 4
fidem, hoc studium, praesertim super tanta re. Nam quid magis interest vestra, quam vt liberi (dicerem tui, nisi nunc illos magis amares) digni illo patre, te patruo reperiantur? Quam curam mihi, etiam si non mandasses, vindicassem. Nec ignoro suscipien- 5
das

18, 2 coram multis-loqueb.) Ita ex bonis libris Cortius. Honos Plinio silentio habitus a iuuenibus, qui cum maxime aliis Senatoriis praesentibus nullo pudore *clare loquebantur*: *loquebantur*, inquam, non *iocabantur*, quod cum *clare* non bene conuenit: & maior honos clare loqui desinere, quam iocari.

probe discere) vt in commilitio iuuenum proborum & pudoris eximii.

4 magis amares) Vix sufficit illa tuorum appellatio exprimendo studio quo nunc illos prosequeris, qui & tui fratres sint, & suo patre destituti.

19, 2 vt

das offensas in eligendo praeceptore: sed oportet me non modo offensas, verum etiam simultates pro fratris tui filiis tam aequo animo subire, quam parentes pro suis. Vale.

XIX. C. PLINIVS CEREALI SVO S.

Hortanti, vt actionem quandam recitet, productis dubitandi rationibus, rem curatius expendendam proponit.

Hortaris, vt orationem amicis pluribus recitem. Faciam, quia hortaris: quamuis vehementer
2 addubitem. Neque enim me praeterit, actiones, quae recitantur, impetum omnem caloremque ac prope nomen suum perdere, vt quas soleant commendare simul & accendere iudicum consessus, celebritas aduocatorum, exspectatio euentus, fama non vnius actoris, deductumque in partes audientium studium: ad hoc dicentis gestus, incessus, discursus etiam, omnibusque motibus animi consentaneus vigor
3 corporis. Vnde accidit, vt hi, qui sedentes agunt, quamuis illis maxima ex parte supersint eadem illa, quae

19, 2 *vt quas soleant*) Non inepte refertur ad ipsas actiones, & est in omnibus editis. Cortius praetulit ex Cod. Mediceo *quae* vt respiciat ad *impetum*, *calorem*, *nomen*.

discursus) Hunc tamen & rarissimum esse debere, & non nisi summa quadam opportunitate moderate adhiberi, suadent ista Quinctiliani, magistri optimi 11, 3, 126 p. 1026 *Procursio opportuna, breuis, moderata, rara. Conueniens etiam ambulatio quaedam, propter immodicas laudationum moras; quamquam Cicero* (Orat. c. 18) *raram incessum neque ita longum probat. Discursare vero, & quod Domitius Afer de Surio Manilio dixit*, satagere, *ineptissimum: vrbaneque Flauius Virginius interrogauit de quodam suo antisophista*, Quot millia passuum declamasset?

4 *oculi*,

quae ſtantibus, tamen hoc quod ſedent, quaſi debili-
tentur & deprimantur. Recitantium vero praeci- 4
pua pronuntiationis adiumenta, oculi, manus prae-
pediuntur: quo minus mirum eſt, ſi auditorum in-
tentio langueſcit, nullis extrinſecus aut blandimentis
capta aut aculeis excitata. His accedit, quod oratio, 5
de qua loquor, pugnax & contentioſa eſt. Porro
ita natura comparatum eſt, vt ea quae ſcripſimus cum
labore, cum labore etiam audiri putemus. Et ſane 6
quotusquisque tam rectus auditor, quem non potius
dulcia haec & ſonantia, quam auſtera & preſſa, dele-
ctent? Eſt quidem omnino turpis iſta diſcordia: eſt
tamen; quod plerumque euenit, vt aliud auditores,
aliud iudices exigant: quum alioqui praecipue audi-
tor iis adfici debeat, quibus idem ſi foret iudex, ma-
xime permoueretur. Poteſt tamen fieri, vt quan- 7
quam in his difficultatibus libro iſti nouitas lenocine-
tur, nouitas apud noſtros: apud Graecos enim eſt
quiddam, quamuis ex diuerſo, non tamen omnino
diſſimile. Nam, vt illis erat moris, leges, quas vt 8
contrarias prioribus legibus arguebant, aliarum colla-
tione conuincere; ita nobis, ineſſe repetundarum
legi; quod poſtularemus, cum hac ipſa lege, tum aliis
colligendum fuit. quod nequaquam blandum auri-

4 *oculi, manus praeped.*) Illi ad librum reſpicientes, hae tenentes eum & euoluentes.

6 *auſtera & preſſa*) Vel ex ipſa oppoſitione intelligitur, *auſtera* eſſe, quae ſententiam aduerſario moleſtam, verbis rem ipſam ſignantibus ſimpliciter & ſine ambagibus explicent: *preſſa*, quae nihil quod non ad rem pertineat, nihil, quod mitiget aſperitatem, adiiciant.

8 *leges quas vt contrar.*) Hinc ſtatus apud illos *ἀντινομίας*, quem *contrariarum legum* vocat, & illuſtrat Fabius 7, 7.

bus imperitorum, tanto maiorem apud doctos habere gratiam debet, quanto minorem apud indoctos ha-
9 bet. Nos autem, si placuerit recitare, adhibituri sumus eruditissimum quemque. Sed plane adhuc, an sit recitandum, examina tecum, omnesque, quos ego moui, in vtraque parte calculos pone, idque elige, in quo vicerit ratio. a te enim ratio exigetur, nos excusabit obsequium. Vale.

XX. C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Regulum tribus iucundis exemplis, vt testamentorum insidiatorem & iniustum heredem, describit.

Assem para, & accipe auream fabulam: fabulas immo. nam me priorum noua admonuit: nec
2 refert, a qua potissimum incipiam. Verania Pisonis grauiter iacebat. (huius dico Pisonis, quem Galba adoptauit) ad hanc Regulus venit. Primum impudentiam hominis, qui venerit ad aegram, cuius ma-
3 rito inimicissimus, ipsi inuisissimus fuerat. Esto, si venit tantum: at ille etiam proximus toro sedit: *quo die, qua hora nata esset?* interrogauit: vbi audiuit, componit vultum, intendit oculos, mouet labra, agitat digitos, computat, nihil, nisi vt diu mi-
4 seram exspectatione suspendat. *Habes*, inquit, *climactericum tempus, sed euades. quod vt tibi magis liqueat,*

20, 4 climactericum temp.) Decantatae superstitionis rationes nemo accuratius pleniusque exposuit Salmasio, cuius sententiae de *climactericis* i. e. periculosis annis, mensibus, diebus, horis, ex horoscopo s. themate genethliaco deriuandis, ex hac ipsa narratione confirmatur. Quid enim opus erat *intendere oculos, labra mouere, agitare digitos, computare, diu miseram expectatione suspendere, si climactericus* annus s. *scansilis* est,

liqueat, aruspicem consulam, quem sum frequenter
expertus. Nec mora: sacrificium facit, adfirmat, 5
exta cum siderum significatione congruere. Illa, vt
in periculo credula, poscit codicillos: legatum Re-
gulo scribit, mox ingrauescit: clamat moriens,
O hominem nequam, perfidum, ac plus etiam quam
periurum! qui sibi per salutem filii peierasset. Fa- 6
cit hoc Regulus non minus scelerate quam frequen-
ter, quod iram deorum, quos ipse quotidie fallit, in
caput infelicis pueri detestatur. Velleius Blaesus, ille 7
locuples consularis, nouissima valetudine conflictaba-
tur: cupiebat mutare testamentum. Regulus, qui
speraret aliquid ex nouis tabulis, quia nuper captare
eum coeperat, medicos hortari, rogare, *quoquo mo-*
do spiritum homini prorogarent. Postquam signa- 8
tum est testamentum, mutat personam, vertit allo-
quutionem, iisdemque medicis, *Quousque miserum*
cruciatis? quid inuidetis bonam mortem, cui dare
vitam non potestis? Moritur Blaesus: & tanquam
omnia audisset, Regulo ne tantulum quidem. Suf- 9
ficiunt duae fabulae. An scholastica lege tertiam
poscis? Est vnde fiat. Aurelia, ornata femina, signa- 10
tura

est, quicumque septenario vel nouenario vel vtrisque constat, & his numeris quasi exhauriri potest vt XIV, XVIII, XXI, XXVII &c. Quin diserte deinde *siderum significationem* appellat.

6 in caput inf. pueri detest.) Ostendit V. C. Chr. Gottlob Schvvartzius in Differt. de detestatione sacrorum §. 12 *detestari* esse adhibitis testibus denuntiare. Nec video, quid commodius sit ad hunc ipsum locum interpretandum illa ipsa significatione. Publice & solenniter, certe multis praesentibus, *detestatur* h. e. denuntiat & imprecatur Regulus *iram deorum in caput filii sui*, dum in hanc fere formulam iurat, *Si sciens fallo, filius meus genium suum iratum habeat.*

9 scholastica lege) Prouerbio

tura testamentum, sumserat pulcherrimas tunicas:
Regulus quum venisset ad signandum, *Rogo*, inquit,
has mihi leges. Aurelia ludere hominem putabat;
11 ille serio instabat. Nec multa: coëgit mulierem
aperire tabulas, ac sibi tunicas, quas erat induta, le-
gare: obseruauit scribentem, inspexit an scripsisset.
Et Aurelia quidem viuit, ille tamen istud tanquam
morituram coëgit. & hic hereditates, hic legata, quasi
12 mereatur, accepit! Ἀλλὰ τί διατείνομαι in ea ciui-
tate, in qua iampridem non minora praemia, immo
maiora, nequitia & improbitas, quam pudor & vir-
13 tus habent? Adspice Regulum, qui ex paupere &
tenui ad tantas opes per flagitia processit, vt ipse mi-
hi dixerit, quum consuleret, quam cito sestertium
sexcenties impleturus esset, inuenisse sese exta dupli-
cia, quibus portendi, millies & ducenties habiturum.
14 Et habebit, si modo, vt coepit, aliena testamenta,
quod

uerbio forte, cui simile illud nostrum, *Aller guten Dinge mussen drey seyn, Omne trinum perfectum* &c.

10 pulcherrimas tunicas) Frustra huc adferunt, qui hinc probant antiquum morem quo sumerent morituri vestimenta pulcherrima. Nullum hic vestigium cogitasse mortis tanquam instantis proxime; ne morbi quidem. Aurelia apud amicos munda videri voluit atque hilaris.

12 τί διατείνομαι) *Quid intendor?* quid exclamatione vtor? tanquam in re insolenti & graui, cum ista sint quotidiana.

13 exta duplicia) Vsus forte est Regulus tanquam praeiudicio auspiciis illis, quae Augusto contigisse narrat auunculus nostri II, 37 s. 73 *Diuo Augusto Spoleti sacrificanti primo potestatis suae die, sex victimarum iecinora replicata intrinsecus ab ima fibra reperta sunt: responsumque duplicaturum intra annum imperium.* Eadem sed perturbatius Sueto. Aug. c. 95. quod copiose ostendit Burmannus. Sic *iecur operimento duplici tectum* Iuliano portendit imperium apud Andia. Marcell. 22, 1. vbi Lindebrogius tum reliqua, tum laudat Val. Max. 1, 6, 9. Add. Iul. Obs. de prodig. 129.

14 *ge-*

quod eſt improbiſſimum genus falſi, ipſis, quorum ſunt illa, dictauerit. Vale.

14 genus falſi) Lege Cornelia de falſis tenetur v. g. qui ſibi in teſtamento alterius aliquid adſcripſit, quod multae Pandectarum leges h. t. docent: add. Tit. Cod. de his, qui ſibi adſcribunt in teſtam. Indignatur igitur Secundus, non eadem poena teneri, qui teſtatori dictauerit teſtamentum. Sed hunc abſoluit l. 22 C. de teſtamentis, *Dictantibus teſtamenta-legatum-teſtatorem poſſe relinquere, minime dubitandum eſt.*

LIBER

LIBER III.

I. C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Spurinnae vitam laudat, sibique simile aliquando otium contingat, precatur.

Nescio, an vllum iucundius tempus exegerim, quam quo nuper apud Spurinnam fui; adeo quidem, vt neminem magis in senectute (si modo senescere datum est) aemulari velim: nihil est enim illo vitae
2 genere distinctius. Me autem vt certus siderum cursus, ita vita hominum disposita delectat, senum praesertim. Nam iuuenes adhuc confusa quaedam & quasi turbata non indecent: senibus placida omnia & ordinata conueniunt, quibus industria sera, turpis
3 ambitio est. Hanc regulam Spurinna constantissime seruat; quin etiam parua haec, (parua, si non quotidie fiant) ordine quodam & velut orbe circumagit.
4 Mane lectulo continetur: hora secunda calceos poscit: ambulat millia passuum tria: nec minus animum quam corpus exercet. Si adsunt amici, honestissimi sermones explicantur: si non, liber legitur: interdum etiam praesentibus amicis, si tamen illi non gra-
5 uantur. Deinde considit, & liber rursus, aut sermo libro potior: mox vehiculum adscendit: adsumit vxorem singularis exempli, vel aliquem amicorum,
6 vt me proxime. Quam pulchrum illud, quam dulce secre-

1, 2 *industria sera*) Nominat duas res, quae turbare illum ordinem atque distinctionem vitae, ac honeste quidem possunt in aliis, industriam atque ambitionem; ostenditque, eas in senibus locum non habere.

5 *considit*) * Sic ex Mediceo Cortius: qui alias etiam formas huius verbi passim exstare obseruat.

6 *secre-*

secretum! quantum ibi antiquitatis! quae facta, quos viros audias, quibus praeceptis imbuare! quamuis ille hoc temperamentum modestiae suae indixerit, ne praecipere videatur. Peractis septem millibus pas- 7
suum, iterum ambulat mille; iterum residet, vel se cubiculo ac stilo reddit. Scribit enim, & quidem vtraque lingua, lyrica doctissime. Mira illis dulcedo, mira suauitas, mira hilaritas: cuius gratiam cumulat sanctitas scribentis. Vbi hora balinei nuntiata 8
est, (est autem hieme nona, aestate octaua) in sole, si ca-

6 *secretum*) Quod cum vno comite vehitur.

7 *scribit lyrica*) Edidit Casp. Barthius cum Venaticis & Bucolicis Latinis Hanouiae 1613. 8 odas quatuor Vesprici Spurinnae e membranis Merseburgi a se inuentis, quas ex dispersis in ordinem a se redactas notis quibusdam illustrauit: secundas deinde curas iis impendit Adu. 14, 5: vbi huius Vestricii Spurinnae esse contendit, quod antea in mentem non venerat. Ia. Vlitius in prolegom. poetarum venaticorum, ex hac ipsa Plinii epistola effecta (a Barthione, an ab antiquiore quodam?) contendit: quin Fabricius ὁ μακαρίτης candidissimus ille ingeniorum aestimator Bibl. Lat. 1, 16, 2 p. 284 *Conferenti*, inquit, *apparet, haec Spurinnae vniuersa depromta esse ex Plinii iun. lib. III Epistola 1.* Equidem verba ex Plinio depromta non animaduerto; ideam ipsam viri post negotiosam vitam ad otii portum se conferentis hinc haustam, scholasticumque aliquem, aut, si placet, ipsum adeo Barthium, materiem lusui suo a Pliniano Spurinna sumsisse, non negauerim. Diu est, cum scripsit mihi Theophilus Sigefr. Baierus V. C. se meditari aliquid de illis carminibus. Abiecit, puto, illud consilium, postquam Seras & Indos Tatarosque mansuetioribus musis praetulit, vel potius aliquid suae elegantiae & humanitatis illis impertiit.

8 *hieme nona*) Seriusne igitur hieme quam aestate? Quin contra. Nimirum attendendum est ad rationem horarum Romanarum. Hae καιρικαὶ erant, h. e. diem naturalem diuidebant in XII partes aequales siue is longus esset s. breuis. Horae igitur Romanae cum nostris conueniunt modo in aequinoctiis, hieme sunt breuiores, productiores aestate. Quare pone solstitii tempore diem in dupla ratione diei brumalis, vt apud nos H. XVI & VIII, erit hora aestiua in eadem ratione ad horam brumalem. Cumque aequinoctialis hora minutas habeat

ſi caret vento, ambulat nudus. Deinde mouetur
pila vehementer & diu. nam hoc quoque exercita-
tionis genere pugnat cum ſenectute. Lotus accubat,
& paulliſper cibum differt: interim audit legentem
remiſſius aliquid & dulcius. Per hoc omne tempus
liberum eſt amicis vel eadem agere, vel alia, ſi ma-
9 lint. Apponitur coena non minus nitida quam fru-
gi, in argento puro & antiquo. Sunt in vſu & Co-
rinthia, quibus delectatur, nec adficitur. Frequen-
ter comoedis coena diſtinguitur, vt voluptates quo-
que ſtudiis condiantur. Sumit aliquid de nocte, &
aeſtate. Nemini hoc longum eſt; tanta comitate
10 conuiuium trahitur. Inde illi poſt ſeptimum & ſe-
ptuageſimum annum aurium oculorumque vigor in-
teger; inde agile & viuidum corpus, ſolaque ex ſe-
11 nectute prudentia. Hanc ego vitam voto & cogita-
tione praeſumo, ingreſſurus auidiſſime, vt primum
ratio aetatis receptui canere permiſerit. Interim
mille laboribus conteror, quorum mihi & ſolatium
& exemplum eſt idem Spurinna. Nam ille quoque,
quoad honeſtum fuit, obiit officia, geſſit magiſtra-
tus, prouincias rexit: multoque labore hoc otium
12 meruit. Igitur eundem mihi curſum, eundem ter-
minum ſtatuo: idque iam nunc apud te ſubſigno: vt

ſi me

beat 60, aeſtiuae cedent 80, hibernae non niſi 40. Itaque aeſtiua hora VIII conueniet noſtrae h. 2 m. 40; hiberna vero IX incidet in ipſam noſtram h. 2. Si cui haec nimis breuia & abrupta videantur, ille legat Aldi Manutii ea de re libellum, qui praefationis inſtar Rei Ruſticae ſcriptoribus apponi ſolet, & in noſtra editione locum octauum obtinet.

pugnat cum ſenectute) Commode huc aduocant Cic. de Sen. 11 *Pugnandum tanquam contra morbum ſic contra ſenectutem. Habenda ratio valetudinis: vtendum exercitationibus modicis.*

9 *comoedis*) Vid. I, 15, 2.

12 *inter-*

ſi me longius euehi videris, in ius voces ad hanc epiſtolam meam, & quieſcere iubeas, quum inertiae crimen effugero. Vale.

II. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Arrianum commendat.

Quod ipſe amicis tuis obtuliſſem, ſi mihi eadem materia ſuppeteret; id nunc iure videor a te meis petiturus. Arrianus Maturius Altinatium eſt 2
princeps. quum dico princeps, non de facultatibus loquor, quae illi large ſuperſunt: ſed de caſtitate, iuſtitia, grauitate, prudentia. Huius ego conſilio, in 3
negotiis; iudicio, in ſtudiis vtor. nam plurimum fide, plurimum veritate, plurimum intelligentia praeſtat. Amat me (nihil poſſum ardentius dicere) vt 4
tu. Caret ambitu: ideo ſe in equeſtri gradu tenuit, quum facile poſſet adſcendere altiſſimum. mihi tamen ornandus excolendusque eſt. Itaque magni 5
aeſtimo, dignitati eius aliquid adſtruere, inopinantis, neſcientis, immo etiam fortaſſe nolentis: adſtruere autem, quod ſit ſplendidum, nec moleſtum. cuius 6
generis, quae prima occaſio tibi, conferas in eum, rogo; habebis me, habebis ipſum gratiſſimum debitorem. Quamuis enim iſta non appetat, tam grate tamen excipit, quam ſi concupiſcat. Vale.

III. C.

12 *inertiae crimen*) Vid. 4, 23, 4.

III. C. PLINIVS CORELLIAE HISPVLLAE S.

Corelliae consulit de filii studiis instituendis, ideam boni magistri in Iulio Genitore praescribens.

Quum patrem tuum, grauissimum & sanctissimum virum, suspexerim magis an amauerim, dubitem: teque in memoriam eius, & in honorem tuum, vnice diligam; cupiam necesse est, atque etiam, quantum in me fuerit, enitar vt filius tuus auo
2 similis exsistat: equidem malo, materno: quanquam illi paternus etiam clarus spectatusque contigerit: pater quoque & patruus illustri laude conspicui. quibus omnibus ita demum similis adolescet, si imbutus honestis artibus fuerit, quas plurimum refert, a quo
3 potissimum accipiat. Adhuc illum pueritiae ratio intra contubernium tuum tenuit, praeceptores domi habuit, vbi est vel erroribus modica vel etiam nulla materia. Iam studia eius extra limen proferenda sunt, iam circumspiciendus rhetor Latinus, cuius scholae seueritas, pudor, in primis castitas, constet.
4 Adest enim adolescenti nostro cum caeteris naturae fortunaeque dotibus, eximia corporis pulchritudo: cui

3, *i malim materno*) Dat hoc tum ipsi Corelliae, cui sic blanditur, tum amici memoriae.

3 *vbi est vel erroribus*) Ne quis temere ista transponat, legatque, *vbi est erroribus vel modica, vel etiam nulla materia*, intercedit aliorum vsus ostensus a VVopkenio Lect. Tull. 1, 7. Sed qui vsu didicit, quantum sibi in mutando verborum ordine sumserint librarii, ille multum etiam hic licere Critico intelliget.

pudor, in primis castitas) Sic incidendum. *Pudor* enim latius patet, & omnem omnis turpitudinis metum significat; praecipua pudoris pars est *castitas*, quae tanto magis hic spectanda, quanto frequentiores iuuenum corruptelae, quas innuit & detestatur magis, quam explicat Fabius 1, 2,4. 1, 3,16 &c.

5 vt

cui in hoc lubrico aetatis non praeceptor modo, sed
custos etiam rectorque quaerendus est. Videor ego 5
demonstrare tibi posse Iulium Genitorem. amatur a
me: iudicio tamen meo non obstat caritas hominis,
quae ex iudicio nata est. Vir est emendatus & gra-
uis: paullo etiam horridior & durior, vt in hac li-
centia temporum. Quantum eloquentia valeat, plu- 6
ribus credere potes. nam dicendi facultas aperta &
exposita statim cernitur: VITA hominum altos
recessus magnasque latebras habet; cuius pro Geni-
tore me sponsorem accipe. Nihil ex hoc viro filius
tuus audiet, nisi profuturum: nihil discet, quod ne-
scisse rectius fuerit. Nec minus saepe ab illo, quam 7
a te meque admonebitur, quibus imaginibus onere-
tur, quae nomina & quanta sustineat. Proinde, fa-
uentibus diis, trade eum praeceptori, a quo mores
primum, mox eloquentiam discat, quae male sine
moribus discitur. Vale.

IV. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Caussas exponit, cur aduocationem pro Baeticis susceperit: & consulit, an recte fecerit.

Quamuis & amici, quos praesentes habebam, & sermones hominum factum meum compro-

5 *vt in hac licentia*) Si alio & paullo seueriore saeculo vixisset, nemo duriusculum diceret: sed mollities & dissolutio huius aetatis facit, vt horridior videatur. Eam vim τῆς vt satis illustramus ad Fabrum.

7 *quibus imaginibus oner.*) Magna omnia nempe expectantur ab eo, qui tam claris maioribus (quorum spectantur in atriis imagines) ortus sit. Est haec ratio similis Ciceronianae illi sententiae ad Curionem, fam. 2, 4 *Est tibi grauis aduersaria constituta & parata, incredibilis quaedam expectatio, quam tu vna re facillime vinces* &c.

baſſe videantur, magni tamen aeſtimo ſcire, quid ſen-
2 tias tu. Nam cuius integra re conſilium exquirere
optaſſem; huius etiam peracta iudicium noſſe, mire
concupiſco. Quum publicum opus mea pecunia in-
choaturus in Tuſcos excurriſſem, accepto, vt prae-
fectus aerarii, commeatu; legati prouinciae Baeticae,
queſturi de proconſulatu Caecilii Claſſici, aduocatum
3 me a ſenatu petierunt. Collegae optimi, meique
amantiſſimi, de communis officii neceſſitatibus prae-
loquuti, excuſare me & eximere tentarunt. Factum
eſt SC. perquam honorificum, *vt darer prouinciali-*
4 *bus patronus, ſi ab ipſo me impetraſſent.* Legati
rurſus inducti, iterum me iam praeſentem poſtula-
uerunt aduocatum: implorantes fidem meam, quam
eſſent contra Maſſam Baebium experti: adlegantes
patrocinii foedus. Sequuta eſt clariſſima ſenatus ad-
ſenſio, quae ſolet decreta praecurrere. Tum ego;
Deſino, inquam, *P. C. putare, me iuſtas excuſationis*
5 *cauſſas attuliſſe.* Placuit & modeſtia ſermonis &
ratio. Compulit autem me ad hoc conſilium non
ſolum conſenſus ſenatus, (quanquam hic maxime)
verum etiam alii quidam minores, ſed tamen nu-
meri. Veniebat in mentem, priores noſtros, etiam
ſingu-

4, 2 *publicum opus*) Templum in Tiferno Tiberino de quo 4, 1, 4. *Tuſcos* autem ſuos deſcribit 5, 6.

Caecilii Claſſici) De quo, & de ſucceſſu cauſſae, quam hic a ſe ſuſceptam narrat, hoc libro ep. 9 exponit.

3 *Collegae optimi*) Reliqui Praefecti aerarii, de quo magiſtratu vid. Torrent. ad Sueto. Claud. c. 24. Quam laborioſum illud munus fuerit, quamque iuſtam adeo aliorum munerum excuſationem praebuerit, vid. apud noſtrum 1, 10, 9.

4 *contra Maſſam Baeb.*) De quo 7, 33.

5 *minores-numeri*) Nihil ſolennius, quam *rationes* vocare, vbi de conſilio capiendo ſermo eſt, hinc *calculorum* mentio, hinc *duci, putari* dicitur *ratio* &c. Huc etiam referendum quod
numeros

ſingulorum hoſpitum iniurias accuſationibus voluntariis exſecutos, quo deformius arbitrabar publici hoſpitii iura negligere. Praeterea, quum recorda- 6
rer, quanta pro iisdem Baeticis priore aduocatione etiam pericula ſubiiſſem, conſeruandum veteris officii meritum nouo videbatur. Eſt enim ita comparatum, vt antiquiora beneficia ſubuertas, niſi illa poſterioribus cumules. nam QVAMLIBET ſaepe obligati,¦ ſi quid vnum neges, hoc ſolum meminerunt, quod negatum eſt. Ducebar etiam, quod de- 7
ceſſerat Claſſicus, amotumque erat, quod in eiusmodi cauſſis ſolet eſſe triſtiſſimum, periculum ſenatoris. Videbam ergo, aduocationi meae non minorem gratiam, quam ſi viueret ille, propoſitam; inuidiam nullam. In ſumma, computabam, ſi mu- 8
nere hoc, iam tertio fungerer, faciliorem mihi excuſationem fore, ſi quis incidiſſet, quem non deberem accuſare. Nam quum eſt omnium officiorum finis aliquis, tum OPTIME libertati venia obſequio praeparatur. Audiſti conſilii mei motus, ſu- 9
pereſt alterutra ex parte iudicium tuum: in quo mihi aeque iucunda erit ſimplicitas diſſentientis, quam comprobantis auctoritas. Vale.

V. C. PLINIVS MACRO SVO S.

Plinii maioris libri, vitaeque & ſtudiorum ratio.

Pergratum eſt mihi, quod tam diligenter libros auunculi mei lectitas, vt habere omnes velis, quae-

numeros appellat cauſſas, quibus motum ſe dicit. Sic deinde ſ. 8 *In ſumma, computabam* &c.

7 *inuidiam nullam*) Sed non inuidioſum erat, contra mortuum dicere? Neſcimus ſcilicet totam cauſſam.

5 Hanc epiſtolam, quam Plinio

2 quaerasque, qui ſint omnes. Fungar indicis parti-
bus, atque etiam quo ſint ordine ſcripti, notum tibi
faciam. Eſt enim haec quoque ſtudioſis non iniu-
3 cunda cognitio. *De iaculatione equeſtri vnus:* hunc,
quum praefectus alae militaret, pari ingenio curaque
compoſuit. *De vita Pomponii Secundi duo*, a quo
ſingulariter amatus, hoc memoriae amici, quaſi de-
4 bitum munus, exſoluit. *Bellorum Germaniae vi-
ginti*, quibus omnia, quae cum Germanis geſſimus
bella, collegit. Inchoauit, quum in Germania mi-
litaret, ſomnio monitus. Adſtitit enim quieſcenti
Druſi Neronis effigies, qui Germaniae latiſſime victor
ibi periit: commendabat memoriam ſui, orabatque,
5 vt ſe ab iniuria obliuionis adſereret. *Studioſi tres*,
in

nio ſuo praemiſit etiam Harduinus, copioſius interpretatus olim ſum in fronte Chreſtomathiae Plinianae, vide potiora huc referentur.

3 de iaculatione equeſtri) Mentionem ipſe facit Auctor H. N. 8, 42 ſ. 65. Quae ſit *iaculatio equeſtris* non quaereret, qui viderit hodie ad caput Mauri, ad anulum &c. ex equo iaculantes.

alae militaris) Non eius, puto, quam etiam hodie ita vocamus, quae alias *cornu* eſt: ſed agminis minoris equeſtris, cui a CCC ad M vsque capita tribui videas, de quo praeſertim H. R. Schelius ad Hygi. Gromat. p. 66.

Pomponii Secundi) De quo libro ipſe Plin. 14, 4 ſ. 6. Poetam Conſularem vocat 7, 19 ſ. 18. Principatum Tragicorum Latinorum illi tribuit Quinctil. 10, 1, 98. Cum Domitio Afro comparatur in Dial. de corr. eloq. 13, 4.

4 Bellorum Germaniae) Eorum mentionem facit Tacitus A. 1. 69. Iam rariores ſua aetate fuiſſe indicat Symmachus 4, 18. *Enitar, ſi fors votum iuuat, etiam Plinii Secundi bella Germanica conquirere.*

latiſſime victor) vt Virg. Aen. 1, 25 *populum late regem.* Nihil igitur cauſſae erat, cur Harduinus ſcribi iuberet *latiſſimae.*

5 Studioſi) Iam tum *ſtudere* ſimpliciter de literis adhibebant, & *ſtudioſus* erat eloquentiae, quae apex tum ſtudiorum, cupidus. Noſter 8, 12, 1 *Colit ſtudia, ſtudioſos amat* &c. * Fecit igitur operi ſuo titulum Plinius Maior *Studioſus.* Eſt enim *Studioſi* hic caſus ſecundus, vt *Bellorum Germaniae*,

Dubii

in sex volumina propter amplitudinem diuisi: quibus oratorem ab incunabulis instituit & perficit. *Dubii sermonis octo* scripsit, sub Nerone nouissimis annis, quum omne studiorum genus paullo liberius & erectius, periculosum seruitus fecisset. *A fine Aufidii Bassi* TRIGINTA VNVS. *Naturae historiarum* TRIGINTA SEPTEM, opus diffusum, eruditum, nec minus varium quam ipsa natura. 6
Miraris, quod tot volumina, multaque in his tam scrupulosa, homo occupatus absoluerit? Magis miraberis, si scieris, illum aliquamdiu caussas actitasse; decessisse anno sexto & quinquagesimo: medium tempus distentum impeditumque qua officiis maximis, qua amicitia principum egisse. 7
Sed erat acre ingenium, incredibile studium, summa vigilantia. Lucubrare Vulcanalibus incipiebat, non auspicandi caussa, sed studendi, statim a nocte multa: hieme 8

G 4 vero,

Dubii sermonis, Naturae historiarum. Igitur apud Gellium 9, 16 vbi huius operis mentio fit, non legendum videtur, vt est in plerisque libris, *Is libros reliquit, quos Studiosorum inscripsit.* Sed *Studiosi*, quam coniecturam iuuat lectio MS. *studiose*.

dubii sermonis) Saepe aduocantur ab antiquis Grammaticis, quod Putschianus index docet.

6 a fine Aufidii) Historiam suorum temporum, iustum opus ab iis temporibus, vbi Aufidius Bassus (Quinctiliano laudatus 10, 1, 104) desierat. Vid. Plin. H. N. praef. it. 2, 83 f. 85 it. 2, 105 f. 106.

Naturae historiar.) Quod solum opus naufragium illud infelix euasit, & vel solum bibliothecae instar est.

7 medium tempus) Inter caussas agendas & mortem interiectum.

8 Vulcanalibus) Quae incidunt, Kalendariis antiquis testibus in X Kal. Sept.

auspicandi caussa) Initii bene ominati faciendi, quod Vulcani sacrum moneret homines, nunc eius h. e. ignis beneficio opus esse incipere ad obeunda negotia: vt Ianuariis Kalendis (Ouidio teste Fast. 1, 169)

Quis-

vero, hora ſeptima, vel quum tardiſſime, octaua, ſaepe ſexta. Erat ſane ſomni paratiſſimi, nonnun-
9 quam etiam inter ſtudia inſtantis & deſerentis. Ante lucem ibat ad Veſpaſianum imperatorem: nam ille quoque noctibus vtebatur: inde ad delegatum ſibi officium. Reuerſus domum, quod reliquum erat
10 temporis, ſtudiis reddebat. Poſt cibum ſaepe (quem interdiu leuem & facilem, veterum more ſumebat) aeſtate, ſi quid otii, iacebat in ſole: liber legebatur: adnotabat excerpebatque. Nihil enim legit, quod non excerperet. Dicere etiam ſolebat; NVLLVM *eſſe librum tam malum, vt non aliqua parte prodeſ-*
11 *ſet.* Poſt ſolem plerumque frigida lauabatur. Deinde guſtabat, dormiebatque minimum. Mox, quaſi alio die, ſtudebat in coenae tempus. Super hanc liber legebatur; adnotabatur, & quidem curſim. Memi-

Quisque ſuas artes ob idem delibat agendo
Nec plus quam ſolitum teſtificatur opus.

Vid. Schoettg. ad Colum. 11, 2, 98. Nam etiam ruſtici *auſpicantur* Kal. Ian.

hora ſeptima) Si obſerues, quae ad 3, 1, 8 de ratione horarum dicta ſunt, patebit, circa brumam VItae Romanae conuenire ipſam noſtram h. 12; VIImae h. 1. m. 20. VIIIuae h. 2. m. 40.

paratiſſimi) Qui praeſto eſſet quocunque tempore opus eſſet, adeo vt ſomni cauſſa interrumpere laborem, nihil opus eſſet, cuius quocunque otio ſe offerente, parata eſſet facultas. Firmauit hanc lectionem Cortius, meritoque alteri *parciſſimi* praeferendam oſtendit.

10 *leuem & facilem*) *Poſt quem lauandae non ſunt manus* Sen. epiſt. 83. Laudat de hoc more Cortius Ioſ. VVaſſe ad Sall. de rep. ordin. 1. in Add. p. 313 ſq.

iacebat in ſole) Haec *apricatio*, ſ. *inſolatio* veterum, diaeteticae medicinae pars non parua: ad hanc bonus *heliocaminus* 2, 17, 20. Vid. P. Victor. V. L. 21, 13.

11 *guſtabat*) Haec guſtatio non coenae initium eſt, ſ. *promulſis* vt alias: ſed cibus ſiccus inter prandium & coenam ſumtus. Vid. Salmaſ. ad Vopiſci Tac. 2 p. 614 ſq.

14 *In*

Memini quendam ex amicis, quum lector quaedam 12
perperam pronuntiasset, reuocasse & repeti coëgisse:
huic auunculum meum dixisse, *Intellexeras nempe?*
quum ille adnuisset, *Cur ergo reuocabas? decem amplius versus hac tua interpellatione perdidimus.*
Tanta erat parsimonia temporis. Surgebat aestate 13
a coena, luce; hieme, intra primam noctis: & tanquam aliqua lege cogente. Haec inter medios labores vrbisque fremitum. In secessu solum balinei 14
tempus studiis eximebatur. quum dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum destringitur tergiturque, audiebat aliquid aut dictabat. In itinere, 15
quasi solutus caeteris curis, huic vni vacabat. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus, cuius manus hieme manicis muniebantur, vt ne coeli quidem asperitas vllum studiis tempus eriperet: qua ex caussa Romae quoque sella vehebatur. Repeto, me cor- 16

14 *In secessu*) Quoties curandi corporis aut animi caussa in villam secesserat. Haec adnotare nihil attinebat, nisi mirifica quaedam hic alii traderent. Hoc etiam ad proximam obseruationem pertinet.

de interioribus) *studiis* intellige, h. e. altioribus, ad quae accuratiore meditatione opus esset. Vid. Cic. de N. D. 3, 16. It. fam. 3,10 post med. & 7, 33 med.

destringitur) Sic legendum, cum de auferendis strigili sordibus sermo est, ostendit post alios Cortius. De ipso opere vid. Mercurial. de arte gymn. 1, 8 & Eschenbach. de vnctr. gentil. Diss. Acad. p. 483.

15 *notarius*) Tachygraphus, qui adhibitis *notis*, h. e. vocum compendiis, celerrime quamuis loquentis voces excipere posset. *Scriptor velox* (Manil. 4, 160.) *cui litera verbum est, Quique* notis *linguam superet, cursimque loquentis Excipiat longas noua per* compendia *voces.* Huius (Martial. 14, 208) *Currant verba licet, manus est velocior illis: Nondum lingua suum; dextra peregit opus.*

sella vehebatur) Clausa, puto, ob interpellatores, & in qua *sedendi* facultas; quod legenti commodius.

reptum ab eo, cur ambularem, *Poteras*, inquit, *has horas non perdere*. Nam perire omne tempus ar-
17 bitrabatur, quod ſtudiis non impertiretur. Hac intentione tot iſta volumina peregit, *Electorumque commentarios* centum ſexaginta mihi reliquit, opiſthographos quidem & minutiſſime ſcriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipſe, potuiſſe ſe, quum procuraret in Hiſpania, vendere hos commentarios Largio Licinio, quadringentis millibus
18 nummûm: & tunc aliquanto pauciores erant. Nonne videtur tibi, recordanti quantum legerit, quantum ſcripſerit, nec in officiis vllis, nec in amicitia principum fuiſſe? rurſus, quum audis, quid ſtudiis laboris impenderit, nec ſcripſiſſe ſatis nec legiſſe? Quid eſt enim, quod non aut illae occupationes impedire, aut
19 haec inſtantia non poſſit efficere? Itaque ſoleo ridere, quum me quidam ſtudioſum vocant, qui, ſi comparer illi, ſum deſidioſiſſimus. Ego autem tantum, quem partim publica, partim amicorum officia diſtringunt? Quis ex iſtis, qui tota vita literis adſident, collatus illi, non quaſi ſomno & inertiae deditus eru-
20 beſcat? Extendi epiſtolam quamuis hoc ſolum quod requirebas, ſcribere deſtinaſſem, quos libros reliquiſſet. Confido tamen, haec quoque tibi non minus grata,

17 *Electorum*) h. e. excerptorum, ſiluae cuiusdam obſeruationum, e qua materia libris futuris peteretur.

opiſthographos) etiam in auerſa pagina ſcriptos, cum volumina alias in aduerſa tantum ſcriberentur. Vid. Scalig. ad Guilandi. de papyro p. 45. Salm. ad Vopiſci Firmum c. 3 p. 701 ſq.

Largio Licinio) Ventoſo homini & falſae choragium gloriae vndique corroganti, vt apparet etiam ex 2, 14, 9.

quadringentis M. N.) Noſtrae pecuniae floreni Imperiales f. Rhenani 20000. Summa luculenta, pro qua Bibliothecam hodie emas minime contemnendam.

6, 1 in

grata, quam ipsos libros, futura: quae te non tantum ad legendos eos, verum etiam ad simile aliquid elaborandum, possunt aemulationis stimulis excitare. Vale.

VI. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Statuam Corinthii aeris in templo patriae positurus, rogat, vt basis ex marmore paretur.

Ex hereditate, quae mihi obuenit, emi proxime
Corinthium signum, modicum quidem, sed fe-
stiuum & expressum, quantum ego sapio, qui for-
tasse in omni re, in hac certe perquam exiguum sa-
pio: hoc tamen signum ego quoque intelligo. Est 2
enim nudum, nec aut vitia, si qua sunt, celat: aut
laudes parum ostentat. Effingit senem stantem:
ossa, musculi, nerui, venae, rugae etiam vt spiran-
tis apparent: rari & cedentes capilli, lata frons, con-
tracta facies, exile collum: pendent lacerti, papillae
iacent

6, 1 *in hac certe perexig.*) Imitaturne Ciceronem suum? qui in Verrina oratione de signis passim ac studiose subtiliorem intellectum harum rerum dissimulat, vt eo magis isto nobilium quorundam morbo carere videatur, qui intelligendi isto ambitu se solos dignos haberi vellent, qui pretiosas tabulas, signa, vascula & reliquam luxuriei eruditae supellectilem possiderent. Vid. Verr. 4, 2 & 3.

2 *Est enim nudum*) Ita loquitur, quasi difficilius putet de vestito signo, quam de nudo iudicare; quo quidem ipso forte probat, se non nimis multum hac in re intelligere. Quid enim? non aeque facile, quin facilius est videre, si quid in pallio vel toga statuae peccatum sit, quam si in surae musculo, vel flexu digiti?

vt spirantis) Iam aduocata huc sunt *spirantia molliter aera* ex Virg. Aen. 6, 848.

cedentes capilli) Interpretor defluentes, deficientes, propter quod iam rari sunt.

exile collum) Vt larynx, tendines, venae, ob carnis & pinguedinis defectum, appareant.

pendent lacerti) Lacerti non

3 iacent, recessit venter. A tergo quoque eadem
aetas, vt a tergo. aes ipsum, quantum verus color
indicat, vetus & antiquum. talia denique omnia, vt
possint artificum oculos tenere, delectare imperito-
4 rum. Quod me, quanquam tirunculum, solicitauit
ad emendum. Emi autem, non vt haberem domi,
(neque enim vllum adhuc Corinthium domi habeo)
verum vt in patria nostra celebri loco ponerem; ac
5 potissimum in Iouis templo. Videtur enim dignum
templo, dignum deo donum. Tu ergo, vt soles
omnia, quae a me tibi iniunguntur, suscipe hanc cu-
ram, & iam nunc iube basim fieri, ex quo voles
marmore, quae nomen meum honoresque capiat, si
6 hos quoque putabis addendos. Ego signum ipsum,
vt primum inuenero aliquem, qui non grauetur,
mittam tibi: vel ipse, quod mauis, adferam mecum.
Destino enim (si tamen officii ratio permiserit) ex-
7 currere isto. Gaudes, quod me venturum esse pol-
liceor: sed contrahes frontem, quum adiecero, ad
paucos dies. Neque enim diutius abesse me sinunt
eadem haec, quae nondum exire patiuntur. Vale.

VII.

non iam rotundi sunt, substricti, torosique; sed pensiles & flaccidos musculos, ab vna modo parte haerentes, habent.

3 vt a tergo) Quantum nimirum a tergo ostendi potest, in quo non tot expressa aetatum vestigia in oculos incurrunt scilicet.

5 dignum templo, dignum deo) Cic. Verr. 4, 28 de candelabro Antiochi, *dignam rem esse regno Syriae, dignam regio munere, dignam Capitolio.*

7, 3 *sponte*

VII. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Silium Italicum, quem deceſſiſſe nuntiat, meritis laudibus ornat.

Modo nuntiatus eſt Silius Italicus in Neapolitano
ſuo inedia vitam finiſſe. Cauſſa mortis, vale-
tudo. Erat illi natus inſanabilis clauus, cuius taedio 2
ad mortem irreuocabili conſtantia decucurrit: vsque
ad ſupremum diem beatus & felix, niſi quod mino-
rem e liberis duobus amiſit, ſed maiorem meliorem-
que, florentem, atque etiam conſularem reliquit.
Laeſerat famam ſuam ſub Nerone; credebatur ſpon- 3
te accuſaſſe: ſed in Vitellii amicitia ſapienter ſe &
comiter geſſerat: ex proconſulatu Aſiae gloriam re-
portauerat: maculam veteris induſtriae laudabili otio
abluerat. Fuit inter principes ciuitatis ſine potentia, 4
ſine inuidia. Salutabatur, colebatur, multumque
in lectulo iacens, cubiculo ſemper non ex fortuna
frequenti. Doctiſſimis ſermonibus dies tranſigebat, 5
quum

7, 3 *ſponte accuſaſſe*) Nemine deferente, vt a prouinciis deferebantur accuſationes contra magiſtratus ſuos viris eloquentiae & integritatis laude florentibus. Taceo quod ſub tyranno accuſare ſemper fere inuidioſum eſt.

4 *multumque in lectulo*) h. e. idque multum, vel, & multum quidem. Ita auunculus noſtri aliquoties *praeterque* ponit, pro *& praeter ea.*

non ex fortuna) Poterat etiam, *pro fortuna* dicere. Cubiculum Silii frequentius fuit, quam in homine, qui ad otium ſe contuliſſet, qui ſine potentia eſſet, praeterea aegroto, & mox morituro, filio herede, putares: talem enim plerumque alias deſerunt. * Cortius legit, *non ex fortuna praeſenti*, ac totum hoc refert ad *ſalutabatur, colebatur*. Sed duriuſculum ſic videtur illud *cubiculo ſemper:* neque enim puto dici *colebatur ſemper cubiculo*; minus etiam iungi poteſt cum participio *iacens*, quod adiunctum ſibi ſuum iam habeat *lectulo*. Neque ſane eſt cur impeditum adeo ſermonis genus tribuamus Plinio, cum *frequenti* non minus magnas auctoritates habeat altero *praeſenti*.

6 *ſua-*

quum a ſcribendo vacaret, ſcribebat carmina maiore cura quam ingenio, non nunquam iudicia hominum
6 recitationibus experiebatur. Nouiſſime, ita ſuadentibus annis, ab vrbe ſeceſſit, ſeque in Campania tenuit: ac ne aduentu quidem noui principis inde com-
7 motus eſt. Magna Caeſaris laus, ſub quo hoc liberum fuit: magna illius, qui hac libertate auſus vti. Erat φιλόκαλος vsque ad emacitatis reprehenſio-
8 nem. Plures iisdem in locis villas poſſidebat, adamatisque nouis, priores negligebat. Multum vbique librorum, multum ſtatuarum, multum imaginum, quas non habebat modo, verum etiam venerabatur: Virgilii ante omnes, cuius natalem religioſius, quam ſuum, celebrabat; Neapoli maxime, vbi
9 monimentum eius adire, vt templum, ſolebat. In hac tranquillitate annum quintum & ſeptuageſimum exceſſit, delicato magis corpore, quam infirmo. Vtque nouiſſimus a Nerone factus eſt conſul, ita poſtremus ex omnibus, quos Nero conſules fecerat, deceſſit.

6 ſuadentibus annis) ob ſenectutem. Vid. ſupra 3, 1, 11 & 2, 14, 14.

noui principis) Traianum e Germanico bello defuncto Nerua redeuntem ſignari, apparet.

8 Virgilii natalem) Religio ea tempeſtate ſolennis. Martial. 12, 68 *Octobres Maro conſecrauit Idus. Idus ſaepe colas & has & illas, Qui magni celebras Maronis Idus.* Sic Epicuri natalem ſui celebrabant; ſic, vt in poetis maneamus, ſplendidiſſimo carmine (Silu. 2, 7) Lucani defuncti natalem celebrauit Papinius. Simili cauſſa ducti Chriſtiani *natales* martyrum ſuorum, h. e. dies quibus ad vitam meliorem per cruciatum tranſierant, colere inſtituerunt: quemadmodum etiam ad monumenta eorum & cineres adire non diſpari religione coeperunt. Vid. quos hic laudat Cortius.

Neapoli) Vbi repertum epitaphium ex Mabillonii Muſeo Ital. p. 112 memorat Cellarius: SISTITE VIATORES QVAESO PAVCA LEGITE HIC MARO SITVS EST.

9 vt templum) Sic Statius Silu. 4, 4, 54 *Maroneum templum*, eodem Cellario monente, dixit.

ſit. Illud etiam notabile, vltimus ex Neronianis con- 10
ſularibus obiit, quo conſule Nero periit. Quod me
recordantem, fragilitatis humanae miſeratio ſubit.
Quid enim tam circumciſum, tam breue, quam ho- 11
minis vita longiſſima? An non videtur tibi Nero
modo fuiſſe, quum interim ex iis, qui ſub illo geſſe-
rant conſulatum, nemo iam ſupereſt? Quanquam 12
quid hoc miror? nuper Lucius Piſo, pater Piſonis
illius, qui a Valerio Feſto per ſummum facinus in
Africa occiſus eſt, dicere ſolebat, *Neminem ſe videre
in ſenatu, quem conſul ipſe ſententiam rogauiſſet.*
Tam anguſtis terminis tantae multitudinis viuacitas 13
ipſa concluditur: vt mihi non venia ſolum dignae,
verum etiam laude videantur illae regiae lacrymae.
Nam ferunt, Xerxem, quum immenſum exercitum
oculis obiiſſet, illacrymaſſe, quod tot millibus tam
breuis immineret occaſus. Sed tanto magis hoc, 14
quidquid eſt temporis, futilis & caduci, ſi non datur
factis, (nam horum materia in aliena manu) certe
ſtudiis

13 tantae multitudinis) Ante Sullam CCC Senatores: poſt Iulii Caeſaris necem Antonii nundinationibus ſupra mille: Auguſtus reuocauit ad DC. vid. viri docti ad Sueto. Aug. 35. Per tantas turbas, quae in haec tempora inciderunt, minus mirum fuit, L. Piſonem DC hominibus ſui ordinis ſuperuixiſſe.

Xerxem) *Xerxen* recte ſcribi oſtendit hic Cortius. Hiſtoria eſt apud Herodotum 7, 45 ſq. Cauſſam ipſe reddit lacrumarum ſuarum hanc: *ὡς βραχὺς εἴη ὁ πᾶς ἀνθρώπινος βίος, εἰ τουτέων γε ἐόντων τοσούτων, οὐδεὶς ἐς ἑκατοστὸν ἔτος περιέσται.* At, o bone, non opus erat centum annis. Egregia tua opera factum eſt, vt pauci decem aut duos adeo annos ſuperuixerint.

14 materia in aliena man.) Non poteſt, vt hoc vtar, vir magnus bellum gerere, cauſſas agere, prout ipſi viſum fuerit, ſed vti ſe res dant, & occaſiones rerum. Ita Clodium *materiam* gloriae Milonis vocat Tullius pro Milo. c. 13. vid. ad Quinctil. 2, 8, 12.

studiis proferamus: & quatenus nobis denegatur diu viuere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur.
15 Scio te stimulis non egere; me tamen tui caritas euocat, vt currentem quoque instigem, sicut tu soles me. Ἀγαθὴ δ' ἔρις, quum inuicem se mutuis exhortationibus amici ad amorem immortalitatis exacuunt. Vale.

VIII. C. PLINIVS TRANQVILLO SVO S.

Tribunatum Suetonio impetratum, ipso petente, in alium se translaturum, significat.

Facis pro caetera reuerentia, quam mihi praestas, quod tam solicite petis, vt tribunatum, quem a Neratio Marcello, clarissimo viro, impetraui tibi, in Caesennium Siluanum, propinquum tuum,
2 transferam. Mihi autem sicut iucundissimum, ipsum te tribunum; ita non minus gratum, alium per te videre. Neque enim esse congruens arbitror, quem augere [honoribus] cupias, huic pietatis titulos inui-
3 dere, qui sunt omnibus honoribus pulchriores. Video etiam, quum sit egregium & mereri beneficia & dare, vtramque te laudem simul adsequuturum, si, quod ipse meruisti, aliis tribuas. Praeterea intelligo, mihi quoque gloriae fore, si ex hoc tuo facto non fuerit ignotum, amicos meos non gerere tantum

15 *Ἀγαθὴ δ' ἔρις*) Hesiod. Oper. 24 de aemulatione artificum omnis generis, quae acuat illas & excitet, vincendi & optime omnia agendi studio.

8, 1 *pro caetera reuer.*) Vt 2, 16, 1 *Tu quidem pro caetera tua diligentia.*

2 *augere* [*honoribus*]) Abest posterior vox in Mediceo codice, & commode potest abesse. *Augere* enim, vt αὔξειν, etiam cum solum est honoris & amplitudinis adiunctam notionem habet. Vid. Cortius hic & ad Sall. Iug. 86, 3. Ne tamen plane

tantum tribunatus posse, verum etiam dare. Qua- 4
re ego vero honestissimae voluntati tuae pareo. Ne-
que enim adhuc nomen in numeros relatum est:
ideoque liberum est nobis Siluanum in locum tuum
subdere: cui cupio tam gratum esse munus tuum,
quam tibi meum est. Vale.

IX. C. PLINIVS MINVCIANO SVO S.

Singulos actus & euentum accusationis Classici enarrat.

Possum iam perscribere tibi, quantum in publica
prouinciae Baeticae caussa laboris exhauserim.
Nam fuit multiplex, actaque est saepius cum magna 2
varietate. Vnde varietas? vnde plures actiones?
Caecilius Classicus, homo foedus & aperte malus,
proconsulatum in ea non minus violenter quam sor-
dide gesserat, eodem anno, quo in Africa Marius
Priscus. Erat autem Priscus ex Baetica, ex Africa 3
Classicus. Inde dictum Baeticorum (vt plerumque
dolor etiam venustos facit) non illepidum ferebatur;

DEDI

plane eam vocem delerem, fecit, quod sequitur, *Qui sunt omnibus* honoribus *pulchriores.*

4 *Quare ego vero*) Offendit quosdam haec compositio. Sed similis est illa 8, 8, 7 *Quamquam tu vero*: & plane eadem 4, 17, 11 *Quare ego vero Corelliae* &c.

9, 1 in publica - caussa) de qua supra 3, 4.

2 vnde plures actiones?) Ab hoc commate abesse debere interrogationis notam monuit Casaubonus: sed non indicauit caussam. Nobis videbatur retinenda, vt gemina interrogatione argumentum totius narrationis indicetur.

in Africa Marius) de quo supra 2, 11.

3 dolor etiam venust. facit) Plura ex hoc genere in Verrem Tullius, v. g. 4, 43 *Nunquam tam male est Siculis, quin aliquid facete & commode dicant* &c. *Venustatem* vero etiam in facetiis & iocis sedem habere

non

4 DEDI MALVM, ET ACCEPI. Sed Marium
vna ciuitas publice, multique priuati reum perege-
5 runt; in Classicum tota prouincia incubuit. Ille ac-
cusationem vel fortuita vel voluntaria morte prae-
uertit. nam fuit mors eius infamis, ambigua tamen.
vt enim credibile videbatur, voluisse exire de vita,
quum defendi non posset; ita mirum, pudorem da-
mnationis morte fugisse, quem non puduisset da-
6 mnanda committere. Nihilominus Baetica etiam in
defuncti accusatione perstabat. Prouisum hoc legi-
bus, intermissum tamen, & post longam intercape-
dinem tunc reductum. Addiderunt Baetici, quod
simul socios ministrosque Classici detulerunt: nomi-
7 natimque in eos inquisitionem postulauerunt. Ad-
eram Baeticis, mecumque Lucceius Albinus, vir in di-
cendo copiosus, ornatus: quem ego quum olim
mutuo diligerem, ex hac officii societate amare ar-
8 dentius coepi. Habet quidem gloria, in studiis prae-
sertim, quiddam ἀκοινώνητον: nobis tamen nullum
certa-

non ex Seneca modo constat cuius loca hic laudauit Cellarius: Sed etiam ex Cicerone v. g. Fam. 15, 21 med. *Quod illa siue faceta sunt, siue sic fiunt narrante te venustissima, quin etiam ante quam ad me veniatur, risus omnis pene consumitur.* Sic de Orat. 1, 57 cum *de sale & lepore & facetiis* Crassi *illudentis* & aperte iocantis, *dicendi,* inquit, *vis egregia summa festiuitate & venustate coniuncta profuit.*

dedi malum & accepi) Reciprocum id est, & ob id ipsum venustum. *Dedi* ego Africa *malum* Classicum Baeticis, & *accepi malum* Priscum ab iisdem: *Dedi* ego Baetica &c.

6 Prouisum hoc legibus) V. g. l. 2 π. de Leg. Iul. repetund. Scaeuola, *Datur,* inquit, *ex hac lege & in heredes actio intra annum duntaxat a morte eius, qui arguebatur.*

Addiderunt Baetici) Hoc nouum & supra exempla superiora instituerunt.

8 ἀκοινώνητον) Regnum enim vnusquisque adfectat nec ciuitatis modo, sed rerum omnium: Regna autem socium non ferre tralaticium est. Eandem sententiam Nepos Cornelius

lius

certamen, nulla contentio: quum vterque pari iugo non pro se, sed pro caussa niteretur. Cuius & magnitudo & vtilitas visa est postulare, ne tantum oneris singulis actionibus subiremus. Verebamur, ne 9
nos dies, ne vox, ne latera deficerent, si tot crimina, tot reos vno velut fasce complecteremur: deinde ne iudicum intentio multis nominibus multisque caussis non lassaretur modo, verum etiam confunderetur: mox ne gratia singulorum collata atque permissa, pro singulis quoque vires omnium acciperet: postremo, ne potentissimi, vilissimo quoque quasi piaculari dato, alienis poenis elaberentur. Etenim tum 10
maxime fauor & ambitio dominatur, quum sub aliqua specie seueritatis delitescere potest. Erat in con- 11
silio Sertorianum illud exemplum, qui robustissimum & infirmissimum militem iussit caudam equi: reliqua nosti. Nam nos quoque tam numerosum agmen reorum ita demum videbamus posse superari,

 si per

lius ita extulit Att. 6, 4 *Id, quod erat difficillimum, efficiebat* Atticus; *vt inter quos tantae laudis esset aemulatio*, (de Hortensio ac Cicerone loquitur) *nulla intercederet obtrectatio, essetque talium virorum copula.*

pari iugo) Translatum a iumentis functis, quae cum aequali vi nituntur, iugum manet aequale, & angulos pares s. rectos ad vtrumque latus temonis efficit.

ne tantum oneris) Duo Aduocati singulas actiones instituere, vnaque adeo actione totam vnusquisque caussam, totum crimen ita varium variorum complecti nolunt: sed plures (tres, vid. §. 19) pro diuersitate criminum & personarum, actiones vnusquisque eorum instituere. * Haec si perpendissent viri docti, non postulassent, contra librorum omnium fidem, ipsamque Mediceam religionem, (ὡς κριτικὸν ἔπος εἰπεῖν) coniunctionem *ne* in *vt* mutari.

11 Sertorianum illud) Quod narrant Valer. Max. 7, 3, 6 Fronti. 1, 10, 1 & Plutarchus in Sertorio p. 1051 sq. H. Steph. simile illi, quod de Sciluro Scytha, sagittarum fasciculum rumpendum praebente octoginta filiis, narrat idem Plutarchus de garrulit. p. 907.

12 pre-

12 si per singulos carperetur. Placuit in primis ipsum
Classicum ostendere nocentem: hic aptissimus ad so-
cios eius & ministros transitus erat, quia socii mini-
strique probari, nisi illo nocente, non poterant. Ex
quibus duos statim Classico iunximus; Baebium Pro-
bum, & Fabium Hispanum: vtrumque gratia, Hi-
13 spanum etiam facundia, validum. Et circa Classicum
quidem breuis & expeditus labor. Sua manu reli-
querat scriptum, quid ex quaque re, quid ex quaque
caussa accepisset. Miserat etiam epistolas Romam
ad amiculam quandam, iactantes & gloriosas, his qui-
dem verbis: *io io, liber ad te venio: iam sestertium*
14 *quadragies redegi, parte vendita Baeticorum.* Cir-
ca Hispanum & Probum multum sudoris. Horum
antequam crimina ingrederer, necessarium credidi
elaborare, vt constaret, ministerium crimen esse,
quod nisi effecissem, frustra ministros probassem.
15 Neque enim ita defendebantur, vt negarent, sed vt
necessitati veniam precarentur: esse enim se prouin-
ciales, & ad omne proconsulum imperium metu co-
16 gi. Solet dicere Claudius Restitutus, qui mihi re-
spondit, vir exercitatus & vigilans, & quamlibet subi-
tis paratus, *nunquam sibi tantum caliginis, tantum*
perturbationis offusum, quam quum ea praerepta &
extorta defensioni suae cerneret, in quibus omnem
17 *fiduciam reponebat.* Consilii nostri exitus fuit: *Bo-*
na Classici, quae habuisset ante prouinciam, placuit se-
natui

12 probari, nisi illo noc.) Exaudiendum *nocentes* ex eo, quod sequitur. Non poterat ostendi, nocentes esse ministros, nisi ipsum Classicum nocentem esse, antea probatum esset. Plura id genus hic dedit Cortius.

13 io io, liber ad te venio) Aere alieno, quod ex praeda prouincialium facile dissoluam.

Io, io

natui *a reliquis separari; illa filiae, haec spoliatis*
relinqui. Additum est, *vt pecuniae, quas credito-*
ribus soluerat, reuocarentur. Hispanus & Probus
in quinquennium relegati. Adeo graue visum est,
quod initio dubitabatur, an omnino crimen esset.
Post paucos dies Clauium Fuscum, Classici generum, 18
& Stillonium Priscum, qui tribunus cohortis sub
Classico fuerat, accusauimus, dispari euentu. Prisco
in biennium Italia interdictum: absolutus est Fuscus.
Actione tertia commodissimum putauimus plures 19
congregare, ne, si longius esset extracta cognitio, sa-
tietate & taedio quodam iustitia cognoscentium seue-
ritasque languesceret: alioqui supererant minores rei,
data opera hunc in locum reseruati: excepta tamen
Classici vxore, quae sicut implicita suspicionibus, ita
non satis conuinci probationibus visa est. Nam Clas- 20
sici filia, (quae & ipsa inter reos erat) ne suspicio-
nibus quidem haerebat. Itaque quum ad nomen
eius in extrema actione venissem (neque enim, vt
initio, sic etiam in fine verendum erat, ne per hoc
totius accusationis auctoritas minueretur) honestissi-
mum credidi, non premere immerentem: idque
ipsum dixi & libere & varie. Nam modo legatos 21
interrogabam, *docuissentne me aliquid, quod re pro-*
bari posse confiderent? modo consilium a senatu pe-

Io, io triumphum quasi e prouincia reportantis vox est.

19 Classici vxore) De vxoribus Procoss. cautum l. 4 π. de offic. Procos. §. 2. sed ita, vt, si verba legis consideremus, res ambiguitatem habere videatur, ipsaene conueniri possint, an earum mariti? *Sciat, Senatum Cotta & Messala* COSS. *censuisse futurum, vt, si quid vxores eorum, qui ad officia proficiscuntur deliquerint, ab ipsis ratio & vindicta exigatur.* Apud Tacitum A. 3, 33 sq. disputatur, vtrum permittendum vt vxoribus comitari in prouincias eant?

tebam, *putaretne debere me, si quam haberem in di-
cendo facultatem, in iugulum innocentis quasi telum
aliquod, intendere?* postremo totum locum hoc fine
conclusi, *Dicet aliquis, Iudicas ergo? Ego vero non
iudico: memini tamen me aduocatum ex iudicibus*
22 *datum.* Hic numerosissimae caussae terminus fuit,
quibusdam absolutis, pluribus damnatis, atque etiam
23 relegatis, aliis in tempus, aliis in perpetuum. Eo-
dem SC. industria, fides, constantia nostra plenissimo
testimonio comprobata est: dignum solumque par
24 pretium tanti laboris. Concipere animo potes, quam
simus fatigati, quibus toties agendum, toties alter-
candum, tam multi testes interrogandi, subleuandi,
25 refutandi. Iam illa quam ardua, quam molesta, tot
reorum amicis secreto rogantibus negare, aduersan-
tibus palam obsistere? Referam vnum aliquod ex iis,
quae dixi. Quum mihi quidam e iudicibus ipsis pro
reo gratiosissimo reclamarent, *Non minus*, inquam,
26 *hic innocens erit, si ego omnia dixero.* Coniecta-
bis ex hoc, quantas contentiones, quantas etiam of-
fensas subierimus, duntaxat ad breue tempus. Nam
fides in praesentia eos, quibus resistit, offendit; de-
inde ab illis ipsis suspicitur laudaturque. Non potui
27 magis te in rem praesentem perducere. Dices, *Non
fuit tanti. quid enim mihi cum tam longa epistola?*
Nolito ergo identidem quaerere, *Quid Romae gera-
tur?* & tamen memento esse non epistolam lon-
gam, quae tot dies, tot cognitiones, tot denique reos
28 caussasque complexa sit. Quae omnia videor mihi
non minus breuiter, quam diligenter, persequutus.
Te-

25. *si omnia dixero)* Nolite ergo, volebat intelligi Plinius, interpellare me, & impedire quo minus dicam omnia.

28 Fa-

Temere dixi *diligenter:* succurrit quod praeterie-
ram, & quidem sero: sed, quanquam praepostere,
reddetur. Facit hoc Homerus, multique illius ex-
emplo. Est alioqui perdecorum. a me tamen non
ideo fiet. Ex testibus quidam, siue iratus, quod 29
euocatus esset inuitus, siue subornatus ab aliquo reo-
rum, vt accusationem exarmaret, Norbanum Lici-
nianum, legatum & inquisitorem, reum postulauit,
tanquam in caussa Castae (vxor haec Classici) prae-
uaricaretur. Est lege cautum, vt reus ante peraga- 30
tur, tunc de praeuaricatore quaeratur, quia optime
ex accusatione ipsa accusatoris fides aestimatur. Nor- 31
bano tamen non ordo legis, non legati nomen, non
inquisitionis officium praesidio fuit: tanta conflagra-
uit inuidia homo alioqui flagitiosus, & Domitiani
temporibus vsus, vt multi: electusque tunc a pro-
uincia ad inquirendum, non tanquam bonus & fide-
lis, sed tanquam Classici inimicus. Erat ab illo re-
legatus. Dari sibi diem ad diluenda crimina postu- 32
lauit. Neutrum impetrauit; coactus est statim re-
spondere: respondit: malum prauumque ingenium
hominis facit, vt dubitem, confidenter an constan-
ter, certe paratissime. Obiecta sunt multa, quae 33
magis, quam praeuaricatio, nocuerunt. Quin et-

28 *Facit hoc Homerus*) Commode huc aduocauit Cellarius illud Cic. Att. 1, 16 pr. ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς. Nota illa Homeri & poetarum omnium consuetudo, in medium actum statim inducendi lectores suos, tum superiora narrationibus interpositis reuocandi.

31 *Domitiani temp. vsus*) Opportunitate illa ex delatione quaerendi rem & honores.

32 *Confidenter an const.*) Illud enim etiam in scelerati hominis improbitatem conuenit; hoc solius sapientis est. Sic deinde s. 35 *eandem vel constantiam vel audaciam pertulit.*

iam duo conſulares, Pomponius Rufus & Libo Frugi,
laeſerunt eum teſtimonio, tanquam apud iudicem,
ſub Domitiano, Salui Liberalis accuſatoribus adfuiſ-
34 ſet. Damnatus & in inſulam relegatus eſt. Itaque
quum Caſtam accuſarem, nihil magis preſſi, quam
quod accuſator eius praeuaricationis crimine corruiſ-
ſet. Preſſi tamen fruſtra. accidit enim res contraria
& noua, vt, accuſatore praeuaricationis damnato;
35 rea abſolueretur. Quaeris, quid nos dum haec agun-
tur? Indicauimus ſenatui, ex Norbano didiciſſe nos
publicam cauſſam, rurſusque debere ex integro diſce-
re, ſi ille praeuaricator probaretur. Atque ita dum
ille peragitur reus, ſedimus: poſtea Norbanus omni-
bus diebus cognitionis interfuit: eandemque vsque
ad extremum vel conſtantiam vel audaciam pertulit.
36 Interrogo ipſe me, an aliquid omiſerim rurſus: &
rurſus paene omiſi. Summo die Saluius Liberalis
reliquos legatos grauiter increpuit, tanquam non
omnes, quos mandaſſet prouincia, reos peregiſſent,
atque vt eſt vehemens & diſertus, in diſcrimen ad-
duxit. Protexi viros optimos, eosdemque gratiſſi-
mos: mihi certe debere ſe praedicant, quod illum
37 turbinem euaſerint. Hic erit epiſtolae finis, re vera
finis: literam non addam; etiamſi adhuc aliquid
praeteriſſe me ſenſero. Vale.

X. C. PLINIVS SPVRINNAE SVO, ET COCCIAE S.

Quae de Spurinnae filio compoſuerat, parentibus mittit legenda & emendanda.

Compoſuiſſe me quaedam de filio veſtro, non dixi
vobis, quum proxime apud vos fui: primum,
quia

quia non ideo ſcripſeram, vt dicerem, ſed vt meo amori, meo dolori ſatisfacerem; deinde, quia te, Spurinna, quum audiſſes recitaſſe me, (vt mihi ipſe dixiſti) quid recitaſſem, ſimul audiſſe credebam.
2 Praeterea veritus ſum, ne vos feſtis diebus confunderem, ſi in memoriam grauiſſimi luctus reduxiſſem. Nunc quoque paulliſper haeſitaui, id ſolum, quod recitaui, mitterem exigentibus vobis, an adiicerem, quae in aliud volumen cogito reſeruare.
3 Neque enim adfectibus meis vno libello cariſſimam mihi & ſanctiſſimam memoriam proſequi ſatis eſt: cuius famae latius conſuletur, ſi diſpenſata & digeſta fuerit.
4 Verum haeſitanti mihi, omnia, quae iam compoſui, vobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem; ſimplicius & amicius mihi viſum eſt, omnia, praecipue quum adfirmetis, intra vos futura, donec placeat emittere.
5 Quod ſupereſt, rogo, vt pari ſimplicitate, ſi qua exiſtimatis addenda, commutanda, omittenda, indicetis.
6 Mihi difficile eſt hucusque intendere animum in dolore; difficile & vobis. ſed tamen vt ſculptorem, vt pictorem, qui filii veſtri imaginem faceret, admoneretis, quid exprimere, quid emendare deberet; ita me quoque formate, regite, qui non fragilem & caducam, ſed immortalem, vt vos putatis, effigiem conor efficere: quae hoc diuturnior erit, quo verior, melior, abſolutior, fuerit. Vale.

10, 3 diſpenſata & digeſt.) Per plures libellos diſtributa laus Spurinnae iuuenis facilius aetatem feret: cum ſpes ſit vnius exemplis pereuntibus, alterum tamen forte ſuperfuturum.

6 vt vos putatis) Modeſtiae cauſſa addit: Non ipſe immortalitatem pollicetur ſuis ſcriptis & per ea Spurinnae: ſed loqui ſe indicat de ſententia blanda amicorum.

11, 1 *Ar-*

XI. C. PLINIVS IVLIO GENITORI SVO S.

Gratus animus Artemidori, officium Plinii erga se praedicantis, vna cum aliis virtutibus laudatur.

Est omnino Artemidori nostri tam benigna natura, vt officia amicorum in maius extollat: inde etiam meum meritum, vt vera, ita supra meritum
2 praedicatione circumfert. Equidem quum essent philosophi ab vrbe submoti, fui apud illum in suburbano: & quo notabilius hoc periculosiusque esset, fui praetor. Pecuniam etiam, qua tunc illi ampliore opus erat, vt aes alienum exsolueret, contractum ex pulcherrimis caussis, mussantibus magnis quibusdam & locupletibus amicis, mutuatus ipse, gratuitam de-
3 di. Atque haec feci, quum septem amicis meis aut occisis aut relegatis, (occisis, Senecione, Rustico, Heluidio; relegatis, Maurico, Gratilla, Arria, Fannia) tot circa me iactis fulminibus quasi ambustus, mihi quoque impendere idem exitium, certis qui-
4 busdam notis augurarer. Non ideo tamen eximiam gloriam meruisse me, vt ille praedicat, credo: sed
5 tantum effugisse flagitium. Nam & C. Musonium, socerum eius, (quantum licitum est per aetatem) cum admiratione dilexi, & Artemidorum ipsum iam tum, quum in Syria tribunus militarem, arcta familiarita-

11, 1 *Artemidori*) Vix patiuntur temporum rationes, vt ὀνειροκριτικῶν scriptorem hic intelligamus, qui aliquantum iunior hoc nostro fuit. Vid. Fabric.

2 *philosophi ab vrbe subm.*) Domitiani edicto, de quo Sueto. c. 10.

3 *quasi ambustus*) Sic Liu. 22, 35 *L. Aemilius Paullus* dicitur *damnatione collegae & sua prope ambustus euasisse.*

5 *pro-*

liaritate complexus sum; idque primum non nullius indolis dedi specimen, quod virum aut sapientem, aut proximum simillimumque sapienti, intelligere sum visus. Nam ex omnibus, qui nunc se philoso- 6
phos vocant, vix vnum aut alterum inuenies tanta sinceritate, tanta veritate. Mitto, qua patientia corporis hiemes iuxta & aestates ferat, vt nullis laboribus cedat, vt nihil in cibo aut potu voluptatibus tribuat, vt oculos animumque contineat. Sunt haec 7
magna, sed in alio: in hoc vero minima, si caeteris virtutibus comparentur, quibus meruit, vt a C. Musonio ex omnibus omnium ordinum adsectatoribus gener adsumeretur. Quae mihi recordanti est qui- 8
dem iucundum, quod me cum apud alios, tum apud te, tantis laudibus cumulet. Vereor tamen, ne modum excedat, quem benignitas eius (illuc enim, vnde coepi, reuertor) non solet tenere. Nam in hoc 9
vno interdum, vir alioqui prudentissimus, honesto quidem, sed tamen errore versatur, quod pluris amicos suos, quam sunt, arbitratur. Vale.

XII. C. PLINIVS CATILIO SVO S.

Inuitatus ad coenam, qua conditione iturus sit, respondet.

Veniam ad coenam: sed iam nunc paciscor, sit expedita, sit parca: Socraticis tantum sermonibus abundet: in his quoque teneat modum. Erunt 2
officia

5 proximum - sapienti) Nemo enim perfecte sapiens. Stoicus ille sapiens idea est, nomen est.

intelligere sum visus) Id ipsum enim iam profectus non mediocris iudicium: Cum de sapiente, vt de poeta, musico, pictore non iudicare nisi ille queat, qui gradum aliquem eius virtutis adsecutus sit.

officia antelucana, in quae incidere impune ne Cato-
ni quidem licuit, quem tamen C. Caesar ita repre-
3 hendit, vt laudet. Scribit enim, *eos, quibus obuius
fuerat, quum caput ebrii retexissent, erubuisse:* de-
inde adiicit, *putares, non ab illis Catonem, sed illos
a Catone deprehensos.* Potuitne plus auctoritatis tri-
bui Catoni, quam si ebrius quoque tam venerabilis
4 erat? Nostrae tamen coenae vt apparatus & impen-
dii, sic temporis modus constet. Neque enim ii su-
mus, quos vituperare ne inimici quidem possint, nisi
vt simul laudent. Vale.

XIII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Panegyricum, Traiano dictum, emendandum mittit.

Librum, quo nuper optimo principi consul gratias
egi, misi exigenti tibi: missurus, etsi non exe-
2 gisses. In hoc consideres velim, vt pulchritudinem
materiae, ita difficultatem. in caeteris enim lectorem
nouitas ipsa intentum habet; in hoc, nota, vulgata
dicta sunt omnia: quo fit, vt quasi otiosus securus-
que lector tantum eloquutioni vacet, in qua satisfa-
3 cere difficilius est, quum sola aestimatur. Atque
vtinam ordo saltem, & transitus, & figurae simul
specta-

12, 2 C. Caesar) Vt verisimile est, in Anti-Catone suo, Ciceronis Catoni Vticensi opposito, de quo vid. quos laudat Fabricius ad Augusti fragm. p. 168. vbi de simili Augusti opere, *Rescriptis Bruto de Catone*, agit.

3 Scribit enim) Retinui emendationem Casauboni, a Cellario adsumtam. Vulgatum illud *describit* frustra defenditur ex Tac. An. 6, 24 *Descripta* enim ibi non pro simplici *scripta* ponitur, sed dispensationem atque ordinationem significat.

caput - retexissent) Quod toga adducta obuoluerat scilicet, ne nosceretur.

14, 1 *nön*

ſpectarentur! Nam inuenire praeclare, enuntiare
magnifice, interdum etiam barbari ſolent: diſponere
apte, figurare varie, niſi eruditis, negatum eſt. Nec 4
vero adfectanda ſunt ſemper elata & excelſa. Nam,
vt in pictura lumen non alia res magis quam vmbra
commendat, ita orationem tam ſubmittere, quam
attollere decet. Sed quid ego haec doctiſſimo viro? 5
quin potius illud: adnota, quae putaueris corrigenda.
Ita enim magis credam, caetera tibi placere, ſi
quaedam diſplicuiſſe cognouero. Vale.

XIV. C. PLINIVS ACILIO SVO S.

Macedonem, ſaeuum dominum, a ſeruis ſuis in balneo oppreſſum narrat.

Rem atrocem, nec tantum epiſtola dignam, Largius Macedo, vir praetorius, a ſeruis ſuis paſſus eſt: ſuperbus alioqui dominus & ſaeuus, & qui, ſeruiſſe patrem ſuum, parum, immo minimum meminiſſet.
Lauabatur in villa Formiana: repente 2
eum ſerui circumſiſtunt: alius fauces inuadit, alius os verberat, alius pectus, & ventrem, atque etiam (foedum dictu) verenda contundit: & quum exanimem putarent, abiiciunt in feruens pauimentum, vt experirentur, an viueret. Ille, ſiue quia non ſentiebat, ſiue quia non ſentire ſimulabat, immobilis & extentus fidem peractae mortis impleuit.
Tum demum, quaſi 3
aeſtu ſolutus effertur: excipiunt ſerui fideliores: concubinae cum vlulatu & clamore concurrunt. Ita & vo-

cibus

14, 1 non tantum epiſtola) Sed hiſtoria, vel tragoedia adeo.

2 quia non ſentire ſimul.) Al. *quia* ſe *non ſ. ſ.* Sed illud *ſe* tum MSS. auctoritate, tum exemplis optimorum ſcriptorum, eiecit Cortius.

3 con-

cibus excitatus, & recreatus loci frigore, sublatis oculis agitatoque corpore, viuere se (& iam tutum
4 erat) confitetur. Diffugiunt serui: quorum magna pars comprehensa est, ceteri requiruntur: ipse paucis diebus aegre refocillatus, non sine vltionis solatio
5 decessit; ita viuus vindicatus, vt occisi solent. Vides, quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis, simus obnoxii. Nec est, quod quisquam possit esse securus, quia sit remissus & mitis. non enim iudicio domini, sed scelere perimuntur. Verum
6 haec hactenus. Quid praeterea noui? Quid? Nihil: alioqui subiungerem. nam & charta adhuc superest, & dies feriatus patitur plura contexi. Addam, quod opportune de eodem Macedone succurrit. Quum in publico Romae lauaretur, notabilis atque etiam, vt exitus docuit, ominosa res accidit.
7 Eques Romanus a seruo eius, vt transitum daret, manu leuiter admonitus, conuertit se, nec seruum a quo erat tactus, sed ipsum Macedonem tam grauiter
8 palma percussit, vt paene concideret. Ita balneum illi, quasi per gradus quosdam primum contumeliae locus deinde exitii fuit. Vale.

XV.

3 *confitetur*) Non ideo modo hoc verbo vti puto Plinium, quia ante parum tutum erat Macedoni, & puniendum illico, si viuere se ostendisset: sed quod in vniuersum *confitendi* verbo de iis quoque rebus, quae non voluntate modo sed sensu etiam carent, sic vtuntur. Palladius 1, 3 *His contraria* (loquutus erat autem de signis salubris caeli) *noxium caeli illius Spiritum confitentur*, & Iun. 7, 6. de examine apum *Si duo vel plura vbera suspendens se populus imitatur, - - tot reges esse, quot velut vbera videris, confitentur.* Ita apud eundem Ian. 15, 12 *fatentur maturitatem amygdala*, & Oct. 11, 2 *fatetur vetustatem sinapi.*

5 *non iudicio*) Serui in domini caput coniurant *non iudicio*, quod caussas ponderet, & prout aequum est decernat: Sed *scelere*, & ferino quodam impetu, qui in bonos etiam & mites dominos expetere potest.

15, 3 re-

XV. C. PLINIVS PROCVLO SVO S.

Roganti Proculo, vt versus suos emendaret; respondet, id libenter se suscepturum esse.

Petis, vt libellos tuos in secessu legam, examinemque, an editione sint digni: adhibes preces: adlegas exemplum: rogas etiam, vt aliquid subsecivi temporis studiis meis subtraham, impertiam tuis: adiicis, M. Tullium mira benignitate poëtarum ingenia fouisse. Sed ego nec rogandus sum, nec hor- 2
tandus. Nam & poëticen ipsam religiosissime veneror, & te validissime diligo. Faciam ergo, quod desideras, tam diligenter, quam libenter. Videor 3
autem iam nunc posse rescribere, esse opus pulchrum, nec supprimendum, quantum aestimare licuit ex iis, quae me praesente recitasti: si modo mihi non imposuit recitatio tua. legis enim suauissime & peritissime. Confido tamen, me non sic auribus duci, vt omnes aculei iudicii mei illarum delinimentis refringantur. Hebetentur fortasse, & paullulum re- 4
tundantur; euelli quidem extorquerique non possunt. Igitur non temere iam nunc de vniuersitate 5
pronuntio: de partibus experiar legendo. Vale.

XVI.

15,3 refringantur) Aptissimum ad *aculeos* verbum. Auunculus nostri, a Cortio excitatus, 8,15 extr. *Mirum pardos, pantheras, leones, & similia, condito in corporis vaginas vnguium mucrone refringatur hebeteturve, ingredi.* * Itaque verbum hoc reponendum erat, etsi plerique libri haberent *restringantur*. Quanto magis, cum contra se res habeat. *Euelli* pro *reuelli* ex libris posuit Cortius.

16,6 *Parte*

XVI. C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Alia maiora, alia clariora esse, Arriae factis & exemplo probat.

Adnotasse videor, facta dictaque virorum feminarumque illustrium alia clariora esse, alia maiora.
2 Confirmata est opinio mea hesterno Fanniae sermone. Neptis haec Arriae illius, quae marito & solatium mortis & exemplum fuit. Multa referebat auiae suae non minora hoc, sed obscuriora: quae tibi existimo tam mirabilia legenti fore, quam mihi
3 audienti fuerunt. Aegrotabat Caecina Paetus, maritus eius, aegrotabat & filius, vterque mortifere, vt videbatur: filius decessit, eximia pulchritudine, pari verecundia, & parentibus non minus ob alia carus,
4 quam quod filius erat. Huic illa ita funus parauit, ita duxit exsequias, vt ignoraret maritus. Quin immo, quoties cubiculum eius intraret, viuere filium, atque etiam commodiorem esse simulabat. Ac persaepe interroganti, *quid ageret puer?* respondebat,
5 *Bene quieuit, libenter cibum sumsit.* Deinde quum diu cohibitae lacrymae vincerent prorumperentque, egrediebatur. tum se dolori dabat. satiata, siccis oculis, composito vultu redibat, tanquam orbitatem fo-
6 ris reliquisset. Praeclarum quidem illud eiusdem, ferrum stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere vocem immortalem ac paene diuinam, PAETE, NON DOLET. Sed tamen

6 *Paete non dolet*) Martialis 1, 14
Casta suo gladium cum traderet Arria Paeto,
Quem de visceribus traxerat ipsa suis,
Si qua fides, vulnus, quod feci non dolet, inquit,
Sed quod tu facies, hoc mihi, Paete, dolet.

7 *Scri-*

tamen ista facienti dicentique gloria & aeternitas ante oculos erant: quo maius est sine praemio aeternitatis, sine praemio gloriae abdere lacrymas, operire luctum, amissoque filio, matrem adhuc agere. Scri- 7
bonianus arma in Illyrico contra Claudium mouerat: fuerat Paetus in partibus, & occiso Scriboniano, Romam trahebatur. Erat adscensurus nauem, Arria 8
milites orabat, vt simul imponeretur. *Nempe enim*, inquit, *daturi estis consulari viro seruulos aliquos, quorum e manu cibum capiat, a quibus vestiatur, a quibus calcietur: omnia vel sola praestabo.* Non 9
impetrauit. Conduxit piscatoriam nauiculam, ingensque nauigium minimo sequuta est. Eadem apud Claudium vxori Scriboniani, quum illa profiteretur indicium, *Ego*, inquit, *te audiam, cuius in gremio Scribonianus occisus est, & viuis?* Ex quo manifestum est, ei consilium pulcherrimae mortis non subitum fuisse. Quin etiam quum Thrasea, gener eius, 10
deprecaretur, ne mori pergeret, interque alia dixisset, *Tu vis ergo filiam tuam, si mihi pereundum fuerit, mori mecum?* respondit, *Si tam diu tantaque concordia vixerit tecum, quam ego cum Paeto, volo.* Auxerat hoc responso curam suorum: atten- 11
tius custodiebatur: sensit, &, *Nihil agitis*, inquit: *potestis enim efficere, vt male moriar; ne moriar, non potestis.* Dum haec dicit, exsiluit cathedra, ad- 12
uersoque parieti caput ingenti impetu impegit, & cor-

7 *Scribonianus*) Rem narrat Sueto. Claud. c. 13.

9 *Ego te audiam*) & videam lucis vsura fruentem, & periculum amicis mariti tui creantem, vt ipsa impunitatem consequaris. Illud enim fere praemium *indicii*. Formulam *profiteri indicium* illustrauit Cort. ad Sall. Iug. 35, 6.

corruit. Refocillata, *Dixeram*, inquit, *vobis*, *inuenturam me*, *quamlibet duram*, *ad mortem viam*,
13 *si vos facilem negassetis*. Videnturne haec tibi maiora illo, *Paete*, *non dolet*, ad quod per haec peruentum est? quum interim illud quidem ingens fama, haec, nulla circumfert. Vnde colligitur, quod initio dixi, ALIA esse clariora, alia maiora. Vale.

XVII. C. PLINIVS SERVIANO SVO S.

Anxius de salute amici ob silentium eius, monet, vt propediem nuntiet, quid agat.

Rectene omnia? quod iampridem epistolae tuae cessant: An omnia recte; sed occupatus es tu?
2 An tu non occupatus; sed occasio scribendi vel rara vel nulla? Exime hunc mihi scrupulum, cui par esse non possum. Exime autem vel data opera tabellario misso: ego viaticum, ego etiam praemium da-
3 bo: nuntiet mihi modo, quod opto. Ipse valeo: si valere est, suspensum & anxium viuere, exspectantem in horas, timentemque pro capite amicissimo, quidquid accidere homini potest. Vale.

XVIII.

17, 1 *Rectene omnia*) Interrogatio soliciti & metuentis aliquid sinistrum, vt illud *satin' saluae?* apud Liuium 1, 58 & alias saepe. Quin. Ter. Andr. 4, 6, 9 *Quid vos quo pacto hic? sati'ne recte?* Et noster 6, 2, 10 *Ecquid omnia in tua* (domo) *recte?* Vid. omnino Brisso. de form. 8, 65 pag. 724 nuperae edit. *Caeterum hunc locum repraesentauimus ex coniecturis Casauboni, quas firmant libri, qui Cortio patuere. Vulgata sententiam non habet, nisi quid forte exsculpis, lector, ex istis: *Rectene omnia, quod iam pridem epistolae tuae cessant, an non omnia recte? Sed occupatus es tu. An tu occupatus? Sed occasio scribendi vel rara, vel nulla.*

XVIII. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Panegyrici, vberius, quam in senatu dixerat, elaborati, recitationem cum voluptate exceptam denarrat.

Officium consulatus iniunxit mihi, vt reipub. nomine principi gratias agerem. quod ego in senatu quum ad rationem & loci & temporis ex more fecissem; bono ciui conuenientissimum credidi, eadem illa spatiosius & vberius volumine amplecti. primum, vt imperatori nostro virtutes suae veris laudibus commendarentur: deinde, vt futuri principes non quasi a magistro, sed tamen sub exemplo praemonerentur, qua potissimum via possent ad eandem gloriam niti. Nam praecipere, qualis esse debeat princeps, pulchrum quidem, sed onerosum, ac prope superbum est: laudare vero optimum principem, ac per hoc posteris, velut e specula lumen, quod sequantur, ostendere; idem vtilitatis habet, arrogantiae nihil. Cepi autem non mediocrem voluptatem, quod hunc librum, quum amicis recitare voluissem; non per codicillos, non per libellos, sed *si commodum esset* & *si valde vacaret*, admoniti (numquam porro, aut valde raro, vacat Romae, aut commodum est, audire recitantem) foedissimis insuper tempestatibus per biduum conuenerunt: quumque modestia mea finem recitationi facere voluisset, vt adiicerem tertium diem, exegerunt. Mihi hunc honorem habitum putem, an studiis? Studiis malo, quo prope exstincta refouentur. At cui materiae hanc sedulitatem praestiterunt? nempe quam in senatu quoque, vbi perpeti necesse erat, grauari tamen vel

2 (margin, line "primum"), 3 (line "gloriam niti"), 4 (line "tiae nihil"), 5 (line "cerem tertium"), 6 (line "prope exstincta")

puncto temporis solebamus; eandem nunc & qui
recitare, & qui audire triduo velint, inueniuntur:
non quia eloquentius, quam prius, sed quia liberius,
7 ideoque etiam libentius scribitur. Accedet ergo hoc
quoque laudibus principis nostri, quod res antea tam
inuisa quam falsa; nunc vt vera, ita amabilis facta est.
8 Sed ego cum studium audientium, tum iudicium
mire probaui. Animaduerti enim seuerissima quae-
9 que vel maxime satisfacere. Memini quidem, me
non multis recitasse, quod omnibus scripsi: nihilo-
minus tamen, tanquam sit eadem omnium futura
sententia, hac seueritate aurium laetor. Ac sicut
olim theatra male musicos canere docuerunt, ita
nunc in spem adducor, posse fieri, vt eadem theatra
10 bene canere musicos doceant. Omnes enim, qui
placendi caussa scribunt, qualia placere viderint, scri-
bent. Ac mihi quidem confido, in hoc genere ma-
teriae laetioris stili constare rationem, quum ea po-
tius, quae pressius & adstrictius, quam illa, quae hi-
larius & quasi exsultantius scripsi, possint videri ar-
cessita & inducta: non ideo tamen segnius precor,
vt quandoque veniat dies (vtinamque iam venerit!)
quo austeris istis seuerisque dulcia haec blandaque vel
11 iusta possessione decedant. Habes acta mea tridui:
quibus cognitis volui tantum te voluptatis absentem
& studiorum nomine & meo capere, quantum prae-
sens percipere potuisses. Vale.

XIX.

18, 9 theatra male musicos) Corruptorum ab aula hominum iudicium secuti tum scriptores: nunc spes est meliora etiam scripturos homines; cum aulae vitia rectum de scriptis iudicium non amplius peruertunt.

10 laetioris stili) * Sic in pari fere auctoritate malui quam *latioris*, quia synonymus videtur

XIX. C. PLINIVS CALVISIO RVFO SVO S.

Conſulit, an emat praedia ſuis agris vicina, propoſitis in vtramque partem rationibus.

Adſumo te in conſilium rei familiaris, vt ſoleo. Praedia agris meis vicina, atque etiam inſerta, venalia ſunt. In his me multa ſolicitant; aliqua nec minora deterrent. Solicitat primum ipſa pulchri- 2
tudo iungendi: deinde, quod non minus vtile quam voluptuoſum, poſſe vtraque eadem opera, eodem viatico inuiſere, ſub eodem procuratore, ac paene iisdem actoribus habere, vnam villam colere & ornare, alteram tantum tueri. Ineſt huic computa- 3
tioni ſumtus ſupellectilis, ſumtus atrienſium, topiariorum, fabrorum, atque etiam venatorii inſtrumenti: quae plurimum refert, vnum in locum conferas, an in diuerſa diſpergas. Contra vereor, ne ſit in- 4
cautum, rem tam magnam iisdem tempeſtatibus, iisdem caſibus ſubdere. Tutius videtur, incerta fortunae poſſeſſionum varietatibus experiri. Habet etiam multum iucunditatis ſoli coelique mutatio, ipſaque illa peregrinatio interſita. Iam, quod delibera- 5
tionis noſtrae caput eſt, agri ſunt fertiles, pingues, aquoſi: conſtant campis, vineis, ſiluis, quae materiam & ex ea reditum ſicut modicum, ita ſtatum praeſtant. Sed haec felicitas terrae imbecillis culto- 6
ribus fatigatur. Nam poſſeſſor prior ſaepius vendidit pignora: & dum reliqua colonorum minuit ad

detur deinde dicere, *hilarius* & *exſultantius*.

19, 6 *vendidit pignora*) colonis ablata a duro domino, (Seruianae hypothecae nomine, quia obligantur coloni bona domino) ſi ii moroſi viderentur in ſoluendis reliquis. *Pignora* autem

tempus, vires in posterum exhausit, quarum defe-
7 ctione rursus reliqua creuerunt. Sunt ergo instruendi complures frugi mancipes. Nam nec ipse vsquam vinctos habeo, nec ibi quisquam. Superest, vt

autem eum nominat, comprehendit in primis instrumentum rusticum, de quo postea lege Honorii & Theodosii 8 C. quae res pignori, cautum est, *Pignorum gratia aliquid, quod ad culturam agri pertinet, auferri non conuenit.* His nimirum ablatis ipse cultus agrorum impeditur, ac debilitantur coloni, auctis denuo reliquis. *Reliqua*, ἐλλείμματα, funestum nomen, vt hodie *die Reste, der Ruckstand*, apud rusticos nostros.

7 *instruendi mancipes*) Exhaustis veteribus colonis, vel iidem ipsi, vel iis maiorem partem dissipatis aut migrare iussis adeo, alii noui mancipes *instruendi sunt*, & ornandi instrumento & rebus aliis necessariis, vt *frugi & vtiles* sibi ac domino esse possint. De nouis quidem mancipibus (qui a colonis nomine solo differunt, quod latius patet & omne genus redemtoris complectitur) hic agi, satis illud indicat, quod negat Plinius *se vinctos habere*, quibus colere agrum possit. * Sic, puto, satis commode interpretari licet vulgatam lectionem. Est & alia a Gronouio prolata ex libris, & probata Cortio, *instruendi eo pluris, quod frugi, mancipes*, quae ad sententiam parum a nobis discedit. Caeterum erat cum aliter caperemus hunc locum, & *pignora* intelligeremus natos colonorum, a saeuis dominis ablatos colonis cunctatoribus, venditosque; quorsum vtebamur aliquot legibus Codicis ex L. 11 tit. 47-52 e quibus apparet, fuisse tum colonos seruilis conditionis, eos certe, qui adscripticii vocantur; & loco ex Euangelio Matth. 18, 24 vbi ad reliqua soluenda vendere iubetur siue procurator est, siue villicus, vxorem ac liberos; itemque illa Noodtiana sententia de iure liberos vendendi ad Constantini vsque M. aetatem durante. Sed in viam me reduxit Consultissimus idemque humanissimus Gebauerus noster, qui me docuit, colonos seruilis conditionis & adscripticios ad Constantini demum serius aetatum pertinere, & a barbaris & Germanis videri in Romanum imperium inuectos; ius autem illud vendendi liberos iam Plinii aetate ita fuisse restrictum, vt non nisi cum ad extrema ventum esset, vti illo liceret. Itaque manendum tandem putaui, in ea quam supra proposui, probataque Gebauero, interpretatione.

nec ibi quisquam Superest) Post *quisquam* intellige, *vinctos habet*. Non est disciplina illius viciniae, habere vinctos in agris quorum conducere operas a dominis possis: sed colonis vtuntur f. mancipibus. * Debetur haec distinctio ingenio Gruteri. Vulgo legebatur, *nec ibi quisquam*

quam

vt ſcias, quanti videantur poſſe emi: ſeſtertio tricies:
non quia non aliquando quinquagies fuerint, verum
& hac penuria colonorum & communi temporis ini-
quitate, vt reditus agrorum, ſic etiam pretium retro
abiit. Quaeris, an hoc ipſum tricies facile colligere 8
poſſimus? ſum quidem prope totus in praediis, ali-
quid tamen foenore, nec moleſtum erit mutuari.
Accipiam a ſocru, cuius arca non ſecus ac mea vtor.
Proinde hoc te non moueat, ſi caetera non refragan- 9
tur, quae velim quam diligentiſſime examines. Nam
cum in omnibus rebus, tum in diſponendis facultatibus
plurimum tibi & vſus & prouidentiae ſupereſt. Vale.

XX. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

In comitiis modum per tabellas ſuffragandi reſtitutum narrat, ex quo incommoda futura auguratur.

Meminiſtine, te ſaepe legiſſe, quantas contentio-
nes excitarit lex tabellaria, quantumque ipſi
latori vel gloriae vel reprehenſionis attulerit? At nunc 2
in ſenatu ſine vlla diſſenſione hoc quidem, vt opti-
mum, placuit. Omnes comitiorum die tabellas po-
ſtulauerunt. Exceſſeramus ſane manifeſtis illis aper- 3
tisque ſuffragiis licentiam concionum. Non tempus
loquendi, non tacendi modeſtia, non denique ſeden-

quam ſupereſt. Nihil ſolennius Secundo illa formula, *Supereſt vt*, V. G. 10, 50, 3. 10, 93, 3 &c.

20, 1 *lex tabellaria*) De ſuffragiis, inuidiae vitandae cauſſa, non voce ſed tabella ferendis, de qua laudatus hic a viris doctis Cic. de LL. 3, 15 ſq. De ipſa ratione ſuffragia ferendi, fraudisque & nectendae & deprehendendae quaedam a nobis diſputata ſunt ad Varr. de R. R. 3, 5, 18 p. 335 ſq.

2 *in ſenatu*) Ad quem *comitia e campo translata* iam Tiberii aetate, teſte Tacito An. 1, 15, 1 vbi Lipſius peculiari excurſu, quibus illud gradibus initio a Iulio Caeſare facto contigerit, declarat.

4 di dignitas cuſtodiebatur. Magni vndique diſſoni-
que clamores: procurrebant omnes cum ſuis candi-
datis: multa agmina in medio; multique circuli &
indecora confuſio: adeo deſciueramus a conſuetudi-
ne parentum, apud quos omnia diſpoſita, moderata,
tranquilla, maieſtatem loci pudoremque retinebant.
5 Superſunt ſenes, ex quibus audire ſoleo hunc ordi-
nem comitiorum. Citato nomine candidati, ſilen-
tium ſummum. Dicebat ipſe pro ſe, vitam ſuam
explicabat, teſtes & laudatores dabat, vel eum, ſub
quo militauerat, vel eum, cui quaeſtor fuerat, vel
vtrumque, ſi poterat: addebat quosdam ex ſuffraga-
6 toribus; illi grauiter & paucis loquebantur. Plus
hoc, quam preces, proderat. Non nunquam candi-
datus aut natales competitoris, aut annos, aut etiam
mores arguebat. Audiebat ſenatus grauitate cenſoria.
7 Ita ſaepius digni, quam gratioſi, praeualebant. Quae
nunc immodico fauore corrupta, ad tacita ſuffragia,
quaſi ad remedium, decurrerunt. quod interim plane
8 remedium fuit: erat enim nouum & ſubitum. Sed
vereor, ne procedente tempore ex ipſo remedio vitia
naſcantur. Eſt enim periculum, ne tacitis ſuffragiis
impudentia irrepat. Nam quotocuique eadem ho-
neſtatis cura ſecreto, quae palam? Mvlti famam,
9 conſcientiam pauci verentur. Sed nimis cito de fu-
turis: interim beneficio tabellarum habebimus ma-
giſtratus, qui maxime fieri debuerunt. Nam vt in
recupe-

7 *quae nunc - decurrerunt*) Ciceroniana figura adiuncta ponuntur pro ſubiectis. Sententia enim haec eſt, *quae cum corrupta ſunt, decurrerunt homines;* vel, *quibus corruptis decurſum eſt.* Ipſi profecto homines corrupti, animaduerſa leuitate ſua, cui aliter obſiſti non poſſet, decurrerunt ad illud remedium.

9 re-

recuperatoriis iudiciis, ſic nos in his comitiis, quaſi
repente apprehenſi, ſinceri iudices fuimus. Haec tibi 10
ſcripſi, primum vt aliquid noui ſcriberem, deinde vt
non nunquam de republica loquerer, cuius materiae
nobis quanto rarior, quam veteribus, occaſio, tanto
minus omittenda eſt. Et hercule quousque illa vul- 11
garia? *Eho, quid agis? Ecquid commode vales?* Ha-
beant noſtrae quoque literae aliquid non humile, nec
ſordidum, nec priuatis rebus incluſum. Sunt qui- 12
dem cuncta ſub vnius arbitrio, qui pro vtilitate com-
muni ſolus omnium curas laboresque ſuſcepit: qui-
dam tamen ſalubri quodam temperamento ad nos
quoque, velut riui ex illo benigniſſimo fonte, decur-
runt, quos & haurire ipſi, & abſentibus amicis quaſi
miniſtrare epiſtolis poſſumus. Vale.

XXI. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Mortem Martialis nuntiat, eiusque ingenium, ab ipſo laudatus, laudat.

Audio Valerium Martialem deceſſiſſe, & moleſte
fero. Erat homo ingenioſus, acutus, acer, &
qui plurimum in ſcribendo & ſalis haberet & fellis,
nec candoris minus. Proſequutus eram viatico ſece- 2
dentem. Dederam hoc amicitiae, dederam etiam
verſiculis, quos de me compoſuit. Fuit moris anti- 3
qui, eos, qui vel ſingulorum laudes, vel vrbium ſcri-
pſerant, aut honoribus aut pecunia ornare: noſtris

9 *recuperatoriis iudiciis*) Recuperatores ex omni conuentu ciuium ſubito datos eſſe, ex Cic. Verr. 3, 59 ſq. & Liu. 26, 48 hic oſtendit Cortius. Caeterum *repente apprehenſi* eo *ſinceri iudices*, quod tempus non habent corruptorem audiendi, vel ſtruendi fraudem.

21, 2 *ſecedentem*) In patriam ſuam Bilbilim. Vid. de tempore huius ſeceſſus, mortisque

vero temporibus, vt alia speciosa & egregia, ita hoc in primis exoleuit. Nam postquam desiimus facere
4 laudanda, laudari quoque ineptum putamus. Quaeris, qui sint versiculi quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipsum volumen, nisi quosdam tenerem: tu, si placuerint hi, caeteros in libro requires.
5 Adloquitur Musam, mandat, vt domum meam Esquiliis quaerat; adeat reuerenter:

Sed, ne tempore non tuo disertam
Pulses ebria ianuam, videto,
Totos dat tetricae dies Mineruae,
Dum centum *studet auribus* virorum,
Hoc quod saecula posterique possint
Arpinis quoque comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas.
Haec hora est tua, quum furit Lyaeus,
Quum regnat rosa, quum madent capilli,
Tunc me vel rigidi legant Catones.

6 Meritone eum, qui haec de me scripsit, & tunc dimisi amicissime, & nunc, vt amicissimum, defunctum esse doleo? Dedit enim mihi, quantum maxime potuit, daturus amplius, si potuisset. Tametsi quid homini potest dari maius, quam gloria, & laus, &
7 aeternitas? At non erunt aeterna, quae scripsit. Non erunt fortasse: ille tamen scripsit tanquam essent futura. Vale.

LIBER

que adeo poetae, Massonus in vita Plinii nostri ad A. Chr. C. §. 12. Agit de hoc secessu suo ipse poeta in praefatione libri 12.

5 Esquiliis) Sine praepositione & secunda litera *S* ex libris optimis posuit Cortius. Caeterum totum carmen Martialis exstat Epigr. 10, 19.

Arpinis chartis) Ciceronis Arpinatis aemulum se nusquam negat Plinius.

LIBER IV.

I. C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SVO S.

Prosocero aduentum suum significat, eodem itinere Tiferni templum dedicaturus.

Cupis post longum tempus neptem tuam meque vna videre. Gratum est vtrique nostrum, quod cupis; mutuo mehercule. Nam inuicem 2 nos incredibili quodam desiderio vestri tenemur, quod non vltra differemus. Atque adeo iam sarcinulas adligamus, festinaturi, quantum itineris ratio permiserit. Erit vna, sed breuis, mora: defle- 3 ctemus in Tuscos, non vt agros remque familiarem oculis subiiciamus (id enim postponi potest) sed vt fungamur necessario officio. Oppidum est praediis 4 nostris vicinum; nomen Tifernum Tiberinum, quod me paene adhuc puerum patronum cooptauit: tanto maiore studio, quanto minore iudicio aduentus meos celebrat, profectionibus angitur, honoribus gaudet. In hoc ego vt referrem gratiam 5 (nam VINCI in amore turpissimum est) templum pecunia mea exstruxi: cuius dedicationem, quum sit paratum, differre longius, irreligiosum est. E- 6 rimus ergo ibi dedicationis die, quem epulo celebrare constitui. Subsistemus fortasse & sequenti: sed

1, 2 *neptem tuam*) Calpurniam filii Fabati huius filiam, quam post obitum prioris vxoris duxerat.

4 *minore iudicio*) Modestiae vox, qua non mereri se tantum honoris fatetur.

6 *epulo celebrare*) In dedicatione omni epulas fuisse adhibitas ex Dione 57 p. 610 Grut. Inscr. p. 414, 2. Sauaro. ad Sido. 4, 15 pr. ostendit Cortius. Et qui aliter? cum dedicatio sine sacrificio non fieret, nec sine epulis

7 sed tanto magis viam ipsam corripiemus. Contingat modo te filiamque tuam fortes inuenire! nam hilares certum est, si nos incolumes receperitis. Vale.

II. C. PLINIVS CLEMENTI SVO S.

M. Regulum, morte filii dolorem simulantem, notabiliter perstringit.

Regulus filium amisit: hoc vno malo indignus, quod nescio an malum putet. Erat puer acris ingenii, sed anbigui: qui tamen posset recta secta-
2 ri, si patrem non referret. Hunc Regulus emancipauit, vt heres matris exsisteret. Mancipatum (ita vulgo ex moribus hominis loquebantur) foeda & insolita parentibus indulgentiae simulatione captabat. Incredibile est; sed Regulum cogita.
3 Amissum tamen luget insane. Habebat puer mannulos multos, & vinctos & solutos: habebat canes maiores minoresque: habebat luscinias, psittacos, merulas: omnes Regulus circa rogum trucidauit. Nec

epulis sacrificium, quemadmodum nec epulae solenniores sine deorum honore ipsa Ebraeorum sacrificia epulis bonam partem comitata &c.

2, 2 *emancipauit*) Filius in patris potestate ac manu dum est, nihil sibi acquirit, omnia patri. Reguli filium mater mores mariti exosa heredem non vult scribere, si in patris potestate esset; vel quod ne corrumpatur metuit, vel ne insidias filio pater struat. Emancipat igitur & potestate sua soluit eum pater. Simillimam huic speciem habes 8, 18, 4.

exsisteret) Non simpliciter *esset* significat, vt faex Scholasticorum postea vsurpauit: sed *euaderet, prodiret, fieret.*

Mancipatum) Debebat dicere, si recta via rem enarrare voluisset, *emancipatum*. Sed iocum vna refert hominum, qui non tam solutum patria potestate Reguli filium ista emancipatione dicere vellent, quam noua indulgentia, muneribus, corruptelis, *mancipatum* patri, & nexu nouo deuinctum. Regulus igitur vt est tota vita simulator & fallax, & e contrariis vitiis compositus, dum *emancipat* filium imaginaria venditione, re ipsa emit & *mancipat.*

6 vexat

Nec dolor erat ille, sed ostentatio doloris. Conue- 4
nitur ad eum mira celebritate. Cuncti detestantur,
oderunt, &, quasi probent, quasi diligant, cur-
sant, frequentant: vtque breuiter, quod sentio,
enuntiem, in Regulo demerendo, Regulum imi-
tantur. Tenet se trans Tiberim in hortis, in qui- 5
bus latissimum solum porticibus immensis, ripam
statuis suis occupauit, vt est in summa auaritia sum-
tuosus, in summa infamia gloriosus. Vexat ergo 6
ciuitatem insaluberrimo tempore: & quod vexat, so-
latium putat. Dicit se velle ducere vxorem: hoc
quoque, sicut alia, peruerse. Audies breui nuptias 7
lugentis, nuptias senis: quorum alterum, immatu-
rum; alterum, serum est. Vnde hoc augurer, quae- 8
ris? non quia adfirmat ipse (quo mendacius nihil
est); sed quia certum est, Regulum esse facturum,
quidquid fieri non oportet. Vale.

III. C. PLINIVS ANTONINO SVO S.

Laus Antonini non tam ex honoribus, quos amplissimos gesserat, quam ex ingenio & stilo Graeco.

Quod semel atque iterum consul fuisti, similis antiquis, quod proconsul Asiae, qualis ante te,

6 vexat ciuitatem) Dum secessu suo imponit necessitatem salutatoribus, & alloquendi consolandique caussa ad eum venientibus, per aestum & vapores Romanos iter illud suscipere.

7 immaturum) nondum maturum, nimis praecipitatum, vt qui in ipso luctu quem grauissimum simulat nuptias & voluptatem cogitet.

3 Antonino) * Dissensus inter Codd. facit, vt dubium sit, *Antoninone* legendum sit, an *Hadriano*. Laudati iam sunt a viris doctis Casaubo. in Capitolini Anto. Pium c. 1. Reines. V. L. p. 277. Paullus Cigalinus de Plinii patria p. 1622.

3 Ho-

te, qualis post te vix vnus aut alter, (non finit enim me verecundia tua dicere, nemo) quod sanctitate, quod auctoritate, aetate quoque princeps ciuitatis; est quidem venerabile & pulchrum: ego tamen te
2 vel magis in remissionibus miror. Nam seueritatem istam pari iucunditate condire, summaeque grauitati tantum comitatis adiungere, non minus difficile, quam magnum est. Id tu cum incredibili quadam suauitate sermonum, tum vel praecipue stilo
3 adsequeris. Nam & loquenti tibi illa Homerici senis mella profluere, & quae scribis, complere apes floribus, & nectare videntur. Ita certe sum adfectus ipse, quum Graeca epigrammata tua, quum iam-
4 bos proxime legerem. Quantum ibi humanitatis, venustatis! quam dulcia illa! quam antiqua! quam arguta! quam recta! Callimachum me, vel Herodem, vel si quid his melius, tenere credebam; quorum tamen

3 *Homerici senis*) Nestoris, de quo Il. *α*, 249 Τοῦ *καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.*

& nectare) * Al. *nectere* vel *innectere*, verba floribus & sertis illa quidem commoda & coniuncta, sed non nimis apta forte apibus. Et male sane hanc caussam egit, qui Ouidianum *innectere tempora sertis* huc aduocauit. Maius praesidium illa habet Virg. Georg. 4, 250 *Complebuntque foros, & floribus horrea texent:* Vnde Ambrosius *Intexta floribus horrea* illis tribuit. Cum tamen poeticum illud sit, & *nectare* sit ipsum quoque in bonis libris, hoc praetuli.

4 *quam dulcia illa*) *quam amantia* hic inserunt libri plerique, quod expunxit merito Cortius.

Herodem) * Vix patiuntur temporum rationes vt Herodes ille nobilis sub Hadriano & Antoninis Sophista intelligatur, de cuius reliquiis Cl. Salmasius; de vita autem & temporum rationibus Olearius ad Philostratos immortaliter meriti sunt. Igitur vel alterius maioris Herodis memoriam intercidisse oportet, vel hic locus corruptela non vacat. *Philetem* suspicabatur Barthius, Callimacho alias etiam iungi solitum, *Eratosthenem* Cortius. Mihi N. L.

5 *iu-*

tamen neuter vtrumque aut abſoluit aut attigit. Ho- 5
minemne Romanum tam Graece loqui? Non, me-
dius fidius, ipſas Athenas tam Atticas dixerim. Quid
multa? Inuideo Graecis, quod illorum lingua ſcribe-
re maluiſti. Neque enim coniectura eget, quid ſer-
mone patrio exprimere poſſis, quum hoc inſiticio &
inducto tam praeclara opera perfeceris. Vale.

IV. C. PLINIVS SOSSIO SVO S.

Tribunatum ſemeſtrem Caluiſio Nepoti petit.

Caluiſium Nepotem validiſſime diligo, virum in-
duſtrium, diſertum, rectum, quod apud me
vel potiſſimum eſt. Idem C. Caluiſium, contuber-
nalem meum, amicum tuum, arcta propinquitate
complectitur. Eſt enim filius ſororis. Hunc er- 2
go rogo, ſemeſtri tribunatu ſplendidiorem & ſibi
&

5 *inſiticio*) Verbum paullo rarius, ſed eleganter ſignificans. *Inſiticia* proprie ſunt quae in aliam ſtirpem inſeruntur, & loco non natali aluntur. Deinde transtulerunt ad alia, quae loco non natiuo poſita intelligi volunt. Ita *inſiticius ſomnus* Varronis eſt, R. R. 1, 2, 5 qui medio die, vigilandique adeo tempore capitur: apud eundem 2, 8, 1 *inſiticii & bigeneri muli*, in aliud genus inſiti. Plane idem ſibi vult *inſitiuus*, quod oſtendunt non *inſitiua* modo Horatii Ep. 2, 19 *pira*: ſed *inſitiuus* ille *Gracchus* Ciceronis pro Sext. c. 47 i. e. in illud genus eamque familiam fraude inſertus. Sic *inſitiui liberi* Phaedr. 3, 3, 10 per adulterium in alienam familiam illati. *Inſiticius* igitur *ſermo* eſt Graecus hominis non Graeci, non primum enatus quaſi in Antonino, ſed arte paratus & illi velut inſitus. Conf. infra 4, 18.

4, 2 *ſemeſtri tribunatu*) Oſtendit, hoc ipſo in primis loco vſus, Lipſius de Mil. Ro. 2, 9 propter multitudinem petentium *ſemeſtres tribunatus* datos, & hinc explicat obſcurum ante locum Iuuenalis 7, 89 de Paride Domitiani hiſtrione,

Ille & militiae multis largitur honorem,
Semeſtri vatum digitos circum ligat auro.

Semeſtre enim *aurum*, annulus tribunorum ſemeſtrium.

5, 1 At-

3 & auunculo suo facias. Obligabis me, obligabis Caluisium nostrum, obligabis ipsum, non minus
4 idoneum debitorem, quam nos putas. Multa beneficia in multos contulisti: ausim contendere, nullum te melius, aeque bene vix vnum aut alterum collocasse. Vale.

V. C. PLINIVS SPARSO SVO S.

Studium auditorii, quum recitaret orationem, comparat cum Aeschinis auditoribus Rhodiis.

Aeschinem, aiunt, petentibus Rhodiis legisse orationem suam, deinde Demosthenis, summis
2 vtramque clamoribus. Quod tantorum virorum contigisse scriptis non miror, quum orationem meam proxime doctissimi homines hoc studio, hoc adsensu, hoc etiam labore per biduum audierint: quamuis hanc intentionem eorum nulla hinc & inde
3 collatio, nullum quasi certamen accenderet. Nam Rhodii cum ipsis orationum virtutibus, tum etiam comparationis aculeis excitabantur: nostra oratio sine aemulationis gratia probabatur. An merito, scies, quum legeris librum: cuius amplitudo non finit me
4 longiore epistola praeloqui. Oportet enim nos in hac certe, in qua possumus, breues esse: quo sit excusatius, quod librum ipsum, non tamen vltra caussae amplitudinem, extendimus. Vale.

VI. C.

5, 1 *Aeschinem*) Vid. ea de re supra ad 2, 3, 10. *summis-clamoribus*) laudantium puta & plaudentium auditorum. Sic saepius noster, de quo vid. Ind. Sed etiam Cic. de Orat. 1, 33 *Haec sunt*, quae clamores & *admirationes* in *bonis oratoribus efficiunt.* Hinc illud ad Q. Fratr. 3, 1, 3 *Clamores efficiam*, h. e. mirificum quid praestabo.

6, 1 par

VI. C. PLINIVS NASONI SVO S.

Laurentinum, propter studiorum secretum, reliquis praediis praefert.

Tusci grandine excussi; in regione Transpadana summa abundantia, sed par vilitas nuntiatur: solum mihi Laurentinum meum in reditu. Nihil 2
quidem ibi possideo praeter tectum & hortum, statimque arenas: solum tamen mihi in reditu. Ibi enim plurimum scribo: nec agrum (quem non habeo) sed ipsum me studiis excolo; ac iam possum tibi, vt aliis in locis horreum plenum, sic ibi scrinium ostendere. Igitur tu quoque, si certa & fru- 3
ctuosa praedia concupiscis, aliquid in hoc litore para. Vale.

VII. C. PLINIVS LEPIDO SVO S.

Reguli ingenium & industriam in laudando & ornando filio describit.

Saepe tibi dico, inesse vim Regulo. Mirum est quam efficiat, in quod incubuit. Placuit ei lugere filium: luget, vt nemo. Placuit statuas ei & imagines quam plurimas facere: hoc omnibus officinis agit. Illum coloribus, illum cera, illum aere, illum argento, illum auro, ebore, marmore effingit.

6, 1 *par vilitas*) Non minus summa, quam est abundantia. Haec enim fere coniuncta sunt. Cic. in Verr. 3, 98 *Annona pretium, nisi in calamitate fructuum, non habet. Si autem vbertas in percipiendis fructibus fuit, consequitur vilitas in vendendo* &c.

2 *statimque arenas*) Est enim maritima villa ipsi litori imposita. vid. 2, 17.

3 *certa*) Cum alias *fides* praediorum laudetur, vel accusetur *fallacia*: hic Plinius alludens eo nomine *certa* vocat, quod ingenii fetus subministrant, nullis tempestatum casibus expositos.

2 git. Ipſe vero & nuper, adhibito ingenti auditorio,
librum de vita eius recitauit: de vita pueri recitauit;
tamen eundem librum, in exemplaria tranſcriptum
mille, per totam Italiam prouinciaſque dimiſit.
Scripſit publice, vt a decurionibus eligeretur voca-
liſſimus aliquis ex ipſis, qui legeret eum populo:
3 factum eſt. Hanc ille vim (ſeu quo alio nomine
vocanda eſt intentio, quidquid velis, obtinendi) ſi
ad potiora vertiſſet, quantum boni efficere potuiſ-
ſet? quanquam minor vis bonis, quam malis, in-
eſt, ac ſicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον
φέρει, ita recta ingenia debilitat verecundia, per-
4 uerſa confirmat audacia. Exemplo eſt Regulus. Im-
becillum latus, os confuſum, haeſitans lingua, tar-
diſſima inuentio, memoria nulla: nihil denique prae-
ter ingenium inſanum: & tamen eo impudentia ipſo-
que illo furore peruenit, vt a plurimis orator ha-
5 beatur. Itaque Herennius Senecio mirifice Catonis
illud de oratore in hunc e contrario vertit: *Orator
eſt vir malus, dicendi imperitus.* Non, meher-
cule, Cato ipſe tam bene verum oratorem, quam
6 hic Regulum expreſſit. Habesne, quo tali epiſtolae
parem

7, 2 *Ipſe vero & nuper*) Damus hic lectionem a Cortio ex bonis libris probatam, qui etiam id genus repetitionis, quae δεινότητα quandam adfert orationis, tum noſtro, tum optimis quibusque ſcriptoribus familiare eſſe oſtendit.

ſcripſit publice) ad ciuitates. Neque enim ea tantum *publice* ſcribuntur vel fiunt, quae *populi nomine* fiunt; ſed ea quoque, quae *ad populum* referuntur. Sic Cic. fam. 5, 7 pr. & alias.

3 *ἀμαθία μὲν θράσος*) Vox Periclis in ſermone epitaphio apud Thucyd. 2, 40. Vertit Aem. Portus, *Imperitia quidem audaciam: conſideratio vero difficultatum ac periculorum cunctationem & metum adfert.* Add. 5, 17, 3. 7, 17, 13.

5 *Catonis*) Definitio Catoniana, *Vir bonus dicendi peritus* eſt apud Quinctil. 12, 1, 1.

6 Demo-

parem gratiam referas? Habes, si rescripseris, Num
aliquis in municipio vestro ex sodalibus meis, num
etiam ipse tu nunc luctuosum Reguli librum, vt cir-
culator, in foro legeris, scilicet, vt ait Demosthe-
nes, *ἐπάρας τὴν Φωνὴν καὶ γεγηθὼς, καὶ λαρυγ-
γίζων.* Est enim tam ineptus, vt risum magis pos- 7
sit exprimere, quam gemitum. Credas non de pue-
ro scriptum, sed a puero. Vale.

VIII. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Gratulationi de auguratu respondet, caussas explicans, cur eo honore praecipue laetetur.

Gratularis mihi, quod acceperim auguratum. iu-
re gratularis. primum, quod grauissimi princi-
pis iudicium in minoribus etiam rebus consequi pul-
chrum est: deinde quod sacerdotium ipsum cum
priscum & religiosum, tum hoc quoque sacrum plane
& insigne est, quod non adimitur viuenti. Nam caetera, 2
quanquam dignitate propemodum paria, vt tribuun-
tur, sic auferuntur. In hoc fortunae hactenus li-
cet, vt dari possit. Mihi vero etiam illud gratula- 3

6 *Demosthenes*) Orat. pro Corona c. 90 p. 166 cuius loci suauitas, & acumen Plinii intelligi non potest, nisi totus inspiciatur. Accusat inimicum suum Demosthenes, qui in commemoranda calamitate publica *οὐδ᾽ ἐδάκρυσεν, οὐδ᾽ ἔπαθεν οὐδὲν τοιοῦτον τῇ ψυχῇ, neque lacrimam effuderit, neque animo se commoueri ostenderit;* sed *sublata voce, exultabundus* (illud enim est *γεγηθὼς*, quod gaudii motionem adiunctam habet) *& modulanti gutture* locutus sit &c. Hunc Aeschinem igitur imitatus est, de Plinii suspicione, Lepidus in praelegendo Reguli libro, vt non lugubri voce, & actione ad materiem composita, sed laetus, hilaris, ludensque recitaret.

tione dignum videtur, quod successi Iulio Frontino, principi viro: qui me nominationis die per hos continuos annos inter sacerdotes nominabat, tanquam in locum suum cooptaret, quod nunc euentus ita
4 comprobauit, vt non fortuitum videatur. Te quidem, vt scribis, ob hoc maxime delectat auguratus meus, quod Marcus Tullius augur fuit. Laetaris enim, quod honoribus eius insistam, quem aemu-
5 lari in studiis cupio. Sed vtinam vt sacerdotium idem & consulatum, multo etiam iuuenior quam ille, sum consequutus: ita senex saltem ingenium
6 eius aliqua ex parte adsequi possim! Sed nimirum quae sunt in manu hominum, & mihi & multis contigerunt: illud vero vt adipisci arduum, sic etiam sperare nimium est, quod dari nisi a diis non potest. Vale.

IX. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Narrat, Bassum, ex Bithynia repetundarum reum, a se defensum liberatumque esse.

Caussam per hos dies dixit Iulius Bassus, homo laboriosus & aduersis suis clarus. Accusatus est sub Vespasiano a priuatis duobus: ad senatum remissus, diu pependit; tandemque absolutus vindica-
2 tusque est. Titum timuit, vt Domitiani amicus; a Do-

8, 3 *Iulio Frontino*) Nobili auctore Strategematum & libri de aquaeductibus, de cuius mortis tempore, atque adeo, quo anno augur factus fuerit Secundus, disputatur a Cl. Massono in vita Plinii ad A. C. CIII. & ab Illmo. Poleno in Prolegom. ad Fronti. c. 1 §. 42 sqq.

nominationis die) Vid. ad 2, 1, 8.

5 *iuuenior*) Etiam apud Apuleium esse hunc comparatiuum, iam a Cellario obseruatum est.

9, 2 *vt Domitiani amic.*) Non tamen erat, quod vehemen-

a Domitiano relegatus eſt. Reuocatus a Nerua, ſor-
titusque Bithyniam, rediit reus, accuſatus non mi-
nus acriter, quam fideliter defenſus: varias ſenten-
tias habuit, plures tamen, quaſi mitiores. Egit 3
contra eum Pomponius Rufus, vir paratus & vehe-
mens. Rufo ſucceſſit Theophanes, vnus ex legatis,
fax accuſationis & origo. Reſpondi ego. Nam 4
mihi Baſſus iniunxerat, vt totius defenſionis funda-
menta iacerem: dicerem de ornamentis ſuis, quae
illi & ex generis claritate & ex periculis ipſis magna
erant; dicerem de conſpiratione delatorum, quam 5
in quaeſtu habebant; dicerem cauſſas, quibus factio-
ſiſſimum quemque, vt illum ipſum Theophanem,
offendiſſet. Eundem me voluerat occurrere crimi-
ni, quo maxime premebatur: in aliis enim, quam-
uis auditu grauioribus, non abſolutionem modo, ve-
rum etiam laudem merebatur. Hoc illum alias 6
onerabat, quod homo ſimplex & incautus quaedam
a prouincialibus, vt amicis, acceperat. Nam fue-
rat in prouincia eadem quaeſtor. Haec accuſato-
res furta ac rapinas; ipſe munera vocabat: ſed lex
munera quoque accipi vetat. Hic ego quid agerem? 7

menter timeret Titum, ſi vera narrat Suetonius c. 9 *Fratrem inſidiari ſibi non deſinentem, ſed pene ex profeſſo ſolicitantem exercitus meditantem fugam nec occidere, neque ſeponere, ac ne in minore quidem honore habere ſustinuit* &c.

2 *quaſi mitiores*) Vid. ſ. 17 & 18.

3 *Pomponius Rufus*) *Varenus*, de quo 5, 19, 1.

fax accuſationis) Al. *princeps*. Propoſitam lectionem libris & auctoritate Plinii tuetur Cortius.

5 *in quaeſtu habebant*) Quod quarta bonorum eius quem damnaſſent pars illis cederet, vnde *quadruplatores* dicti.

6 *lex munera accipi vetat*) Laudat hic Cellarius *Cinciam* legem, *Aciliam* item & *Calpurniam*. Sed neſcio, an ipſa, de qua

quod iter defenſionis ingrederer? Negarem? Vere-
bar, ne plane furtum videretur, quod confiteri ti-
merem. Praeterea rem manifeſtam infitiari, au-
gentis erat crimen, non diluentis: praeſertim quum
reus ipſe nihil integrum aduocatis reliquiſſet. Mul-
tis enim, atque etiam principi, dixerat, ſola ſe mu-
nuſcula, duntaxat natali ſuo aut Saturnalibus, acce-
8 piſſe, & plerisque miſiſſe. Veniam ergo peterem?
Iugularem reum, quem ita deliquiſſe concederem,
vt ſeruari, niſi venia, non poſſet. Tanquam recte
factum tuerer? Non illi profuiſſem, ſed ipſe impu-
9 dens exſtitiſſem. In hac difficultate placuit medium
quiddam tenere. Videor tenuiſſe. Actionem me-
am, vt praelia ſolet, nox diremit. Egeram horis
tribus & dimidia; ſupererat ſesquihora. Nam quum
e lege accuſator ſex horas, nouem reus accepiſſet;
ita diuiſerat tempus reus inter me, & eum, qui di-
cturus poſt erat, vt ego quinque horis, ille reliquis
10 vteretur. Mihi ſucceſſus actionis ſilentium finem-
que ſuadebat. Temerarium eſt enim, ſecundis non
eſſe contentum. Ad hoc verebar, ne mox corpo-
ris vires iterato labore deficerent; quem difficilius
11 eſt repetere, quam iungere. Erat etiam pericu-
lum, ne reliqua actio mea & frigus, vt depoſita,
& taedium, vt reſumta pateretur. Vt enim faces
ignem

qua hic agitur ſpecies in vlla earum, quatenus notae ſunt hodie, oſtendi poſſit. Facilius forte fuerit hoc demonſtrare de *Cornelia* itemque *Iulia repetundarum.* Sed hoc agunt ICti.

10 repetere quam iungere) *Repetere* nimirum *laborem* eſt intermiſſum denuo adgredi; *iungere* eſt continuare. Verum hoc deprehendunt viatores, qui multo facilius durant, ſi vno quaſi tenore pergant, quam ſi aliquamdiu interquieuerint.

11 Frigus-taedium) *Frigus* intel-

ignem assidua concussione custodiunt, dimissum ae-
gerrime reparant; sic & dicentis calor & audientis
intentio continuatione seruatur, intercapedine &
quasi remissione languescit. Sed Bassus multis pre- 12
cibus, paene etiam lacrymis, obsecrabat, implerem
meum tempus. Parui, vtilitatemque eius praetuli
meae. Bene cessit: inueni ita erectos animos sena-
tus, ita recentes, vt priore actione incitati magis,
quam satiati viderentur. Successit mihi Lucius Al- 13
binus tam apte, vt orationes nostrae varietatem dua-
rum, contextum vnius habuisse credantur. Re- 14
spondit Herennius Pollio instanter & grauiter: de-
inde Theophanes rursus. Fecit enim hoc quoque,
vt caetera, impudentissime, quod post duos, & con-
sulares & disertos, tempus sibi, & quidem laxius,
vindicauit. Dixit in noctem, atque etiam nocte,
inlatis lucernis. Postero die egerunt pro Basso Ti- 15
tius Homullus, & Fronto, mirifice: quartum diem
probationes occupauerunt. Censuit Baebius Macer, 16
consul designatus, lege repetundarum Bassum tene-
ri: Caepio Hispo, salua dignitate, iudices dandos.
Vterque recte. Qui fieri potest, inquis, quum tam 17
diuersa censuerint? quia scilicet & Macro, legem in-
tuenti, consentaneum fuit damnare eum, qui con-
tra legem munera acceperat: & Caepio, quum pu-
taret licere senatui, sicut licet, & mitigare leges &
intendere, non sine ratione veniam dedit facto, ve-
tito quidem, non tamen inusitato. Praeualuit sen- 18
tentia Caepionis: quin immo consurgenti ei ad cen-

 sen-

intellige adfectuum; cito enim arescit lacrimula ab oratore expressa: *taedium* est a continuatione & longitudine.

io legat.

ſendum, acclamatum eſt, quod ſolet reſidentibus. Ex quo potes aeſtimare, quanto conſenſu ſit exceptum, quum diceret, quod tam fauorabile fuit,
19 quum dicturus videretur. Sunt tamen, vt in ſenatu, ita in ciuitate, in duas partes hominum iudicia diuiſa. Nam quibus ſententia Caepionis placuit, ſententiam Macri, vt duram rigidamque, reprehendunt: quibus Macri, illam alteram diſſolutam atque etiam incongruentem vocant. Negant enim congruens eſſe, retinere in ſenatu, cui iudices de-
20 deris. Fuit & tertia ſententia. Valerius Paullinus adſenſus Caepioni, hoc amplius cenſuit, referendum de Theophane, quum legationem renuntiaſſet. Arguebat enim multa in accuſatione feciſſe, quae illa
21 ipſa lege, qua Baſſum accuſauerat, tenerentur. Sed hanc ſententiam conſules, quanquam maximae parti ſenatus mire probatur, non ſunt perſequuti. Paullinus tamen & iuſtitiae famam & conſtantiae tulit.
22 Miſſo ſenatu Baſſus, magna hominum frequentia, magno clamore, magno gaudio exceptus eſt. Fecerat eum fauorabilem renouata diſcriminum vetus fama, notumque periculis nomen, & in procero cor-
23 pore moeſta & ſqualida ſenectus. Habebis hanc interim epiſtolam vt πρόδρομον: exſpectabis orationem plenam onuſtamque: & exſpectabis diu: neque enim leuiter & curſim, vt de re tanta, retractanda eſt. Vale.

X. C.

20 legat. renuntiaſſet) h.e. depoſuiſſet. Renuntiato enim quid egeris, finita cenſetur legatio. Copioſe illuſtrat hanc formulam Burmannus ad Quinctil. 7, 4 p. 634.

23 expectabis orationem) Vid. ſupra quae diximus, ad 1, 20, 6.

10, 1 cum

X. C. PLINIVS SABINO SVO S.

Heres cum Sabino factus de libertate serui, quamvis non plene scripta, ex aequitate censet.

Scribis mihi, Sabinam, quae nos reliquit heredes, Modestum seruum suum nusquam liberum esse iussisse: eidem tamen, sic adscripsisse legatum, *Modesto, quem liberum esse iussi.* Quaeris, quid sentiam? Contuli cum prudentibus. Conuenit inter omnes, 2
nec libertatem deberi, quia non sit data; nec legatum, quia seruo suo dederit. Sed mihi manifestus error videtur: ideoque puto nobis, quasi scripserit Sabina, faciendum, quod ipsa scripsisse se credidit. Confido, accessurum te sententiae meae, quum reli- 3
giosissime soleas custodire defunctorum voluntatem, quam bonis heredibus intellexisse pro iure est. Neque enim minus apud nos honestas, quam apud alios necessitas valet. Moretur ergo in libertate, sinenti- 4
bus nobis, fruatur legato, quasi omnia diligentissime cauerit. Cauit enim, quae heredes bene elegit. Vale.

XI. C. PLINIVS MINVTIANO SVO S.

Liciniani rhetoricam professionem narrat, tanquam propter incestum cum Vestali a Domitiano ad exsilium redacti.

Audistine Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? nondum te puto audisse; est enim recens nun-

K 5 tius.

10, 1 *cum prudentibus*) Cortius ex Mediceo, *cum peritis iuris.* Sententia eadem; quae sint *responsa prudentum*, nemo ignorat.

4 *cauerit*) Etiam hoc iuris verbum, quo ludit aliquoties apud Trebatium suum, & contra Seruium pro Murena Tullius.

11, 1 *profiteri*) literas intellige, speciatim Rhetoricen. Sic dixerat etiam 2, 18, 4.

2 ana-

tius. Praetorius hic modo inter eloquentissimos caussarum actores habebatur: nunc eo decidit, vt ex-
2 sul de senatore, rhetor de oratore fieret. Itaque ipse in praefatione dixit dolenter & grauiter, *quos tibi fortuna ludos facis? Facis enim ex Professoribus Senatores, ex Senatoribus Professores.* Cui sententiae tantum bilis, tantum amaritudinis inest, vt mihi
3 videatur ideo professus, vt hoc diceret. Idem, quum Graeco pallio amictus intrasset (carent enim togae iure, quibus aqua & igni interdictum est) postquam se composuit, circumspexitque habitum suum: *La-*
4 *tine*, inquit, *declamaturus sum.* Dices, Tristia & miseranda; dignum tamen illum, quia haec ipsa stu-
5 dia incesti scelere maculauerit. Confessus est quidem incestum: sed incertum, vtrum quia verum erat, an quia grauiora metuebat, si negasset. Fremebat enim Domi-

2 *amaritudinis*) Quaeret forte aliquis, qua in re insit δριμύτης illa siue amaritudo? Credo ego in eo, quod Quinctilianum mordet, Hispanum hominem, & artis, quam profitebatur, opera honores summos & ornamenta Consularia adeptum. Quantacunque enim esset viri virtus, non poterat tamen carere fortuna ipsius, quam diu vixit obtrectatoribus. Igitur etiam Iuuenalis dentem in illum stringit 7, 189 sqq. & nec meritis viri, nec iudicio principum tribuit, quod *saltus multos haberet; verum sideribus, quae exceperint modo primos incipientem edere vagitus* &c. Altera pars dicti, quo vsus est Valerianus, ad M. Tullium etiam spectare videtur, qui Senatoriis curis a Iulio Caesare liberatus, scholas domi suae habuit. Denique cum fortunae tribuit mutatam vitae suae conditionem, innocens videri vult.

3 *postquam se composuit*) Vid. quae diximus supra ad 2, 3, 2.

Latine declamaturus sum) Licet vestis me admoneat Romanae ac Latinae adeo ciuitatis, & vestis iure excidisse, *Latine* tamen, quod solum adhuc possum, *declamaturus sum.*

4 *incesti scelere*) In Vestalem commissi, vti ea quae sequuntur declarant.

5 de-

Domitianus, aestuabatque ingenti inuidia, destitutus. Nam quum Corneliam, maximam Vestalem, 6 defodere viuam concupisset, vt qui illustrari saeculum suum eiusmodi exemplo arbitraretur, pontificis maximi iure, seu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non in Regiam, sed in Albanam villam conuocauit. Nec minore scelere, quam quod vlcisci videbatur, absentem inauditamque damnauit incesti, quum ipse fratris filiam incesto non polluisset solum, verum etiam occidisset. nam vidua abortu periit. Missi statim ponti- 7 fices, qui defodiendam necandamque curarent. Illa nunc ad Vestam, nunc ad caeteros deos manus tendens, multa, sed hoc frequentissime, clamitabat: *Me*

5 *destitutus*) a testibus tanti sceleris, cuius Vestalem virginem damnare cuperet. Suetonius tamen Domit. c. 8. *Corneliam Virginem Maximam, absolutam olim, dehinc longo interuallo repetitam atque conuictam, defodi imperauit, stupratoresque virgis in comitio ad necem caedi:* adiungit tamen, quod ad hunc nostrum pertinet, *excepto Praetorio viro, cui dubia etiam tum caussa, & incertis quaestionibus atque tormentis de semet professo, exilium indulsit.*

6 *maximam Vestalem*) Ita dicuntur vt *Pontifices maximi.* Saepe ita Inscriptiones antiquae V. G. apud Gruterum p. 309 sqq.

Regiam) Seruius ad Aen. 8, 363 *Domus in qua Pontifex habitat Regia dicitur, quod in ea Rex sacrificulus habitare consuesset.*

cum ipse fratris filiam) Iuliam Titi Vespasiani filiam: narrat Sueto. Domit. c. 22. * vbi de hoc ipso Plinii nostri loco Heinsianam coniecturam profert Burmannus. Cum enim vix appareat, aiunt, cur *viduam* appellet Plinius, quae viro iam antea orbata erat, quum ex Domitiano conciperet; forte legendum, *nam biduo ab abortu periit.* Vt dignam Heinsii ingenio coniecturam haud negauerim: sic *viduae* appellationem apud Plinium minime superuacuam esse, arbitror. Intelligitur enim caussa, cur Domitianus illam coegerit abortiuum sumere, quod scilicet non esset decorum viduae parere, quod ex marito defuncto conceptum dicere non posset.

7 *multa - clamitabat*) Debet hoc factum esse ante vltimam & solennem ad ipsum suppli-

Me Caesar incestam putat; qua sacra faciente, vi-
8 *cit, triumphauit.* Blandiens haec, an irridens; ex-
fiducia sui, an ex contemtu principis dixerit, du-
bium est. dixit, donec ad supplicium, nescio an in-
9 nocens, certe tanquam nocens, ducta est. Quin
etiam, quum in illud subterraneum cubiculum de-
mitteretur, haesisletque descendenti stola, vertit se
ac recollegit; quumque ei carnifex manum daret,
auersata est; & resiluit; foedumque contagium,
quasi plane a casto puroque corpore, nouissima san-
ctitate

supplicium deductionem, si recte rem narrat Plutarchus in Numa p. 122 H. Steph. αὐτὴν δὲ τὴν κολαζομένην εἰς φορεῖον ἐνθέμενοι, καὶ καταστεγάζοντες ἔξωθεν καὶ καταλαβόντες ἱμᾶσιν, ὡς μηδὲ φωνὴν ἐξάκουστον γενέσθαι κ. τ λ. Nam lecticae si imposita fuit contectae vndique & obligatae, vt vox inde exaudiri non posset, non est, vt apophthegmata eius obseruari potuerint. Est etiam aliud in Plutarchi descriptione, quod cum Plinio pugnare videtur. Facit hic mentionem carnificis. Sed vide quid Plutarchus ὅταν πρὸς τὸν τόπον κομισθῇ τὸ φορεῖον, οἱ μὲν ὑπηρέται τοὺς δεσμοὺς (non ipsius Vestalis, puto, sed lora quibus lectica deuincta & occlusa fuit vndique) ἐξέλυσαν, ὁ δὲ τῶν ἱερῶν ἔξαρχος - ἐξάγειν συγκεκαλυμμένην, καὶ καθίστησιν ἐπὶ κλίμακος εἰς τὸ οἴκημα κάτω φερούσης. Sed responsionem forte subiiciunt, quae statim sequuntur. Εἶτα αὐτὸς μὲν ἀποτρέπεται μετὰ τῶν ἄλλων ἱερέων, τῆς δὲ καταβάσεως ἡ δὲ κλίμαξ ἀναιρεῖται κ. τ. λ. Videtur itaque, salua Plutarchi descriptione, carnifex (cuius etiam esse potuerunt ὑπηρέται modo commemorati) cui forte ingerendae telluris negotium datum fuit, retro abeunte Pontifice, illud ministerium Vestali obtulisse.

8 nescio an innocens) Qui Germanice sic ordinat verba, dubitat ita, vt ad negandam sententiam incliner. Aliter Latine, quod & hic multis demonstrat Cortius, & copiose ad Fabrianum thesaurum ostensum est. *Nescio an innocens* simpliciter significat, forte innocens.

9 quasi plane a casto) Quid si transpositis verbis duobus legamus, *quasi a casto plane puroque corpore.* Certe ᾗ *plane* ad *casto* referenda est haud dubie. Et quam frequentes sint in libris antiquis id genus transpositiones, nemo ignorat.

πολ-

ctitate reiecit; omnibusque numeris pudoris, πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν, εὐσχήμως πεσεῖν. 10 Praeterea Celer, eques Romanus, cui Cornelia obiiciebatur, quum in comitio virgis caederetur, in hac voce perstiterat, *quid feci? nihil feci.* 11 Ardebat ergo Domitianus & crudelitatis & iniquitatis infamia. Arripit Licinianum, quod in agris suis occultasset Corneliae libertam: ille ab iis, quibus erat curae, praemonetur, si comitium & virgas pati nollet, ad confessionem confugeret, quasi ad veniam: fecit. 12 Loquutus est pro absente Herennius Senecio tale quiddam, quale est illud, κεῖται Πάτροκλος. Ait enim, *ex Aduocato nuntius factus sum. Recessit Licinianus.* 13 Gratum hoc Domitiano, adeo quidem, vt gaudio proderetur, diceretque; *Absoluit nos Licinianus.* Adiecit etiam, *Non esse verecundiae eius instandum:* ipsi

πολλὴν πρόνοιαν) Versus Euripidis in Hecuba. Inspiciamus totam Talthybii de vltimo actu vitae Polyxenae narrationem vers. 568 Ἡ δὲ θνήσκουσ' ὅμως Πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν εὐσχήμως πεσεῖν Κρύπτουσ' ἃ κρύπτειν ὄμματ' ἀρσένων χρεών. Transtulit Ouid. met. 13, 479

Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas
Cum caderet, castique decus seruare pudoris.

De simili decoris & verecundiae in moribundis studio plura hic notauit Cortius. V. G. de Lucretia Ouid. Fast. 2, 833

Tunc quoque iam moriens, ne non procumbat honeste,
Respicit; haec etiam cura cadentis erat.

10 in comitio) More veteri. Liu. 22, 57 *L. Cantilius, scriba Pontificis, quos nunc minores Pontifices appellant, qui cum Floronia* (Vestalia, sub terram ad portam Collinam necata) *stuprum fecerat, a Pontifice Maximo eo vsque virgis in comitio caesus erat, vt inter verbera expiraret.*

12 *κεῖται Πάτροκλος*) Iliad. Σ, 20 vbi Antilochus Patrocli mortem ita narrat Achilli, Κεῖται Πάτροκλος. νέκυος δὲ δὴ ἀμφιμάχονται Γυμνοῦ· ἀτὰρ τάγε τεύχε' ἔχει κορυθαίολος Ἕκτωρ. De hoc loco Quinctil. 10, 1, 49 *Narrare vero quis breuius* (potest) *quam qui mortem nuntiat Patrocli?*

13 *non esse - instandum*) Vt

ipsi vero permisit, si qua posset, ex rebus suis rape-
ret, antequam bona publicarentur; exsilium molle,
14 velut praemium, dedit. Ex quo tamen postea cle-
mentia diui Neruae translatus est in Siciliam, vbi
nunc profitetur, seque de fortuna praefationibus vin-
15 dicat. Vides, quam obsequenter paream tibi, qui
non solum res vrbanas, verum etiam peregrinas tam
sedulo scribo, vt altius repetam. Et sane putabam
te, quia tunc abfuisti, nihil aliud de Liciniano au-
disse, quam relegatum ob incestum. Summam
16 enim rerum nuntiat fama, non ordinem. Mereor,
vt vicissim, quid in oppido tuo, quid in finitimis
agatur (solent enim notabilia quaedam incidere)
perscribas: denique quidquid voles, dummodo non
minus longa epistola nunties. Ego non paginas
tantum, sed etiam versus syllabasque numerabo.
Vale.

XII. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Marcellini factum laudat, qui defuncti scribae residuum salarium apud se subsidere noluerit.

Amas Egnatium Marcellinum, atque etiam mihi
saepe commendas: amabis magis commenda-
2 bisque, si cognoueris recens eius factum. Quum
in

Vt reuocatus ab exilio caussam dicat, aut crimen fateatur. Scilicet metuerat tyrannus ne forti defensione Licinianus inuidiam sibi maiorem crearet: triumphat igitur, Licinianum fuga sua & voluntario exilio confessionem edidisse, non falso crimine interfectam Corneliam: igitur beneficium agnoscit secessum Liciniani, & ei praemium tribuit, molle exilium.

14 *praefationibus*) Vid. 2, 3, 1. *Prolusiones* fere appellant recentiores, item in disputationes *studiorum instauratione* habitas.

12, 2 *sub-*

in prouinciam quaestor exisset, scribamque, qui sorte
obtigerat, ante legitimum salarii tempus amisisset,
quod acceperat scribae daturus, intellexit & statuit
subsidere apud se non oportere. Itaque reuersus, 3
Caesarem, deinde, Caesare auctore, senatum con-
suluit, quid fieri de salario vellet. Parua, sed ta-
men quaestio. Heredes scribae sibi; praefecti aera-
rio populo vindicabant. Acta caussa est: dixit he- 4
redum aduocatus, deinde populi: vterque percom-
mode. Caecilius Strabo aerario censuit inferendum:
Baebius Macer heredibus dandum. Obtinuit Stra-
bo. Tu lauda Marcellinum, vt ego statim feci. 5
Quamuis enim abunde sufficiat illi, quod est & a
principe & a senatu probatus; gaudebit tamen testi-
monio tuo. Omnes enim, qui gloria famaque du- 6
cuntur, mirum in modum adsensio & laus, a mi-
noribus etiam profecta, delectat. Te vero Mar-
cellinus ita reuereretur, vt iudicio tuo plurimum tri-
buat. Accedit his, quod, si cognouerit factum 7
suum isto vsque penetrasse, necesse est, laudis suae
spatio, & cursu, & peregrinatione laetetur. Ete-
nim, nescio quo pacto, vel magis homines iuuat
gloria lata, quam magna. Vale.

XIII. C. PLINIVS CORNELIO TACITO SVO S.

Municipes suos hortatus, vt scholam instituant, etiam tertiam sumtus partem pollicitus; rogat Tacitum, vt praeceptores circumspiciat.

Saluum te in vrbem venisse gaudeo. Venisti autem, si quando alias, nunc maxime mihi desideratus.

12, 2 *subsidere*) Explicamus ad 2,16,4.

7 *gloria lata quam magna*) *Lata*, quae ad multos peruasit, vt

ratus. Ipſe pauculis adhuc diebus in Tuſculano commorabor, vt opuſculum, quod eſt in manibus,
2 abſoluam. Vereor enim, ne, ſi hanc intentionem iam in finem laxauero, aegre reſumam: interim ne quid feſtinationi meae pereat, quod ſum praeſens petiturus, hac quaſi praecurſoria epiſtola rogo. Sed prius accipe cauſſas rogandi. (deinde ipſum, quod
3 peto). Proxime quum in patria mea fui, venit ad me ſalutandum municipis mei filius praetextatus. Huic ego, *Studes?* inquam. Reſpondit, *Etiam. Vbi? Mediolani. Cur non hic?* Et pater eius, (erat enim vna, atque etiam ipſe adduxerat puerum.)
4 *Quia nullos hic praeceptores habemus. Quare nullos? Nam vehementer intererat veſtra, qui patres eſtis,* (&

vt etiam remoti locorum interuallis de nobis audiant; *magna* quae magnifica nobis facta, ſed inter paucos tribuit.

13, 1 *in Tuſculano commor.*) Nimirum *Tuſculanum* etiam praedium habuit Plinius. Vid. 5, 6, 45.

2 *in finem laxauero*) *In finem* eſt verſus finem. Quid autem ſit *laxare intentionem* dubitationem non habet, nimirum *remittere* ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum. * Commoda igitur eſt lectio Aldi & MSS. Palatinorum. Verum eſt alia etiam non minoribus praeſidiis nixa, *in fine intermiſero*, quam pro gloſſa habuit Cellarius; alteri autem Cortius praetulit. Mihi N. L.

feſtinationi) Paullo aliter hoc nomine vtuntur Romani, quam linguae hodiernae his, quae Synonyma ei habentur. Significat enim non actum modo, quo vrgemus opus, ſed etiam ſtudium & cupiditatem mox perficiendi, aut perfectum videndi opus alterius. Sic Cicero in nobiliſſima ad Lucceium epiſtola 5, 12 vbi etiam *alacritatem* eodem modo accipit; ſic hoc in loco Plinius.

(*deinde - peto*) * Incluſa tum Medicei libri auctoritate, tum eo nomine abeſſe vult Cortius, quod putidum faciant Plinium. Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἐγὼ δώην, ἕτερον δ' ἀπονεύσω. Rogationem ſuam quidni in duo quaſi capita tribuat, *in cauſſas rogandi*, & in *ipſum* id, *quod petit?*

3 *Mediolani*) Commode huc aduocat Cellarius Inſcriptionem ex Grut. p. 177, 4 qua vel vrbs vel pars eius *Nouarum Athenarum* nomine indicatur.

5 (*omnia*

(& opportune complures patres audiebant) *liberos*
vestros hic potissimum discere. Vbi enim aut iucun-
dius morarentur, quam in patria; aut pudicius con-
tinerentur, quam sub oculis parentum? aut minore
sumtu, quam domi? Quantulum est ergo, collata 5
pecunia, conducere praeceptores? quodque nunc in
habitationes, in viatica, in ea quae peregre emun-
tur, (omnia autem peregre emuntur) impenditis,
adiicere mercedibus? Atque adeo ego, qui nondum
liberos habeo, paratus sum pro republica nostra, quasi
pro filia vel parente, tertiam partem eius, quod
conferre vobis placebit, dare. Totum etiam polli- 6
cerer, nisi timerem, ne hoc munus meum quandoque
ambitu corrumperetur, vt accidere multis in locis
video, in quibus praeceptores publice conducuntur.
Huic vitio vno remedio occurri potest, si parentibus 7
solis ius conducendi relinquatur, iisdemque religio
recte iudicandi necessitate collationis addatur. Nam 8
qui fortasse de alieno negligentes, certe de suo dili-
gentes erunt: dabuntque operam, ne a me pecuniam
[non] nisi dignus, accipiat, si accepturus & ab ipsis
erit.

5 (*omnia autem emuntur*) Inclusa in quibusdam absunt. Sed habent optimi & plures libri.

.. *tertiam partem eius*) Considera lector prudentem Secundi liberalitatem, & quas quasi fidiculas suis municipibus adhibeat, ad extorquendam & ipsis collationem. Non pollicetur certam summam: Sed solus promittit trientem eius summae cuius reliqui municipes bessem collaturi essent. Itaque non pudorem modo bonorum virorum acuit, vt erubescant nimis parum conferre; sed ipsam quorundam maleuolentiam seruire optimo instituto cogit. Procul dubio enim erant, qui iactationem interpretarentur illam Plinii promissionem, eaque vt ipsi non paruo constaret, plus quam alioqui tulisset animus, conferrent.

8 *ne a me pecun.* [*non*] *nisi dignus*) Varietatem circa hunc locum notarunt viri docti, quod

9 *erit. Proinde consentite, conspirate, maioremque animum, ex meo sumite, qui cupio esse quam plurimum, quod debeant conferre. Nihil honestius praestare liberis vestris, nihil gratius patriae potestis. Edoceantur hic, qui hic nascuntur, statimque ab infantia natale solum amare, frequentare consuescant.*
10 *Atque vtinam tam claros praeceptores inducatis, vt a finitimis oppidis studia hinc petantur! vtque nunc liberi vestri aliena in loca, ita mox alieni in hunc*
11 *locum confluant.* Haec putaui altius & quasi a fonte repetenda; quo magis scires, quam gratum mihi foret, si susciperes, quod iniungo. Iniungo autem, & pro rei magnitudine rogo, vt ex copia studiosorum, quae ad te ex admiratione ingenii tui conuenit, circumspicias praeceptores, quos solicitare possimus; sub ea tamen conditione, ne cui fidem meam obstringam. Omnia enim libera parentibus seruo. Illi iudicent, illi eligant: ego mihi curam tantum & im-
12 pendium vindico. Proinde si quis fuerit repertus, qui ingenio suo fidat, eat illuc ea lege, vt hinc nihil aliud certum, quam fiduciam suam ferat. Vale.

XIV.

quod pro *a me* habent *meam* quidam, alii *eam*, alii denique vtrumque. Sed illud nemo, quod sciam, obseruauit, negationem hic plane incongruam esse, & ad sententiam perturbandam euertendamque pertinere. Quid enim? illudne dari operam vult Secundus, *Ne non accipiat nisi dignus?* an potius, *Ne accipiat nisi dignus?* Igitur *non* illud importunum vncis certe inclusi, ne temere turbet aliquid, dum librorum praesidio quandoque eiiciatur, vel praecedens *ne* in *vt* mutetur.

14, 1 In-

XIV. C. PLINIVS PATERNO SVO S.

Hendecaſyllabos, quorum laſciuiam excuſat, iudicio Paterni ſubmittit.

Tu fortaſſe orationem, vt ſoles, & flagitas & ex-
ſpectas: at ergo, quaſi ex aliqua peregrina deli-
cataque merce, luſus meos tibi prodo. Accipies 2
cum hac epiſtola hendecaſyllabos noſtros: quibus nos
in vehiculo, in balineo, inter coenam oblectamus
otium temporis. His iocamur, ludimus, amamus, 3
dolemus, querimur, iraſcimur: deſcribimus aliquid
modo preſſius, modo elatius: atque ipſa varietate
tentamus efficere, vt alia aliis, quaedam fortaſſe
omnibus placeant. Ex quibus tamen ſi nonnulla tibi 4
paullo petulantiora videbuntur, erit eruditionis tuae
cogitare, ſummos illos & grauiſſimos viros, qui ta-
lia ſcripſerunt, non modo laſciuia rerum, ſed ne ver-
bis quidem nudis abſtinuiſſe. quae nos refugimus,
non quia ſeueriores (vnde enim?) ſed quia timi-
diores ſumus. Scimus alioqui huius opuſculi illam 5
eſſe veriſſimam legem, quam Catullus expreſſit,

Nam caſtum eſſe decet pium poëtam
Ipſum, verſiculos nihil neceſſe eſt:
Qui tunc denique habent ſalem & leporem,
Si ſunt molliculi & parum pudici.

14, 1 *luſus meos tibi prodo*) Verum quidem eſt, quod hic obſeruat Cortius *prodere* eſſe interdum ſimpliciter proferre, producere. Sed tamen nihil impedit, quo minus hoc potiſſimum verbo vſum dicamus Plinium, vti ſignificaret, ſe arcana quaſi ſua, & non temere omnibus oſtendenda, illi aperire. Hoc ſuadet etiam ſ. 6.

2 *hendecaſyllabos*) De toto illo inſtituto ſuo, verſiculos faciendi, agit 7, 4.

5 *Catullus*) Extant carm. 16 ad Aurelium & Furium. add. quae dicimus ad illa 4, 27, 4 *I nunc, quiſquis amat.*

6 Ego quanti faciam iudicium tuum, vel ex hoc potes
aeſtimare, quod malui omnia a te penſitari, quam
electa laudari. Et ſane quae ſunt commodiſſima,
7 deſinunt videri, quum paria eſſe coeperunt. Prae-
terea ſapiens ſubtiliſque lector, debet non diuerſis
conferre diuerſa, ſed ſingula expendere, nec dete-
rius alio putare, quod eſt in ſuo genere perfectum.
8 Sed quid ego plura? Nam longiore praefatione vel
excuſare vel commendare ineptias, ineptiſſimum eſt.
Vnum illud praedicendum videtur, cogitare me has
nugas meas ita inſcribere, HENDECASSYLLABI,
9 qui titulus ſola metri lege conſtringitur. Proinde
ſiue *epigrammata*, ſiue *idyllia*, ſiue *eclogas*, ſiue (vt
multi) *poëmatia*, ſeu quod aliud vocare malueris, li-
cebit voces: ego tantum *hendecaſyllabos* praeſto.
10 A ſimplicitate tua peto, vt, quod de libello meo di-
cturus es aliis, mihi dicas: neque eſt difficile, quod
poſtulo. Nam ſi hoc opuſculum noſtrum aut po-
tiſſimum eſſet aut ſolum, fortaſſe poſſet durum vi-
deri

6 cum paria eſſe coeper.) Cum vno tenore plura leguntur breuia carmina, aeque arguta, aeque ſalſa, gratiam amittunt omnia, vel ob id ipſum, quod nihil eminet. Haec ipſa cauſſa eſt, quod argutiis illis, quibus condiuntur epigrammata in ſeria oratione caute admodum & moderate vtendum eſt non minus quam condimentis acrioribus &c.

8 metri lege) Vndecim nimirum ſyllabarum menſurae adſtricti ſunt verſiculi; quo in genere ſunt Sapphici, Phaleuci, & Hipponactei.

9 hendecaſyllabos praeſto) Poſterior vox in bonis quibusdam libris abeſt; & poteſt intelligi ex ſuperioribus *voco.* Sed elegans etiam eſt *praeſto*, ex forenſi illa ſignificatione, q. d. ego nihil aliud promitto niſi verſiculos XI ſyllabis concluſos; Si quis v. g. *epigrammata* expectet, is ſibi imputet, ſi falſus fuerit: non mihi qui nihil promiſerim.

10 a ſimplicitate tua) Candore adulari, diſſimulare, mentiri, neſcio.

quaere

deri dicere, *quaere quod agas:* molle & humanum est, *habes, quod agas.* Vale.

XV. C. PLINIVS FVNDANO SVO S.

Futuro consuli, vt auguratur, Asinium, tanquam eius quaestorem futurum, commendat.

Si quid omnino, hoc certe iudicio facio, quod Asinium Rufum singulariter amo. Est homo eximius & bonorum amantissimus. Cur enim non me quoque inter bonos numerem? Idem Cornelium Tacitum (scis quem virum) arcta familiaritate complexus est. Proinde si vtrumque nostrum probas, 2
de Rufo quoque necesse est idem sentias, quum sit ad connectendas amicitias vel tenacissimum vinculum, morum similitudo. Sunt ei liberi plures. Nam 3
in hoc quoque functus est optimi ciuis officio, quod foecunditate vxoris large frui voluit eo saeculo, quo plerisque etiam singulos filios orbitatis praemia graues faciunt: quibus ille despectis, aui quoque nomen adsumsit. Est enim auus, & quidem ex Saturio Firmo, quem diliges vt ego, si, vt ego, propius inspexe-

quaere quod agas) Circumspice aliud scribendi genus, in quo operae pretium facias: in hoc enim laudem vix assequeris. Contra Plinio potest dici, Habes orationes, in quibus decus aliquod iam consecutus es, in his porro elabora, & spera plausum eruditum; quid tibi vis cum versiculis, quibus facilius partim gloriam effundes, quam nouam parias.

15 1 *iudicio facio*) Non caeco impetu, amore praecurrente cognitionem: sed postquam inspexi hominem, & iudicaui amore meo dignum.

3 *orbitatis praemia*) Orbos enim captant reliqui, & infimis blanditiis testamenti honorem ab iis promereri cupiunt. Multa in orborum captatores Horatius v. g. Sat. 2, 5, 28 sqq. & Iuuenalis 4, 18 inprimis 5, 137 *Dominus tamen, & Domini Rex Si vis tu fieri nullus tibi paruulus aula Luserit Aeneas, nec filia dulcior illo.* it. 6, 3, 8

4 ſpexeris. Haec eo pertinent, vt ſcias, quam copio-
ſam, quam numeroſam domum vno beneficio ſis
obligaturus? ad quod petendum, voto primum,
5 deinde bono quodam omine adducimur. Optamus
enim tibi ominamurque in proximum annum con-
ſulatum. Ita nos virtutes tuae, ita iudicia principis
6 augurari volunt. Concurrit autem, vt ſit eodem
anno quaeſtor, maximus ex liberis Rufi, Aſinius Baſ-
ſus, iuuenis, (neſcio an dicam, quod me pater &
ſentire & dicere cupit, adoleſcentis verecundia vetat)
7 ipſo patre melior. Difficile eſt, vt mihi de abſente
credas; quanquam credere ſoles omnia, tantum in
illo induſtriae, probitatis, eruditionis, ingenii, ſtu-
dii, memoriae denique eſſe, quantum expertus inue-
8 nies. Vellem tam ferax ſaeculum bonis artibus ha-
beremus, vt aliquos Baſſo praeferre deberes: tum
ego te primus hortarer monerem que, circumferres
oculos, ac diu penſitares, quem potiſſimum eligeres.
9 Nunc vero: ſed nihil volo de amico meo arrogan-
tius: hoc ſolum dico, dignum eſſe iuuenem, quem
more

3, 8 ſqq. & 12, 99. Lepidiſſimus autem vt vbique ita circa hoc argumentum, in mortuorum Dialogis Lucianus.

5 iudicia principis) optimi ac ſapientiſſimi, Traiani, bonos eligere conſueti.

6 neſcio an dicam) Nota, qui veram pulchritudinem vel amas, vel intelligere cupis, vt amare poſſis; obſerua igitur ἦθος mirificum, pater videri cupit filium ſuum ſe ipſo meliorem, adoleſcentis verecundia vetat hoc dicere Plinium. Ita me Deus amet, vt pater ille amabilis, vt amari digniſſimus filius, vt venuſtiſſimus, qui iſta prodiderit, Secundus, & ipſa dubitatione ſua quaſi animauerit, atque in rem praeſentem nos deduxerit.

9 Nunc vero: ſed) Apoſiopeſis elegans. Reticet, quod triſte erat commemorare, & inuidioſum, nimirum ſaeculum adeo effoetum & inane, vt inueniri par Baſſo virtus non poſſit.

in

more maiorum in filii locum adſumas. Debent autem ſapientes viri, vt tu, tales quaſi a repub. liberos accipere, quales a natura ſolemus optare. Decorus erit tibi conſuli quaeſtor patre praetorio, propinquis conſularibus: quibus, iudicio ipſorum, quanquam adoleſcentulus adhuc, iam tamen inuicem ornamento eſt. 10
Proinde indulge precibus meis, obſequere 11
conſilio, & ante omnia, ſi feſtinare videor, ignoſce: primum [quia votis ſuis amor plerumque praecurrit: deinde] quod in ea ciuitate, in qua omnia quaſi ab occupantibus aguntur, quae legitimum tempus exſpectant, non matura, ſed ſera ſunt: deinde, quod rerum, quas adſequi cupias, praeſumtio ipſa iucunda eſt. Reuereatur iam te Baſſus vt conſulem: tu di- 12
lige eum vt quaeſtorem: nos denique, vtriusque veſtrum amantiſſimi, duplici laetitia perfruamur. Et- 13
enim quum ſic te, ſic Baſſum diligamus, vt & illum cuiuscunque, & tuum quemcunque quaeſtorem in petendis honoribus omni opera, omni labore, gratia ſimus iuuaturi; perquam iucundum nobis erit, ſi in eundem [iuuenem] ſtudium noſtrum, & amicitiae

in filii locum) Religionem enim & pietatem quaſi paternam inter Conſulem & Quaeſtorem intercedere volebant Romani, de qua *ſortis neceſſitudine* vt ibi vocatur, loca Ciceronis plura laudat Boſius ad Nepotis Catonem 1, 3.

11 [*quia votis - deinde*]) Haec Cortio teſte abſunt in optimis libris & vix efficiunt ſententiam Plinio dignam.

deinde) Sic libri optimi modo laudati: alii habent *in ſumma*.

praeſumtio) Fructus quaſi praecox, cum ante tempus legitimum frui licet votis. Videmus hoc quotidie in lautorum hominum epulis, qui aſparagos, piſa, ceraſa, flores, res alioquin ſatis vulgares, tempore non ſuo magno redimunt, maturas adſpernantur.

13 [*iuuenem*]) Deſideratur haec vox in bonis quibusdam

citiae meae & consulatus tui ratio contulerit: si denique precibus meis tu potissimum adiutor accesseris, cuius senatus & suffragio libentissime indulgeat, & testimonio plurimum credat. Vale.

XVI. C. PLINIVS VALERIO PAVLLINO SVO S.

Hortatur ad studium, quum sit literis adhuc honor.

Gaude meo, gaude tuo, gaude etiam publico nomine. Adhuc honor studiis durat. Proxime, quum dicturus apud centumuiros essem, adeundi mihi locus, nisi a tribunali, nisi per ipsos iudices,
2 non fuit: tanta stipatione caetera tenebantur. Ad hoc quidam ornatus adolescens, scissis tunicis, vt in frequentia solet, sola velatus toga perstitit, & quidem horis septem. Nam tamdiu dixi, magno
3 cum labore, sed maiore cum fructu. Studeamus ergo, nec desidiae nostrae praetendamus alienam. Sunt qui audiant, sunt qui legant: nos modo dignum aliquid auribus, dignum chartis elaboremus. Vale.

XVII.

dam libris, & abesse potest, iudice Cortio.

16, 2 *scissis tunicis*) Merito miratur Marklandus ad Stat. Sylu. 4, 9, 24 quomodo scindi tunicae potuerint, toga integra suspicaturque legendum *scissa toga, sola velatus tunica.* Huic ita satis putabat fieri posse Cortius, quod toga laxius iniecta prementibus facillime cederet, eam potuisse integram seruari, non item tunicam pressius adstrictam. Nobis videbatur ita etiam tueri licere lectionem receptam, vt dicamus, togam & robustiorem & in brachium humerosque collectam facilius vim vrgentium sustinuisse, quam tenuioris fili tunicas, quas ita colligere non licuisset. Ita nostris moribus pallio integro scindi possunt vestes aliae.

17, 1 *quod*

XVII. C. PLINIVS GALLO SVO S.

Admonitus a Gallo, Corelliae suam operam contra designatum consulem pollicetur, idque propter Corellii patris in se merita, quae praedicat.

Et admones & rogas, vt suscipiam absentis Corel-
liae caussam contra C. Caecilium, consulem de-
signatum. Quod admones, gratias ago: quod ro-
gas, queror. Admoneri enim debeo, vt sciam:
rogari non debeo, vt faciam, quod mihi non face-
re turpissimum est. An ego tueri Corellii filiam 2
dubitem? Est quidem mihi cum isto, contra quem
me aduocas, non plane familiaris, sed tamen ami-
citia. Accedit huc dignitas hominis, atque hic ipse, 3
cui destinatus est, honor: cuius nobis hoc maior
habenda reuerentia est, quod iam illo functi sumus.
Naturale est enim, vt ea, quae quis adeptus est ipse,
quam amplissima existimari velit. Sed mihi cogi- 4
tanti, adfuturum me Corellii filiae, omnia ista fri-
gida & inania videntur. Obuersatur oculis ille vir,
quo neminem aetas nostra grauiorem, sanctiorem,
subtiliorem denique tulit: quem ego, quum ex ad-
miratione diligere coepissem, quod euenire contra
solet, magis admiratus sum, postquam penitus in-

17, 1 *quod rogas, queror*) Vt ille Terentianus Chremes Andr. 3, 3, 12 *Ah ne me obsecra, Quasi hoc te orando a me impetrare oporteat.* Pluscula ex hoc genere sunt apud Ciceronem, quibus indicatur, in vera amicitia non opus esse precibus ad hoc vt alter alterius commoda procuret; indicato tantum opus esse, & monitu, vt sciatur, qua ratione consuli illi queat.

2 *Corellii filiam*) De quo 1, 12. & 3, 3 quae ad ipsam Corelliam scripta est.

non plaue familiaris) Lectio elegans & vera a Cortio e MSS. prolata. *Non plane familiaris* amicitia, *sed amicitia tamen.* Consueta Plinio ellipsis. Etiam reliqua, in quibus a Cellariana editione hic discedi-tur, Cortii debentur diligentiae.

4 *quod euenire contra sol.*)

5 spexi. Inspexi enim penitus: nihil a me ille secre-
tum, non ioculare, non serium, non triste, non
6 laetum. Adolescentulus eram, & iam mihi ab illo
honor, atque etiam (audebo dicere) reuerentia, vt
aequali, habebatur. Ille meus in petendis honori-
bus suffragator & testis; ille in inchoandis deductor &
comes; ille in gerendis consiliator & rector; ille
denique in omnibus officiis nostris, quanquam &
imbecillus & senior, quasi iuuenis & validus con-
7 spiciebatur. Quantum ille famae meae domi, quan-
tum in publico, quantum etiam apud principem ad-
8 struxit? Nam quum forte de bonis iuuenibus apud
Neruam imperatorem sermo incidisset & plerique
me laudibus ferrent, paullisper se intra silentium te-
nuit, quod illi plurimum auctoritatis addebat; de-
inde grauitate, quam noras, *Necesse est*, inquit,
parcius laudem Secundum, quia nihil nisi ex consi-
9 *lio meo facit.* Qua voce tribuit mihi, quantum pe-
tere voto immodicum erat: nihil me facere non sa-
pientissime, quum omnia ex consilio sapientissimi
viri facerem. Quin etiam moriens, filiae suae, (vt
ipsa solet praedicare) *Multos quidem amicos*, inquit,
tibi in longiore vita paraui, praecipuos tamen, Se-
10 *cundum & Cornutum.* Quod dum recordor, in-
telligo mihi laborandum, ne qua parte videar hanc
11 de me fiduciam prouidentissimi viri destituisse. Qua-
re ego vero Corelliae adero promtissime; nec subi-
re

Plerique enim extra nitent, introrsum turpes; quo magis noueris, eo magis contemnendi. Hinc illud quod minuit praesentia famam, quod pauca adeo beata coniugia.

11 quare ego vero) Vid. de hac compositione ad 3, 8, 4.

vt

ro offenſas recuſabo; quanquam non ſolum veniam me, verum etiam laudem apud iſtum ipſum, a quo, vt ais, noua lis fortaſſe, vt feminae, intenditur, arbitror conſequuturum, ſi haec eadem in actione, latius ſcilicet & vberius, quam epiſtolarum anguſtiae ſinunt, contigerit mihi vel in excuſationem, vel etiam in commendationem meam dicere. Vale.

XVIII. C. PLINIVS ANTONINO SVO S.

Antonini epigrammata Graeca laudat, ex quibus Latine ſe, ſed impari ſucceſſu, conuertiſſe dicit.

Quemadmodum magis approbare tibi poſſum, quantopere mirer epigrammata tua Graeca, quam quod quaedam aemulari Latine & exprimere tentaui? In deterius quidem. Accidit hoc primum imbecillitate ingenii mei, deinde inopia, vel potius, vt Lucretius ait, egeſtate patrii ſermonis. Quod ſi 2 haec, quae ſunt & Latina, & mea, habere tibi aliquid venuſtatis videbuntur, quantum putas ineſſe eis gratiae, quae & a te, & Graece, proferuntur? Vale.

XIX.

vt feminae) Scio quas interpretationes admittat ἡ *vt*. Poteſt intelligi, *tanquam feminae*, quae conſilii inops ſit. Verum hoc prudentiae aduerſarii repugnat & honeſtati, quam non negat illi hoc ipſo loco Plinius. Poteſt intelligi de iuribus & priuilegiis mulierum, & hoc malim. * Sed vide tamen, an non commodius ſit, ſi addicant quandoque libri, legere ſimpliciter, *nam lis fortaſſe* huic *feminae intenditur*.

18 *Antonino*) Conf. ſupra 4, 3.

1 *vt Lucretius ait*) V. g. de *homoeomeria* Anaxagorae 1, 832 *Quam Graeci memorant, nec noſtra dicere lingua Concedit nobis patrii ſermonis egeſtas.* Add. 1, 140. Eſt autem *egeſtas* amplius quiddam & grauius, quam *paupertas*.

XIX. C. PLINIVS HISPVLLAE SVAE S.

Vxoris ingenium & mores, soceri sorori, quae educauerat, mirifice laudat & gratias agit.

Quum sis pietatis exemplum, fratremque optimum, & amantissimum tui, pari caritate dilexeris, filiamque eius, vt tuam, diligas, nec tantum amitae eius, verum etiam patris amissi adfectum repraesentes; non dubito, maximo tibi gaudio fore, quum cognoueris, dignam patre, dignam te,
2 dignam auo euadere. Summum est acumen, summa frugalitas: amat me, quod castitatis indicium est. Accedit his studium literarum, quod ex mei caritate con-
3 cepit. Meos libellos habet, lectitat, ediscit etiam. Qua illa solicitudine, quum videor acturus, quanto, quum egi, gaudio adficitur? Disponit, qui nuntient sibi, quem adsensum, quos clamores excitarim, quem euentum iudicii tulerim. Eadem, si quando recito, in proximo, discreta velo, sedet, laudesque nostras
4 auidissimis auribus excipit. Versus quidem meos cantat formatque cithara, non artifice aliquo docen-
5 te, sed amore, qui magister est optimus. His ex caussis in spem certissimam adducor, perpetuam nobis maioremque in dies futuram esse concordiam. Non enim aetatem meam, aut corpus, quae paul-
6 latim occidunt ac senescunt, sed gloriam diligit. Nec aliud

19 Hispullae) Corellii, de quo 1,12 & 3,3 itemque 4,17 viduae.

1 fratrem optimum) Patrem Calpurniae secundae coniugis Plinii nostri ante patrem suum Fabatum, quod vel ex hac epistola verbisque quae tractamus apparet, defunctum.

3 quos clamores) Plausus vid. 4,5,1.

20,3 ama-

aliud decet tuis manibus educatam; tuis praeceptis
inſtitutam: quae nihil in contubernio tuo viderit, ni-
ſi ſanctum honeſtumque: quae denique amare me
ex tua praedicatione conſueuerit. Nam quum ma- 7
trem meam parentis loco venerarere; me quoque a
pueritia ſtatim formare, laudare, talemque, qua-
lis nunc vxori meae videor, ominari ſolebas. Cer- 8
tatim ergo tibi gratias agimus: ego, quod illam mi-
hi: illa, quod me ſibi dederis, quaſi inuicem ele-
geris. Vale.

XX. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

De libris Maximi cum laude eorundem iudicat.

Quid ſenſerim de ſingulis libris tuis, notum tibi,
vt quemque perlegeram, feci. Accipe nunc,
quid de vniuerſis generaliter iudicem. Eſt opus 2
pulchrum, validum, acre, ſublime, varium, elegans,
purum, figuratum, ſpatioſum etiam, & cum ma-
gna tua laude diffuſum. In quo tu ingenii ſimul
dolorisque velis latiſſime vectus es, & horum vtrum-
que inuicem adiumento fuit. Nam dolori ſublimi- 3
tatem & magnificentiam ingenium; ingenio vim &
amaritudinem dolor addidit. Vale.

XXI. C. PLINIVS VELIO CEREALI SVO S.

Heluidias ſorores, a partu exſtinctas, deflet.

Triſtem & acerbum caſum Heluidiarum ſororum! Vtraque a partu, vtraque filiam enixa deceſſit. Adſi-

20, 3 amaritudinem) Quam δριμύτητα vocant Graeci, acrimoniam vehementem ac mordacem, quae ad iram, inuidiam, reprehenſionem, ſeueritatem, pertinet.

21, 1 Heluidiarum) De quarum patre & actione librisque,

2 Adficior dolore, nec tamen ſupra modum doleo. Ita mihi luctuoſum videtur, quod puellas honeſtiſſimas in flore primo foecunditas abſtulit. Angor infantium ſorte, quae ſunt parentibus ſtatim, & dum naſcuntur, orbatae. Angor optimorum maritorum,
3 angor etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quoque perſeuerantiſſime diligo, vt actione mea, librisque teſtatum eſt, cui nunc vnus ex tribus liberis ſupereſt, domumque, pluribus adminiculis paullo ante fundatam, deſolatus fulcit ac
4 ſuſtinet. Magno tamen fomento dolor meus adquieſcet, ſi hunc ſaltem fortem & incolumem, paremque illi patri, illi auo fortuna ſeruauerit. Cuius ego pro ſalute, pro moribus, hoc ſum magis anxi-
5 us: quod vnicus factus eſt. Noſti in amore mollitiem animi mei, noſti metus. Quo minus te mirari oportebit, quod plurimum timeam, de quo plurimum ſpero. Vale.

XXII. C. PLINIVS SEMPRONIO RVFO SVO S.

Iunii Maurici grauiter & fortiter dicta.

Interfui principis optimi cognitioni, in conſilium adſumtus. Gymnicus agon apud Viennenſes, ex cuiusdam teſtamento, celebrabatur. Hunc Trebonius Rufinus, vir egregius nobisque amicus, in duumuiratu ſuo tollendum abolendumque curauit.
2 Negabatur ex auctoritate publica feciſſe. Egit ipſe cauſſam non minus feliciter quam diſerte. Com-

men-

que, quos deinde ſ. 3 commemorat, agit infra 9, 13.

22, 1 *in duumuiratu*) *Duumuiros* in coloniis & municipiis eo loco fuiſſe inter decuriones, quo in Senatu Romano Conſules, notum. Laudarunt iam hic viri docti Sigonium de iure Ital. 3, 4.

3 vel-

mendabat actionem, quod tanquam homo Romanus & bonus ciuis in negotio suo mature & grauiter loquebatur. Quum sententiae perrogarentur, dixit 3
Iunius Mauricus (quo viro nihil firmius, nihil verius) non esse restituendum Viennensibus agona: adiecit, *vellem etiam Romae tolli posset.* Constanter, inquis, & fortiter. Quidni? Sed hoc Maurico no- 4
uum non est. Idem apud Neruam imperatorem non minus fortiter. Coenabat Nerua cum paucis. Veiento proximus, atque etiam in sinu recumbebat. Dixi omnia, quum hominem nominaui. Incidit 5
sermo de Catullo Messalino, qui, luminibus orbatus, ingenio saeuo mala caecitatis addiderat: non verebatur, non erubescebat, non miserebatur: quo saepius a Domitiano non secus ac tela, quae & ipsa caeca & improuida feruntur, in optimum quemque con-

3 vellem etiam Romae) Viri graues semper ludos publicos, otii, luxuriae, libidinum officinas vel contemserunt vel reprehenderunt: Christiani etiam detestati sunt, ac *daemonum malorum consistoria* dixere.

5 dixi omnia) Satis tibi iam descripsi hominem, cum nominaui. Impotentem adulatorem & gratia principis abutentem colligas ex Iuuenalis 3, 185 & 6, 113. Cum Catullo Messalino iungit 4, 113 vbi Senatum Domitiani recenset de magno pisce conuocatum, *Et cum mortifero prudens Veiento Catullo, qui mox Coecus, adulator* ab eo vocatur. Dicit deinde talem sententiam Veiento, vnde inter principes adulatores fuisse intelligas.

Catullo Messalino) De quo modo ex Iuuenali. Vnde probari possit, esse eum ipsum Catullum, cuius Cyrenaicae praefecti crudelitatem in Iudaeos, & miserum vitae exitum enarrat Iosephus de B. Iud. 7. extr. nescio. Ingenium quidem conuenit, nec repugnant tempora. Inter dedecora saeculi Domitiani refert etiam Messallinum Tac. Agric. c. 45.

mala caecitatis) Non physica vt distinguunt hodie, sed moralia, quae statim sequuntur, quod non erubesceret &c. Iuuenalis aliter, sed amare non minus de eodem homine 4, 113 *Qui nunquam visae flagrabat amore puellae.*

6 no-

6 contorquebatur. De eius nequitia sanguinariisque
sententiis in commune omnes super coenam loque-
bantur, cum ipse imperator, *Quid putamus passu-*
rum fuisse, si viueret? & Mauricus, *nobiscum coe-*
7 *naret.* Longius abii, libens tamen. Placuit ago-
na tolli, qui mores Viennensium infecerat, vt noster
hic omnium. Nam Viennensium vitia intra ipsos
residunt, nostra late vagantur: vtque in corporibus,
sic in imperio, grauissimus est morbus, qui a capi-
te diffunditur. Vale.

XXIII. C. PLINIVS POMPONIO BASSO SVO S.

Laudat Pomponium, sapienter otio in senectute vsum: sibique similem aliquando quietem optat.

Magnam cepi voluptatem, quum ex communi-
bus amicis cognoui, te, vt sapientia tua di-
gnum est, & disponere otium & ferre, habitare
amoenissime, & nunc terra, nunc mari corpus agi-
tare; multum disputare, multum audire, multum
lectitare; quumque plurimum scias, quotidie tamen
2 aliquid addiscere. Ita senescere oportet virum, qui
magistratus amplissimos gesserit, exercitus rexerit,
totumque se reipublicae, quamdiu decebat, obtule-
3 rit. Nam & prima vitae tempora & media patriae,
extrema nobis impertire debemus, vt ipsae leges mo-
nent,

6 *nobiscum coenaret*) Amarissima vox, qua lenitatem aut lentitudinem potius & ἀοργησίαν Neruae obiicit Mauricus. *Nobiscum coenaret*, inquit, non minus quam Veiento ille socius scelerum, in tuo, Caesar, sinu recumbit.

23, 3 ma-

nent, quae maiorem annis LX otio reddunt. Quando mihi licebit? quando per aetatem honeſtum erit imitari iſtud pulcherrimae quietis exemplum? quando ſeceſſus mei non deſidiae nomen, ſed tranquillitatis accipient? Vale. 4

XXIV. C. PLINIVS VALENTI SVO S.

Fragilitatis humanae admonetur, quum nullos in quadruplici iudicio, quos iuuenis in eodem habuerat, ſocios vidiſſet.

Proxime quum apud centumuiros in quadruplici iudicio dixiſſem, ſubiit recordatio, egiſſe me iuuenem aeque in quadruplici. Proceſſit animus, 2 vt ſolet, longius: coepi reputare, quos in hoc iudicio, quos in illo ſocios laboris habuiſſem. Solus eram, qui in vtroque dixiſſem: tantas conuerſiones aut fragilitas mortalitatis, aut fortunae mobilitas facit. Quidam ex iis, qui tunc egerant, deceſ- 3 ſerunt; exſulant alii; huic aetas & valetudo ſilentium ſuaſit; hic ſponte beatiſſimo otio fruitur; alius exercitum regit; illum ciuilibus officiis principis amicitia

23,3 *maiorem annis LX*) Sen. de breuit. vitae c. 20 *Lex a ſexageſimo anno ſenatorem non citat.* Sed Seneca pater controu. 1,8 *Senator poſt ſexageſimum & quintum annum in curiam venire nec cogitur nec vetatur.* Diuerſaeue leges ſunt, an interdum rotundo numero vtuntur ſcriptores, an numeri corrupti? Obſeruat certe Cortius, in optimis Plinii Codicibus numerum plane abeſſe. Videndi, ad priorem locum Senecae Lipſius; ad alterum, qui in primis copioſius eſt, Schottus, qui etiam de *ſenibus depontanis* h. e. de ponte comitiorum poſt LX annum deiiciendis, diſputat.

4 *quando mihi licebit*) Vid. 3,1,12.

24,1 *in quadruplici iud.*) Vid. 1,18,3. Caeterum non puto commode abeſſe haec verba in MSS. a Cortio laudatis, propter verba, quae ſequuntur, *atque in quadruplici.*

4 citia exemit. Circa nos ipsos quam multa mutata sunt? Studiis processimus; studiis periclitati sumus: rursus-
5 que processimus. Profuerunt nobis bonorum amicitiae, & obfuerunt, iterumque prosunt. Si computes annos, exiguum tempus: si vices rerum, aeuum putes.
6 Quod potest esse documento, NIHIL desperare, nulli rei fidere, quum videamus tot varietates tam
7 volubili orbe circumagi. Mihi autem familiare est, omnes cogitationes meas tecum communicare, iisdemque te vel praeceptis vel exemplis monere, quibus ipse me moneo: quae ratio huius epistolae fuit. Vale.

XXV. C. PLINIVS MESSIO MAXIMO SVO S.

Narrat euenisse, quod de tabellaria lege praedixerat: & in scurriliter ludentes inuehitur.

Scripseram tibi, verendum esse, ne ex tacitis suffragiis vitium aliquod existeret: factum est. proximis comitiis in quibusdam tabellis multa iocularia, atque etiam foeda dictu; in vna vero pro candidatorum nominibus, suffragatorum nomina inuenta
2 sunt. Excanduit senatus, magnoque clamore ei, qui scripsisset, *iratum principem* est comprecatus. Ille tamen fefellit, & latuit, fortasse etiam inter in-
3 dignantes fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta re, tam serio tempore, tam scurriliter ludat?

4 *studiis periclitati sumus*) sub Domitiano bonos quacunque arte suspectos habente. Breuiter complectitur cursum illum suum Paneg. 95, 4.

25, 1 *scripseram tibi*) supra 3, 20.

2 *iratum principem*) Vt contra *propitium principem* comprecabantur. vid. 6, 5, 5.

4 *demi-*

ludat? qui denique omnino in ſenatu dicax & vrbanus & bellus eſt? Tantum licentiae prauis ingeniis 4
adiicit illa fiducia, *quis enim ſciet?* Popoſcit tabellas, ſtilum accepit, demiſit caput, neminem veretur, ſe contemnit. Inde iſta ludibria, ſcena & pulpito digna. Quo te vertas? quae remedia conqui- 5
ras? vbique vitia remediis fortiora: ἀλλὰ ταῦτα τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς. ἄλλῳ μελήσει, cui multum quotidie vigiliarum, multum laboris adiicit haec noſtra iners, ſed tamen effrenata petulantia. Vale.

XXVI. C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Pollicetur, libellos ſe emendaturum eſſe, etiam alios additurum.

Petis, vt libellos meos, quos ſtudioſiſſime comparaſti, recognoſcendos emendandosque curem. faciam. Quid enim ſuſcipere libentius debeo, te
praeſertim exigente? Nam quum vir grauiſſimus, 2
doctiſſimus, diſertiſſimus, ſuper haec occupatiſſimus, maximae prouinciae praefuturus, tanti putes ſcripta noſtra circumferre tecum; quanto opere mihi prouidendum eſt, ne haec pars ſarcinarum, tanquam ſuperuacua offendat? Adnitar ergo primum, 3

4 *demiſit caput*) ſcribendi cauſſa, in ſinum veſtis, quo facto non ita facile apparet, ſi conſcientia ruborem illi exprimat. * Itaque non multum tribuo coniecturae meae, qua putabam, forte ſcriptum fuiſſe *demiſit tabul.* id eſt, *tabulam* ſuffragii, in ſitulam.

5 *ἀλλὰ ταῦτα*) Non recte diſtinxerunt nuperi editores, neque melius interpretati ſunt iſta, *ſed haec alii eorum, qui ſupra nos, erunt curae.* Debebant ita. *Sed haec ſupra nos: alii curae erunt*, nimirum Traiano, optimo principi, *cui multum quotidie vigiliarum* &c. Adiungenda enim haec propoſitio, nec vt adhuc factum interpuncto a Graecis ſeparanda.

vt comites istos quam commodissimos habeas: deinde vt reuersus inuenias, quos istis addere velis. Neque enim mediocriter me ad noua opera tu lector hortaris. Vale.

XXVII. C. PLINIVS FALCONI SVO S.

Commendat Augurini poemata, occasione eorum, quae in laudem suam scripserat.

Tertius dies est, quod audiui recitantem Sentium Augurinum cum summa mea voluptate, immo etiam admiratione. poëmatia appellat. multa tenuiter, multa sublimiter, multa venuste, multa te-
2 nere, multa dulciter, multa cum bile. Aliquot annis, puto, nihil generis eiusdem absolutius scriptum, nisi forte me fallit aut amor eius, aut quod me ipsum
3 laudibus euexit. Nam lemma sibi sumsit, quod ego interdum versibus ludo. Atque adeo iudicii mei te iudicem faciam, si mihi ex hoc ipso lemmate secundus versus occurrerit. Nam ceteros teneo, & iam explicui.

4 *Canto carmina versibus minutis,*
His, olim quibus & meus Catullus,
Et Caluus, veteresque. Sed quid ad me?
Vnus Plinius est mihi priores.

Mauult

27, 3 *lemma sibi sumsit*) Pareginenon esset, si Graece locutus esset: λῆμμα enim *sumtio* est. Intelligit nempe argumentum s. materiam, quam quis sibi sumit. Vnde inscripta paucis vel singulis adeo verbis argumenta *lemmata* & ipsa dicuntur. Mox *lemma* pro carmine posuit, vt scilicet *argumentum* pro narratione vel pictura.

4 *est mihi priores*) Vt deinde, *Ille o Plinius ille quot Catones!* Est mihi instar multorum Catonum, instar antiquorum omnium. Hi enim Plinio sunt *priores* v. g. 3, 4, 5. Neque singula-

Mauult versiculos, foro relicto.
Et quaerit, quod amet, putatque amari,
Ille o Plinius, ille quot Catones!
I nunc, quisquis amas, amare noli.

Vides, quam acuta omnia, quam apta, quam expressa? Ad hunc gustum totum librum repromitto; quem tibi, vt primum publicauerit, exhibebo. Interim ama iuuenem & temporibus nostris gratulare pro ingenio

gularis *est* offendere quemquam debet. Multa ex eo genere se contulisse ait Cortius ad illud Lucani 3, 108 *Omnia Caesar erat.* Et sane incommodo nostro illis thesauris perpetuo forte carebimus.

putatque amari) Sensus plane idem est siue legas, *putat amari* se Plinius, siue paullo altius repetita constructione, *Quaerit quod amet, & quod putat* mutuo se *amare*, quod placet Cortio. Nisi quod sic melius legeretur *putet*, & quod obscura est nihilo minus constructio. Reliqua in hoc epigrammate s. lemmate dedimus ad mentem Heinsii, & qui illum laudat Cortii, h. e. ex auctoritate MSSorum.

I nunc, quisquis) Si figuram demas, hoc dicit, Post Plinium auctorem mollium & amatoriorum versiculorum, pudere neminem eius rei debet. *Amas* enim & *amare* non ad rem ipsam, sed ad versiculos pertinere, res loquitur. Inter egregia enim humanae stultitiae specimina illud referas non postremum, quod licet multis verbis, lacrumis etiam & Deorum inuocationibus atque sacramentis interpositis, ea de se praedicare poetis, quae si fecisse eos alius arguat, calumniatorem dicant & inimicum machinis omnibus repellendum.

Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum; versiculos, nihil necesse est.

vid. noster 4, 14, 4 sq. & 5, 3 int. Sic Vara Vibiam sequitur, Secundus Catullum, hunc Augurinus; hos quasi re bene gesta, & sub magnis auspiciis sexcenti minuti musarum stupratores, qui meminisse debebant illius quod est apud Quinctilianum 10, 1, 100 vbi tales ait *mores suos fateri.*

5 *Ad hunc gustum*) Opportune laudauit huc Cortius Senec. de clem. 1, 1 *Principatus tuus ad anni gustum exigitur:* quem ad modum Gronouius hoc nostro ad Senecam vsus fuerat. *Gustus* est specimen quod a venditore rerum esculentarum poculentarumue emtori offertur. *Repromitto.*

tali, quod ille moribus adornat. Viuit cum Spurinna, viuit cum Antonino: quorum alteri adfinis,
6 vtrique contubernalis est. Possis ex hoc facere coniecturam, quam sit emendatus adolescens, qui a grauissimis senibus sic amatur. Est enim illud verissimum

γιγνώσκων, ὅτι,

Τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

Vale.

XXVIII. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Cornelii Nepotis & T. Cassii imagines pro Herennii bibliotheca fieri postulat.

Herennius Seuerus, vir doctissimus, magni aestimat in bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis & Titi Cassii: petitque,

Spurinna) De quo 3, 1: de Antonino 4, 3.

6 *γιγνώσκον, ὅτι*) * Mihi non fit verisimile ita, vt hic expressus est, laudatum a Plinio Euripidis locum. Certe illud γιγνώσκων non apparet, quomodo vsurpare potuerit. Cohaeret enim sententia, quam ex Barnesianis fragmentis, Phoenice, vers. 9 (ex Aeschine in Timarchum pag. 191 edit. 1607 f.) proponemus, hoc modo,

"Οστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνήρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γινώσκων, ὅτι
Τοιοῦτός ἐστιν, οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

Negat se inquirendum vltra putasse in mores eius viri, qui prauorum consortio delectaretur, *quod sciret*, talem esse, quales sint, quorum societate gaudeat. Quomodo, quaeso vos, illud γινώσκων ad Plinii sententiam pertinet? Quantum sibi in Graeca licere putauerint librarii & Critici, constat. Itaque putauerim ita dedisse Plinium Τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷσπερ ἥδεται ξυνών. Vocem ἕκαστος habent libri quidam: eiecerunt, puto, qui apud Aeschinem abesse, & in metro redundare, viderent.

28, 1 *T. Cassii*) Circa nomen & patriam huius Cassii nihil constitui potest. Coniecturas dabunt Cellarius & Cortius.

3 diffi-

titque, si sunt isthic, vt esse credibile est, exscriben-
das pingendasque delegem. Quam curam tibi po- 2
tissimum iniungo: primum, quia desideriis meis
amicissime obsequeris: deinde, tibi studiorum sum-
ma reuerentia, summus amor studiosorum: postre-
mo, quod patriam tuam, omnesque qui nomen eius
auxerunt, vt patriam ipsam, veneraris & diligis.
Peto autem, vt pictorem quam diligentissimum ad- 3
sumas. Nam cum est arduum similitudinem effin-
gere ex vero, tum longe difficillima est imitationis
imitatio. A qua, rogo, vt artificem, quem elege-
ris, ne in melius quidem, sinas aberrare. Vale.

XXIX. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Voconium Romanum monet, vt ad iudicandum veniat, ne multam committat.

Eia tu, quum proxime res agentur, quoquo mo-
do ad iudicandum veni. Nihil est, quod in
dextram aurem fiducia mei dormias: non impune
cessatur. Ecce, Licinius Nepos, praetor, acer & 2
fortis vir, multam dixit etiam senatori. Egit ille in
senatu caussam suam: egit autem sic, vt deprecare-
tur. Remissa est multa: sed timuit, sed rogauit,
sed opus venia fuit. Dices, Non omnes praetores 3
tam seueri. Falleris. Nam vel instituere vel re-
ducere eiusmodi exemplum, non nisi seueri: insti-

3 difficill. imitationis imit.) Dum acumen quaerit Secundus noster, verum, puto, deserit. Noui ego mediocres pictores, qui magnorum pictorum opera satis felici penicillo imitentur, similitudinem certe vultuum ita adsequantur, vt nihil desiderare possis; naturam, quod illi magni homines potuere, consequi, & ex animali exemplo in mutam tabellam transferre veritatem non possint. Et nota sunt pictorum tirocinia.

30, 1 al.

tutum, reductumue exercere, etiam leniſſimi poſſunt. Vale.

XXX. C. PLINIVS LICINIO SVO S.

Miram naturam fontis in Comenſi agro narrat, cuius cauſſam & ipſe inquirit, & inquirendum commendat.

Attuli tibi ex patria mea pro munuſculo quaeſtionem, altiſſima iſta eruditione digniſſimam.
2 Fons oritur in monte, per ſaxa decurrit, excipitur
coenatiuncula manu facta: ibi paullulum retentus
in Larium lacum decidit. Huius mira natura: ter
in die, ſtatis auctibus ac diminutionibus, creſcit de-
3 creſcitque. Cernitur id palam, & cum ſumma vo-
luptate deprehenditur. Iuxta recumbis & veſceris:
atque etiam ex ipſo fonte (nam eſt frigidiſſimus)
potas: interim ille certis dimenſiſque momentis vel
4 ſubtrahitur vel adſurgit. Annulum, ſeu quid aliud,
ponis in ſicco, adluitur ſenſim, ac nouiſſime operi-
tur: detegitur rurſus paullatimque deſeritur: ſi diu-
tius obſerues, vtrumque iterum ac tertio videas.
5 Spiritusne aliquis occultior os fontis & fauces modo
laxat, modo includit, prout illatus occurrit, aut
6 deceſſit expulſus? Quod in ampullis ceteriſque gene-
ris

30, 1 altiſſima iſta erud.) * Non habent quidam libri pronomen *iſta*. Concedo. Non poſuit Plinius. non pugnauerim. Non habet quod agat *iſta*. immo habet, ſignificat enim eruditionem eius, ad quem ſcribitur, non minus quam ſi poſuiſſet Plinius, *altiſſima eruditione tua digniſſimam*. Niſi forte otioſum putamus in illo Cic. Phil. 2, 25 *Tu iſtis faucibus, iſtis lateribus, iſta gladiatoria totius corporis firmitate, tantum vini exhauſeras.*

5 Spiritus aliquis occult.) Hic ventus eſſet, cuius ira ſtati & temporum vices ſeruantis rationes reddere non facilius eſt, quam ipſius fluxus & refluxus.

7 quae

ris eiusdem videmus accidere, quibus non hians, nec
statim patens exitus. Nam illa quoque, quamquam 11
prona & vergentia, per quasdam obluctantis animae
moras crebris quasi singultibus sistunt, quod effun-
dunt. An quae Oceano natura, fonti quoque? qua- 7
que ille ratione aut impellitur aut resorbetur, hac
modicus hic humor vicibus alternis supprimitur vel
egeritur? An vt flumina, quae in mare deferuntur, 8
aduersantibus ventis, obuioque aestu retorquentur,
ita est aliquid, quod huius fontis excursum [per mo-
menta] repercutiat? An latentibus venis certa men- 9
sura, quae dum colligit quod exhauserat, minor ri-
uus est & pigrior: quum collegit, agilior maiorque
profertur? An, nescio quod, libramentum abditum 10
& coecum, quod quum exinanitum est, suscitat &

elicit

7 *quae Oceano natura*) Obscurum, quid hic sit *natura*? Dixeris aliquid, si ponas per occultos meatus & quasi cuniculos commeare ex ipso Oceano aquas. Sed deinde docendum etiam fuerit, quomodo salsus non sit fons ille. Dicere forte possis effluentem in mare riuum subterraneum ab aestu retineri, vt redundet circa fontem, quale quid in Albi, vt hoc vtamur, sentiunt Hamburgenses. Et fateor hanc rationem, a qua non multum abludit ea, quae sequitur, maxime mihi arridere, si caetera conueniant nimirum.

8 [*per momenta*])* Absunt quidem haec verba a bonis quibusdam libris: sed cum nulla caussa vel occasio fuerit inserendi, omittendi plures; malim ea seruari.

9 *latentibus venis*) Hic iterum quaerendum supererit, cur venae per interualla impleant mensuram & depleant, cur non potius quantum supra mensuram adfluit, tantundem redundet iisdem portionibus.

10 *libramentum*) Hic non intelligo illud, quod in disciplina aquaeductuum proprie *libramentum* vocatur, nimirum, definiente Illustrissimo Poleno ad Frontinum p. 25,19, mensura decliuitatis plani supra quod aqua ducitur: sed machinationem ei similem quam in *claustris aquarum* quae vocant, siue catarractis videmus, vbi, pro structurae diuersitate, adfluens

aqua

elicit fontem: quum repletum, moratur & ſtrangu-
11 lat? Scrutare tu cauſſas (potes enim) quae tantum miraculum efficiunt. Mihi abunde eſt, ſi ſatis expreſſi, quod efficitur. Vale.

aqua ſibi viam vel praecludit vel aperit. *Libramentum* ad verſatilem quamcunque machinam referri poſſe, tum coniugata nominis oſtendunt, tum locus Plinii maioris de theatro Scauri 36, 15 ſ. 24 vbi *theatra duo memorat e ligno, cardinum ſingulorum verſatili ſuſpenſa libramento.* Alia illa quaeſtio eſt, An commode commentus ſit Plinius tale in natura huius fontis libramentum? de quo equidem vehementer dubito.

LIBER

LIBER V.

I. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Narrat, quae, heres Gratillae factus, cum filio eius exheredato egerit.

Legatum mihi obuenit modicum, sed amplissimo
gratius. Cur amplissimo gratius? Pomponia
Gratilla, exheredato filio Assudio Curiano, heredem
reliquerat me: dederat coheredes Sertorium Seuerum,
praetorium virum, aliosque equites Romanos
splendidos. Curianus filius orabat, vt sibi donarem 2
portionem meam, seque praeiudicio iuuarem: eandem
tacita conuentione saluam mihi pollicebatur.
Respondebam; non conuenire moribus meis aliud 3
palam, aliud agere secreto. Praeterea: Non esse
satis honestum dare & locupleti & orbo: in summa,
non profuturum ei, si donassem: profuturum, si
cessissem: esse autem me paratum cedere, si inique
exheredatum mihi liqueret. Ad hoc ille, *Rogo co-* 4
gnoscas. Cunctatus paullum, *Faciam*, inquam:
neque enim video, cur ipse me minorem putem, quam
tibi

1, 1 *Cur ampliss. gratius*) * Plinianum esse, ita per interrogationem repetere dicta ostendit Cortius ex 3, 9, 2. 6, 2, 1 & 23, 1 itemque 29, 2. Igitur seruanda Plinio interrogatio, licet in quibusdam libris desideretur.

2 *praeiudicio*) eo de moribus ipsius, & pietate in primis, iudicio; quod alii deinde sequerentur?

3 *locupleti & orbo*) quem proinde non subleuare donatione, cum sit diues; sed captare, quod liberos non haberet, viderer. Vid. ad 4, 15, 3.

mihi liqueret) Iudiciale verbum, de certa scientia. Itaque statim Curianus ipsum iudicem constituit, & *vt cognoscat*, petit.

4 *minorem*) Minori magnitudine animi & constantia praeditum, vt non possim vel contra meam vtilitatem te inmerentem pronuntiare; vel inuidiam

tibi videor. Sed iam nunc memento, non defuturam
mihi constantiam, si ita fides duxerit, secundum
5 *matrem tuam pronuntiandi. Vt voles*, ait: *voles*
enim, quod aequissimum. Adhibui in consilium
duos, quos tunc ciuitas nostra spectatissimos habuit,
Corellium & Frontinum. His circumdatus in cu-
6 biculo meo sedi. Dixit Curianus, quae pro se pu-
tabat. Respondi paucis ego (neque enim aderat
alius, qui defunctae pudorem tueretur,) deinde se-
cessi, & ex consilii sententia, *Videtur*, inquam, *Cu-*
riane, mater tua iustas habuisse caussas irascendi
tibi. Post hoc ille cum caeteris subscripsit centum-
7 uirale iudicium, mecum non subscripsit. Appete-
bat iudicii dies: coheredes mei componere & trans-
igere cupiebant: non diffidentia caussae, sed metu
temporum. Verebantur, quod videbant multis ac-
cidisse, ne ex centumuirali iudicio capitis rei exirent.
8 Et erant quidem in illis, quibus obiici & Gratillae
amicitia & Rustici posset: rogant me, vt cum Cu-
9 riano loquar. Conuenimus in aedem Concordiae.
Ibi ego: *Si mater*, inquam, *te ex parte quarta scri-*
psisset heredem, num queri posses? Quid si heredem
quidem instituisset ex asse, sed legatis ita exhausisset,
vt

uidiam suscipere iudicii in rem meam facti, si mihi pareat, matrem recte de te iudicasse.

6 pudorem) Honorem mulieris sapientis nec impiae aut nimis certe durae.

subscripsit centumu. iud.) Accusauit ceteros heredes, & repetiit ab iis hereditatem maternam contra tabulas. Vid. 1, 20, 7. Phrasin totam esse insolentiorem, monuere interpretes; sententia quidem aperta.

7 metu temporum) Domitiani; cui quaelibet causa sufficeret ad poenam innocentis. Interfectus fuerat Rusticus, relegata vxor eius Gratilla, de cuius hereditate quaerebatur: inuidiosa igitur heredibus amicitia talis qua filio praeferrentur.

9 instituisset ex asse) Hoc

vt non amplius apud te, quam quarta, remaneret? Igitur sufficere tibi debet, si, exheredatus a matre, quartam partem ab heredibus eius accipias, quam
tamen ego augebo. Scis te non subscripsisse mecum, 10
& iam biennium transisse, omniaque me vsucepisse. sed vt te coheredes mei tractabiliorem experiantur, vtque tibi nihil abstulerit reuerentia mei; offero pro mea parte tantundem. Tuli fructum non conscien-
tiae modo, verum etiam famae. Ille ergo Curia- 11
nus legatum mihi reliquit: & factum meum, nisi forte blandior mihi, antiquum nobili honore signa-
uit. Haec tibi scripsi, quia de omnibus, quae me 12
vel delectant vel angunt, non aliter tecum, quam mecum, loqui soleo: deinde, quod durum existimabam, te amantissimum mei fraudare voluptate,
quam ipse capiebam. Neque enim sum tam sapiens, 13
vt nihil mea intersit, an iis, quae honeste fecisse me credo, testificatio quaedam, & quasi praemium accedat. Vale.

II. C.

Hoc ipsum altero capite legis Falcidiae iam Diui Augusti temporibus latae cautum fuit. Verba seruauit Paullus ICtus, & ex illo Tribonianus l. 1 π. ad L. Falcidiam, ***Quicunque ciuis Romanus post hanc legem rogatam testamentum faciet, is quantam cuique ciui Ro. pecuniam iure publico dare, legare, volet, ius potestasque esto, dum ita detur legetur, ne minus quam quartam partem hereditatis eo testamento heredes capiant.*** Itaque Vlpiano auctore l. 8 π. de inofficioso testam. §. 8 ***Quarta debitae portionis sufficit ad excludendam querelam.***

10 biennium transisse) Quod constitutum olim erat vsucapioni, pr. Instit. h. t.

11 factum - signauit) Ita ex Mediceo libro Cortius. ***Factum antiquum*** est antiqua fide & religione administratum, ***nobilis honor*** vel ***notabilis*** (vtrumque enim legitur) est legatum testamento relictum, quod ***honoris*** nomine centies venit.

2, 2 *sim-*

II. C. PLINIVS FLACCO SVO S.

Gratias agit pro turdorum dono.

Accepi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum ponere, nec vllis copiis ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempestatibus possum.
2 Recipies ergo epistolas steriles, & simpliciter ingratas: ac ne illam quidem solertiam Diomedis in permutando munere imitantes. Sed, quae facilitas tua, hoc magis dabis veniam, quod se non mereri fatentur. Vale.

III. C. PLINIVS ARISTONI SVO S.

Reprehensus quorundam sermonibus, quod versus lasciuiores scribat reciteque; se aliorum exemplo tuetur.

Cum plurima officia tua mihi grata & iucunda sunt, tum vel maxime, quod me celandum non putasti, fuisse apud te de versiculis meis multum copiosumque sermonem, eumque diuersitate iudiciorum longius processisse: exstitisse etiam quosdam, qui scripta quidem ipsa non improbarent, me tamen amice simpliciterque reprehenderent, quod haec
2 scriberem recitaremque. Quibus ego, vt augeam meam culpam, ita respondeo: Facio non nunquam versiculos, seueros parum, facio comoedias, & audio, & specto mimos, & lyricos lego, & Sotadicos intel-

2, 2 *simpliciter ingratas*) Ingenue professas, se nihil habere, quo gratias referant.

Diomedis solertiam) Qui perfecit vt sibi permutaret Glaucus χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι᾽ ἐννεαβοίων. Ιλ. ζ, 236.

3, 2 *Sotadicos*) Ostendit hic Plinius, se a magistro iam liberum, & parum curare Quinctilianum suum praeceptorem, qui

intelligo: aliquando praeterea rideo, iocor, ludo;
vtque omnia innoxiae remissionis genera breuiter
amplectar, homo sum. Nec vero moleste fero, 3
hanc esse de moribus meis existimationem, vt, qui
nesciunt, talia doctissimos, grauissimos, sanctissimos
homines scriptitasse, me scribere mirentur. Ab illis 4
autem, quibus notum est, quos quantosque auctores
sequar, facile impetrari posse confido, vt errare me,
sed cum illis, sinant, quorum non seria modo, ve-
rum etiam lusus exprimere, laudabile est. An ego 5
verear (neminem viuentium, ne quam in speciem
adulationis incidam, nominabo) sed ego verear, ne
me non satis deceat, quod decuit M. Tullium, Ca-
ium Caluum, Asinium Pollionem, Marcum Mes-
sallam, Quintum Hortensium, M. Brutum, L. Sul-
lam, Q. Catulum, Quintum Scaeuolam, Ser. Sulpi-
cium, Varronem, Torquatum (immo Torquatos)
C. Memmium, Lentulum, Gaetulicum, Annaeum
Senecam, & proxime Verginium Rufum, &, si non
sufficiunt exempla priuata, diuum Iulium, diuum
Augustum, diuum Neruam, T. Caesarem? Nero- 6
nem enim transeo, quamuis sciam, non corrumpi
in deterius, quae aliquando etiam a malis; sed ho-
nesta

qui *de Sotadeis*, inquit, obscenis nimirum impurisque carminibus, *ne praecipiendum quidem est* 1, 8, 6.

3 hanc esse de morib.) Id ipsum, quod mirantur homines, versus parum seueros a Plinio scribi, indicat, illos bene alioqui de illo existimare, & virum grauem putare, a quo leue ita scripturae genus non expectarent.

5 M. Tullium) Texit hic Catalogum poetarum satis longum, qui longae disputationi materiem praebere possit. Sed praestat, credo, hic nihil dicere, & rem integram relinquere, si quis Vossianum de Poetis opus, posthumum & imperfectum, retractare velit.

nesta manere, quae saepius a bonis fiunt. Inter
quos vel praecipue numerandus est P. Virgilius,
Corn. Nepos, & prius Ennius, Acciusque. non qui-
dem hi senatores: sed sanctitas morum non distat
7 ordinibus. Recito tamen; quod illi an fecerint,
nescio. Etiam. Sed illi iudicio suo poterant esse
contenti: mihi modestior conscientia est, quam vt
8 satis absolutum putem, quod a me probetur. Ita-
que has recitandi caussas sequor: primum quod ipse,
qui recitat, aliquanto acrius scriptis suis, auditorum
reuerentia, intendit: deinde, quod de quibus dubi-
9 tat, quasi ex consilii sententia statuit. Multa etiam a
multis admonetur: &, si non admoneatur; quid quisque
sentiat, perspicit ex vultu, oculis, nutu, manu, murmu-
re, silentio; quae satis apertis notis iudicium ab huma-
10 nitate discernunt. Atque adeo, si cui forte eorum, qui
interfuerunt, curae fuerit eadem illa legere, intelli-
get me quaedam aut commutasse, aut praeterisse,
fortasse etiam ex suo iudicio, quamuis ipse nihil di-
11 xerit mihi. Atque ita hoc disputo, quasi populum
in auditorium, non in cubiculum amicos aduocarim,
quos plures habere, multis gloriosum, reprehensio-
ni nemini fuit. Vale.

IV.

7 *Recito tamen*) Restituit hunc locum Cortius. Nos declarare conabimur. Duo crimina sunt, quibus respondet Plinius: vnum quod scribit carmina obscena, alterum quod recitat. Priori satisfecisse se putat auctoribus laudatis: iam transit ad alterum. *Recito tamen* &c. Illud *Etiam* est concedentis, quod obiectum fuit. Quoties ita vsus sit Plinius, docet Index.

IV. C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Auaritiam Nominati caussidici notat, qui Vicentinos, a quibus grandem pecuniam acceperat, fefellit.

Res parua, sed initium non paruae. Vir praetorius Solers a senatu petiit, vt sibi instituere in agris suis nundinas permitteretur: contradixerunt Vicentinorum legati: adfuit Tuscilius Nominatus: dilata caussa est. Alio senatu Vicentini sine aduocato intrauerunt: dixerunt, *se deceptos*: Lapsine verbo, an quia ita sentiebant? Interrogati a Nepote praetore, *Quem docuissent;* responderunt, *Quem prius.* Interrogati, *An tunc gratis adfuisset?* responderunt, *Sex millibus nummûm:* An rursus aliquid dedissent? dixerunt, *Mille denarios.* Nepos postulauit, vt Nominatus induceretur. Hactenus illo die. Sed, quantum auguror, longius res procedet. Nam pleraque tacta tantum & omnino commota, latissime serpunt. Erexi aures tuas. Quam diu nunc oportet, quam blande roges, vt reliqua cognoscas, si tamen non ante ob haec ipsa veneris Romam, spectatorque malueris esse, quam lector. Vale.

2

3

4

V. C.

4, 2 *se deceptos*) Destitutos ab aduocato, qui secum se intraturum recepisset. Vid. 5, 14, 2. Quaeris Plinius, cur vsi sint hoc verbo, *se deceptos*, studione ita graue verbum adhibuerint, an lapsi errore, cum se destitutos vellent dicere.

Quem docuissent) Caussam suam, vt ille eam deinde in Senatu ageret.

3 & omnino commota) Quantumuis leuiter commota, vt nihil aliud, nisi commota esse dici possit. * Sanitas loci huius Scheffero debetur, cuius coniecturam (qua *tacita* in *tacta* mutauit) bene est, quod recepit Cortius: *& omnino* ex libris est.

4 vt reliqua cognoscas) Cui longum est expectare, adeat 5, 14 vbi exitus narratur.

V. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Fannii obitum luget tum ob alias caussas, tum maxime, quod opus de sceleribus Neronis imperfectum reliquerat.

Nuntiatum mihi est, C. Fannium decessisse, qui
nuntius graui me dolore confudit. Primum,
quod amaui hominem elegantem & disertum: de-
inde, quod iudicio eius vti solebam. Erat enim
natura acutus, vsu exercitatus, varietate promtissi-
2 mus. Angit me super ista, casus ipsius. Decessit
veteri testamento: omisit, quos maxime diligebat:
prosequutus est, quibus offensior erat. Sed hoc
vtcunque tolerabile: grauius illud, quod pulcher-
3 rimum opus imperfectum reliquit. Quamuis enim
agendis caussis distringeretur, scribebat tamen exi-
tus occisorum aut relegatorum a Nerone: & iam
tres libros absoluerat, subtiles, & diligentes, & La-
tinos, atque inter sermonem historiamque medios.
Ac tanto magis reliquos perficere cupiebat, quanto
4 frequentius hi lectitabantur. Mihi autem videtur
acerba semper & immatura mors eorum, qui im-
mortale aliquid parant. Nam qui voluptatibus de-
diti quasi in diem viuunt, viuendi caussas quotidie
finiunt: qui vero posteros cogitant, & memoriam
sui operibus extendunt, his nulla mors non repen-
tina est, vt quae semper inchoatum aliquid abrum-
pat.

5, 3 inter sermonem hist.) De qua differentia vid. noster 5, 8, 9 sq.

4 quasi in diem viuunt.) Hanc formulam commodissime interpretatur Columella 3, 3, 6 *Fructum plerique quam vberrimum consectantur*, nec prouident futuro tempori, *sed quasi plane* in diem viuant, *sic imperant vitibus & eas multis palmitibus onerant*, vt posteritati non consulant.

5 in

pat. Caius quidem Fannius quod accidit, multo 5
ante praesensit. Visus est sibi per nocturnam quie-
tem iacere in lectulo suo compositus in habitum stu-
dentis, habere ante se scrinium ita, vt solebat: mox
imaginatus est venisse Neronem, in toro resedisse:
promsisse primum librum, quem de sceleribus eius
ediderat, eumque ad extremum reuoluisse, idem
in secundo ac tertio fecisse, tunc abiisse. Expauit; 6
& sic interpretatus est, tanquam idem sibi futurus
esset scribendi finis, qui fuisset illi legendi: & fuit
idem. Quod me recordantem miseratio subit, 7
quantum vigiliarum, quantum laboris exhauserit
frustra. Occursant animo mea mortalitas, mea
scripta. Nec dubito, te quoque eadem cogitatione
terreri pro istis, quae inter manus habes. Proin- 8
de, dum suppetit vita, enitamur, vt mors quam
paucissima, quae abolere possit, inueniat. Vale.

VI. C. PLINIVS APOLLINARI SVO S.

*Apollinari, qui Plinio, in Tuscis aestatem acturo, ti-
muerat, & salubritatem huius villae, & commodi-
tatem exponit.*

Amaui curam & solicitudinem tuam, quod,
quum audisses me aestate Tuscos meos petitu-

N 2 rum,

5 *in lectulo suo*) Notum est, in lectis vel lecticis iacentes non cibum modo cepisse, verum etiam studuisse. Multa ad Augusti *lecticulam lucubratoriam*, Sueto. c. 78 Casaubonus.

6 Habet haec epistola elegantem villae in Tuscis Plinianae descriptionem, de qua eadem hic dicta intelligi volumus, quae supra ad Laurentinam 2, 17 obseruata sunt. Non difficile esset hic etiam ire per singula, & quantum Felibenius, quantum Castellus, a verbis & sententiis Plinii aberrauerint, ostendere.

Sed

rum, ne facerem suasisti; dum putas insalubres.
2 Et sane grauis & pestilens ora Tuscorum, quae per
litus extenditur. Sed hi procul a mari recesserunt:
quin etiam Apennino, saluberrimo montium, sub-
3 iacent. Atque adeo, vt omnem pro me metum
ponas, accipe temperiem coeli, regionis situm, vil-
lae amoenitatem: quae & tibi auditu, & mihi re-
4 latu iucunda erunt. Coelum est hieme frigidum &
gelidum, myrtos, oleas, quaeque alia assiduo te-
pore laetantur, aspernatur ac respuit: laurum ta-
men patitur, atque etiam nitidissimam profert: in-
terdum, sed non saepius quam sub vrbe nostra, ne-
5 cat. Aestatis mira clementia. Semper aër spiritu
aliquo mouetur; frequentius tamen auras, quam
6 ventos habet. Hinc senes multos videas, auos pro-
auosque iam iuuenum; audias fabulas veteres, ser-
monesque maiorum: quumque veneris illo, putes
7 alio te saeculo natum. Regionis forma pulcherri-
ma: imaginare amphitheatrum aliquod immensum;
& quale sola rerum natura possit effingere. Lata
& diffusa planities montibus cingitur; montes sum-
ma sui parte procera nemora & antiqua habent.
Fre-

Sed cum pictorem & chalcographum vix admittat haec editio, nec multum referat aliorum errores redarguere, nisi meliora ipse substituas: satis in praesentia fuerit, nouum quasi opus nuntiasse viris alioquin elegantissimis, ne illorum aedificationes Plinianis epistolis in posterum officiant. Caeterum video recusum esse Felibenii opusculum hoc titulo, *Delices des maisons de campagne appellées le Laurentin & la maison de Toscane.* Amst. 1736, 12. Et Plinii & Felibenii mentio fraude nescio cuius omissa.

6, 7 *antiqua habent*) *Caeduis* siluis opponuntur *antiquae*, quibus vel ob religionem aliquam parcitur, vel quod remotiores sunt ab habitationibus hominum.

Frequens ibi & varia venatio: inde caeduae ſiluae 8
cum ipſo monte deſcendunt: has inter pingues ter-
renique colles (neque enim facile vsquam ſaxum,
etiam ſi quaeratur, occurrit) planiſſimis campis fer-
tilitate non cedunt, opimamque meſſem ſerius tan-
tum, ſed non minus percoquunt. Sub his per la- 9
tus omne vineae porriguntur, vnamque faciem lon-
ge lateque contexunt; quarum a fine imoque quaſi
margine, arbuſta naſcuntur; prata inde, campi-
que: campi, quos non niſi ingentes boues & fortiſ- 10
ſima aratra perfringunt. tantis glebis tenaciſſimum
ſolum, quum primum proſecatur, adſurgit, vt no-
no demum ſulco perdometur. Prata florida & gem- 11
mea, trifolium, aliasque herbas, teneras ſemper &
molles, & quaſi nouas alunt. Cuncta enim peren-
nibus riuis nutriuntur: ſed vbi aquae plurimum, pa-
lus nulla; quia deuexa terra quidquid liquoris acce-
pit, nec abſorbuit, effundit in Tiberim. Medios 12
ille agros ſecat; nauium patiens, omnesque fruges
deuehit in vrbem, hieme duntaxat & vere; aeſtate
ſubmittitur, immenſique fluminis nomen arenti al-
ueo deſerit, auctumno reſumit. Magnam capies 13
voluptatem, ſi hunc regionis ſitum ex monte pro-
ſpexeris. Neque enim terras tibi, ſed formam ali-
quam, ad eximiam pulchritudinem pictam, vide-

10 nono demum ſulco) Incredibile videatur nona demum aratione in puluerem redigi terram, & eſſe, qui tantum laboris impendant agro ita difficili. Sed eadem tradit auunculus noſtri 18, 20 ſ. 49 n. 3. Vtrumque igitur Plinium aduocauimus nuper ad Colum. 2, 4, 2 vbi *complures* & ipſe *iterationes* poſtulat.

12 aeſtate ſubmittitur) h. e. ſubſidit, humilior multum fit ripis ſuis & marginibus, vt nec nomen magni fluminis iam tueatur, ſed potius deſerat.

13 formam pictam) Picturam

beris cernere. Ea varietate, ea descriptione, quo-
14 cunque inciderint oculi, reficiuntur. Villa in col-
le imo sita prospicit quasi ex summo, ita leniter &
sensim cliuo fallente consurgit, vt quum adscendere
non putes, sentias adscendisse. A tergo Apenni-
num, sed longius habet. Accipit ab hoc auras
quamlibet sereno & placido die, non tamen acres
& immodicas, sed spatio ipso lassas & infractas.
15 Magna sui parte meridiem spectat, aestiuumque so-
lem ab hora sexta, hibernum, aliquanto maturius,
quasi inuitat in porticum latam, & pro modo lon-
gam. Multa in hac membra; atrium etiam ex mo-
16 re veterum. Ante porticum xystus concisus in plu-
rimas species, distinctusque buxo; demissus inde
pronusque puluinus, cui bestiarum effigies inuicem
aduersas buxus inscripsit. Acanthus in plano mol-
17 lis, &, paene dixerim, liquidus. Ambit hunc am-
bula-

ram in qua artifex formam s. ideam pulchrae regionis animo conceptam proposuerit: quod genus hodie vocamus *Landschafften*, Galli *paisages*. Antiquum id genus picturae apud Romanos etiam. Sic *situm Carthaginis & expugnationes depictas proponit in foro Hostilius Mancinus* apud Plin. 35, 4 s. 7. *Formam & situm* in tali re iungit Horatius epist. 1, 16, 4.

14 *in colle imo sita*) Caue *sita* iungas cum *villa*. Nec enim villa sita est in imo colle; sed ea quae *sita* sunt *in imo colle quasi prospicit ex summo*.

15 *ab hora sexta*) h. e. post horam sextam. Hoc docent ea quae sequuntur. Illud enim *aliquanto maturius* ad ipsum meridiem refero. Hieme sol in meridiano constitutus aliquanto humilior est, vt nihil obstante tecto & proiectis porticus eam intus illustrare possit; aestate altior, vt eodem non perueniat, nisi post aliquam in occasum declinationem.

16 *paene dixerim*) Opus omnino fuit, audax epitheton, & herbae vix aptum, ista adiectione excusare & reddere tolerabilius. Vult autem hoc indicare, nihil durum, aut spinosum (est enim etiam acanthus siluestris, vim nominis sui, quod *spinas* notat implens) nihil emarcidum, nihil pedibus, manibus, oculisue molestum, acantho huic admistum esse.

17 *pres-*

bulatio preſſis varieque tonſis viridibus incluſa: ab his
geſtatio in modum circi, quae buxum multiformem,
humileſque & retonſas manu arbuſculas circumit.
Omnia maceria muniuntur: hanc gradata buxus
operit & ſubtrahit. Pratum inde non minus natu- 18
ra, quam ſuperiora illa arte, viſendum: campi de-
inde porro, multaque alia prata & arbuſta. A ca- 19
pite porticus triclinium excurrit, valuis xyſtum de-
ſinentem, & protinus pratum, multumque ruris,
videt feneſtris. Hac latus xyſti, & quod proſilit
villae, hac adiacentis hippodromi nemus comaſque
proſpectat. Contra mediam fere porticum diaeta 20

17 *preſſis viridibus*) Proprium rei hortenſi & vinitoriae verbum, quo notatur ſubinde tondendo & iis quae ſuccreſcunt amputandis intra certum modum continere plantam. Praeiuit poeta Georg. 1, 57 *Ruris opaci Falce premes vmbras.*

retentas manu) Ab incremento nimio tonſura frequenti & putatione *retentas* & impeditas hominum opera. * Sic recte legit & interpretatur Cortius. *Retonſas* quod habent alii, bonum eſſet, niſi illud *manu* adiectum ineptum pene faciat Plinium. *Retentae* dici poſſunt quacunque etiam alia cauſſa arbuſculae, vt non ſit otioſum *manu*: qui *retonſas* dixit, *manu* adiicere nihil opus habet.

gradata buxus) cuius remotiores a maceria plantae preſſe tonſae ad terram continentur; quo proximiores ſunt maceriae, tanto altioribus truncis conſurgunt, in ſummo tantum virides: ſic fit vt tota tegatur & a conſpectu ſubducatur maceria. Nomen *gradatus* didiciſſe videtur noſter ab auunculo ſuo, qui 13, 4 ſ. 7 *gradatos corticum pollices* palmis tribuit.

19 *valuis-feneſtris*) De harum differentia dicimus ad 2, 17, 5.

hippodromi) Spatioſior locus, viis latioribus, longioribus, ſemicircularem anfractum habentibus diſtinctus, vmbroſus item, verbo ita inſtitutus, vt in eo non molli modo geſtatione vti, ſed in equo etiam moueri fortius, vel iunctis etiam equis raptare per ea ſpatia currum poſſis. Hoc nomen docet, Graecis vſitatum; hoc deſcriptio ingerit, quam latiorem habet ſ. 32 ſq. * *Hippodromi* habent typis vulgati, credo, omnes ex MSS. procul dubio; *Hipodromi* Mediceus, quo vſus eſt Cortius: neque quiſquam de mutatione cogitaſſet, niſi Iac. Sirmondo, viro doctiſſimo, ad Sido. 2, 2 in
men-

paullum recedit; cingit areolam, quae quatuor platanis inumbratur. Inter has marmoreo labro aqua exundat, circumiectasque platanos, & subiecta pla-
21 tanis leni adspergine fouet. Est in hac diaeta dormitorium cubiculum, quod diem, clamorem sonumque excludit; iunctaque quotidiana amicorum coenatio. Areolam illam porticus alia, eademque
22 omnia, quae porticus, adspicit. Est & aliud cubiculum a proxima platano, viride & vmbrosum, marmore excultum podio tenus: nec cedit gratiae marmoris, ramos, insidentesque ramis aues imitata pi-
23 ctura. Cui subest fonticulus. in hoc fonte crater, circa siphunculi plures miscent iucundissimum murmur. In cornu porticus amplissimum cubiculum a triclinio occurrit; aliis fenestris xystum, aliis despicit pratum, sed ante piscinam; quae fenestris seruit
24 ac subiacet, strepitu visuque iucunda. Nam ex edito desi-

mentem venisset *Hypodromum* substituere, & interpretari *tectam longitudinem*, & *clausum vndequaque deambulacrum*, quae quidem ipsa *cryptoporticus* definitio est, & clarissime repugnat Plinianae descriptioni §. 32. Mirum est, quam multa committantur a viris etiam doctissimis in veterum librorum vel emendatione vel interpretatione ea caussa, quod non totos legunt, quos curare volunt, sed vt in quemque locum inciderunt, ita, ingenio suo confisi scilicet, sanare illum locum aggrediuntur, conatu specioso, & cui plausores tanto minus desunt, quo pauciores serio & totos legunt libros veterum; sed infelici saepe successu.

21 *eademque omnia quae porticus*) *Eadem* porticus cuius hic cum areola mentionem facit, *adspicit*, h. e. in conspectu habet *omnia*, *quae porticus* illa superior a §. 15 descripta.

22 *podio tenus*) Ad proiecturam vsque parietum, cui lacunar impositum est: dictam a podio theatri, s. ima & proiecta aliquantum vltra murum praecinctione theatri.

23 *Cui subest font.*) Cubiculo, intelligo subesse, vel in proximo esse fontem, non in ipso cubiculo salire siphunculos.

Fenestris seruit.) Vide de vsu huius verbi dicta ad I, 3, I.

26 de-

desiliens aqua, suscepta marmore, albescit. Idem
cubiculum hieme tepidissimum, quia plurimo sole
perfunditur. Cohaeret hypocauston, &, si dies
nubilus, immisso vapore, solis vicem supplet. In- 25
de apodyterium balinei laxum & hilare excipit cella
frigidaria; in qua baptisterium amplum atque opa-
cum. Si natare latius aut tepidius velis, in area
piscina est; in proximo puteus, ex quo possis rur-
sus adstringi, si poeniteat teporis. Frigidariae cel- 26
lae connectitur media, cui sol benignissime praesto est;
caldariae magis: prominet enim. In hac tres descen-
siones; duae in sole, tertia a sole longius, a luce non
longius. Apodyterio superpositum est sphaeristerium, 27
quod plura genera exercitationis, pluresque circulos ca-
pit. Nec procul a balineo scalae, quae in crypto-
porticum ferunt, prius ad diaetas tres. harum alia
areolae illi, in qua platani quatuor, alia prato, alia
vineis imminet, diuersasque coeli partes, vt pro-
spectus, habet. In summa cryptoporticu cubicu- 28
lum, ex ipsa cryptoporticu excisum, quod hippo-
dromum, vineas, montes, intuetur. Iungitur cu-
biculum obnoxium soli, maxime hiberno. Hinc ori-
tur diaeta, quae villae hippodromum adnectit. Haec
facies, hic visus a fronte. A latere aestiua crypto- 29
N 5 por-

26 *descensiones*) loca depressiora, lacus, labra, in quae descendere lauandi, natandiue caussa possis.

27 *circulos*) Vna ludentium pila, (σφαίρας a qua σφαιρίζειν est pila ludere &c.) eoque motu corpus exercentium. De sphaeristerio & diuersitate lusuum horum vid. Mercurial. de arte gymnast. 1, 9 it. 2, 4 & 5.

scalae) Non opus est, vt intelligamus gradus in ipsa aedificatione comprehensos ac tectos: possunt esse gradus etiam subdiuales quibus diuersae in eodem colle planities iunguntur.

35 *me-*

porticus in edito posita; quae non adspicere vineas,
sed tangere videtur. In media triclinium saluberri-
mum adflatum ex Apenninis vallibus recipit: post
latissimis fenestris vineas, valuis aeque vineas, sed
30 per cryptoporticum quasi, admittit. A latere tri-
clinii, quod fenestris caret, scalae conuiuio vtilia
secretiore ambitu suggerunt. In fine cubiculum;
cui non minus iucundum prospectum cryptoporti-
cus ipsa, quam vineae praebent. Subest cryptopor-
ticus, subterraneae similis; aestate incluso frigore
riget, contentaque aëre suo, nec desiderat auras
31 nec admittit. Post vtramque cryptoporticum, vnde
triclinium desinit, incipit porticus; ante medium
diem, hiberna; inclinato die, aestiua. Hac ade-
untur diaetae duae, quarum in altera cubicula qua-
tuor, altera tria, vt circuit sol, aut sole vtuntur,
32 aut vmbra. Hanc dispositionem amoenitatemque
tectorum longe praecedit hippodromus. medius
patescit, statimque intrantium oculis totus offertur,
platanis circuitur. illae hedera vestiuntur, vtque
summae suis, ita imae alienis frondibus virent. He-
dera truncum & ramos pererrat, vicinasque plata-
nos transitu suo copulat. has buxus interiacet. Ex-
teriores buxos circumuenit laurus, vmbraque plata-
33 norum suam confert. Rectus hic hippodromi li-
mes in extrema parte hemicyclo frangitur, mutat-
que faciem: cupressis ambitur & tegitur, densiore
vmbra opacior nigriorque; interioribus circulis (sunt
34 enim plures) purissimum diem recipit. Inde et-
iam rosas effert vmbrarumque frigus non ingrato
sole distinguit. Finito vario illo multiplicique cur-
uamine recto limiti redditur, nec huic vni. Nam
viae

viae plures, intercedentibus buxis, diuiduntur.
Alibi pratulum, alibi ipsa buxus interuenit in for- 35
mas mille descripta, literis interdum, quae modo
nomen domini dicunt, modo artificis: alternis me-
tulae surgunt, alternis inserta sunt poma: & in o-
pere vrbanissimo subita velut illati ruris imitatio me-
dium in spatium breuioribus vtrinque platanis ador-
natur. Post has acanthus hinc inde lubricus & fle- 36
xuosus, deinde plures figurae, pluraque nomina.
In capite stibadium candido marmore, vite prote-
gitur. Vitem quatuor columellae Carystiae sube-
unt. E stibadio aqua, velut expressa cubantium
pondere, siphunculis effluit; cauato lapide suscipi-
tur, gracili marmore continetur, atque ita occulte
temperatur, vt impleat, nec redundet. Gustato- 37
rium, grauiorque coenatio, margini imponitur;
leuior nauicularum & auium figuris innatans circuit.
Contra fons egerit aquam & recipit: nam expulsa in
altum

35 metulae) Coni ex buxo, pinu aut similis incrementi arbore formati.

36 acanthus h. i. lubricus & flexuosus) An indicat in labyrinthi paruuli formam dispositum acanthum? Quamquam ne hoc quidem plane intelligo.

colum. Carystiae) E marmore Carystio. Laudauit Cellarius Plin. 36, 6 & Tib. 3, 3, 14 vbi reliquos citat Broukhusius.

aqua - effluit) Magnam stibadium hoc similitudinem habet cum ornithone Varronis, quem descripsit ipse, nos explicauimus de R. R. 3, 5, 10 sqq. *Stibadium* hoc respondet *tholo* Varroniano. Ex interiore huius margine prosilit aqua in cauatum lapidem; hic occultum habet emissarium, quo cum defluat & quasi resorbeatur aquae tantundem, quantum e siphunculis influxit, ea nunquam vltra definitam lineam & ipsum os emissarii attollitur. conf. §. 37.

37 Gustatorium-coenat.) Haec vocabula pro ipsis lancibus & mensis (*mensis* inquam, quae idem quod lances interdum siue patinae) cum cibis vel liquidis vel solidis quos continent, poni, res ipsa loquitur. Margo autem intelligitur ipsius stiba-

altum in ſe cadit, iunctisque hiatibus & abſorbetur & tollitur. E regione ſtibadii aduerſum cubiculum tan-
38 tum ſtibadio reddit ornatus, quantum accipit ab illo. A marmore ſplendet, valuis in viridia prominet & exit: alia viridia ſuperioribus inferioribusque feneſtris ſuſpicit deſpicitque. Mox zothecula refugit quaſi in cubiculum idem atque aliud. Lectus hic, & vndique feneſtrae, & tamen lumen obſcurum vmbra
39 premente. Nam laetiſſima vitis per omne tectum in culmen nititur & adſcendit. Non ſecus ibi, quam in nemore, iaceas: imbrem tantum, tanquam in nemore, non ſentias. Hic quoque fons naſcitur,
40 ſimulque ſubducitur. Sunt locis pluribus diſpoſita ſedilia e marmore, quae ambulatione feſſos, vt cubiculum ipſum, iuuant. Fonticuli ſedilibus adiacent, per totum hippodromum inductis fiſtulis ſtrepunt riui, &, qua manus duxit, ſequuntur. His nunc illa viridia, nunc haec, interdum ſimul omnia, iuuantur. Vitasſem iamdudum, ne viderer argu-

ſtibadii, in quo accumbunt hoſpites. Ex veteribus formis tricliniorum apud Mercurialem atque alios, apparet, cibos vel in eadem libella ſ. horizontali linea, vel non multum certe altius poſitos fuiſſe, quam erant lecti accubitorii. Itaque margo ille ſtibadii tantum videtur fuiſſe eleuatus, vt cum puluinis in reliqua parte poſitis quibus fulciuntur hoſpites, aequaretur.

38 zothecula) Vid. ad 2, 17, 21. * Qui *diaetulam* hic defendunt, non cogitare videntur, *diaetam* eſſe non partem aut paruum membrum cubiculo adiunctum; verum pluribus ipſum cubiculis conſtare, quod vel ex ſ. 31 ſatis conſtat. Denique ſi 2, 17, 21 recte *zotheca* ex libris optimis reſtituta & explicata eſt; de *zothecula* hic non poteſt dubitari.

40 locis pluribus) Hippodromi, in quo deſcribendo adhuc verſatur.

iuuantur) * Cortius in parti fere auctoritate librorum praefert *lauantur*: ſed hoc videtur eſſe poetarum proprium. Burmannus notis maioribus ad Phaedr. 2, 5, 14 *laetantur* mallit, quod pulchrum ſane eſt, nec ab auctoritate librorum deſtituitur.

43 Ho-

argutior, nisi proposuissem omnes angulos tecum epistola circumire. Neque enim verebar, ne labo- 41
riosum esset legenti tibi, quod visenti non fuisset; praesertim quum interquiescere, si liberet, depositaque epistola, quasi residere, saepius posses. Praeterea indulsi amori meo. Amo enim, quae maxima ex parte ipse inchoaui, aut inchoata percolui.
In summa (cur enim non aperiam tibi vel iudicium 42
meum vel errorem?) primum ego officium scriptoris existimo, vt titulum suum legat, atque identidem interroget se, quid coeperit scribere: sciatque, si materiae immoratur, non esse longum; longissimum, si aliquid arcessit atque attrahit. Vides, quot versi- 43
bus Homerus, quot Virgilius arma, hic Aeneae, Achillis ille, describat: breuis tamen vterque est, quia facit, quod instituit. Vides, vt Aratus minutissima etiam sidera consectetur & colligat, modum tamen seruat. Non enim excursus hic eius, sed opus ipsum est. Similiter nos, vt parua magnis, quum 44
totam villam oculis tuis subiicere conamur, si nihil inductum, & quasi deuium, loquimur, non epistola, quae describit, sed villa, quae describitur, magna est. Verum illuc, vnde coepi; ne secundum legem meam iure reprehendar, si longior fuero in hoc, in quod excessi. Habes caussas; cur 45
ego

43 *Homerus - Virgilius*) Ille Ιλ. Σ, 478 sqq. hic Aen. 8, 407 sqq.

44 *vt parua magnis*) scil. *componamus.* Prouerbium ex illo Virg. ecl. 1, 23, sic *magnis componere parua solebam.* Vt supra 1, 2, 2 *Pauci quos aequus amauit.* * Nam *conferamus* quod est in libris quibusdam, e glossa est.

in quod excessi) in eo argumento in quod digressus sum.

ego Tuscos meos Tusculanis, Tiburtinis, Praenestinisque meis praeponam. Nam super illa, quae retuli, altius ibi otium & pinguius, eoque securius, nulla necessitas togae, nemo arcessitor ex proximo. Placida omnia & quiescentia; quod ipsum salubritati regionis, vt purius coelum, vt aër liquidior, accedit. Ibi animo, ibi corpore, maxime valeo.
46 Nam studiis animum, venatu corpus exerceo. Mei quoque nusquam salubrius degunt; vsque adhuc certe neminem ex iis, quos eduxeram mecum (venia sit dicto) ibi amisi. Dii modo in posterum hoc mihi gaudium, hanc gloriam loco seruent. Vale.

VII.

sum. *Excessum* pro oratoria *digressione* tum noster, tum Quinctilianus dixere. * Praepositionem *in* ante *quod* ex libris dedit Cortius.

45 *necessitas togae*) Qua scilicet extra vrbem & forum nihil opus est. Pars vitae beatioris secundum Martialem 10, 47 *toga rara.* Multa hic de non vsu togae extra vrbem Buchnerus.

salubritati - accedit) Ipsa illa tranquillitas, & placida in liberali otio quies a nullis negotiis importunis vel hominibus interturbata, *accedit salubritati*, vel partem illius salubritatis, quam haec praestat villa, efficit. Est sane etiam Medicis inter res, quas non naturales vocant, vel maximi momenti, status ille tum animi tum corporis vel quietus vel turbatior.

(*venia sit dicto*) a diua Nemesi, quae inuidia quadam prosequitur eos, qui beati sibi nimis videntur, & felicitatem suam praedicant, vel praedicari libenter audiunt; precibus proinde placanda, quoties iactantius aliquid nobis, vel aliis de nobis excidit. Praeclara, si DIS placet, eius rei ratio est, quam sapiens ille Solon profert in Disputatione cum Croeso, apud Herodotum 1, 32 τὸ θεῖον πᾶν φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες. Rationem hanc detestamur hodie, sed rem ipsam vt aliis in rebus scilicet retinemus. Laudauimus pulchellum infantem & valentulum; subiicimus, *Gott behüte es!* Diximus aliquid de secunda fortuna nostra vel aliorum; exsilit illud, *Gott lasse mich es nur guten Stunde reden!* Hoc ipsum est, *venia sit dicto!*

7, nec

VII. C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Saturninus Plinium heredem instituerat & rempublicam Comensium, quod ipse ratum vult esse, etsi secundum leges respublica heres institui non possit, quod vt decurionibus indicetur, rogat.

Nec heredem institui, nec praecipere posse rempublicam, constat: Saturninus autem qui nos reliquit heredes, quadrantem reipublicae nostrae, deinde pro quadrante praeceptionem quadringentorum millium dedit. Hoc, si ius adspicias, irritum; 2
si defuncti voluntatem, ratum & firmum est. Mihi autem defuncti voluntas (vereor, quam in partem iurisconsulti, quod sum dicturus, accipiant) antiquior iure est, vtique in eo, quod ad communem patriam voluit peruenire. An, cui de meo sestertium 3
vndecies contuli, huic quadringentorum millium paullo amplius tertiam partem ex aduenticio denegem?

7, 1 *nec praecipere*) *Praecipere* apud ICtos est partem aliquam hereditatis ante reliquos heredes capere, vnde dicitur *praecipuum*. Qui igitur aliquid *praecipere* testamento iubetur, illum eo ipso heredem etiam cum aliis esse intelligitur. Vid. Brisso. de form. 7, 143 p. 635 sq. Sed hic paullo alia videtur species. Saturninus primo ex quadrante instituerat rempublicam, deinde hoc mutauit, & loco illius quadrantis ex integra hereditate praecipi & ante diuisionem numerari reipublicae iussit quadringenta millia: siue quod putaret ita eludi legem posse, quae institui heredem vetaret rempublicam, siue quacunque alia caussa.

3 *An cui de meo*) Contulerat Plinius reipublicae per varias occasiones *vndecies*, intell. centena millia HS. quae sunt 55000 florenorum imperialium (quos besses $\frac{2}{3}$ vocant mercatores) in alimenta ingenuorum, in aedes sacras &c. In hac liberalitate parum sibi constitisset, si 400000 HS. s. 20000 floren. imp. quae paullo amplius tertia pars est superioris summae (est enim ipsa tertia ex duodecies) aliunde ei obuenientia, inuideret, vel tabulis testamenti oppugnatis negaret.

4 de-

geni? Scio te quoque a iudicio meo non abhorrere, cum eandem rempublicam, vt ciuis optimus diligas.
4 Velim ergo, quum proxime decuriones contrahantur, quid sit iuris, indices, parce tamen & modeste; deinde subiungas, nos quadringenta millia offerre, sicut praecepit Saturninus. Illius hoc munus, illius liberalitas; nostrum tantum obsequium
5 vocetur. Haec ego scribere publice supersedi: primum, quod memineram pro necessitudine amicitiae nostrae, pro facultate prudentiae tuae, & debere te & posse perinde meis ac tuis partibus fungi: deinde, quia verebar, ne modum, quem tibi in sermone custodire facile est, tenuisse in epistola non
6 viderer. Nam sermonem vultus, gestus, vox ipsa moderatur; epistola, omnibus commendationibus destituta, malignitati interpretantium exponitur. Vale.

VIII. C. PLINIVS CAPITONI SVO S.

Admonitus vt historiam scriberet, respondet sibi idem stetisse, caussasque consilii ita exponit, vt discrimen simul orationis & historiae ostendat.

Suades, vt historiam scribam, & suades non solus: multi hoc me saepe monuerunt, & ego volo, non quia commode facturum esse confido (id enim temere credas, nisi expertus,) sed quia mihi pulchrum in primis videtur, non pati occidere, quibus aeternitas debeatur; aliorumque famam cum
2 sua extendere. Me autem nihil aeque ac diuturnitatis

4 ***decuriones contrah.***) ret, *Senatus cogatur.* Si de Roma sermo esset, dice-

tatis amor & cupido ſolicitat: res homine digniſſi-
ma, praeſertim qui nullius ſibi conſcius culpae, po-
ſteritatis memoriam non reformidet. Itaque diebus 3
ac noctibus cógito, ſi *qua me quoque poſſim tollere*
humo: (id enim voto meo ſufficit: illud ſupra votum)
victorque virûm volitare per ora. *Quanquam ô!* Sed
hoc ſatis eſt, quod prope ſola hiſtoria polliceri videtur.
Orationi enim & carmini parua gratia, niſi eloquentia
ſit ſumma: hiſtoria quoquo modo ſcripta delectat.
Sunt enim homines natura curioſi, & quamlibet 4
nuda rerum cognitione capiuntur, vt qui ſermun-
culis etiam fabellisque ducantur: me vero ad hoc
ſtudium impellit domeſticum quoque exemplum.
Auunculus meus, idemque per adoptionem pater, 5
hiſtorias, & quidem religioſiſſime, ſcripſit. Inue-
nio autem apud ſapientes, honeſtiſſimum eſſe ma-
iorum veſtigia ſequi, ſi modo recto itinere praeceſ-
ſerint. Cur ego cunctor? Egi magnas & graues
cauſſas. Has (etiamſi mihi tenuis ex eis ſpes) de- 6
ſtino retractare, ne tantus ille labor meus, ni hoc,
quod reliquum eſt ſtudii, addidero, mecum pariter
intercidat. Nam ſi rationem poſteritatis habeas, 7
quidquid non eſt peractum, pro non inchoato eſt.
Dices, Potes ſimul & reſcribere actiones, & com-
pone-

8, 3 ſi qua me quoque). Virg. Georg. 3, 8 *Tentanda via eſt, qua me quoque poſſim Tollere humo, victorque virum volitare per ora.*

Quamquam ô!) Elegans apoſiopeſis itidem Virgiliana, apud quem Aen. 5, 195 Mneſtheus, *Non iam prima peto; neque vincere certo; Quamquam o -- Sed ſuperent quibus hoc, Neptune, dediſti.* Similiter noſter, poſt apoſiopeſin, *ſed hoc ſatis eſt* nimirum *diuturnitas, & memoria poſteritatis.*

5 hiſtorias ſcripſit) Vid. ſupra 3, 5, 4 ſq.

6 mecum intercidat) Et

ponere historiam. Vtinam! sed vtrumque tam ma-
8 gnum est; vt abunde sit alterum efficere. Vndeui-
cesimo aetatis anno dicere in foro coepi, & nunc
demum, quid praestare debeat orator, adhuc tamen
per caliginem, video. Quid si huic oneri nouum
9 accesserit? Habet quidem oratio & historia multa
communia, sed plura diuersa in his ipsis, quae
communia videntur. Narrat sane ipsa, narrat haec:
sed, aliter. Huic pleraque humilia & sordida, &
ex medio petita; illi omnia recondita, splendida,
10 excelsa conueniunt. Hanc saepius ossa, musculi,
nerui; illam tori quidam & quasi iubae decent. Haec
vel maxime vi, amaritudine, instantia; illa tractu
& suauitate, atque etiam dulcedine, placet. Po-
11 stremo alia verba, alius sonus, alia constructio. Nam
plurimum refert, vt Thucydides ait, κτῆμα sit, an
ἀγώνισμα: quorum alterum oratio, alterum historia
est. His ex caussis non adducor, vt duo dissimilia,
& hoc ipso diuersa, quod maxima, confundam

mi-

tamen intercidit. Poteras itaque, Secunde, quantum ad nos illo retractandi labore supersedere. Sed exstiterunt tamen aliquam diu post Plinium Orationes illius, quod ex Apollinari Sidonio & Cassiodoro constat.

9 *Huic pleraque humilia*) Ad orationem haec pertinent, (contra quam visum Catanaeo) vbi etiam de tribus capellis, aut de stillicidio, aut de sterquilinio adeo narrandum est quam planissime.

11 *κτῆμα · ἀγώνισμα*) Historia κτῆμα est, possessio, bonum perpetuo nostrum postquam semel esse coepit (vid. supra 1, 3, 3) ex quo sera etiam posteritas de nobis iudicat. Oratio autem ἀγώνισμα est certamen, in quo semel vicisse satis est, non curante auctore, quid deinde de ea iudicent alii. Caeterum locus Thucydidis est 1, 22 extr. qui de sua historia κτῆμα ἐς ἀεὶ μᾶλλον, ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν σύγκειται. Quinctilianus 10,1,31 *Non ad actum rei pugnamque praesentem, sed ad memoriam posteritatis & ingenii famam componitur.*

diuersa, quod maxima)

Ob

misceamque, ne tanta quasi colluuione turbatus ibi
faciam, quod hic debeo. Ideoque interim veniam,
(ne a meis verbis discedam) aduocandi peto. Tu ta- 12
men iam nunc cogita, quae potissimum tempora
adgrediamur. Vetera & scripta aliis? parata inqui-
sitio, sed onerosa collatio; intacta & noua? graues
offensae, leuis gratia. Nam praeter id, quod in 13
tantis vitiis hominum plura culpanda sunt, quam
laudanda: tum si laudaueris, parcus; si culpaueris,
nimius fuisse dicaris: quamuis illud plenissime, hoc
restrictissime feceris. Sed haec me non retardant: 14
est enim mihi pro fide satis animi. Illud peto prae-
struas, ad quod hortaris, eligasque materiam, ne
mihi, iam scribere parato, alia rursus cunctationis
& morae iusta ratio nascatur. Vale.

IX. C. PLINIVS SATVRNINO SVO S.

Dolet, Valentem grauiter iacere: molestius fert, Aniutum decessisse.

Varie me adfecerunt literae tuae: nam partim laeta, partim tristia continebant. Laeta, quod te

Ob id ipsum non possunt ab eodem homine tempore eodem tractari, quod sunt maxima & suum sibi hominem integrum vnum quodque deposcit.

ibi fac. quod hic debeo) Ne in historia contentiosius asperiusque, aut in oratione nitidius festiuiusque quam decent, agam & vtriusque generis virtutes permutem, quae hoc ipso sunt vitia, quod loco non adhibentur.

ne a meis verbis discedam) Vt iis verbis vtar, quibus vti in foro & caussis consueui. Ita praefatur formulae e foro desumtae, quam mox declarabimus. * Recepi nimirum Cortianam, s. Mediceam potius, hic quoque lectionem; *al. ne a forensibus verbis recedam*, quod ex glossa est procul dubio,

veniam - aduocandi) Nimirum amicos, & cum iis de caussa deliberandi. Quae quidem

in vrbe teneri nuntiabant. Nollem, inquis: ſed ego volo, propterea, quod recitaturum ſtatim, vt ego veniſſem, pollicebantur. Ago gratias, quod
2 expector. Triſte illud, quod Iulius Valens grauiter iacet; quanquam ne hoc quidem triſte, ſi illius vtilitatibus aeſtimetur, cuius intereſt quam ma-
3 turiſſime inexplicabili morbo liberari. Illud plane non triſte ſolum, verum etiam luctuoſum, quod Iulius Auitus deceſſit, dum ex quaeſtura redit: deceſſit autem in naui, procul a fratre amantiſſimo,
4 procul a matre, a ſororibus. Nihil iſta ad mortuum pertinent; ſed pertinuerunt quum moreretur:
5 pertinent ad hos, qui ſuperſunt. Iam, quod in flore primo tantae indolis iuuenis exſtinctus eſt, ſumma conſequuturus, ſi virtutes eius maturuiſſent. Quo ille ſtudiorum amore flagrabat? quantum legit? quantum etiam ſcripſit? quae nunc omnia cum ipſo
6 ſine fructu poſteritatis aruerunt. Sed quid ego indulgeo dolori? cui ſi frenos remittas, nulla materia non maxima eſt. Finem epiſtolae faciam, vt facere poſſim etiam lacrymis, quas epiſtola expreſſit. Vale.

X. C.

dem res adeo frequens in iudiciis fuit, vt inde *aduocatio* pro mora ac dilatione frequenter dicatur. vid. ad Cic. fam. 7, 11 & Sen. Conſol. ad Marc. 10.

9, 2 morbo liberari) Refero ad illud neſcio cuius Οἱ *μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσι*. Quo acutior eſt morbus, tanto minus durat. Cumque *inexplicabilem* praeterea *morbum* dicat, puto Secundum *ἐυφημίᾳ* quadam vſum inſtantem proxime Valenti mortem ſic indicare, ipſamque in beneficio ponere, quae deſperato illum morbo liberet.

5 Iam, quod in) Ex ſuperioribus ita explenda oratio, *Iam illud luctuoſum eſt* &c.

11, 1 ad

X. C. PLINIVS ANTONINO SVO S.

Versus Antonini laudat, vt sibi inimitabiles, & ad plures edendos hortatur.

Cum versus tuos aemulor, tum maxime quam sint boni experior. Vt enim pictores pulchram absolutamque faciem raro, nisi in peius, effingunt; ita ego ab hoc archetypo labor & decido. Quo magis hor- 2
tor, vt quam plurima proferas, quae imitari omnes concupiscant, nemo, aut paucissimi, possint. Vale.

XI. C. PLINIVS TRANQVILLO SVO S.

Hortatur ad edenda sua scripta, quia ipse eorum spem hendecasyllabis fecerat.

Libera tandem hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua communibus amicis spoponderunt. Appellantur quotidie & flagitantur: ac iam periculum est, ne cogantur ad exhibendum formulam accipere. Sum & ipse in edendo haesitator, 2

 tu

11, 1 ad exhib. formulam) Accipit *formulam* in iure, & a Praetore, non actor modo, sed etiam is, quicum agitur, vel vnde petitur; actionis ille, hic exceptionis. Vid. Brisso. de form. 5, 74. Hendecasyllabi Pliniani *appellantur, flagitantur*, agitur cum illis, vt praestent denique praesentiam scriptorum Tranquilli. Miram suauitatem huius loci intelliget, qui considerabit Vlpiani verba l. 3 π. §. 8 de hom. libero exhibendo. *Ait Praetor* Exhibeas: Exhibere *est in publicum producere, & videndi tangendique hominis facultatem praebere. Proprie autem* exhibere *est* extra secretum habere. Vt igitur *plagium*, quod est furtum in libero capite commissum; eleganter ad libros & scripta transtulere; ita hic *ad exhibendum* agitur cum eo, qui scripta, quae libera vagari debebant, domi per iniuriam continet. Luserintne praeterea in nominum *libri & liberi* similitudine, non temere dixerim.

2 con-

tu mora tamen meam quoque cunctationem tardi-
tatemque vicisti. Proinde aut rumpe iam moras,
aut caue, ne eosdem illos libellos, quos tibi hende-
casyllabi nostri blanditiis elicere non possunt, conuicio
3 scazontes extorqueant. Perfectum opus absolutum-
que est; nec iam splendescit lima, sed atteritur. Pa-
tere, me videre titulum tuum; patere audire, de-
4 scribi, legi, venire volumina Tranquilli mei. Ae-
quum est, nos in amore tam mutuo eandem perci-
pere ex te voluptatem, qua tu perfrueris ex nobis.
Vale.

XII. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Prosocerum laudat, quod porticum dedicauerit, & in portarum ornamentum pecuniam promiserit.

Accepi literas tuas, ex quibus cognoui speciosissimam te porticum sub tuo filiique tui nomine dedi-

2 *conuicio scazontes*) Scazontes asperum & satiricis epigrammatis aptum genus carminis, aptum proinde etiam *conuicio* faciendo, quod non ad maledicta semper, sed ad importunam quoque, & parum modestam repetitamque subinde petitionem vel admonitionem pertinet, vt in praefatione Quinctiliani ad Tryphonem, *Efflagitasti quotidiano conuicio* &c.

3 *sed atteritur*) Summa in his elegantia, quod translationem continuat. Laudauit iam Cellarius 9, 35, 2, & Quinct. 10, 4, 4 *vt opus poliat lima non exterat*, quem praeceptoris sui locum imitatus videtur noster. Describitur hic illud vitium, quod κακιζοτεχνίαν possis appellare cum auunculo nostri 34, 8 s. 19 vbi commemoratur ab illo Callimachus inter nobiles statuarios (quorum *lima* est propria) *semper calumniator sui, neque finem habens diligentiae* &c.

titulum tuum) libro inscriptum & pendentem in bibliopoliis, atque bibliothecis.

12, 1 Quod saepe obseruo, Plinium in his epistolis voluisse nobis imaginem animi sui pulcherrimam relinquere, illud hic etiam locum habet. Intererat ipsius, liberorum suorum proauum quam adstrictissimum esse; & corradere potius magnam rem familiarem, quam publica

eam

dedicasse; sequenti die in portarum ornatum pecuniam promisisse, vt initium nouae liberalitatis esset consummatio prioris. Gaudeo primum tua gloria, 2
cuius ad me pars aliqua pro necessitudine nostra redundat: deinde quod memoriam soceri mei pulcherrimis operibus video proferri: postremo, quod patria nostra florescit: quam mihi a quocunqe excoli iucundum, a te vero laetissimum est. Quod su- 3
perest, Deos precor, vt animum istum tibi, animo isti tempus quam longissimum, tribuant. Nam liquet mihi futurum, vt peracto, quod proxime promisisti, inchoës aliud. Nescit enim semel incitata liberalitas stare, cuius pulchritudinem vsus ipse commendat. Vale.

XIII. C. PLINIVS SCAVRO SVO S.

Orationem, paucis amicis recitatam, indicio Scauri subiicit.

Recitaturus oratiunculam, quam publicare cogito, aduocaui aliquos, vt vererer; paucos, vt verum audirem. Nam mihi duplex ratio recitandi: vna, vt solicitudine incendar; altera, vt admonear, si quid forte me, vt meum, fallat. Tuli, quod pete- 2
bam: inueni, qui mihi copiam consilii sui facerent. Ipse praeterea quaedam emendanda annotaui. Emendaui librum, quem misi tibi. Materiam ex titulo 3
cognosces, caetera liber explicabit: quem iam nunc oportet ita consuescere, vt sine praefatione intelligatur.

eam liberalitate minuere. At gratulatur illius magnificentiae, eamque stimulis incitat quantum potest; quod non multo minus est, quam si ipse elargitus esset, quae publico impendit prosocer.

13, 3 ita consuescere) Si figuram

4 gatur. Tu velim, quid de vniuerſo, quid de partibus, ſentias, ſcribas mihi. Ero enim vel cautior in continendo, vel conſtantior in edendo, ſi huc vel illuc auctoritas tua acceſſerit. Vale.

XIV. C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Cauſſa & iudicium Tuſcilii, quem exitum habuerit, pernarrat.

Et tu rogas, & ego promiſi, ſi rogaſſes, ſcripturum me tibi, quem habuiſſet euentum poſtulatio Nepotis circa Tuſcilium Nominatum. Inductus eſt Nominatus; egit ipſe pro ſe, nullo accuſante. Etenim legati Vicentinorum non modo non preſſerunt eum, verum etiam ſubleuauerunt. Summa
2 defenſionis, *Non fidem ſibi in aduocatione, ſed conſtantiam defuiſſe; deſcendiſſe vt acturum, atque etiam in curia viſum; deinde ſermonibus amicorum perterritum receſſiſſe; monitum enim, ne deſiderio ſenatoris, non iam quaſi de nundinis, ſed quaſi de gratia, fama, dignitate certantis, tam pertinaciter, praeſertim in ſenatu, repugnaret; alioqui*
3 *maiorem inuidiam, quam proxime, paſſurus.* Erat ſane

gurام demas, illud dicere videtur, oportet librum ipſum per ſe ita paullatim notum & familiarem fieri hominibus, vt ſine praefatione argumentum & ordinem indicante, quid ſibi velit intelligant.

14, 1 *poſtulatio Nepotis*) de qua ſupra 5, 4.

2 *ne repugnaret - paſſur.*) Si haec verba, vt ſunt iam interpunctione connexa, etiam ſententia & conſtructione iungantur, nihil impedit, quo minus retineamus nominatiuum *paſſurus* ad verbum *repugnaret* reſpicientem. Sed nec damnamus alteram rationem in Mediceo libro inuentam, *ne repugnaret; alioquin - paſſurum.*

ſ pro-

ſane prius, tamen a paucis acclamatum exeunti.
Inde ſubiunxit preces multumque lacrymarum: quin
etiam tota actione, homo in dicendo exercitatus,
operam dedit, vt deprecari magis (id enim & fa-
uorabilius & tutius) quam defendi videretur. Abſo-
lutus eſt ſententia deſignati conſulis Afranii Dextri,
cuius haec ſumma: *Melius quidem Nominatum fuiſ-* 4
*ſe facturum, ſi cauſſam Vicentinorum eodem animo,
quo ſuſceperat, pertuliſſet: quia tamen in hoc ge-
nus culpae non fraude incidiſſet, nihilque dignum
animaduerſione admiſiſſe conuinceretur, liberan-
dum: Vicentinis, quod acceperat, redderet.* Ad-
ſenſerunt omnes, praeter Flauium Aprum. Is *In-* 5
terdicendum ei aduocationibus in quinquennium
cenſuit: & quamuis neminem auctoritate traxiſſet,
conſtanter in ſententia manſit: quin etiam Dextrum,
qui primus diuerſum cenſuerat, prolata lege de ſena-
tu habendo, iurare coëgit, *E republica eſſe, quod
cenſuiſſet.* Cui, quanquam legitimae poſtulationi, 6
a quibusdam reclamatum eſt. Exprobrare enim cen-
ſenti ambitionem videbatur. Sed priusquam ſen-
tentiae dicerentur, Nigrinus, tribunus plebis, reci-
tauit libellum diſertum & grauem, quo queſtus eſt,
*Vaenire aduocationes, vaenire etiam praeuaricati-
ones; in lites coiri: & gloriae loco poni ex ſpoliis ci-
uium*

5 *prolata lege*) Laudauit legem Aper, praelegi forte iuſſit, certe Senatum illius admonuit Nimirum moris fuiſſe, vt Senatus iuratus non nunquam ſententias diceret, (hoc enim eſt *cenſere*) multis oſtendit Lipſius ad Tac. An. 4, 21. * Sed quod id ipſum lege Traiani ſancitum eſſe ex hoc quem tradimus, loco effici putat (quod ipſi ſuaſerunt, credo, libri, qui *perlata lege* habent, non *prolata*) in eo diſſentientem habet Caſaubonum ad Sueto. Aug. c. 35 qui ad ipſum hunc principem referre eam legem malit.

6 *in lites coiri*) Paciſci homines

uium magnos & ſtatos reditus. Recitauit capita le-
gum, admonuit SCtorum: in fine dixit, *Peten-
dum ab optimo principe, vt, quia leges, quia ſena-
tusconſulta contemnerentur, ipſe tantis vitiis mede-
8 retur.* Pauci dies, & liber principis ſeuerus, &
tamen moderatus. leges ipſum; eſt in publicis a-
ctis. Quam me iuuat, quod in cauſſis agendis non
modo pactione, dono, munere, verum etiam xe-
9 niis ſemper abſtinui! Oportet quidem, quae ſunt in-
honeſta, non quaſi illicita, ſed quaſi pudenda, vi-
tare: iucundum tamen, ſi prohiberi publice videas,
10 quod nunquam tibi ipſe permiſeris. Erit fortaſſe,
immo non dubie, huius propoſiti mei & minor laus,
& obſcurior fama, quum omnes ex neceſſitate faci-
ent, quod ego ſponte faciebam. Interim fruor vo-
luptate, quum alii diuinum me; alii meis rapinis,
meae auaritiae occurſum, per ludum ac iocum di-
ctitant. Vale.

XV. C.

mines de euentu litium cum aduocatis, cum ipſis adeo iudicibus. Notae ſunt noſtro & patrum ſaeculo ſponſiones, cum talibus perſonis factae, quae procurare vel impedire euentum eius rei, de qua ſponſio fiebat, poſſent.

7 *legum - SCtorum*) Quae enarrantur a ICtis, cum de Lege Cincia agunt. Vid. noſter 4, 9, 6. 5, 21, 4.

8 *dono - munere - xeniis*) Hic forte locum habeat illa horum verborum differentia, quam tradit Vlpianus l. 194 de V. S. quod *munus ſit donum cum cauſſa, vt puta natalicium, nuptialicium. Xenia* non melius intelliguntur, quam ex XIII Martialis. Sunt nimirum eſculenta & poculenta varia, ſed quae tamen ex quantitate certe pretium habere poſſunt, vt *piper, alica, far, ficus, caſei, vina* varii generis &c.

10 *diuinum me*) Qui praeuiderim fore vt interdicatur omni genere munerum, atque ideo ante legem illis abſtinuerim. De *diuinatione* Attici ſui ſimilia Nepos 9, 1.

15, 1

XV. C. PLINIVS PONTIO SVO S.

Cornutum curatorem viae factum esse, vel ideo laetatur, quia tum amicitia semper, tum collegio non semel coniuncti fuerint. Addit de suis in villa hospitibus.

Secesseram in municipium, quum mihi nuntiatum est, Cornutum Tertullum accepisse Aemiliae viae curam. Exprimere non possum, quanto sim 2
gaudio adfectus & ipsius & meo nomine. Ipsius, quod sit licet, sicut est, ab omni ambitione longe remotus, debeat tamen ei iucundus esse honor vltro datus; meo, quod aliquanto magis me delectat mandatum mihi officium, postquam par Cornuto datum video. Neque enim augeri dignitate, quam 3
aequari bonis, gratius. Cornuto autem quid melius? quid sanctius? quid in omni genere laudis ad exemplar antiquitatis expressius? Quod mihi cognitum est non fama, qua alioqui optima & meritissima fruitur, sed longis magnisque experimentis.
Vna diligimus, vna dileximus omnes fere, quos ae- 4
tas nostra in vtroque sexu aemulandos tulit: quae societas amicitiarum arctissima nos familiaritate con-

15, 1 *Aemiliae viae cur.*) Rem Censorum olim propriam, quo magis viris Consularibus eam demandabant, Augusti instituto, Imperatores. De his post Lips. ad Tac. An. 3, 31 siue Exc. E copiose egit Eu. Otto de tutela viar. publ. 2, 5. Caeterum Plinius noster non ipse quoque fuit *Curator viae Aemiliae*, sed *Curator alvei Tiberis & riparum, & cloacarum vrbis*, cuius muneris memoria est in inscriptione, quam & nos vitae ipsius subiecimus. Huic *muneri par est curatio viae Aemiliae*, quod ait f. 2. conf. f. 9. Videerat hoc Buchnerus, probarunt Cellarius & Massonus ad A. Plinii 39 & 40, 6. Caeterum *alueus ripaeque Tiberis* iunguntur cum *cloacis*, quod hae ad illud ipsum quoque structae fuerant, magnum Romae & orbis miraculum, vt exundantem Tiberim reciperent, & eadem eluerentur ipsae, atque eluuionem ab vrbe auerterent.

17, 2 *ка-*

5 coniunxit. Accessit vinculum necessitudinis publicae. Idem enim mihi, vt scis, collega, quasi voto petitus, in praefectura aerarii fuit: fuit & in consulatu. tum ego, qui vir, & quantus esset, altissime inspexi, quum sequerer vt magistrum, vt parentem vererer; quod non tam aetatis maturitate, quam
6 vitae, merebatur. His ex caussis vt illi, sic mihi gratulor: nec priuatim magis, quam publice, quod tandem homines non ad pericula, vt prius, verum ad
7 honores virtute perueniunt. In infinitum epistolam extendam, si gaudio meo indulgeam. Praeuertor ad
8 ea, quae me, agentem hic, nuntius deprehendit. Eram cum prosocero meo, eram cum amita vxoris, eram cum amicis diu desideratis; circumibam agellos; audiebam multum rusticarum querelarum: rationes legebam inuitus & cursim (aliis enim chartis, aliis sum literis initiatus) coeperam etiam itineri me praeparare.
9 Nam includor angustiis commeatus, eoque ipso, quod delegatum Cornuto audio officium, mei admoneor. Cupio te quoque sub idem tempus Campania tua remittat, ne quis, quum in vrbem rediero, contubernio nostro dies pereat. Vale.

XVI. C. PLINIVS MARCELLINO SVO S.

Mortem Fundani filiae luget, & Marcellinum, vt patrem consoletur, monet.

Tristissimus haec tibi scribo. Fundani nostri filia minor est defuncta: qua puella nihil vnquam festiuius, amabilius, nec modo longiore vita, sed
2 prope immortalitate, dignius vidi. Nondum annos qua-

quatuordecim impleuerat, & iam illi anilis pruden-
tia, matronalis grauitas erat: & tamen ſuauitas puel-
laris cum virginali verecundia. Vt illa patris ceruí- 3
cibus inhaerebat! vt nos amicos paternos & aman-
ter & modeſte complectebatur! vt nutrices, vt pae-
dagogos, vt praeceptores, pro ſuo quemque officio,
diligebat! quam ſtudioſe, quam intelligenter lectita-
bat! vt parce cuſtoditeque ludebat! qua illa tempe-
rantia, qua patientia, qua etiam conſtantia nouiſſi-
mam valetudinem tulit! medicis obſequebatur, ſo- 4
rorem, patrem adhortabatur, ipſamque ſe deſtitu-
tam corporis ſui viribus, vigore animi ſuſtinebat.
Durauit hic illi vsque ad extremum, nec aut ſpatio 5
valetudinis, aut metu mortis infractus eſt; quo plu-
res grauioresque nobis cauſſas relinqueret & deſiderii
& doloris. O triſte plane acerbumque funus! o 6
morte ipſa mortis tempus indignius! Iam deſtinata
erat egregio iuueni, iam electus nuptiarum dies, iam
nos vocati. Quod gaudium quo moerore mutatum 7
eſt? Non poſſum exprimere verbis, quantum animo
vulnus acceperim, quum audiui, Fundanum ipſum
(vt multa luctuoſa dolor inuenit) praecipientem,
quod in veſtes, margarita, gemmas, fuerat erogaturus,
hoc in tura & vnguenta & odores impenderetur. Eſt 8
quidem ille eruditus & ſapiens, vt qui ſe ab ineunte ae-
tate altioribus ſtudiis artibusque dediderit: ſed nunc o-
mnia, quae audiit ſaepe, quae dixit, aſpernatur; expulſis-
que virtutibus aliis, pietatis eſt totus. Ignoſces, lau- 9
dabis etiam, ſi cogitaueris, quid amiſerit. Amiſit
enim filiam, quae non minus mores eius, quam
os vultumque referebat, totumque patrem mira ſi-
mili-

10 militudine exſcripſerat. Proinde ſi quas ad eum de dolore tam iuſto literas mittes, memento adhibere ſolatium, non quaſi caſtigatorium & nimis forte, ſed molle & humanum. Quod vt facilius admittat,
11 multum faciet medii temporis ſpatium. VT enim crudum adhuc vulnus medentium manus reformidat, deinde patitur, atque vltro requirit; ſi recens animi dolor conſolationes reiicit ac refugit, mox deſiderat, & clementer admotis acquieſcit. Vale.

XVII. C. PLINIVS SPVRINNAE SVO S.

Calpurnium bene recitaſſe nuntiat, fratrisque illius pietate laudata, nobiles adoleſcentes hortatur.

Scio, quantopere bonis artibus faueas, quantum gaudii capias, ſi nobiles iuuenes dignum aliquid maioribus ſuis faciant: quo feſtinantius nuntio tibi,
2 fuiſſe me hodie in auditorio Calpurnii Piſonis. Recitabat *καταςερισμῶν* eruditam ſane luculentamque mate-

17, 2 *καταςερισμῶν*) Relationum in ſtellas ſ. rerum hominumque in fidem relatorum hiſtorias. *. Alii, & Cortius etiam *ἐρωτοπαίγνιον*. Sed cum *eruditam luculentamque materiam* vocet Secundus, quod neſcio quam bene *ἐρωτοπαιγνίῳ* conueniat, (quo titulo alioquin habemus lepidum carmen Auſonii) ac praeterea magna ſit, vt fere ſolet in Graecis, huius loci in libris varietas: reducere auſus ſum Aldi ac Medicei codicis lectionem, a qua non longe abire *tactepigmon* & ſimilia monſtra lectionum, ille videt, qui obſeruauit, quomodo in Graecis exprimendis verſari ſoleant Latini librarii. Poteſt vocari *erudita materia καταςερισμῶν*, de relatis in ſidera hominibus, animalibus, rebus aliis; quod mythicae hiſtoriae bonam partem complectatur ſcilicet: *luculentam* nemo negabit, niſi qui lucem aſtris. Nondum obſeruaui *καταςερισμῶν* nomen: ſed dubitare nos de vi illius & ſignificatione non ſinit vel vnus Apollodori locus 3, 8 extr. p. 190 Galli, de Ioue, τὴν

materiam. Scripta elegis erat fluentibus, & teneris, & enodibus, sublimibus etiam, vt poposcit locus. Apte enim & varie nunc attollebatur, nunc residebat: excelsa depressis, exilia plenis, seueris iucunda mutabat; omnia ingenio pari. Commendabat 3
haec voce suauissima, vocem verecundia. multum sanguinis, multum solicitudinis in ore, magna ornamenta recitantis. Etenim, nescio quo pacto, MAGIS in studiis homines timor, quam fiducia decet.
Ne plura: (quanquam libet plura, quo sunt pulchri- 4
ora de iuuene, rariora de nobili,) recitatione finita, multum ac diu exosculatus adolescentem; qui est acerrimus stimulus monendi, laudibus incitaui, *Pergeret qua coepisset, lumenque, quod sibi maiores sui praetulissent, posteris ipse praeferret.* Gratulatus 5
sum optimae matri, gratulatus & fratri, qui ex auditorio illo non minorem pietatis gloriam, quam ille alter eloquentiae tulit: tam notabiliter pro fratre recitante primum metus eius, mox gaudium eminuit. Dii faciant, vt talia tibi saepius nuntiem! Fa- 6
ueo enim saeculo, ne sit sterile & effoetum: mireque cupio, ne nobiles nostri nihil in domibus suis pulchrum, nisi imagines habeant: quae nunc mihi hos adolescentes tacite laudare, adhortari, &, quod amborum gloriae satis magnum est, agnoscere videntur. Vale.

XVIII.

τὴν δὲ Καλλιστοῦ καταστερίσας ἐκάλεσεν Ἄρκτον. Sic nuper ἀπαστέρωσιν legimus de relata carmine Emma. Martini inter astra ipsius arca. Vid. Grego. Mayansii Epist. 5, 7 p. 290.

3 magis timor, quam fid.) Nimirum Ἀμαθία μὲν θράσος κ. τ. λ. vid. 4, 7, 3.

6 agnoscere) Prosopopoeia vtitur. Imagines maiorum suorum agnoscunt Calpurnium, & dicunt ei, quod Terentianus Demea Ad. 4, 2, 25 *Laudo, o Ctesipho,*

XVIII. C. PLINIVS MACRO SVO S.

Secessus amoenitatem ei gratulatur.

Bene est mihi, quia tibi bene est. Habes vxorem tecum, habes filium. Frueris mari, fontibus, viridibus, agro, villa amoenissima. Neque enim dubito esse amoenissimam, in qua se composuerat
2 homo felicior antequam felicissimus fieret. Ego in Tuscis & venor & studeo, quae interdum alternis, & interdum simul facio: nec tamen adhuc possum pronuntiare, vtrum sit difficilius capere aliquid, an scribere. Vale.

XIX. C. PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Rogat, vt Paullinus villam suam Zosimo liberto commodet valetudinis recuperandae caussa.

Video, quam molliter tuos habeas: quo simplicius tibi confitebor, qua indulgentia meos tra-
2 ctem. Est mihi semper in animo & Homericum illud, πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν, & hoc nostrum, PA-

TER

sipho, patrissas: abi, virum te iudico. Hoc est, agnoscunt homines, qui vtrosque norunt, similitudinem quandam inter veteres Calpurnios, & hunc iuuenem. Huic gloriosum est maioribus esse similem: illis decorum, tales praedicari, qualis est hic eorum sanguine ortus &c.

18, 1 in qua se compos.) ad vitam priuatam, vt suo arbitratu viueret, redierat: vt *componere se* dicuntur, qui in lecto ad mensam vel alias accumbunt. Caeterum ille *felicior homo ante, quam felicissimus fieret,* Nerua videtur Cataneo. Mihi magis placet, quod etiam Cortio in mentem venit, ipsum Sullam *Faustum*, illum, *Felicem*, ἐπαφρόδιτον, intelligere, eiusque villam Puteolanam, de qua Victor de Vir. Ill. c. 75. Breui nimirum sententia complectitur noster, quod latius ab auunculo ipsius disputatur 7, 43 s. 44.

2. & venor) Vid. 1, 6 int.

19, 2 Homericum) Od. B, 47 & 234. Quantam autem vim habeat ea vox apud Homerum

inde

TER FAMILIAS. Quod si essem natura asperior & durior, frangeret me tamen infirmitas liberti
mei Zosimi, cui tanto maior humanitas exhibenda
est, quanto nunc illa magis eget. Est homo pro- 3
bus, officiosus, literatus, & ars quidem eius, &
quasi inscriptio, comoedus, in qua plurimum facit.
Nam pronuntiat acriter, sapienter, apte, decenter
etiam; vtitur & cithara perite, vltra quam comoedo necesse est. Idem tam commode orationes &
historias & carmina legit, vt hoc solum didicisse videatur. Haec tibi sedulo exposui, quo magis scires, 4
quam multa vnus mihi & quam iucunda ministeria
praestaret. Accedit huc longa iam caritas hominis,
quam ipsa pericula auxerunt. Est enim ita natura 5
comparatum, vt nihil aeque amorem incitet & accendat, quam carendi metus, quem ego pro hoc
non semel patior. Nam ante aliquot annos, dum 6
intente instanterque pronuntiat, sanguinem reiecit,
atque ob hoc in Aegyptum missus a me, post longam

inde quoque apparet, quod Iupiter omnem suam beneuolentiam pollicens Palladi Iλ. Θ, 40 ἐθέλω δὲ, inquit, τοὶ ἤπιος εἶναι: Dixerat θάρσει, φίλον τέκος, κ. τ. λ.

3 inscriptio) Titulus, qui in tabella a collo ipsius pendente scribendus esset, si inter venales prostare iubeas.

apte, decenter) *Decenter* aliquanto plus est, quam *apte*. *Apte* pronuntiat, qui personam non laedit, cum senem agit, senili gestu vtitur, & voce tremula &c. *Decenter* qui ad minutias vsque minimas descendit, & personam totam ita, vt pulchra imago animale exemplum suum, exprimit. add. 6, 21, 5.

commode - legit) Nimirum comoedo operam dabant, qui legere recte aut agere in concione discere vellent. Vid. Quinct. 1, 11, 1 *Dandum aliquid comoedo quoque* &c.

6 ob hoc in Aegyptum) Apposite laudauit hic Cellarius Plinium maiorem 31, 6 s. 33 *Neque Aegyptus propter se petitur, sed propter longinquitatem nauigandi.* Sed maxime huc pertinent, quae praecedunt, *Principalis* maris vsus est *nauigandi* phti-

gam peregrinationem confirmatus rediit nuper: deinde dum per continuos dies nimis imperat voci, veteris infirmitatis tussicula admonitus, rursus sangui-
7 nem reddidit. Qua ex caussa destinaui eum mittere in praedia tua, quae Foroiulii possides. Audiui enim te saepe referentem, esse ibi & aëra salubrem, & lac huiusmodi curationibus accommodatissimum.
8 Rogo ergo, scribas tuis, vt illi villa, vt domus pateat; offerant etiam sumtibus eius, si quid opus
9 erit: erit autem opus modico. est enim tam parcus & continens, vt non solum delicias, verum etiam necessitates valetudinis, frugalitate restringat. Ego proficiscenti tantum viatici dabo, quantum sufficiat eunti in tua. Vale.

XX. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Varenum, a Bithynis ex proconsulatu accusatum, defendit.

Iterum Bithyni, post breue tempus a Iulio Basso, etiam Rufum Varenum proconsulem detulerunt: Varenum, quem nuper aduersus Bassum aduocatum
2 & postularant & acceperant. Inducti in senatum, inquisitionem postulauerunt: tum Varenus petiit, vt sibi quoque defensionis caussa euocare testes liceret: recu-

phthisi affectis, aut sanguinem egerentibus. Quod autem negauit *Aegyptum propter se peti*, in hoc contradicere videtur Celso, qui, 3, 22 phthisicis *opus est*, inquit, *si vires patiuntur, longa nauigatione, caeli mutatione, sic, vt densius, quam id est, ex quo discedit aeger, petatur: ideoque aptissime Alexandriam ex Italia itur.*

20, 1 *a Iulio Basso*) h. e. post accusatum a se Iulium Bassum, qua de re supra 4, 9 actum. *Rufus Varenus* est ille *Pomponius* de quo 4, 9, 3.

2 *sibi quoque*) Nimirum qui *inquisitionem postulant*, ii petunt mitti in prouinciam, qui quaerant de factis, qui instrumenta conquirant, qui testes addu-

recuſantibus Bithynis, cognitio ſuſcepta eſt. Egi ego
pro Vareno, non ſine euentu: nam bene an male,
liber indicabit. In actionibus enim vtramque in partem 3
fortuna dominatur: multum commendationis & detra-
hit & adfert memoria, vox, geſtus, tempus ipſum;
poſtremo vel amor vel odium rei: liber offenſis,
liber gratia, liber & ſecundis caſibus, & aduerſis ca-
ret. Reſpondit mihi Fonteius Magnus, vnus ex 4
Bithynis, plurimis verbis, pauciſſimis rebus. Eſt
plerisque Graecorum, vt illi, pro copia volubilitas:
tam longas tamque frigidas periodos vno ſpiritu,
quaſi torrente, contorquent. Itaque Iulius Candi- 5
dus non inuenuſte ſolet dicere, *aliud eſſe eloquen-
tiam, aliud loquentiam.* Nam eloquentia vix vni
aut alteri, immo, ſi Marco Antonio credimus, ne-

addúcant: hic Varenus *inuicem* ſibi *quoque* hoc vult tribui, vt *euocare* liceat teſtes. Hoc cum negarent fieri debere Bithyni; de hoc, nondum de criminibus Vareni, *cognitio ſuſcepta eſt;* de hoc egit Plinius, *non ſine euentu.* nam *impetratum eſt*, vt & ex hac ipſa epiſtola ſ. 7 apparet, & repetitur 6, 5, 1 it. 6, 13 *int.* ac 6, 29, 11. * Haec monenda fuere, quod vir doctus hic putabat, *τὸ quoque* nihil habere, quo referatur, & ſubſtitui volebat ex Mediceo libro *vndique.*

nam bene, an male) Illud *nam* Atticae cuiusdam elegantiae eſt, & indicat omiſſam propoſitionem, hic ita forte ſupplendam: Dixi, *non ſine euentu.* Non mirum, me euentum ſolum commemorare: *nam bene* &c. Saepe ita Quinctilianus v. g. 2, 12, 7. 6, 3, 63 & 76. Saepe Lucianus, & confabulatores Attici.

liber indicabit) Hoc eſt oratio ſcripta. De differentia *actionis* & *orationis* ſ. libri noſtet 1, 20, 9 ſq.

4 *Eſt plerisque*) * Reuocauit hanc lectionem e bonis libris Cortius, & mox *frigidas* e Mediceo. De hoc res clara, & vel ſine libro audenda. Quod Graecos nominat, ſui illum temporis homines Aſiatico rumore corruptos intelligere, palam eſt.

contorquent) Manet in metaphora de *ſpiritu* & *torrente*: haec duo enim *contorquent* obuia quaeque; arbores venti, ſaxa fluuii &c.

5 *M. Antonio*) Apud Cicero-

mini; haec vero, quam Candidus *loquentiam* appellat, multis, atque etiam impudentiſſimo cuique maxime
6 contingit. Poſtero die dixit pro Vareno Homullus callide, acriter, culte; contra Nigrinus preſſe, grauiter, ornate. Cenſuit Acilius Rufus, conſul deſignatus, inquiſitionem Bithynis dandam:
7 poſtulationem Vareni ſilentio praeteriit. Haec forma negandi fuit. Cornelius Priſcus conſularis & accuſatoribus, quae petebant, & reo tribuit, vicitque numero. Impetrauimus rem nec lege comprehen-
8 ſam, nec ſatis vſitatam, iuſtam tamen. Quare iuſtam, non ſum epiſtola exequuturus, vt deſideres actionem. Nam ſi verum eſt Homericum illud

Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
Ἥπερ ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται,

apud te prouidendum eſt mihi, ne gratiam nouitatis & florem, quae oratiunculam meam vel maxime commendat, epiſtolae loquacitate praecerpam. Vale.

XXI. C. PLINIVS RVFO SVO S.

Centumuirale iudicium, edicto praetoris propoſito dimiſſum diiatumque, & varii hominum de eo ſermones.

Deſcenderam in baſilicam Iuliam, auditurus, quibus proxima comperendinatione reſpondere de-
2 bebam. Sedebant iudices, decemuiri venerant, obuerſa-

ceronem in Oratore c. 5 *Diſertos ait ſe vidiſſe multos, eloquentem omnino neminem*, quod explicat ibi Tullius.

8 Homericum) Od. A, 351.

21, 2 *Decemuiri venerant*) *Decemuiri litibus iudicandis*, qui nempe cogebant centumuiros & iis praeerant. vid. Cuiac. Obſeruatt, 3, 32. atque ad Pompo. de O. I. §. 29. Add. Torrent. ad Sueto. Aug. 37.

uersabantur aduocati; silentium longum, tandem a
praetore nuntius. Dimittuntur centumuiri: eximi-
tur dies, me gaudente, qui nunquam ita paratus sum,
vt non mora laeter. Caussa dilationis, Nepos prae- 3
tor, qui legibus quaerit. Proposuerat breue edictum;
admonebat accusatores, admonebat reos, exsequu-
turum se, quae senatusconsulto continerentur.
Suberat edicto senatusconsultum: hoc OMNES, 4
QVIDQVID NEGOTII HABERENT, IV-
RARE PRIVS QVAM AGERENT, iubebantur,
NIHIL SE OB ADVOCATIONEM CVIQVAM
DEDISSE, PROMISISSE, CAVISSE. His
enim verbis, ac mille praeterea, & vaenire aduoca-
tiones & emi vetabantur. Peractis tamen negotiis per-
mittebatur pecuniam duntaxat decem millium dare.
Hoc facto Nepotis commotus praetor, qui centum- 5
uiralibus praesidet, deliberaturus an sequeretur
exemplum inopinatum, nobis otium dedit. Inte- 6
rim tota ciuitate Nepotis edictum carpitur, laudatur.
Multi, *inuenimus, qui curua corrigeret, quid?
ante hunc praetores non fuerunt? quis autem hic
est, qui emendet publicos mores?* Alii contra, *re-
ctissime fecit initurus magistratum: iura cognouit:
senatusconsulta legit: reprimit foedissimas pactio-
nes: rem pulcherrimam turpissime vaenire non pa-*

P 3 *titur.*

3 *qui legibus quaerit*) Sic habere libros optimos, notat Cortius, nec opus esse emblemate illo, *de muneribus. Leges* autem intellige iudiciales contra munera, praeuaricationes, corruptiones, quales sunt, de quibus noster 5, 14. 6 sq. itemque *quaestiones perpetuae de pecuniis repetundis*, de quibus Cic. Bruto c. 27. & ad quas hanc etiam speciem referri, apparet ex 6, 5, 2. Huc pertinet bona pars legis Cinciae ad quam Brummerus c. 6, 6 sq. de hoc etiam loco disputat, quod indicauit Cortius.

titur. Tales vbique ſermones: qui tamen alterutram in partem ex euentu praeualebunt. Eſt omnino iniquum, ſed vſu receptum, quod HONESTA conſilia vel turpia, prout male aut proſpere cedunt, ita vel probantur vel reprehenduntur. Inde plerumque eadem facta modo diligentiae, modo vanitatis, modo libertatis, modo furoris nomen accipiunt. Vale.

LIBER

LIBER VI.

I. C. PLINIVS TIRONI SVO S.

Hortatur, vt in vrbem redeat, quia impatienter desideretur.

Quamdiu ego trans Padum, tu in Piceno, minus te requirebam: postquam ego in vrbe, tu adhuc in Piceno, multo magis: seu quod ipsa loca, in quibus esse vna solemus, acrius me tui commonent: seu quod desiderium absentium nihil perinde ac vicinitas acuit: quoque propius accesseris ad spem fruendi, hoc impatientius careas. Quidquid in caussa, eripe me huic tormento. Veni, 2
aut ego illuc, vnde inconsulte properaui, reuertar, vel ob hoc solum, vt experiar an mihi, quum sine me Romae coeperis esse, similes his epistolas mittas. Vale.

II. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

De increbescente breuitate forensium actionum, qua studia negliguntur, conqueritur ita, vt Regulum quadam ratione desideret.

Soleo nonnunquam in iudiciis quaerere Marcum Regulum, nolo enim dicere, desiderare. Cur
ergo quaero? Habebat studiis honorem, timebat, 2
pallebat, scribebat: quamuis non posset dediscere illud ipsum, quod oculum modo dextrum, modo sinistrum circumlinebat; dextrum, si a petitore; alterum,

2, 2 *scribebat*) Non fidebat ingenio vel extemporali facultate; sed scribendi laborem & commentandi dum sustineret, rem magnam esse bene dicere, ostendebat.

oculum circumlinebat) Collyrio vtebatur, indicaturus lucu-

terum, si a possessore esset acturus; quod candidum splenium in hoc aut in illud supercilium transferebat: quod semper aruspices consulebat de actionis euentu, anili superstitione, sed tamen & a ma-
3 gno studiorum honore veniebat. Iam illa perquam iucunda vna dicentibus, quod libera tempora petebat, quod audituros conrogabat. Quid enim iucundius, quam sub alterius inuidia, quamdiu velis, & in alieno auditorio quasi deprehensum commode dicere?

lucubrationum frequentiam & noxam. Videtur autem liberum sibi reliquisse eum oculum, quem iudici obuerteret, vt cuius vultus obseruandus esset: quod si ponas, consequetur ex hoc loco, petitorem dextrum stetisse iudici, possessorem sinistrum. Sed potest etiam contra se res habuisse. Caeterum etiam qui in publicum prodirent non refugisse medicamenta, quae linerentur, notat iocus ille Sicinii apud Ciceronem Bruto c. 60 in Cn. Octauium consulem, *qui deuinctus erat fasciis, & multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus* &c. & Martialis, qui 11, 99 negat aduersus importunos basiatores prodesse *labra pingui delibuta ceroto*. De *spleniis* multa sunt apud eundem Martialem. Vid. Ramiresius ad 2, 29 p. 168. Gorraeus definit, linteolum vel emplastrum, quacunque forma, (non *splenis* tantum, vnde dictum) quo exceptum vel illitum medicamentum adhibetur.

aruspices consulebat) Quod aliis quoque in rebus solebat. Vid. 2, 20, 4 quo loco ad fallendum cum adhibuerit; fieri potest, vt non tam superstitione anili, quam iactatione quadam, & vt vanae choragium gloriae adhibuerit, tanquam qui maximam rem agi videri vellet, de cuius euentu vehementer laboret. Honos habetur auditoribus, si de illorum iudicio vehementer nos sollicitos esse fingamus. * Quo magis probo & illud e libris adiectum a Cortio, cum alii habeant, *sed tamen a magno* &c.

3 libera tempora) Gratiosus & potens petebat impetrabatque (vid. §.7.) temporis quantum vellet: non clepsydris circumscribi spatia patiebatur, quo fiebat, vt eadem libertas negari non posset in eodem iudicio dicentibus: quae enim inuidia, si idem sibi sumat Plinius, quod in eadem caussa licuisset Regulo? Si quid inuisum aut molestum; hoc ad Regulum exempli auctorem omne pertinebat. *Sub* huius *inuidia* dicit Plinius. De *corrogatis* auditoribus vid. 2, 14, 4. *Deprehensus* est, qui dicit non quando, aut quam diu ipse voluit ac destinauit; sed ad alienam occasionem vel voluntatem.

4 no-

cere? Sed vtcunque se habent ista, bene fecit Regu- 4
lus, quod est mortuus; melius, si ante. Nunc enim sane poterat sine malo publico viuere sub eo principe, sub quo nocere non poterat. Ideo fas est, non nunquam eum quaerere. Nam postquam obiit ille, 5
increbuit passim & inualuit consuetudo, binas vel singulas clepsydras, interdum & dimidias, & dandi & petendi. Nam & qui dicunt, egisse malunt quam agere; & qui audiunt finire quam iudicare. Tanta negligentia, tanta desidia, tanta denique irreuerentia studiorum periculorumque est. An nos 6
sapientiores maioribus nostris? nos legibus ipsis iustiores, quae tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur? hebetes illi & supra modum tardi? Nos apertius dicimus, celerius intelligimus, religiosius iudicamus, qui paucioribus clepsydris praecipitamus caussas, quam diebus explicari solebant? O Regule, qui ambitione ab omnibus obtinebas, quod 7
fidei paucissimi praestant! Equidem quoties iudico, quod saepius facio quam dico, quantum quis plurimum postulat, aquae do. Etenim temerarium exi- 8
stimo, diuinare quam spatiosa sit caussa inaudita, tempusque negotio finire, cuius modum ignores: praesertim quum primam religioni suae iudex patientiam debeat, quae pars magna iustitiae est. At

 quae-

4 *nocere non poterat*) Calumniis, delationibus, vt ante Domitiani mortem. vid. supra 1, 5 int.

5 *periculorumque*) Notum est statum reorum *periculi* nomine saepe venire apud Ciceronem: sed videbatur mihi, ad oratorem etiam siue patronum hic respici, qui & ipse *dimicat de fama* fidei, diligentiae, eloquentiae, ac proinde in periculo est.

8 *patientiam*) diligenter audiendi attendendique ad caussae momenta omnia: hanc primam debes

quaedam superuacua dicuntur? etiam: sed satius est
9 & haec dici, quam non dici necessaria. Praeterea, an sint superuacua, nisi quum audieris, scire non possis. Sed de his melius coram, vt de pluribus vitiis ciuitatis. Nam tu quoque in more communi soles emendari cupere, quae iam corrigere difficile est.
10 Nunc respiciamus domos nostras. Ecquid omnia in tua recte? in mea noui nihil. Mihi autem & gratiora sunt bona, quod perseuerant; & leuiora incommoda, quod adsueui. Vale.

III. C. PLINIVS VERO SVO S.

Agellum, nutrici dono datum, colendum commendat.

Gratias ago, quod agellum, quem nutrici meae donaueram, colendum suscepisti. Erat, quum donarem, centum millium nummum: postea, decrescente reditu, etiam pretium minuit, quod nunc,
2 te curante, reparabit. Tu modo memineris, commendari tibi a me non arbores & terram (quanquam haec quoque) sed munusculum meum; quod esse quam fructuosissimum non illius magis interest, quae accepit, quam mea, qui dedi. Vale.

IV. C.

debet *religioni suae* h. e. iuri iurando quo adstrictus est, & conscientiae, quia sine hac reliqua praestare non potest.

9 in more communi) * Nondum video melius quidquam Casauboniana hac emendatione. In libris est, *Amore communium τῶν κοινῶν*, i. e. reipublicae; vel, *amore* tecum mihi *communi* in ciuitatem.

emendari-corrigere) *Emendat* qui etiam vnam de pluribus mendis tollit; *corrigit*, qui rectum facit ex prauo.

IV. C. PLINIVS CALPVRNIAE SVAE S.

Queritur, sibi non licuisse per occupationes, cum vxore in Campaniam secedere, indeque vt saepe literas mittat, monet.

Nunquam sum magis de occupationibus meis questus; quae me non sunt passae aut proficiscentem te, valetudinis caussa, in Campaniam prosequi, aut profectam e vestigio subsequi. Nunc enim praecipue simul es- 2
se cupiebam, vt oculis meis crederem, quid viribus, quid corpusculo adquireres, ecquid denique secessus voluptates, regionisque abundantiam, inoffensa transmitteres. Equidem etiam fortem te non sine cura desidera- 3
rem. Est enim suspensum & anxium de eo, quem ardentissime diligas, interdum nihil scire. Nunc vero 4
me cum absentiae, tum infirmitatis tuae ratio, incerta & varia solicitudine exterret. Vereor omnia, imaginor omnia, quaeque natura metuentium est, ea maxime mihi, quae maxime abominor, fingo. Quo impensius rogo, vt timori meo quotidie singu- 5
lis, vel etiam binis epistolis consulas. Ero enim securior, dum legam; statimque timebo, quum legero. Vale.

V. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Licinium Nepotem & Iubentium Celsum in caussa Vareni inter se de legis additamento, quod Nepos suaserat, altercatos fuisse, non sine dolore refert.

Scripseram tenuisse Varenum, vt sibi euocare testes liceret: quod pluribus aequum, quibusdam iniquum,

4, 2 *secessus voluptates*) * Sustuli incisum post *secessus*; neque enim plures *secessus*, sed vnius *secessus voluptates* commemorari puto.

4 *solicit. exterret*) * Elegans Marklandi coniectura *exercet*: quam tamen receptae lectioni praeferre, cum Cortio dubitamus.

5, 1 *scripseram*) 5, 20, 2 sq.

4 In-

quum, & quidem pertinaciter, visum; maxime
Licinio Nepoti, qui sequenti senatu, quum de re-
bus aliis referretur, de proximo senatusconsulto dis-
2 seruit, finitamque caussam retractauit. Addidit et-
iam, petendum a consulibus, vt referrent, sub ex-
emplo legis ambitus, de lege repetundarum, an
placeret in futurum ad eam legem adiici, vt, sicut
accusatoribus inquirendi testibusque denuntiandi po-
3 testas ex ea lege esset, ita reis quoque fieret. Fue-
runt quibus haec eius oratio, vt sera & intempestiua &
praepostera, displiceret: quae omisso contradicen-
di tempore castigaret peractum, cui potuisset oc-
4 currere. Iubentius quidem Celsus praetor, tanquam
emendatorem senatus, & multis & vehementer
increpuit. Respondit Nepos, rursusque Celsus:
5 neuter contumeliis temperauit. Nolo refer-
re, quae dici ab ipsis moleste tuli; quo magis quos-
dam e numero nostro improbaui, qui modo ad Cel-
sum, modo ad Nepotem, prout hic vel ille diceret,
cupiditate audiendi cursitabant; & nunc quasi stimu-
larent & accenderent, nunc, quasi reconciliarent
componerentque, frequentius singulis, ambobus
interdum, propitium Caesarem, vt in ludicro ali-
6 quo, precabantur. Mihi quidem illud etiam pera-
cerbum

4 *Iubentius*) * *Iuuentius* ex Aldino & Mediceo scribit Cortius. Si omnino placet tertiam literam esse V, scribendum porro videtur *Iuuencius, a Iuuenis, Iuuencus. Iubentius* haberet formam *Vincentii*, & *Venantii*, & *Vigilantii* &c. Cum auctoritates sint fere pares, nihil definio. Sic de Prisco *Iauoleno* an *Iabeleno* se res habet 6, 15, 2.

5 *vt in ludicro*) In ludis gladiatoriis suo vel Threci vel mirmilloni; in Circensibus suo quem elegit colori (vid. 9, 6, 2) quisque vt ipse fauet, ita fauere optat Caesarem. Compositi hic erant, & acerrime certabant viri graues. Hos fauendo incitant homines.

6 *sunt*.

cerbum fuit, quod sunt alter alteri, quid pararent,
indicati. Nam & Celsus Nepoti ex libello respondit,
& Celso Nepos ex pugillaribus. Tanta loquacitas 7
amicorum fuit, vt homines iurgaturi id ipsum in-
uicem scirent, tanquam conuenissent. Vale.

VI. C. PLINIVS FVNDANO SVO S.

Rogat Fundanum, vt se, pro Iulio Nasone petiturum, adiuuet.

Si quando, nunc praecipue cuperem esse te Romae,
& sis, rogo. Opus est mihi voti, laboris, so-
licitudinis socio. Petit honores Iulius Naso: petit
cum multis, cum bonis; quos vt gloriosum, sic est
difficile superare. Pendeo ergo, & exerceor spe, 2
atque adficior metu, & me consularem esse non
sentio. Nam rursus mihi videor omnium, quae
decucurri, candidatus. Meretur hanc curam lon- 3
ga mei caritate. Est mihi cum illo non sane pater-
na amicitia; neque enim potuit esse per meam aeta-
tem: solebat tamen vixdum adolescentulo mihi pa-
ter eius cum magna laude monstrari. Erat non stu-
diorum tantum, verum etiam studiosorum aman-
tissimus: ac prope quotidie ad audiendos, quos tunc
ego frequentabam, Quintilianum & Niceten Sacer-
dotem ventitabat: vir alioqui clarus & grauis, & qui
pro-

6 sunt-indicati) Effutiit v. g. aliquis apud Nepotem, quid dicturus esset Iubentius, & rursus, quid hic responsurus esset, ad Nepotem relatum est &c.

6,2 quae decucurri) Iulius Naso nunc primum honores petit, hoc est, Quaesturam. Plinius tanto opere laborat pro amico, vt videatur ipse sibi curriculum illud honorum, quod emensus erat, qui ad summum gradum, Consulatum, peruenisset, denuo ingredi.

6 pri-

4 prodesse filio memoria sui debeat. Sed multi nunc
in senatu, quibus ignotus ille; multi, quibus no-
tus; sed non nisi viuentes reuerentur: quo magis
huic, omissa gloria patris, in qua magnum
ornamentum, gratia infirma, ipsi enitendum & la-
5 borandum est. Quod quidem semper, quasi pro-
uideret hoc tempus, sedulo fecit; parauit amicos;
quos parauerat, coluit: me certe, vt primum sibi
iudicare permisit, ad amorem imitationemque dele-
6 git. Dicenti mihi solicitus adsistit, adsidet recitan-
ti: primus etiam & cum maxime nascentibus opu-
sculis meis interest, nunc solus, ante cum fratre;
cuius nuper amissi ego suscipere partes, ego vicem
7 debeo implere. Doleo enim & illum immatura
morte indignissime raptum, & hunc optimi fratris
adiumento destitutum, solisque amicis relictum.
8 Quibus ex caussis exigo, vt venias, & suffragio meo
tuum iungas. Permultum interest mea, te ostenta-
re, tecum circuire. Ea est auctoritas tua, vt pu-
tem me efficacius tecum etiam meos amicos roga-
9 turum. Abrumpe, si qua te retinent. hoc tempus
meum, hoc fides, hoc etiam dignitas postulat.
Suscepi candidatum, & suscepisse me notum est: ego
ambio, ego periclitor. In summa, si datur Nasoni
quod petit, illius honor; si negatur, mea repulsa est.
Vale. VII. C.

6 primus etiam) Eadem sententia legit Cortius *primis*: & sunt sane, quod luculenter probauit, *prima opuscula* recentia, *nascentia*, de manu auctoris sui exeuntia.

8 exigo) Pro iure meo, vid. 6, 8, 5. 7, 12, 1.

circuire) Non in campo Martio, vt salua republica, sed vt 2, 9, 5 *per domos, stationesque*. Iam tum enim ad Senatores solos suffragii ius retulerat Tiberius, quod ex Tac. A. 1, 15 Cellarius hic memorat.

7, 1 in

VII. C. PLINIVS CALPVRNIAE SVAE S.

Se non minori desiderio illius teneri, quam illam sui.

Scribis, te absentia mea non mediocriter adfici,
vnumque habere solatium, quod pro me libellos
meos teneas, sæpe etiam in vestigio meo colloces.
Gratum est quod nos requiris, quod his fomentis 2
adquiescis: inuicem ego epistolas tuas lectito, atque
identidem in manus quasi nouas sumo; sed eo ma-
gis ad desiderium tui accendor. Nam cuius literae 3
tantum habent suauitatis, huius sermonibus quantum
dulcedinis inest! Tu tamen frequentissime scribe,
licet hoc ita me delectet, vt torqueat. Vale.

VIII. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Attilium in caussa pecuniaria commendat tum ab amicitia, quam secum colat: tum a propria virtute, adsperso metu vindicandi damni, quia facetissimus sit.

Attilium Crescentem & nosti & amas. Quis enim
illum spectatior paullo aut non nouit, aut non
amat? Hunc ego non vt multi, sed arctissime dili-
go. Oppida nostra vnius diei itinere dirimuntur: 2
ipsi amare inuicem, qui est flagrantissimus amor,
ado-

7, 1 *in vestigio meo*) In locis vbi ego adsidere vel accumbere tibi soleo, vt pro me illos habeas. *Vestigium* poni pro signis etiam toto corpore impressis, copiose ostendit Cortius, laudato etiam Burmanno ad Ouid. Ar. 3, 721. Nihil magis huc pertinet, quam Cic. Verr. 3, 34 *Cum in lectulo decumanae mulieris vestigia viderent recentia.* Pro loco autem vbi quis fuit, etiamsi non appareant vestigia proprie dicta, posuit ipse noster Paneg. 23, 5.

8, 2 *Oppida nostra*) Patriae vrbes, vt *Capernaum Christi oppidum* vocatur. Sic noster 2, 1, 8 *eodem regio*, & 7, 22, 2 *regio mea* &c.

3 Ov-

adoleſcentuli coepimus. Manſit hic poſtea, nec re-
frixit iudicio, ſed inualuit. Sciunt, qui alterutrum
noſtrum familiarius intuentur. Nam & ille amici-
tiam meam latisſima praedicatione circumfert, & ego
prae me fero, quam ſit mihi curae modeſtia, quies,
3 ſecuritas eius. Quin etiam quum inſolentiam cuius-
dam tribunatum plebis inituri vereretur, idque indi-
caſſet mihi, reſpondi:

Οὔτις ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο,
Σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει.

4 Quorſum haec? Vt ſcias non poſſe Attilium, me
incolumi, iniuriam accipere. Iterum dices, Quor-
ſum haec? Debuit ei pecuniam Valerius Varus: hu-
ius eſt heres Maximus noſter, quem & ipſe amo,
5 ſed coniunctius tu. Rogo ergo, exigo etiam pro
iure amicitiae, cures, vt Attilio meo ſalua ſit non
ſors modo, ſed etiam vſura plurium annorum.
Homo eſt alieni abſtinentiſſimus, ſui diligens:
nullis quaeſtibus ſuſtinetur, nullus illi, niſi ex fru-
6 galitate reditus. Nam ſtudia, quibus plurimum
praeſtat, ad voluptatem tantum & gloriam exercet.
Grauis eſt ei vel minima iactura, quia reparare, quod
7 amiſeris, grauius eſt. Exime hunc illi, exime hunc
mihi ſcrupulum: ſine me ſuauitate eius, ſine lepo-
ribus perfrui. Neque enim poſſum triſtem videre,
8 cuius hilaritas me triſtem eſſe non patitur. In ſum-
ma, noſti facetias hominis, quas velim attendas, ne
in bilem & amaritudinem vertat iniuria. Quam
vim habeat offenſus, crede ei, quam in amore habet.

Non

3 *Οὔτις ἐμεῦ*) Ἰλιάδ. A, 88.
8 *crede ei*) H. e. ex ea vi collige, & duc argumentum, vt 10, 2, 2 *Sicut potes duobus meis matrimoniis credere.*

10, 1 Ru-

Non feret magnum & liberum ingenium cum contumelia damnum. Verum vt ferat ille, ego meum
9 damnum, meam contumeliam vindicabo: sed non tanquam pro mea, hoc est, grauius, irascar. Quanquam quid denuntiationibus & quasi minis ago? Quin potius, vt coeperam, rogo, oro, des operam, ne ille se, quod validissime vereor, a me, ego me neglectum a te putem. Dabis autem, si hoc perinde curae est tibi, quam illud mihi. Vale.

IX. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Respondet commendanti Nasonem.

Commendas mihi Iulium Nasonem candidatum. Nasonem mihi? quid si me ipsum? Fero tamen & ignosco. Eundem enim commendassem tibi, si, te Romae morante, ipse abfuissem.
2 Habet hoc solicitudo, quod omnia necessaria putat. Tu tamen, censeo, alios roges; ego precum tuarum minister, adiutor, particeps ero. Vale.

X. C. PLINIVS ALBINO SVO S.

Conqueritur, Verginio Rufo post decimum mortis annum nondum absolutum sepulcrum.

Quum venissem in socrus meae villam Alsiensem, quae aliquando Rufi Verginii fuit, ipse mihi locus optimi illius & maximi viri desiderium non sine dolore renouauit. Hunc enim incolere secessum, atque etiam senectutis suae nidulum vocare consueuerat.
2 Quocunque me contulissem, illum animus, illum oculi requi-

10, 1 *Rufi Verginii*) Vid. de funere eius 2, 1.

requirebant. Libuit etiam monimentum eius videre, & vidisse poenituit. Est enim adhuc imperfectum: nec difficultas operis in caussa, modici, ac potius
3 exigui; sed inertia eius, cui cura mandata est. Subit indignatio cum miseratione, post decimum mortis annum reliquias, neglectumque cinerem, sine titulo, sine nomine iacere, cuius memoria orbem
4 terrarum gloria peruagetur. At ille mandauerat caueratque, vt diuinum illud & immortale factum versibus inscriberetur,

HIC SITVS EST RVFVS, PVLSO QVI VINDICE QVONDAM,
IMPERIVM ADSERVIT NON SIBI, SED PATRIAE.

5 Tam rara in amicitiis fides, tam parata obliuio mortuorum, vt ipsi nobis debeamus etiam conditoria exstruere, omniaque heredum officia praesumere.
6 Nam cui non est verendum, quod videmus accidisse Verginio? cuius iniuriam vt indigniorem, sic etiam notiorem ipsius claritas facit. Vale.

XI. C.

4 *diuinum factum*) Cuius testes hic laudat Cellarius Dionem Cassium l. 63 p. 725 sq. Wech. & Plut. in Galba. Huius pauca verba, sicut ille Dionis, adscribemus p. 1495 H. Steph. Narrauerat, Vindicem ab illo superatum, magnam Romani imperii partem reductam, delatum ei a militibus imperium in metu propter ea versantem Galbam, Ἀλλ' ἐκεῖνος, addit, τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἐμμένων λογισμοῖς, ἐφύλαττε τῇ συγκλήτῳ τὴν αἵρεσιν τοῦ αὐτοκράτορος. καίτοι φανερᾶς γε τῆς Νέρωνος τελευτῆς γενομένης, τό, τε πλῆθος ἐνέκειτο τῷ Οὐεργινίῳ πάλιν, καὶ τῶν χιλιάρχων τις τῶν ἐν τῇ σκηνῇ σπασάμενος τὸ ξίφος, ἐκέλευε τὸν Οὐεργίνιον δέχεσθαι τὴν ἡγεμονίαν ἢ τὸν σίδηρον κ. τ. λ. Vltima verba facilius intelliges, certe vertes, si memineris, gladiatoribus inclamatum, *ferrum reciperent!*

II, 2 con-

XI. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Laetatur, nobiles adolescentes ad sui imitationem egisse, & nomen ac famam ex studiis petere.

O diem laetum! adhibitus in consilium a praefecto vrbis, audiui ex diuerso agentes summae spei, summae indolis iuuenes duos, Fuscum Salinatorem & Numidium Quadratum, egregium par, nec modo temporibus nostris, sed literis ipsis ornamento futurum. Mira vtrique probitas; constantia 2
salua, decorus habitus, os planum, vox virilis, tenax memoria, magnum ingenium, iudicium aequale: quae singula mihi voluptati fuerunt: atque inter haec illud, quod & ipsi me, vt rectorem, vt magistrum intuebantur, & iis, qui audiebant, me aemulari, meis instare vestigiis videbantur. O di- 3
em (repetam enim) laetum, notandumque mihi candidissimo calculo? Quid enim aut publice laeti-

11, 2 *constantia salua*) Capio haec sexto casu, tanquam restrictionem *probitati* adiectam. Nimirum *probitas* ad verecundiam praesertim refertur, quae vicina formidini & inconstantiae adeo est. Horat. Sat. 1, 3, 56 *Probus quis Nobiscum viuit? Multum demissus homo ille est.* Ne quis igitur ex laude *probitatis* aliquid suspicetur huiusmodi, adiicit Secundus in tantum probos esse, vt *salua* simul sit *constantia*.

os planum) Quod singula verba recte explicet, syllabas non obscuret, aut deuoret &c. * *Latinum os* quod habent quidam libri, si omnino seruandum sit (quod mihi tamen secus videtur) non interpreter cum Barthio faciem Heroicam, quae sermonem Romanum condeceat: sed referam ad illud Ciceronis de Orat. 3, 12 *Quare cum sit quaedam certa* vox, Romani generis vrbisque propria, *in qua nihil offendere, nihil displicere, nihil animaduerti possit, nihil sonare aut olere peregrinum, hanc sequamur, neque solum* rusticam asperitatem, *sed etiam* peregrinam insolentiam (haec duo sunt opposita *voci Romanae*) *fugere discamus.* Praecedunt plura & sequuntur, quae huc faciunt.

us quam clarissimos iuuenes nomen & famam ex studiis petere, aut mihi optatius, quam me ad recta
4 tendentibus quasi exemplar esse propositum? Quod gaudium vt perpetuo capiam, deos oro: ab iisdem, teste te, peto, vt omnes, qui me imitari tanti putabunt, meliores esse, quam me velint. Vale.

XII. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Respondet commendaticiae, & alteri castigatoriae epistolae, huic quidem immeritae.

Tu vero non debes suspensa manu commendare mihi, quos tuendos putas. Nam & te decet multis prodesse, & me suscipere quidquid ad
2 curam tuam pertinet. Itaque Vectio Prisco quantum plurimum potuero, praestabo, praesertim
3 in arena mea, hoc est, apud centumuiros. Epistolarum, quas mihi, vt ais, aperto pectore scripsisti, obliuisci me iubes: at ego nullarum libentius memini. ex illis enim vel praecipue sentio, quanto-

4 *ab iisdem, teste te*) * Lectio ab Aldo prolata, cui suffragatur Mediceus: quam planam, liquidam, elegantem, esse nemo temere negauerit. Editi tamen ante Aldum, & Gruterus ex libris Palatinis, ita: *ac eosdem testes peto, vt omnes* &c. Quod tum demum probauerim, si, vno apice immutato, vltimum verbum epistolae non *velint* legamus, sed *velim*. Sic enim Plinius, candidissima anima, Deos testes aduocauerit, se velle atque optare, vt sui imitatores meliores fiant, quam ipse, illorum exemplum. Sic illud *vt* valebit *quam*, & intendendi aliquam augendique vim habebit.

12, 1 suspensa manu) Vt medicus vulnera tractat, non imponens totam, eaque innixus parti adfectae, quo dolorem & noxam augeat, sed sustinens eam & retrahens: vt *suspenso vestigio* vel *gradu* incedit, qui non totam plantam cum impetu humi figit, sed digitis tantum nititur.

3 exe-

quantopere me diligas, cum ſic exegeris mecum, vt
ſolebas cum tuo filio. Nec diſſimulo, hoc mihi 4
iucundiores eas fuiſſe, quod habebam bonam cauſſam,
quum ſummo ſtudio curaſſem, quod tu curari volebas.
Proinde etiam atque etiam rogo, vt mihi ſem- 5
per eadem ſimplicitate, quoties ceſſare videbor (nunquam enim ceſſabo) conuicium facias: quod & ego intelligam a ſummo amore proficiſci, & tu non meruiſſe me gaudeas. Vale.

XIII. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Cauſſam Bithynorum aduerſus Varenum, narrare pergit.

Vnquamne vidiſti quemquam tam laborioſum & exercitum, quam Varenum meum? cui, quod ſumma contentione impetrauerat, defendendum & quaſi rurſus petendum fuit. Bithyni ſenatusconſul- 2
tum apud conſules carpere & labefactare ſunt auſi, atque etiam abſenti principi criminari: ab illo ad ſenatum remiſſi, non deſtiterunt. Egit Claudius Capito irreuerenter magis quam conſtanter, vt qui ipſum ſenatusconſultum apud ſenatum accuſaret. Reſpon- 3
dit Fronto Catius grauiter & firme. Senatus ipſe mirificus. Nam illi quoque, qui prius negarant Vareno, quae petebat, eadem danda, poſtquam
erant data, cenſuerunt. *Singulos enim, integra re,* 4
diſſentire fas eſſe; peracta, quod pluribus placuiſſet,

3 *exegeris mecum*) Accurate egeris. Vid. 9, 26, 13. Laudauit hic Cortius Cic. fam. 10, 24, 15 *De his rebus vt exigeret cum eo, Furnio mandaui.*

13, 1 *Varenum meum*) De quo ſupra 5, 20, 2 vbi impetrauit, vti ſibi quoque, reo, teſtes euocare liceret. Add. 7, 6,

5 *cunctis tuendum.* Acilius tantum Rufus, & cum eo septem an octo? (septem immo) in priore sententia perseuerarunt. Erant in hac paucitate nonnulli, quorum temporaria grauitas, vel potius gra-
6 uitatis imitatio, ridebatur. Tu tamen aestima, quantum non in ipsa pugna certaminis maneat, cuius quasi praelusio atque praecursio has contentiones excitauit. Vale.

XIV. C. PLINIVS MAVRICO SVO S.

Aduentum in villam Maurici promittit sub conditione.

Solicitas me in Formianum. Veniam ea conditione, ne quid contra commodum tuum facias: qua pactione inuicem mihi caueo. Neque enim mare & litus, sed te, otium, libertatem sequor: alioqui
2 satius est in vrbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitrium, aut ad suum facere: mei certe stomachi haec natura est, vt nihil nisi totum & merum velit. Vale.

XV. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Passieni exemplo, ab Iauoleno interpellati, monet, recitaturis sanae mentis auditores adhibendos esse.

Mirificae rei non interfuisti: ne ego quidem: sed me recens fabula excepit. Passienus Paullus, splendidus eques Romanus, & inprimis eruditus, scribit elegos. Gentilicium hoc illi: est enim municeps

14, 2 *omnia aut*) Acumen in hoc est, vt *omnia* capias pro vniuersis, & repetas h. m. *aut omnia ad alienum arbitrium facere*, vt in vrbe, *aut omnia ad suum*, quod ego ruri volo.

15, 2 *Ia-*

niceps Propertii, atque eiam inter maiores suos Pro-
pertium numerat. Is quum recitaret, ita coepit di- 2
cere, *Prisce iubes?* Ad hoc Iauolenus Priscus (ade-
rat enim, vt Paullo amicissimus) *Ego vero non iubeo.*
Cogita, qui risus hominum, qui ioci. Est omni- 3
no Priscus dubiae sanitatis: interest tamen officiis,
adhibetur consiliis, atque etiam ius ciuile publice re-
spondet: quo magis, quod tunc fecit, & ridiculum
& notabile fuit. Interim Paullo aliena deliratio 4

15, 2 Iauolenus Priscus) * Ita scribere malunt hodie. Sed nec *Iabolenum* damnarim.

3 Est Priscus dub. san.) Hic est ille locus, ob quem male sanus adhuc audiit Iauolenus; nuper *nugator*, & *mendax*, & *intolerabilis ambitionis homo*, & *nefarii consilii* reus, esse coepit Plinius. Scilicet Plinius Paullum amauit, praeconem suae gloriae: eundem fortius amauit Iauolenus illius amicissimus. Itaque quem a plagiis suis (Martiali etiam accusatis 2, 20) frustra adhuc reuocauerat, eum iam recitare incipientem, captata opportunitate, salse & grauiter reprehendit: Quod indigne ferebat Secundus adeo, vt hac epistola dolorem suum vlcisceretur. Sic vir doctus, *qui de Prisco Iauoleno ICto incomparabili & praecipuo saeculi sui ornamento dissertationem* Lipsiae 1734. edidit, G. A. Ienichen. Sed posuit, non probauit, Paullum Martialis esse nostrum; vt nec illud probatum est, quod sumunt viri docti, a Iuuenale eum tangi 1, 2 & 3, 8. Et fac ita esse, Martiali in animo fuisse Plinianum hunc Paullum: vtrum credemus facilius, poetam maledixisse poetae? an Plinium, adeo illum famae suae, & optimis quidem artibus, studiosum, impudenti mendacio suos illos politissimos libellos & virtutis colore vndique nitentes, temere apud consciam Romam, & orbem terrarum, maculasse? Et quam tandem iniuriam fecit Iauoleno? Dixit, *dubiae sanitatis* esse: *delirationem* illi tribuit. Potuit tamen per Plinium vir doctissimus fuisse Iauolenus, & sapiens, & probus: licet *μελαγχολικῷ* quodam *πάθει* quod magnis ingeniis solenne est, interdum extra oleas auferretur. Parum nouit historiam hominum eruditorum, si quis putat, fieri non posse, vti *dubiae sanitatis* aliquis videatur interdum, & tamen *officiis intersit*, *consiliis adhibeatur*, *ius ciuile respondeat*, vel quamcunque aliam artem profiteatur. Maneat itaque per nos vir bonus Plinius, vir iuris consultissimus cum defensore suo Iauolenus, laude sua omnes dignissimi.

aliquantum frigoris attulit. Tam solicite recitaturis prouidendum est, non solum vt sint ipsi sani, verum etiam vt sanos adhibeant. Vale.

XVI. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Auunculi exitum Tacito, historiam scripturo, rogatus narrat.

Petis, vt tibi auunculi mei exitum scribam, quo verius tradere posteris possis. Gratias ago. Nam video, morti eius, si celebretur a te, immortalem
2 gloriam esse propositam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, vt populi, vt vrbes, memorabili casu, quasi semper victurus, occiderit; quamuis ipse plurima opera & mansura condiderit: multum tamen perpetuitati eius scriptorum tuorum
3 aeternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum est aut facere scribenda, aut scribere legenda; beatissimos vero quibus vtrumque. Horum in numero auunculus meus & suis libris & tuis erit. Quo libentius suscipio, deposco etiam,
4 quod iniungis. Erat Miseni, classemque imperio prae-

4 *aliquant. frigor. attul.*) Fecit, vt minus studiose, minus calide audiretur Paullus, cum Prisci cogitatio homines subinde subiret, & risum iis excuteret, qui recitantem etiam Paullum a studio & calore pronuntiandi pudore quodam reuocaret. Sic *frigus* explicamus ad Quinct. 5, 7, 26.

16, 1 *auunculi mei*) Plinii maioris, a quo adoptatus noster est. Hanc epistolam alias, in fronte Chrestomathiae Plinianae satis copiose illustrauimus. Hic breuitate tenebimus institutum.

2 *vt vrbes*) * Merito tuetur antiquam lectionem Cortius, contra Casauboni coniecturam *vrbis* receptam a Cellario.

plurima opera) Quae recenset noster 3, 5. Nihil superesse praeter naturalem historiam ibi indicatum est.

script. tuorum aeternitas) Quae tamen hac parte intercepta est. Bene igitur, Plini, auunculi tui famae hac epistola consuluisti.

4 *Erat Miseni*) Vbi ex institu-

praesens regebat. Nonum Kalend. Septembres, ho-
ra fere septima, mater mea indicat ei, apparere
nubem inusitata & magnitudine & specie. Vsus il- 5
le sole, mox frigida, gustauerat iacens, studebatque:
poscit soleas, adscendit locum, ex quo maxime mi-
raculum illud conspici poterat. nubes (incertum
procul intuentibus, ex quo monte: Vesuuium fuis-
se postea cognitum est) oriebatur: cuius simili-
tudinem & formam non alia magis arbor, quam
pinus expresserit. Nam longissimo velut trunco ela- 6
ta in altum, quibusdam ramis diffundebatur. Cre-
do quia recenti spiritu enecta, deinde senescente eo
destituta, aut etiam pondere suo victa, in latitudi-
nem vanescebat: candida interdum, interdum sor-
dida & maculosa, prout terram cineremue sustule-
rat. Magnum propiusque noscendum, vt eruditis- 7
simo viro, visum. Iubet Liburnicam aptari: mihi,

stituto Augusti legio Romana cum classe inferum mare, ipsamque adeo vrbem tuebatur. Vid. Tac. A. 4, 5, 1. Sueto. Aug. 49. praesertim Veget. de re mil. 5, 1.

Nonum Kal. Sept.) * Hanc lectionem ex ipsa historia & Dione confirmat Masso, in vita Plin. iun. ad A. 17 & 18.

5 *vsus ille sole*) Vt solebat. Vid. 3, 5, 11 vbi etiam de gustatione.

Vesuuium) Hoc primum illius montis vulgo habitum esse illo tempore incendium, tum nostri narratio, tum Dionis apud *Xiphilinum* satis docet: nec adeo prope accessurus videtur fuisse naturae historicus, si quid de illo monte compertum habuisset. Interim non ex traditione modo, sed ex ipsa campi Phlegraei appellatione, & ingenio loci argumentati Diodorus Siculus, & Vitruuius, ille lib. 4, 21. hic 2, 6, olim arsisse hanc regionem, persuadent. Hic *Non minus*, inquit, *memoratur antiquitus creuisse ardores, & abundauisse sub Vesuuio monte, & inde euomuisse circa agros flammam.*

6 *vanescebat*) * Nescio vnde sit in Cortiana *euanescebat*. Alterum agnoscunt libri, quod mihi constet, omnes: nec varietatem notat Cortius. Itaque sphalma puto.

si venire vna vellem, facit copiam. Respondi, studere me malle: & forte ipse, quod scriberem, de-
8 derat. Egrediebatur domo, accipit codicillos. Retinae classiarii imminenti periculo exterriti (nam villa

8 accipit codicill. Retinae) Primo lectionem receptam interpretabimur: deinde quaedam monebimus, a recentioribus editoribus nescio quam bene praetermissa. *Accipit codicillos*, in quibus vel sua vel librarii manu enotaret phaenomena illa: sic Buchnerus. *Retinae*, quod vici nomen est, collocati in castris nauticis *classiarii*, *orabant* Plinium, *vt se* (classiarios) *tanto discrimini* submissis nauibus *eriperet*. Haec sic satis capio. Sed non capio situm quem *Retinae* illi adsignant Hermolaus Barbarus ad h. l. in fronte castigationum Plinianarum, & hunc forte secutus Cellarius. Si enim *sub Miseno*, vt narrant, vt pingunt, fuit, fuit satis longe adhuc remota a periculo; nec vllo modo imaginari licet, quomodo is, qui e Miseno versus Retinam contendit, *Stabias* deuenire potuerit. Rectius itaque *Retinam*, vel *Resinam*, vt malunt hodie scribere, subiiciunt ipsi Veseuo inter Porticum & Herculanum tabellae Io. Ba. Masculi Neapolitani, qui operis sui, de incendio Vesuuii A. 1631 excitato, libro decimo etiam topographiam Vesuuii proposuit: quem sequuntur tabulae, Homannianae, tum ea, quae Neapolitanum regnum exhibet, tum altera, quae vrbem solam cum vicinia. Hunc igitur locum non illustrauit tabella Cellariana (viri alioquin immortaliter de vetere Geographia meriti) sed obscurauit. Hoc vnum erat. Iam illud non dissimulandum, magna scripturae varietate hunc locum laborare, circa distinctionem praesertim, & circa vocem *classiarii*, pro qua *Tasci*, *nasci*, *irasci* habent MSS. & typis excusi quidam. Porro narrat Hermolaus, fuisse qui *Retinam* mulieris nomen intelligant, quae fuerit vxor Caesii Bassi, & nomen forte ipsi vico dederit. De illo Caesio Basso deinde Probi (Huic nempe tribuebant Vetera scholia ad Pers. 6, 1) locum adfert, laudatum etiam Volaterrano p. m. 144, a *Caesium Bassum poëtam lyricum fama est in praediis suis, ardente Veseuo monte, & late vagantibus ignibus, cum villa sua conflagrasse*. Hisce accommodatissima erit Aldina lectio, circa vnum illud tam varie scriptum nomen leuiter immutata, vt pro *nasci* legamus *Bassi*, hoc modo. *Egrediebatur domo. Accipit codicillos* (tumultuarium genus epistolarum) *Rectinae* (sic est pro *Retinae*) *Bassi*, *imminenti periculo* (quod forte iam hauserat maritum) *exterritae, nam villa eius* (nomine illius postea dicta) *subiacebat* Veseuo monti, (vt pingitur a Masculo) *nec vlla* inde *nisi nauibus fuga*, itaque *vt se* (Retinam) *tanto discrimine*

la ea subiacebat, nec vlla nisi nauibus fuga) vt se tanto discrimini eriperet, orabant. Vertit ille consilium, 9
& quod studioso animo inchoauerat, obit maximo. Deducit quadriremes; adscendit ipse non Retinae modo, sed multis (erat enim frequens amoenitas orae) laturus auxilium. Properat illuc, vnde alii 10
fugiunt; rectumque cursum, recta gubernacula in periculum tenet, adeo solutus metu, vt omnes illius mali motus, omnes figuras, vt deprehenderat oculis, dictaret enotaretque. Iam nauibus cinis 11
inciderat, quo propius accederet, calidior & densior; iam pumices etiam, nigrique & ambusti & fracti igne lapides: iam vadum subitum, ruinaque montis litora obstantia. Cunctatus paullum, an retro flecteret? mox gubernatori vt ita faceret monenti,

ne eriperet, ipsa Retina ***orabat***. Compara quae sequuntur, & optime cohaerere videbis. Sed si *classiarii*, & quae ei lectioni cohaerent, sunt e bonis libris; & certe iam ita legebatur aetate Hermolai: malim quadriremes propter eos deduci, quam propter mulierem, licet nobilissimam, & non solam.

9 Vertit ille consilium) Malo consilio aduerbium ***non*** ante *vertit* ponunt non nulli, quasi hoc vellet Plinius, auunculum suum, rogatum a classiariis, vt ***se ipsum*** eriperet periculo, non mutasse prius illud accedendi propius consilium. Si classiarii omnino orarunt, quod dubium esse modo ostendimus, ipsi eripi voluere discrimini, non rogarunt vt parceret ipse sibi Plinius. *Vertit* etiam re ipsa Plinius *consilium* suum. Ante enim Liburnica vna volebat exploratum ire rem nouam ac miram: nunc deducit quadriremes: ante ***studioso animo*** & sciendi cupido ***inchoauerat*** nauigationem, nunc ***obit*** eam ***maximo***, vt qui cum suae commoditatis, & salutis adeo neglectu adiutum eat vel classiarios, vel Retinam Bassi vxorem, & familiam illius, totamque illam viciniam.

11 ruinaque montis) Ipsius Vesuui, nisi obscure locutus est Plinius. Scilicet *Retinam* petebat primo siue mulierem siue villam, periculo quidem proximam. Hic cum appellendi copia non esset, ad dextrum latus flectere iubet gubernatorem, petere Stabias.

Pom-

nenti, FORTES, inquit, *fortuna iuuat: Pomponi-*
12 *anum pete.* Stabiis erat, diremtus sinu medio. Nam
sensim circumactis curuatisque litoribus mare infun-
ditur. Ibi, quanquam nondum periculo appropin-
quante, conspicuo tamen, &, quum cresceret, pro-
ximo, sarcinas contulerat in naues, certus fugae, si
contrarius ventus resedisset: quo tunc auunculus me-
us secundissimo inuectus complectitur trepidantem,
consolatur, hortatur: vtque timorem eius sua
securitate leniret, deferri se in balineum iubet; lo-
tus accubat, coenat, atque hilaris, aut, quod est
13 aeque magnum, similis hilari. Interim e Vesuuio
monte pluribus locis latissimae flammae altaque in-
cendia relucebant, quorum fulgor & claritas tenebris
noctis excitabatur. Ille agrestium trepidatione igni re-
lictas desertasque villas per solitudinem ardere, in re-
medium formidinis, dictabat. Tum se quieti dedit, &
quieuit verissimo quidem somno. Nam meatus ani-
mae, qui illi propter amplitudinem corporis grauior &
sonantior erat, ab iis, qui limini obuersabantur, audie-
14 batur. Sed area, ex qua diaeta adibatur, ita iam
cinere, mixtisque pumicibus oppleta surrexerat, vt
si longior in cubiculo mora esset, exitus negaretur.
Excitatus procedit, seque Pomponiano, caeterisque
15 qui peruigilarant, reddit. In commune consultant,
an

Pomponianum pete) Filium forte *Pomponii Secundi Consularis poëtae*, cuius vitam scripsit Plinius maior, quod ipse commemorat 14, 4 f. 6 & noster 3, 5, 3.

14 *area ex qua diaeta*) Obseruent antiquitatis studiosi, quod non obseruatum his, qui Plinianas villas delinearunt, membra villarum non vno tecto comprehensa fuisse, sed prout res ferret, per lacinias quasdam dispersa, vt sunt aediculae Carthusianorum &c.

17 sol-

an intra tecta ſubſiſtant, an in aperto vagentur: nam
crebris vaſtisque tremoribus tecta nutabant, & quaſi
emota ſedibus ſuis, nunc huc, nunc illuc abire aut referri
ri videbantur. Sub dio rurſus, quanquam leuium 16
exeſorumque, pumicum caſus metuebatur. quod
tamen periculorum collatio elegit. Et apud illum
quidem ratio rationem, apud alios timorem timor
vicit. Ceruicalia capitibus impoſita linteis conſtrin-
gunt. Id munimentum aduerſus decidentia fuit.
Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior 17
denſiorque: quam tamen faces multae variaque lu-
mina ſoluebant. Placuit egredi in litus, & e pro-
ximo adſpicere, ecquid iam mare admitteret, quod
adhuc vaſtum & aduerſum permanebat. Ibi ſuper 18
abiectum linteum recubans, ſemel atque iterum fri-
gidam popoſcit, hauſitque. Deinde flammae, flam-
marumque praenuntius odor ſulfuris, alios in fugam
vertunt, excitant illum. Innixus ſeruis duobus ad- 19
ſur-

17 *ſoluebant*) * In quibusdam MSS. cum eſſet *ſolebantur*, coniecerat Cortius, *ſolabantur*, idque poſtea ita inuentum in tribus Brummeri libris, teſtatur Longolius. Recepiſſem eam contra vulgatam, licet ei faueant plures libri antiqui, in quibus eſt *ſolebant*. Sed obſtabat hoc, quod illae *faces multae variaque lumina* poſſunt intelligi, non de his quae parabant ſibi homines, ſed de erumpentibus hinc inde flammis maioribus, quarum vis perrumperet nonnunquam fumos, & terribilem illam noctem terrore alio *ſolueret*, quo minus continua eſſet, non *ſolaretur*. Et profecto non fuit, quod Tacitum doceret Secundus, accenſas ab hominibus faces, quibus *ſolarentur tenebras*, niſi voluit ob formulam loquendi politulam putidiuſculus amico ſuo & nobis videri: at hoc pertinet ad deſcribendum illum naturae motum, & imaginem magnae noctis concipiendam, vt dicat interlucentibus flammis eam interdum diſtinctam fuiſſe. Idem his phaenomenon deſcribit ex proximo, quod e longinquo obſeruatum pingit deinde 6, 20, 9 *Nubes atra & horrenda* &c.

18 frigidam popoſcit) ſtimulante ſitim aeſtu, & ſubtiliore ex incendio montis vapore.

19 clau-

surrexit, & statim concidit, vt ego coniecto, crassiore caligine spiritu obstructo, clausoque stomacho, qui illi natura inualidus & angustus & frequenter in-
20 teraestuans erat. Vbi dies redditus (is ab eo, quem nouissime viderat, tertius) corpus inuentum est integrum, illaesum opertumque, vt fuerat indutus: habitus corporis quiescenti, quam defun-
21 cto, similior. Interim Miseni ego & mater. Sed nihil ad historiam, nec tu aliud, quam de exitu e-
22 ius, scire voluisti. Finem ergo faciam. Vnum adiiciam, omnia me, quibus interfueram, quaeque statim, quum maxime vera memorantur, audiueram, vere persequutum. Tu potissima excerpes. Aliud est enim epistolam, aliud historiam; aliud amico, aliud omnibus scribere. Vale.

XVII. C. PLINIVS RESTITVTO SVO S.

Indignatur, quosdam, eruditos sibi visos, recitanti amico nullum signum laetitiae dedisse.

Indignatiunculam, quam in cuiusdam amici auditorio cepi, non possum mihi temperare, quo minus apud te, quia non contigit coram, per epistolam

19 clausoque stomacho) Loqui auctorem de orificio ventriculi negari non potest. quorsum enim illud *interaestuans* referas, nisi ad singultum & ructus, quae vtraque sedem in illo, nec vsquam praeterea, habent. Sed quomodo hic stomachus claudi a sulfureo vapore potuerit, quomodo clausum stomachum cita mors consequi? non apparet. Nempe parum naturae nostrae consultus erat Secundus, qui nesciret, quod clarissime hodie ostendunt Medici, constrictis ab acidissimo sulfuris ardentis vapore tunicis nerueis vasorum pulmonalium, quae aera alias admittunt, & inflata laxant sanguinis canaliculos, circulum illum & commeatum sanguinis, quo vita nostra continetur, intercludi.

21 Interim Miseni) Quod hic abrumpit auctor, persequitur mox ep. 20.

17, 2 *la-*

lam effundam. Recitabatur liber absolutissimus: 2
hunc duo aut tres, vt sibi & paucis videntur, di-
serti, surdis mutisque similes audiebant. Non la-
bra diduxerunt; non mouerunt manum, non deni-
que adsurrexerunt, saltem lassitudine sedendi. Quae 3
tanta grauitas? quae tanta sapientia? quae immo pi-
gritia, arrogantia, sinisteritas ac potius amentia, in
hoc totum diem impendere, vt offendas, vt inimi-
cum relinquas, ad quem tanquam amicissimus ve-
neris? Disertior ipse es? tanto magis ne inuideris: nam,
QVI inuidet, minor est. Denique, siue plus, siue mi- 4
nus, siue idem praestas, lauda vel inferiorem, vel su-
periorem, vel parem. Superiorem, quia nisi lau-
dandus ille est, non potes ipse laudari; inferiorem
aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam quam
maximum videri, quem praecedis vel exaequas.
Equidem omnes, qui aliquid in studiis fa- 5
ciunt, venerari etiam mirarique soleo. Est
enim res difficilis, ardua, fastidiosa, & quae
eos,

17, 2 *labra diduxerunt*) Genera summa plausus complectitur, vocis, manus, assurgendi, de quibus etiam 2, 10, 6 & 5, 3, 9. De reliquis peruulgatum. Assurrectio magna alioquin venustae humanitatis pars, hic, puto, non tam ad ipsum honorem & plausum, quam ad attentionem significandam pertinet, quod tamen ipsum laudandi genus est.

3 *sinisteritas*) Non tam ad malignam voluntatem refero, quam ad imperitiam illam *dexteritati* oppositam, qua quis non vtitur, aut non recte vtitur, remediis, ad finem, quem ipse sibi proposuit, consequendum: vt qui sinistrae manus ministerio vtitur, (non a puero adsuefactus) vbi dextra opus erat. Sic illud *mens non laeua* apud poetam non voluntatem, sed vim intelligendi respicit. Ita apud Gellium 6, 2 *scaeuitas*, & *voluntarius impetus*, iunguntur vt duae caussae actionum; non explicandi caussa sibi adiiciuntur: nimirum eadem ratione, qua in prologo operis, vt nunc putatur (olim erat epilogus) *scaeuitatem & inuidentiam iungit*, alterum intellectus vitium, alterum voluntatis.

eos, a quibus contemnitur, dedignatur. Nisi forte aliud iudicas tu: quanquam quis vno te reuerentior
6 huius operis, quis benignior aestimator? Qua ratione ductus, tibi potissimum indignationem meam prodidi, quem habere socium maxime poteram. Vale.

XVIII. C. PLINIVS SABINO SVO S.

Promittit, Firmanorum se caussam acturum esse.

Rogas, vt agam Firmanorum publicam caussam; quod ego, quanquam plurimis occupationibus distentus, adnitar. Cupio enim & ornatissimam coloniam aduocationis officio, & te gratissimo tibi
2 munere obstringere. Nam quum familiaritatem nostram, vt soles praedicare, ad praesidium ornamentumque tibi sumseris, nihil est quod negare debeam, praesertim pro patria petenti. Quid enim precibus
3 aut honestius piis, aut efficacius amantis? Proinde Firmanis tuis, ac iam potius nostris, obliga fidem meam; quos labore & studio meo dignos cum splendor ipsorum, tum hoc maxime pollicetur, quod credibile est optimos esse, inter quos tu talis exstiteris. Vale.

XIX. C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Pretium agrorum creuisse scribit; quia candidati tertiam patrimonii partem in praedia Italica iussi sint impendere.

Scis tu accessisse pretium agris, praecipue suburbanis? Caussa subitae caritatis, res multis agitata sermonibus, proximis comitiis honestissimas voces senatui expressit: CANDIDATI NE CON-

VIVEN-

viventur, ne mittant munera, ne pecunias deponant. Ex quibus duo priora tam aperte, quam immodice fiebant: hoc tertium, quamquam occultaretur, pro comperto habebatur. 2
Homullus deinde noster, vsus vigilanter hoc consensu senatus, sententiae loco postulauit, vt consules desiderium vniuersorum notum principi facerent, peterentque, sicut aliis vitiis, huic quoque prouidentia sua occurreret: occurrit. 3
Nam sumtus candidatorum, foedos illos & infames, ambitus lege restrinxit; eosdem patrimonii tertiam partem conferre iussit in ea, quae solo continerentur, deforme arbitratus (vt erat) honorem petituros, vrbem Italiamque non pro patria, sed pro hospitio aut stabulo quasi peregrinantes habere. 4
Concursant ergo candidati certatim: quidquid venale audiunt, emtitant; vt sint quoque plura venalia efficiunt. 5
Proinde, si poenitet te Italicorum praediorum, hoc vendendi tempus tam hercule, quam in prouinciis comparandi: dum iidem candidati illic vendunt, vt hic emant. Vale. 6

XX. C. PLINIVS CORNELIO TACITO SVO S.

Narrat, quae ex Vesuuii incendio, cum matre Miseni relictus, pertulerit.

Ais, te adductum literis, quas exigenti tibi de morte auunculi mei scripsi, cupere cognoscere, quos

19, 1 *ne pec. deponant*) Apud *sequestres* nempe, tum demum numerandas, cum suffragia tulissent candidati; ne accidat, quod factum esse apparet, vt accepta pecunia homines suam tamen in suffragando (per tabellas praesertim) libertatem seruarent. Vid. Viri docti ad Cic. diuin. in Caec. c 7.

20, 1 *literis, quas*) Quae nunc sunt 6, 16.

quos ego Miſeni relictus (id enim ingreſſus abrupe-
ram) non ſolum metus, verum etiam caſus per-
tulerim.

Quamquam animus meminiſſe horret, - - -
Incipiam.

2 Profecto auunculo, ipſe reliquum tempus ſtudiis (ideo
enim remanſeram) impendi: mox balineum, coe-
3 na, ſomnus inquietus & breuis. Praeceſſerat per
multos dies tremor terrae minus formidoloſus, quia
Campaniae ſolitus: illa vero nocte ita inualuit, vt
4 non moueri omnia, ſed euerti crederentur. Irrum-
pit cubiculum meum mater: ſurgebam inuicem, ſi
quieſceret, excitaturus. Reſidimus in area domus,
5 quae mare a tectis modico ſpatio diuidebat. Dubito
conſtantiam vocare an imprudentiam debeam: age-
bam enim duodeuiceſimum annum. Poſco librum
Titi Liuii, & quaſi per otium lego, atque etiam,
vt coeperam, excerpo. Ecce, amicus auunculi,
qui nuper ad eum ex Hiſpania venerat, vt me & ma-
trem ſedentes, me vero etiam legentem videt, illi-
us patientiam, ſecuritatem meam corripit: nihilo
ſegni-

id enim ingreſſus) Intellige, ad narrandum; reſpicit enim verba ſ. 21 *Interim Miſeni ego & mater. Sed nihil* &c. Verba *quamquam animus* ſunt Virg. Aen. 2, 12.

3 *illa vero nocte*) * Auctiores ſunt hic libri quidam, ſed iidem etiam vitioſi. Heinſ. ad Ouid. met. 7, 492 ita concinnat, *Illa vero nocte ita inualuit, vt non ſolum caſtella, verum etiam oppida omnia non moueri, ſed euerti crederentur.* Cortius hoc modo, *Illa vero nocte non ſolum caſtella, verum etiam oppida moueri omnia & verti credebantur. Inuaſit in cubic.* ita enim legitur in Mediceo & aliis pro *irrumpit.*

5 *an imprudentiam*) * Sic optimi quique libri: ſic ipſa ratio poſtulat. Imprudenter ergo Monachi imprudentis commentum in quaſdam editiones adſumtum.

9 *tor-*

ſegnius ego intentus in librum. Iam hora diei pri- 6
ma, & adhuc dubius & quaſi languidus dies, iam
quaſſatis circumiacentibus tectis, quamquam in aper-
to loco, anguſto tamen, magnus & certus ruinae
metus. Tum demum excedere oppido viſum. Se- 7
quitur vulgus attonitum, quodque in pauore ſimile
prudentiae, alienum coſilium ſuo praefert, ingenti-
que agmine abeuntes premit & impellit. Egreſſi 8
tecta conſiſtimus. Multa ibi miranda, multas for-
midines patimur. Nam vehicula quae produci iuſ-
ſeramus, quamquam in planiſſimo campo, in con-
trarias partes agebantur, ac ne lapidibus quidem ful-
ta, in eodem veſtigio quieſcebant. Praeterea ma- 9
re in ſe reſorberi, & tremore terrae quaſi repelli vi-
debatur. Certe proceſſerat litus, multaque anima-
lia maris in ſiccis arenis detinebat. Ab altero la-
tere nubes atra & horrenda ignei ſpiritus tortis vibra-
tisque diſcurſibus rupta, in longas flammarum figu-
ras dehiſcebat: fulgoribus illae & ſimiles & maiores
erant. Tum vero ille idem ex Hiſpania amicus, 10
acrius & inſtantius, *Si frater*, inquit, *tuus, ſi tuus aun-
culus viuit, vult eſſe vos ſaluos: ſi periit, ſuperſtites
voluit: proinde quid ceſſatis euadere?* Reſpondimus,
*non commiſſuros, vt de ſalute eius incerti, noſtrae
conſuleremus.* Non moratus vltra proripit ſe, effu- 11
ſoque curſu periculo aufertur: nec multo poſt, illa
nubes deſcendere in terras, operire maria. Cinxe-
rat Capreas & abſconderat: Miſeni quod procurrit,

 abſtu-

g tortis vibratisque) Prius verbum ad celeritatem, qualis eſt telorum tormentis excuſſorum, pertinet: poſterius etiam ad motus oppoſitos recurrentium quaſi per vices angulorum, quos Galli *Sicſac* appellant.

14 in-

12 abstulerat. Tum mater orare, hortari, iubere, *quoquo*
modo fugerem: posse enim iuuenem: se & annis &
corpore grauem bene moriturum, si mihi caussa mor-
tis non fuisset. Ego contra, *saluum me, nisi vna,*
non futurum: deinde manum eius amplexus, adde-
re gradum cogo: paret aegre, incusatque se, quod
13 me moretur. Iam cinis, adhuc tamen rarus: re-
spicio; densa caligo tergis imminebat, quae nos tor-
rentis modo infusa terrae sequebatur. *Deflectamus,*
inquam, *dum videmus, ne in via strati, comitan-*
14 *tium turba in tenebris obteramur.* Vix consedera-
mus, & nox, non quasi illunis aut nubila, sed qualis in
locis clausis lumine exstincto: audires vlulatus femi-
narum, infantium quiritatus, clamores virorum:
alii parentes, alii liberos, alii coniuges vocibus re-
quirebant, vocibus noscitabant: hi suum casum, illi
suorum miserebantur: erant qui metu mortis mor-
15 tem precarentur. Multi ad deos manus tollere:
plures, nusquam iam deos vllos, aeternamque illam &
no-

14 infantium quiritatus) Non dissimulo, *Quintatus* a clamoribus fidem *Quiritium* implorantibus ductos, in infantibus mihi non vehementer probari. Interim *queritatus*, quod habent libri quidam, suspectum facit forma insolita, & quod apud Val. Max. etiam 9, 2, 1 *queritatus* habent, Cortio hic obseruante, libri quidam, vbi de militibus ciuium fidem implorantibus sermo est. Quid igitur? Verbum quod certam adstrictamque significationem olim habuerat, sequiori aetate translatum ad alia: quod conferenti loca in thesauro linguae Latinae allata, quem cum maxime recensemus, apparebit.

15 nusquam iam Deos vll.) Dii gentiles enim rerum naturae fere illigati, cum ea simul pereunt & in chaos recidunt. Laudauit hic Buchnerus Sen. Thyest. 828

Trepidant, trepidant pectora magno
Percussa metu, ne fatali
Cuncta ruina quassata labent:
Iterumque Deos *hominesque premat*
Deforme chaos. Addidit Cortius e Lucano 5, 636 *Noctem manes*

nouiſſimam noctem mundo interpretabantur. Nec defuerunt, qui fictis mentitisque terroribus vera pericula augerent. *Aderant, qui Miſeni fuiſſe, illud ruiſſe; illud ardere*, falſo, ſed credentibus nuntiabant. 16 Paullum reluxit; quod non dies nobis, ſed aduentantis ignis indicium videbatur: & ignis quidem longius ſubſtitit: tenebrae rurſus, cinis rurſus multus & grauis: hunc identidem adſurgentes excutiebamus: operti alioqui, atque etiam obliſi pondere eſſemus. 17 Poſſem gloriari, non gemitum mihi, non vocem parum fortem in tantis periculis excidiſſe, niſi me cum omnibus, omnia mecum perire, miſero, magno tamen mortalitatis ſolatio crediddiſſem. 18 Tandem illa caligo tenuata quaſi in fumum nebulamue deceſſit: mox dies vere, ſol etiam effulſit, luridus tamen: qualis eſſe, quum deficit, ſolet. Occurſabant trepidantibus adhuc oculis mutata omnia, altoque cinere, tanquam niue, obducta. 19 Regreſſi Miſenum, curatis vtcunque corporibus, ſuſpenſam dubiamque noctem ſpe ac metu exegimus: metus praeualebat. Nam & tremor terrae perſeuerabat, & plerique lymphati terrificis vaticinationibus & ſua & aliena

 mala

nes Deis mixturam. & e Virg. Ge. I, 468 *aeternam,* quam *metuerunt ſaecula, noctem.*

Miſeni fuiſſe, illud) Cum viderem in quibusdam libris ita legi, *Aderant, qui Miſeni illud fuiſſe*, in aliis ita, *Ad. -- qui Miſeni illud ruiſſe*: vtramque lectionem coniungendam putaui: ita certe idoneam ſententiam oriri, nemo temere negauerit.

17 *miſero, magno tamen ſolatio*) Saepe admodum illo vtitur Cicero, cum negat vel periculum amico inſtare, quod non ſit commune omnibus, vel ſeparatam a reliquis fortunam alicui expetendam. Vide verbi cauſſa primas aliquot libri ſexti. Igitur Plinius hac ſe communi deſperatione quaſi obriguiſſe, non ſpe aliqua animum ſuſtentaſſe, fatetur.

20 *Haec*

20 mala ludificabantur. Nobis tamen ne tunc qui-
dem, quamquam & expertis periculum, & exſpectan-
tibus, abeundi conſilium, donec de auunculo nun-
tius. Haec, nequaquam hiſtoria digna, non ſcri-
pturus leges, & tibi, ſcilicet qui requiſiſti, impu-
tabis, ſi digna ne epiſtola quidem videbuntur. Vale.

XXI. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Verginii Romani probitatem & doctrinam, praeſertim in comoedia ſcribenda, laudat.

Sum ex iis, qui mirer antiquos: non tamen, vt
quidam, temporum noſtrorum ingenia deſpicio.
Neque enim quaſi laſſa & effoeta natura, vt nihil iam
2 laudabile pariat. Atque adeo nuper audii Vergini-
um Romanum paucis legentem comoediam, ad ex-
emplar veteris comoediae ſcriptam, tam bene, vt
3 eſſe quandoque poſſit exemplar. Neſcio, an noris
hominem, quanquam noſſe debes. Eſt enim pro-
bitate morum, ingenii elegantia, operum varietate
4 monſtrabilis. Scripſit mimiiambos tenuiter, ar-
gute, venuſte, atque in hoc genere eloquen-
tiſſime. Nullum eſt enim genus, quod, abſo-
lutum non poſſit eloquentiſſimum dici. Scri-
pſit

20 *Haec nequaquam*) *Gruterus haec interpolata putat, legendumque breuius, *Haec nequaquam hiſtoria digna: tibi imputabis, ſi digna neque epiſtola videbuntur.*

21, 4 *Nullum eſt enim*) Excuſat, quod *mimiiambos* genus verſuum humile, ſenariolos, quibus mimi in theatro vtuntur ad actiones hominum & vitas, praeſertim qua ridiculae ſunt, exprimendas, *eloquentiſſime* ſcriptos dixerat. Scilicet *eloquentiſſimum* dici poſſe, quidquid in ſuo genere abſolutum & perfectum eſt.

5 non

psit comoedias, Menandrum aliosque aetatis eiusdem aemulatus. Licet has inter Plautinas, Terentianasque numeres. Nunc primum se in vetere co- 5
moedia, sed non tanquam inciperet, ostendit. Non illi vis, non granditas, non subtilitas, non amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit. Ornauit virtutes, insectatus est vitia, fictis nominibus decenter, veris vsus est apte. Circa me tantum benigni- 6
tate nimia modum excessit, nisi quod tamen poëtis mentiri licet. In summa, extorquebo ei librum, 7
legendumque, immo ediscendum, mittam tibi. Neque enim dubito futurum, vt non deponas, si semel sumseris. Vale.

XXII. C. PLINIVS TIRONI SVO S.

Tironem, prouinciam sortitum, exemplo Bruttiani, a familiari suo accusati, monet, ne cuiquam nimis fidat.

Magna res acta est omnium, qui sunt prouinciis praefuturi, magna omnium, qui se simpliciter credunt amicis. Lustricus Bruttianus quum Mon- 2
tanum Atticinum comitem suum in multis flagitiis deprehendisset, Caesari scripsit. Atticinus flagitiis addidit, vt quem deceperat, accusaret. Recepta cognitio est; fui in consilio: egit vterque pro se; egit autem carptim, & κατὰ κεφάλαια, quo genere veritas statim ostenditur. Protulit Bruttianus testa- 3
men-

5 non tanquam inciperet) Haec adiicit, ne quis *primum* peruerse interpretetur *recentem*, *rudem*, atque *tironem*; cum ipse tempus modo indicare velit, ante quod in hoc genere non elaborarit.

decenter-apte) Vide, quae notamus de his aduerbiis ad 5, 19, 3.

22, 4 *in-*

mentum suum, quod Atticini manu scriptum esse dicebat. Hoc enim & arcana familiaritas, & querendi de eo, quem sic amasset, necessitas indicabatur.
4 tur. Enumerauit crimina foeda manifestaque: ille, quum diluere non posset, ita regessit, vt, dum defenditur, turpis, dum accusat, sceleratus probaretur. Corrupto enim scribae seruo, interceperat commentarios, interciderátque, ac per summum nefas vtebatur aduersus amicum crimine suo. Fecit
5 pulcherrime Caesar. Non enim de Bruttiano, sed statim de Atticino perrogauit. Damnatus & in insulam relegatus: Bruttiano iustissimum integritatis testimonium redditum, quem quidem etiam con-
6 stantiae gloria secuta est. Nam defensus expeditissime, accusauit vehementer; nec minus acer, quam
7 bonus & sincerus apparuit. Quod tibi scripsi, vt te sortitum prouinciam praemonerem, plurimum tibi credas, nec cuiquam satis fidas: deinde scias, si quis forte te, quod abominor, fallat, paratam vltionem: qua tamen ne sit opus, etiam atque etiam atten-

22, 4 *interciderat*) Qui norit, quid sit apud rusticos *intercradere*, *internellere* nempe, inter plura eiusdem generis eradere quaedam vel euellere; idem etiam *intercidere* quid sibi velit, facile intelliget; nimirum de commentariis hinc inde aliquid excidere & quasi castrare, quod hic fecit Atticinus, tum vt scripto suo conuinceret de quibusdam Bruttianum, tum vt probandi quaedam facultatem illi adimeret. Sic vtebatur aduersus amicum crimine suo h. e. instrumentis quae produci non poterant, quin perfidia ipsius vna proferretur.

5 de Atticino perrogauit) Sententias & suffragia omnium a primo ad vltimum rogauit, vt damnatus ante Atticinus iam neminem, nisi fortunas suas et scelus accusare posset.

7 satis fidas) Non puto opus esse vt *satis* hic dicamus idem esse quod *valde* vel *nimis* adeo: ne *fidas*, quantum *satis* est ad hoc, vt fallaris.

23, 1 vt

attende. Neque enim tam iucundum est vindicare, 8
quam decipi miserum. Vale.

XXIII. C. PLINIVS TRIARIO SVO S.

Caussae defensionem, quam rogatus fuerat, ea lege promittit, vt Ruso adolescens, quem in forum producturus erat, secum ageret.

Impense petis, vt agam caussam pertinentem ad
curam tuam, pulchram alioquin & famosam: fa-
ciam, sed non gratis. Qui fieri potest, inquis, vt
non gratis tu? Potest. Exigam enim mercedem ho-
nestiorem gratuito patrocinio. Peto, atque etiam 2
paciscor, vt simul agat Cremutius Ruso. Solitum
hoc mihi, & iam in pluribus claris adolescentibus
factitatum. Nam mire concupisco bonos iuuenes
ostendere foro, adsignare famae. Quod si cui, praestare 3
Rusoni meo debeo, vel propter natales ipsius, vel pro-
pter eximiam mei caritatem: quem magni aestimo in
iisdem iudiciis, ex iisdem etiam partibus, conspici, audi-
ri. Obliga me: obliga antequam dicat. nam quum dixe- 4
rit, gratias ages. Spondeo, sollicitudini tuae, spei meae,
magnitudini caussae suffecturum. Est indolis opti-
mae, breui producturus alios, si interim prouectus
fuerit a nobis. Neque enim cuiquam tam clarum 5
statim ingenium est, vt possit emergere, nisi illi ma-
teria, occasio, fautor etiam commendatorque con-
tingat. Vale.

23, 1 *vt non gratis tu?*) *Qui in caussis agendis non modo pactione, dono, munere; verum etiam xeniis semper abstinueris* 5, 14, 8.

3 *ex iisdem etiam partib.*) Vt vel vna accuset, vel vna defendat; vbi fauere illi, subleuare, laudare illum, testimonium ei perhibere liceat: cum si a diuersa parte agat, oppugnandus sit omnibus machinis pro fide patrocinii.

XXIV. C. PLINIVS MACRO SVO S.

*Famam in factis conditionem facientium sequi, * exemplo municipis feminae, quae marito dux & comes mortis fuerat, ostendit.*

Quam multum interest, quid a quo fiat! Eadem
enim facta claritate vel obscuritate facientium
aut tolluntur altissime, aut humillime deprimuntur.
2 Nauigabam per Larium nostrum, quum senior ami-
cus ostendit mihi villam, atque etiam cubiculum,
quod in lacum prominet. *Ex hoc*, (inquit) *ali-
quando municeps nostra cum marito se praecipita-*
3 *uit.* Caussam requisiui. *Maritus ex diutino mor-
bo circa velanda corporis, vlceribus putrescebat:
vxor, vt inspiceret, exegit: neque enim quemquam*
4 *fidelius indicaturum, possetne sanari. Vidit, de-
sperauit: hortata est, vt moreretur, comesque ipsa
mortis, dux immo, & exemplum, & necessitas fuit.
Nam se cum marito ligauit, abiecitque in lacum.*
5 *Quod factum ne mihi quidem, qui municeps, nisi
proxime auditum est; non quia minus illo clarissimo
Arriae facto, sed quia minor est ipsa.* Vale.

XXV. C.

24, 2 *Larium nostrum*) Cui patria nostra, Comum, adiaceat.

3 *fidelius indicaturum*) * Sic legendum ex Mediceo libro potius, quam *indicaturum*. In hac enim re non tam est, quod *indicium* corrumpat, quam quod retrahat aliquem a *fideli indicio*. Videt medicus, videt familiaris & iudicat, sanari non posse vlcus: recte *indicat* Agrippa, curari non posse fistulam putrem Attici: sed tamen non *fideliter indicat*, quia mauult amico, Attico, vel ad horas aliquot vitam prorogare. In simillima caussa *quemquam fidelius indicaturum* negat vxor; quod euentus etiam comprobauit.

25, 3 or-

XXV. C. PLINIVS HIPANO SVO S.

De Robusto, qui peregre profectus disparuerat, promittit se quaesiturum esse: ex simili autem exemplo timet, ne frustra sit.

Scribis, Robustum, splendidum equitem Romanum, cum Attilio Scauro, amico meo, Ocriculum vsque commune iter peregisse, deinde nusquam comparuisse: petis vt Scaurus veniat, nosque, si potest, in aliqua inquisitionis vestigia inducat. Veniet; vereor ne frustra. Suspicor enim tale ne- 2
scio quid Robusto accidisse, quale aliquando Metilio Crispo, municipi meo. Huic ego ordines im- 3
petraueram, atque etiam proficiscenti quadraginta millia nummum ad instruendum se ornandumque donaueram; nec postea aut epistolas eius, aut aliquem de exitu nuntium accepi. Interceptusne sit a 4
suis, an cum suis, dubium: certe non ipse, non quisquam ex seruis eius apparuit. Vtinam ne in Robusto idem experiamur! Tamen arcessamus Scaurum. Demus hoc tuis, demus optimi adolescentis 5
honestissimis precibus, qui pietate summa, mira etiam sagacitate, patrem quaerit. Dii faueant, vt sic inueniat ipsum, quemadmodum iam, cum quo fuisset, inuenit! Vale.

XXVI.

25, 3 *ordines*) Legitur etiam *ordinem*, quod ipsum quoque rectum esse, & non minus quam *ordines*, militarem aliquem gradum notare, hic ostendit Cortius. Ad centurionatum, & primi praesertim pili, pertinere, alias obseruamus.

27, 1 *cen-*

XXVI. C. PLINIVS SERVIANO SVO S.

Gratulatur illi generum.

Gaudeo, & gratulor, quod Fuſco Salinatori filiam tuam deſtinaſti. Domus patricia; pater honeſtiſſimus; mater pari laude. Ipſe eſt ſtudioſus, literatus, etiam diſertus: puer ſimplicitate, comitate iuuenis, ſenex grauitate: neque enim amore de-
2 cipior. Amo quidem effuſe (ita officiis, ita reuerentia meruit) iudico tamen, & quidem tanto acrius, quanto magis amo: tibique, vt qui explorauerim, ſpondeo, habiturum te generum, quo melior fingi,
3 ne voto quidem, potuit. Supereſt, vt auum te quam maturiſſime ſimilium ſui faciat. Quam felix tempus illud, quo mihi liberos illius, nepotes tuos, vt meos vel liberos vel nepotes, ex veſtro ſinu ſumere, & quaſi pari iure tenere continget! Vale.

XXVII. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Rogantem deſignatum conſulem, quid in laudem principis adferret, docet exemplo ſuo, quid faciendum: addit & nouam ex nouis rebus geſtis materiam.

Rogas, vt cogitem, quid deſignatus conſul in honorem principis cenſeas. Facilis inuentio, non facilis electio. Eſt enim ex virtutibus eius larga materia; ſcribam tamen, vel, quod malo, coram indicabo,

27, 1 *cenſeas*) Tanquam primam ſententiam dicas in Senatu. Deſignatus enim Conſul primus rogatur ſententiam; porrò qui dicit ſententiam, ille *cenſere* dicitur, cui verbo eo magis hic locus eſt, quia in tali ſententia fere honor aliquis nouus, ſtatua, titulus, templum, triumphus, decernitur. Denique Plinianus Panegyricus non a deſignato Conſule, ſed inito iam magiſtratu, auctoritate Senatus habitus eſt.

ſcribam tamen) * Sic reſtituit ex Mediceo libro, cui alii adſtipu-

cabo, si prius haesitationem meam ostendero. Dubito, num idem tibi suadere, quod mihi, debeam. Designatus ego consul, omni hac, etsi non adulatione, specie tamen adulationis, abstinui: non tanquam liber & constans, sed tanquam intelligens principis nostri: cuius videbam hanc esse praecipuam laudem, si nihil quasi ex necessitate decernerem. 2
Recordabar etiam, plurimos honores pessimo cuique delatos; a quibus hic optimus separari non alio modo magis poterat, quam diuersitate censendi; quod ipsum dissimulatione & silentio non praeterii, ne forte non iudicium illud meum, sed obliuio videretur. 3
Hoc tunc ego: sed non omnibus eadem placent, nec conueniunt quidem. Praeterea, faciendi aliquid vel non faciendi vera ratio cum hominum ipsorum tum rerum etiam ac temporum conditione mutatur. 4
Nam recentia opera maximi principis praebent facultatem noua, magna, vera censendi: quibus ex caussis, vt supra scripsi, dubito, an idem nunc tibi, quod tunc mihi, suadeam. Illud non dubito, debuisse me in parte consilii tui ponere, quod ipse fecissem. Vale. 5

XXVIII,

adstipulantur, Cortius. Vulgo legebatur, *materia; tamen, quod malo quidem, indicabo.*

3 silentio non praeterii) Hoc ita intelligo. Designatus Consul Secundus interrogatus a Consule Senatum habente, *Quid censes Secunde?* exordio tali vsus est, vti diceret, *se studio abstinere hic a laudibus principis, & vti felicitate temporum, qua etiam de veris decoribus Imperatoris tacere liceat* &c.

4 nec conuen.) * Malim, *ne conueniunt:* prima vocis posterioris litera temere adhaesisse videtur praecedenti.

5 quod ipse fecissem) Hic abrumpit, & ipsum consilium in illud tempus reiicit, quo coram suadere posset. Hinc confirmatur emendatio supra proposita, in verbis *coram indicabo.*

XXVIII. C. PLINIVS PONTIO SVO S.

Excusationem illius admittit; fructus quos miserat, moderandos in posterum, denuntiat.

Scio, quae tibi caussa fuerit impedimento, quo minus praecurrere aduentum meum in Campaniam posses: sed, quamquam absens, totus huc migrasti. Tantum mihi copiarum tam vrbanarum quam rusticarum nomine tuo oblatum est, quas
2 omnes improbe quidem, accepi tamen. Nam me tui, vt ita facerem, rogabant; & verebar, ne & mihi & illis irascereris, si non fecissem: in posterum, nisi adhibueris modum, ego adhibebo. Etiam tuis denuntiaui, si rursus tam multa attulissent,
3 omnia relaturos. Dices, oportere me tuis rebus vt meis vti: etiam; sed perinde illis ac meis parco. Vale.

XXIX. C. PLINIVS QVADRATO SVO S.

Quietum monet; tum Thraseae dicto, tum suo exemplo, quo caussae agendae sint.

Auidius Quietus, qui me vnice dilexit, &, quo non minus gaudeo, probauit, vt multa alia Thraseae (fuit enim familiaris) ita hoc saepe referebat, praecipere solitum, *suscipiendas esse caussas, aut amicorum, aut destitutas, aut ad exem-*
2 *plum pertinentes.* Cur *amicorum?* Non eget interpretatione. Cur *destitutas?* Quod in illis maxime & constantia agentis & humanitas cerneretur. Cur *pertinentes ad exemplum?* Quia plurimum refert,
3 bonum an malum induceretur. Ad haec ego ge-

nera

nera caussarum, ambitiose fortasse, addam tamen, *claras & illustres*. Aequum enim est agere non nunquam gloriae & famae: id est, suam caussam. Hos terminos, quia me consuluisti, dignitati ac verecundiae tuae statuo. Nec me praeterit, VSVM & 4
esse & haberi optimum dicendi magistrum. Video etiam, multos paruo ingenio, literis nullis, vt bene agerent, agendo consequutos. Sed & illud quod 5
vel Pollionis, vel tanquam Pollionis accepi, verissimum experior: *Commode agendo factum est, vt saepe agerem: saepe agendo, vt minus commode:* quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis quam facultas, nec fiducia, sed temeritas, paratur. Nec 6
vero Isocrati, quo minus haberetur summus orator, offecit, quod infirmitate vocis, mollitie frontis, ne in publico diceret, impediebatur. Proinde multum lege, scribe, meditare, vt possis, quum voles, dicere; dices, quum velle debebis. Hoc fere temperamentum ipse seruaui. Non nunquam necessi- 7
tati, quae pars rationis est, parui. Egi enim quasdam a senatu iussus, quae tertio in numero fuerunt ex illa Thraseae diuisione, hoc est, ad exemplum pertinentes. Adfui Baeticis contra Baebium Massam. Quaesitum est, *An danda esset inquisitio?* data est. Adfui rursus iisdem querentibus de Caecilio Classico. 8
Quaesitum est, *An prouinciales, vt socios ministrosque proconsulis, plecti oporteret?* poenas luerunt. Accusaui Marium Priscum; qui lege re- 9
petundarum damnatus, vtebatur clementia legis,
cuius

29, 7 *Adfui Baeticis*) Vid. 3, 4, 4 & 7, 33. de *Caecilio Classico* 3, 4, 2. de *Mario Prisco* 2, 11. de *Iulio Basso* 4. 9. *pro Vareno* 5, 20.

31, 1 hoc

cuius seueritatem immanitate criminum excesserat:
10 relegatus est. Tuitus sum Iulium Bassum, vt incustoditum nimis & incautum, ita minime malum;
11 iudicibus acceptis in senatu remansit. Dixi proxime pro Vareno, postulante, vt sibi inuicem vocare testes liceret: impetratum est. In posterum opto, vt ea potissimum iubeat; quae me deceat vel sponte fecisse. Vale.

XXX. C. PLINIVS FABATO SVO S.

Prosoceri villae durum & laboriosum hominem praeficiendum esse suadet.

Debemus, me Hercule, natales tuos perinde ac nostros celebrare, cum laetitia nostrorum ex tuis pendeat, cuius diligentia & cura hic hilares,
2 istic securi sumus. Villa Camilliana, quam in Campania possides, est quidem vetustate vexata; ea tamen quae sunt pretiosiora, aut integra manent, aut
3 leuissime laesa sunt. Attendimus ergo, vt quam saluberrime reficiantur. Ego videor habere multos amicos, sed huius generis, cuius & tu quaeris & res
4 exigit, prope neminem. Sunt enim omnes togati & vrbani: rusticorum autem praediorum administratio poscit durum aliquem & agrestem, cui nec labor ille grauis, nec cura sordida, nec tristis solitu-
5 do videatur. Tu de Rufo honestissime cogitas: fuit enim filio tuo familiaris. Quid tamen nobis ibi praestare possit ignoro; velle plurimum, credo. Vale.

XXXI.

XXXI. C. PLINIVS CORNELIANO SVO S.

Quid Centumcellis in secessu principis peractum sit egregie, enarrat, simulque loci situm & munitionem describit.

Euocatus in consilium a Caesare nostro ad Cen-
tum Cellas (hoc loco nomen) longe maximam
cepi voluptatem. Quid enim iucundius, quam 2
principis iustitiam, grauitatem, comitatem in secess-
su quoque, vbi haec maxime recluduntur, inspice-
re? Fuerunt variae cognitiones, & quae virtutes iu-
dicis per plures species experirentur. Dixit caussam 3
Claudius Ariston, princeps Ephesiorum, homo mu-
nificus, & innoxie popularis: inde inuidia, & ab dis-
simillimis delator immissus: itaque absolutus vindica-
tusque est. Sequenti die audita est Galitta, adulte- 4
rii rea. Nupta haec tribuno militum, honores pe-
tituro, & suam & mariti dignitatem centurionis a-
more maculauerat: maritus legato consulari, ille
Caesari scripserat. Caesar, excussis probationibus, 5
centu-

31, 1 *hoc loco nomen*) Forte illo tempore *Centumcellarum* nomen demum accepit: alioqui superuacua, & glossae similia mihi viderentur tria ista verba. *Ciuità vecchia* eo loco hodie esse, docent Geographi. Vid. viri docti ad Rutilii itin. 1, 237.

3 *innoxie popularis*) * Sic ex libris Cortius: sed nec damnauerim alterum, *innoxiae popularitatis.*

ab dissimillimis) * i.e. pessimis, vt ipse erat optimus. Liceat enim nobis retinere vulgatam ab Aldo aliisque lectionem. Cortius ex libris antiquis *& dissimillimis dissimilis del. immissus.* Si omnino bis ponere iuuat adiectiuum, malim, *ab dissimillimis dissimilis delator immissus*: Vel ita, *ab dissimillimis bis similis delator im.* Potest etiam sic dedisse Secundus, *& dissimillimus del. im.*

4 *Legato consulari*) Qui ex Consulatu legionibus omni-

centurionem exauctorauit, atque etiam relegauit. Supererat crimini, quod nisi duorum esse non poterat, reliqua pars vltionis; sed maritum, non sine aliqua reprehensione patientiae, amor vxoris retardabat. quam quidem, etiam post delatum adulterium, domi habuerat, quasi contentus aemulum re-
6 mouisse. Admonitus, vt perageret accusationem, peregit inuitus, sed illam damnari, etiam inuito accusatore, necesse erat: damnata, & Iuliae legis poenis relicta est: Caesar & nomen centurionis, & commemorationem disciplinae militaris sententiae adiecit, ne omnes eiusmodi caussas reuocare ad se vide-
7 retur. Tertio die inducta cognitio est, multis sermonibus & vario rumore iactata de Iulii Tironis codicillis, quos ex parte veros esse constabat, ex parte
8 falsi dicebantur. Substituebantur crimini Sempronius Senecio, eques Romanus, & Eurythmus, Caesaris libertus

bus praeest, vt distinguatur ab singularum legatis Praetoriis. Iam laudauit Cellarius Lipsium de mil. Ro. 2, 11 qui ex Dione lib. 52 & 53 explicat.

6 Iuliae legis poenis) De quibus multum disputatum est ante quam integrae ederentur Paulli sententiae receptae, in quibus 2, 26, 12 ista habentur, *Adulterii conuictas mulieres dimidia parte dotis, & tertia parte bonorum, ac relegatione in insulam, placuit coerceri.*

ne omnes eiusm. caussas) Si iure Principis id fecisset. Scilicet Augusti exemplum secutus rem militarem sibi vindicauit in solidum; reliquarum rerum nomen certe & vsum Senatui reliquit.

8 Substituebantur crimini) subiiciebantur, in crimen vocabantur: sic Celsus l. 30 π de oper. libert. (38, 1) *Et fere ea mens est personam arbitrio substituentium, vt quia sperent eum recte arbitraturum id faciant* &c. Et Vlpianus l. 2. π. de admin. rer. ad ciuit. (50, 8) §. 11 *Cum posterior locatio solidae praestationi rei publicae eam substituerit.* Quo vtroque loco *substituere* haud dubie est *subiicere.*

9 Po-

tus & procurator. Heredes, quum Caesar esset in Dacia, communiter epistola scripta, petierant, vt susciperet cognitionem: susceperat. Reuersus diem dixe- 9
rat: &, quum ex heredibus quidam, quasi reuerentia Eurythmi, remitterent accusationem, pulcherrime dixerat, *Nec ille Polycletus est, nec ego Nero.* Indulserat tamen petentibus dilationem; cuius tempore exacto, consederat auditurus. A par- 10
te heredum intrauerunt duo: omnino postularunt, vt omnes heredes agere cogerentur, quum detulissent omnes, aut sibi quoque desistere permitteretur.
Loquutus est Caesar summa grauitate, summa mo- 11
deratione: quumque aduocatus Senecionis & Eurythmi dixisset, suspicionibus relinqui reos, nisi audirentur; *non curo*, inquit, *an isti suspicionibus relinquantur: ego relinquor.* Dein, conuersus ad 12
nos, Ἐπίςασθε, *quid facere debeamus? isti enim queri volunt, quod sibi licuerit non accusare.* Tum ex consilii sententia iussit denuntiari heredibus omnibus, *Aut agerent, aut singuli approbarent caussas non agendi, alioqui se vel de calumnia pronuntia-*

9 *Polycletus*) Potentissimus Neronis libertus, de quo laudauit Cellarius Tac. An. 14, 39 Hist. 1, 37 ac 2, 95. De moderatione Traiani circa libertos suos noster Pan. c. 88.

12 *quod sibi licuer. non acc.*) Acute. Licuerat accusatoribus non accusare, ab initio: nunc postquam detulerunt nomina, non licet. Si queruntur ergo, se ad accusandum cogi, re ipsa hoc queruntur, quod male sua libertate vsi fuerint. Si tamen nimis argutum hoc videatur, geminemus negandi aduerbium, hoc modo, *quod sibi non licuerit non accusare:* ita plane difficultatem non habebit. Iam enim *non licet ipsis non accusare,* h. e. reuocare accusationem, ne Principi eam condonasse videantur.

13 *turum*. Vides, quam honesti, quam seueri dies: quos iucundissimae remissiones sequebantur. Adhibebamur quotidie coenae: erat modica, si principem cogitares: interdum *ἀκροάματα* audiebamus; interdum iucun-
14 dissimis sermonibus nox ducebatur. Summo die abeuntibus nobis (quam diligens in Caesare humanitas!) xenia sunt missa: sed mihi, vt grauitas cognitionum, consilii honor, suauitas simplicitasque
15 conuictus, ita locus ipse periucundus fuit. Villa pulcherrima cingitur viridissimis agris: imminet litori, cuius in sinu fit cum maxime portus. Huius sinistrum brachium firmissimo opere munitum
16 est; dextrum elaboratur. In ore portus insula adsurgit, quae illatum vento mare obiacens frangat, tutumque ab vtroque latere decursum nauibus praestet. Adsurgit autem arte visenda. Ingentia saxa latissima nauis prouehit: (contra,) haec alia super alia deiecta ipso pondere manent, ac sensim, quo-
17 dam velut aggere, construuntur. Eminet iam & apparet saxeum dorsum: impactosque fluctus in immen-

15 *fit cum maxime port.*) * Lectio a Cortio restituta e libris. Vulgo, *Cuius in sinu quam maximus portus velut amphitheatrum.* Vltima verba glossam putat ex Rutilii itin. 1, 239, vbi de hoc portu, *Molibus*, inquit, *aethereum concluditur amphitheatrum*: reliquiam mutationem ortam ex ignorato vsu *τῆς cum maxime*, quem docet index noster, & hic stabiliunt, quae proxime sequuntur, vnde intelligimus nimirum *eo ipso tempore*, hoc est *cum maxime*, elaboratum esse in portu.

16 *contra haec*) * Vix dubito, corruptum esse illud *contra*: certe mihi ignorabile est: & cum sine illo sententia mihi videatur planior, interim vncis coercere ausus sum, dum quid illo faciamus, decernatur. Non multum iuuat Cortius, cum obseruat, aut *contra* portum *prouehi*, aut *contra* eum *deiici* saxa: neutrum enim a me intelligi fateor, certe, quid opus sit ea praepositione, non comminiscor. In mentem veniebat sic legere *Quadra* i. e. quadrata *haec* saxa *alia super alia* &c. Cui com-

mensum elidit & tollit. Vasthis illic fragor, canumque circa mare. Saxis deinde pilae adiiciuntur quae procedenti tempore enatam insulam imitentur. Habebit hic portus etiam nomen auctoris, eritque vel maxime salutaris. Nam per longissimum spatium litus importuosum hoc receptaculo vtetur. Vale.

XXXII. C. PLINIVS QVINCTILIANO SVO S.

Nubenti Quinctiliani filiae dono offert L. millia nummum.

Quamuis & ipse sis continentissimus, & filiam tuam ita institueris, vt decebat filiam tuam, Tutilii neptem; quum tamen sit nuptura honestissimo viro, Nonio Celeri, cui ratio ciuilium officiorum necessitatem quandam nitoris imponit; debet, secundum conditiones mariti, veste, comitatu (quibus non quidem augetur dignitas, ornatur tamen) in-

compendia & notae librariorum non ignota sunt, ille dabit nobis, potuisse *quadra in contra* mutari, vocem insolentiorem, bonam tamen, in notiorem: Quin *saxa quadrata* huic rei sint aptissima, quae facilius sibi applicentur, moueantur difficilius, dubitari nulla ratione potest.

17 *Saxis pilae adiiciunt.*) i. e. structurae in lateribus molis ex caementis, calce, & puluere Puteolano, quas disertissime describit Vitruuius 5, 12. Cum enim illa ex puluere Puteolano structura hoc habeat, vt in aqua magis magisque indurescat, moles eiusmodi paullatim in saxosae insulae naturam mutabitur.

nomen auctoris) Traiani portus aliquam diu dictus est, sed *Centumcellarum* nomen mox rediisse, vel Rutilii loco citato constat. Accidit hic Traiano, quod saepe aliis, vt desideratam gloriam posteri inuideant, qui propter frequentes ipsius in muris publicorum operum titulos *herba parietaria* a Constantino M. dictus sit, teste Aur. Vict. Epit. 41, 13. Add. Ammia. Marcell. 27, 3 p. 523.

32, 2 mo-

2 instrui. Te porro animo beatissimum, modicum facultatibus scio: itaque partem oneris tui mihi vindico, & tanquam parens alter puellae nostrae, confero quinquaginta millia nummûm: plus collaturus, nisi a verecundia tua sola mediocritate munusculi impetrari posse confiderem, ne recusares. Vale.

XXXIII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Triumphat oratione sua, pro Accia apud centumuiros habita, cuius artes detegit.

Tollite cuncta, inquit, coeptosque auferte labores. Seu scribis aliquid, seu legis, tolli, auferri iube, & accipe orationem meam, vt illi arma, diuinam. Num superbius potui? reuera, vt inter meas pulchram. nam mihi satis est certare mecum.

2 Est haec pro Accia Variola & dignitate personae & exempli raritate, & iudicii magnitudine insignis. Nam femina splendide nata, nupta praetorio viro, exheredata ab octogenario patre, intra vndecim dies, quam ille nouercam ei, amore captus, induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat.

3 Sedebant iudices centum & octoginta: tot enim qua-

32, 2 *modicum facultat.*) Non pro rhetore: nam sic diues erat Fabius. vid. Iuuen. 7, 188 sq. Verum pro genero, viro splendido, & forte Hispaniae Praeside, quod coniiciunt viri docti enim esse, de quo Martialis 7, 51.

33, 1 *Tollite cuncta*) Verba Vulcani Aen. 18, 439 quibus caeteris sepositis arma Aeneae parare iubet suos Cyclopas.

vt inter meas) Haec verba plane corrigunt, & ad modestiam reuocant, si quid praecedens iocus habere arrogantiae videbatur. Habent enim eam vim, *Quatenus inter meas pulchra esse potest oratio*, vel, *modo possit meum quidquam pulchrum vocari.*

2 *quadruplici indicio*) Centumuirali. Vid. supra l. 5, 4 & l. 18, 3. Add. Quinctil. 12, 5, 6.

6 Su-

quatuor consiliis conscribuntur, ingens vtrinque ad-
uocatio, & numerosa subsellia: praeterea densa cir-
cumstantium corona latissimum iudicium multiplici
circulo ambibat. Ad hoc, stipatum tribunal, at- 4
que etiam ex superiore basilicae parte, qua feminae,
qua viri, & audiendi, quod erat difficile, &, quod
facile, visendi studio imminebant. Magna ex-
spectatio patrum, magna filiarum, magna etiam
nouercarum. Sequutus est varius euentus. Nam 5
duobus consiliis vicimus, totidem victi sumus. No-
tabilis prorsus res & mira; eadem in caussa, iisdem
iudicibus, iisdem aduocatis, eodem tempore tanta
diuersitas accidit casu quidem, sed non vt casus vi-
deretur. Victa est nouerca: ipsa heres ex parte 6
sexta. Victus Suberinus; qui exheredatus a patre
singulari impudentia alieni patris bona vindicabat,
non ausus sui petere. Haec tibi exposui, primum 7
vt ex epistola scires, quae ex oratione non poteras;
deinde, (nam detegam artes) vt orationem liben-
tius legeres, si non legere tibi, sed interesse iudicio
videreris: quam, sit licet magna, non despero gra-
tiam breuissimae impetraturam. Nam & copia re- 8
rum, & arguta diuisione, & narratiunculis pluri-
bus, & eloquendi varietate, renouatur. Sunt mul-
ta (non auderem nisi tibi dicere) elata, multa pu-
gnantia, multa subtilia. Interuenit enim acribus il- 9

 lis

6 *Suberinus*) Hic videtur fuisse priuignus octogenarii senis, filius mulieris, quam ille nouercam Acciae Variolae filiae suae induxit, qui iam pro sua matre ageret.

8 *pugnantia*) Interpretantur acria, vehementia, contentiosa, fortia: quod firmant libri, in quibus legitur *pugnacia*. Sed mihi videbantur *pugnantia* hic intelligi illud genus acuminum quae ex contrariis constant, *enthymemata* vocant rhetores. Vid. Quinctil. 5, 10, 2 it. 8, 5, 9.

9 in

lis & erectis frequens necessitas computandi, ac paene calculos tabulamque poscendi, vt repente in pri-
10 uati iudicii formam centumuirale vertatur. Dedimus vela indignationi; dedimus irae, dedimus dolori; & in amplissima caussa, quasi magno mari,
11 pluribus ventis sumus vecti. In summa, solent quidam ex contubernalibus nostris existimare hanc orationem (iterum dicam) praecipuam, vt inter meas ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος esse. An vere, tu facillime iudicabis, quia tam memoriter tenes omnes, vt conferre cum hac, dum hanc solam legis, possis. Vale.

XXXIV. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Maximi munus gladiatorium in funere vxoris commendat: dolet autem pantheras tardius aduenisse.

Recte fecisti, quod gladiatorium munus Veronensibus nostris promisisti; a quibus olim amaris, suspiceris, ornaris. Inde etiam vxorem carissimam tibi & probatissimam habuisti; cuius memoriae aut opus aliquod, aut spectaculum, atque hoc potissimum,

mum,

9 in priuati iudicii) Quo v. g. pater familias cum villico rationes putat: nam alio intellectu centumuiralia iudicia sunt priuata, h. e. de re priuata & familiari, & a publicis differunt.

11 ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος) Qua Ctesiphontem, & decretam sibi ab illo coronam defendit, quam quod regina orationum Demosthenis iudicaretur; vna cum accusatione Aeschinis Latine transtulerat Cicero. Vid. supra 1, 2, 1.

34, 1 *Veronensibus nostr.*) Sicut 1, 16, 5 *Catullum suum* vocat, tum propter Comi patriae suae viciniam, tum quod auunculus, Plinius maior, Veronensis esset.

aut opus aliquod) Monumentum sepulcri, templum, quo seruatur memoria: ab opere diuersum *spectaculum*, ludi

cuius

mum, quod maxime funeri, debebatur. Praeterea, tanto consensu rogabaris, vt negare non constans, sed durum videretur. Illud quoque egregium, quod tam facilis, tam liberalis in edendo fuisti. Nam per haec etiam magnus animus ostenditur. Vellem Africanae, quas coëmeras plurimas, ad praefinitum diem occurrissent: sed licet cessauerint illae, tempestate detentae, tu tamen meruisti, vt acceptum tibi fieret, quod, quo minus exhiberes, non per te stetit. Vale.

2

3

cuiuscunque generis; *potissimum* vero *hoc* debebatur, quia *debebatur funeri*; in funeribus autem ludos fuisse editos, vel ex Terentianis didascaliis satis constat.

2 *non constans*) Videtur enim alioqui constantis viri esse, negare populo crudelem adeo voluptatem, in qua nihil sit, quod delectare virum sapientem possit. Vide sapientissimam Ciceronis ad Marium epistolam fam. 7, 1.

liberalis in edendo) Vt Paneg. 33, 2 *Quam deinde in edendo liberalitatem exhibuit* &c.

LIBER VII.

I. C. PLINIVS RESTITVTO SVO S.

Aegrotantem hortatur, vt valetudinem patienter ferat, suoque exemplo docet medicis obtemperare.

Terret me haec tua tam pertinax valetudo, &, quamquam te temperantissimum nouerim, vereor tamen, ne quid illi etiam in mores tuos liceat.
2 Proinde moneo, patienter resistas. Hoc laudabile, hoc salutare. Admittit humana natura, quod suadeo. Ipse certe sic agere sanus cum meis soleo:
3 *Spero quidem, si forte in aduersam valetudinem incidero, nihil me desideraturum vel pudore vel poenitentia dignum: si tamen superauerit morbus, denuntio, ne quid mihi detur, nisi permittentibus medicis: sciantque, si dederint, ita vindicaturum, vt*
4 *solent alii, quae negantur.* Quin etiam quum perustus

1, 1 in mores tuos liceat) Abstinentiam, moderationem, patientiam tuam expugnet, & vitia inducat contraria.

2 Admittit humana nat.) Alioqui frustra suaderem. Post argumenta ab *honesto* & *vtili*, vt vocant, subiungit etiam *possibile*, idque ita esse, suo exemplo ostendit: vel potius, vt suum exemplum laudare queat, hoc praestruit. *Caeterum interpunxi ante haec verba, quae adhuc nulla nota discreta fuerant. Et video iam monuisse Cortium, ita distinguendum esse, vt agnoscamus Plinium.

cum meis) Non opus erat hic monere intelligi familiares, seruos praesertim, aegrotum herum curare iussis, nisi adscriptum esset ex Catanaeo, *Hortari meos infirmos, vt fortiter ferant:* quibus verbis totum Plinii consilium euertitur.

3 ne quid mihi detur - sciantque) *Ferri potest haec lectio, qua posita transire dicemus Plinium a directa oratione, quam vocant, ad indirectam. Sed exprimi voluit ex libris Cortius, (quamquam illi non nisi ex dimidia parte obtemperatum est;) *ne quid mihi detis - - sciatisque, si dederitis* &c. Legitur importune, *sciatisque, si dederint.*

4 re-

ustus ardentissima febri; tandem remissus vnctusque acciperem a medico potionem, porrexi manum, vtque me tangeret, dixi, admotumque iam labris poculum reddidi. Postea quum vicesimo valetudinis 5
die balineo praepararer, mussantesque medicos repente vidissem, caussam requisiui. Responderunt, *posse me tuto lauari, non tamen omnino sine aliqua suspicione. Quid* (inquam) *necesse est?* Atque ita 6
spe balinei, cui iam videbar inferri, placide leniterque dimissa, ad abstinentiam rursus, non secus, ac modo ad balineum, animum vultumque composui. Quae 7
tibi scripsi, primum vt te non sine exemplo monerem, deinde vt in posterum ipse ad eandem temperantiam adstringerer, quum me hac epistola quasi pignore obligauissem. Vale.

II. C.

4 *remissus vnctusque*) Commodum huc retulit Cellarius Celsi auctoritatem 2, 14 Vngi, *leniterque pertractari corpus etiam in acutis & recentibus morbis oportet*; in remissione *tamen*, *& ante cibum*.

vt me tangeret) Exploraret tum arteria tangenda, tum calore obseruando, posset ne tuto dari potus? Ante quam de hoc constaret, bibere scilicet, sitiens licet exustusque, noluit.

5 *mussantesque medicos*) Conferentes capita, vt in re ancipiti, tergiuersantes, proloqui tamen non ausos, ne refutanda, certe reiicienda atque differenda; cupiditate aegrotantis, ipsum contristarent, vel ad iram adeo incitarent. Cogitandum tibi est, lector, si velis vim huius loci, & abstinentiam Secundi nostri percipere, balnearum vsum illis hominibus quotidianum, partemque earum rerum, voluptatum, fuisse, quibus *dolet natura negatis*.

7 *adstringerer*) Inter elegantissimos hunc locum refero: adeo venuste excusat περιαυτολογίαν suam. * Caeterum sic optimi quique libri. Cellarianum *adstringeres* seruatum videtur ex Boxhorniana, in quam temere irrepsit. Illud placeret, si legeretur, *Vt in posterum ipse ad eandem* me *patientiam* adstringeres &c.

3, 2 quo-

II. C. PLINIVS IVSTO SVO S.

Promittit aliquid scriptorum suorum, quum aestas transmissa fuerit.

Quemadmodum congruit, vt simul & adfirmes, te assiduis occupationibus impediri, & scripta nostra desideres, quae vix ab otiosis impetrare ali-
2 quid perituri temporis possunt? Patiar ergo, aestatem inquietam vobis exercitamque transcurrere, & hieme demum, quum credibile erit, noctibus saltem vacare te posse, quaeram quid potissimum ex nugis
3 meis tibis exhibeam. Interim abunde est, si epistolae non sunt molestae. Sunt autem, & ideo breuiores erunt. Vale.

III. C. PLINIVS PRAESENTI SVO S.

Amicum a longo secessu in vrbem reuocat.

TAntane perseuerantia tu modo in Lucania, modo in Campania? Ipse enim (inquis) Lucanus, vxor Campana. Iusta caussa longioris absentiae, non per-
2 petuae tamen. Quin ergo aliquando in vrbem redis? vbi dignitas, honor, amicitiae tam superiores quam minores. Quousque regnabis? quousque vigilabis quum voles? dormies quamdiu voles? quousque calcei

3, 2 quousque regnabis?) Non tantum de libertate viuendi, vt velis interpretor, quod quidem & ipsum *regnum* esse non negauerit, qui seruitutem cogitet; qua maximos etiam quosque homines vrbanorum officiorum necessitas adstringit: sed de illo etiam honore, in quo ruri & inter municipes humiliores versantur magni ciues, quam diu rusticari illis placet.

dormies quam diu voles) Non impeditus *sub Galli cantum consultor vbi ostia pulsat* Hor. Sat. 1, 1, 10. neque antelucanis officiis lecto excussus, de quibus noster 3, 5, 9 & 12, 2.

calcei

cei nusquam? toga feriata? liber totos dies? Tempus 3
est, te reuisere molestias nostras, vel ob hoc solum,
ne voluptates istae satietate languescant. Saluta paul-
lisper, quo sit tibi iucundius salutari: terere in hac
turba, vt te solitudo delectet. Sed quid imprudens, 4
quem reuocare conor, retardo? Fortasse enim his ipsis
admoneris, vt te magis ac magis otio inuoluas; quod
ego non abrumpi, sed intermitti volo. Vt enim si 5
coenam tibi facerem, dulcibus cibis acres acutosque
miscerem, vt obtusus illis & oblitus stomachus his ex-
citaretur; ita nunc hortor, vt iucundissimum genus
vitae nonnullis interdum quasi acoribus condias. Vale.

IV. C. PLINIVS PONTIO SVO S.

Miranti, qui Plinius, seuerus homo, hendecasyllabos scripserit, poetica sua studia ab vltima aetate recenset.

Ais legisse te hendecasyllabos meos: requiris etiam, quemadmodum coeperim scribere, homo, vt tibi vide-

calcei nusquam) Senatorii & forensis habitus pars calcei; *soleati* sunt in secessu, & generatim extra vrbem. Sic Plinius maior 6, 16, 5 *poscit soleas*. *Toga feriata* eodem intellectu dicitur. Sic Martialis iudicio 10, 47 in eis *vitam quae faciunt beatiorem*, est quoque *toga rara*. De coniugio illo quasi *calcei* & *togae*, quorum neutrum scilicet sine altero, Salmas. ad Tertull. de pallio p. 386 vbi eundem hunc locum ita exhibet, vti nos post Lipsium Cellariumque repraesentauimus.

liber totus dies) Sic Cortius bonis auctoribus. Sententia clara, *liber tibi est* & nullis molestiis, interpellationibus, impeditus, *totus dies*. Sed neque non elegans altera lectio, *liber totos dies*: quod vel cum Gronouio interpreteris *liber* in manibus tibi est, & legitur, nemine impediente, *totos dies*; vel *liber* h. e. solutus negotiis & molestiis es, *totos dies*.

3 Tempus est, te reuisere) Sic Cic. Tusc. 1, 41 *Tempus est, iam hinc abire me, vt moriar, vos, vt vitam agatis.*

terere in hac turba) Male interpretantur, *tere te, exere te forensibus negotiis*; pertinet ad *turbam* vrgentium, prementium, ac proinde *terentium* se inuicem, in salutationibus, aliisque vrbanis officiis.

2 videor, seuerus, vt ipse fateor, non ineptus. Nunquam a poëtice (altius enim repetam) alienus fui: quin etiam quatuordecim natus annos Graecam tragoediam scripsi. Qualem? inquis. Nescio, tragoedia vocabatur.
3 Mox quum e militia rediens, in Icaria insula ventis detinerer, Latinos elegos in illud ipsum mare ipsamque insulam feci. Expertus sum me aliquando & heroico; hendecasyllabis nunc primum, quorum hic nata-
4 lis, hae caussae. Legebantur in Laurentino mihi libri Asinii Galli de comparatione patris & Ciceronis: incidit epigramma Ciceronis in Tironem suum: dein, quum meridie (erat enim aestas) dormiturus me recepissem, nec obreperet somnus, coepi reputare, maximos oratores hoc studii genus, & in oblectationibus ha-
5 buisse & in laude posuisse. Intendi animum, contraque opinionem meam, post longam desuetudinem, perquam exiguo temporis momento id ipsum, quod me ad scribendum solicitauerat, his versibus exaraui:

6 *Quum libros Galli legerem, quibus ille parenti*
Ausus de Cicerone dare est palmamque decusque,
Lasciuum inueni lusum Ciceronis, & illo
Spectandum ingenio quo seria condidit, & quo
Huma-

4, *1 non ineptus*) Vide quam bene huic etiam loco illa *inepti* notio conueniat, qua comprehendi totum illius ambitum putamus. *Non ineptus* est, qui in paruis & nugacibus rebus non nimis studiose & cupide versatur, qui proinde faciendis versiculis, qui lusus tamen sunt, cum optimi sunt non impendit tantum temporis, quantum rei seriae & seuerae.

4 *de comparat. patris*) Quo libro, vt mox docemur, palmam dare patri contra Ciceronem ausus est, Quinctil. 12,1,22. Respondit illi Claudius imperator, Suetonio teste c. 41. Rustice contra filius stili Claudiani iniuriam pugionibus vlcisci conatus est, quod narrat idem Sueto. c. 13. Caeterum obiecisse videtur Tullio Asinius impudicos in Tironem suum amores, eiusque rei declarandae caussa epigramma Ciceronis protulisse.

6 *Quum libros Galli*) Quacun-

Humanis salibus, multo varioque lepore
Magnorum ostendit mentes gaudere virorum.
Nam queritur, quod fraude mala frustratus amantem
Paucula coenato sibi debita suauia Tiro
Tempore nocturno subtraxerit. His ego lectis,
Cur post haec, inquam, nostros celamus amores?
Nullumque in medium timidi damus? atque fatemur
Tironisque dolos, Tironis nosse fugaces
Blanditias, & furta nouas addentia flammas?

Transii ad elegos; hos quoque non minus celeriter 7
explicui: addidi alios facilitate corruptus: deinde in
vrbem reuersus, sodalibus legi. Probauerunt. Dein 8
plura metra, si quid otii, maxime in itinere, tentaui.
Postremo placuit exemplo multorum vnum separatim hendecasyllaborum volumen absoluere, nec poe-
nitet. Legitur, describitur, cantatur etiam; a Grae- 9
cis quoque, quos Latine huius libelli amor docuit,
nunc cithara nunc lyra personatur. Sed quid ego tam 10
gloriose? quamquam poëtis furere concessum est; &
tamen

cunque alia in te imitatus esses Tullium, Secunde. Sed hoc quidem adsecutus es, vt non minus male processisse tibi carmen, sciamus, quam tuo archetypo. Verum bene est, quod vera illius decora feliciter aemulatus es, quo facilius tibi has ineptias, nisi modicae essent, condonar posteritas.

Cur - - nostros celamus amores) Iam malo te versiculos Ciceronis tui imitari, Secunde, quam Consularis viri leuitatem & lasciuiam, gloriam etiam dedecoribus suis ausam.

fugaces blanditias) Hoc forte vnum pro poeta in hoc carmine dictum. *Fugaces blanditiae*, quae subducunt se, & ipsa illa praebendi malignitate inuitant & accendunt, amantem. *Furta* & iam hic non solenni illo amatorum significatione dixit; sed illam subtrahentis se, & spem frustrantis simul & acuentis petulantiam.

9 quos Latine-amor) Respicit

tamen non de meo, ſed de aliorum iudicio loquor; qui ſiue iudicant, ſiue errant, me delectant. Vnum precor, vt poſteri quoque aut errent ſimiliter, aut iudicent. Vale.

V. C. PLINIVS CALPVRNIAE SVAE S.

Magno ſe vxoris deſiderio teneri ſignificat.

Incredibile eſt, quanto deſiderio tui tenear. In cauſſa amor primum; deinde, quod non conſueuimus abeſſe. Inde eſt, quod magnam partem noctium in imagine tua vigil exigo: inde, quod interdiu, quibus horis te viſere ſolebam, ad diaetam tuam ipſi me, vt veriſſime dicitur, pedes ducunt: quod denique aeger & moeſtus, & ſimilis excluſo, a vacuo limine recedo. Vnum tempus his tormentis caret,
2 quo in foro & amicorum litibus conteror. Aeſti-

ma

cit forte ad ſolenne illud *Amor docet muſicam.* Venerant nempe blandi quidam Graeculi ad Plinium, qui dicerent, ſe vel ob hoc Latine didiciſſe, vt ſuauitate hendecaſyllaborum illius frui poſſent. Et credidit Plinius. Quis vero non credat? Vere, ſiquid vnquam Tullius Tuſc. 5, 22 *Adhuc neminem cognoui poëtam (& mihi fuit cum Aquinio amicitia)* ſubſtituere poteris, lector, Tullium, Plinium; Geſnerum etiam, ſi volueris) *qui ſibi non optimus videretur.*

10 aut errent, aut iudicent) Ne qui ſic erret quidem, noui; nedum qui iudicet. Itaque hoc votum tuum, Plini, *volucres diſperſit in auras* Delius, *inque notos vocem vertere procellae* (ex Aen. 11. 795 ſq.)

5, 1 pedes ducunt) Mirus lepos. Indicat ſe ita plenum eſſe imagine vxoris, vt ſaepe aliud agens, quaſi adeſſet illa, ad diaetam ipſius veniat. Philoſophi hodierni dicerent mechaniſmo quodam corporis, & ſimilium caſuum expectatione illud contingere. Caeterum formulam fuiſſe non inconſuetam, tum hic ipſe locus indicat, tum illud Varronis R. R. 2 pr. 6 *Propterea quod te centurientem in campos macros ad mercatum adducunt crebro pedes:* quo quidem in loco illud modo intelligi puto, pedibus non equo ire aut iumentis iunctis Turranium; ſed ludit ſuauiter Plinius, a pedibus, iam adſuetis illi itineri nimirum, ſe duci ſignificans, non ab animo cogitante.

6, 1 Va-

ma tu, quae vita mea ſit, cui requies in labore, in miſeria curisque ſolatium eſt. Vale.

VI. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Bithynos decreto accuſationem Vareni omiſiſſe.: tacere conſultius interdum quam multa loqui.

Rara & notabilis res contigit Vareno, ſit licet adhuc dubia. Bithyni accuſationem eius, vt temere inchoatam, omiſiſſe narrantur. Narrantur dico? adeſt prouinciae legatus: attulit decretum conſilii ad Caeſarem, attulit ad multos principes viros, attulit
etiam ad nos, Vareni aduocatos. Perſtat tamen idem 2
ille Magnus: quin etiam Nigrinum, optimum virum, pertinaciſſime exercet. Per hunc a Conſulibus poſtulabat, vt Varenus exhibere rationes cogeretur.
Adſiſtebam Vareno iam tantum vt amicus, & tacere 3
decreueram. Nihil enim tam contrarium, quam ſi aduocatus a ſenatu datus defenderem vt reum, cui
opus eſſet, ne reus videretur. Quum tamen, finita 4
poſtulatione Nigrini; conſules ad me oculos retuliſſent. *Scietis*, inquam, *conſtare nobis ſilentii noſtri rationem, quum veros legatos prouinciae audieritis.* Contra Nigrinus, *Ad quem miſſi ſunt?* Ego, *Ad me quo-*

6, 1 *Vareno*) Repetendae ſunt res huius Vareni ex 5, 20 & 6, 13. Nominatim de Magno 5, 20, 4.

2 *Nigrinum*) Qui contra Varenum dixerat etiam ſuperiore actione 5, 20, 6. Iam vero inuitus videtur agere.

4 *Contra Nigrinus*) *Secuti ſumus veriſſimam ex bonis libris emendationem Cortii. Nuperae editiones continuabant, *audieritis contra Nigrinum, ad quem miſſi ſunt*: *ego ad me* &c.

Ad quem miſſi ſunt?) Apud Senatum res adhuc acta fuerat. Legati noui non ad Senatum miſſi, ſed ad Principem, & ad priuatos quosdam. Haec igitur interrogatio Nigrini, quem cogit Magnus contra Varenum dicere, eo pertinet, vt indi-

5 *quoque habeo decretum prouinciae.* Rurſus ille,
Poteſt tibi liquere. Ad hoc ego, *Si tibi ex diuerſo*
liquet; poteſt & mihi, quod eſt melius in cauſſa, li-
6 *quere.* Tum legatus Polyaenus cauſſas abolitae ac-
cuſationis expoſuit, poſtulauitque, *Ne cognitioni*
Caeſaris praeiudicium fieret. Reſpondit Magnus,
iterumque Polyaenus. Ipſe raro & breuiter inter-
7 loquutus, multum me intra ſilentium tenui. Ac-
cepi enim, NON minus interdum oratorium eſſe
tacere, quam dicere: atque adeo repeto, quibus-
dam me capitis reis vel magis ſilentio, quam oratio-
8 ne accuratiſſima profuiſſe. Mater amiſſo filio (quid
enim prohibet, quamquam alia ratio ſcribendae epi-
ſtolae fuerit, de ſtudiis diſputare?) libertos eius,
eosdemque coheredes ſuos, falſi & veneficii reos de-
tulerat ad Principem, iudicemque impetrauerat Iu-
9 lium Seruianum. Defenderam reos ingenti quidem
coe-

indicet, cauſſam peragendam in Senatu, nec rationem habendam nouae Legationis.

5 *Poteſt tibi liquere*) Elicere vult Nigrinus reſponſum plenius a Plinio, q. d. Quid cunctaris? quid ſubtrahis te a cauſſa breuitate illa obſcura reſpondendi? *poteſt tibi* de tota *re liquere*; quid cauto illo ſilentio & Laconiſmo opus eſt? Hic argute cadit Plinii reſponſum, *Si tibi ex diuerſo*, qui es in accuſatoris ſubſelliis *liquet*, *quod eſt melius in hac cauſſa*, nimirum tacere me, & forum hoc declinare; quam ob cauſſam veteratorie, certe oratorie, me in aliam mentem impellere conaris, & efficere, vt cauſſa dicenda forum hoc, & hanc cognitionem agnoſcam; ſi, inquam, tibi hoc liquere poteſt: *poteſt & mihi liquere*, vt proinde non committam, ad quod tu impellere me conaris.

6 *Polyaenus. Ipſe*) * Interpunctione mutata videor mihi lucidiorem hunc locum reddidiſſe. Ille enim *ipſe*, qui *raro & breuiter interloquutus* eſſe dicitur, non Polyaenus eſt, ſed idem ipſe Plinius, qui *multum ſe intra ſilentium tenuit*.

8 *falſi & veneficii*) Falſi ſ. ſubiecti teſtamenti, & *veneficii*, quo filium ſuum interfeciſſent.

9 quae-

coetu. Erat enim caussa notissima; praeterea v-
trinque ingenia clarissima. Finem cognitioni quae-
stio imposuit; quae secundum reos dedit. Postea 10
mater adiit Principem: adfirmauit se nouas proba-
tiones inuenisse. Praeceptum est Seruiano, vt va-
caret finitam caussam retractanti, si quid noui ad-
ferret. Aderat matri Iulius Africanus, nepos Iulii 11
oratoris, (quo audito Passienus Crispus dixit, *Bene,
me hercule, bene: sed quo tam bene?*) huius ne-
pos, iuuenis ingeniosus, sed parum callidus, quum
multa dixisset, adsignatumque tempus implesset,
Rogo, inquit, *Seruiane, permittas mihi vnum ver-
sum adiicere.* Tum ego, quum omnes me, vt 12
diu responsurum, intuerentur, *Respondissem*, inquam,
si vnum illum versum Africanus adiecisset, in quo

 non

9 quaestio-secundum reos dedit) Proprie iudex dicitur *dare* (litem, iudicium) *secundum*, vel *contra* aliquem; hic vero quaestio. Nimirum serui in quaestionem tormentorum dati, sua confessione reos liberarunt.

10 Seruiano) * *Suburano* legit ex libris Cortius hic & mox f. 11. Sed silentium primo, & responsum deinde Plinii valde importunum videbatur mihi futurum fuisse, si alius iam iudicio praesideret, quam antea in prima actione. Iam *Seruianum* sine animaduersione habet f. 8 ipse Cortius. Igitur nihil mutaui.

11 (quo audito - bene) * Bene parenthesin hanc obseruauit, & pro *Iulius nepos* scripsit *huius nepos* Cortius. Nimirum Iulii aui mentio monuit Secundum nostrum, vt Passieni de illo apophthegma proponeret, quo facto redit ad nepotem more sibi consueto, *huius* Iulii, de quo modo dixi, *nepos* &c.

Bene me hercule) Iudicat eleganter, accurate, docte, studiose, dicere Iulium, sed in caussa quae simplicius agi posceret, & nimia diligentia corrumperetur.

12 si-adiecisset) Non passus igitur sit oportet Seruianus vltra attributum sibi tempus dicere Iulium. Plinii vox non modo illud indicat, quod maxime fuit in caussa, nihil noui allatum ab actore; sed eius illum stultitiae accusat, quae ridetur in illo qui redux e Gallia in qua XII annos commora-

13 *non dubio omnia noua fuisse.* Non facile me repeto tantum consequutum adsensum agendo, quantum tunc non agendo. Similiter nunc & probatum & exceptum est, quod pro Vareno hactenus non
14 tacui. Consules, vt Polyaenus postulabat, omnia integra Principi seruauerunt; cuius cognitionem suspensus exspecto. Nam dies ille nobis pro Vareno aut securitatem & otium dabit, aut intermissum laborem renouata solicitudine iniunget. Vale.

VII. C. PLINIVS SATVRNINO SVO S.

Gaudet Saturnini & Prisci coniunctione, & hunc ad se reuerti satiatum otio, cupit.

Et proxime Prisco nostro, & rursus, quia ita iussisti, gratias egi, libentissime quidem. Est enim mihi periucundum, quod viri optimi mihique amicissimi adeo cohaesistis, vt inuicem vos obligari
2 putetis. Nam ille quoque praecipuam se voluptatem ex amicitia tua capere profitetur, certatque tecum honestissimo certamine mutuae caritatis, quam ipsum tempus augebit. Te negotiis distineri ob hoc moleste fero, quod deseruire studiis non potes, si tamen

moratus fuerat, interrogante quodam, ecquid Gallice loqueretur? Deierauit, si paucas adhuc hebdomades ibi fuisset, se facultatem illam, qua planissime caerebat, adepturum fuisse.

13 *hactenus non tacui*) Illud *non* non concoquunt quidam editores. Sed reperit in optimis quibusque Cortius, & *hactenus* adiectum facit, vt eadem prope sententia exsistat. Nempe, *hactenus*, inquit, *non tacui*, vt loquerer paucula illa, quae dixi; caeterum plane a dicendo abstinui. Τὸ *non* omisisse primum videntur, qui *hactenus* ceperunt pro *adhuc*: qua ratione contradiceret his, quae praecesserunt.

14 *suspensus expecto*) Si tu etiam, lector, adi huius libri epistolam 10.

8, 3 cum

tamen alteram litem per iudicem, alteram, vt ais, ipse finieris, incipies primum istic otio frui, deinde satiatus ad nos reuerti. Vale.

VIII. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Eandem laetitiam significat Prisco, eumque ad constantiam hortatur.

Exprimere non possum, quam iucundum sit mihi, quod Saturninus noster summas tibi apud me gratias aliis super alias epistolis agit. Perge vt 2
coepisti, virumque optimum quam familiarissime dilige, magnam voluptatem ex amicitia eius percepturus, nec ad breue tempus. Nam cum omni- 3
bus virtutibus abundat, tum hac praecipue, quod habet maximam in amore constantiam. Vale.

IX. C. PLINIVS FVSCO SVO S.

Quaerenti amico, rationem exercendi stili praescribit.

Quaeris quemadmodum in secessu, quo iamdiu frueris, putem te studere oportere. Vtile in 2
primis, & multi praecipiunt, vel ex Graeco in Latinum, vel ex Latino vertere in Graecum: quo genere exercitationis proprietas splendorque verborum, copia figurarum, vis explicandi, praeterea imitatione optimorum similia inueniendi facultas paratur: simul quae legentem fefellissent, transferentem fugere non possunt. Intelligentia ex hoc & iu-

 dicium

8, 3 cum - abundat) * Sic docet Cortius esse in libris, non *abundet*: quam ceteroqui constructionem, exemplis probatam hic a Cellario, non damnat.

9, 3 no-

3 dicium adquiritur. Nihil obfuerit, quae legeris
hactenus, vt rem argumentumque teneas, quasi
aemulum scribere, lectisque conferre, ac sedulo
pensitare, quid tu, quid ille commodius. Magna
gratulatio, si non nulla tu; magnus pudor, si cun-
cta ille melius. Licebit interdum & notissima eli-
4 gere, & certare cum electis. Audax haec, non ta-
men improba, quia secreta, contentio: quamquam
multos videmus eiusmodi certamina sibi cum multa
laude sumsisse, quosque subsequi satis habebant,
5 dum non desperant, antecessisse. Poteris &, quae
dixeris, post obliuionem retractare, multa retine-
re, plura transire; alia interscribere, alia rescribe-
6 re. Laboriosum istud & taedio plenum, sed diffi-
cultate ipsa fructuosum, recalescere ex integro, &
resumere impetum fractum omissumque: postremo,
noua velut membra peracto corpori intexere, nec
7 tamen priora turbare. Scio nunc tibi esse praeci-
puum studium orandi; sed non ideo semper pugna-
cem hunc & quasi bellatorium stilum suaserim. VT
enim terrae variis mutatisque seminibus, ita inge-
nia nostra nunc hac, nunc illa meditatione reco-
8 luntur. Volo, interdum aliquem ex historia locum
apprehendas: volo epistolam diligentius scribas.
(volo carmina.) Nam saepe in orationes quoque
non

9, 3 *notissima eligere*) *Notissima eligere*, vt eo magis elaborandum sit in varianda oratione, difficilius enim est notis & communibus substituere abstrusiora quaedam, & tamen eadem propria. Sic difficilius est *certare cum electis*, tanquam pulcherrimis scilicet, & non temere superandis.

8 (*volo carmina*) * Inclusa sunt a Cortio verba, quae absunt ab optimis libris, & hic non necessaria. Quod enim *prope poëticae descriptionis necessitas* memoratur, illud modo per occasionem *historicae descriptionis* incidit. Caeterum deinde demum §. 9 *Fas est*, inquit, *& carmine remitti.* 11 *Vt*

non hiſtoricae modo, ſed prope poëticae deſcriptionis neceſſitas, incidit; & preſſus ſermo purusque ex epiſtolis petitur. Fas eſt & carmine remitti, 9
non dico continuo & longo (id enim perfici niſi in otio non poteſt) ſed hoc arguto & breui, quod apte quantaslibet occupationes curasque diſtinguit.
Luſus vocantur; ſed hi luſus non minorem inter- 10
dum gloriam, quam ſeria conſequuntur: atque adeo (Cur enim te ad verſus non verſibus adhorter?)

Vt laus eſt cerae, mollis cedensque ſequatur 11
Si doctos digitos, iuſſaque fiat opus;
Et nunc informet Martem, caſtamque Mineruam,
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum:
Vtque ſacri fontes non ſola incendia ſiſtunt,
Saepe etiam flores vernaque prata iuuant;
Sic hominum ingenium flecti ducique per artes
Non rigidas docta mobilitate decet.

Itaque ſummi oratores, ſummi etiam viri ſic ſe aut exer- 12
cebant aut delectabant, immo delectabant exercebantque. Nam mirum eſt, vt his opuſculis animus intenda- 13
tur remittaturque. Recipiunt enim amores, odia, iras, miſericordiam, vrbanitatem, omnia denique, quae in vita, atque etiam in foro cauſſisque verſantur.
Ineſt his quoque eadem, quae aliis carminibus vtili- 14
tas, quod metri neceſſitate deuincti, ſoluta oratio-

11 *Vt laus eſt cerae*) Vid. quos laudamus de hac ſimilitudine ad Quinctil. 10, 5, 9. Fundus eſt Demetrius de Eloc. ſ. 317.

iuſſaque fiat opus) De inanimatis, formam quamcunque ab arte accipientibus, hoc verbo & cognatis vtuntur, poetae praeſertim. *Iuſſos riuos* ſic dixit Columella 10, 48. Sic *imperare*, *parere*, *ſequi* &c.

14 *neceſſitate deuincti*) * Habent iſta intellectum bonum

ne laetamur, & quod facilius esse comparatio ostendit, libentius scribimus.
15 Habes plura etiam fortasse, quam requirebas; vnum tamen omisi. Non enim dixi, quae legenda arbitrarer; quamquam dixi, quum dicerem, quae scribenda. Tu memineris, sui cuiusque generis auctores diligenter eligere. (Aiunt enim, MVLTVM LEGENDVM ESSE,
16 NON MVLTA.) Qui sint hi, adeo notum prouocatumque est, vt demonstratione non egeant: & alioqui tam immodice epistola me extendi, vt dum tibi, quemadmodum studere debeas, suadeo, studendi tempus abstulerim. Quin ergo pugillares resumis, & aliquid ex his, vel istud ipsum quod coeperas, scribis. Vale.

X. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Euentum actionis Bithynorum contra Varenum narrat.

Quia ipse, quum prima cognoui, iungere extrema, quasi auulsa, cupio; te quoque existimo velle de Vareno & Bithynis reliqua cognoscere. Acta

num & facilem. Sed blandiebatur nobis tamen suspicio, an non conuenientius esset legere *metri necessitate defuncti*: sic enim indicaretur, superata illa difficultate, abiectis quasi illis compedibus atque vinculis, quibus carmina adstricta sunt, laetius procedere orationem liberam, vt retenti canes in venatu, tanto erumpunt & procurrunt cupidius, vt stabulis hibernis emissa pecora lasciuius exultant.

15 multum, non multa) Vid. quae in hanc sententiam disputat Quinctil. 10, 1, 19. Loquuntur nempe de initiis & formando stilo; non condemnant nos ad Sisypheum aliquod saxum: aut, asini instar ad molam vincti, vel canis machinam culinarem vano adscensu circumagentis, in minimo paucissimorum librorum orbe volunt consenescere. Iaque optimis magistris non contradixisse mihi videor, cum in praefatione ad Liuium de cursoria non minus quam de stataria lectione disputaui.

16 aliquid ex his) Quae hac tibi epistola commendaui.

10, 1 de Vareno & Bith.) Coeperat 5, 20 perrexit 6, 13 & 7, 6.

2 pre-

Acta caussa hinc a Polyaeno, inde a Magno. Fi- 2
nitis actionibus Caesar, *Neutra*, inquit, *pars de mora queretur. Erit mihi curae, explorare prouinciae voluntatem.* Multum interim Varenus tu- 3
lit. Etenim quam dubium est, an merito accusetur, qui an omnino accusetur, incertum est? Superest, ne rursus prouinciae, quod damnasse dicitur, placeat, agatque poenitentiam poenitentiae suae. Vale.

XI. C. PLINIVS FABATO SVO S.

Liberalitas in Corelliam explicatur.

Miraris, quod Hermes libertus meus hereditarios agros, quos ego iusseram proscribi, non exspectata auctione, pro meo quincunce ex septingentis millibus Corelliae addixerit. Adiicis, posse eos nongentis millibus venire, ac tanto magis quaeris, an, quod gessit, ratum seruem. Ego vero 2
seruo: quibus ex caussis accipe. cupio enim & tibi probatum, & coheredibus meis excusatum esse, quod me ab illis, maiore officio iubente, secerno.
Corelliam cum summa reuerentia diligo; primum 3
vt

2 *prouinciae volunt.*) De qua dubium est, cum Legati & literae posteriores contradicant prioribus.

11, 1 *ex septing. millib.*) Quincuncem Plinii Hermes addixit ea portione, ac si totus as septingentis millibus aestimatus esset, cum tamen illi agri toti, totus as, potuerint nongentis venire. Sed eamus ad calculos. Cum 700000 ex Eisenschmidiana computatione valeant 35000 florenos Rhenanos, erit quincunx $14583\frac{1}{3}$. Sed de 900000 h. e. 45000 florenis Rhenanis, quincunx 18750. Condonauit ergo Corelliae Plinius 4167 florenos s. imperiales 2778. Agit de hoc loco diligenter, & a peruersis interpretationibus eum vindicat I. F. Gronouius de Pec. Vet. 4, 5 p. 290 sq.

4 *Minu-*

vt ſororem Corellii Rufi, cuius mihi memoria ſa-
croſancta eſt; deinde, vt matri meae familiariſſi-
4 mam. Sunt mihi & cum marito eius, Minucio
Fuſco, optimo viro, vetera iura: fuerunt & cum
filio maxima: adeo quidem, vt praetore me ludis
5 meis praeſederit. Haec quum proxime iſtic fui, in-
dicauit mihi, cupere ſe aliquid circa Larium no-
ſtrum poſſidere: ego illi ex praediis meis, quod vellet,
& quanti vellet, obtuli, exceptis paternis maternis-
que: his enim cedere ne Corelliae quidem poſſum.
6 Igitur quum obueniſſet mihi hereditas, in qua prae-
dia iſta, ſcripſi ei venalia futura. Has epiſtolas Her-
mes tulit, exigentique, vt ſtatim portionem meam
ſibi addiceret, paruit. Vides, quam ratum habe-
re debeam, quod libertus meus meis moribus geſ-
7 ſit? Supereſt, vt coheredes aequo animo ferant, ſe-
paratim me vendidiſſe, quod mihi licuit omnino
vendere. Nec vero coguntur imitari meum exem-
8 plum. non enim illis eadem cum Corellia iura ſunt.
Poſſunt ergo intueri vtilitatem ſuam, pro qua mihi
fuit amicitia. Vale.

XII. C.

4 *Minucio Fuſco*) * *Minicio Iuſto* ex Mediceo libro dedit Cortius. Dubitabam vnius libri fide tam receptam lectionem loco mouere.

ludis meis praeſederit) Alios interdum aliorum nomine praeſediſſe ludis oſtendit hic Cortius ex Sueto. Aug. 45 & Claud. 7 it. Nero. 12, & laudauit Cuperum Obſſ. 4, 13.

6 *meis moribus*) Qui coniecturam faceret ex moribus meis, quid facturus tali in re eſſem: cumque ſciret, me hoc non negaturum Corelliae, fecit, quod petebat. Iuris doctores ex *conſenſu praeſumto* talia docent fieri.

8 *eadem cum Corellia*) Opus videtur, hic monere, ne quis τὴν *cum* iungat pronomini *eadem*. *Sunt mihi iura cum marito* iam dixit ſ. 4 nempe amicitiae.

pro qua mihi fuit) Quanti alii vtilitatem faciunt, tanti ego amicitiam, vt magnae mihi

XII. C. PLINIVS MINVCIO SVO S.

Libellum postulatum sero mittens, per iocum se excusat, aliosque iocos inspergit.

Libellum formatum a me, sicut exegeras, quo amicus tuus, immo noster, (quid enim non commune nobis?) si res posceret, vteretur, misi tibi ideo tardius, ne tempus emendandi eum, id est, disperdendi, haberes. Habebis tamen, an emen- 2
dandi, nescio; vtique disperdendi (ὑμεῖς γὰρ κακό-
ζηλοι) optima quaeque si detraxeris. Quod si fe- 3
ceris, boni consulam. postea enim illis ex aliqua occasione, vt meis, vtar, & beneficio fastidii tui ipse laudabor, vt in eo quod adnotatum inuenies, & supra-

hi vtilitatis instar sit, amicum, & veteris beneuolentiae memorem etiam cum iactura rei familiaris videri. Iungenda est huic epistolae quarta decima huius libri.

12, 2 ὑμεῖς γὰρ κακόζηλοι) * Si κακόζηλοι est a Plinio, legendum puto Ἡμεῖς, & accipiendum cum μιμήσει quadam h. m. *Nos enim*, vestro iudicio scilicet, sumus κακόζηλοι, *mala affectatione* (quae est Fabiana definitio 8, 3, 56) *per omne dicendi genus peccantes*, quorum *ingenium iudicio caret*, *& specie boni fallitur*. *Igitur optima quaeque*, meo iudicio, vos *detrahenda* de scriptis nostris putatis. Si vero vtique Ὑμεῖς legendum, malim κακιζότεχνοι *corruptores artis* per nimiam emendandi diligentiam &c. Vox insolentior, sed familiaris nostro vel ex auunculi sui H. N. 34, 8 f. 19. Vel denique ipsum κακόζηλοι hoc intellectu accipiendum. Ast, ne quid dissimulem, primum mihi maxime placebat, tum quod blandius est, tum in primis propter ea, quae dicuntur f. 4: & forte nobiscum sentiet, si quis totam Fabii de cacozelo tractationem contulerit.

3 *illis - vt meis vtar*) Ea, quae tu tanquam κακόζηλα, & nimis tumida expunxeris, in alium librum conferam, & tanquam mea scripta, vel sub meo nomine, edam, vel alii, vt pro suis vtatur, dabo: ab iisque, quae tu fastidieris, laudem consequar: quemadmodum propter illum ipsum locum laudabor ab intelligentibus, quem adnotaui, & verbis aliis in interstitio versuum scriptis reddidi. *Nam cum* &c.

6 vide

4 praſcripto aliter explicitum. Nam, quum ſuſpica-
rer, futurum, vt tibi tumidius videretur, quod eſt
ſonantius & elatius; non alienum exiſtimaui, ne te
torqueres, addere ſtatim preſſius quiddam & exi-
lius, vel potius humilius & peius, veſtro tamen iu-
5 dicio rectius. Cur enim non vsquequaque tenuita-
tem veſtram inſequar & exagitem? Haec, vt inter
iſtas occupationes aliquid aliquando rideres: illud ſe-
6 rio. Vide, vt mihi viaticum reddas, quod impen-
di, data opera curſore dimiſſo. Nae tu, quum
hoc legeris, non partes libelli, ſed totum libellum
improbabis, negabisque vllius pretii eſſe, cuius pre-
tium repoſceris. Vale.

XIII. C. PLINIVS FEROCI SVO S.

Ferocis elegantem epiſtolam laudat.

Eadem epiſtola & ſtudere te & non ſtudere ſi-
gnificat. Aenigmata loquor. Ita plane, do-
2 nec diſtinctius, quod ſentio, enuntiem. Negat
enim te ſtudere, ſed eſt tam polita, quae niſi a ſtu-
dente, non poteſt ſcribi: aut es tu ſuper omnes bea-
tus, ſi talia per deſidiam & otium perficis. Vale.

XIV.

6 vide vt mihi viat.) Hic magis etiam quam ante iocatur vir liberaliſſimus, & multa millia numum donare ſolitus. Caeterum *dimiſſus data opera curſor* illis placebit, quibus forte opus fuerit Latine dicere, quem Romanica lingua *Expreſſum* vocare ſolet. Videtur autem curſore dimiſſo compenſare voluiſſe tarditatem, de qua eſt in principio epiſtolae.

13, 2 quae - non poteſt) Puto indicatiuo modo poſt relatiuum, quod cauſſam ſignificare poteſt, ideo vſum Plinium, vt eo adſeueratius negaret.

14, 1 ex

XIV. C. PLINIVS CORELLIAE SVAE S.

Firmat liberalitatem superiorem.

Tu quidem honestissime, quod tam impense & ro-
gas & exigis, vt accipi iubeam a te pretium agro-
rum non ex septingentis millibus, quanti illos a li-
berto meo, sed ex nongentis, quanti a publicanis par-
tem vicesimam emisti. Inuicem ego & rogo & ex- 2
igo, vt non solum quid te, verum etiam quid me de-
ceat, adspicias, patiarisque, me in hoc vno tibi eo-
dem animo repugnare, quo in omnibus obsequi so-
leo. Vale.

XV. C. PLINIVS SATVRNINO SVO S.

Rem publicam ac amicorum curare honestissimum esse docet.

Requiris, quid agam? Quo nosti, distringor
officio: amicis deseruio: studeo interdum;
quod non interdum, sed solum semperque fa-
cere, non audeo dicere rectius, certe beatius
erat. Te alia omnia, quam quae velis, agere, 2
moleste ferrem, nisi ea quae agis, essent
honestissima. Nam & reipublicae seruire negotiis,
& dis-

14, 1 *ex septingentis*) Interpretati sumus ad 7, 11, 1. Breuiter, ἡ *ex* notat proportionem & comparationem cum asse.

a publicanis partem vices.) Nimirum *vicesima hereditatum* debetur, vt vectigalia reliqua, publicano. Vid. noster Paneg. 37, 1 sqq. Corellia, quae cemeret agros illos hereditarios, etiam partem hanc publicanorum ab iis emit, & quidem *ex nongentis*, h. e. vt diximus, ea portione, vt as totus aestimaretur 900000 nummum. Cedebant igitur publicano HS 45000 s. 45 sestertia, qui sunt floreni Rhenani 2250.

15, 2 *reip. seruire negotiis*) * Cortius ex Mediceo *Reip. suae negotia*

& disceptare inter amicos, laude dignissimum est. 3 Prisci nostri contubernium iucundum tibi futurum sciebam. Noueram simplicitatem eius, noueram comitatem: eundem esse, quod minus noram, gratissimum, experior, quum tam iucunde officiorum nostrorum meminisse eum scribas. Vale.

XVI. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Tironem se facile inducturum significat, vt ex via ad Fabatum declinet, & vindicta, quos iusserit, liberet.

Calestrium Tironem familiarissime diligo, & priuatis mihi & publicis necessitudinibus implicitum. 2 Simul militauimus, simul quaestores Caesaris fuimus. Ille me in tribunatu liberorum iure praecessit; ego illum in praetura sum consequutus, quum mihi Caesar annum remisisset. Ego in villas eius saepe secessi; 3 ille in domo mea saepe conualuit. Hic nunc proconsul prouinciam Baeticam per Ticinum est petiturus. Spero, immo confido, facile me impetraturum,

negotia curare, & disc. sententia eadem.

3 experior) Non exuit hic vim suam verbum hoc: non simpliciter significat, *audio*, *comperio*; sed ad experimentum proprie dictum, cum quis de re sua euentu ipso docetur, respicit.

16, 2 quaestores Caesaris) Iidem *candidati principis*, cuius mandata ad Senatum perferrent. Vid. Ill. Spanhem. de vsu & praest. num. 10, 5. p. 166.

2 liberorum iure) Quod haberet liberos, quibus ego tum carebam. De praerogatiuis eorum, qui liberos haberent, prae his, qui caelibes essent, vel orbi, iam non opus est ad loca veterum scriptorum disputare, quod studiose hic factum a Cellario; cum obseruata virorum doctorum collecta sint ICtis v. g. Ill. Heineccio Antiquit. Iuris 1, 25, 3 sqq.

2 annum remisisset) Vt anno vno prius liceret Praeturam gerere, quam lege annali constitutum esset, de qua Lips. de Magistr. P. R. 5. Locus classicus est Cic. Phil. 5, 17. Vnde illud in primis liquet, Consulatu

rum, vt ex itinere deflectat ad te. Si voles vindi- 4
cta liberare, quos proxime inter amicos manumisi-
sti, nihil est, quod verearis, ne sit hoc illi molestum,
cui orbem terrarum circumire, non erit longum mea
caussa. Proinde nimiam verecundiam pone, teque, 5
quid velis, consule. Illi tam iucundum quod ego,
quam mihi, quod tu iubes. Vale.

XVII. C. PLINIVS CELERI SVO S.

Orationes quoque perinde ac carmina ac historias recitari posse, contra quosdam reprehensores defendit.

Sua cuique ratio recitandi; mihi, quod saepe iam
dixi, vt, si quid me fugit, vt certe fugit, admonear.
Quo magis miror, quod scribis fuisse quosdam, 2
qui reprehenderent, quod orationes omnino recitarem:
nisi vero has solas non putant emendandas.
A quibus libenter requisierim, Cur concedant (si con- 3
cedant tamen) historiam debere recitari, quae non
ostentationi, sed fidei veritatique componitur? cur
tragoediam, quae non auditorium, sed scenam &
actores? cur lyrica, quae non lectorem, sed chorum
& lyram poscunt? *At horum recitatio vsu iam recepta est?* Num ergo culpandus est ille qui coepit? 4
Quam-

larui statutum esse annum aetatis tertium & quadragesimum.

4 *vindicta liberare*) Vt e Latina libertate, quam manumissione priuata adeptus est, plenam ciuitatem Romanam consequatur. Est integer titulus in digestis 40, 2 *de manumissis vindicta*, vnde peti possunt quae hic opus sunt, omnia.

17, 4 *Num ergo culp.*) Reprehensus fuerat Plinius, quod orationes recitaret. Respondet, eadem se ratione facere, qua alii recitent historiam, tragoedias, lyrica. Obiicit aduersarius, *At horum recitatio vsu iam recepta est*; orationum non item. Plinius respondet, In reliquis etiam initium aliquando factum, rogatque, *num ergo culpandus est ille, qui coepit ista?* Aliam adhuc responsionem

Quamquam orationes quoque & noſtri quidam, &
5 Graeci lectitauerunt. *Superuacuum tamen eſt re-*
citare, quae dixeris? Etiam, ſi eadem omnia, iisdem
omnibus, ſi ſtatim recites: ſi vero multa inſeras,
multa commutes; ſi quosdam nouos, quosdam eos-
dem, ſed poſt tempus, adſumas, cur minus probabi-
6 lis ſit cauſſa recitandi quae dixeris, quam edendi? *Sed*
difficile eſt, vt oratio, dum recitatur, ſatisfaciat?
Iam hoc ad laborem recitantis pertinet, non ad rati-
7 onem non recitandi. Nec vero ego dum recito,
laudari; ſed dum legor, cupio. Itaque nullum
emendandi genus omitto: ac primum quae ſcripſi,
mecum ipſe pertracto; deinde duobus aut tribus
lego, mox aliis trado adnotanda: notasque eorum,
ſi dubito, cum vno rurſus aut altero penſito; no-
uiſſime pluribus recito, ac, ſi quid mihi credis, tunc
acerrime emendo. Nam tanto diligentius, quanto
ſolicitius, intendo. Optime autem reuerentia, pu-
8 dor, metus iudicant. Idque adeo ſic habe. Nonne,
ſi loquuturus es cum aliquo, quamlibet do-
cto, vno, tamen minus commoueris, quam
9 ſi cum multis vel indoctis? Nonne, quum ſur-
gis ad agendum, tum maxime tibi ipſe diffidis,
tum commutata, non dico plurima, ſed o-
mnia cupis? Vtique ſi latior ſcena, & corona
diffuſior.

onem ſubiicit, nempe ſe neque primum eſſe, qui recitet orationem: idem & noſtros & Graecos quosdam factitaſſe &c. *Retinui igitur lectionem antiquam, & a Boxhornio adhuc ſeruatam; reductamque, cum alii mutaſſent, a Cortio.

7 tanto diligentius quanto ſolicitius) Quanto magis ſolicitus ſum de iudicio amicorum, quos ad recitationem audiendam conuocaui; tanto diligentius intendo animum, tum ante quam ad illos adfero ſcriptum meum, tum in ipſa recitatione, vbi obſeruo quid placeat, quid frontem illis corruget &c.

diffuſior. Nam illos quoque ſordidos pullatosque
reueremur. Nonne, ſi prima quaeque improbari 10
putas, debilitaris & concidis? Opinor; quia in nu-
mero ipſo eſt quoddam magnum collatumque con-
ſilium; quibusque ſingulis iudicii parum, omnibus
plurimum. Itaque Pomponius Secundus (hic ſcri- 11
ptor tragoediarum) ſi quid forte familiarior amicus
tollendum, ipſe retinendum arbitraretur, dicere ſole-
bat, AD POPVLVM PROVOCO: atque ita ex
populi vel ſilentio vel adſenſu aut ſuam aut amici
ſententiam ſequebatur. Tantum ille populo da- 12
bat. Recte an ſecus, nihil ad me. Ego enim non
populum aduocare, ſed certos electosque ſoleo,
quos intuear, quibus credam, quos denique & tan-
quam ſingulos obſeruem, & tanquam non ſingulos
timeam. Nam quod M. Cicero de ſtilo, ego de 13
metu ſentio. TIMOR eſt emendator acerrimus.

Hoc

9 *pullatosque*) *Tunica pulla* indutos, quod Verri obiicit Cicero 4, 24. Opportune hic laudauit Cellarius Sueto. Aug. c. 40 vbi *pullatorum* pro concione *turbae* indignatur Auguſtus. Multa ibi, & hunc ipſum locum dedit Caſaubonus.

10 *debilitaris & concidis*) Imitatur Tullium ſuum de fin. 5, 15 *Victi debilitantur, animosque demittunt.*

omnibus plurimum) Certe in hac cauſſa. Cum enim hoc petat orator, populo placere, probari populo: iudicio multitudinis omnino illi ſtandum eſt. Alioquin ſi quis ſimpliciter iſtam ſententiam tribuat Secundo, collectam ſtultorum multitudinem ſapienter iudicare, iniuriam prudentiſſimo viro fecerit: & aliter ipſum ſenſiſſe, quae ſequuntur ſ. 12 declarant.

11 *ad populum prouoco*) Lepide abutebatur notiſſima formula Quiritium, fidem implorantium populi, aut prouocatione certantium.

13 *Cicero de ſtilo*) Reſpicit illud magiſtrorum bonorum vocibus decantatum, vtinam diligentius a iuuentute obſequendo expreſſum, ex 1 de orat. 33 *Stilus optimus & praeſtantiſſimus dicendi effector & magiſter.*

emendator acerrimus.) **Aſperrimus* ex bonis libris dedit Cortius, quod vel ideo non diſplicet, quod *limam* ſaepe adhibet

hibet

Hoc ipsum, quod nos recitaturos cogitamus, emendat: quod auditorium ingredimur, emendat: quod pallemus, horrescimus, circumspicimus, emendat.
14 Proinde non poenitet me consuetudinis meae, quam vtilissimam experior: adeoque non deterreor sermunculis istorum, vt vltro te rogem, monstres
15 aliquid, quod his addam. Nihil enim curae meae satis est. Cogito, quam sit magnum, dare aliquid in manus hominum: nec persuadere mihi possum, non, & cum multis, & saepe tractandum, quod placere & semper & omnibus cupias. Vale.

XVIII. C. PLINIUS CANINIO SUO S.

Caninio rogatus suadet, vt quam Comensibus in epulum pecuniam promiserat, ita disponat, vt ipse suam in alimenta ingenuorum.

Deliberas mecum, quemadmodum pecunia, quam municipibus nostris in epulum obtulisti, post te quoque salua sit. Honesta consultatio, non expedita sententia. Numeres reipublicae summam? Verendum est, ne dilabatur. Des agros? vt publi-
2 ci, negligentur. Equidem nihil commodius inuenio, quam quod ipse feci. Nam pro quingentis millibus nummûm, quae in alimenta ingenuorum promiseram, agrum ex meis, longe pluris, actori publico mancipaui: eundem vectigali imposito recepi,

hibet hac in re Plinius, cuius dos est *asperum esse*.

18, 2 *actori publico mancipaui*) Seruo publico (vt alii, non sibi, acquirere posset) imaginaria venditione tradidi. Multa hac de re viri docti ad illud Tac. An. 2, 30 *Quia vetere senatus consulto quaestio in caput domini prohibebatur, callidus & noui iuris repertor Tiberius mancipari singulos* actori publico *iubet: scilicet vt in Libonem ex seruis saluo senatus consulto quaereretur.* Hic *mancipat* Plinius *agrum*

cepi, tricena millia annua daturus. Per hoc enim & 3
reipublicae fors in tuto, nec reditus incertus, & ager
ipse propter id, quod vectigali large supercurrit,
semper dominum, a quo exerceatur, inueniet. Nec 4
ignoro, me plus aliquanto, quam donasse videor,
erogauisse, quum pulcherrimi agri pretium necessitas
vectigalis infregerit. Sed oportet priuatis vtilitati- 5
bus publicas, mortalibus aeternas anteferre; multo-
que diligentius muneri suo consulere, quam faculta-
tibus. Vale.

XIX. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Fanniam, cuius valetudinem dolenter fert, meritis laudibus exornat.

Angit me Fanniae valetudo. Contraxit hanc
dum adsidet Iuniae Virgini, sponte primum,
(est enim adfinis) deinde etiam ex auctoritate ponti-
ficum. Nam virgines, quum vi morbi atrio Vestae 2
coguntur excedere, matronarum curae custodiaeque
mandantur. Quo munere Fannia dum sedulo fun-
gitur, hoc discrimine implicita est. Insident febres, 3
tussis increscit, summa macies, summa defectio:

grum qui *longe pluris* esset, quam quingentorum millium *actori publico*, vt iam esset reipublicae: ab hac illum deinde recipit vectigalem, & promittit *tricena millia* annua, tanquam vsuras semisses (6 per centum.) Cum autem ager multo plus referat quotannis, quam tricena millia, (*longe* enim *pluris* est, quam quingentorum millium) *semper inueniet, qui exercere illum* & vectigal soluere reip. velit.

19, 2 Nam virgines) Apparet ex talibus locis, Plinium posteritati scripsisse, quia saepiuscule talia monet, quae tum non facile quis ignoraret. Caeterum quod hic *Virgines* simpliciter dicuntur, omisso *Vestales*; & paullo ante *Virgini* (vbi librorum auctoritate *Vestali* deleuit Cortius) illud inusitatum non esse, & hic ostendit idem Cortius, & probauit vir doctus in Miscell. obss. 4, 3 p. 432.

animus tantum & ſpiritus viget, Heluidio marito, Thraſea patre digniſſimus: reliqua labuntur, meque non metu tantum, verum etiam dolore conficiunt.
4 Doleo enim, maximam feminam eripi oculis ciuitatis, neſcio an aliquid ſimile viſuris. Quae caſtitas illius? quae ſanctitas? quanta grauitas? quanta conſtantia? bis maritum ſequuta in exſilium eſt, tertio
5 ipſa propter maritum relegata. Nam, quum Senecio reus eſſet, quod de vita Heluidii libros compoſuiſſet, rogatumque ſe a Fannia in defenſione dixiſſet. quaerente minaciter Metio Caro, *An rogaſſet?* reſpondit; *Rogaui: An commentarios ſcripturo dediſſet? Dedi: An ſciente matre? Neſciente.* Poſtre-
6 mo nullam vocem cedentem periculo emiſit. Quin etiam illos ipſos libros, quamquam ex neceſſitate & metu temporum abolitos SC. publicatis bonis, ſeruauit, habuit, tulitque in exſilium exſilii cauſſam.
7 Eadem quam iucunda, quam comis, quam denique (quod paucis datum eſt) non minus amabilis, quam veneranda? Erit ſane, quam poſtea vxoribus noſtris oſtentare poſſimus: erit, a qua viri quoque fortitudinis exempla ſumamus, quam ſic cernentes audi-
8 entesque miramur, vt illas, quae leguntur. Ac mihi domus ipſa nutare, conuulſaque ſedibus ſuis ruitura ſupra videtur, licet adhuc poſteros habeat. Quantis enim virtutibus quantisque factis adſequentur, vt
9 haec non nouiſſima occiderit? Me quidem illud etiam adfligit & torquet, quod matrem eius, illam (nihil

6 abolitos) Publice in comitio exuſtos, quod monuere iam viri docti ex Tac. Agric. 2.
8 nouiſſima occiderit) Eo ſenſu, quo Cremutius Cordus *ſe Caſſium Romanorum vltimum* dixerat apud Tac. An. 4,34 vbi plura Lipſius.

10 ſola-

(nihil poſſum illuſtrius dicere) tantae feminae
matrem, rurſus videor amittere, quam haec, vt red-
dit ac refert nobis, ſic auferet ſecum, meque & no-
uo pariter & reſciſſo vulnere adficiet. Vtramque 10
colui, vtramque dilexi: vtram magis, neſcio; nec
diſcerni volebant. Habuerunt officia mea in ſecun-
dis: habuerunt in aduerſis. Ego ſolatium relega-
tarum, ego vltor reuerſarum: non feci tamen pa-
ria, atque eo magis hanc cupio ſeruari, vt mihi
ſoluendi tempora ſuperſint. In his eram curis, 11
quum ſcriberem ad te; quas ſi deus aliquis in gau-
dium verterit, de metu non querar. Vale.

XX. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Taciti librum, a ſe notatum, remittit; in ſuo libro vicem exſpectat, & amicitia illius, ſtudiorumque ac famae ſocietate delectatur.

Librum tuum legi, &, quam diligentiſſime potui,
adnotaui, quae commutanda, quae eximenda
arbitrarer. Nam & ego verum dicere adſueui, & tu li-
benter audire. Neqve enim vlli patientius repre-
henduntur, quam qui maxime laudari merentur.
Nunc a te librum meum cum adnotationibus tuis ex- 2
ſpecto. O iucundas, o pulchras vices! Quam me
delectat, quod, ſi qua poſteris cura noſtri, vsque-
quaque narrabitur, qua concordia, ſimplicitate, fide,
vixerimus! Erit rarum & inſigne, duos homines, 3
aetate propemodum aequales, non nullius in literis
nominis (cogor enim de te quoque parcius dicere,

 quia

10 ſolatium - - vltor) De illo vid. 3,11,3 de hoc 9,13.
non feci paria) Intellige *acceptis expenſa*; rationum enim verbum eſſe, ſtatim ipſe indicat, cum *ſoluendi tempora* optat.

20,4 longo,

quia de me ſimul dico) alterum alterius ſtudia fouiſſe.
4 Equidem adoleſcentulus, quum iam tu fama gloriaque floreres, te ſequi, tibi *longo, ſed proximus, interuallo* & eſſe & haberi concupiſcebam. Et erant multa clariſſima ingenia: ſed tu mihi (ita ſimilitudo naturae ferebat) maxime imitabilis, maxime imitan-
5 dus videbaris. Quo magis gaudeo, quod, ſi quis de ſtudiis ſermo, vna nominamur; quod de te loquentibus, ſtatim occurro. Nec deſunt, qui vtrique noſtrum
6 praeferantur. Sed nihil intereſt mea, quo loco iungimur. Nam mihi primus, qui a te proximus. Quin etiam in teſtamentis debes adnotaſſe, niſi quis forte alterutri noſtrum amiciſſimus: eadem legata,
7 & quidem pariter, accipimus. Quae omnia huc ſpectant, vt inuicem ardentius diligamus, cum tot vinculis nos ſtudia, mores, fama, ſuprema denique hominum iudicia conſtringant. Vale.

20, 4 longo, ſed proximus) Ex Aen. 5, 320. Non *ſecundum* ſe vocat, quod plus eſt, ſed *proximum*. Sic apud Hor. 1 od. 12, 20 *Proximos* Ioui (cui tamen *nihil ſecundum naſcitur*) *honores occupauit Pallas*.

ita ſimil. naturae) Haec adiicit, ne vulgari imitatorum vitio illud quod deterrimum eſt arripuiſſe, vel certe dum ſe extenuat, Tacitum ſimul deprimere, videatur: ideo etiam cum *imitabili* coniungit *imitandum*.

6 qui a te proximus) Sic reſtituit e bonis libris Cortius. *Nihil*, inquit Plinius, *intereſt mea quo loco iungamur*, modo iungamur, neque inter te & me quiſquam interponatur. Nam *primus* ille *mihi* videtur, *qui a te proximus*. Eum cum me faciant omnes; licet alios praeponant tibi, mihi tamen non eripient, vt non ob id ipſum primus mihi videar & ſat honoratus mortalis, quod a te ponor proximus.

7 ſtudia, mores, fama) Quam venuſte iungit & colligit, quae ſeparatim adhuc poſuerat!

XXI. C. PLINIVS CORNVTO SVO S.

Consilio de curandis oculis se pariturum scribit, & pro gallina iocabundus gratias agit.

Pareo, collega carissime, & infirmitati oculorum, vt iubes, consulo. Nam & huc, tecto vehiculo vndique inclusus, quasi in cubiculo, perueni, & non stilo modo, verum etiam lectionibus difficulter, sed abstineo, solisque auribus studeo. Cubicula 2
obductis velis opaca, nec tamen obscura, facio. Cryptoporticus quoque, adopertis inferioribus fenestris, tantum vmbrae, quantum luminis, habet. Sic paullatim lucem ferre condisco. Balineum ad- 3
sumo, quia prodest: vinum, quia non nocet; parcissime tamen. Ita adsueui, & nunc custos adest. Gallinam, vt a te missam, libenter accepi; quam 4
satis acribus oculis, quamquam adhuc lippus, pinguissimam vidi. Vale.

XXII. C. PLINIVS FALCONI SVO S.

Aperte commendat, cui non nominato tribunatum impetrauerat.

Minus miraberis, me tam instanter petisse, vt in amicum meum conferres tribunatum, quum sci-

21, 1 *Collega*) In Consulatu & in praefectura aerarii. Vid. 5, 15, 5. Forte ipso collegii anno ista scripsit, aut scripsisse fingit: quamquam secessus suadet aliud. Antiquiores *collegae* nomen in Auguratu praesertim, cuius perpetuus honos esset, vsurparunt; in reliquis, ipso tantum curationis tempore.

3 *Balineum - - prodest*) Adscripsit Cellarius Celsi locum 6, 6 *Curari oculos balneo, fotu, vino, vetustissimus auctor Hippocrates memoriae prodidit.* Porro *custodem* quem adesse ait, medicum, vxorem, libertum, seruum, amicum denique intelligere licet.

22, 2 vt

ſcieris, quis ille qualisque. Poſſum autem iam tibi & nomen indicare, & deſcribere ipſum, poſtquam
2 polliceris. Eſt Cornelius Minucianus, ornamentum regionis meae, ſeu dignitate, ſeu moribus. Natus ſplendide, abundat facultatibus, amat ſtudia, vt ſolent pauperes. Idem rectiſſimus iudex, fortiſ-
3 ſimus aduocatus, fideliſſimus amicus. Accepiſſe te beneficium credes, quum propius inſpexeris hominem, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil volo elatius de modeſtiſſimo viro dicere) parem. Vale.

XXIII. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Proſocerum monet, vt domi proconſulem exſpectet, nec obuiam ei procurrat.

Gaudeo quidem eſſe te tam fortem, vt Mediolani occurrere Tironi poſſis: ſed, vt perſeueres eſſe tam fortis, rogo, ne tibi contra rationem aetatis tantum laboris iniungas. Quin immo denuntio, vt illum & domi, & intra domum, atque et-
2 iam intra cubiculi limen, exſpectes. Etenim quum a me vt frater diligatur, non debet ab eo, quem ego parentis loco obſeruo, exigere officium, quod parenti ſuo remiſiſſet. Vale.

XXIV.

22, 2 vt ſolent pauperes) Sic Athenienſes φιλοσοφίᾳ καὶ πενίᾳ σύντροφοι a Lucianeo Nigrino vocantur: & ad *bonae mentis paupertatem ſororem*, quae eſt apud Petro. c. 84, multa in hanc ſententiam viri docti.

24, 2 Ne-

XXIV. C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Numidiae mortem nuntiat, & ex heredibus nepotem, eiusque educationem laudat.

Numidia Quadratilla paullo minus octogesimo ae-
tatis anno decessit, vsque ad nouissimam vale-
tudinem viridis, atque etiam vltra matronalem mo-
dum compacto corpore & robusto. Decessit ho- 2
nestissimo testamento. Reliquit heredes, ex besse
nepotem, ex tertia parte neptem. Neptem parum
noui: nepotem familiarissime diligo; adolescentem
singularem, nec iis tantum, quos sanguine attingit,
inter propinquos amandum. Ac primum, conspi- 3
cuus forma, omnes sermones malignorum & puer
& iuuenis euasit: intra quartum & vicesimum an-
num maritus, &, si deus adnuisset, pater. Vixit
in contubernio auiae delicatae seuerissime, & tamen
obsequentissime. Habebat illa pantomimos foue- 4
batque effusius, quam principi feminae conueniret.
Hos Quadratus non in theatro, non domi specta-
bat; nec illa exigebat. Audii ipsam, quum mihi 5
commendaret nepotis sui studia, solere se, vt femi-
nam in illo otio sexus, laxare animum lusu calcu-
lorum, solere spectare pantomimos suos; sed quum
factura esset alterutrum, semper se nepoti suo prae-
cepisse, abiret, studeretque: quod mihi non amo-
re eius magis facere, quam reuerentia videbatur.

24, 2 *Nepotem*) Numidium Quadratum, de quo 6, 11.

4 *non domi*) Priuatim itaque, cum theatra essent publica. Sic *in hortis Praetoris ludi spectati* Quinct. 3, 6, 18.

5 *otio sexus*) Et aetatis: talis enim & alea ludunt senes: Sic *γεροντικῶς lusisse* se scribit ad Tiberium Augustus Sueto. c. 71.

reuerentia) Illa nimirum, quam *puero* etiam *deberi maximam*

6 Miraberis, & ego miratus sum. Proximis sacerdotalibus ludis, productis in commissione pantomimis, quum simul theatro ego & Quadratus egrederemur, ait mihi; *Scis, me hodie primum vidisse saltantem*
7 *auiae meae libertum?* Hoc nepos. At, hercule, alienissimi homines in honorem Quadratillae: pudet me dixisse honorem; per adulationis officium, in theatrum cursitabant, exsultabant, plaudebant, mirabantur; ac deinde singulos gestus dominae cum canticis reddebant; qui nunc exiguissima legata, theatralis operae corollarium, accipient ab herede, qui

nam Iuuenalis ait 14, 47. *Et peccaturo obstet tibi filius infans.*

6 *in commissione*) Cum committerentur ac certamen inirent: proprium ludicris pariter ac seriis certaminibus verbum.

7 *pudet me dixisse*) Dicere coepit, *homines alienissimos* (quos nepoti opponit, nulla cognatione coniunctos) in theatrum venisse, quoties saltarent Quadratillae pantomimi, idque fecisse *in honorem Quadratillae:* hoc vero corrigit, *honorem* dicere non vult; *adulationis officium* substituit. Nempe heredipetae, inter alias artes suas, captabant ita Quadratillam, vt viderent, laudarent, illius Pantomimos: quem ad modum contra apud Lucia. de merc. cond. p. 469 Gr. crimen est, non laudasse saltantem seruulum. Hunc igitur Plinius negat honorem esse Quadratillae habitum; adulationem vocat - - Hanc adulandi indignitatem deinde describit graphice: *cursitabant* in theatrum, *exsultabant* quasi gaudio, quoties bene rem gerere viderentur Pantomimi; *plaudebant* voce, manu; *mirabantur* artem illorum, quam admiratione dignam non negauerit, qui Luciano illam describenti credit in libello περὶ ὀρχήσεως: *reddebant dominae* illorum Quadratillae & repetito quasi spectaculo exhibebant, *gestus*, quos modo viderant, *cum canticis* & modis, ad quos illi saltauerant: eoque modo testamentum suae Reginae mereri studebant. At frustrati sunt egregie: *nunc* enim *exiguissima legata* &c.

corollarium) Recte cum theatrali opera iungitur. Docet enim Varro, dictum *corollarium a corollis, cum placuerunt actores, in scena dari solitis* de L. L. p. 42, 2. Sed haec & plura, quae hic dedit Cellarius, commodius leguntur in Lexicis.

8 Quor-

qui non ſpectabat. Quorſum haec? quia ſoles, ſi 8 quid incidit noui, non inuitus audire: deinde, quia iucundum eſt mihi, quod ceperim gaudium, ſcribendo retractare. Gaudeo enim pietate defunctae, honore optimi iuuenis: laetor etiam, quod domus aliquando C. Caſſii, huius qui Caſſianae ſcholae princeps & parens fuit, ſeruiet domino non minori. Implebit enim illam Quadratus meus, & decebit, 9 rurſusque ei priſtinam dignitatem, celebritatem, gloriamque reddet, quum tantus orator inde procedet, quantus iuris ille conſultus. Vale.

XXV. C. PLINIVS RVFO SVO S.

Quam docti viri ſub habitu pagano lateant, exemplo Terentii Iunioris docet.

O quantum eruditorum, aut modeſtia ipſorum, aut quies operit & ſubtrahit famae! At nos eos tantum dicturi aliquid aut lecturi timemus, qui ſtudia ſua proferunt; quum illi, qui tacent, hoc amplius praeſtent, quod maximum opus ſilentio reuerentur. Expertus ſcribo, quod ſcribo. Terentius Iunior, equeſtribus militiis, atque etiam procura- 2

8 *Quorſum haec? quia*) * Breuius, ſed eadem ſententia Cortius, *Haec, quia ſoles* &c.

Caſſianae ſcholae) Cui *Proculeiana* ſe oppoſuit. De vtraque viri docti ad Pomponii enchiridion.

9 *Implebit & decebit*) Eadem fere vis vtriusque verbi: *Implet* enim domum, qui ſatis magnus eſt, vt proportionem ad eam habeat. Sic Pan. 35, 4 *quod denique tectum magnus hoſpes impleueris*, vbi vid.

25, 2 *equeſtribus militiis*) Egregie illuſtrarunt hunc locum viri docti adſcripto Sueto. Claud. c. 25 *Equeſtres militias ita ordinauit, vt poſt cohortem alam, poſt alam tribunatum legionis daret*, laudatoque Schelio ad Hygi. de caſtramet. p. 69 ſq. Breuiter *equeſtres militiae* ſunt equitum Romanorum in ipſis legionibus, & inter pedites, praefecturae.

2 curatione Narbonenſis prouinciae integerrime functus, recepit ſe in agros ſuos, paratisque honoribus 3 tranquilliſſimum otium praetulit. Hunc ego, inuitatus hoſpitio, vt bonum patrem familiae, vt diligentem agricolam intuebar, de his loquuturus, in quibus illum verſari putabam: & coeperam, quum ille me doctiſſimo ſermone reuocauit ad ſtudia.
4 Quam terſa omnia? quam Latina? quam Graeca? Nam tantum vtraque lingua valet, vt ea magis videatur excellere, quam cum maxime loquitur. Quantum ille legit? quantum tenet? Athenis viuere ho-
5 minem, non in villa, putes. Quid multa? Auxit ſolicitudinem meam, effecitque, vt illis, quos doctiſſimos noui, non minus hos ſeductos & quaſi ru-
6 ſticos verear. Idem ſuadeo tibi. Sunt enim, vt in caſtris, ſic etiam in literis noſtris plures cultu pagano, quos cinctos & armatos, & quidem ardentiſſimo ingenio, diligentius ſcrutatus inuenies. Vale.

XXVI. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Morbo amici admonitus, hortatur, vt tales ſani perſeueremus, quales nos futuros infirmi profitemur.

Nuper me cuiusdam amici languor admonuit, optimos eſſe nos, dum infirmi ſumus. Quem e-
2 nim infirmum aut auaritia aut libido ſolicitat? Non amoribus ſeruit, non appetit honores, opes negligit, & quantulumcunque, vt relicturus, ſatis habet: tunc deos, tunc hominem eſſe ſe meminit: inuidet nemini, neminem miratur, neminem deſpicit, ac ne ſermonibus quidem malignis aut attendit, aut
3 alitur: balinea imaginatur & fontes. Haec ſumma curarum, ſumma votorum; mollemque in poſte-

rum & pinguem, ſi contingat euadere, hoc eſt, innoxiam beatamque deſtinat vitam. Poſſum ergo, 4
quod pluribus verbis, pluribus etiam voluminibus philoſophi docere conantur, ipſe breuiter tibi mihique praecipere, vt TALES eſſe ſani perſeueremus, quales nos futuros profitemur infirmi. Vale.

XXVII. C. PLINIVS SVRAE SVO S.

An aliquid ſpectra ſint, ita quaerit, vt exemplis Curtii Rufi, & Athenodori philoſophi, tum domeſticorum ſuorum adfirmare videatur.

Et mihi diſcendi, & tibi docendi facultatem otium praebet. Igitur perquam velim ſcire, eſſe aliquid phantaſmata, & habere propriam figuram numenque aliquod putes, an inania & vana ex metu noſtro imaginem accipere. Ego vt eſſe cre- 2
dam, in primis eo ducor, quod audio accidiſſe Curtio Rufo. Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes haeſerat: inclinato die ſpatiabatur in porticu: offertur ei mulieris figura humana grandior pulchriorque: perterrito, *Africam ſe, futuro-*

rum

27, 1 *Phantaſmata*) Non nego, *Phaſmata* bonum verbum eſſe, & huic rei aptum, quod vel veteres Gloſſae docent, in quibus *Φάσμα moſtellum* eſt, diminuta a *monſtro* appellatione, qua ipſa hac epiſtola Plinius vtitur; & notum *Phaſma*, Menandri fabula, quae *Moſtellariam* Plauti peperit. Sic in Luciani philopſeude p. 336 Gr. Καὶ τὰ ἄλλα φάσματα ἠφανίσθη κ. τ λ. Quin p. 347 in fabula, quam haec Athenodori excluſiſſe videtur, *φάσματος* nomen bis occurrit. Sed hoc non eo valet, vt cum Caſaubono hic caſtrata voce *Phaſmata* legamus pro *Phantaſmata*, quod omnes in vniuerſum libros habere docet Cortius, & quod ſacris viris hoc ſenſu placuit Matthaeo 14, 26, & Marco 6, 49.

2 *Curtio Rufo*) Vitam eius, neque hac diſſimulata fabula, breuiter enarrat Tacitus Ann. 11, 21.

itu-

rum praenuntiam, dixit: *iturum enim Romam, honoresque gesturum, atque etiam cum summo imperio in eandem prouinciam reuersurum, ibique mori-*
3 *turum.* Facta sunt omnia. Praeterea accedenti Carthaginem, egredientique nauem, eadem figura in litore occurrisse narratur. Ipse certe implicitus morbo, futura praeteritis, aduersa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante,
4 proiecit. Iam illud, nonne & magis terribile, & non minus mirum est? quod exponam, vt accepi.
5 Erat Athenis spatiosa & capax domus, sed infamis & pestilens. Per silentium noctis sonus ferri, &, si attenderes acrius, strepitus vinculorum longius primo, deinde e proximo reddebatur: mox apparebat idolon, senex macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo, cruribus compedes,
6 manibus catenas gerebat quatiebatque. Inde inhabitantibus tristes diraeque noctes per metum vigilabantur: vigiliam morbus, &, crescente formidine, mors

iturum enim) Hoc *enim* respicere potest ad verba, *futurorum praenuntiam*; haec firmat ipsa denuntiatione. * Gruteri igitur coniectura, *eum*, non opus est.

5 *Erat Athenis*) In Luciani Philopseude narratur, quod iam indicaui, fabella huic gemina, nisi quod Corinthi scena, non Athenis; quod pro Athenodoro Arignotus Pythagoricus est; & quod illud monstrum Protei cuiusdam instar in varias se species mutat. Caeterum ad ossa insepulta deductus, vt hic Athenodorus, ita illic Arignotus, quibus sepultis, quies reddita & salubritas domui ad eum diem pestilenti.

idolon) Refugit adhuc Latinam appellationem *spectri*, qua εἴδωλον Graecorum donauerat Catius, derisam nempe a Tullio fam. 15, 16: sed postea in vsum etiam serio loquentium receptam.

senex macie & squal. conf.) Luciano αὐχμηρὸς, κομήτης, μελάντερος τοῦ ζόφου.

7 legit

mors sequebatur. Nam interdiu quoque, quamquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inerrabat, longiorque caussis (timoris) timor erat. Deserta inde & damnata solitudine domus, totaque illi monstro relicta: proscribebatur tamen, seu quis emere, seu quis conducere, ignarus tanti mali, vellet. Venit Athenas philosophus Athenodo- 7
rus, legit titulum: auditoque pretio quia suspecta vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, immo tanto magis conducit: vbi coepit aduesperascere, iubet sterni sibi in prima domus parte, poscit pugillares, stilum, lumen: suos omnes in interiora dimittit, ipse ad scribendum, animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita simulacra & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale 8
vbique, silentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moueri: ille non tollere oculos, non remittere stilum, sed obfirmare animum, auribusque praetendere: tum crebrescere fragor, aduentare etiam, ac iam vt in limine, iam vt intra limen audiri: respicit, videt,

7 *legit titulum*) Tabellam, in qua proscriptio. Vid. Heins. ad illud Petro. c. 38 extr. *Hoc titulo auctionem proscripsit.*

sterni sibi) Non dormiendi caussa, sed studendi, cui rei etiam lectos adhibeant. Vid. Burm. ad Quinctil. 10, 3 p. 936.

8 *auribusque praetendere*) *Auribus praetendere animum* significat obstinatione quadam studendi impedire ne audiamus, certe audire nobis videamur, aliquid, vt qui manum vel ceram adeo praetendit. * Durum hoc videbatur Cl. Marklando ad Stat. Silu. 5, 23 quare legere nos volebat *acriusque pertendere*, eleganter vtique; & forte melius consuluisset famae Plinius, si ita posuisset. Verum vt forte nimis audax fuit Plinius, qui ita posuerit; sic mutare contra omnes libros, audax ipsum quoque videtur. Et iam commonefecit virum doctum Cortius illius Sallustiani Catil. 58, 2 *Timor animi auribus officit,*

9 videt, agnoſcitque narratam ſibi effigiem. Stabat
innuebatque digito, ſimilis vocanti: hic contra, vt
paullum exſpectaret, manu ſignificat, ruſusque ceris
& ſtilo incumbit: illa ſcribentis capiti catenis inſo-
nabat: reſpicit rurſus idem, quod prius, innuentem:
10 nec moratus, tollit lumen, & ſequitur. Ibat illa
lento gradu, quaſi grauis vinculis: poſtquam de-
flexit in aream domus, repente dilapſa deſerit comi-
tem: deſertus herbas & folia concerpta ſignum loco
11 ponit. Poſtero die adit magiſtratus, monet, vt il-
lum locum effodi iubeant. Inueniuntur oſſa inſer-
ta catenis & implicita, quae corpus aeuo terraque
putrefactum nuda & exeſa reliquerat vinculis: col-
lecta publice ſepeliuntur: domus poſtea rite conditis
12 manibus caruit. Et haec quidem adfirmantibus cre-
do. Illud adfirmare aliis poſſum. Eſt libertus mi-
hi Marcus, non illiteratus. Cum hoc minor frater
eodem lecto quieſcebat. Is viſus eſt ſibi cernere
quendam in toro reſidentem, admouentemque capi-
ti ſuo cultros, atque etiam ex ipſo vertice amputan-
tem capillos. Vbi illuxit, ipſe circa verticem ton-
13 ſus, capilli iacentes reperiuntur. Exiguum tempo-
ris medium, & ruſus ſimile aliud priori fidem fecit.
Puer in paedagogio miſtus pluribus dormiebat; ve-
nerunt

11 rite conditis manibus) Nempe ipſi manes vel anima condi & ſepeliri putantur, & ad quietem redigi, vna cum corpore vel oſſibus. Hinc preces inſepulti Archytae apud Horatium Od. 1, 28. Praeclare plebis antiqua perſuaſione vſi ſuperiorum ſaeculorum ſacrificuli, qui Chriſtiani nominis profeſſionem nugis id genus ſexcentis interpolare auſi ſunt. Sed hoc non agimus.

12 ipſe tonſus) Sua forte, vel alterius aut conſcii, aut fraudem ipſi quoque molientis, manu.

13 in paedagogio) Nihil obſtare videtur, quo minus *paedagogium*

nerunt per fenestras (ita narrat) in tunicis albis duo, cubantemque detonderunt; &, qua venerant, recesserunt. Hunc quoque tonsum, sparsosque circa capillos dies ostendit. Nihil notabile sequutum, 14
nisi forte, quod non fui reus: futurus, si Domitianus, sub quo haec acciderunt, diutius vixisset. Nam in scrinio eius datus a Caro de me libellus inuentus est; ex quo coniectari potest, quia reis moris est submittere capillum, recisos meorum capillos depulsi, quod imminebat, periculi signum fuisse. Proinde rogo, eruditionem tuam intendas. Digna 15
res est, quam diu multumque consideres: ne ego quidem indignus, cui copiam scientiae tuae facias. Licet etiam vtramque in partem, vt soles, disputes: 16
ex altera tamen fortius, ne me suspensum incertumque dimittas, cum mihi consulendi caussa fuerit, vt dubitare desinerem. Vale.

XXVIII. C.

dagogium & hic & alias capiamus pro loco, vbi educantur pueri elegantiores beatae familiae. Iudicare poterit, si quis legerit, quae disputantur ad Sueto. Nero. 28. Hic illud praesertim obseruandum, quod *missus pluribus dormit* puer: ergo in loco, vbi plures sunt &c.

14 *datus a Caro*) Metio Caro, illo nobili delatore, de quo 1, 5, 3 & 7, 19, 5.

reis - submitt. capillum) Hoc est, alere & crescere pati, tanquam partem *squaloris* illius, propter quem etiam *sordidati* in publicum prodeunt. Poterat etiam cogitare, si ita ei libuisset, de naufragorum voto, qui capillum vouent dum metuunt, ac ponunt defuncti periculo, qua de re viri docti ad Petro. c. 103. Poterat ex coniectorum disciplina etiam boni quidpiam suspicari. Sane Artemidorus 1, 23 postquam de naufragorum & conualescentium ex magno morbo tonsura dixit, subiicit ista, Κείρεσθαι ὑπὸ κουρέως ἀγαθὸν πᾶσιν ἐπ' ἴσης δηλοῖ. Ἔστι γὰρ, ὡς εἰπεῖν, ἀπὸ τοῦ κουρεῦσαι καὶ τὸ χαρῆναι, κατὰ παραλλαγὴν στοιχείου, ἐκδέξασθαι. καὶ μέντοι οὐδεὶς ἐν περιστάσει πονηρᾷ, ἢ συμφορᾷ τινι καθεστὼς, κείρεται, ἀλλ' οἷς μάλιστα μέλει εὐπρεπείας, ἀλύποις τε καὶ οὐκ ἀπόροις. Sed illud primum cogitare debebat videlicet,

X

XXVIII. C. PLINIVS SEPTICIO SVO S.

Reprehensus a non nullis, quod nimium amicos laudet; amore se & benignitatis officio tuetur.

Ais, quosdam apud te reprehendisse, tanquam amicos meos ex omni occasione vltra modum laudem. Agnosco crimen, amplector etiam.
2 Quid enim honestius culpa benignitatis? Qui sunt tamen isti, qui amicos meos melius me norint? Sed vt norint; quid iuuident mihi felicissimo errore? Vt enim non sint tales, quales a me praedicantur; ego
3 tamen beatus, quod mihi videntur. Igitur ad alios hanc sinistram diligentiam conferant (nec sunt parum multi) qui carpere amicos suos iudicium vocant: mihi nunquam persuadebunt, vt meos amari a me nimium putem. Vale.

XXIX. C. PLINIVS MONTANO SVO S.

Pallantis liberti monumentum ridet cum indignatione.

Ridebis, deinde indignaberis, deinde ridebis, si le-
2 geris, quod nisi legeris, non potes credere. Est via Tiburtina intra primum lapidem (proxime adnotaui) monimentum Pallantis, ita inscriptum; HVIC SENA-

licet, pueros petulantia vel quacunque malitia fucum fecisse.

28, 2 *felicissimo errore*) Sic dedit e libris Cortius, & sic hanc aetatem, ipsumque nostrum, vsos *inuidendi* verbo, post alios ad Quinctil. 9, 3, 1 itemque in thesauro, qui prae manibus est, nouo Latinae linguae ostendimus. De vsu nostri index consuli potest.

29, 1 *deinde ridebis*) Post vices quasdam risus & indignationis, risus tandem obtinebit. * Repetitionem elegantem, Plinianamque restituit, omissam a quibusdam, Cortius.

2 *Pallantis*) Liberti Claudii Caesaris, de quo plura 8, 6, vbi etiam lucem accipiet, si quid forte hic obscurum maneat.

centi-

SENATVS, OB FIDEM PIETATEMQVE ERGA PATRONOS, ORNAMENTA PRAETORIA DECREVIT, ET SESTERTIVM CENTIES QVINQVAGIES, CVIVS HONORE CONTENTVS FVIT. Equidem 3
nunquam sum miratus, quae saepius a fortuna, quam a iudicio proficiscerentur: maxime tamen hic me titulus admonuit, quam essent mimica & inepta, quae interdum in hoc coenum, in has sordes abiicerentur: quae denique ille furcifer & recipere ausus est, & recusare, atque etiam, vt moderationis exemplum, posteris prodere. Sed quid in- 4
dignor? Ridere satius est, ne se magnum aliquod adeptos putent, qui huc felicitate perueniunt, vt rideantur. Vale.

XXX. C. PLINIVS GENITORI SVO S.

Dolet, amici studia amisso discipulo impedita, nec sua in secessu tranquilliora esse significat, quamquam Demostheneis amicus comparauerit.

Torqueor, quod discipulum, vt scribis, optimae spei amisisti, cuius & valetudine & morte impedita studia tua quidni sciam? quum sis omnium

 offici-

6 *centies quinquagies, cuius*) Apparet etiam ex hoc loco verum esse, quod in primis Gronouius docuit, *sestertium* cum numerandi aduerbiis esse singulare neutrius generis: refertur enim ad illud pronomen *cuius*. Ceterum ex Eisenschmidiana computatione, quam & accuratissimam & facillimam eandem deprehendisse mihi videor, *centies quinquagies sestertium* aequat florenos Rhenanos 750000 siue imperiales 500000; non sane contemtibilis pro liberto pecunia, quae si quincuncibus collocari possit, imperiales reddat quotannis 25000.

3 mimica) Hoc vult, non maioris facienda fortunae, quae vulgo vocantur, bona, si in hominem adeo indignum incidant, quam regium forte pallium in humeris mimi. Sic nempe etiam Pan. 16, 3 *mimicos currus* de falsa triumphi adsimulatione dixit:

officiorum obseruantissimus, quumque omnes,
2 quos probas, effusissime diligas? Me huc quoque vrbana negotia persequuntur. Non desunt enim, qui
3 me iudicem, aut arbitrum faciant. Accedunt querelae rusticorum, qui auribus meis post longum tempus suo iure abutuntur. Instat & necessitas agrorum locandorum perquam molesta. Adeo rarum est in-
4 uenire idoneos conductores. Quibus ex caussis precario studeo: studeo tamen. Nam & scribo aliquid & lego: sed quum lego, ex comparatione sentio, quam male scribam; licet tu mihi bonum animum facias, qui libellos meos de vltione Heluidii,
5 Orationi Demosthenis κατὰ Μειδίου confers: quam sane, quum componerem illos, habui in manibus, non vt aemularer (improbum enim ac paene furiosum) sed tamen imitarer & sequerer; quantum aut diuersitas ingeniorum, maximi aut minimi, aut caussae dissimilitudo pateretur. Vale.

XXXI.

dixit: vtroque loco de *inimicis* somniarunt quidam librarii.

30, 2 non desunt enim) *Sic Aldus dedit: sunt *enim* Mediceus apud Cortium. *Non delectant* quod inculcatur post *persequuntur*, abest in optimis plerisque.

3 auribus - - abutuntur) Ipsum illud *suo iure* indicat, *abuti* hic non ad vitiosum & malum vsum pertinere; sed nihil aliud sibi velle, quam pro arbitrio & vehementer vti.

4 libellos de vlt. Helu.) De quibus 9, 13. *Oratio Demosthenis contra Midiam* exstat, eum, a quo orator Bachanaliorum die festo pugnis in theatro caesus fuerat.

5 aemularer - - imitarer) Verba satis alioqui vicinae significationis hic distinguuntur, vt *aemulari* studium exaequandi, vel superandi adeo, simul indicet; *imitari* autem is quoque dicatur, qui adspirare ad aequalem gloriam minime audeat, sed vestigia tantum magni viri adoret.

caussae dissimil) Cum Demosthenes suas vltum iniurias eat, alienas Plinius.

XXXI. C. PLINIVS CORNVTO SVO S.

Claudium Pollionem commendat.

Claudius Pollio amari a te cupit: dignus hoc ipso quod cupit: deinde, quod ipse te diligit. Neque enim fere quisquam exigit istud, nisi qui facit. Vir alioqui rectus, integer, quietus, ac paene vltra modum (si quis tamen vltra modum) verecundus.
2 Hunc, quum simul militaremus, non solum, vt commilito inspexi. Praeerat alae milliariae: ego iussus a legato consulari rationem alarum & cohortium excutere, vt magnam quorundam foedamque auaritiam, & negligentiam parem, ita huius summam integritatem, solicitam diligentiam inueni.
3 Postea promotus ad amplissimas procurationes, nulla occasione corruptus ab insito abstinentiae amore deflexit; nunquam secundis rebus intumuit, nunquam officiorum varietate continuam laudem humanitatis infregit: eademque firmitate animi laboribus suffecit, qua nunc otium patitur.
4 Quod quidem paullisper cum magna sua laude intermisit & posuit, a Corellio nostro ex liberalitate imperatoris Neruae emendis diuidendisque agris adiutor adsumtus. Etenim qua gloria dignum est, summo viro in tanta eligendi facultate praecipue placuisse?
5 Idem quam reuerenter,

X 3 quam

31, 2 *alae milliariae*) Adiectus numerus ad diuersitatem alarum significandam, cum essent etiam *quingenariae*. Egit de *alarum* equestrium diuersis generibus accuratissime post Lips. 2, 7 R. H. Schelius ad Hygi. p. 66 seqq.

4 *ex liberalit. Neruae*) Cuius vestigium est in Xiphilini excerptis ex Dio. lib. 68. Τοῖς πάνυ πένησι τῶν Ῥωμαίων ἐς χιλιάδας καὶ πεντακοσίας μυριάδας γῆς κτῆσιν ἐχαρίσατο, βουλευταῖς τισι τήν τε ἀγορασίαν αὐτῶν καὶ τὴν διανομὴν προστάξας.

5 *Musonii*

quam fideliter amicos colat, multorum supremis iudiciis, in his Musonii Bassi, grauissimi ciuis, credere potes, cuius memoriam tam grata praedicatione prorogat & extendit, vt librum de vita eius (nam studia quoque, sicut alias artes bonas, veneratur)
6 ediderit. Pulchrum istud, & raritate ipsa probandum, quum plerique hactenus defunctorum meminerint, vt querantur.
7 Hunc hominem, appetentissimum tui (mihi crede) complectere, apprehende, immo & inuita, ac sic ama, tanquam gratiam referas. Neque enim obligandus, sed remunerandus est in amoris officio, qui prior coepit. Vale.

XXXII. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Tironem procos. ad Fabatum diuertisse, plurimosque manumissos liberasse, vnice laetatur.

Delector, iucundum tibi fuisse Tironis mei aduentum: quod vero scribis, oblata occasione proconsulis, plurimos manumissos; vnice laetor. Cupio enim patriam nostram omnibus quidem rebus augeri, maxime tamen ciuium numero: id e-
2 nim oppidis firmissimum ornamentum. Illud etiam me, non vt ambitiosum, sed tamen iuuat, quod adiicis, me teque & gratiarum actione & laude

5 *Musonii Bassi*) Nescio, an hic sit Philosophus nobilis. Inquirere volenti materiem sufficiet Olearius ad Philostr. vit. Apollo. 4, 3 p. 176.

32, 1 *Tironis mei adu.*) De quo promiserat supra epistola 16, quam repete.

patriam nostram) Comum, vbi aetatem exegit. Memoriam eius rei seruat lapis literatus in Comensi agro repertus, qui legitur apud Gruterum p. 382, 6.

2 vt

dc celebratos. Eſt enim, vt Xenophon ait, ἥδιστον ἄκουσμα ὁ ἔπαινος, vtique ſi te mereri putes. Vale.

XXXIII. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Rogat, vt hiſtoriis ſuis actionem contra Baebium Maſſam inſerat, cuius materiam recenſet.

Auguror, nec me fallit augurium, hiſtorias tuas immortales futuras: quo magis illis (ingenue fatebor) inſeri cupio. Nam ſi eſſe nobis curae ſo- 2
let, vt facies noſtra ab optimo quoque artifice exprimatur; nonne debemus optare, vt operibus noſtris ſimilis tui ſcriptor praedicatorque contingat? Demonſtro itaque, quamquam diligentiam tuam 3
fugere non poſſit, quum ſit in publicis actis, demonſtro tamen, quo magis credas, iucundum mihi futurum, ſi factum meum, cuius gratia periculo creuit, tuo ingenio, tuo teſtimonio ornaueris. Dederat me ſenatus cum Herennio Senecione ad- 4
uocatum prouinciae Baeticae contra Baebium Maſſam: damnatoque Maſſa, cenſuerat, vt bona eius publice cuſtodirentur. Senecio, quum exploraſſet, conſules poſtulationibus vacaturos, conuenit me; &, *Qua concordia*, inquit, *iniunctam nobis accu-*

2 *vt Xenophon ait*) In fabula Prodicia Mem. Socr. 2, 1 τὸ πάντων ἥδιστον ἄκουσμα vocat; in principio Hieronis autem ἥδιστον ἀκρόαμα.

33, 1 *Auguror*) Hanc epiſtolam cum Tulliana 5, 12 qui contulerit, non indelectatus, modo humanus ſit, abibit. Par argumentum, perſonae prope pares, euentus in hoc idem, quod vel non conſecutus eſt vterque quod petiit, vel interciderunt monimenta tanto ſtudio quaeſita.

4 *Dederat me*) Conf. 3, 4, 4 & 6, 29, 7.

ſationem exſequuti ſumus, hac adeamus conſules, petamusque, ne bona diſſipari ſinant, quorum eſſe in
5 *cuſtodia debent.* Reſpondi, *Quum ſimus aduocati a ſenatu dati, diſpice, num peractas putes partes noſtras, ſenatus cognitione finita.* Et ille, *Tu, quem voles, tibi terminum ſtatues, cui nulla cum prouincia neceſſitudo, niſi ex beneficio tuo, & hoc recenti: ipſe & natus ibi, & quaeſtor in ea fui.*
6 Tum ego, *Si fixum tibi iſtud ac deliberatum, ſequar te, vt, ſi qua ex hoc inuidia erit, non tua*
7 *tantum ſit.* Venimus ad conſules, dicit Senecio, quae res ferebat: aliqua ſubiungo. Vixdum conticueramus, & Maſſa queſtus, *Senecionem non aduocati fidem, ſed inimici amaritudinem impleſſe*, im-
8 pietatis reum poſtulat. Horror omnium: ego autem, *Vereor*, inquam, *clariſſimi conſules, ne mihi Maſſa ſilentio ſuo praeuaricationem obiecerit, quod non & me reum poſtulauit.* Quae vox & ſtatim excepta, & poſtea multo ſermone celebrata eſt.
9 Diuus quidem Nerua (nam priuatus quoque attendebat his, quae recte in publico fierent) miſſis ad me grauiſſimis literis, non mihi ſolum, verum etiam

7 *impietatis reum*) Neſcio, quam bene *crudelitatem erga reum* hic interpretatus ſit Catanaeus *impietatem*: neque quis inde *horror* exiſtere audientium, aut quae laus Plinio naſci ex periculi ſocietate potuerit. *Impietatis* erga principem crimen horribile fuiſſe nouimus, eique ſuccubuiſſe tandem Herennium, vel ex 7, 19, 5 & 1, 5, 3 poteſt colligi. Quam facile fuerit ſub malis principibus in illud crimen incidere, ne longe abeamus, apparet ex Paneg. 33, 3.

9 *priuatus quoque*) Forte etiam exul eo tempore: A Domitiano enim, quod inſidiarum ſuſpectus eſſet, Tarenti habitare iuſſum, refert Philoſtratus vita Apoll. 7, 8 p. 284 Olear.

1, 2 En-

iam ſaeculo eſt gratulatus, cui exemplum (ſic enim ſcripſit) ſimile antiquis contigiſſet. Haec, vtcunque ſe habent, notiora, clariora, maiora tu facies: quamquam non exigo, vt excedas actae rei modum. Nam nec hiſtoria debet egredi veritatem, & honeſte factis veritas ſufficit. Vale.

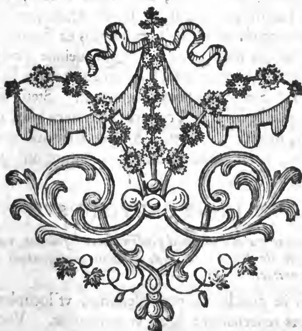

LIBER VIII.

I. C. PLINIUS SEPTICIO SVO S.

Ex itineris aestu lectorem suum in morbum incidisse, solicite significat.

Iter commode explicui, excepto quod quidam ex meis aduersam valetudinem feruescentibus aesti-
2 bus contraxerint. Encolpius quidem lector, ille seria nostra, ille deliciae, exasperatis faucibus puluere, sanguinem reiecit. Quam triste hoc ipsi, quam acerbum mihi, si is, cui omnis ex studiis gratia, inhabilis studiis fuerit. Quis deinde libellos meos sic leget? sic amabit? quem aures meae sic se-
3 quentur? Sed dii laetiora promittunt. Stetit sanguis, resedit dolor. Praeterea continens ipse, nos soliciti, medici diligentes. Ad hoc salubritas coeli, secessus, quies, tantum salutis, quantum otii, pollicentur. Vale.

II. C PLINIVS CALVISIO SVO S.

Vindemiae emtoribus, quod fructus spem fefellerat, remisisse de pretio, & inde laudem consequutum esse nuntiat.

Alii in praedia sua proficiscuntur, vt locupletiores reuertantur; ego, vt pauperior. Vendideram vindemias certatim negotiatoribus ementibus. Inuitabat pretium; & quod tunc, & quod fore videba-

1, 2 *Encolpius - lector*) Forte hoc ipsum nomen ab hero accepit, cuius ἐν κόλπῳ in *sinu* esset, qui non *seria* modo domini esset, sed etiam *deliciae*.

2, 2 *si*

debatur. Spes feſellit. Erat expeditum, omnibus remittere aequaliter, ſed non ſatis aequum. Mihi autem egregium in primis videtur, vt foris, ita domi, vt in magnis, ita in paruis, vt in alienis, ita in ſuis, agitare iuſtitiam. Nam ſi paria peccata; 2
pares etiam laudes. Itaque omnibus quidem, ne 3
quis mihi non donatus abiret, partem octauam pretii, quo quis emerat, conceſſi: deinde iis, qui ampliſſimas ſummas emtionibus occupauerant, ſeparatim conſului. Nam & me magis iuuerant, & maius ipſi fecerant damnum. Igitur iis, qui pluris, 4
quam decem millibus emerant, ad illam communem, & quaſi publicam octauam, addidi decimam eius ſummae, quae decem millia exceſſerat. Ve- 5
reor, ne parum expreſſerim; apertius calculos oſtendam. Si qui forte quindecim millibus emerant, hi & quindecim millium octauam, & quinque millium decimam, tulerunt. Praeterea, quum repu- 6
tarem quosdam ex debito aliquantum, quosdam aliquid, quosdam nihil repoſuiſſe, nequaquam verum arbitrabar, quos non aequaſſet fides ſolutionis, hos benignitate remiſſionis aequari. Rurſus ergo iis, 7
qui ſoluerant, eius, quod ſoluerant, decimam remiſi. Per hoc enim aptiſſime & in praeteritum ſingulis, pro cuiusque merito, gratia referri, & in futurum omnes cum ad emendum, tum etiam ad ſoluen-

2, 2 *ſi paria peccata*) Ad Stoicorum illam ſententiam reſpicit, defenſam Ciceroni Parad. 2 & deriſam pro Mure. c. 29. Hoc vult, Ex parua re recte adminiſtrata aeque magna laus debetur auctori.

6 *nequaquam verum*) Iam aduocarunt viri docti Horatianum illud epiſt. 1, 7 ext. *Metiri ſe quemque ſuo modulo ac pede verum eſt.* Reliqua damus in Lexicis.

8 soluendum allici videbantur. Magno mihi seu ratio haec, seu facilitas stetit: sed fuit tanti. Nam regione tota & nouitas remissionis & forma laudatur. Ex ipsis etiam, quos non vna, vt dicitur, pertica, sed distincte gradatimque tractaui, quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus non esse apud me, Ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλός.

III. C. PLINIVS SPARSO SVO S.

Laetatur, placuisse librum suum, quem miserat, & de oratione, quam missurus erat, idem vel maius sperat.

Librum, quem nouissime tibi misi, ex omnibus meis vel maxime placere significas. Est eadem
2 opinio cuiusdam eruditissimi. Quo magis adducor, vt neutrum falli putem; quia non est credibile, vtrumque falli, & quia tantum blandior mihi. Volo enim, proxima quaeque absolutissima videri: & ideo iam nunc contra istum librum faueo orationi, quam nuper in publicum dedi; communicaturus tecum, vt primum diligentem tabellarium inuenero.
3 Erexi exspectationem tuam? quam vereor, ne destituat oratio in manus sumta. Interim tamen, tanquam placituram (& fortasse placebit) exspecta. Vale.

IV. C.

8 Ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ) Ex Il. ι, 319. Studio scribi curaui Ἐν δὲ ἰῇ non Ἐν δ' ἰῇ Recte enim monuerunt Barnesius & Clarkius ι in ἰῇ corripi.

3, 3 exspecta) Cum cupiditate quadam & praecepto quasi amore, quae adiuncta esse solet exspectationi notio.

4, 2 im-

IV. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Bellum Dacicum ſcripturo ſtimulos addit, & de flectendis barbaris nominibus conſilium dat.

Optime facis, quod bellum Dacicum ſcribere paras. Nam quae tam recens, tam copioſa, tam lata, quae denique tam poëtica, & (quamquam in veriſſimis rebus) tam fabuloſa materia? Dices im- 2
miſſa terris noua flumina, nouos pontes fluminibus iniectos, inſeſſa caſtris montium abrupta, pulſum regia, pulſum etiam vita, regem nihil deſperantem. Super haec, actos bis triumphos: quorum alter ex inuicta gente primus, alter nouiſſimus fuit. Vna, ſed maxima, 3
difficultas, quod haec aequare dicendo, arduum, immenſum, etiam tuo ingenio, quamquam altiſſime adſurgat, & ampliſſimis operibus increſcat. Non nullus & in illo labor, vt barbara & fera nomina, in primis regis ipſius, Graecis verſibus non reſultent. Sed nihil eſt, quod non arte curaque, ſi non poteſt 4
vinci, mitigetur. Praeterea, ſi datur Homero, & mollia vocabula & Graeca ad lenitatem verſus contra-

tra-

4, 2 *immiſſa · flumina*) Primum a Decebalo, qui auerſo Sargetia flumine, ſub ipſo alueo theſauros abſconderat, flumenque deinde reduxerat: deinde a Traiano, qui eruendi cauſſa ſimilem operam impendit: quod tradit ex Dionis lib. 68 Xiphilinus, qui ibidem de ponte Traiani ita commemorat, vt admirabile opus fuiſſe intelligamus, ne de loco quidem eius ſatis hodie conſtare, doleamus. Quidquid de his rebus ſcitur, a ſolo fere Xiphilino, at quo homine? petendum eſſe, conſtat: tanto maior iactura in Caninii hiſtoria facta eſt.

3 *verſibus non reſultent*) Non patiantur ſe in verſus redigi, ſed repugnent metro. De tali difficultate querelas poetarum hic collegit Cortius. Addi poſſunt tria lepida Martialis epigrammata in Earinum 9, 12, it. 13 & 14. Nomen regis Δεκέβαλος ſcribitur a Graecis: *Diurpaneus* eſt Oroſio 7, 10.

4 de-

trahere, extendere, inflectere; cur tibi ſimilis au-
dentia, praeſertim non delicata, ſed neceſſaria, ne-
5 getur? Proinde iure vatum, inuocatis diis, & inter
deos ipſo, cuius res, opera, conſilia dicturus es,
immitte rudentes, pande vela, ac, ſi quando alias,
toto ingenio vehere. Cur enim non ego quoque
6 poëtice cum poëta? Illud iam nunc paciſcor: pri-
ma quaeque vt abſolueris, mitte, immo etiam, an-
tequam abſoluas; ſic vt erunt recentia, & rudia, &
7 adhuc ſimilia naſcentibus. Reſpondebis, non poſſe
perinde carptim, vt contexta; perinde inchoata
placere, vt effecta. Scio. Itaque & a me aeſtima-
buntur vt coepta; ſpectabuntur vt membra; extre-
mamque limam tuam operientur in ſcrinio noſtro.
Patere hoc me ſuper caetera habere amoris tui pi-
gnus, vt ea quoque norim, quae noſſe neminem
8 velles. In ſumma, potero fortaſſe ſcripta tua ma-
gis probare, laudare, quanto illa tardius cautiusque;
ſed ipſum te magis amabo, magisque laudabo, quan-
to celerius & incautius miſeris. Vale.

V. C.

4 *delicata*) Ἀυθαδεία quadam & ſine alia cauſſa, quam quod ſic placeat, ſuſcepta. Sic paſſim *delicias* poni, vbi *capricem* nominant Galli Italique, alias obſeruamus.

5 *ipſo, cuius res - dictur. es*) Traianum in partes vocare iubet, vt Virgilius Auguſtum, Valerius Flaccus Veſpaſianum, alii alios inuocant. * Illud *dictaturus es*, quod habent quidam codices, eſt a barbaro ſaeculo, vbi *dictare* ſolum eſt auctorum.

immitte rudentes) Quibus vela intenduntur, tanquam neruos nauis atque tendines, quibus ea moueatur; quod nunc transfert ad ſcribendi quaedam initia.

5, 1 ex

V. C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Macrinum uxoris ſanctiſſimae obitu grauiſſimum vulnus accepiſſe, dolet.

Graue vulnus Macrinus noſter accepit. Amiſit vxorem ſingularis exempli, etiam ſi olim fuiſſet. Vixit cum hac triginta nouem annis, ſine iurgio, ſine offenſa. Quam illa reuerentiam marito ſuo praeſtitit, cum ipſa ſummam mereretur? Quot quantasque virtutes, ex diuerſis aetatibus ſumtas, col-
legit & miſcuit? Habet quidem Macrinus grande ſo- 2
latium, quod tantum bonum tam diu tenuit: ſed hoc magis exacerbatur, quod amiſit. Nam fruendis voluptatibus creſcit carendi dolor. Ero ergo 3
ſuſpenſus pro homine amiciſſimo, dum admittere auocamenta, & cicatricem pati poſſit; quam nihil aeque ac neceſſitas ipſa, & dies longa, & ſatietas doloris inducit. Vale.

VI. C. PLINIVS MONTANO SVO S.

Adulatorium ſenatusconſultum de Pallante liberto Claudii perſtringit indignabundus.

Cognouiſſe iam ex epiſtola mea debes, adnotaſſe me nuper monimentum Pallantis ſub hac inſcriptione; HVIC SENATVS, OB FIDEM PIE-

5, 1 ex diuerſis aetatibus) Sicut de Salinatore dixit 6, 26, 1 *puer ſimplicitate, comitate iuuenis*, ſenex *grauitate*, Obſeruauit poſt Buchnerum Cellarius.

3 ero ergo ſuſpenſus) H. e. inquietus, ſolicitus, vt quae a filo ſuſpenſa, vel non tota baſi incumbentia facile mouentur.

cicatricem pati) Quod non poſſunt, qui refricant ſubinde vulnera ſua, & recordatione iacturae quam fecerunt, dolorem renouant atque inſtaurant.

6, 1 ex epiſtola mea) Superiori libro, 29.

2 *Afri-*

PIETATEMQVE ERGA PATRONOS, ORNAMENTA PRAETORIA DECREVIT ET SESTERTIVM CENTIES QVINQVAGIES, CVIVS HONORE CONTENTVS FVIT.

2 Postea mihi visum est pretium curae, ipsum SC. quaerere. Inueni tam copiosum & effusum, vt ille superbissimus titulus, modicus atque etiam demissus videretur. Conferant se, non dico illi veteres, Africani, Achaici, Numantini, sed hi proximi, Marii, Syllae, Pompeii; (nolo progredi longius)

3 infra Pallantis laudes iacebunt. Vrbanos, qui illa censuerunt, putem, an miseros? Dicerem vrbanos, si senatum deceret vrbanitas. Miseros ergo? sed nemo tam miser est, vt ad illa cogatur. Ambitio ergo, & procedendi libido? Sed quis adeo demens, vt per suum, per publicum dedecus procedere velit in ea ciuitate, in qua hic esset vsus florentissimae dignitatis, vt primus in senatu laudare Pallantem

4 posset? Omitto, quod Pallanti seruo praetoria ornamenta offeruntur; quippe offeruntur a seruis: mitto, quod censent, NON EXHORTANDVM MODO, VERVM ETIAM COMPELLENDVM AD VSVM AVREORVM ANNVLORVM;

2 *Africani, Achaici*) Synecdoche nota ad posteriores modo pertinet. Notum enim Scipiones Africanos esse duo, vnum L. Mummium Achaicum, & iuniorem Scipionem eundem Numantinum.

3 *Vrbanos*) Qui vanitatem liberti hominis verborum magnificorum inaniis per iocum pascere ita voluerint.

4 *quippe offer. a seruis*) Perdunt dignitatem suam ornamenta Praetoria eo ipso, quod a seruis offeruntur, h. e. abiectis ad humillimam adulationem hominibus: & hanc ob caussam nimis inuidenda non sunt, aut nimis mira in Pallante. Sic etiam in proximo membro caussam subiicit, cur minus admirandum videatur.

5 nec

rvm; erat enim contra maiestatem senatus, si fer-
reis praetorius vteretur. Leuia haec & transeunda; 5
illa memoranda, quod NOMINE PALLANTIS
SENATVS, (nec expiata postea curia est?) PAL-
LANTIS NOMINE SENATVS GRATIAS
AGIT CAESARI; QVOD ET IPSE, CVM
SVMMO HONORE MENTIONEM EIVS
PROSEQVVTVS ESSET, ET SENATVS
FACVLTATEM FECISSET TESTANDI ER-
GA EVM BENEVOLENTIAM SVAM. Quid 6
enim senatui pulchrius, quam vt erga Pallantem sa-
tis gratus videretur? Additur, VT PALLAS,
cui se omnes pro virili parte obligatos fatentur, SIN-
GVLARIS FIDEI, SINGVLARIS INDV-
STRIAE FRVCTVM MERITISSIMO FE-
RAT. Prolatos imperii fines, redditos exercitus
reipublicae credas. Adstruitur his, QVVM SE- 7
NATVI POPVLOQVE ROMANO LIBERA-
LITATIS GRATIOR REPRAESENTARI
NVLLA MATERIA POSSET, QVAM SI AB-
STINENTISSIMI FIDELISSIMIQVE CV-
STODIS PRINCIPALIVM OPVM FACVL-
TATES ADIVVARE CONTIGISSET. Hoc
tunc votum senatus; hoc praecipuum gaudium po-
puli; haec liberalitatis materia gratissima, si Pallan-
tis facultates adiuuare publicarum opum egestione
contingeret. Iam quae sequuntur, VOLVISSE 8
QVIDEM SENATVM CENSERE, DANDVM
EX

5 nec expiata p. curia est) Parenthesis acerrima, qua foedissimam adulationem detestatur, quae profanauerit adeo curiam, vt expianda fuerit.

EX AERARIO SESTERTIVM CENTIES QVINQVAGIES, ET QVANTO AB EIVSMODI CVPIDITATIBVS REMOTIOR EIVS ANIMVS ESSET, TANTO IMPENSIVS PETERE A PVBLICO PARENTE, VT EVM COMPELLERET AD CEDENDVM
9 SENATVI. Id vero deerat, vt cum Pallante auctoritate publica ageretur; Pallas rogaretur, vt ſenatui cederet: vt illi ſuperbiſſimae abſtinentiae Caeſar ipſe patronus aduocaretur, ne ſeſtertium centies quinquagies ſperneret. Spreuit quod ſolum potuit, tantis opibus publice oblatis: arrogantius fecit, quam ſi accepiſſet. Senatus tamen id quoque, ſimi-
10 lis querenti, laudibus tulit, his quidem verbis; SED QVVM PRINCEPS OPTIMVS, PARENSQVE PVBLICVS, ROGATVS A PALLANTE, EAM PARTEM SENTENTIAE, QVAE PERTINEBAT AD DANDVM EI EX AERARIO CENTIES QVINQVAGIES SESTERTIVM, REMITTI VOLVISSET; TESTARI SENATVM, ET SE LIBENTER AC MERITO HANC SVMMAM INTER RELIQVOS HONORES, OB FIDEM DILIGENTIAMQVE PALLANTIS, DECERNERE COEPISSE; VOLVNTATI TAMEN PRIN-

CIPIS

8 *centies quinquagies*) Vid. ad 7, 29, 2.

9 *laudibus tulit*) Non contradicam vulgari intellectui, laudibus extulit: ſed nec incongruum videbatur ſumere id verbum ex formula rationum, vbi *ferre* eſt *acceptum ferre*, adſcribere, imputare. Imputauit, adſcripſit laudibus Pallantis, quod ſpreuit tantas opes. Nec eſt, quod obiicias, id eſſe *acceptum referre*: hac enim aetate & Plinio noſtro *ferre acceptum* in vſu fuiſſe, conſtat.

11 *im-*

CIPIS SVI, CVI IN NVLLA RE FAS PVTARET REPVGNARE, IN HAC QVOQVE RE OBSEQVI. Imaginare Pallantem velut intercedentem senatus consulto, moderantemque honores suos, & sestertium centies quinquagies, vt nimium, recusantem, quum praetoria ornamenta, tanquam minus, recepisset. Imaginare Caesarem, liberti precibus, vel potius imperio, coram senatu obtemperantem. Imperat enim libertus patrono, quem in senatu rogat. Imaginare senatum, vsquequaque testantem, merito libenterque se hanc summam, inter reliquos honores, Pallanti coepisse decernere; & perseueraturum fuisse se, nisi obsequeretur principis voluntati, cui non esset fas in vlla re repugnare. Ita, ne sestertium centies quinquagies Pallas ex aerario referret, verecundia ipsius, obsequio senatus opus fuit? in hoc praecipue non obsequuturi, si in vlla re putasset fas esse non obsequi. Finem existimas? Mane dum, & maiora accipe. VTIQVE, QVVM SIT VTILE, PRINCIPIS BENIGNITATEM PROMTISSIMAM AD LAVDEM PRAEMIAQVE MERENTIVM ILLVSTRARI VBIQVE, ET MAXIME IIS LOCIS, QVIBVS INCITARI AD IMITATIONEM PRAEPOSITI RERVM EIVS CVRAE POSSENT, ET PALLANTIS SPECTATISSIMA FIDES, ATQVE INNOCENTIA EXEMPLO PROVOCARE STVDIVM

11 (margin, at "RE OBSEQVI. Imaginare Pallantem velut inter-")
12 (margin, at "quem in senatu rogat. Imaginare senatum, vs-")
13 (margin, at "Finem existimas? Mane dum, & maiora accipe.")

Y 2 VM

11 *imperat libertus*) Hoc vult non minus esse impudentem libertum, qui in senatu rogare patronum audeat, quam qui domi imperet: qui rogare possit in Senatu, cum posse domi imperare.

13 ad

VM TAM HONESTAE AEMVLATIONIS POSSET, EA QVAE IIII CALEND. FEBRVARIAS, QVAE PROXIMAE FVISSENT, IN AMPLISSIMO ORDINE OPTIMVS PRINCEPS RECITASSET, SENATVSQVE CONSVLTA DE HIS REBVS FACTA IN AES INCIDERENTVR, IDQVE AES FIGERETVR AD STATVAM LORI-
14 CATAM DIVI IVLII. Parum visum tantorum dedecorum esse curiam testem: delectus est celeberrimus locus, quo legenda praesentibus, legenda futuris proderentur. Placuit aere singulari omnes honores fastidiosissimi mancipii: quosque repudiasset, quosque, quantum ad decernentes pertinet, gessisset. Incisa & insculpta sunt publicis aeternisque monimentis praetoria; sic quasi foedera antiqua;
15 sic, quasi sacrae leges. Tanta principis, tanta senatus, tanta Pallantis ipsius, -- quid dicam, nescio; vt vellent in oculis omnium figi Pallas insolentiam suam, patientiam Caesar, humilitatem senatus. Nec puduit

13 ad statuam loricatam) De qua maior Plinius 34, 5 s. 10 *Graeca res est nihil velare* (in statuis) *At contra Romana ac militaris, thoracas addere. Caesar quidem Dictator loricatam sibi dicari in foro suo passus est.*

14 quantum ad decern.) Per Senatum enim non stetit, quo minus gereret Praeturam is, cui Praetoria ornamenta decreuisset.

foedera - leges) Qualium ex aere tabularum plures, certe earum fragmenta aetatem tulere, quae apud Brissonium de formulis, & passim relata sunt. Nobilissimorum vnum est Senatusconsultum de Bacchanalibus, Gronouiano Ciceroni additum, & accuratius descriptum a doctissimo Aegyptio, qui commentario erudito illud illustrauit.

15 quid dicam nescio) Abrumpit orationem desperatione inueniendi nomina actionis huius indignitatem, stultitiamque exprimentia. Poterat forte *dementiam* ponere, *stuporem, insaniam*, vel Graeca, quae Casaubonus suspicatus est *ἀβελτηρίαν, ἀπόνοιαν.*

16 quos

puduit rationem turpitudini obtendere: egregiam quidem pulchramque rationem, VT EXEMPLO PALLANTIS PRAEMIORVM AD STVDIVM AEMVLATIONIS CAETERI PROVOCARENTVR. Ea honorum vilitas erat, illorum et- 16
iam, quos Pallas non dedignabatur. Inueniebantur tamen honesto loco nati, qui peterent cuperentque, quod dari liberto, promitti seruis videbant.
Quam iuuat, quod in tempora illa non incidi, quo- 17
rum sic me, tanquam illis vixerim, pudet! Non dubito, similiter adfici te. Scio, quam sit tibi viuus & ingenuus animus: ideoque facilius est, vt me quamquam indignatione quibusdam in locis fortasse vltra epistolae modum extulerim, parum doluisse, quam nimis credas. Vale.

16 quos Pallas non dedign.) Illi sunt maiores honores, quos non dedignatur Pallas, qui caeteros fastidiose reiicit. Vilescunt autem hi quoque vel ea ipsa re, quod cadunt in mancipium. * Mediceus Codex ita, vt iam Casaubonus coniecerat, *quos Pallas non se dignabatur*: quae arguta sane est sententia. Nempe alii *dignantur se honore* i. e. dignos se illo putant. At fastidiosus Pallas *honorem* de pluribus vnum *dignatur se*, ornamenta praetoria digna putat, quibus aliquid a se splendoris accedat. Illud centies & quinquagies sestertium *non dignatur se*, infra se suamque dignitatem collocat. Caeterum ea vilitas hoc Senatusconsulto ostenditur honorum, vel quos recepit Pallas, vel quos spreuit, vt etiam *seruis promittantur*. Qui enim seruus est, fieri libertus potest; at liberto ista dantur &c.

17 viuus & ingenuus) *Viuus* est *viuidus*, acer, qui facile moueatur ad indignationem; *ingenuus*, simplex, qui non dissimulet illam indignationem. Pro *viuus* quidam habent *verus*, quod & ipsum huc conuenire puto, vt significet *seuerum*, & serio agentem quae agit.

vt me quamquam) Illud *me* primo refertur ad *extulerim*, *quamquam me extulerim*; deinde ad *credas*, *credas me parum doluisse*. * Nempe dedimus lectionem manuscriptorum: vulgo illud totum *quamquam - extulerim* parenthesi includunt, & *indignationem* legunt pro *indignatione*. Caeterum de duplici illa verbi vnius relatione vid. quos laudat Cortius ad nostri 3, 7, 4.

VII. C. PLINIVS TACITO SVO S.

A Tacito rogatus, vt librum suum tanquam magister corrigeret, ita promittit, quod is petierat, vt hyperbato titulum deprecetur.

Neque vt magistro magister, neque vt discipulo discipulus (sic enim scribis) sed vt discipulo magister, (nam tu magister, ego contra: atque ideo tu in scholam reuocas, ego adhuc Saturnalia extendo) librum misisti.
2 Num potui longius hyperbaton facere, atque hoc ipso probare, eum me esse, qui non modo magister tuus, sed ne discipulus quidem debeam dici? Sumam tamen personam magistri; exeramque in librum tuum ius, quod dedisti; eo liberius, quo nihil ex meis interim missurus sum tibi, in quo te vlciscaris. Vale.

VIII.

7, 4. Quaedam nos quoque ad Varr. R. R. 2, 1, 4 & in Lex. Rust. sub verbis *Duplex* & *Vt*. add. mox 8, 10, 2.

7, 1 *in scholam reuocas*) Apposite huc adscripsit Cellarius Mart. 5 ext. *Iam tristis nucibus puer relictis Clamosa* reuocatur *a magistro --- Saturnalia transiere tota: Extendere* amant pueri, i. e. continuare longius *Saturnalia*, *reuocantur* a magistro. Plinius otiosum se fuisse significat per occasionem Saturnalium, interpellatum a Tacito.

2 *Num potui longius hyperb.*) Studio igitur *hyperbaton* commisit, h. e. longiore parenthesi constructionis Grammaticae ordinem egressus est.

non modo magister) Solenne esse *non* post *non modo* omittere, quoties noua sequatur negatio, vt hic *ne quidem*, peruulgatum hodie est, & in bona Lexica relatum. Sed attentione dignus, quem hic Cortius profert locus Ciceronis de Sen. 16 *Ad quem fruendum non modo retardat, verum etiam inuitat atque allectat senectus.* Sic nempe legi docet hunc locum in veterrimis membranis Nonii 2, 68 & 4, 232; & video ita etiam dedisse vtroque loco Mercerum. Sed apud ipsum Ciceronem non minus quam in aliis Nonii editionibus omnes, quod sciam, non interserunt. Vtri libri sint sinceriores non temere dixerim: nisi quod nolim tam aperte vitiari canonem tot exemplis firmatum de non omittenda negatione post *non tantum*, nisi vbi noua negatio sequatur.

in quo te vlciscaris)

Et

VIII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Clitumni fontis & fluuii naturam mirabilem perscribit.

Vidistine aliquando Clitumnum fontem? Si non-
dum, (& puto nondum: alioqui narrasses
mihi) vide; quem ego (poenitet tarditatis) pro-
xime vidi. Modicus collis adsurgit, antiqua cu- 2
pressu nemorosus & opacus. Hunc subter fons exit,
& exprimitur pluribus venis, sed imparibus; eluctа-
tusque facit gurgitem, qui lato gremio patescit pu-
rus & vitreus, vt numerare iactas stipes & relucen-
tes calculos possis. Inde non loci deuexitate, sed 3
ipsa sui copia & quasi pondere, impellitur. Fons
adhuc, & iam amplissimum flumen atque etiam na-
uium patiens; quas, obuias quoque & contrario
nisu in diuersa tendentes, transmittit & perfert: adeo
validus, vt illa, qua properat ipse, quamquam per
solum planum, remis non adiuuetur: idem aegerri-

Y 4 me

Et me forte calumniantem vicissim calumnieris. Suauissimus iocus.

8, 1 Clitumnum) Cui ita adsignat locum suum Cellarius, in Vmbria, cis Apenninum, inter Spoletium & Hispellum, qui Tiniae amni ad Meuaniam mistus, in Tiberim cum illo perfertur. *Ad visendum nemus flumenque Clitumni Meuaniam procedit* Caligula ap. Sueto. c. 43. Add. viri docti ad Virg. Georg. 2, 146. & Brouckh. ad Prop. 2, 16, 25.

2 exprimitur) Quasi in machina hydraulica, vi vrgentis columnae liquidi.

iactas stipes) paruulos nummos, quos vt diis aliis ita fluminibus quoque iactari consueuisse Seneca docet Qu. nat. 4, 2 de his, quas *Nili venas* vocari ait, *In haec ora stipem sacerdotes -- iaciunt.* Laudauerat hunc etiam locum Cellarius.

3 illa, qua -- adiuuetur) Illa via, qua ipse fluuius properat, verbo, secundus fluuius non adiuuatur remis: quamquam per solum planum, vbi non ita incitatus esse potest cursus, quam vbi per decliuia fertur, nisi magna vis insequentis aquae praecedentem alueo suo coercitam vrgeat. Hinc illud alterum consequitur, vt cum aduerso tanto vehementius luctandum sit. *Sequimur autem hic fidem libri Medicei; & illud obiter

4 me remis contisque superetur aduersus. Iucundum
vtrunque per iocum ludumque fluitantibus, vt flexerint cursum, laborem otio, otium labore variare.
Ripae fraxino multa, multa populo vestiuntur: quas
perspicuus amnis, velut mersas, viridi imagine
adnumerat. Rigor aquae certauerit niuibus; nec
5 color cedit. Adiacet templum, priscum & religiosum. Stat Clitumnus ipse, amictus ornatusque
praetexta. Praesens numen, atque etiam fatidicum,
indicant sortes. Sparsa sunt circa sacella complura,
totidemque dei. sua cuique veneratio, suum nomen:
quibusdam vero etiam fontes. Nam praeter illum,
quasi parentem caeterorum, sunt minores capite
discreti; sed flumini miscentur, quod ponte trans-
6 mittitur. Is terminus sacri profanique. In superiore

obiter obseruamus, lacunam decem epistolarum, quae ab hoc ipso loco incipit, ac de qua ex Erasmo Fabric. B. L. T. 2 p. 764 iam in Aldina editione, A. 1508. 8. ex illo antiquissimo libro, quem ad Plinii aetatem accedere putabat, expletam; ac legi quoque in Medico Codice, quem eundem ab Aldo vsurpatum suspicari possis.

4 velut mersas) Vt cacumina & coelum, remotiora nempe ab oculo spectatoris, infra in profundo mersa videantur: illo *adnumerat* indicatur, quot stant in ripa arbores, totidem in fluuio, tanquam in speculo videri.

5 Stat Clitumnus) *Iouem Clitumnum* etiam coli, docet Vibius Sequester: Dubitat an idem sit, quem hic laudat Plinius, Broukh. ad Prop. 2, 16, 25. Possit tamen aliquis, rem ita se habere, vel inde suspicari, quod *stat Clitumnus*, qui Iouis & coelestium deorum habitus est, cum iacentes, & nixi cubitu, vel attollentes ex vndis suis caput, alias pingantur fluuii. Inspice v. c. Rhenum apud Gronou. ad Melam p. 247. Si quis quaerere accuratius ea de re velit, illi Pausanias praesertim percurrendus erit, videndusque Aelianus H. V. 2, 33 qui locus classicus est. De fluuiis in nummis, tauriformibus praesertim & cornutis, Spanhem. diss. 7 p. 394 seq. Add. id. ad Callim. H. in Del. 110 p. 413.

totidemque Dei) *Simulacra* hinc magnis auctoribus eiecit Cortius. Sermo est de aliorum quoque Deorum cultu. Itaque sequitur, suum cuique *nomen* fuisse,

ore parte nauigare tantum, infra etiam natare concessum. Balineum Hispellates, quibus illum locum diuus Augustus dono dedit, publice praebent, praebent & hospitium. Nec desunt villae, quae sequutae fluminis amoenitatem, margini insistunt. In 7
summa, nihil erit, ex quo non capias voluptatem. Nam studebis quoque, & leges multa multorum omnibus columnis, omnibus parietibus inscripta, quibus fons ille deusque celebratur. Plura laudabis, nonnulla ridebis; quamquam tu vero, quae tua humanitas, nulla ridebis. Vale.

IX. C. PLINIVS VRSO SVO S. 1

Negotia amicorum praefert studiis.

Olim non librum in manus, non stilum sumsi. Olim nescio, quid sit otium, quid quies, quid denique illud iners quidem, iucundum tamen, nihil agere, nihil esse: adeo multa me negotia amicorum nec secedere nec studere patiuntur. Nulla enim stu- 2
dia tanti sunt, vt amicitiae officium deseratur: quod religiosissime custodiendum, studia ipsa praecipiunt. Vale.

fuisse, quod parum ad simulacra plura vnius Clitumni conuenit.

6 *nauigare - - natare*) In plane sacris ne nauigare quidem licet. Vide nostrum 8, 20, 5. Verum magis etiam sacra profanatur aqua nudo corpore, & pudendis quoque partibus contacta, quod egregie hic illustrat Cellarius aduocato Tacito 14, 22, 7 vbi de Nerone, qui *fontem aquae Marciae ad vrbem deductae, nando incesserat. Videbatur*, inquit, *potus sacros & cerimoniam loci corpore toto polluisse.* Satis apparet, quorsum illa spectauerit fontium religio; ad puritatem aquae & salubritatem seruandam nimirum.

7 *quamquam tu vero*) Aceruatio similis illi 3, 8, 4 *Quare ego vero.*

9, 1 *nihil esse*) Non Praetorem, non Aduocatum, non Iudicem,

X. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Abortum uxorem fecisse, cum spe foecunditatis significat.

Quo magis cupis ex nobis pronepotes videre, hoc tristior audies, neptem tuam abortum fecisse, dum se praegnantem esse puellariter nescit; ac per hoc quaedam, custodienda praegnantibus, omittit, facit omittenda. Quem errorem magnis documentis expiauit, in summum periculum adducta.
2 Igitur, vt necesse est, grauiter accipias senectutem tuam quasi paratis posteris destitutam; sic debes agere diis gratias, quod ita tibi in praesentia pronepotes negauerint, vt seruarint neptem, illos reddituri, quorum nobis spem certiorem haec ipsa, quamquam
3 parum prospere explorata, fecunditas facit. Iisdem nunc ego te, quibus ipsum me, hortor, moneo, confirmo. Neque enim ardentius tu pronepotes, quam ego liberos cupio: quibus videor a meo tuoque latere pronum ad honores iter, & audita latius nomina, & non subitas imagines relicturus. Nascantur modo, & hunc nostrum dolorem gaudio mutent. Vale.

XI.

Iudicem, non Salutatorem, non Conuiuam, &c.

10, 1 *magnis documentis*) Sic restituit e libris Cortius. Nec ausim tamen alterum *detrimentis* plane damnare. *Detrimentum* sine dubio fuit abortus, siue ipsius matris valetudinem spectes, siue spem familiae. Sed ipsum nempe *detrimentum* idem *documentum* fuit.

2 *vt necesse est*) Etiam hic locus est inter eos, vbi vna vox duplicem quasi personam sustinere videtur, quod de ipsa hac *vt* aliquoties obseruauimus in Lexico rustico. Redi ad 8, 6, 17. Quamquam hic potest etiam coniunctio *vt*, ad particulam *sic* in apodosi positam referri; altera *vt* post *necesse est*, solenni ellipsi omissa esse.

XI. C. PLINIVS HISPVLLAE SVAE S.

Soceri sorori, eadem narrat.

Quum adfectum tuum erga fratris filiam cogito, etiam materna indulgentia molliorem; intelligo prius tibi, quod est posterius, nuntiandum, vt praesumta laetitia solicitudini locum non relinquat. Quamquam vereor, ne post gratulationem quoque in metum redeas; atque ita gaudeas periculo liberatam, vt simul, quod periclitata sit, perhorrescas. Iam 2
hilaris, iam sibi, iam mihi reddita, incipit refici, transmissumque discrimen conualescendo remetiri. Fuit alioqui in summo discrimine (impune dixisse liceat) fuit nulla sua culpa, aetatis aliqua. Inde abortus, & ignorati vteri triste experimentum. Pro- 3
inde, etsi non contigit tibi desiderium fratris amissi aut nepote eius aut nepte solari; memento tamen, dilatum magis illud, quam negatum, quum

11, 2 *discrimen - remetiri*) *Discrimen* & vim morbi imaginemur vt subitum aliquem in profunda descensum vel delapsum: Qui se ex graui morbo recipit, ille quotidie quidem melius habet, sed ipsa tamen tarditate, qua ad plenae valetudinis statum redit, discit, quantum fuerit discrimen, quam vehemens morbus: vt qui de praecipitio quodam vel de scalis praecipiti lapsu decidit, *remetiendo* paullatim viam eandem, & per gradus adscendendo, demum intelligit, quam alte deciderit, quod aestimare tum per terrorem non poterat.

impune dixisse liceat) Haec verba simpliciter refero ad illud, quod initio promittit, se velle de periculo tum demum nuntiare, cum illud iam praeteriisse indicasset. *Impune* itaque puto esse, sine tuo, Hispulla, terrore: iam enim audire potes de morbo grauissimo, cum scias superatum. Quod volunt Barthius & Cellarius ad Deos referri: quorum iram metuat, si ipsis potius imputet vxoris periculum, quam illius imprudentiae: nescio quam firmum sit. Aliquando etiam putabam esse εὐφημισμόν, quo, post nuntiatum finem periculi, nouum deprecetur. Sed primum maxime placet.

3 *etsi*

quum salua sit, ex qua sperari potest. Simul excusa patri tuo casum, cui paratior apud feminas venia est. Vale.

XII. C. PLINIVS MINVTIANO SVO S.

Capitonem auditurus, eius laudem praedicat.

Hunc solum diem excuso. Recitaturus est Titinius Capito; quem ego audire, nescio magis debeam, an cupiam. Vir est optimus, & inter praecipua saeculi ornamenta numerandus: colit studia, studiosos amat, fouet, prouehit, multorumque, qui aliqua componunt, portus, sinus, praemium; omnium exemplum; ipsarum denique literarum iam senescentium reductor ac reformator.
2 Domum suam recitantibus praebet; auditoria, non apud se tantum, benignitate mira frequentat: mihi certe, si modo in vrbe est, defuit nunquam. Porro, tanto turpius gratiam non referre, quanto hone-
3 stior caussa referendae. An, si litibus tererer, obstrictum esse me crederem obeunti vadimonia mea: nunc, quia mihi omne negotium, omnis in studiis cura; minus obligor tanta sedulitate celebranti, in quo obligari ego, ne dicam solo, certe maxime pos-

3 *cui paratior apud feminas venia*) Facilius tali errori a puellari ignoratione profecto ignoscunt feminae, similium sibi consciae, quam viri, quam auus praesertim, cuius nupera & nondum deposita consuetudo, minores etiam neptis errores castigandi, cuius vehemens pronepotem videndi cupiditas, commotiorem illum hac in re potest reddere. Itaque deprecatricem apud auum parat vxori suae amitam.

12, 3 *obeunti vadimonia*) * Vehementer placuit, quod Mediceus omittit praepositionem, qua oneratur vulgo hic locus, *obeunti ad vadim. mea.*

4 *exi-*

possum? Quod si illi nullam vicem, nulla quasi mu- 4
tua officia deberem; solicitarer tamen vel ingenio
hominis pulcherrimo & maximo, & in summa se-
ueritate dulcissimo, vel honestate materiae. Scri-
bit exitus illustrium virorum, in iis quorundam mi-
hi carissimorum. Videor ergo fungi pio munere, 5
quorumque exsequias celebrare non licuit, horum
quasi funebribus laudationibus, seris quidem, sed
tanto magis veris, interesse. Vale.

XIII. C. PLINIVS GENIALI SVO S.

Felicem praedicat, quod docto patre vtatur.

Probo, quod libellos meos cum patre legisti. Per-
tinet ad profectum tuum, a disertissimo viro di-
scere, quid laudandum, quid reprehendendum: si-
mul ita institui, vt verum dicere adsuescas. Vides
quem sequi, cuius debeas implere vestigia. O te 2
beatum! cui contigit viuum, atque idem optimum
& coniunctissimum exemplar: qui denique eum po-
tissimum imitandum habes, cui natura esse te si-
millimum voluit. Vale.

XIV.

4 *exitus illustrium viror.*) Quos ille vt coluerit, narrat noster etiam 1, 17, 3.

13, 2 *viuum - exemplar*) * Nimis pulchra haec Gronouii emendatio, recepta a Cellario, quam vt expungere eam, & reponere cum Cortio illud dilutum nimis *vnum* possim. Quoties *vnum* intendendi siue augendi vim habet, adiunctum sibi proxime habet adiectiuum, cuius ita vis augetur. Hic proxime sequitur *atque idem.* Igitur si quis me cogat retinere *vnum:* certe ita disponam verba, *cui contigit vnum optimum, atque idem coniunctissimum exemplar.* Sed praestat, tria epitheta habere hoc exemplar, vt sit a) *viuum*, adeoque praesens, efficax, b) *optimum*, quod imitandum esset, etiamsi esset mortuum aut alienum, c) *coniunctissimum*, cuius penitius inspiciendi, consulendi, exprimendi quotidiana facultas.

14, 2

XIV. C. PLINIVS ARISTONI SVO S.

Quaestionem senatoriam explicandam proponit.

Quum sis peritissimus & priuati iuris & publici, cuius pars senatorium est, cupio ex te potissimum audire, errauerim in senatu proxime, necne: non vt in praeteritum (serum enim) verum vt in
2 futurum, si quid simile inciderit, erudiar. Dices, *Cur quaeris, quod nosse debebas?* Priorum temporum seruitus, vt aliarum optimarum artium, sic etiam iuris senatorii obliuionem quandam & ignora-
3 tionem induxit. Quotus enim quisque tam patiens, vt velit discere, quod in vsu non sit habiturus? Adde, quod difficile est tenere, quae acceperis, nisi exerceas. Itaque reducta libertas rudes nos & imperitos deprehendit: cuius dulcedine accensi cogimur
4 quaedam facere ante, quam nosse. Erat autem antiquitus institutum, vt a maioribus natu, non auribus modo, verum etiam oculis disceremus, quae facienda mox ipsi, ac per vices quasdam tradenda
5 minoribus, haberemus. Inde adolescentuli statim castrensibus stipendiis imbuebantur, vt IMPERA-

RE

14, 2 *quod nosse debebas*) Neque hic dubitaui Gronouianam coniecturam vulgato *debeas* anteponere. Pauci nimis sunt MSti, & nimis durum, hoc est, minime Plinianum *debeas*.

2 *Priorum temp. seruitus*) Nunquam excidisse debet lectori Plinii, scripsisse eum, post Domitiani furores recreata Neruae & Traiani beneficio republica. Quid tum iuuabat discere iura, quibus vti non liceret, ne ad hoc quidem, vt ea tibi cognita esse, significares.

3 *deprehendit*) Ipsum hoc verbum habet eam vim vt oppressum inopinato, & captum notet. Saepe ita Fabius meus, sed proprie, & vnde intelligi metaphora possit Instit. Or. 12, 2, 14. *Parua quaedam animalia, in angustiis mobilia, campo deprehenduntur.* Add. mox 8, 17, 4.

6 quis

RE parendo, duces agere, dum sequuntur, adsuescerent: inde honores petituri adsistebant curiae foribus, & consilii publici spectatores ante, quam consortes,
erant. Suus cuique parens pro magistro, aut cui parens 6
non erat, maximus quisque & vetustissimus pro parente. Quae potestas referentibus, quod censentibus ius, quae vis magistratibus, quae caeteris libertas; vbi cedendum, vbi resistendum; quod silentii tempus, quis dicendi modus, quae distinctio pugnantium sententiarum, quae exsecutio prioribus aliquid addentium, omnem denique senatorium morem, quod FIDELISSIMVM praecipiendi genus, exemplis docebantur.
At nos iuuenes fuimus quidem in castris; sed quum 7
suspecta virtus, inertia in pretio, quum ducibus auctoritas nulla, nulla militibus verecundia, nusquam imperium, nusquam obsequium, omnia soluta, turbata, atque etiam in contrarium versa, postremo obli-

6 quis dicendi modus) Quam diu dicere fas esset? an liceret, vt mora iniiciatur negotio, & differatur, quod iam impediri non potest, *diem dicendo eximere?* Locus ea de re classicus est Gell. 4, 10 C. *Caesar consul M. Catonem sententiam rogauit. Cato rem, quam consulebatur, quoniam non e republica videbatur, perfici nolebat. Eius rei gratia ducendae, longa oratione vtebatur, eximebatque dicendo diem. Erat enim ius Senatori,* (en partem iuris senatorii!) *vt sententiam rogatus, diceret ante quidquid vellet aliae rei, & quoad vellet.* Vid. Gronou. obss. 1, 22 & add. supra 6, 5, 1 & 6, 19, 3. infra 9, 13, 9.

distinctio pugnant. sent.) Recte explicat Catanaeus de *diuidenda*, vt alias loquuntur, *sententia*; vbi ex parte amplectimur alterius sententiam, ex alia parte eam refutamus. Elegantissime Sen. ep. 21 *Quod in Senatu fieri solet, faciendum in philosophia quoque esse existimo. Cum censuit aliquis, quod ex parte mihi placeat, iubeo illum diuidere sententiam, & sequor.* Laudauit h. l. & totam rem explicauit Brisso. de form. 2, 59 p. 168 Cour. Conf. mox §. 15.

6 exsecutio) Nempe *exsequi* est persequi ad finem: qui addit aliquid superiori sententiae, illam sequitur vltra, quam auctor ipse.

8 pro-

8 obliuiscenda magis, quam tenenda. Iidem pro-
speximus curiam; sed curiam trepidam & elinguem;
quum dicere, quod velles, periculosum; quod nol-
les, miserum esset. Quid tunc disci potuit? quid
didicisse iuuit? quum senatus aut ad otium summum,
aut ad summum nefas vocaretur? & modo ludibrio,
modo dolori retentus, nunquam seria, tristia saepe
9 censeret? Eadem mala iam senatores, iam partici-
pes malorum, multos per annos vidimus, tulimus-
que: quibus ingenia nostra in posterum quoque he-
10 betata, fracta, contusa sunt. Breue tempus (nam
TANTO breuius omne, quanto felicius tempus)
quo libet scire, quid sumus; libet exercere, quod su-
mus. Quo iustius peto; primum vt errori (si quis
est error) tribuas veniam, deinde medearis scientia
tua, cui semper fuit curae, sic iura publica, vt priua-
ta; sic antiqua, vt recentia; sic rara, vt assidua, tra-
11 ctare. Atque ego arbitror illis etiam, quibus plu-
rimarum rerum agitatio frequens nihil esse ignotum
patiebatur, genus quaestionis, quod adfero ad te,
aut non satis tritum, aut etiam inexpertum fuisse.
Hoc

8 prospeximus curiam) *Adsistentes nempe in curiae foribus*, quod dixerat f. 5.

ludibrio -- dolori) Senatus retinebatur *ludibrio*, cum consuleretur vel de nugis, vel de quibus iam statuisset princeps: *dolori*, cum crudelitati vel superbiae principis seruiendum esset, decernendis innocentium suppliciis, vbi *seria*, & ex animi sententia, *censere* nemo vir bonus potuit, nisi praesentissimum vltro periculum vellet sibi arcessere. Prius illud graphice depingit Iuuenalis maiore parte satyrae quartae, vbi de ingenti rhombo conuocatur & consulitur sanctior quidam Senatus.

10 scire, quid simus) Quae iura habeamus vt Senatores, vt magistratus. vid. f.6. *Nimirum antiqua tenenda est lectio e Mediceo etiam libro firmata, prae Buchneriana coniectura, quam receperat Cellarius, *scire quod scimus*.

Hoc & ego excusatior, si forte sum lapsus, & tu di-
gnior laude, si potes id quoque docere, quod in ob-
scuro est, an didiceris. Referebatur de libertis Afra- 12
nii Dextri consulis, incertum sua an suorum manu,
scelere an obsequio, peremti. Hos alius, (Quis?
Ego; sed nihil refert) post quaestionem supplicio
liberandos, alius in insulam relegandos, alius morte
puniendos arbitrabatur. Quarum sententiarum
tanta diuersitas erat, vt non possent esse, nisi singu-
lae. Quid enim commune habet, occidere & rele- 13
gare? Non hercule magis, quam relegare & absolue-
re: quamquam propior aliquanto est sententiae rele-
gantis, quae absoluerit, quam quae occiderit. Vtra-
que enim ex illis vitam relinquit, haec adimit: quum
interim & qui morte puniebant, & qui relegabant,
vna sedebant, & temporaria simulatione concordiae
discordiam differebant. Ego postulabam, vt tribus 14
sententiis constaret suus numerus, nec se breuibus
induciis duae iungerent. Exigebam ergo, vt, qui
capitali supplicio adficiendos putabant, discederent a
relegante, nec interim contra absoluentes mox dissen-
suri

11 an didiceris) Hoc est, an inciderit tua aetate talis species, vt discendi sub exemplo fuerit occasio.

12 Afranii Dextri Cos.) In Almeloueenianis fastis refertur ad A. V. C. 850 post C. N. 98 ex Kal. Octob. De historia non puto aliunde constare.

Hos alius (quis? ego;) Primo simpliciter narrare incipit alicuius sententiam: deinde fingit, amicum interrogare, *Quis est ille alius?* Huic poterat respondere *Ego*: nimirum, se fuisse ipsum in hac sententia. Sed sustinet se, cum nihil ad rem faciat. Ex his, quae sequuntur, apparet, omnino Plinium in ea fuisse sententia, seruos esse absoluendos.

13 vna sedebant) Nempe in hoc conueniebant, quod vtrique dicerent seruos esse puniendos; dissidebant de genere poenae. Sed sic temporaria illa concordia superabant mitem illam absoluentium sententiam.

suri congregarentur, quia paruulum referret, an
15 idem displiceret, quibus non idem placuisset. Illud etiam mihi permirum videbatur, eum quidem, qui libertos relegandos, seruos supplicio adficiendos censuisset, coactum esse diuidere sententiam: hunc autem qui libertos morte multaret, cum relegante numerari. Nam si oportuisset diuidi sententiam vnius, quia res duas comprehendebat, non reperiebam, quemadmodum posset iungi sententia duorum tam
16 diuersa censentium. Atque adeo permitte mihi, sic apud te tanquam ibi; sic peracta re, tanquam adhuc integra, rationem iudicii mei reddere: quaeque tunc carptim, multis obstrepentibus, dixi, per otium iun-
17 gere. Fingamus, tres omnino iudices in hanc caussam datos esse: horum vni placuisse, perire libertos; alteri, relegari; tertio, absolui: vtrumne sententiae duae, collatis viribus, nouissimam periment? an separatim vnaquaeque tantundem, quantum altera, valebit? nec magis poterit cum secunda prima con-
18 necti, quam secunda cum tertia? Igitur in senatu quoque numerari, tanquam contrariae, debent, quae tanquam diuersae dicuntur. Quod si vnus atque idem & perdendos censeret & relegandos, num ex sententia vnius & perire possent & relegari? num denique omnino vna sententia putaretur,
19 quae tam diuersa coniungeret? Quemadmodum igitur,

quum

15 diuidere sententiam) Redi ad ea quae §. 6 hac de re diximus.

16 carptim - - dixi) *Carptim* proprie ad ea pertinet animalia, quae non vno perpetuo quodam tenore atque tractu vescuntur, sed nunc hic nunc illic *carpunt* aliquid siue decerpunt. Hinc *carptim* dicit, qui propter crebras interpellationes non potest contexere iustam orationem, sed nunc hanc nunc aliam sententiam breuiter profert.

19 qua

quum alter puniendos, alter censeat relegandos, vi-
deri potest vna sententia, quae dicitur a duobus:
quae non videretur vna, si ab vno diceretur? Quid?
lex non aperte docet, dirimi debere sententias occi-
dentis & relegantis, quum ita discessionem fieri iu-
bet; QVI HAEC SENTITIS, IN HANC PARTEM:
QVI ALIA OMNIA, IN ILLAM PARTEM ITE,
QVA SENTITIS. Examina singula verba & expende,
QVI HAEC CENSETIS, hoc est, qui relegandos puta-
tis: IN HANC PARTEM, id est, in eam, in qua
sedet, qui censuit relegandos. Ex quo manifestum 20
est, non posse in eadem parte remanere eos, qui in-
terficiendos arbitrantur. QVI ALIA OMNIA; anim-
aduertis, vt non contenta lex dicere ALIA, addi-
derit OMNIA. Num ergo dubium est, alia omnia sen-
tire eos, qui occidunt, quam qui relegant? IN ILLAM
PARTEM ITE, QVA SENTITIS: nonne videtur ipsa
lex eos, qui dissentiunt, in contrariam partem voca-
re, cogere, impellere? non consul etiam, vbi quisque
remanere, quo transgredi debeat, non tantum so-
lennibus verbis, sed manu gestuque demonstrat? At 21
enim futurum est, vt, si diuidantur sententiae inter-
ficientis & relegantis, praeualeat illa, quae absoluit.

19 *qua sentitis*) In quam inclinatis vestra sententia.

20 *alia omnia*) Nempe *alia omnia* ex mente Plinii non significat hic plane diuersa, omnibus partibus alia; sed vlla vel quaecunque alia, quocunque modo diuersa.

21 *At enim futurum*) Huius obiectionis haec vis est, iniquum esse, cum plures sint longe, qui puniendos putent reos, licet diuerso modo, quam qui absoluendos; tamen horum sententiam ideo praeualere, quia illis in genere poenae non conueniat, absoluique adeo reos maioris partis sententia damnatos. Respondet Plinius, Illud iam non curandum esse censentibus &c.

Quid istud ad censentes? quos certe non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare, ne fiat, quod est mitius. Oportet tamen eos, qui puniunt, & qui relegant, absoluentibus primum, mox inter se comparari; scilicet vt in spectaculis quibusdam sors aliquem seponit ac seruat, qui cum victore contendat; sic in senatu sunt aliqua prima, sunt secunda certamina: & ex duabus sententiis eam, quae superior exierit, tertia exspectat.
22 Quid? quod, prima sententia comprobata, caeterae pereunt. Qua ergo ratione potest esse [non] vnus atque idem locus senten-

qui puniunt) Nihil opus est hic glossa, quam quidam interserunt, *morte*: etiam §. 19 iam ita absolute posuerat *punire* noster, pro *interficere*.

in spectaculis) Disertissime & plurimis verbis hoc non tam descripsit, quam actione velut quadam proposuit Lucianus in Hermotimo p. 536 sqq. Nempe si numero impari, v. g. nouem sint gladiatores, sortes coniiciuntur *binae earundem literarum, duae A, duae B, &c. Comparantur & committuntur duo, quibus eadem litera exiit. Sed restat vna sors, quae parem non habet, vt hic, si ordinem elementorum secuti essent Praesides ludi, E. Cui haec solitaria litera euenit, hic ἔφεδρος est, hic *sedet* interim, & expectat victorem aliquem, quicum deinde, integer cum fesso aliquantum, sed forti, & victoria alacri, congreditur. *Non vsus est Luciano Lipsius Sat. 2, 14 quem laudant ad Plinium viri docti: alioqui accuratius ἔφεδρον Plutarchi interpretatus esset: quem *subsessorem* potius, quam *subditicium* aut *suppositicium* vocauimus in nostra Luciani interpretatione, quae cum maxime Wetsteniana prela exercet. *Hermes suppositicius* apud Mart. 5, 25 dicitur respectu fatigati gladiatoris, in cuius locum succedit: Sed ἔφεδρος Graecorum ἐφεδρεύει, in insidiis quasi collocatus imminet victori.

22 *prima sententia*) *Planiora essent haec, si ponamus fuisse in veteri libro, *vna*, vnde *ima* ortum sit, & deinde *Ima*, ex quo aliquis *prima* fecerit. Certe hic intellectus est, *vna* sententia probata, caeteras perimi, & non valere. Sed tamen recepta lectio etiam hanc sententiam habere potest.

Qua ergo ratione) Locus forte inter difficillimos Plinii, & destitutus ab interpretibus. Si licet cum Geneuensi editione Catanaei negationem, quam ideo inclusimus, omittere, salua res

ſententiarum, quarum nullus eſt poſtea? Planius re- 23
petam. Niſi, dicente ſententiam eo, qui relegat,
illi, qui puniunt capite, initio ſtatim in alia diſce-
dunt, fruſtra poſtea diſſentient ab eo, cui paullo an-
te conſenſerint. Sed quid ego ſimilis docenti, quum 24
diſcere velim. An ſententias diuidi, an iri in ſingu-
las, oportuerit? Obtinui quidem, quod poſtulabam:
nihilominus tamen quaero, An poſtulare debuerim,
an abſtinere? Quemadmodum obtinui? Is, qui vlti-
mum ſupplicium ſumendum eſſe cenſebat, neſcio
an iure, certe aequitate poſtulationis meae victus,
omiſſa ſententia ſua, acceſſit releganti: veritus ſcili-
cet, ne, ſi diuiderentur ſententiae (quod alioqui fore
videbatur) ea, quae abſoluendos eſſe cenſebat, nu-
mero praeualeret. Etenim longe plures in hac vna,

res erit, haec nempe ſententia: Quomodo poſſunt ſtare interim ſententiae morte multantes & coniungi cum relegantibus, ad ſuperandas abſoluentes, quarum paullo poſt, comparatione cum relegantibus facta, nullus locus erit? cur valeant contra abſoluentes, non valeant contra relegantes? Si poſt non valent, neque prius debent valere: ſi prius, etiam poſt.

24 *an ſententias diuidi, an iri*) Caue putes haec eſſe membra disiuncta: ἢ *an* per anaphoran poſita non aliam vim habet, quam ſi ita dediſſet Plinius, *An ſententias diuidi, ET iri in ſingulas oportuerit*; Hoc enim eſt diuidere ſententias, ſi non in duas coniunctim itur, ſed in ſingulas. *Malebat Cortius pro poſteriori *an* legi *ac*: quod eodem redit.

Quemadmodum obtinui?) *Capitalis emendatio e Mediceo libro prolata a Cortio. Reliqui, *An poſtulare debuerim, an abſtinere, quemadmodum: abſtinuit is, qui vltimum -- cenſebat, Neſcio an iure* &c. Quae ab editoribus ita informata puto, cum ſemel pro *obtinui* irrepſiſſet *abſtinuit*. Plinianum eſt ita interrogare, & ſibi reſpondere, Vid. 3, 9, 2. 6, 2, 1. 6, 23, 1. 6, 29, 1 ſq. 9, 17, 2. Vel proponere quaedam deinde repetenda, vt mox 8, 18, 6 vt 9, 16, 1 &c. Mediceus liber etiam verba *an abſtinere* omittit. Seruauimus ea, cum quod ſenſum non incommodum habere poſſint; ſubaudire enim licet, *abſtinere a poſtulando*: tum quod inde poteſt intelligi, vnde illud *abſtinuit* pro *obtinui* irrepſerit.

25 quam in duabus ſingulis, erant. Tum illi quoque, qui auctoritate eius trahebantur, tranſeunte illo, deſtituti, reliquerunt ſententiam ab ipſo auctore deſertam, ſequutique ſunt quaſi transfugam, quem ducem
26 ſequebantur. Sic ex tribus ſententiis duae factae; tenuitque ex duabus altera, tertia expulſa, quae quum ambas ſuperare non poſſet, elegit, ab vtra vinceretur. Vale.

XV. C. PLINIVS IVNIORI SVO S.

Non habenti quod legas in vineis, legendos mittis libros.

Oneraui te tot pariter miſſis voluminibus. Sed oneraui primum, quia exegeras; deinde, quia ſcripſeras tam graciles iſtic vindemias eſſe, vt plane ſcirem tibi vacaturum (quod vulgo dicitur) librum
2 legere. Eadem ex meis agellis nuntiantur. Igitur mihi quoque licebit ſcribere, quae legas, ſit modo, vnde chartae emi poſſint: quae ſi ſcabrae bibulaeue ſint, aut non ſcribendum, aut neceſſario, quidquid ſcripſerimus boni maliue, delebimus. Vale.

XVI.

15, 1 *quod vulgo dicitur*) prouerbium igitur tum inter ſcholaſticos homines vſitatum fuiſſe debet, de gracili vindemia, ex ambiguitate verbi *legere* tractum, nempe tale, Librum vna ferendum eſſe in vindemiam, vt ſi vuae non ſint, ſit tamen liber qui *legi* poſſit.

2 *delebimus*) Etiam hic luſus in verbo eſt, qui in bibula ac ſpongioſa nimis & ſcabra charta ſcribit, ille diffluentibus literis delere potius & lituras facere quam ſcribere videtur.

16, 1 iam

XVI. C. PLINIVS PATERNO SVO S.

De morbis & morte seruorum queritur, additis solatiis.

Confecerunt me infirmitates meorum, mortes etiam, & quidem iuuenum. Solatia duo, nequaquam paria tanto dolori, solatia tamen: vnum facilitas manumittendi (videor enim non omnino immaturos perdidisse, quos iam liberos perdidi) alterum, quum permitto seruis quoque quasi testamenta facere, eaque, vt legitima, custodio. Man- 2
dant rogantque, quod visum: pareo vt iussus. Diuidunt, donant, relinquunt, duntaxat intra domum. Nam seruis respublica quaedam & quasi ciuitas domus est. Sed quamquam his solatiis adquiescam, 3
debilitor & frangor eadem illa humanitate, quae me, vt hoc ipsum permitterem, induxit. Non ideo tamen velim durior fieri, nec ignoro, alios huiusmodi casus nihil amplius vocare, quam damnum; eoque

16, 1 *iam liberos*) Propediem manumittendos, qua re non modo damnum minuitur; sed illa humanissima exoritur consolatio, vicem illis pro suis meritis redditam.

2 *pareo vt iussus. Diuid.*) * Etiam hic locus Mediceo libro sanitatem debet. Alii, *pareo ocius. Suis diuidunt.*

quasi ciuitas) Cum alias *caput* non habeat seruus, nec vllam ciuilis iuris communionem, ac proinde nec facere testamentum, nec percipere ex alio testamento quidquam, quod suum sit, possit, cum ipse sit domini.

3 *alios - damnum*) Cum moritur seruus, illud modo computant, quanti fuerit, quanti emi alius aeque bonus possit? amicitiae, & ex consuetudine suauitatis, rationem nullam habent. Tangit autem Catonem maiorem, *Sapientem* dictum, cuius erga seruos vetulos vel morbosos inhumanitas, quam etiam in libello de re rustica c. 2 testatam reliquit, tum ab aliis, tum a Plutarcho praesertim, reprehenditur. Vid. p. 333 Bryani, * vbi non τὸ ἄγχυ ἀγεννὲς, sed τὸ ἄγαν ἀτενὲς, non *humilitatem* & *ignauiam*, sed *austeritatem seueritatemque* nimi-

coque ſibi magnos homines & ſapientes videri. Qui an magni ſapientesque ſint, neſcio: homines non
4 ſunt. Hominis eſt enim adfici dolore, ſentire; reſiſtere tamen, & ſolatia admittere, non ſolatiis non
5 egere. Verum de his plura fortaſſe, quam debui, ſed pauciora, quam volui. Eſt enim quaedam etiam dolendi voluptas: praeſertim ſi in amici ſinu defleas, apud quem lacrumis tuis vel laus ſit parata, vel venia. Vale.

XVII. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Exundationem Tiberis & Anienis narrat, rogans vt ſibi nuntietur, ſi quid ſimile in aliis praediis accidiſſet.

Num iſtic quoque immite &* turbidum caelum? Hic aſſiduae tempeſtates, & crebra diluuia. Tiberis alueum exceſſit, & demiſſioribus ripis alte
2 ſuperfunditur. Quamquam foſſa, quam prouidentiſſimus imperator fecit, exhauſtus, premit valles, innatat campis; quaque planum ſolum, pro ſolo cernitur. Inde, quae ſolet flumina accipere, & permiſta deuehere, velut obuius retro cogit; atque ita alienis aquis operit agros, quos ipſe non tangit.
3 Anio, delicatiſſimus amnium, ideoque adiacentibus villis velut inuitatus retentusque, magna ex parte

nimiam, obiici Catoni, alias obſeruauimus.

5 *dolendi voluptas*) Pulchre huc aduocarunt illud Ouid. Triſt. 4, 3, 37 *Eſt quaedam flere voluptas: Expletur lacrumis egeriturque dolor.*

17, 2 *retro cogit*) * Aeque elegans eſt, quod ex Mediceo dedit Cortius, *ſiſtere cogit.* Sic paullo poſt habet, *ſe ſuper ruinas eiecit*, pro aliorum *euexit.* Haec talia ſunt, vt, quod praeferam, non inueniam, ac proinde ex interdicto *vti poſſidetis*, interim agere ſtatuerim.

4 *tem-*

te nemora, quibus inumbratur, fregit & rapuit.
Subruit montes, & decidentium mole pluribus lo-
cis clausus, dum amissum iter quaerit, impulit te-
cta, ac se super ruinas euexit atque extulit. Vide- 4
runt hi, quos excelsioribus terris illa tempestas non
deprehendit, alibi diuitum apparatus, & grauem
supellectilem, alibi instrumenta ruris: ibi boues, a-
ratra, rectores; hic soluta & libera armenta; atque
inter haec arborum truncos, aut villarum trabes
[atque culmina] varie lateque fluitantia. Ac ne illa 5
quidem loca malo vacauerunt, ad quae non adscen-
dit amnis. Nam pro amne imber assiduus, & de-
iecti nubibus turbines: proruta opera, quibus pre-
tiosa rura cinguntur: quassata atque etiam decussa
monimenta. Multi eiusmodi casibus debilitati, ob-
ruti, obtriti, & aucta luctibus damna. Ne quid si- 6
mile istic, pro mensura periculi, vereor: teque ro-

4 *tempestas non depreh.*) *Deprehendere* esse opprimere, tanquam in decipula, ante obseruatum ad 8, 14, 3. Quosdam *excelsioribus locis* h. e. propter id ipsum, quod excelsioribus in locis versarentur, non oppressit tempestas. Hi obseruare aliorum strages & narrare possunt. * Seruanda nempe omnibus modis est negatiua particula, quam male omittit liber Mediceus, etiam in voce *qui* pro *quos* posita vitiosus.

atque culmina) * Absunt a quibusdam codicibus haec verba.

opera, quibus pretiosa) Aggeres, quibus arbores impositae, maceriae, sepes, de quibus rustici mei v. g. Varro 1, 14. * Volebam aliquando transpositis verbis duobus *pretiosa* iungere cum *operibus*; sed quo pretiosiora sunt rura, tanto plus in septa earum impendi verisimile est.

5 *monimenta*) Non sepulcrorum modo, sed alia etiam publica opera. Videtur Plinius cogitasse secundam oden Horatii, vbi Tiberis it *deiectum monimenta regis* &c.

6 *pro mensura periculi*) Intelligit, puto, analogiam & proportionem quandam. Si hic circa Anienis ac Tiberis confluentes, hoc est, in Latio, tanta dilu-

go, si nihil tale est, quam maturissime solicitudini meae consulas: sed &, si tale, id quoque nunties. Nam paruulum differt, patiaris aduersa, an exspectes: nisi quod tamen est dolendi modus, non est timendi. Doleas enim, quantum scias accidisse; timeas, quantum possit accidere. Vale.

XVIII. C. PLINIVS RVFINO SVO S.

Domitium Tullum laudat, qui moribus caetera non probatissimis, testamentum fecerat honestissimum, posthabitis captatoribus, & scriptis vnice, quos pietas iubebat.

Falsum est nimirum, quod creditur vulgo, testamenta hominum speculum esse morum: quum
Domitius Tullus longe melior apparuerit morte,
2 quam vita. Nam, quum se captandum praebuisset, reliquit filiam heredem, quae illi cum fratre communis, quia genitam fratre adoptauerat. Prosequutus est nepotes plurimis iucundissimisque legatis; prosequutus etiam pronepotem. In summa, omnia pietate plenissima; ac tanto magis, quoniam
3 inexspectata sunt. Ergo varii tota ciuitate sermones: alii fictum, ingratum, immemorem loquuntur, seque ipsos, dum insectantur illum, turpissimis confessionibus produnt, vt qui de patre, auo, pro-

diluuia, quanta *istic*, vbi tu es, Macrine; locis humilioribus, diluuio magis alias obnoxiis, &c. forte in Transpadanis, ad Larium lacum, vbi praedia habuisse nostrum constat.

18, 2 se captandum praeb.) Admisisset blanditias, munera, obsequia, heredipetarum, quibus in testamentum illius irrepere conabantur. Fecit itaque Domitius, quod Coranus ille apud Horatium Sat. 2, 5, 55 sq. quod senes plures in Luciani Dialogis mortuorum, verbo, *coruos delusit hiantes.*

3 *vt qui de patre*) Speciem habuissent querelae delusorum capta-

proauo, quasi de orbo, querantur: alii contra hoc i-
psum laudibus ferunt, quod sit frustratus improbas
spes hominum: quos sic decipere, pro moribus
temporum, prudentia est. Addunt etiam, non
fuisse ei liberum, alio testamento mori; neque enim
reliquisse opes filiae, sed reddidisse, quibus auctus
per filiam fuerat. Nam Curtilius Mancia, pero- 4
sus generum suum Domitium Lucanum (frater est
Tulli) sub ea conditione filiam eius, neptem suam
instituerat heredem, si esset manu patris emissa.
Emiserat pater, adoptauerat patruus: atque ita cir-
cumscripto testamento, consors frater in patris pote-
statem, emancipatam filiam adoptionis fraude re-
uocauerat, & quidem cum opibus amplissimis. Fuit 5
alioqui fratribus illis quasi fato datum, vt diuites fie-
rent inuitissimis, a quibus facti sunt. Quin etiam
Do-

captatorum, si *orbus* decessisset, sine liberis, sine pignore, Tullus: sic enim aequum erat, eum gratias vltimo iudicio referre bene de se meritis aliis. Sed quod queruntur *de patre* filiae, *auo* nepotum, *proauo* pronepotis, qui §. 2. commemorati sunt, in eo produnt se &c. *Nimirum recepimus sine vlla mutatione Mediceam lectionem, vt plane huic loco aptam. Vulgatum adhuc, *qui de illo vti de patre, auo, proauo, quasi orbi querantur.* Quae si lectio locum habere debeat, tum *orbi* fuerint, inaudita, quantum constat, significatione, non qui liberis carent, sed *exhereditati*: quem intellectum Buchnerus quidem sibi inuenisse videtur supra 5, 1, 3. Sed nihil impedit, quin sententia cogit, vt & ibi solennis significatio obtineat; & iam contradixit ad eum ipsum locum Gronouius.

4 *circumscripto testam.*) Commento quodam, quod iuris speciem habet, eluso & frustrato. Illa circumscriptio in eo inest, quod filiam fratris, emancipari iussam, vt frui posset testamento aui sui, adoptat frater is, qui *consors* esset fratris emancipantis, h. e. in communione bonorum indiuisa cum illo viueret: hunc enim esse *consortem*, ICti docent, & Burm. ad Vell. 1, 10. Igitur quod ad ipsum rediturum erat, de bonis filiae non emancipatae, illud iam redibat, postquam emancipata quidem, sed eadem adoptata a fratre consorte erat.

5 Do-

Domitius Afer, qui illos in nomen adſumſit, reli-
quit teſtamentum ante octo & decem annos nuncu-
patum; adeoque poſtea improbatum ſibi, vt patris
6 eorum bona proſcribenda curauerit. Mira illius
aſperitas, mira felicitas horum: illius aſperitas, qui
numero ciuium excidit, quem ſocium etiam in li-
beris habuit; felicitas horum, quibus ſucceſſit in lo-
7 cum patris, qui patrem abſtulerat. Sed haec quo-
que hereditas Afri, vt reliqua cum fratre quaeſita,
transmittenda erant filiae fratris, a quo Tullus ex
aſſe heres inſtitutus, praelatusque filiae fuerat, vt
conciliaretur. Quo laudabilius teſtamentum eſt,
quod pietas, fides, pudor, ſcripſit: in quo deni-
que omnibus adfinitatibus, pro cuiusque officio, gra-
8 tia relata eſt: relata & vxori. Accepit amoeniſſi-
mas villas, accepit magnam pecuniam vxor optima
& patientiſſima: ac tanto melius de viro merita,
quanto magis eſt reprehenſa, quod nupſit. Nam
mulier natalibus clara, moribus proba, aetate decli-
uis, diu vidua, mater olim, parum decore ſequuta
matrimonium videbatur diuitis ſenis, ita perditi
morbo, vt eſſe taedio poſſet vxori, quam iuuenis
ſanus-

5 *Domitius Afer*) Profuit hic locus nobis ad interpretandum non nimis facilem locum Quinctiliani 6, 3, 92, vbi putamus huius teſtamenti mentionem fieri.

6 *ſocium in liberis*) Cuius ipſe filios adoptaſſet, vt ſ. 2 *filiam, quae illi cum fratre communis*.

7 *vt conciliaretur*) Vt filiae ſuae propitium redderet fratrem ſuum, a quo illi inſidiae metuendae erant, ſi ipſa heres eſſet; illum ipſum heredem praeterita filia inſtituit, futurum arbitratus, quod accidit, vt nec viuus inſidiaretur ſuae ex fratre nepti, cuius iam bona nemine contradicente haberet; & curaret, cum liberos ex ſe natos non haberet, vt certe poſt mortem ſuam rediret ad illam hereditas.

ſanusque duxiſſet. Quippe omnibus membris ex- 9
tortus & fractus tantas opes ſolis oculis obibat: ac
ne in lectulo quidem, niſi ab aliis, mouebatur.
Quin etiam (foedum miſerandumque dictu) dentes
lauandos fricandosque praebebat. Auditum eſt fre-
quenter ab ipſo, quum quereretur de contumeliis
debilitatis ſuae, *ſe digitos ſeruorum ſuorum quoti-*
die lingere. Viuebat tamen, & viuere volebat, 10
ſuſtentante maxime vxore; quae culpam inchoati
matrimonii in gloriam perſeuerantia verterat. Ha- 11
bes omnes fabulas vrbis. Iam ſunt venales tabulae
Tulli: exſpectatur auctio. Fuit enim tam copio-
ſus, vt ampliſſimos hortos eodem, quo emerat, die
inſtruxerit plurimis & antiquiſſimis ſtatuis. Tantum
illi pulcherrimorum operum in horreis, quae ne-
gligebantur. Inuicem tu, ſi quid iſtic epiſtola di-
gnum, ne grauare ſcribere. Nam quum aures ho- 12
minum nouitate laetentur, tum ad rationem vitae
exemplis erudimur. Vale.

XIX. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Infirmitate & mortibus ſuorum turbatus ſolatium in lite-ris quaerit, & librum emendandum mittit.

Et gaudium mihi & ſolatium in literis; nihilque tam laetum, quod his laetius; nihil tam triſte, quod

10 & viuere volebat) Non praetulit ἀποκαρτέρησιν, quod honeſtum nomen quaeſitae per inediam mortis ab iis, qui dolores morborum vel curationis perferre nollent. His, quae ad Quinctil. 8, 5, 23 dicimus, add. Tertull. Apol. cap. 46. Notum in primis exemplum Attici Corneliani: & Corellii Rufi apud noſtrum 1, 12. Cum Maecenate Tullum bene comparat Buchnerus, cuius verſiculos retulit Seneca epiſt. 101 *Debilem facito manu, Debilem pede, coxa: Tuber adſtrue gibberum, Lubricos quate dentes. Vita dum ſupereſt bene eſt. Hanc mihi vel acuta Si ſedeam cruce, ſuſtine.*

20, 4

quod non per has sit minus triste. Itaque & infirmitate vxoris, & meorum periculo, quorundam vero etiam morte turbatus, ad vnicum doloris leuamentum studia confugio; quae praestant, vt aduer-
2 sa magis intelligam, sed patientius feram. Est autem mihi moris, quod sum daturus in manus hominum, ante amicorum iudicio examinare, in primis tuo. Proinde, si quando, nunc intende libro, quem cum hac epistola accipies: quia vereor, ne ipse, vt tristis, parum intenderim. Imperare enim dolori, vt scriberem, potui; vt vacuo animo laetoque, non potui. Porro, vt ex studiis gaudium, sic studia hilaritate proueniunt. Vale.

XX. C. PLINIVS GALLO SVO S.

Miranda lacus Vadimonis.

AD quae noscenda iter ingredi, transmittere mare solemus, ea sub oculis posita negligimus: seu quia ita natura comparatum, vt proximorum incuriosi, longinqua sectemur: seu quod OMNIVM rerum cupido languescit, quum facilis occasio est: seu quod differimus tanquam saepe visuri, quod datur videre,
2 quoties velis cernere. Quacunque de caussa, permulta in vrbe nostra, iuxtaque vrbem, non oculis modo, sed ne auribus quidem nouimus: quae si tulisset Achaia, Aegyptus, Asia, aliaue quaelibet miraculorum ferax commendatrixque terra; audita,
3 perlecta, lustrataque haberemus. Ipse certe nuper, quod nec audieram ante, nec videram, audiui pariter & vidi. Exegerat prosocer meus, vt Amerina praedia sua inspicerem. Haec perambulanti mihi osten-

20, 3 *Amerina praedia*) Monet Cellarius, ea non tam ab *Ameria* vrbe dicta, quae trans Tiberim in extrema Vmbria fuit;

ostenditur subiacens lacus, nomine Vadimonis; simul quaedam incredibilia narrantur. Perueni ad ipsum. Lacus est in similitudinem iacentis rotae circumscri- 4
ptus, & vndique aequalis; nullus sinus, obliquitas nulla, omnia dimensa, paria, & quasi artificis manu, cauata & excisa. Color caeruleo albidior; viridior & pressior sulphuris: odor saporque medicatus: vis, qua fracta solidantur: spatium modicum, quod tamen sentiat ventos, & fluctibus intumescat. Nulla in 5
hoc nauis (sacer enim est) sed innatant insulae herbidae, omnes arundine & iunco tectae, quaeque alia fecundior palus, ipsaque illa extremitas lacus effert. Sua cuique figura, vt modus: cunctis margo

fuit; quam a *castello Amerino* eis flumen in Etruria, inter confluentem Naris & Falerios &c.

Vadimonis) Pronuntiationis caussa notandum a Polybio 2, 20. Ὀάδμονα λίμνην vocari, quem laudauit hic & in Geographia Cellarius, vt & Liuium 9, 39. Florum 1, 13. Senecam quaest. nat. 3, 25 qui vnius modo natantis in eo insulae mentionem facit, tum Plinium maiorem, 2, 95 qui siluam natantem in eo memorat: ad quem locum Harduinus *lago di Bessanello* hodie vocari, refert.

4 *viridior & pressior sulphuris*) Intelligo, *colore*. Nempe intermedium quendam habet colorem aqua huius lacus & mixtum, quem *caeruleum*, qui solennis aquae color est, dicere non possis; est enim *albidior* pallidiorque. Inclinat ad flauum, sed *sulphuris* colore est *viridior & pressior* h. e. obscurior, & plus ex nigro trahens, quo ipso ad caeruleum aliquantum vergit, quippe qui flauo mixtus dat viridem. Nempe sequimur lectionem Mediceam, & antiquarum editionum. Vulgata lectio, *viridiore pressior* debetur coniecturae Barthii. Praeterea ita distinguunt, *viridiore pressior: sulphuris odor, saporque medicatus: vis, qua fracta*. In qua lectione primo incommodum est, quod comparatiuus comparatiuo comparatur, *viridiore pressior*, quod vix intelligo: deinde, nisi *odor saporque* coniungantur; *que* ad sapor adiecta male respondet reliquae verborum continuationi: posuisset sane Plinius, *sulphuris odor, sapor medicatus, vis, qua fracta* &c.

5 *Sacer enim est*) Vid. 8, 8, 6.

figura vt modus) Figura pariter

go derasus, quia frequenter vel litori vel sibi illisae
terunt teruntur que. Par omnibus altitudo, par le-
uitas: quippe in speciem carinae humili radice descen-
6 dunt. Haec ab omni latere perspicitur: eadem aqua
pariter suspensa & mersa. Interdum iunctae copu-
lataeque & continenti similes sunt; interdum discor-
dantibus ventis digeruntur; nonnunquam destitutae,
7 tranquillitate, singulae fluitant. Saepe minores ma-
ioribus, velut cymbulae onerariis, adhaerescunt; sae-
pe inter se maiores minoresquae quasi cursum cer-
tamenque desumunt; rursus omnes in eundem lo-
cum appulsae, qua steterunt, promouent terram, &
modo hac, modo illac, lacum reddunt auferuntque;
ac tum demum, quum medium tenuere, non con-
8 trahunt. Constat, pecora herbas sequuta, sic in in-
sulas, vt in extremam ripam, procedere solere, nec
prius intelligere mobile solum, quam litore abrepta,
quasi illata & imposita, circumfusum vndique lacum
pauent; mox quo tulerit ventus egressa, non
magis se descendisse. sentire quam senserint ad-
scendisse. Idem lacus in flumen egeritur; quod
vbi

pariter & magnitudine, hic enim *modus* est, differunt. *Nolim tamen damnare *motus*, quod ad natatum illum & fluctuationem referri potest.

humili radice) Quae *alte* non descendit. Nam *humile* etiam *alto*, in quantum *profundum* notat, opponi, Columella ostendit, cum 4, 1, 6 *humilem positionem* vitis, quam eandem *suspensam* vocat, altae opponit, quod in Indice nostro declarauimus.

6 *destitutae*) *Destitutae* a ventis nimirum, *tranquillitate*, cum tranquillitas est: itaque incidendum curaui post vtrumque verbum, ne quis iungat.

7 *non contrahunt*) In quacunque parte litoris adhaerescant insulae, illa parte minui videtur lacus, produci & promoueri continens. Itaque tum lacus videtur maximus, cum versus centrum illius coactae insulae, ripas in circuitu relinquunt liberas. * Intempestiue igitur negationem quidam omittendam censuere.

21, 2 li-

vbi se paullisper oculis dedit, specu mergitur, alteque conditum meat: ac, si quid, ante quam subduceretur, accepit, seruat & profert. Haec tibi scripsi, quia nec minus ignota quam mihi, nec minus grata credebam. Nam te quoque, vt me, nihil aeque ac naturae opera delectant. Vale.

XXI. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Grauiora se studia distinguere lusibus, exemplo recitati poëmatum libri ostendit.

Vt in vita, sic in studiis pulcherrimum & humanissimum existimo, seueritatem comitatemque miscere, ne illa in tristitiam, haec in petulantiam procedat. Qua ratione ductus, grauiora opera lu- 2
sibus iocisque distinguo. Ad hos proferendos & tempus & locum opportunissimum elegi; vtque iam nunc adsuescerent & ab otiosis & in triclinio audiri, Iulio mense, quo maxime lites interquiescunt, positis ante lectos cathedris, amicos collocaui. Forte acci- 3
dit, vt eo die mane in aduocationem subitam rogarer: quod mihi caussam praeloquendi dedit. Sum enim deprecatus, ne quis vt irreuerentem operis argueret,

21, 2 *lites interquiescunt*) Adscribemus & nos locum Statii silu. 4, 4, 39 *Certe iam Latiae non miscent iurgia leges, (Et pacem piger annus habet, messesque reuersae) Dimisere forum.* Sunt tituli tum Pandectarum tum Codicis de Feriis. Quod paullo post de *aduocatione subita* dicit, extraordinarium quiddam fuit, & morae impatiens.

positis ante lectos cathedris) Nempe *cathedra* hic est pulpitum, quo ante lectum posito commodius scribere aliquid vel legere quis possit. Ita accipit Propertius 4, 5, 37 *posita tu scribe cathedra Quidlibet.*

3 *caussam praeloquendi*) Vbi? in iudicione, an apud audituros recitantem? Puto posterius. Parum enim decora in foro illa esset deprecatio. Sed apud priuatos amicos, quibus tanquam musicum epulum praebetur a recitatore, videtur excusa-

gueret, quod recitaturus, quamquam & amicis, &
paucis, idem iterum amicis, foro & negotiis non
abſtinuiſſem. Addidi, hunc ordinem me & in ſcriben-
do ſequi, vt neceſſitates voluptatibus, ſeria iucundis an-
teferrem, ac primum amicis, tum mihi ſcriberem.
4 Liber fuit & opuſculis varius & metris. Ita ſolemus,
qui ingenio parum fidimus, ſatietatis periculum fu-
gere. Recitaui biduo: hoc adſenſus audientium
exegit: & tamen vt alii tranſeunt quaedam, impu-
tantque, quod tranſeant; ſic ego nihil praetereo, at-
que etiam non praeterire me, teſtor. Lego enim
omnia, vt omnia emendem. Quod contingere non
5 poteſt electa recitantibus. At illud modeſtius, &
c fortaſſe reuerentius? Sed hoc ſimplicius & amanti-
us. Amat enim, qui ſe ſic amari putat, vt taedium
non pertimeſcat. Alioqui quid praeſtant ſodales, ſi
conueniunt voluptatis ſuae cauſſa? Delicatus ac ſimi-
lis ignoto eſt, qui amici librum bonum mauult audi-
6 re, quam facere. Non dubito, cupere te, pro cae-
tera mei caritate, quam maturiſſime legere hunc
adhuc muſteum librum. Leges, ſed retractatum;
quae cauſſa recitandi fuit; & tamen non nulla iam
ex eo noſti. Haec vel emendata poſtea, vel (quod
interdum longiore mora ſolet) deteriora facta, quaſi
noua

cuſationem res mereri, ſi quis voce iam in foro obtuſa, imparatus, & quaſi obiter, atque adeo *irreuerenter* ad recitandum accedat, cum exquiſita omnia & ſtudioſe parata expectent amici.

idem iterum) * Vehementer probo coniecturam Barthii, *idem interim*. Multo ſane commodius ita legeremus.

6 *longiore mora*) Ipſa *mora* quomodo fieri deteriora queant, non intelligebam: ſed referebam ad illam nimiam emendandi calumniam, & *κακιζοτεχνίαν*, qua quidam diu nimis limando, & corrigendo, ſcripta ſua perdunt & gratiam iis omnem delent: de qua dicimus ad Quinctil. 8 pr. 31 & 10, 1, 115.

noua rurfus, & refcripta cognofces. Nam, plerisque mutatis, ea quoque mutata videntur, quae manent. Vale.

XXII. C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Reprehendit quosdam, qui dare veniam, nifi fibi nefciunt.

Noftine hos, qui omnium libidinum ferui fic aliorum vitiis irafcuntur, quafi inuideant; & grauiffime puniunt, quos maxime imitantur? quum eos etiam, qui non indigent clementia vllius, nihil magis quam lenitas deceat. Atqui ego OPTIMVM & 2
emendatiffimum exiftimo, qui caeteris ita ignofcit, tanquam ipfe quotidie peccet; ita peccatis abftinet, tanquam nemini ignofcat. Proinde hoc domi, hoc 3
foris, hoc in omni vitae genere teneamus, vt NOBIS implacabiles fimus; exorabiles iftis etiam, qui dare veniam, nifi fibi, nefciunt: mandemusque memoriae, quod vir mitiffimus, & ob hoc quoque maximus, Thrafea, crebro dicere folebat; QVI VITIA ODIT, HOMINES ODIT. Fortaffe quaeris, quo commotus haec fcribam? Quidam nuper - - Sed melius 4
coram; quamquam ne tunc quidem. Vereor enim, ne id, quod improbo, infectari, carpere, referre, huic, quod cum maxime praecipimus, repugnet. Quisquis ille, qualifcunque, fileatur; quem infignire, exempli non nihil; non infignire, humanitatis plurimum refert. Vale.

 XXIII.

22, 3 *qui vitia odit*) Ita nempe, vt nulli ignofcat, cum vitiofo nemine commune quidquam fibi effe velit &c. Cum enim nufquam non vitii aliquid fit, metus eft, ne plane non aula, fed vita exeundum fit ei, qui vitia omnia ita reformidet.

23, 5

XXIII. C. PLINIVS MARCELLINO SVO S.

Obitus Auiti, cum laude ingenii morumque.

OMnia mihi ſtudia, omnes curas, omnia auoca-
menta exemit, excuſſit, eripuit dolor, quem
2 ex morte Iunii Auiti grauiſſimum cepi. Latum cla-
uum in domo mea induerat: ſuffragio meo adiutus
in petendis honoribus fuerat: ad hoc, ita me dilige-
bat, ita verebatur, vt me formatore morum, me
3 quaſi magiſtro vteretur. Rarum hoc adoleſcentibus
noſtris. Nam quotusquisque vel aetati alterius,
vel auctoritati, vt minor, cedit? Statim ſa-
piunt, ſtatim ſciunt omnia: neminem veren-
tur, imitantur neminem, atque ipſi ſibi ex-
empla ſunt. Sed non Auitus: cuius haec prae-
cipua prudentia, quod alios prudentiores ar-
bitrabatur; haec praecipua eruditio, quod di-
4 ſcere volebat. Semper ille aut de ſtudiis aliquid,
aut de officiis vitae conſulebat: ſemper ita recedebat,
vt melior factus: & erat factus vel eo, quod audi-
5 erat, vel quod omnino quaeſierat. Quod ille obſe-
quium Seruiano, exactiſſimo viro praeſtitit? quem
legatum tribunus ita & intellexit, & cepit, vt ex
Germania in Pannoniam tranſeuntem, non vt com-
milito, ſed vt comes adſectatorque ſequeretur. Qua
indu-

23, 5 *& intellexit & cepit*) Poſterius verbum ita omnino interpretandum videtur, vt aliquid a priore diuerſum ſignificet, hoc nempe, deuinxit ſibi humanitate ſua Seruianum, vt Cornelianus Alcibiades Pharnabazum *ſua cepit humanitate* 7, 9, 3.

industria, qua modestia quaestor consulibus suis (& plures habuit) non minus iucundus & gratus, quam vsui fuit? Quo discursu, qua vigilantia, hanc ipsam aedilitatem, cui praereptus est, petiit? Quod vel maxime dolorem meum exulcerat. Obuersantur 6
oculis cassi labores, & infructuosae preces, & honor quem meruit tantum. Redit animo ille latus clauus in penatibus meis sumtus: redeunt illa prima, illa postrema suffragia mea, illi sermones, illae consultationes. Adficior adolescentia ipsius, adficior ne- 7
cessitudinum casu. Erat illi grandis natu parens; erat vxor, quam ante annum virginem acceperat; erat filia, quam paullo ante sustulerat. Tot spes, tot gaudia dies vnus in diuersa conuertit. Modo 8
designatus aedilis, recens maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, viduam vxorem, filiam pupillam, ignaramque patris, reliquit. Accedit lacrimis meis, quod absens, & impendentis mali nescius, pariter aegrum, pariter decessisse, cognoui, ne grauissimo dolori timore consuescerem. In 9
tantis tormentis eram, quum scriberem haec, scriberem sola. Neque enim nunc aliud aut cogitare aut loqui possum. Vale.

8 *ignaramque patris*) *Inferunt alii & ipse Mediceus liber *ignaram aui*, quod potest facere ad calamitatem puellae huius augendam, cui nec in auo praesidium, qui alias patris mortui vices solent subire.

XXIV. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Maximum, ad Achaiam ordinandam missum, admonet, vt antiquitatis reuerentia humaniter ciuitates tractet.

Amor in te meus cogit, non vt praecipiam (neque enim praeceptore eges) admoneam tamen, vt, quae scis, teneas & obserues, aut scias melius.
2 Cogita, te missum in prouinciam Achaiam, illam veram & meram Graeciam, in qua primum humanitas, literae, etiam fruges, inuentae esse creduntur; missum ad ordinandum statum liberarum ciuitatum, id est, ad homines maxime homines, ad liberos maxime liberos, qui ius a natura datum virtute, meritis, amicitia, foedere denique, & religione tenuerunt. Reuerere conditores deos, nomina
3 deorum. Reuerere gloriam veterem, & hanc ipsam senectutem, quae in homine venerabilis, in vrbibus sacra est. Sit apud te honor antiquitati, sit ingentibus

24, 2 *prouinciam Achaiam*) Latius patere Achaiae nomen, & cum tota Peloponeso Atticam etiam & vicinas insulas complecti, hic quoque obseruarunt viri docti.

homines maxime homin.) *Homines maxime homines* sunt ad humanitatem literis & consuetudine exculti: *liberi maxime liberi*, qui naturalem libertatem contra vim externam Persarum & Macedonum, internamque tyrannorum strenue legibus & armis tuiti sunt. * Nempe sic elegantissime Mediceus liber. Repetitio vocis *maxime* fecit, vt ea semel cum proximis aliquot verbis omitteretur.

nomina deor.) Quae vrbes ipsae praeferunt vt *Athenae τῆς Ἀθηνᾶς* siue Palladis, tot *Apolloniae*, *Heracleae* &c. quam in tot aris, sub tot statuis, monumentisque leguntur. * Sequimur hic quoque Mediceam fidem. *Numina Deorum* plerique editi, quae cum a Diis non differrent, *nomina heroum* voluit Gronouius.

3 *nihil*

tibus factis, sit fabulis quoque. Nihil ex cuiusquam dignitate, nihil ex libertate, nihil etiam ex iactatione decerpseris. Habe ante oculos, hanc esse 4
terram, quae nobis miserit iura, quae leges non victa acceperit, sed petentibus dederit; Athenas esse, quas adeas; Lacedaemonem esse, quam regas: quibus reliquam vmbram, & residuum libertatis nomen eripere, durum, ferum, barbarumque est. Vides a medicis, quamquam in aduersa valetudine 5
nihil serui ac liberi differant, mollius tamen liberos clementiusque tractari. Recordare, quid quaeque ciuitas fuerit; non vt despicias, quod esse desierit. Absit superbia, asperitas. Nec timueris contemtum. An contemnitur, qui imperium, qui fasces 6
habet, nisi qui humilis, & sordidus, & qui se primus ipse contemnit? MALE vim suam potestas aliorum contumeliis experitur: MALE terrore veneratio adquiritur; longeque VALENTIOR amor ad obtinendum quod velis, quam timor. Nam timor abit si recedas; manet amor: ac sicut ille in odium, hic in reuerentiam vertitur. Te vero et- 7
iam atque etiam (repetam enim) meminisse oportet officii tui titulum, ac tibi ipsi interpretari, quale quantumque sit ordinare statum liberarum ciuitatum. Nam quid ordinatione ciuilius? Quid liber- 8
tate

Aa 4

3 nihil ex iactatione) Patere illos ineptire, & magni putare suas antiquitates, suorum heroum vestigia, suos artifices. Cicero de tali re in Verr. 4, 56 *Nimium fortasse haec illi mirentur atque efferant. Esto. Verumtamen honestius est* &c.

4 leges - dederit) Respicit ad notam XII tabularum historiam, traditam a Liuio 3, 31 extr. Totum autem hunc locum de Graeciae Europeae laudibus & reuerentia eodem fere modo tractat Cic. pro Flacco c. 26.

10 non

tate pretioſius? Porro quam turpe, ſi ordinatio euerſione, libertas ſeruitute mutetur? Accedit, quod tibi certamen eſt tecum: onerat te quaeſturae tuae fama, quam ex Bithynia optimam reuexiſti: onerat teſtimonium principis: onerat tribunatus, praetura, atque haec ipſa legatio, quaſi praemium, da-
9 ta. Quo magis nitendum eſt, ne in longinqua prouincia, quam ſuburbana; ne inter ſeruientes, quam liberos; ne ſorte, quam iudicio miſſus; ne rudis & incognitus, quam exploratus probatusque; humanior, melior, peritior fuiſſe videaris: quum ſit alioqui, vt ſaepe audiſti, ſaepe legiſti, MVLTO de-
10 formius amittere, quam non adſequi laudem. Haec velim credas, (quod initio dixi) ſcripſiſſe me admonentem, non praecipientem; quamquam praecipientem quoque. Quippe non vereor, in amore ne modum exceſſerim. Neque enim periculum eſt, ne ſit nimium, quod eſſe maximum debet. Vale.

10 non vereor, in amore) Si omnino peccatum a me ſit, quod praecipere tibi auſus ſum: at illud in eo fuerit peccatum, quod in amore modum exceſſi. Iam vero *modum* excedere in amore nemo poteſt.

LIBER

LIBER IX.

I. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Maximum hortatur, vt libros, contra Plantam viuum compositos, festinet edere, ne post mortem eius inchoasse videatur.

Saepe te monui, vt libros, quos vel pro te, vel in Plantam, immo & pro te & in illum (ita enim materia cogebat) composuisti, quam maturissime emitteres: quod nunc praecipue, morte eius audita, & hortor, & moneo. Quamuis enim le- 2
geris multis, legendosque dederis, nolo tamen quemquam opinari, defuncto demum inchoatos, quos incolumi eo peregisti. Salua sit tibi constan- 3
tiae fama. Erit autem, si notum aequis iniquisque fuerit, non post inimici mortem scribendi tibi natam esse fiduciam, sed iam paratam editionem morte praeuentam. Simul vitabis illud,

ὀυχ ὁσίη φθιμένοισιν.

Nam quod de viuente scriptum, de viuente recita- 4
tum est, in defunctum quoque, tanquam viuentem adhuc, editur, si editur, statim. Igitur, si 5
quid aliud in manibus, interim differ: hoc perfice,

1, 3 Οὐχ ὁσίη) Ex Odyss. X, 412 Οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι * Secutus sum Mediceum & optimos quosque libros cum Cortio. Ex memoria laudauit Plinius locum, &, vt solent in notis versibus, abrupte.

quod nobis, qui legimus olim, absolutum videtur: sed iam videatur & tibi; cuius cunctationem nec res ipsa desiderat, & temporis ratio praecidit. Vale.

II. C. PLINIVS SABINO SVO S.

Longas & crebras epistolas flagitanti, excusat se, quod materia deficiat.

Facis iucunde, quod non solum plurimas epistolas
meas, verum etiam longissimas, flagitas: in
quibus parcior fui, partim quia tuas occupationes
verebar, partim quia ipse multum distringebar ple-
rumque frigidis negotiis, quae simul & auocant ani-
2 mum & comminuunt. Praeterea nec materia plu-
ra scribendi dabatur. Neque enim eadem nostra
conditio, quae M. Tullii, ad cuius exemplum nos
vocas. Illi enim & copiosissimum ingenium, &
ingenio qua varietas rerum, qua magnitudo, lar-
3 gissime suppetebat. Nos quam angustis terminis
claudamur, etiam tacente me, perspicis: nisi for-
te volumus scholasticas tibi, atque (vt ita dicam)
4 vmbraticas literas mittere. Sed nihil minus aptum
arbitramur, quum arma vestra, quum castra,
quum denique cornua, tubas, sudorem, pul-
5 uerem, soles cogitamus. Habes, vt puto, iustam
excusationem: quam tamen dubito, an tibi probari
velim. Est enim summi amoris, negare veniam
breui-

5 *absolutum-vid. & tibi*) Qui recitante te audiuimus Anti-Plantam tuum, absolutum & perfectum iudicauimus. Itaque noli tu cunctari, & calumniari tanquam imperfectum opus, diutius premendum, ac domi continendum, dum perpoliatur.

2, 5 *an tibi probari vel.*) Vt eam accipias, eaque contentus, in posterum non postules epistolas vel plures vel longiores.

3, 2 ima-

breuibus epistolis amicorum, quamuis scias illis constare rationem. Vale.

III. C PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Bonam mansuramque famam omnibus aliis rebus anteponit.

Alius alium, ego beatissimum existimo, qui bonae mansuraeque famae praesumtione perfruitur, certusque posteritatis cum futura gloria viuit. Ac mihi nisi praemium aeternitatis ante oculos, pingue illud altumque otium placeat. Etenim omnes 2 homines arbitror oportere aut immortalitatem suam aut mortalitatem cogitare: & illos quidem contendere, eniti; hos quiescere, remitti, nec breuem vitam caducis laboribus fatigare: vt video multos, misera simul & ingrata imagine industriae, ad vilitatem sui peruenire. Haec ego tecum, quae quo- 3 tidie mecum, vt desinam mecum, si dissenties tu: quamquam non dissenties, vt qui semper clarum aliquid & immortale mediteris. Vale.

IV. C.

3, 2 imagine - peruenire) Praeclare interpretatur Gronouius: Stultis occupationibus, vana specie diligentiae, iactando sese, & in vanum laborando, hoc assequi, vt leuiores & peiores habeantur, quam si quieuissent: sibique ipsi exprobrent stultitiam, qui in rebus inanibus, qualem putant ipsi gloriam, ita elaborent. Nempe *vilitas sui* conscientiae bonae famae opposita est: qui sibi ipse vilis & contemtibilis videtur, quid de aliorum iudiciis expectabit?

3: clarum - - mediteris) * Vtrumque e bonis libris apud Cortium: licet ille prius tantum receperit. Vulg. *praeclarum - meditaris.*

4, 1 im-

IV. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Excusat orationem, quam mittit, tanquam in vniuersitate longissimam, breuissimam in partibus.

Vererer, ne immodicam orationem putares, quam
cum hac epistola accipies, nisi esset generis e-
ius, vt saepe incipere, saepe desinere videatur. Nam
singulis criminibus singulae velut caussae continen-
2 tur. Poteris ergo, vndecunque inceperis, vbicun-
que desieris, quae deinceps sequentur, & quasi in-
cipientia legere, & quasi cohaerentia; meque in v-
niuersitate longissimum, breuissimum in partibus
iudicare. Vale.

V. C. PLINIVS TIRONI SVO S.

Aequitate Tironis erga prouinciales laetatur.

Egregie facis (inquiro enim, & perseuere) quod
iustitiam tuam prouincialibus multa humanita-
te commendas: cuius praecipua pars est, honestis-
simum quemque complecti, atque ita a minoribus
2 amari, vt simul a principibus diligare. Plerique
autem, dum verentur, ne gratiae potentium nimi-
um impertiri videantur, sinisteritatis atque etiam
3 malignitatis famam consequuntur. A quo vitio tu
longe recessisti, scio: sed temperare mihi non pos-
sum,

4, 1 *immodicam oration.*) Eam forte, de qua supra 3, 9.

5, 1 *& perseuere*) * Vehementer mihi, vt olim Thomasio Cellarioque, placet Boxhorniana lectio, quae in parenthesi includit haec verba: *Inquiro enim, & perseuere* intell. inquire, vt in rem, quam scire mea magni interest. Alii (*inquiro enim & perseuero*) Alii in quibus & Cortius; (*inquiro enim*) *& perseuera.*

3 *longe recessisti*) Quin si totam epistolam inspicias, videtur subaccusare Tironem suum

ſum, quo minus laudem, ſimilis monenti, quod eum modum tenes, vt diſcrimina ordinum dignitatumque cuſtodias: quae ſi confuſa, turbata, permiſta ſint, nihil eſt ipſa aequalitate inaequalius. Vale.

VI. C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Ridet vanitatem Circenſium ludorum, & illorum tempus ſtudiis impendit.

Omne hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundiſſima quiete transmiſi. *Quemadmodum*, inquis, *in vrbe potuiſti?* Circenſes erant; quo genere ſpectaculi ne leuiſſime quidem teneor. Nihil nouum, nihil varium, nihil quod non ſemel ſpectaſſe ſufficiat. Quo magis miror, tot millia viro- 2
rum tam pueriliter identidem cupere currentes equos, inſiſtentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, eſſet ratio non nulla: nunc fauent panno, pannum amant: & ſi in ipſo curſu, medioque certamine, hic color illuc, ille huc transferatur; ſtudium fauorque tranſibit, & repente agitatores illos, equos illos, quos procul noſcitant, quorum clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta auctoritas in vna viliſſima tunica. Mitto apud vul- 3
gus, quod vilius tunica eſt; ſed apud quosdam graues homines: quos ego quum recordor, in re inani,

um Plinius, quod in hanc partem aliquantum propendeat.

6, 2 fauent panno) Cuius i. e. veſtimenti diuerſis coloribus diſtinctae ſunt factiones Circi, in *Venetam* ſ. caeruleam, *Praſinam* ſ. viridem, & *Ruſſatam* ſ. rubram, atque *Albam*: de quibus locus claſſicus Caſſiodori Var. 3, 51. Add. Iac. Gothofr. ad l. 10 C. Theod. de equis curulibus.

7, 1 *ra.*

ani, frigida, assidua, tam insatiabiliter desidere, capio aliquam voluptatem, quod hac voluptate non
4 capiar. Ac per hos dies libentissime otium meum in literis colloco, quos alii otiosissimis occupationibus perdunt. Vale.

VII. C. PLINIUS ROMANO SVO S.

Villas suas ad Larium lacum, & in iis aedificationes describit.

Aedificare te scribis: bene est: inueni patrocinium. Aedifico enim iam ratione, quia tecum. Nam hoc quoque non dissimile, quod ad mare tu,
2 ego ad Larium lacum. Huius in litore plures villae meae, sed duae vt maxime delectant, ita exercent. Altera imposita saxis, more Baiano, lacum prospicit: altera, aeque more Baiano, lacum tan-
3 git. Itaque illam, tragoediam; hanc, appellare comoediam soleo: illam, quod quasi cothurnis, hanc quod quasi socculis, sustinetur. Sua vtrique amoenitas, & vtramque possidenti ipsa diuersitate
4 iucundior. Haec lacu propius, illa latius vtitur: haec vnum sinum molli curuamine amplectitur, illa editissimo dorso duos dirimit: illic recta gestatio longo limite super litus extenditur, hic spatiosissimo xysto leuiter inflectitur: illa fluctus non sentit, haec frangit: ex illa possis despicere piscantes, ex hac ipse piscari,

7, 1 *ratione, quia tecum*) Nempe tuum mihi exemplum pro ratione est.

2 *more Baiano*) *Baiarum* enim amoenitas ita nota, ita celebrata omnibus, vt exemplum & nomen praeberent aliis. Nam, quod ait diues apud Horatium epist. 1, 1, 83 *Nullus in orbe sinus Baiis praelucet amoenis.*

9, 1 ca-

piſcari, hamumque e cubiculo, ac paene etiam lectulo, vt e nauicula, iacere. Hae mihi cauſſae vtrique, quae deſunt, adſtruendi, ob ea quae ſuperſunt. Etſi quid ego rationem tibi? apud quem pro ratione erit, idem facere. Vale.

VIII. C. PLINIVS AVGVRINO SVO S.

Laudatus ab Augurino, laudare eum veretur, & tamen laudat.

Si laudatus a te laudare te coepero, vereor, ne non tam proferre iudicium meum, quam referre gratiam videar. Sed, licet videar, omnia ſcripta tua pulcherrima exiſtimo; maxime tamen illa, quae de nobis. Accidit hoc vna eademque de cauſſa. Nam & tu, quae de amicis, optime ſcribis; & ego, quae de me, vt optima, lego. Vale.

IX. C. PLINIVS COLONI SVO S.

Fidem Colonis erga defunctum amicum laudat, praeſertim quod dignus ille fuerat.

Vnice probo, quod Pompeii Quinctiani morte tam dolenter adficeris, vt amiſſi caritatem deſiderio extendas; non vt plerique, qui tantum viuentes amant, ſeu potius amare ſe ſimulant, ac ne ſimulant quidem, niſi quos florentes vident. Nam miſerorum, non ſecus ac defunctorum, obliuiſcuntur. Sed tibi perennis fides, tantaque in amore conſtantia, vt finiri, niſi tua morte, non poſſit. Et,

9, 1 *caritatem deſid. ext.*) Deſiderium effectus, quin ſpecies vel pars caritatis: Qui deſiderat defunctum, ille ſe amare nondum deſiiſſe oſtendit, producitque adeo & *extendit caritatem.*

2 Et, Hercule, is fuit Quinctianus, quem diligi deceat exemplo ipsius. Felices amabat, miseros tuebatur, desiderabat amissos. Iam illi quanta probitas in ore? quanta in sermone cunctatio? quam pari libra grauitas comitasque? quod studium literarum? quod iudicium? qua pietate cum dissimillimo patre viuebat? quam non obstabat illi, quo minus vir optimus videretur, quod erat optimus filius? Sed
3 quid dolorem tuum exulcero? Quamquam sic amasti viuentem, vt haec audire potius, quam de illo sileri velis: a me praesertim, cuius praedicatione putas vitam eius ornari, memoriam prorogari, ipsamque illam, qua est raptus, aetatem posse restitui. Vale.

X. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Quod studiis & venationi non conueniat, illa sola in secessu tractari significat.

Cupio praeceptis tuis parere; sed aprorum tanta penuria est, vt Mineruae & Dianae, quas ais pari-

2 *probitas in ore*) Pudor, qui facile erubescat, & illum virtutis colorem ostendat. Eodem pertinet *cunctatio in sermone*, quam parit hinc verecundia, hinc λογισμὸς ille, qui ὄκνον φέρει, vt supra 4, 7, 3. Impudentis & stupidi simul hominis est effutire quidquid in buccam venerit. Itaque *pressa & decora cunctatio* laudatur etiam, 1, 22, 3.

cum dissimillimo patre) Est *Afranius Quinctianus* inter C. Pisonis coniuratos apud Tac. A. 15, 49 extr. *Senatorii ordinis, mollitia corporis infamis, & a Nerone probroso carmine diffamatus.* Hunc esse Quinctiani hic laudati patrem, non immerito suspicatus iam est Catanaeus.

optimus filius) Qui malum etiam patrem reuereretur & defenderet.

10, 1 *praeceptis tuis*) Cum tale quid praeceperit Tacito Plinius ipse supra 1, 6 extr. hinc colligit Catanaeus, hanc esse Taciti, ad superiorem respondentis.

pariter colendas, conuenire non possit. Itaque 2
Mineruae tantum seruiendum est; delicate tamen,
vt in secessu, & aestate. In via plane non nulla le-
uiora, statimque delenda, ea garrulitate, qua ser-
mones in vehiculo seruntur, extendi. His quaedam
addidi in villa, quum aliud non liberet. Itaque po-
emata quiescunt; quae tu inter nemora & lucos
commodissime perfici putas. Oratiunculam vnam 3
& alteram retractaui; quamquam id genus operis
inamabile, inamoenum, magisque laboribus ruris,
quam voluptatibus simile. Vale.

XI. C. PLINIVS GEMINO SVO S.

Materiam scribendi promittit rogatus, & sua scripta trans Alpes legi laetatur.

Epistolam tuam iucundissimam recepi; eo maxi-
me, quod aliquid ad te scribi volebas, quod li-
bris inseri posset. Obueniet materia, vel haec ipsa
quam monstras, vel potior alia. Sunt enim in hac
offendicula nonnulla; circumfer oculos, & occur-
rent. Bibliopolas Lugduni esse non putabam: ac 2
tanto libentius ex literis tuis cognoui venditari libel-
los

tis. Sed probabile non est, vnam modo adoptatam alienam epistolam a Plinio. Quid prohibet, a Tacito admonitum Plinium suorum ipsius praeceptorum, cui hic respondeat? Quid impedit, scholasticam esse, & exercitationis modo caussa scriptam, hanc pariter epistolam, & multas alias? Et vbinam in laudata epistola aliquid de eo, quod hic L. 2 dicitur, *inter nemora & lucos commodissime perfici poëmata?*

2 in via) In qua serio studere solebat nostri auunculus. vid. 3, 5, 15.

extendi) Respicit hoc verbum vberem illam & luxuriantem scribendi rationem, quam *garrulitatem* etiam vocat. Sic Stat. Silu. 5, 3, 22 *modos Arati extendere* est vel simpliciter continuare, vt plures fiant versus Aratei, vel paraphrasi vberiore declarare.

los meos, quibus peregre manere gratiam, quam in vrbe collegerint, delector. Incipio enim satis absolutum existimare, de quo tanta diuersitate regionum discreta hominum iudicia consentiunt. Vale.

XII. C. PLINIVS IVNIORI SVO S.

Quaedam filiis remittenda, nec semper vtendum seueritate, exemplo monet.

Castigabat quidam filium suum, quod paullo sumtuosius equos & canes emeret. Huic ego, iuuene digresso, *Heus tu, nunquamne fecisti, quod a patre corripi posset? Fecisti, dico? Non interdum facis, quod filius tuus, si repente pater ille, tu filius, pari grauitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur? Non hic in illo sibi, in hoc*
2 *alius, indulget?* Haec tibi admonitus immodicae seueritatis exemplo, pro amore mutuo, scripsi, ne quando tu quoque filium tuum acerbius duriusque tractares. Cogita & illum puerum esse, & te fuisse: atque ita hoc, quod es pater, vtere, vt memineris, & hominem esse te, & hominis patrem. Vale.

XIII. C. PLINIVS QVADRATO SVO S.

Quae circa Heluidii vltionem egerit, pertuleritque, ordine renarrat.

Quanto studiosius intentiusque legisti libros, quos de Heluidii vltione composui; tanto impensius postulas, vt perscribam tibi, quaeque extra libros, quaeque circa libros, totum denique ordinem

rei,

12, 1 *equos & canes*) Delicias iuuentutis, quae *gaudet equis, canibusque* &c. Querelas patrum de filiorum ἀπειροφιλ[illegible] eleganter proponit in Pluti principio Aristophanes.

13, 1 *de Heluidii vltione*) De quibus supra 7, 30, 4.

a manus

rei, cui per aetatem non interfuisti. Occiso Domi- 2
tiano statui mecum ac deliberaui, esse magnam pul-
chramque materiam insectandi nocentes, miseros
vindicandi, se proferendi. Porro, inter multa sce-
lera multorum, nullum atrocius videbatur, quam
quod in senatu senator senatori, praetorius consu-
lari, reo iudex, manus intulisset. Fuerat alioqui 3
mihi cum Heluidio amicitia, quanta potuerat esse
cum eo, qui metu temporum nomen ingens, pa-
resque virtutes, secessu tegebat. Fuerat cum Arria
& Fannia: quarum altera, Heluidii nouerca, altera,
mater nouercae. Sed non ita me iura priuata, vt
publicum fas, & indignitas facti, & exempli ratio,
incitabat. Ac primis quidem diebus redditae liber- 4
tatis pro se quisque inimicos suos, duntaxat mino-
res, incondito turbidoque clamore postulauerant si-
mul & oppresserant: ego & modestius & constan-
tius arbitratus immanissimum reum non communi
temporum inuidia, sed proprio crimine vrgere:
quum iam satis ille primus impetus deferuisset, &
languidior in dies ira ad iustitiam redisset, quamquam
tum maxime tristis, amissa nuper vxore; mitto ad

2 *manus intulisset*) De eadem re Tacitus Agric. c. 45 *Nostrae duxere Heluidium in carcerem manus*, siue ipsum manuum ministerium intelligatur, siue quod malunt ad eum locum cum Buchnero Boxhornius, delatoris accusatorisque susceptae partes ita notentur.

3 *Arria & Fannia*) De quibus etiam 3, 11, 3. Fannia nouerca Heluidii.

4 *quisque - postulauerant*) Hanc pronominis quisque cum plurali constructionem copiose hic ex MSS. probat Cortius.

deferuisset) * Cortius ex Mediceo, *defremuisset*, quod ipsum quoque aptum huic rei esse, nemo negauerit. Sidonius, imitator Plinii, ep. 9, 9 *donec gentium concitatarum procella defremeret*. *Fremere* de indignantium vocibus & anhelitu dici, notum est.

tum maxime) Eandem vim habet,

Anteiam (nupta haec Heluidio fuerat) rogo vt ve-
niat, quia me recens adhuc luctus limine contineret.
5 Vt venit; *Deſtinatum eſt*, inquam, *mihi, maritum
tuum non inultum pati: nuntia Arriae & Fanniae*
(ab exſilio enim redierant) *conſule te, conſule illas,
an velitis adſcribi facto, in quo ego comite non egeo:
ſed non ita gloriae meae fauerim, vt vobis ſocietatem*
6 *eius inuideam.* Perfert Anteia mandata; nec illae
morantur. Opportune Senatus intra diem tertium.
Omnia ego ſemper ad Corellium retuli, quem pro-
uidentiſſimum aetatis noſtrae ſapientiſſimumque co-
gnoui. In hoc tamen contentus conſilio meo fui, veri-
tus, ne vetaret: erat enim cunctantior cautiorque.
Sed non ſuſtinui inducere in animum, quo minus il-
li eodem die facturum me indicarem, quod an fa-
cerem non deliberabam: expertus vſu, DE eo quod
deſtinaueris, non eſſe conſulendos, quibus conſultis
7 obſequi debeas. Venio in ſenatum: ius dicendi
peto: dico paulliſper maximo adſenſu. Vbi coepi
crimen attingere, reum deſtinare (adhuc tamen ſine
nomine) vndique mihi reclamari. Alius; *Sciamus,
qui ſit, de quo extra ordinem referas:* alius; *Quis
eſt ante relationem reus?* alius; *Salui ſimus, qui ſu-*
8 *perſumus.* Audio imperturbatus, interritus: tan-
tum

habet, quam *cum maxime:* quod oſtendit, laudante Cortio, Ducker. ad Flor. 2, 16, 3.

5 adſcribi facto) Subſcribenda accuſatione, quam meditatur Plinius, a qua ſubſcriptione pro accuſatore ipſo *ſubſcriptor* nonnunquam dicitur. Subſcripſiſſe feminas, indicat verbis, *nec illae morantur.*

7 ante relationem reus) Ante quam *delatum* ſit *nomen* eius, eoque *recepto*, *relatum* de illo in Senatu.

ſalui ſimus) Pauci ſuperſumus de crudelitate ſuperiorum principum, de vindictae libidine contra delatores, de qua ante ſ. 4.

9 ſenten-

tum susceptae rei honestas valet, tantumque ad fiduciam vel metum differt, nolint homines, quod facias, an non probent. Longum est omnia, quae tunc
hinc inde iactata sunt, recensere. Nouissime con- 9
sul; *Secunde, sententiae loco dices, si quid volueris.*
Permiseris, inquam, *quod vsque adhuc omnibus permisisti.* Resido: aguntur alia. Interea me quidam 10
ex consularibus amicis secreto accuratoque sermone, quasi nimis fortiter incauteque progressum, corripit, reuocat, monet, vt desistam. Adiecit etiam, *Notabilem te futuris principibus fecisti.* *Esto, inquam, dum malis.* Vix ille discesserat, rursus alter; 11
Quid audes? cur ruis? quibus te periculis obiicis? quid praesentibus confidis, incertus futurorum? Lacessis hominem iam praefectum aerarii, & breui consulem; praeterea qua gratia, quibus amicitiis fultum? Nominat quendam, qui tunc ad orientem amplissimum exercitum, non sine magnis dubiisque rumoribus, obtinebat. Ad haec ego; *Omnia praece-* 12
pi, atque animo mecum ante peregi: nec recuso, si ita casus attulerit, luere poenas ob honestissimum factum, dum flagitiosissimum vlciscor. Iam censendi 13
tempus. Dicit Domitius Apollinaris, consul designatus, dicit Fabricius Veiento, Fabius Postumius, Vectius Proculus, collega Publicii Certi, de quo agebatur, vxoris autem meae, quam amiseram, vitricus:

Bb 3 post

9 *sententiae loco*) Vid. quae diximus de hoc more ad 8, 14, 6.

permiseris) Non rogandi vel postulandi vox, vt modo f. 7. *sciamus*: sed subirati, certe iure suo nitentis, quasi dicat, Nihil ita mihi beneficii tribueris, sed ad commune senatorum ius me reuocas.

12 *omnia praecepi*) Ex Aen. 6, 105* vbi, quem ad modum hic *praecepi*, non *percepi* habent optimi quique libri.

15 *Aui-*

post hos Ammius Flaccus. Omnes Certum, nondum a me nominatum, vt nominatum defendunt: crimenque quasi in medio relictum defensione sus-
14 cipiunt. Quae praeterea dixe int, non est necesse narrare; in libris habes. Sum enim cuncta ipso-
15 rum verbis persequutus. Dicunt contra Auidius Quietus, Cornutus Tertullus. Quietus, *Iniquissimum esse, querelas dolentium excludi: ideoque Arriae & Fanniae ius querendi non auferendum: nec interesse, cuius ordinis quis sit, sed quam caussam*
16 *habeat.* Cornutus, *Datum se a consulibus tutorem Heluidii filiae, petentibus matre eius & vitrico: nunc quoque non sustinere deserere officii sui partes; in quo tamen; & suo dolori modum imponere, & optimarum feminarum perferre modestissimum adfectum: quas contentas esse, admonere senatum Publicii Certi cruentae adulationis: & petere, si poena flagitii manifestissimi remittatur, nota Certo quasi*
17 *censoria inuratur.* Tum Satrius Rufus medio ambiguoque sermone; *Puto*, inquit, *iniuriam factam Publicio Certo, si non absoluitur: nominatus est ab amicis Arriae & Fanniae, nominatus ab amicis suis.*

15 Auidius Quietus) Idem, puto, de quo supra 6, 29, 1. *Cornutus* autem *Tertullus* Collega fuit in Consulatu Plinii. vid. Pan. 90, 5.

17 Puto iniuriam) Mirum non est, si obscuritatis aliquid habeat haec oratio Satrii, quum ipse Secundus *ambiguam* appellet. Conabimur eam explicationem reddere. Cum nominatus sit Certus non quidem a Plinio (vid. §. 13.) sed ab aliis tum amicis Arriae & Fanniae, aduersariarum, tum suis; nec tamen probatum quidquam: iniuria illi fit, nisi absoluitur: haeret enim crimen non probatum. Ergo interim absoluendus videtur. Nec debemus nos Senatores solliciti esse, ne semel absolutus, si forte nocens sit, deinde damnari non possit. Hoc enim si appareat, nos qui bene de Certo sentimus, idem de illo iudicaturi sumus, quod ii, qui nocentem arbitrantur &c.

ſuis. Nec debemus ſoliciti eſſe. Idem enim nos, qui bene ſentimus de homine, iudicaturi ſumus: ſi innocens eſt, ſicuti & ſpero, & malo, donec aliquid probetur, credo poteritis abſoluere. Haec illi, quo 18
quisque ordine citabantur. Venitur ad me: conſurgo: vtor initio, quod in libro eſt: reſpondeo ſingulis. Mirum qua intentione, quibus clamoribus omnia exceperint, qui modo reclamabant. Tanta conuerſio vel negotii dignitatem, vel prouentum orationis, vel actoris conſtantiam, ſubſequuta eſt.
Finio. Incipit reſpondere Veiento: nemo patitur: 19
obturbatur, obſtrepitur: adeo quidem, vt diceret, *Rogo, Patres C. ne me cogatis implorare auxilium tribunorum.* Et ſtatim Murena tribunus, *Permitto tibi, vir clariſſime Veiento, dicere.* Tunc
quoque reclamatur. Inter moras conſul citatis no- 20
minibus & peracta diſceſſione, mittit ſenatum: ac paene adhuc ſtantem tentantemque dicere Veientonem relinquit. Multum ille de hac (ita vocitabat) contumelia, queſtus eſt Homerico verſu,

Ω̃ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί.

Non fere quisquam in ſenatu fuit, qui non me com- 21
plecteretur, exoſcularetur, certatimque laude cumularet, quod intermiſſum tamdiu morem in publicum conſulendi, ſuſceptis propriis ſimultatibus, reduxiſſem: quod denique ſenatum inuidia liberaſ-

19 auxilium tribunorum) Quorum vim meminimus comparatam eſſe, ad ſuum cuique ciuium ius contra vim iniuſtam, magiſtratuum praeſertim patriciorum, tuendum.

20 ὦ γέρον) Ιλ. Θ. 102 verba Diomedis, admonentis Neſtorem, vt, cum ſenex ipſe nimis prematur a iuuenibus, in ſuum, Diomedis, currum transeat. Indicat igitur Veiento, ſe antiquum ſenatorem in ordinem cogi a iunioribus.

sem, qua flagrabat apud ordines alios, quod seuerus in ceteros, senatoribus solis, dissimulatione quasi mu-
22 tua, parceret. Haec acta sunt absente Certo. Abfuit enim, seu tale aliquid suspicatus, siue, vt excusabatur, infirmus. Et relationem quidem de eo Caesar ad senatum non remisit: obtinui tamen, quod
23 intenderam. Nam collega Certi consulatum, successorem Certus accepit: planeque factum est, quod dixeram in fine; *Reddat praemium sub optimo principe, quod a pessimo accepit.* Postea actionem me-
24 am, vtcunque potui, recollegi: addidi multa. Accidit fortuitum (sed non tanquam fortuitum) quod, editis libris, Certus intra paucissimos dies implicitus
25 morbo decessit. Audiui referentes, hanc imaginem menti eius, hanc oculis oberrasse, tanquam videret me sibi cum ferro imminere. Verane haec, adfirmare non ausim: interest tamen exempli, vt vera
26 videantur. Habes epistolam: si modo epistolam cogitas libris, quos legisti, non minorem. Sed imputabis tibi, qui contentus libris non fuisti. Vale.

XIV.

22 *relationem ad senatum*) Non iussit rem denuo ad senatum referri, vt alias v. g. 4, 9, 1 &c.

23 *successorem Certus*) Praefectus tum aerarii, breui consul, vt putabant homines. vid. §. 11.

24 *non tanquam fortuitum*) Nemo facile pro fortuito habuit, sed caussam mortis Certi in Plinii actione inesse putarunt vulgo homines. Modestia quadam philosophica vtitur Secundus. Non vult tribui sibi euentum, sed nec vehementer repugnat. Et nihil, profecto, impedit, quo minus mortem Certo horror, ira, metus, accelerauerit: nihil ab ingenii humani rationibus alienum, si febris illi imminentem cum ferro inimicum obiecit. Sed haec eadem caussa est, cur fingi talia probabilius poterant.

14 reue-

XIV. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Tacitum hortatur ad parandam scriptis immortalitatem.

Nec ipse tibi plaudis, & ego nihil magis ex fide, quam de te scribo. Posteris an aliqua cura nostri, nescio: nos certe meremur, vt sit aliqua, non dico ingenio (id enim superbum) sed studio, sed labore, & reuerentia posterorum. Pergamus modo itinere instituto: quod vt paucos in lucem famamque prouexit, ita multos e tenebris & silentio protulit. Vale.

XV. C. PLINIVS FALCONI SVO S.

Quid in villa agat.

Refugeram in Tuscos, vt omnia ad arbitrium meum facerem: at hoc ne in Tuscis quidem: tam multis vndique rusticorum libellis, & tam querulis, inquietor; quos aliquanto magis inuitus, quam meos, lego. Nam & meos inuitus. Retracto enim actiunculas quasdam; quod, post intercapedinem temporis & frigidum & acerbum est. Rationes,

14 *reuerentia posterorum*) De quorum nimirum iudicio de nobis soliciti, & moderatius viuimus, & cura maiore scribimus.

paucos-multos) Duos nobilitatis e literis & virtute gradus constituit. Prior, quem multi consequuntur, est, vt *e tenebris & silentio proferantur*, sciantque posteri, eos vixisse: alter & excelsior, sed qui paucis contingit, vt *proueharitur in lucem & famam*, sintque non noti modo vtcunque posteris, sed in illustri quasi fastigio positi.

15, 2 *frigidum & acerb.*) *Frigidum*, cum impetus ille & ardor, qui agentem aut mox ab actione scribentem prosequitur, iam resederit: *acerbum*, cum sua vineta caedere, eaque, quae inuentionis calor commendauerat, condemnare cogatur.

rationes) acceptorum & expensorum, quas villici curant. Has neque praesens inspicit Plinius, libellis nimirum orationum suarum magis quam rationum intentus. * *Ratiocinationes* quidam legunt, quos refutant

3 quasi absente me, negliguntur. Interdum tamen equum conscendo, & patrem familiae hactenus ago, quod aliquam partem praediorum, sed pro gestatione, percurro. Tu consuetudinem serua, nobisque sic rusticis vrbana acta perscribe. Vale.

XVI. C. PLINIVS MAMILIANO SVO S.

Non venari se propter vindemias, quamquam exiguas, posse, attamen versiculos pro musto deuecturum, significat.

Summam te voluptatem percepisse ex isto copiosissimo genere venandi non minor, quum historicorum more scribas, numerum iniri non potuisse. Nobis venari nec vacat, nec libet: non vacat, quia vindemiae in manibus; non libet, quia exiguae.
2 Deuehemus tamen pro nouo musto nouos versiculos tibi, quos iucundissime exigenti, vt primum videbuntur deferuisse, mittemus. Vale.

XVII. C. PLINIVS GENITORI SVO S.

Ferendos esse aliorum mores, vt isti nostros quoque ferant, acroamatum in conuiuiis exemplo monet.

Accepi tuas literas, quibus quereris, taedio tibi fuisse quamuis lautissimam coenam, quia scurrae, cinaedi,

tant libri optimi, & ipse Mediceus.

3 sed pro gestatione) Hoc est, non eo consilio, vt patrem familias agam, vt, quid agant mei, inspiciam: sed mouendi illa gestatione corporis, valetudinisque adeo, caussa.

16, 1 historicorum more) Vbi praelium & cladem aliquam vel suorum vel hostium referunt.

2 deferuisse) Continuata eleganter metaphora, hoc notat, cum versiculi erunt semel iterumque retractati, emendati, & illud musteum quasi ac turbidum, quod a primo calore scribendi traxere, deposuerint.

17, 2 vis

cinaedi, moriones mensis inerrabant. Vis tu remit- 2
tere aliquid ex rugis? Equidem nihil tale habeo, ha-
bentes tamen fero. Cur ergo non habeo? quia ne-
quaquam me, vt inexspectatum festiuumue delectat,
si quid molle a cinaedo, petulans a scurra, stultum a
morione profertur. Non rationem, sed stomachum
tibi narro. Atque adeo quam multos putas esse, 3
quos aeque ea, quibus ego & tu capimur & ducimur,
partim vt inepta, partim vt molestissima offendant?
Quam multi, quum lector aut lyristes aut comoedus
inductus est, calceos poscunt, aut non minore cum
taedio recubant, quam tu ista (sic enim appellas)
prodigia perpessus es? Demus igitur alienis oblecta- 4
tionibus veniam, vt nostris impetremus. Vale.

XVIII. C. PLINIVS SABINO SVO S.

Desideranti libellos suos promittit, sed per partes, ne memoriam turbet.

Qua intentione, quo studio, qua denique memoria, legeris libellos meos, epistola tua ostendit. Ipse

17, 2 *vis tu remitt.*) Admonendi formula. Sic Seruius Sulpicius ad Ciceronem sub fam. 4, 5 se ipse alloquens, *Visne tu te, Serui, cohibere, & meminisse* &c.

non rationem, sed stomachum) Negat se virtutis aut sapientiae cuiusdam nomine, quae certa ratione agit omnia, imputari sibi velle, quod ab id genus oblectamentis abhorreat: sed *stomachum* esse, peculiarem & suum sensum atque iudicium, *gustum* hodie appellant omnes. Sic 6, 14, 2 dixerat, *stomachi mei haec natura est.*

3 *calceos poscunt*) Vt abituri nimirum de coena, quem ad modum *soleas poscit* auunculus noster supra 6, 16, 5 cum *gustasset iacens* & *studuisset*, iam vero *ascendere* vellet locum editum &c. *Soleas* ille, quia extra vrbem. Hic de vrbanis sermo est, quorum *calceum* esse, ex 7, 3, 2 apparet.

prodigia) Puto, e tribus generibus supra propositis, ad primum maxime *cinaedorum* respici, quorum detestabilis, & sexui illudens libido, non minus *prodigium* est, quam apud Romanos

Ipſe igitur exhibes negotium tibi, qui elicis & inuitas, vt quamplurima communicare tecum velim.
2 Faciam; per partes tamen, & quaſi digeſta, ne iſtam ipſam memoriam, cui gratias ago, aſſiduitate & copia turbem, oneratamque, & quaſi oppreſſam, cogam pluribus ſingula, poſterioribus priora dimittere.
3 Vale.

XIX. C. PLINIVS RVFONI SVO S.

Verginium tuetur, quod factum ſuum ſepulcro inſcribi iuſſerit; & Frontinum laudat, qui monimentum ſibi fieri vetuerat.

Significas, legiſſe te in quadam epiſtola mea, iuſſiſſe Verginium Rufum inſcribi ſepulcro ſuo:

HIC SITVS EST RVFVS, PVLSO QVI VINDICE QVONDAM
IMPERIVM ADSERVIT NON SIBI, SED PATRIAE.

Reprehendis, quod iuſſerit; addis etiam, melius rectiusque Frontinum, quod vetuerit omnino monimentum ſibi fieri: meque ad extremum, quid de
2 vtroque ſentiam, conſulis. Vtrumque dilexi; miratus

manos *hermaphroditus*, quod genus mari mergi expiandi prodigii cauſſa voluere. Liu. 27, 11 & 37 it. 31, 12 &c.

18, 2 pluribus - dimittere) Poſterius lecta vrgent quaſi & premunt memoriam, coguntque, vt poſteriora teneat, priora dimittere. Imaginatur memoriam vt manum, vt vas, quae vltra certum finem oblata vel infuſa capere, ac tenere capta, non poſſunt. Sed ſunt ſcilicet Briarei quidam centimani, ſunt Scaeuolae: ſunt dolia pertuſa, ſunt oceani. In verbo *dimittere* Praeceptorem imitatus eſſe videri poteſt. Sic enim Fabius 11, 2, 9 *Inuenio apud Platonem, obſtare memoriae vſum literarum: videlicet quod illa, quae ſcriptis repoſuimus, velut cuſtodire deſinimus, & ipſa ſecuritate dimittimus.*

19, 1 in quadam epiſtola) Eſt 6, 10 ad quam etiam de ipſo Verginii facto, quod hic celebratur, dictum eſt.

2 atque

ratus sum magis, quem tu reprehendis, atque ita mi-
ratus, vt non putarem satis vnquam laudari posse,
cuius nunc mihi subeunda defensio est. Omnes 3
ego, qui magnum aliquod memorandumque fece-
runt, non modo venia, verum etiam laude dignissi-
mos iudico, si immortalitatem, quam meruere, se-
ctantur, victurique nominis famam supremis etiam
titulis prorogare nituntur. Nec facile quemquam 4
nisi Verginium inuenio, cuius tanta in praedicando
verecundia; quanta gloria ex facto. Ipse sum te- 5
stis, familiariter ab eo dilectus probatusque, semel
omnino, me audiente, prouectum, vt de rebus suis
hoc vnum referret, ita secum aliquando Cluuium
loquutum, *Scis, Vergini, quae historiae fides debea-
tur: proinde si quid in historiis meis legis aliter ac
velles, rogo ignoscas.* Ad hoc sic illum, *Tune, Clu-
ui, ignoras, ideo me fecisse, quod feci, vt esset libe-
rum vobis scribere, quae libuisset.* Agedum, hunc 6
ipsum Frontinum in hoc ipso, in quo tibi parcior
videtur, & pressior, comparemus. Vetuit exstrui
monimentum: sed quibus verbis? *Impensa moni-
menti superuacua est; memoria nostri durabit, si*
vita

2 *atque ita miratus*) *Florentina lectio. Al. e libro Modii, *adeoque miratus*.

3 *immortalit. sectantur*) Ciceronem suum hic etiam sequitur Secundus, qui tum alias, tum luculenter in Archiana oratione hunc locum tractat, *optimum quemque laudis studio trahi*. Plura hac de re in praefatione, vbi ostendimus, id ipsum Secundo harum epistolarum vel scribendarum vel edendarum consilium fuisse.

5 *tune Cluui*) * Sic e Mediceo libro Cortius.

6 *parcior & pressior*) *Parcior* suae laudis, & *pressior* i. e. moderatior, non efferens se. *Pressum* enim luxurianti, superfluo, opponi, vel nostri Secundi vsus, ex indice notus, satis docet.

per

vita meruimus. An reſtrictius arbitraris per orbem
terrarum legendam dare duraturam memoriam ſui,
quam vno in loco duobus verſiculis ſignare, quod
7 feceris? Quamquam non habeo propoſitum illum
reprehendendi, ſed hunc tuendi: cuius quae poteſt
apud te iuſtior eſſe defenſio, quam ex collatione eius,
8 quem praetuliſti? Meo quidem iudicio neuter cul-
pandus, quorum vterque ad gloriam pari cupiditate,
diuerſo itinere, contendit: alter, dum expetit debi-
tos titulos; alter, dum mauult videri contemſiſſe.
Vale.

XX. C. PLINIVS VENATORI SVO S.

Laetatur epiſtola, qua libros ſuos laudatos vidit; & de vindemiis nuntiat.

Tua vero epiſtola tanto mihi iucundior fuit, quan-
to longior erat, praeſertim cum de libellis me-
is tota loqueretur; quos tibi voluptati eſſe non mi-
2 ror, cum omnia noſtra, perinde ac nos ames. Ipſe,
cum maxime, vindemias, graciles quidem, vberiores
tamen quam exſpectaueram, colligo; ſi colligere
eſt, non nunquam decerpere vuam, torculum inui-
ſere, guſtare de lacu muſtum, obrepere vrbanis, qui
nunc ruſticis praeſunt, meque notariis & lectoribus
reliquerunt. Vale.

per orbem terrar.) Hinc intelligimus, verba Frontini modo adſcripta, non in teſtamenti modo tabulis aut ſcripto priuato poſita, ſed in librum in vulgus editum relata eſſe. Opponit enim Plinius haec duo, *per orbem terrarum legendum dare*, &, *vno in loco*, nempe in monimento ſepulcri, *duobus verſiculis ſignare.*

8 mauult videri cont) Fecit enim ſimile quiddam iis Philoſophis, qui in libris ſuis de contemnenda gloria nomen ſuum adſcribunt; aut, ſi inclementius agere lubeat, Diogeni, Platonis faſtum faſtu alio calcanti.

XXI. C. PLINIVS SABINIANO SVO S.

Libertum in gratiam cum patrono reducere tentat. Adde epist. XXIV huius libri.

Libertus tuus, cui succensere te dixeras, venit ad me, aduolutusque pedibus meis, tanquam tuis, haesit. Fleuit multum, multumque rogauit; multum etiam tacuit: in summa, fecit mihi fidem poenitentiae. Vere credo emendatum, quia deliquisse 2
se sentit. Irasceris, scio: & irasceris merito, id quoque scio: sed TVNC praecipua mansuetudinis laus, quum irae caussa iustissima est. Amasti ho- 3
minem, &, spero, amabis: interim sufficit, vt exorari te sinas. Licebit rursus irasci, si meruerit: quod exoratus excusatius facies. Remitte aliquid adolescentiae ipsius, remitte lacrimis, remitte indulgentiae tuae: ne torseris illum, ne torseris etiam te. Torqueris enim, quum tam lenis irasceris. Vereor ne 4
videar non rogare, sed cogere, si precibus eius meas iunxero. Iungam tamen tanto plenius & effusius, quanto ipsum acrius seueriusque corripui, destricte minatus, nunquam me postea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebat, tibi non idem. Nam fortasse

21, 3 *torqueris enim, cum*) Quo quis natura lenior est & mansuetior, tanto ei ira grauior & nocentior ipsi solet esse. Hinc tritum illud, *patientia laesa fit furor*. Admirabiliter hic tractat & versat, quasi amicum suum Plinius; eamque in eo virtutem laudat, qua cum maxime opus est. Huc pertinet, quod ait, *vereor, ne videar non rogare, sed cogere.* Indicat enim & amici officium, atque in se voluntatem, & suam in rogando modestiam, qui ob id ipsum rogare dubitet, quod sciat sibi nihil negare amicum posse.

4 *tibi non idem*) Potest omnino & ferri, & commode explicari, *tibi non idem*, nempe dico. Sed nec diffiteor, mihi etiam in mentem venisse, & non dubi-

fortasse iterum rogabo, iterum impetrabo: sit modo tale, vt rogare me, vt praestare te deceat. Vale.

XXII. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Passieni aegritudine dolet, eiusque genus, mores & ingenium laudat.

Magna me solicitudine adfecit Passieni Paulli va-
letudo, & quidem plurimis iustissimisque de
caussis. Vir est optimus, honestissimus, nostri a-
mantissimus; praeterea in literis veteres aemulatur,
exprimit, reddit: Propertium in primis, a quo ge-
nus ducit, vera soboles, eoque simillima illi, in quo
2 ille praecipuus. Si elegos eius in manum sumseris,
leges opus tersum, molle, iucundum, & plane in
Propertii domo scriptum. Nuper ad lyrica defle-
xit, in quibus ita Horatium, vt in illis illum alterum,
effingit. Putes, si quid in studiis cognatio valet, &
huius propinquum. Magna varietas, magna mobi-
litas. Amat, vt qui verissime; dolet, vt qui impa-
tientissime; laudat, vt qui benignissime; ludit, vt
qui facetissime: omnia denique tanquam singula ab-
3 soluit. Pro hoc ego amico, pro hoc ingenio, non
minus aeger animo, quam corpore ille, tandem il-
lum,

dubitaturum recipere, si in libro inueniam, illud, quod in Scheffero improbat Cortius, *tibi non item.*

22, 1 in quo ille praec.) In eo genere simillimus est Propertio Seuerus, in quo ille est praecipuus, nempe in elegia.

2 effingit. Putes) * Hanc lectionem, quam a Boxhornio Thomasioque accepit Cellarius, praefero ipsi Mediceae, *effingi putes: si quid in studiis cognatio valet, & huius propinquus.* Nam malo illud *effingit* absolute & simpliciter dici, *putes* autem adiungi ad illum lusum de *propinquo*; quam contra verbum *putes* adiici ad id, quod simpliciter verum est, excusationem nullam ad figuratum de *propinquo* sermonem apponi.

23, 1

lum, tandem me recepi. Gratulare mihi; gratulare etiam literis ipſis, quae ex periculo eius tantum diſcrimen adierunt, quantum ex ſalute gloriae conſequentur. Vale.

XXIII. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Laetatur, doctorum nomine ſe in primis & Tacitum intelligi.

Frequenter agenti mihi euenit, vt centumuiri, quum diu ſe intra iudicum auctoritatem grauitatemque tenuiſſent, omnes repente quaſi victi coactique conſurgerent laudarentque. Frequenter e 2
ſenatu famam, qualem maxime optaueram, retuli: nunquam tamen maiorem cepi voluptatem, quam nuper ex ſermone Cornelii Taciti. Narrabat, ſediſſe ſecum Circenſibus proximis equitem Romanum. hunc

23, 2 *ſediſſe ſecum equ. Ro.*) Potuit hoc fieri, vt Senatori Tacito adſideret eques. Nam licet in circo etiam ſua Senatui, ſua equitibus, loca adſignata eſſent Neronis inſtituto; potuit tamen Senator, priuata veſte vſus, ſedere etiam vbi vellet: quod ex Dionis lib. 60 ad Tac. An. 15, 32 docet, nec hunc ipſum locum omittit, Lipſius, * Nimirum ſeruanda nobis videtur recepta lectio, & probata Buchnero Cellarioque interpretatio Lipſii. Quod dedit ex Mediceo Cortius, *ſediſſe ſe cum quodam Circenſibus proximis: hunc poſt* &c. non reprehendo equidem, & potuiſſe ita dare Secundum, conceſſerim. Sed manet eadem difficultas, ad quam Lipſii obſeruatione opus eſt: niſi putamus Senatorem hic deſcribi, qui ſederit cum Tacito; eique alium Senatorem, collegam prope ſuum, virum fama celeberrimum, facie fuiſſe ignotum. Nec video cauſſam, cur non potuerit ſic interrogare eques Romanus, vrbanus etiam & politus, doctusque homo Tacitum ſpectaculorum dies non admodum obeuntem, nec alias multum verſantem in publico; in vrbe, qualis & quanta tum erat Roma. Si plebeium facimus hunc aſſeſſorem, tanto magis opus eſt Lipſiana animaduerſione. Equitem minimum ſuadet eruditio, & locus cum Tacito: Senatorem negat ignorantia. Abſurdi

hunc post varios eruditosque sermones requisisse, *Italicus es, an prouincialis?* se respondisse, *Nosti me,*
3 *& quidem ex studiis.* Ad hoc illum, *Tacitus es, an Plinius?* Exprimere non possum, quam sit iucundum mihi, quod nomina nostra, quasi literarum propria, non hominum, literis redduntur; quod vterque nostrum his etiam ex studiis notus, quibus aliter
4 ignotus est. Accidit aliud ante pauculos dies simile. Recumbebat mecum vir egregius, Fabius Rufinus, super eum municeps ipsius, qui illo die primum in vrbem venerat: cui Rufinus, demonstrans me, *Vides hunc?* Multa deinde de studiis nostris. Et ille,
5 *Plinius est*, inquit. Verum fatebor, capio magnum laboris mei fructum. An si Demosthenes iure laetatus est, quod illum anus Attica ita noscitauit, Οὗτός

ἐςὶ

surdi profecto nihil habet recepta vel lectio vel interpretatio.

3 nomina-literis redduntur) *Reddere* alicui *nomen* suum apud auunculum nostri frequentissime significat, nomine illum suo compellare. Non vtar exemplis in re obuia. *Reddit ergo literis nomen Taciti & Plinii*, qui ita colligit, *Literatus est*, *ergo vel Tacitus vel Plinius.* Ita poësi redditur nomen Homeri, vel Virgilii. Sic praeceptor nostri Fabius 10, 1 p. 916 *Vt*, inquit, *Cicero iam non hominis sed eloquentiae nomen habeatur*, hoc est, Ciceronis nomen reddatur eloquentiae.

5 noscitauit) *Noscitare* est eorum, qui dubiam adhuc notitiam confirmare student, & certo cupiunt cognoscere. Hoc Plautinis praesertim exemplis Cistell. 4, 2, 14 Epid. 4, 1, 10 Mil. 2, 6, 41 & Trin. 4, 2, 21 demonstramus in thesauro, qui nos cum maxime exercitos habet, Linguae Latinae. Igitur hic interrogationis notam appono & vocem arbitror, certe Plinium intellexisse puto, interrogantis mulierculae, *Hiccine est ille Demosthenes?* Contigit huic etiam narratiunculae, quod multis aliis, vt varie pro cuiusque ingenio & referretur, & iudicaretur. Hic satis fuerit indicare loca Cic. Tusc. 5, 36. Aelia. V. H. 9, 17. Schol. Pers. ad 1, 28. Nempe illud, *Digito monstrari, & dicier* HIC EST? ab hac narratione ortum volunt: Quod etiam Horatio placuit Od. 4, 3, 22.

24 se

ἐςὶ Δημοσθένης; ego celebritate nominis mei gaudere non debeo? Ego vero & gaudeo, & gaudere me dico. Neque enim vereor, ne iactantior videar, 6
quum de me aliorum iudicium, non meum, profero: praesertim apud te, qui nec vllius inuides laudibus, & faues nostris. Vale.

XXIV. C. PLINIVS SABINIANO SVO S.

Gratias agit, quod precibus pro liberto suis locum dederit.
conf. 9, 21.

Bene fecisti, quod libertum, aliquando tibi carum, reducentibus epistolis meis in domum, in animum recepisti. Iuuabit hoc te: me certe iuuat; primum, quod te talem video, vt in ira regi possis: deinde quod tantum mihi tribuis, vt vel auctoritati meae pareas, vel precibus indulgeas. Igitur & laudo & gratias ago. Simul in posterum moneo, vt te erroribus tuorum, etsi non fuerit, qui deprecetur, placabilem praestes. Vale.

XXV. C. PLINIVS MAMILIANO SVO S.

Ex castris solicitatus de carminibus, missurum esse finito rerum actu, pollicetur.

Quereris de turba castrensium negotiorum, &, tanquam summo otio perfruare, lusus & ineptias nostras legis, amas, flagitas, meque ad similia

24 te talem video) *Elegans est & Plinianum, quod ex Mediceo dedit Cortius, *te tam tractabilem video*. Sed dubitaui recipere, quia longior haec phrasis interpretatio videtur nominis *talem*, apparetque adeo ratio, qui in libros bonos venerit: non item contra, qua re ductus aliquis *tam tractabilem* expunxerit, substitueritque *talem*.

2 condenda non mediocriter incitas. Incipio enim ex
hoc genere ſtudiorum non ſolum oblectationem,
verum etiam gloriam petere, poſt iudicium tuum,
viri grauiſſimi, eruditiſſimi, ac ſuper iſta veriſſimi.
3 Nunc me rerum actus modice, ſed tamen diſtringit:
quo finito aliquid earundem Camaenarum in iſtum
benigniſſimum ſinum mittam. Tu paſſerculis &
columbulis noſtris inter aquilas veſtras dabis pennas,
ſi tamen & ſibi & tibi placebunt: ſi tantum ſibi, continendos
cauea nidoue curabis. Vale.

XXVI. C. PLINIVS LVPERCO SVO S.

Veterum exemplo probat, oratorem ſublimia interdum & fere praecipitia decere.

Dixi de quodam oratore ſaeculi noſtri, recto quidem
& ſano, ſed parum grandi & ornato, vt
opinor, apte, NIHIL PECCAT, NISI QVOD NI-
2 HIL PECCAT. Debet enim orator erigi, attolli,
interdum etiam efferueſcere, efferri, ac ſaepe accedere
ad praeceps. Nam plerumque altis & excelſis
adiacent abrupta: tutius per plana, ſed humilius &
depreſſius iter: frequentior currentibus, quam reptantibus,
lapſus: ſed his non labentibus nulla, illis
3 non nulla laus, etiamſi labantur. Nam vt quaſdam
artes, ita eloquentiam nihil magis, quam ancipitia
commen-

25, 3 inter aquilas veſtras) In caſtris verſatur Mamilianus, inter *aquilas* ergo & ſigna militaria. Plinius mittit inter carmina alia etiam ludicra quaedam, & *paſſeri* Catulliano, noto, quod hodieque legitur, carmini, atque *columbae* Stellae, aequalis fere Plinio poëtae, (de qua Martial. 1, 8 & 7, 13. Statiusque Silu. 1, 2, 102) ſimilia. Alioquin etiam laſciui paſſeres, columbae Veneri ſacrae & Venereae. Vid. Burm. ad Petro. c. 85 p. 418. Poteſt quoque fieri, vt hos ipſos titulos quibusdam libellis, vel partibus eorum, dederit Plinius.

commendant. Vides, qui per funem in summa ni-
tuntur, quantos soleant excitare clamores, quum iam
iamque casuri videntur. Sunt enim maxime mira- 4
bilia, quae maxime insperata, maxime periculosa, vt-
que Graeci magis exprimunt παράβολα. Ideo ne-
quaquam par gubernatoris est virtus, quum placido
& quum turbato mari vehitur: tunc admirante nul-
lo illaudatus, inglorius subit portum; at quum stri-
dunt funes, curuatur arbor, gubernacula gemunt,
tunc ille clarus & diis maris proximus. Cur haec? 5
Quia visus es mihi in scriptis meis adnotasse quae-
dam vt tumida, quae ego sublimia; vt improba,
quae ego audentia; vt nimia, quae ego plena arbi-
trabar. Plurimum autem refert, reprehendenda ad-
notes, an insignia. Omnis enim aduertit quod emi- 6
net & exstat; sed acri intentione diiudicandum est,
immodicum sit an grande, altum an enorme. At-
que vt Homerum potissimum attingam, quem tan-
dem alterutram in partem potest fugere,

26, 4 *maxime periculosa*) Multa de his Rhetores. Graeci non παράβολα modo vocant, vt hic etiam monet Secundus, sed παρακεκινδυνευμένα, τολμηρά, ἐπισφαλῆ, ἀκροσφαλῆ κ. τ. λ. Multa Latini, praesertim Fabius, ad cuius 2, 11, 3 Longini pluscula dedimus. Add. 8, 2, 20. 8, 6, 11. 10, 1, 128. *Parabolos*, proiectae audaciae gladiatores, & bestiarum in amphitheatro confectores, illustrauit hic ex Cassiodoro & aliunde Cellarius.

DIs maris) Praeter Neptunum, Aeolumque, in primis Castori & Polluci, qui θεοὶ σωτῆρες ideo dicti, in inscriptione Phari Aegyptiae; tum Palaemoni forte, s. Melicertae &c.

6 omnis enim) Si retinere lubet scriptionem hanc librorum forte omnium: certe illud tenendum, quod iam Gronouius hic monuit, esse accusatiuum pluralem. Constructio similis & significatio verbi *aduerto* est 1, 10, 5. Cortius reposuit *omnes*.

Βράχε δ' εὐρεῖα χθὼν,
Ἀμφὶ δὲ σάλπιγξεν μέγας οὐρανός.

& *Ἠέρι δ' ἔγχος ἐκέκλιτο*

& totum illud,

Ὡς δ' ὅτε χείμαῤῥοι ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι ῥέοντες,
Ἐς μισγάγκειαν συμβάλλετον ὄμβριμον ὕδωρ.

7 Sed opus est examine & libra, incredibilia sint haec & immania, an magnifica & caelestia. Nec nunc ego me his similia aut dixisse aut posse dicere puto. Non ita insanio: sed hoc intelligi volo, laxandos esse eloquentiae frenos, nec angustissimo gyro ingenio-
8 rum impetus refringendos. At enim alia conditio oratorum, alia poëtarum. Quasi vero M. Tullius minus

βράχε δ') Ιλ. Φ, 387. quem ipsum versum olim & recentiori aetate varia iudicia expertum videre licet ex Clarkii adnotatione, qui hanc versionem probasse videtur *Remugiit lata tellus, Circumque clangorem reddidit magnum caelum.*

Ἠέρι δ' ἔγχος) Ιλ. Ε, 356. Qua in re insit audacia & periculum huius formulae, non facile intelliget, si quis solam versionem consulet, quae etiam in Clarkiana editione sic habet, *caligine hasta* Martis pugnam spectantis *erat abdita*. Sic enim nihil aliud, quam hoc intelligitur, Martem videri potuisse ipsum, hastam ipsius & equos, videri non potuisse. Ἠέρι δ' ἔγχος ἐκέκλιτο καὶ ταχέ' ἵππω. Et praeiuit his interpretibus scholiorum minorum auctor. Verum non hoc dicit poëta, sed ait, *in aëre reclinatam fuisse hastam & equos*: vbi primum illud audacissimum, quod *in aëre reclinatam dicit hastam*, vbi igitur? aut quid eam, tanquam paries retinuit? Nempe aëria erat etiam hasta, aut fumo poëtico constans. Deinde & illud notat Eustathius, audacter eodem verbo hastam & equos comprehendi &c. Prius monuisse ad Plinium intelligendum opus erat. *Plinii enim etiam hunc locum putamus, reuocatum a Cortio, licet absit a plerisque editis.

totum illud) Ιλ. Δ, 452. in quibus τραχυφωνίαν μιμητικὴν τῶν πραγμάτων laudat Eustathius, & iam expenderat Dionysius Halic. περὶ συνθέσ. c. 16 apud quem ita vertitur *Non secus hiberni summis de montibus amnes Permistas voluunt plenis conuallibus vndas.*

minus audeat. Quamquam hunc omitto: neque
enim ambigi puto. Sed Demosthenes ipse, ille nor-
ma oratoris & regula, num se cohibet & comprimit,
quum dicit illa notissima? Ἄνθρωποι μιαροὶ, καὶ κό-
λακες καὶ ἀλάστορες. Et rursus: οὐ γὰρ λίθοις
ἐτείχισα τὴν πόλιν, οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ. Et statim:
οὐκ ἐκ μὲν θαλάττης τὴν Εὔβοιαν προυβαλόμην
ἐγὼ πρὸ τῆς Ἀττικῆς. (ὅσον ἦν ἀνθρωπίνῳ λογι-
σμῷ δυνατόν.) Et alibi: ἐγὼ δὲ οἶμαι μὲν, ὦ ἄν-
δρες Ἀθηναῖοι, νὴ τοὺς θεοὺς ἐκεῖνον μεθύειν τῷ με-
γέθει τῶν πεπραγμένων. Iam quid audentius illo 9
pulcherrimo ac longissimo excessu? νόσημα γάρ.
Quid haec breuiora superioribus, sed audacia paria,
Τότε ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι θρασυνομένῳ καὶ πολλῷ
ῥέοντι καθ' ὑμῶν. Ex eadem nota: Ὅταν δὲ
ἐκ πλεονεξίας καὶ πονηρίας τὶς, ὥσπερ οὗτος ἰσχύ-
σῃ, ἡ πρώτη πρόφασις καὶ μικρὸν πταῖσμα ἅπαν-
τα ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσε. Simile his: Ἀπεσχοι-

8 *Ἄνθρωποι μιαροὶ*) Circa hunc, et qui sequuntur in hac epistola locos Demosthenis eandem veniam rogo lectores, & impetraturum me confido, quam caeteri, qui in eo adhuc versati sunt. Fieri non potest, vt vim eorum, & id ipsum, propter quod laudauit illos Secundus, aliquis adsequatur, nisi Demosthenem pene totum, statum rei publicae, personas, & consilium omne orationum harum cognouerit. Istam disputationem vero non capiunt adnotationes, quales iam scribimus. Qui intelligere ista volunt, ii debent malle ipsum Demosthenem, quem tanto opere hic etiam commendat Secundus, cognoscere: alioquin frustra illos iudicare de talibus doceas. Huc vel maxime pertinet illud sublimitatis magistri, f. 6. Ἡ τῶν λόγων κρίσις πολλῆς ἐστι πείρας τελευταῖον ἐπιγέννημα.

9 *ex eadem nota*) Hoc est eiusdem generis, vt vinum primae aut alterius *notae* esse dicitur.

νισμένος ἅπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις γνώσεσι τριῶν δικαστηρίων. Et ibidem: σὺ τὸν εἰς ταῦτα ἔλεον προὔδωκας Ἀριστογεῖτον. μᾶλλον δὲ ἀνῄρηκας ὅλως. μὴ δὴ πρὸς οὓς αὐτὸς ἑάλωκας λιμένας, καὶ προσβολῶν ἐνέπλησας, πρὸς τούτους ὁρμίζου. Et dixerat: Δέδοικα μὴ δόξητέ τισι τὸν ἀεὶ βουλόμενον εἶναι πονηρὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παιδοτριβεῖν. ἀσθενὴς μὲν γάρ ἐστι πᾶς ὁ πονηρὸς, καθ' ἑαυτόν. Et deinceps: Τούτῳ δ' οὐδένα ὁρῶ τῶν τόπων τούτων βάσιμον ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπόκρημνα, φάραγγας, βάραθρα. Nec satis: οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα οἰκοδομῆσαι, ἵνα τοὺς τοιούτους ἐν αὐτοῖς μοσχεύητε, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἵν' ἀνείργητε, καὶ κολάζητε, καὶ μηδεὶς ζηλοῖ, μηδ' ἐπιθυμῇ κακίας. Adhuc: Εἰ δὲ κάπηλός ἐστι πονηρίας, καὶ παλιγκάπηλος, καὶ μεταβολεύς. Et mille talia; vt praeteream quae ab Aeschine θαύματα, non ῥήματα, vocantur. In
10 contrarium incidi. Dices, hunc quoque ob ista culpari. Sed vide quanto maior sit, qui reprehenditur, ipso reprehendente; & maior ob haec quoque.
11 In aliis enim vis, in his granditas eius elucet. Num autem Aeschines ipse iis, quae ab Demosthene carpebat, abstinuit? χρὴ γὰρ (ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,) τὸ αὐτὸ

in contrarium) Dum obiter Aeschinis dictum profero, qui θαύματα vocauit audaciora illa Demosthenis, quorum prolata adhuc sunt specimina; incidi in aliquid, quod contrarium est meae sententiae, cum hoc ipso verbo Aeschines reprehendendi caussa hoc nomine vsus sit.

13 guber-

αὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον· ὅταν
δ' ἑτέραν μὲν φωνὴν ἀφιῇ ὁ νόμος, ἑτέραν δὲ ὁ
ῥήτωρ, τῷ τοῦ νόμου δικαίῳ χρὴ διδόναι τὴν ψῆφον,
οὐ τῇ τοῦ λέγοντος ἀναισχυντίᾳ. Alio loco: ἔπει-
τα ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν τῷ ψηφίσματι
πρὸς τῷ κλέμματι γράψας τὰ πέντε τάλαντα,
τοὺς πρέσβεις, ἀξιῶν τοὺς Ὠρείτας μὴ ἡμῖν ἀλλὰ
Καλλίᾳ διδόναι. ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω, ἀφελὼν τὸν
κομπὸν, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ τὴν ἀλαζονείαν, ἐκ
τοῦ ψηφίσματος ἀνάγνωθι. Iterum alio: καὶ μὴ
ἐᾶτε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους περιΐστασθαι.
Quod adeo probauit, vt repetat, ἀλλὰ ἐγκαθήμε-
νοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσελαύνετε αὐ-
τὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους, καὶ τὰς ἐκτρο-
πὰς αὐτοῦ τῶν λόγων ἐπιτηρεῖτε. An illa custo- 12
ditius pressiusque? σὺ δὲ ἑλκοποιεῖς, καὶ μᾶλλόν
σοι μέλει τῶν αὐθημερῶν λόγων, ἢ τῆς σωτηρίας
τῆς πόλεως. Altius illa: οὐκ ἀποπέμψασθαι τὸν
ἄνθρωπον ὡς κοινὴν τῶν Ἑλλήνων συμφορὰν, ἢ
συλλαβόντες ὡς λῃστὴν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς
πολιτείας πλέοντα τιμωρήσασθαι, & alia. Ex- 13
specto, vt quaedam ex hac epistola, vt illud, *gubernacula gemunt*, &, *Diis maris proximus*, iisdem notis, quibus ea, de quibus scribo, confodias. Intelligo enim me, dum veniam prioribus peto, in illa ipsa, quae adnotaueras, incidisse. Sed confodias licet, dummodo iam nunc destines diem, quo & de illis & de

13 *gubernacula gemunt*) supra f. 4.

exigere

de his coram exigere poſſimus. Aut enim tu me timidum, aut ego te temerarium faciam. Vale.

XXVII. C. PLINIVS LATERANO SVO S.

Hiſtoriae reuerentiam haberi, exemplo monſtrat.

Quanta poteſtas, quanta dignitas, quanta maieſtas, quantum denique numen ſit hiſtoriae, cum frequenter alias, tum proxime ſenſi. Recitauerat quidam veriſſimum librum, partemque eius
2 in alium diem reſeruauerat: ecce amici cuiusdam orantes obſecrantesque, ne reliqua recitaret. Tantus audiendi quae fecerint, pudor, quibus nullus faciendi, quae audire erubeſcunt. Et ille quidem praeſtitit, quod rogabatur: ſinebat fides. Liber tamen, vt factum ipſum, manet, manebit, legeturque ſemper, tanto magis, quia non ſtatim. Incitantur enim homines ad agnoſcenda, quae differuntur. Vale.

XXVIII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Tribus epiſtolis reſpondet: quartam, curioſius ſcriptam, accepiſſe ſe negat.

Poſt longum tempus epiſtolas tuas, ſed tres pariter recepi, omnes elegantiſſimas, amantiſſimas, & quales a te venire, praeſertim deſideratas, oportebat: quarum vna iniungis mihi iucundiſſimum miniſterium,

exigere poſſimus) Peculiaris verbi notio, in qua non illam modo vim habet, a qua *examen* quaſi *exagmen* dictum eſt; ſed illam quoque, vbi eſt *ad finem agere*, perficere, qualis eſt in *exſequi*, *exaedificare* &c. Vid. 5, 12, 3. & de illa *examinis* ſignificatione ad Quinctil. 6, 5, 5.

28, 1.

rium, vt ad Plotinam, sanctissimam feminam, literae tuae perferantur: perferentur. Eadem commendas Popilium Artemisium: statim praestiti, quod 2
petebat. Indicas etiam, modicas te vindemias collegisse. Communis haec mihi tecum, quamquam in diuersissima parte terrarum, querela est. Altera 3
epistola nuntias, multa te nunc dictare, nunc scribere, quibus nos tibi repraesentes. Gratias ago: agerem magis, si me illa ipsa, quae scribis aut dictas, legere voluisses. Et erat aequum vt te mea, ita me tua scripta cognoscere, etiamsi ad alium, quam ad me pertinerent. Polliceris in fine, quum certius de 4
vitae nostrae ordinatione aliquid audieris, futurum te fugitiuum rei familiaris, statimque ad nos euolaturum, qui iam tibi compedes nectimus, quas perfringere nullo modo possis. Tertia epistola conti- 5
nebat, esse tibi redditam orationem pro Clario, eamque visam vberiorem, quam dicente me, audiente te, fuerit. Est vberior. multa enim postea inserui. Adiicis, alias te literas curiosius scriptas misisse: an acceperim, quaeris: non accepi, & accipere gestio. Proinde

28, 1 *Plot. sanctiss. fem.*) Hoc eam titulo mactat, non tantum propter Augustum coniugium Traiani; sed propter mores, quos Paneg. 83, 5. seq. etiam laudat.

3 *tibi repraesentes*) Non tantum, nobiscum tanquam cum praesentibus agas, inter studendum, recitandum de nobis cogites: sed maxime de nobis vel ad nos aliquid scribas, atque praesentem adeo animo tuo & cogitationi me habeas. Hoc postulant aperte vltima huius segmenti verba.

4 *qui tibi-possis*) His verbis continetur responsum ad partem epistolae Virginii Romani. Scripserat ille, *se euolaturum* ad Plinium. Hic, se iam vincula ei *& compedes nectere*, h. e. excogitare varias caussas, serias, iocosas, voluptates, negotia, quibus hospitem ita carum quam diutissime apud se retineat.

5 cen-

Proinde prima quaque occasione mitte, appositis quidem vsuris, quas ego (num parcius possum?) centesimas computabo. Vale.

XXIX. C. PLINIVS RVSTICO SVO S.

Diffisus perfectioni, in vno scribendi genere, se vario, merendae veniae caussa, exercet.

Vt satius, vnum aliquid insigniter, quam facere plurima mediocriter; ita plurima mediocriter, si non possis vnum aliquid insigniter. Quod intuens ego, variis me studiorum generibus, nulli satis confisus, experior.
2 Proinde quum hoc vel illud leges, ita singulis veniam, vt non singulis, dabis. An ceteris artibus excusatio in numero, literis durior lex, in quibus difficilior effectus est? Quid autem ego de venia quasi ingratus? Nam si ea facilitate haec proxima acceperis, qua priora, laus potius speranda, quam venia obsecranda est. Mihi tamen venia sufficit. Vale.

XXX.

5 centesimas computabo) Vsurae maximae, vnus de centum in singulos menses, adeoque vt nunc loquimur *XII per centum:* sed non parcius potest aestimare Plinius damnum quod facit ex dilatione iucunditatis speratae ex literis amici, itaque *computaturum* h. e. imputaturum & proinde exacturum se dicit vsuras, quae maximae sunt inter legitimas.

29, 2 excusatio in numero) Vt quanto plures delibauit, tanto minus in singulis ab eo expectetur. Caeterum illud facile intelligitur, plures esse eius rei, de qua hic disputatur, gradus. *a*) plurima insigniter. *b*) vnum vel pauca insigniter, multa mediocriter. *c*) multa mediocriter, nihil insigniter. *d*) vnum insigniter, caetera ne mediocriter quidem: quamquam, si illud vnum sit praeclarum quiddam, possis illi etiam priorem locum adsignare. *e*) vnum mediocriter, caetera ne mediocriter quidem &c.

30, 1

XXX. C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Quae vera liberalitas sit, docet.

Laudas mihi, & frequenter praeſens, & nunc per
epiſtolas, Nonium tuum, quod ſit liberalis in
quosdam: & ipſe laudo, ſi tamen non in hos ſolos.
Volo enim eum, qui ſit vere liberalis, tribuere pa-
triae, propinquis, adfinibus, amicis, ſed amicis dico
pauperibus: non vt iſti, qui iis potiſſimum donant,
qui donare maxime poſſunt. Hos ego viſcatis ha- 2
matisque muneribus non ſua promere puto, ſed alie-
na corripere. Sunt ingenio ſimili, qui quod huic
donant, auferunt illi, famamque liberalitatis auaritia
petunt. Primum eſt autem, ſuo eſſe contentum: 3
deinde, quos praecipue ſcias indigere, ſuſtentantem
fouentemque, orbe quodam ſocietatis ambire. Quae
cuncta ſi facit iſte, vsquequaque laudandus eſt: ſi
vnum aliquod, minus quidem, laudandus tamen.
Tam rarum eſt etiam imperfectae liberalitatis exem- 4
plar. Ea inuaſit homines habendi cupido, vt poſſi-
deri magis, quam poſſidere videantur.

XXXI.

30, 1 *Nonium*) Quod *Liberalem* ſe *Nonium* legiſſe ait Cataneus, in monumentis Brixianorum, puto pertinere ad inſcriptionem, quam *Brixiae* deſcriptam refert Gruterus p. 828. 8 SILVANIAE FLORAE NONIVS LIBERALIS CONIVGI. Eſt igitur proprium; quid ſi ex huius noſtri virtute ortum?

in hos ſolos) *Sic coniecerat Caſaubonus, ſic Boxhornius dedit, & Cellarius. Alii *in nos ſolos.* Sunt etiam qui legant *ſit tamen non* &c. facili errore librariorum primam ſequentis ſyllabae priori etiam adſcribentium.

2 *viſcatis hamatisque*) Vid. Paneg. 43, 5.

4 *poſſideri*) Non ipſi poteſtatem habere rerum ſuarum, ſed in poteſtate aliena eſſe, atque adeo a cupiditate tuendae augendaeque rei familiaris teneri, vt ne *liberi* quidem, nedum *liberales* ſint. Conuenit

huc

XXXI. C. PLINIVS SARDO SVO S.

Laudat illius librum, & laudatus in eo ipse, gratias agit.

Postquam a te recessi, non minus tecum, quam quum apud te, fui. Legi enim librum tuum, identidem repetens ea maxime (non enim mentiar) quae de me scripsisti. In quibus quidem percopiosus fuisti. Quam multa, quam varia, quam non ea-
2 dem de eodem, nec tamen diuersa, dixisti? Laudem pariter & gratias agam? Neutrum satis possum, &, si possem, timerem, ne arrogans esset, ob ea laudare, ob quae gratias agerem. Vnum illud addam, omnia mihi tanto laudabiliora visa, quanto iucundiora; & tanto iucundiora, quanto laudabiliora erant. Vale.

XXXII. C. PLINIVS TITIANO SVO S.

Quid agat amicus, quaerit: & delicatum otium suum festiue narrat.

Quid agis? quid acturus es? Ipse vitam iucundissimam, id est otiosissimam, viuo. Quo fit, vt scribere longiores epistolas nolim, velim legere: illud, tanquam delicatus; hoc tanquam otiosus. Nihil est enim aut pigrius delicatis, aut curiosius otiosis. Vale.

XXXIII.

huc Diogenis illud ἔχω τὴν Λαΐδα, οὐκ ἔχομαι. Pluscula praebet Cortius ad Sallustii Iug. 2, 3 vbi *animus* noster *agit atque habet cuncta, neque ipse habetur.*

31, 2 ne arrogans esset) Viderer enim tanquam rem laude dignam extollere secundum illud & beneuolum tuum de me iudicium; idque ea ipse re probare, & agnoscere. Quae sequuntur, ita intelligo: illud ipsum laudabile in libro tuo puto, quod ita iucunde potuisti scribere, ita suauiter laudare. Vicissim illud multum auxit iucunditatem, quam ex libro tuo percepi, quod gaudebam amicum ita in illo versatum, laudem vt mereretur.

33, 1

XXXIII. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Mira de Hipponensi delphino narrat.

Incidi in materiam veram, sed simillimam fictae,
dignamque isto laetissimo, altissimo, planeque po-
etico ingenio. Incidi autem, dum super coenam
varia miracula hinc inde referuntur. Magna aucto-
ris fides: tametsi quid poëtae cum fide? Is tamen
auctor, cui bene vel historiam scripturus credidisses.
Est in Africa Hipponensis colonia, mari proxima: 2
adiacet ei nauigabile stagnum, ex quo, in modum
fluminis, aestuarium emergit, quod vice alterna,
prout aestus aut repressit, aut impulit, nunc infertur
mari, nunc redditur stagno. Omnis hic aetas pi- 3
scandi, nauigandi, atque etiam natandi studio tenetur:
maxime pueri, quos otium ludusque solicitat. His
gloria & virtus altissime prouehi: victor ille, qui
longissime, vt litus, ita simul nantes, reliquit. Hoc 4
certamine puer quidam, audentior caeteris, in vlte-
riora tendebat. Delphinus occurrit, & nunc prae-
cedere puerum, nunc sequi, nunc circuire, postremo
subire, deponere, iterum subire, trepidantemque
perferre primum in altum: mox flectit ad litus, red-
ditque terrae & aequalibus. Serpit per coloniam 5
fama: concurrere omnes, ipsum puerum tanquam
miraculum adspicere, interrogare, audire, narrare.
Postero die obsident litus, prospectant mare, & si
quid est mari simile. Natant pueri: inter hos ille,
sed

33, 1 poëtico ingenio) Quod describit 8, 4 pr.

magna auctoris fides) Cur non nominat auunculum suum, qui narrat 9, 8 s. 8? vbi plures id genus Delphini amatores hominum. Similis etiam, quam ex Apione narrat Gellius 7, 8.

5 si quid est mari simile) Consueta figura *si quid* posuit pro

ſed cautius. Delphinus rurſus ad tempus, rurſus ad puerum venit. Fugit ille cum caeteris. Delphinus, quaſi inuitet, reuocet, exſilit, mergitur, va-
6 riosque orbes implicitat expeditque. Hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus, donec homines, innutritos mari, ſubiret timendi pudor: accedunt, & adludunt, & appellant: tangunt etiam, pertrectantque praebentem. Creſcit audacia experimento. Maxime puer, qui primus expertus eſt, adnatat natanti, inſilit tergo: fertur referturque, agnoſci ſe, amari putat, amat ipſe: neuter timet, neuter timetur: hu-
7 ius fiducia manſuetudo illius augetur. Nec non alii pueri dextra laeuaque ſimul eunt hortantes monentesque. Ibat vna (id quoque mirum) delphinus alius, tantum ſpectator & comes. Nihil enim ſimile aut faciebat, aut patiebatur: ſed alterum illum duce-
8 bat, reducebat, vt puerum caeteri pueri. Incredibile (tam verum tamen quam priora) delphinum geſtatorem colluſoremque puerorum in terram quoque extrahi

pro relatiuo *quod* vel *quidquid* non ipſum tantum mare, ſed illud ſtagnum cum ſuo Euripo, quo mare inferri referrique modo dixit.

implicitat expeditque) Hoc vult, non continuaſſe eundem motum circularem, ſed quem primo feciſſet orbem, illum conuerſo corpore deinde remenſum: vt canes, cum laſciuiunt, aliaque animalia facere videmus.

6 appellant) *Simonem* vocant. Maior Plinius 9, 8 ſ. 7 *Roſtrum* Delphinis *ſimum: qua de cauſſa nomen Simonis omnes miro modo agnoſcunt, maluntque ita appellari.* Si quis ſeuerius agere cum viro erudito velit, poſſit ipſi tribuere hanc ſententiam, quaſi putaſſet, *a*) conſcios ſibi eſſe Delphinos illius conformationis roſtri ſui: *b*) noſſe, hanc conformationem nomine *Simonis* declarari: c) illam ſibi conformationem pulchram, & materiam laudis videri. Satis, credo, fuerit illis qualemcunque blanditiarum & plauſus alieni ſenſum, vt equis, canibus, pauonibus, tribuere.

8 in terram extrahi) Iam alias obſeruauimus, quae ex

extrahi ſolitum, areniſque ſiccatum, vbi incaluiſſet, in mare reuolui. Conſtat Octauium Auitum, legatum 9
proconſulis, in litus educto religione praua ſuperfudiſſe vnguentum, cuius illum nouitatem odoremque in altum refugiſſe: nec niſi poſt multos dies viſum languidum & moeſtum; mox, redditis viribus, priorem laſciuiam & ſolita miniſteria repetiſſe. Con- 10
fluebant ad ſpectaculum omnes magiſtratus, quorum aduentu, & mora, modica res publica nouis ſumtibus atterebatur. Poſtremo locus ipſe quietem ſuam ſecretumque perdebat. Placuit occulte interfici, ad quod coibatur. Haec tu qua miſera- 11
tione,

ex Ouidii Ep. Herus ad Lean. 201 adferuntur, vt oſtendatur, quam incredibilis haec ſit narratio, *Quem poſtquam bibulis illiſit fluctus arenis, Vnda ſimul miſerum vitaque deſeruit*; ea partem ſomnii eſſe, non ad hiſtoriam animalis huius pertinere: pluribus autem obſeruatum apud Plin. mai. l. c. legendum, *Solent in terram erumpere incerta de cauſſa, nec* (non &) *ſtatim tellure tacta moriuntur.*

9 Octauium Auitum) Maior Plinius Flauianum Legatum Proconſulis nominat: forte ambo vna fuere.

ſuperfudiſſe vnguentum) Quod honoris genus habebant animalibus, quae libera dimitterent, hirundinibus, equis, elephantis. Vide eruditiſſimam obſeruationem Caſauboni ad Sueto. Caeſ. 81 vbi nec huius Delphini obliuiſcitur.

10 modica res publica) Reditus publici Hipponenſium iam ante modici ac tenues: *res publica* hic dicitur vt *res familiaris*, vt *rem facere*. * Qui vel ita interpungunt, vt *mora modica* iungantur, vel *Reſp.* ſcribunt, non videntur hanc ſententiam ſpectaſſe, quae, niſi fallimur, vnice vera eſt.

11 Haec tu qua miſeratione) Poëtam Caninium alloquitur, cui nimirum ob id ipſum hanc narrauit hiſtoriam, vt materiem carmini praeberet. Vtrum fecerit Caninius non dixerim: me certe excitauit Secundus, vt hoc ſumerem ante XII annos argumentum carminis, quo honorem haberem veteri meo & literarum omnium in Vinarienſi aula Patrono, cui mitem ſenectutem & beatum in rure ſuo, in quod receſſit, otium, ex animi ſententia precor. Licetne illud huc attexere? Et ponamus, monumentum non tam

tione, qua copia deflebis, ornabis, attolles? Quamquam tam qualiscunque ingenii, quod ad tales ludos paullatim vt par est obdurescit, quam aeternae in virum immortaliter de nobis meritum, pietatis. Hoc monumentum tibi, Plini Secunde, qui similes MARSCHALLI mei, & tui ipsius viros viuus complectebare, colebas mortuos, ad omnes posteros seruandum commendamus.

Est autem illud carmen, cuius aliquot similia olim nobis nata sunt. Et erunt forte amici quidam, quibus hunc libellum donabimus, ita blandi, vti rogent ea colligi, quibus deinde obtemperatum, in praefatione gloriari modeste possimus: Satisne probaui me poëtam? an melius, quam ipso carmine?

DELPHINVS PLINIANVS
ILLVSTRISSIMO HEROI
FRID. GOTTHILF MARSCHALLO
GRYPHO,
IN STRENAE VICEM OBLATVS
VINARIAE
KAL. IANVAR. A. CIↃIↃCCXXVII.
A
I. M. G.

Hoc vnum, MARSCHALLE, tuis tibi deerat in hortis,
Fons salientis aquae, nymphis sedesque iocusque.
Hoc etiam tua cura tibi, an fortuna? parauit.
Qua puros capiunt passo specularia soles
In lunam falcata sinu, qua maximus aestus,
Exoritur iam dulce sitisque aestusque leuamen:
Lympha salit labro recidens excepta capaci.
An patiere, alto qui munera pectore spernis,
Piscis vt his in aquis nostro tibi munere ludat?
Accipe, quem prisci commendat gratia saecli,
Quique instar saecli vel solus, Plinius ille,
Traiani decus, atque sui laus vnica Comi,

quam non est opus adfingas aliquid aut adstruas:
Dd 2 sufficit,

Quem primum laudet, cui non ignotus vterque,
Si tibi sit similis prisco reuocandus ab aeuo.
Nec metus, vt labri Delphinum angustia magnum
Terreat: ille per arentes te laetus arenas,
Ille per & montes, & per stabula alta ferarum,
Ingentem pietate virum pius ipse sequatur.
Monstrorum genitrix terra Afra, Diarrhytos Hippo
Qua colitur missis Roma de matre colonis,
Humani ah! nimium vidit miracula piscis.
Imminet vrbs stagno. hoc vicino e gurgite ponti,
(Euripus qualis fluctus vomit atque resorbet)
Hauritque infusas vrgentibus aestibus vndas,
Eructatque suum pelago residente liquorem.
Nauigat hic omnis populus, varioque natatu
Neptuni pecus exagitat. dubitaueris, alti
Imperiumne Iouis, sceptra an fraterna sequantur?
Non canibus matres hic irascuntur equisue,
Non trochus exercet, non puluerulenta palaestra,
Non cursus, pueros: mare summa & sola voluptas.
Exsuperat tam quisque alios, quanto altius aequor
Ingressus, litusque simul nantesque reliquit.
Huius amore puer reliquis audentior vnus
Accensus palmae, quae meta suprema laborum
Illum erat ante diem, proferre interritus audet.
Ipsamque ingreditur Neptuni feruidus aulam
Nec tamen haec bilem mouisse audacia regi
Creditur. en cara in primis de gente satelles
Occurrit puero Delphinus, & accipit vltro
Aduenientem: & iam videas praeire sequentem,
Pergentemque sequi, gyros iam ducere circum,
Iamque subire pedes, equitandaque subdere terga,
Ponere iam trepidum nouitate, iterumque subire,
Inque altum ferre, & vestigia flectere retro,
Ludentumque gregi laeto sic reddere tandem.
Fama exit, non est tota vulgatior vrbe
Fabula, confertumque videt lux altera litus,
Spectatum veniunt matres, veniuntque puellae.
Est, quae Delphinum obtendat, lectura tot inter
Egregios iuuenes praestanti corpore amicum.
Confestim redit ad certamina nota iuuentus.
Delphini puer at vector discedere turba
Cunctatur, fidei incertus, cautusque pericli,
Et pauidae parens genitrici. piscis ad horam
Praesto est, & puerum cursu designat: at ille
Cum reliquis celeri repetit sua litora planta.

Delphinus

ſufficit, ne ea, quae ſunt vera, minuantur. Vale.

XXXIV.

Delphinus ſequitur rapido non ille volatu,
Quo, quando vrgetur per Gallica * retia mugil,
Verum inuitanti ſimilis nutuque vocanti.
Exilit hinc, & mergitur hinc, varioque natatu
Spumeus implicitat crebros atque expedit orbes.
Qualis vbi tenerae Melitaea gente catellus
Alludit dominae, refugitque, venitque, caditque,
Et reuolutus humi ſubito emicat, atque laceſſit
Dentibus innocuis veſtem, latratibus aures.
Vel qualis, iuuenes quando facilesque puellae
Luſibus ingenuis campo viridante caleſcunt,
Malo blanda petit iuuenem Galatea, fugitque
Illa quidem celeri pede, ſed deprendier optat:
Itque reditque viam, ac vltro ſe amplexibus offert,
Quos vario cupit anfractu fugiſſe videri:
Talis Delphinus puerum pertentat amatum.
Verum hic laetitiae medius, mediusque timoris
Blanditias ſentit, ſed reſpondere veretur.
Viderat ille cani quondam colludere hyaenam,
Sed luſus inter medios in deuia raptum.
Omnia vincit amor; timor hic conceſſit amori.
Accedit venienti, alludit voce manuque,
Simonem appellans, & ſquamea tergora mulcens.
Adnatat, inſilit in tergum, ferturque referturque,
Agnoſci credit ſe, credit amari, amat ipſe:
Inſidias neuter metuit, fiducia creſcit
Alterius tantum, quanto eſt manſuetior alter.
Nec non & reliqui dextra pueri atque ſiniſtra
Vectorem comitantur, iter clamore frequentant:
Heus age dextrorſum frenis inflecte caballum,
Heus nunc ſiſte gradum, nunc nunc calcaribus vrge.
Verum & Delphino ſuus eſt comes alter; it vna
Spectator ludi non pars, comitatur euntem,
Deducit reducem, ſed nil patiturue facitue
Ingenium praeter piſcis, moresque fetinos.
Alter at in litus pueris voluentibus exit,
Et iacet in ſiccis & cauda ludit arenis,
Inque ſuas pinna feruente reuoluitur vndas.
Praua ſuperſtitio, millenum cauſſa malorum,
Hos etiam ludos, grata haec ſpectacula turbat.
Hoc in piſce Deos ſibi placaturus Auitus
Naribus affundit croceos nardique liquores.
Ilicet acris odor nouitate infeſtat & angit
Delphinum: refugit trepidans, & mergitur alto,

Nec

* Plin. H. N. 9, 8 ſ. 9.

XXXIV. C. PLINIVS TRANQVILLO SVO S.

Consulit, num versus, quos male legere dicatur, ipse pergat recitare, an liberto legendos tradat.

Explica aestum meum. Audio, me male legere, duntaxat versus: orationes enim commodius, sed tanto minus versus. Cogito ergo recitaturus familiaribus amicis, experiri libertum meum. Hoc quoque familiare, quod elegi, non bene; sed

Nec nisi post aliquot languens emergere soles,
Offenso similis diffidentique, videtur.
Mansisses! aeuo dignum pecus, inque profundis
Narrasses, animos hominum quam stulta teneret
Relligio. sua sed miserum clementia perdit.
Nam redit ad solitum, populo plaudente, theatrum,
Paullatimque prior lasciuia redditur. orbem
Rumores miro crebri de pisce pererrant.
Spectatum ingenti concurritur vndique turba.
Nunquam tot chlamydas, trabeas tot viderat Hippo,
Roma paludatos tot nunquam miserat illuc,
Multum, GRYPHE, tui absimiles, & munerum auaros.
Iam loca, quae tribuant ciues, iam lautia desunt.
Ira in inhumanos merito concepta Quirites
Expetit in miserum, nec quidquam tale merentem.
Ne sit, quod spectare velit damnosa Quirini
Gens, in Delphini coniuratur caput insons,
Tempore & obtruncant capto miseranda gementem.
Heu pietas! heu sancta fides! heu flebile fatum!
Haec erat ergo tibi pro tanto debita amore
Merces? sicne, viri, miseros tractatis amantes?
Ergo Barbariae tibi, tellus improba, nomen
Iure datum post haec merito, aeternumque manebit.
Te, Delphine, mori totum vetuere Camenae:
Tam pisces inter memorabile nomen habebis,
Quantum homines inter MARSCHALLI fama decusque
Eminet, occultoque frequens celebrabitur aeuo.

34, 1 *Hoc quoque familiare*) Quem ad modum familiares modo amicos ad recitationem adhibeo, ita ***hoc quoque familiaritatis iure mihi arrogo***, quod non mea voce sed liberti vti decreui. Elegi autem ***non bene*** ex omni parte lecturum, (quam

non

melius lecturum: si tamen non fuerit perturbatus.
2 Est enim tam nouus lector, quam ego poëta. Ipse nescio quid illo legente interim faciam, sedeam defixus, & mutus, & similis otioso; an (vt quidam) quae pronuntiabit, murmure, oculis, manu prosequar. Sed puto, me non minus male saltare, quam legere. Iterum dicam, explica aestum meum, vereque rescribe, num sit melius, pessime legere, quam ista vel non facere, vel facere. Vale.

XXXV. C. PLINIVS APPIO SVO S.

Librum sibi missum, quum vacauerit, lecturum esse promittit: & ne diligentior amicus in retractatione sit, monet.

Librum, quem misisti, recepi, & gratias ago: sum tamen hoc tempore occupatissimus. Ideo nondum eum legi, quum alioqui validissime cupiam: sed eam reuerentiam cum literis ipsis, tum scriptis tuis

non vulgarem laudem fuisse, ex Cornelii Attico videas 1, 3 & praeceptis Fabii 11, 3) Sed melius tamen quam possum ego, qui oratoriae actioni adsuetus, minus commode poëmata recito. * Haec lectio antiqua male a quibusdam sic immutata est, *Hic quoque similiter, quem elegi, non bene; sed melius scio lecturum, si tamen non fuerit perturbatus.* Possit etiam in nostra lectione illud *scio* retineri, si parentheseos instar inter duo incisa coërceamus.

2 *male saltare*) Respicit ad illud *manu prosequar.* Nam illa manuum apta & ad argumentum accommodata gesticulatio, proprie saltatio est. Vid. Quinct. 1, 11, 18 sq. 1, 12, 14. 11, 3, 66 it. 89 &c. Notum est Ouidianum illud, *Si vox est, canta; si mollia brachia; salta:* & Iuuen. 5, 120 *Structorem — Saltantem spectes, & Cheironomonta volanti Cultello.*

num sit melius) Scripsisses ista, Secunde, Catoni alicui, triste responsum accepisses, & simile illi iudicio, quod de A. Albino tulit antiquus & archetypus Cato apud Gellium 11, 8 *Nae tu, inquit, Aule, nimium nugator es, quum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare* &c. Sed nimirum Plinius familiariter deliberat cum familiarissimo, de re per se parua, sed vel ea ipsa caussa alicuius momenti, quod ad honorem studiorum pertineret.

35, 2

tuis debeo, vt ſumere illa, niſi vacuo animo, irreligioſum putem. Diligentiam tuam in retractandis 2
operibus valde probo. Eſt tamen aliquis modus, primum, quod nimia cura deterit magis, quam emendat; deinde, quod nos a recentioribus reuocat, ſimulque nec abſoluit priora, & inchoare poſteriora non patitur. Vale.

XXXVI. C. PLINIVS FVSCO SVO S.

Quam vitae rationem & ſtudiorum in ſeceſſu ſeu villa teneat, exponit. conf. 3, 5.

Quaeris, quemadmodum in Tuſcis diem aeſtate diſponam. Euigilo quum libuit, plerumque circa horam primam, ſaepe ante, tardius raro: clauſae feneſtrae manent. Mire enim ſilentio & tene- 2
bris animus alitur. Ab iis, quae auocant, abductus, & liber, & mihi relictus, non oculos animo, ſed animum oculis ſequor, qui eadem quae mens, vident, quoties non vident alia. Cogito, ſi quid in manibus, cogito ad verbum ſcribenti emendantique ſimilis: nunc pauciora, nunc plura, vt vel difficile vel facile componi teneriue potuerunt. Notarium

 voco,

35, 2 nimia cura) Quam *calumniam*, & *cauillationem* atque κακιζοτεχνίαν ſaepe reprehendit Fabius. Vid. nos ad 10, 1, 115 it. ſupra 5, 11, 3.

36, 2 tenebris animus alitur) Fabius 10, 3, 25 *Lucubrantes ſilentium noctis, & clauſum cubiculum, & lumen vnum velut tectos maxime teneat.* Quem locum a correctione, quae non neceſſaria nobis videatur, tuemur. Caeterum de lecto ſtudendi cauſſa etiam adhibito ſupra 7, 27, 7.

cogito ad verbum) *Eſt illa exercitatio cogitandi, totasque materias vel ſilentio (dum tamen quaſi dicat intra ſe ipſum) perſequendi, quae nullo non & tempore & loco, quando non aliud agimus, explicari poteſt* &c. Quinct. 10, 7, 25.

notarium) vid. ad 3, 5, 15 quam nempe totam epiſtolam cum

voco, &, die admiſſo, quae formaueram dicto; abit,
3 rurſusque reuocatur, rurſusque remittitur. Vbi hora quarta vel quinta (neque enim certum dimenſumque tempus) vt dies ſuaſit, in xyſtum me vel cryptoporticum confero; reliqua meditor & dicto; vehiculum adſcendo. Ibi quoque idem, quod ambulans aut iacens. Durat intentio, mutatione ipſa refecta: paullum redormio, dein ambulo, mox orationem Graecam Latinamue clare & intente, non tam vocis cauſſa, quam ſtomachi, lego: pariter ta-
4 men & illa firmatur. Iterum ambulo, vngor, exerceor, lauor. Coenanti mihi, ſi cum vxore, vel paucis, liber legitur: poſt coenam, comoedi aut lyriſtes: mox cum meis ambulo, quorum in numero ſunt eruditi. Ita variis ſermonibus veſpera extenditur, &, quamquam longiſſimus, dies cito conditur.
5 Non nunquam ex hoc ordine aliqua mutantur. Nam ſi diu tacui, vel ambulaui, poſt ſomnum demum lectionemque, non vehiculo, ſed (quod breuius, quia velocius) equo geſtor. Interueniunt amici ex proximis oppidis, partemque diei ad ſe trahunt, interdumque laſſato mihi opportuna interpellatione ſub-
6 ueniunt. Venor aliquando; ſed non ſine pugillaribus, vt quamuis nihil ceperim, nonnihil referam.

Datur

cum hac conferre vtile fuerit, vt ad argumentum monuimus.

4 *quorum in numero ſunt erud.*) Propter hoc ipſum, quod quis eruditus eſt, meus eſt, in meorum numero eſt.

5 *quod breuius, quia vel.*) Hora geſtationis impenſa eſt alii rei. Ne plane a motu corporis recedat, aliud tempus ſumitur decerpendum alii rei: ne longum nimis ſit, in equo conficiuntur eadem ſpatia, quae alias in curru, totidem ſuccuſſionibus mouetur corpus, ſed celerius ſe conſequentibus.

6 *non ſine pugillaribus*) Vid. 1, 6.

commen-

Datur & colonis (vt videtur ipſis) non ſatis temporis, quorum mihi agreſtes querelae literas noſtras & iſthaec vrbana opera commendant. Vale.

XXXVII. C. PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Excuſat ſe, quod propter praediorum locationem calendis Ianuariis Paullino, conſulatum inituro, non poſſit adeſſe.

Nec tuae naturae eſt, translaticia haec & quaſi publica officia a familiaribus amicis contra ipſorum commodum exigere: & ego te conſtantius amo, quam vt verear, ne aliter ac velim accipias, niſi te calendis ſtatim conſulem videro: praeſertim quum me neceſſitas locandorum praediorum plures annos ordinatura detineat; in qua mihi noua conſilia ſumenda ſunt. Nam priore luſtro, quamquam poſt 2
magnas remiſſiones, reliqua creuerunt: inde plerisque nulla iam cura minuendi aeris alieni, quod deſperant poſſe perſolui; rapiunt etiam, conſumuntque,

commendant) Querelae ruſticorum, quales habes 9, 15, faciunt, vt taedium me capiat ruris, ac tanto lubentius vel literis me abdam, vel redeam in vrbem.

37, 1 *translaticia-publica*) Huc praeſertim pertinent Petroniana iſta c. 113. *nec Giton me tralaticia propinatione dignum iudicabat*, & c. 114. *praeteriens aliquis tralaticia humanitate lapidabit* eiecta naufragio corpora. *Publica* officia dicuntur vt *publica verba* Ouid. Ar. 1, 144 quibus in primis etiam congreſſionibus vtimur, a quibus initium notitiae oritur.

ordinatura) Hoc vult, Locatio, quam nunc facio, non ad vnum modo annum pertinet, ſed ad plures, ad luſtrum. Rationem enim cenſoris & publicani ſecuti etiam in locationibus priuati, quod ſatis multis ICtorum veterum locis comprobare pronum eſt. Igitur lex locationis, quam luſtri initio conſtituebant, valebat in plures annos, quo conſideratius diligentiusque cogitanda primum deinde ſcribenda erat.

2 non

que, quod natum eſt, vt qui iam putent ſe non ſibi
3 parcere. Occurrendum ergo augeſcentibus vitiis, & medendum eſt. Medendi vna ratio, ſi non nummo, ſed partibus locem, ac deinde ex meis aliquos exactores operi, cuſtodes fructibus ponam: & alioqui nullum iuſtius genus reditus, quam quod terra,
4 caelum, annus refert. Ad hoc, magnam fidem, acres oculos, numeroſas manus poſcit: experiendum tamen, &, quaſi in veteri morbo, quaelibet muta-
5 tionis auxilia tentanda ſunt. Vides, quam non delicata me cauſſa obire primum conſulatus tui diem non ſinat: quem tamen hic vt praeſens votis, gaudio, gratulatione celebrabo. Vale.

XXXVIII. C. PLINIVS SATVRNINO SVO S.

Rufum laudat, non tam precibus alienis, quam ipſius meritis inductus.

Ego vero Rufum noſtrum laudo: non quia tu, vt ita facerem, petiiſti, ſed quia eſt ille digniſſimus. Legi enim librum omnibus numeris abſolutum, cui multum apud me gratiae amor ipſius adiecit.

2 *non ſibi parcere*) Plura ſe iam debere, quam ſoluere poſſint, itaque exactum iri de praediis: quidquid igitur efficiant, tamen nullam ad ſe inde vtilitatem perventuram.

3 *partibus locem*) Partibus reditus, vt v. g. ſemiſſis, quincunx, triens, quadrans illius cedat colono: qui quanto diligentiorem operam dederit, tanto ſic feret fructum laboris ſui vberiorem. Egimus hac de re ad Cato. R. R. 136 & 137. Contra *nummo locat*, qui certam pecuniae ſummam exigit, quicunque prouentus fuerit.

5 *non delicata me cauſſa*) Otii, aut deliciarum; ſed negotium moleſtum magis, quo quis eſt naturae liberalioris, qualem Plinium fuiſſe, loquuntur hae epiſtolae.

39, 2

iecit. Iudicaui tamen. Neque enim ſoli iudicant, qui maligne legunt. Vale.

XXXIX. C. PLINIVS MVSTIO SVO S.

Aedem Cereris refecturus, marmora & ſignum ſibi emi rogat.

Aruſpicum monitu reficienda eſt mihi aedes Cereris in praediis in melius & in maius. Vetus ſane & anguſta, quum ſit alioqui ſtato die frequentiſſima. Nam idibus Septembribus magnus e regione 2
tota coit populus, multae res aguntur, multa vota ſuſcipiuntur, multa redduntur, ſed nullum in proximo ſuffugium aut imbris aut ſolis. Videor ergo 3
munifice ſimul religioſeque facturus, ſi aedem quam pulcherrimam exſtruxero, addidero porticus: illam ad vſum deae, has ad hominum. Velim ergo emas quatuor marmoreas columnas, cuius tibi videbitur generis: emas marmora, quibus ſolum, quibus parietes excolantur. Erit etiam vel faciendum vel 4
emendum ipſius deae ſignum: quia antiquum illud e ligno quibusdam ſui partibus vetuſtate truncatum eſt. Quantum ad porticus, nihil interim occurrit, 5
quod videatur iſtinc eſſe repetendum: niſi tamen, vt formam ſecundum rationem loci ſcribas: neque

enim

39, 2 *multae res aguntur*) Boni ominis cauſſa enim in templis Deorum Senatus habetur, conuentusque celebrantur alii vel de publica re vel priuata.

ſuffugium imbris) Opportune iam hic laudatus eſt Vitruu. 3, 2 *Pteromatos ratio & columnarum circa aedem diſpoſitio ideo eſt inuenta — ſi imbrium aquae vis occupauerit & intercluſerit hominum multitudinem, vt habeat in aede circaque cellam cum laxamento liberam moram.*

5 *iſtinc repetendum*) Quod a te petendum, tibi iniungendum ſit, vt huc ad me mittas.

40, 1

enim possunt circumdari templo; nam solum templi hinc flumine & abruptissimis ripis, hinc via cin-
6 gitur. Est vltra viam latissimum pratum, in quo satis apte contra templum ipsum porticus explicabuntur: nisi quid tu melius inueneris, qui soles locorum difficultates arte superare. Vale.

XL. C. PLINIVS FVSCO SVO S.

Cui vitae studiorumque rationem aestiuam, quam in secessu teneat, epist. XXXVI perscripserat; eidem rogatus exponit etiam hibernam.

Scribis, pergratas tibi fuisse literas meas, quibus cognouisti, quemadmodum in Tuscis otium aestatis exigerem: requiris, quid ex hoc in Laurentino
2 hieme permutem. Nihil, nisi quod meridianus somnus eximitur, multumque de nocte vel ante vel post diem sumitur: &, si agendi necessitas instat, quae frequens hieme, non iam comoedo vel lyristae post coenam locus; sed illa, quae dictaui, identidem retractantur, ac simul memoriae frequenti emenda-
3 tione proficitur. Habes aestate, hieme consuetudinem; addas huc, licet, auctumnum, quaeque inter hiememe aestatemque media, vt nihil de die perdunt, ita de nocte paruulum adquirunt. Vale.

40, 1 *literas meas*) supra 9, 36.

2 *agendi necessitas*) Dicendi, in iudicio, in Senatu: ideo etiam hieme in Laurentino versatur, quod pene suburbanum est.

LIBER

LIBER X.

In quo Epistolae Plinii ad Traianum Imperatorem; & Traiani ad Plinium.

I. C. PLINIVS TRAIANO.

Imperium morte Neruae consequuto, gratulatur.

Tua quidem pietas, Imperator sanctissime, optauerat, vt quam tardissime succederes patri; sed dii immortales festinauerunt virtutes tuas ad gubernacula reipublicae, quam susceperas, admouere. Pre- 2
cor ergo, vt tibi, & per te generi humano, prospera omnia, id est, digna saeculo tuo, contingant. Fortem te & hilarem, Imperator optime, & priuatim & publice opto.

II. C. PLINIVS TRAIANO.

Iure trium liberorum donatus, gratias agit.

Exprimere, Domine, verbis non possum, quantum mihi gaudium attuleris, quod me dignum putasti

1, 2 saeculo tuo) Saeculum imperatoris est tempus, quo rerum potitur. Igitur *digna saeculo* Imperatoris sunt, quae Imperator virtute sua meretur, vt se imperante contingant.

et priuatim et publ.) Haec aduerbia incertum quo referantur. Si cum *opto* iungas; significat Plinius, se hoc optare, cum pro amore, quo Traianum per se complectatur, tum quod vtile hoc putet reipublicae: Si ad *fortem & hilarem*; & domi esse vult felicem, & in administranda re publica. Posterius magis mihi placet.

2, 1 Domine) Haec appellatio, qua perpetuo in his epistolis vtitur auctor, interdum scrupulum mihi mouit, possintne eius auctoris esse, qui Paneg. 45, 3 & alias *Dominum* ita diligenter a Principe separet, crudelitatisque & iniustitiae illi notionem adiungat. Sed aliud videtur, *Dominum* se ipsum vocare in publicis edictis: aliud blandientis amici honorem non adspernari. Sic *reges* suos vocabant

tasti iure trium liberorum. Quamuis enim Iulii Seruiani, optimi viri, tuique amantissimi, precibus indulseris: tamen etiam ex rescripto intelligo, liben-
2 tius hoc ei te praestitisse, quia pro me rogabat. Videor ergo summam voti mei consequutus, quum inter initia felicissimi principatus tui probaueris, me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere: eoque magis liberos concupisco; quos habere etiam illo tristissimo saeculo volui, sicut potes duobus matrimoniis
3 meis credere. Sed dii melius, qui omnia integra bonitati tuae reseruarunt. Malui hoc potius tempore me patrem fieri, quo futurus essem & securus & felix.

III.

eabant clientes libera etiam republica: sic *Domini* & *Dominae* nomen in amantium & coniugum adeo blanditiis. Cogitabam aliquando, ex prouinciis modo Imperatorem tum vocatum *Dominum*, nempe *prouinciae*, vt ipsa Roma *rerum Domina*: sed haec quidem, & plures epistolae non e prouincia datae videntur. Maneat igitur, blandientis & amantis Plinii hanc esse vocem: qui idem nihilo minus reprehendere potuerit eos, qui ipsi sibi id nomen arrogassent, & mensuram nominis eius, cum pro seruis tractarent ciues, implessent.

2 *sicut potes*) Si haec verba ad ea, quae proxime praecedunt, referas, Plinius iam duas vxores Domitiano imperante duxisse debet. Sed potest etiam ad paullo superiora respici, *eoque magis liberos habere concupisco.* Certe de duabus eius modo vxoribus constat.

3 *Dii - reseruarunt*) Dii melius, quid mihi vtile sit, vident; & a bonitate tua expectare me voluerunt iura eorum, qui liberos habent, quae matrimoniis duobus adhuc non consecutus sum. Nimirum hinc non minus, quam ex ep. 95 apparet, conditionem impetrandi huius iuris fuisse, vt quis legitimo modo liberos quaesierit, sed frustra.

Malui) Sub bono principe malunt homines liberos habere. vid. Paneg. 26 extr. * Caeterum non optime haec cohaerent superioribus: quid si legamus, *malunt?* quod facile corrumpi in *malui* potuit, si *n* per transuersam literae *u* impositam signauit librarius. Sic simul indicarit, spem prolis e Calpurnia, quam circa haec tempora duxit, suscipiendae se habere. Vid. 8, 10 vbi abortum eius Fabato narrat. Certe si cui illud audacius videatur, quamquam non est,

III. (V) C. PLINIVS TRAIANO.

Petit, vt Voconium in senatorium ordinem promoueat.

Indulgentia tua, imperator optime, quam plenissimam experior, hortatur me, vt audeam tibi etiam pro amicis obligari; inter quos sibi vel praecipuum locum vindicat Voconius Romanus, ab ineunte aetate condiscipulus & contubernalis meus. Quibus 2
ex caussis & a diuo patre tuo petieram, vt illum in amplissimum ordinem promoueret: sed hoc votum meum bonitati tuae reseruatum est, quia mater Romani liberalitatem sestertii quadringenties, quod conferre se filio codicillis ad patrem tuum scriptis professa fuerat, nondum satis legitime peregerat. Quod postea fecit, admonita a nobis. Nam & fundos e- 3
mancipauit, & caetera, quae in emancipatione implenda solent exigi, consummauit. Quum sit ergo 4
finitum, quod spes nostras morabatur, non sine magna fiducia subsigno apud te fidem pro moribus Romani mei, quos & liberalia studia exornant; & eximia

est, legerim *Malim*, vt votum sit, quo illud *concupisco* confirmet.

3, 2 quadringenties) Immanis summa, millio vncialium nummorum, s. imperiales 1333333 $\frac{1}{3}$: Buchneri & Gronouii coniectura moderatior *quaterdecies*, quae essent quinque & triginta millia vncialium: medium, *quadragies*, tonnam vncialium efficiat. Fuisse summam mediocrem, vel inde apparet, quod ad censum Senatorium explendum data est, qui, si Suetonium sequamur, Augusto c. 41, ab illo constitutus est *duodecies* h. e. triginta millium vncialium. Itaque ipsum *quaterdecies* iam nimium esse videtur. Quid si fuit CCCC HS. h. e. *quadringentorum millium*, quae sunt 1333[illegible] $\frac{1}{3}$ imperiales s. vnciales 10000.

3 fundos emancipauit) Solenni ritu e suo dominio dimisit & filio tradidit, vt iam verus illorum dominus esset, neque retrahi aut reuocari munus posset.

5 pater-

imia pietas, quae hanc ipsam matris liberalitatem, & statim patris hereditatem, & adoptionem a vitrico
5 meruit. Auget haec & natalium & paternarum facultatum splendor; quibus singulis multum commendationis accessurum etiam ex meis precibus, in-
6 dulgentiae tuae credo. Rogo ergo, Domine, vt me exoptatissimae mihi gratulationis compotem facias, & honestis (vt spero) adfectibus meis praestes, vt non in me tantum, verum & in amico gloriari iudiciis tuis possim.

IV. (VI) C. PLINIVS TRAIANO.

Medico suo ciuitatem Romanam: Antoniae libertis feminis Ius Quiritium petit. Conf. ep. 22.

Proximo anno, Domine, grauissima valitudine vsque ad periculum vitae vexatus iatralipten adsumsi: cuius solicitudini & studio, tuae tantum indulgentiae beneficio referre gratiam possum. Qua-
2 re rogo, des ei ciuitatem Romanam. Est enim peregrinae conditionis, manumissus a peregrina. Vocatur ipse Harpocras: patronam habuit Thermuthin Theonis, quae iampridem defuncta est. Idem rogo, des ius Quiritium libertis Antoniae Maximillae, ornatissimae feminae, Heliae & Antoniae Harmeridi. Quod a te, petente patrona, peto.

V.

5 paternarum facultatum) Recte monet Cellarius, eas non omnes peruenisse ad hunc filium, qui alioquin opus non habuisset liberalitate matris. Forte fratres habuit.

4, 2 ius Quiritium) Hodie, beneficio praesertim Ill. Spanhemii, qui ista in Orbe Romano expediuit feliciter, satis constat de gradibus *ciuitatis Romanae*, in iisque summum esse, *ius* ipsum *Quiritium*. Habemus in compendium relatas tum aliorum tum Spanhemii obseruationes in Ill. Heineccii append. ad L. I. antiquitt. iur. Ro.

5, 1

V. (XI) C. PLINIVS TRAIANO.

Alexandrinam etiam ciuitatem Harpocrati datam laetatur, cui literas ad praefectum Aegypti, sibi licentiam occursus longioris petit.

Exprimere, Domine, verbis non possum, quanto me gaudio adfecerint epistolae tuae, ex quibus cognoui te Harpocrati, iatraliptae meo, etiam Alexandrinam ciuitatem tribuisse, quamuis secundum institutionem principum, non temere eam dare proposuisses. Esse autem Harpocran νομȣ̃ μεμφιτικȣ̃ indico tibi. Rogo ergo, indulgentissime impera- 2
tor, vt mihi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti, amicum tuum, sic, vt promisisti, epistolam mittas. Obuiam iturus, quo maturius, Domine, exoptatissimi aduentus tui gaudio frui possim, rogo, permittas mihi, quam longissime occurrere tibi.

VI. (XII) C. PLINIVS TRAIANO.

Medici propinquis ciuitatem, & aliis ius Quiritium petit.

Proxima infirmitas mea, Domine, obligauit me Postumio Marino medico: cui parem gratiam referre beneficio tuo possum, si precibus meis, ex consuetudine bonitatis tuae, indulseris. Rogo ergo, 2
vt propinquis eius des ciuitatem, Chrysippo Mithridatis, vxorique Chrysippi Stratonicae Epigoni, item liberis

5, 1 *epistolae tuae*) Respondet praesertim epistolae 23 huius libri, quae cum 22 ante hanc legi omnino debet.

νομȣ̃) Latina voce vtitur Traianus, vel librarii, ep. 23. De *nomis* s. praefecturis Aegypti is inspicere praestat Marshamum in Can. Chron. p. 391. sq. & ipsum praesertim Geographum, Cellarium.

liberis eiusdem Chryſippi, Epigono & Mithridati, ita vt ſint in patris poteſtate, vsque iis in libertos ſeruetur ius patronorum. Item rogo, indulgeas ius Quiritium L. Satrio Abaſcantio, & P. Caeſio Phoſphoro, & Panchariae Soteridi. Quod a te, volentibus patronis, peto.

VII. (XIII) C. PLINIVS TRAIANO.

Praeturam amico, Accio Surae, petit.

Scio, Domine, memoriae tuae, quae eſt benefaciendi tenaciſſima, preces noſtras inhaerere: quia tamen in hoc quoque ſaepe indulſiſti, admoneo ſimul & impenſe rogo, vt Accium Suram praetura exornare digneris, cum locus vacet. Ad quam ſpem alioqui quietiſſimum hortatur & natalium ſplendor, & ſumma integritas in paupertate, & ante omnia, felicitas temporum, quae bonam conſcientiam ciuium tuorum ad vſum indulgentiae tuae prouocat & attollit.

VIII. (XIV) C. PLINIVS TRAIANO.

Sacerdotium ſibi petit.

Quum ſciam, Domine, ad teſtimonium laudemque morum meorum pertinere, tam boni principis

6, 2 Epig. & Mithr.) Obſeruamus hic quoque morem Graecorum, qui aui vtriusque nominibus appellarent ſuos liberos: quae res obſcuritatem non nunquam ex hominum eiusdem nominis confuſione parit.

in patris poteſtate) Nam *patria poteſtas* eſt pars Romanae ciuitatis, non minus quam *ius patronorum.* Vult ergo Plinius, vt ius ciuitatis retro etiam valeat ad patriam poteſtatem in eos quoque liberos, qui ante nati ſunt, &c.

ius Quiritium) Iam fuere ciues, ſed ſummum gradum ciuitatis illis petit Plinius. Vid. ad 10, 4, 2.

8 ſeptem-

cipis iudicio exornari: rogo, dignitati, ad quam me prouexit indulgentia tua, vel auguratum, vel septemuiratum, quia vacant, adiicere digneris, vt iure sacerdotii precari deos pro te publice possim, quos nunc precor pietate priuata.

IX. (XV) C. PLINIVS TRAIANO.

Victoriam Traiano gratulatur.

Victoriae tuae, optime imperator, maximae, pulcherrimae, antiquissimae, & tuo nomine & reipublicae gratulor, deosque immortales precor, vt omnes cogitationes tuas tam laetus sequatur euentus; vt virtutibus tantis gloria imperii & nouetur & augeatur.

X. (XXVI) C. PLINIVS TRAIANO.

Seruilii aduentum nuntiat.

Seruilius Pudens legatus, Domine, VIII calend. Decembr. Nicomediam venit: meque longae exspectationis solicitudine liberauit.

XI. (XXVII) C. PLINIVS TRAIANO.

Rosianum commendat.

Rosianum Geminum, Domine, arctissimo vinculo mecum tua in me beneficia iunxerunt. Habui enim illum quaestorem in consulatu, mei summe obseruantissimum expertus. Tantam mihi post consulatum reuerentiam praestat, vt publicae necessitudinis

8 *septemuiratum*) Epulonum, de quo ad 2, 11, 12. *Auguratum* accepisse, testatur inscriptio antiqua, quam etiam nos cum vita Plinii damus.

10 *Nicomediam*) Bithyniae caput. Scripta ergo haec epistola est ex Prouincia, vt maior pars reliquarum.

11, 2

2 ſitudinis pignora priuatis cumulet officiis. Rogo ergo, vt ipſe apud te, pro dignitate eius, precibus meis faueas: cui &, ſi quid mihi credis, indulgentiam tuam dabis. Dabit ipſe operam, vt in his, quae ei mandaueris, maiora mereatur. Parciorem me in laudando facit, quod ſpero, tibi & integritatem eius, & probitatem, & induſtriam non ſolum ex eius honoribus, quos in vrbe ſub oculis tuis geſſit, ve-
3 rum etiam ex commilitio, eſſe notiſſimam. Illud vnum, quod propter caritatem eius nondum mihi videor ſatis plene feciſſe, etiam atque etiam facio; teque, Domine, rogo, gaudere me exornata quaeſtoris mei dignitate, id eſt, per illum mea, quam maturiſſime velis.

XII. C. PLINIVS TRAIANO.

Gratias agit, quod Coelium ex conſulatu in Bithyniam miſſurus ſit.

Difficile eſt, Domine, exprimere verbis, quantam perceperim laetitiam, quod & mihi & ſocrui meae praeſtitiſti, vt ad finem conſulatus Coelium
2 Clementem in hanc prouinciam transferres. Ex illo enim menſuram beneficii tui penitus intelligo, quum tam plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar: cui referre gratiam parem ne audeo quidem, quamuis maxime debeam. Itaque ad vota confugio, deosque precor, vt iis, quae in me aſſidue confers, non indignus exiſtimer.

XIII.

11, 2 in his, quae) In muneribus, quae ei mandaueris. * Obſeruanda res leuicula, quia *in* praepoſitio quibusdam praeter rem hic ſuſpecta eſt.

XIII. (LXIV) C. PLINIVS TRAIANO.

Tabellarium regis Sauromatae ad Traianum mittit.

Scripsit mihi, Domine, Lycormas, libertus tuus, vt, si qua legatio a Bosporo venisset, vrbem petitura, vsque in aduentum suum retineretur. Et legatio quidem duntaxat in eam ciuitatem, in qua ipse sum, nulla adhuc venit; sed venit tabellarius Sauromata, quem ego, vsus opportunitate, quam mihi casus obtulerat, cum tabellario, qui Lycormam ex itinere praecessit, mittendum putaui, vt possis ex Lycormae & ex regis epistolis pariter cognoscere, quae fortasse pariter scire deberes.

XIV. (LXV) C. PLINIVS TRAIANO.

Diplomate se tabellarium Sauromatam iuuisse significat.

Rex Sauromates scripsit mihi, esse quaedam, quae deberes quam maturissime scire: qua ex caussa festinationem tabellarii, quem ad te cum epistolis misit, diplomate adiuui.

XV. (LXVIII. C.) C. PLINIVS TRAIANO.

Excusat, quod legatum regis Sauromatae non retinuerit.

Legato Sauromotae regis, quum sua sponte Niceae, vbi me inuenerat, biduo substitisset, lon-

 giorem

14 diplomate adiuui) Cuius ea vis erat, vt publice praebitis equis & vehiculis cursus illius adiuuaretur. Sic enim Plut. in Galba p. 1494 H. Steph. Τῶν ὑπάτων οἰκέτας δημοσίους προχειρισαμένων, τὰ δόγματα κομίζοντας τῷ αὐτοκράτορι, καὶ τὰ καλούμενα διπλώματα σεσημασμένα δόντων, ἃ γνωρίζοντες οἱ κατὰ πόλιν ἄρχοντες, ἐν ταῖς τῶν ὀχημάτων ἀμοιβαῖς ἐπιταχύνουσι τὰς προπομπὰς τῶν γραμματηφόρων. Add. 10, 121.

15, 2

giorem moram faciendam, Domine, non putaui: primum quod incertum adhuc erat, quando libertus tuus Lycormas venturus esset; deinde quod ipse proficiscebar in diuersam prouinciae partem, ita officii
2 necessitate exigente. Haec in notitiam tuam perferenda existimaui, quia proxime scripseram, petiisse Lycormam, vt legationem, si qua venisset a Bosporo, vsque in aduentum suum retinerem. Quod diutius faciendi nulla mihi probabilis ratio occurrit; praesertim quum epistolae Lycormae, quas detinere, vt ante praedixi, nolui, aliquot diebus hunc legatum antecessurae viderentur.

XVI. (LXXV) C. PLINIVS TRAIANO.

Callidromum, multorum variante fortuna seruum, Traiano mittit.

Apuleius, Domine, miles, qui est in statione Nicomedensi, scripsit mihi, quendam nomine Callidromum, quum detineretur a Maximo & Dionysio pistoribus, quibus operas suas locauerat, confugisse ad tuam statuam, perductumque ad magistratus indicasse, seruisse aliquando Laberio Maximo, captumque a Susago in Moesia, & a Decebalo muneri missum Pacoro, Parthiae regi, pluribusque annis in ministerio eius fuisse: deinde fugisse, atque ita in Ni-
2 comediam peruenisse. Quem ego perductum ad me, quum eadem narrasset, mittendum ad te putaui. Quod

15, 2 *proxime scripseram*) Ep. 13.

16, 1 *ad tuam statuam*) Tanquam ad asylum: de qua re copiose Lips. ad Tac. A. 3, 36 s. Excurs. F.

2 *mittendum ad te*) Qui forte referre posset de rebus Parthicis, quae audire Traiani interesset.

3 apo-

Quod paullo tardius feci, dum requiro gemmam, quam sibi, habentem imaginem Pacori, & quibus insignibus ornatus fuisset, subtractam indicabat. Volui enim hanc quoque, si inueniri potuisset, simul 3 mittere, sicut glebulam misi, quam se ex Parthico metallo attulisse dicebat. Signata est anulo meo, cuius aposphragisma, quadriga.

XVII. (LXXXVI) PLINIVS TRAIANO.

Procuratorem Caesaris testimonio prosequitur.

Maximum, libertum & procuratorem tuum, Domine, per omne tempus, quo fuimus vna, probum, & industrium, & diligentem, ac, sicut rei tuae amantissimum, ita disciplinae tenacissimum expertus, libenter apud te testimonio prosequor ea fide, quam tibi debeo.

XVIII. (LXXXVII) C. PLINIVS TRAIANO.

Gabium Bassum laudat apud Traianum.

Gabium Bassum, Domine, praefectum orae Ponticae, integrum, probum, industrium, atque inter ista reuerentissimum mei expertus, voto pariter & suffragio prosequor, ea fide quam tibi debeo: quem abunde conspexi instructum commilitio tuo, cuius

3 *aposphragisma*) Expressa imago: sic impedire vult, ne quid subiiciatur aliud. Opportune comparauit Cellarius, quod est apud Capitolinum in Albino c. 2 ex literis Commodi, *Super hoc ad procuratores meos literas misi, quas ipse signatas excipies signo Amazoniae.*

17 *Maximum*) de quo etiam ep. 28, 5 it. 36 & 37.

18 *Gabium Bassum*) Laudat etiam ep. 32.

19, 3

cuius disciplinae debet, quod indulgentia tua dignus
2 est. Apud me & milites & pagani, a quibus iustitia eius & humanitas penitus inspecta est, certatim ei, qua priuatim, qua publice, testimonium retribuerunt. Quod in notitiam tuam perfero ea fide, quam tibi debeo.

XIX. (LXXXVIII) C. PLINIVS TRAIANO.

Filium commilitonis sui, & ipsum acrem militem, commendat.

Nymphidium Lupum, Domine, primipilarem, commilitonem habui, quum ipse tribunus essem, ille praefectus: inde familiariter diligere coepi. Creuit postea caritas ipsa mutuae vetustate amicitiae.
2 Itaque & quieti eius inieci manum, & exegi, vt me in Bithynia consilio instrueret. Quod ille amicissime, & otii & senectutis ratione postposita, & iam
3 fecit, & facturus est. Quibus ex caussis necessitudines eius inter meas numero, & filium in primis, Nymphidium Lupum, iuuenem probum, industrium, & egregio patre dignissimum, suffecturum indulgentiae tuae: sicut primis eius experimentis cognoscere potes, quum praefectus cohortis plenissimum testimonium meruerit Iulii Ferocis & Fusci Salinatoris, clarissimorum virorum. Meum gaudium, Domine, meam gratulationem filii honores continuent.

PLI-

19, 3 suffecturum indulg.) Dignum illa, qui capere eam, agnoscere, aestimare, tueri, possit. Laudarunt iam viri docti Stat. Silu. 2, 175. *Vade puer, tantisque enixus suffice donis.*

3 continuent) Haec est petitio ipsa, & argumentum adeo epistolae. * Nempe sic legendum puto leuissime immutata lectione Boxhornii, vt superiores taceam, & Cellarii, qui illam debent,

PLINII ET TRAIANI EPISTOLAE MVTVAE.

XX. (III) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Excusat se, quod praefectus aerario patrocinium Afris negauerit, & rursus iubente senatu praestiterit.

Vt primum me, Domine, indulgentia vestra promouit ad praefecturam aerarii Saturni, omnibus

Ee 5

debent, puto Aldo, in cuius editione 1518 vt & in Grut. 1620 legitur, *filii honore continerent*, vnde ipsi fecerunt, *honores continerent*. Gruterianae 1611 lectio *mea gratulatio filii honore continuetur*. (*continetur* reposuit, seruatis caeteris, Longolius) mutat nimis multa ab antiqua scriptura. Quam vicina sint *continuent* & *continerent*, facile intelligunt, qui tractarunt libros. Sententia aperta, Plinio digna, & prope necessaria, nisi velimus, nihil illum hac epistola petiisse.

20, 1 *indulgentia vestra*) Cuius? Traiani & Neruae tum adhuc viuentis? Ita secutus Lipsium & Rittershusium Cellarius. Contradicit subductis temporum rationibus doctissimus Massonus ad Annum Chr. XCVIII §. 7. sed ita, vt licet recte posuerit calculos; tamen hoc non effecerit, fieri non potuisse, vt Nerua adhuc viuente praefectura haec demandata Plinio fuerit. Prouocat ad 10, 24, 3 vbi *primum valitudine* Neruae (demus ei, hanc fuisse vltimam, & statim ita grauem, vt per eam non potuerit praefecturam decernere Secundo) *postea curis delegati officii* (demus de hac praefectura sermonem esse) *se retentum*. Sed nonne potuit ante delegatum esse, aditum post aliquod vnius alteriusue mensis interuallum? Hoc si ponas, calculi Massoniani stabunt, & tamen Praefecturam ab vtroque Imperatore acceperit Plinius, qui hic pariter & 10, 24, 3 non videtur contra morem suum & saeculi plurium numero de vno Traiano vsus fuisse; praesertim posteriore loco, vbi & Patris Neruae & Traiani filii diserta mentio proxime praecessit. Igitur hoc quidem in loco praesidium non inuenit illa sequioris aeui ratio, quam *vossitationem*, digno hac re vocabulo, appellant. Agit de origine huius rei Baelius in epistol. p. 279 sq. vbi semina quasi ab hoc aeuo & ipse repetit; sed idem obseruat, in Symmachi adeo epistolis videri respici ad collegas imperii, cum *vestrae maiestatis, vestri numinis* &c. fit mentio.

aerarii Saturni) Videntur antiquissimis Diis & aetatis ratione

bus aduocationibus, quibus alioqui nunquam eram promiſcue functus, renuntiaui, vt toto animo, dele-
2 gato mihi officio vacarem. Qua ex cauſſa, quum patronum me prouinciales optaſſent contra Marium Priſcum, & petii veniam huius muneris, & impetraui: ſed quum poſtea conſul deſignatus cenſuiſſet, agendum nobiſcum, quorum erat excuſatio recepta, vt eſſemus in ſenatus poteſtate, pateremurque nomina noſtra in vrnam coniici, conuenientiſſimum eſſe tranquillitati ſaeculi putaui, praeſertim tam moderatae voluntati ampliſſimi ordinis non repugnare.
3 Cui obſequio meo, opto, vt exiſtimes conſtare rationem, quum omnia facta dictaque mea probare ſanctiſſimis moribus tuis cupiam.

XXI. (IV) TRAIANVS PLINIO S.

Et ciuis & ſenatoris boni partibus functus es, obſequium ampliſſimi ordinis, quod iuſtiſſime exigebat,

tione auaris, aerarium credidiſſe Romani, vt Opi h. e. Telluri Deorum Matri, de quo Cic. Phil. 1, 7 & 2, 14 it. 37, & Saturno, de quo etiam Sueto. Claud. c. 24. Quin vnum idemque templum Saturni & Opis, nunc a marito nunc ab vxore denominatum videtur fuiſſe. Habuiſſe enim communem aedem hos coniuges, apparet non ex P. Victore modo, qui Regione octaua ſ. foro Romano *aedem Opis & Saturni* iunctim memorat, quum apud Sextum Rufum eadem Regione ſolius *Saturni templum* nominetur: ſed etiam ex inſcriptione apud Gruterum p. 26, 3 vbi *locus adſignatus aedi Opis & Saturni* dicitur &c. Non omiſit hoſce Deos paredros vir doctus Georgius d'Arnaud c. 23.

2 *contra Marium Priſcum*) Vid. ſupra 2, 11.

conſul deſignatus) * Quidni *Conſules deſignati?* Fuit forte in libro antiquo COSS. DESS. vltima litera facile periit. Sed potuit tamen fieri, vt alter Conſulum deſignatorum primo ita *cenſuerit*, (quod Senatorium verbum eſt) eique alii poſtea adſenſi ſint. Quare nihil contra libros hic mutandum.

in vrnam coniici) vt forte definiretur, quis inter plures a Senatu nominatos accuſaret Marium Priſcum.

21, 1 *annos*

gebat praeſtando. Quas partes impleturum te ſecundum ſuſceptam fidem confido.

XXII. (VII) C. PLINIVS TRAIANO.

Gratias agit pro impetratis, quae rogauerat, & Alexandrinam quoque ciuitatem iatraliptae ſuo petit. Conf. ep. 4 & 5.

Ago gratias, Domine, quod & ius Quiritium li-
bertis neceſſariae mihi feminae, & ciuitatem
Romanam Harpocrati, iatraliptae meo, ſine mora
indulſiſti. Sed quum annos eius & cenſum, ſicut
praeceperas, ederem, admonitus ſum a peritioribus,
debuiſſe me ante ei Alexandrinam ciuitatem impe-
trare, deinde Romanam, quoniam eſſet Aegyptius.
Ego autem, quia inter Aegyptios, caeteroſque pe- 2
regrinos, nihil intereſſe credebam, contentus fueram
hoc ſolum ſcribere tibi, eum ſcilicet a peregrina ma-
numiſſum, patronamque eius iam pridem deceſſiſſe.
De qua ignorantia mea non queror, per quam ſtetit,
vt tibi pro eodem homine ſaepius obligarer. Ro-
go itaque, vt beneficio tuo legitime frui poſſim, tri-
buas

22,1 annos & cenſum) Haec enim profeſſio neceſſaria, vt ſcribatur aliquis in tabulis cenſualibus. Notum ex oratione pro Archia Poëta.

2 per quam ſtetit, vt) Elegans erroris ſui excuſatio. Non queror de errore meo, quum non vno libello petii, quod petendum erat; non excuſo tibi duplicem obiectam pro vna reſpondendi moleſtiam: nam eadem etiam tibi nata eſt bis mihi gratificandi, mihi nata bis tibi gratias agendi occaſio. Sed illud noue dictum, *per quam ſtetit, vt obligarer.* Cum enim in hac formula, *ſtetit* alias vim ſuam retineat, vt ſit *ſubſtitit, non progreſſum eſt, impeditum eſt:* non ſequuntur apud antiquos, quantum obſeruauerim, niſi verba negatiua. Habuit tamen Secundus Praeceptoris ſui auctoritatem. Sic enim Fabius decl. 250 p. 451 Bur. *Fortaſſe per te ſtetit, vt iniuriam hic quoque faceret.*

23 ex

buas ei & Alexandrinam ciuitatem, & Romanam. Annos eius & censum (ne quid rursus indulgentiam tuam moraretur) libertis tuis, quibus iusseras, misi.

XXIII. (VIII) TRAIANVS PLINIO S.

Ciuitatem Alexandrinam, secundum institutionem principum non temere dare proposui: sed cum Harpocrati, iatraliptae tuo, iam ciuitatem Romanam impetraueris, huic quoque petitioni tuae negare non sustineo. Tu ex quo nomo sit, notum mihi facere debebis, vt epistolam tibi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti, amicum meum, mittam.

XXIV. (IX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Commeatum in agros excurrendi petit, tum rerum suarum caussa, tum vt templum exstruat.

Quum diuus pater tuus, Domine, & oratione pulcherrima, & honestissimo exemplo, omnes ciues ad munificentiam esset cohortatus; petii ab eo, vt statuas principum, quas in longinquis agris per plures successiones traditas mihi, quales acceperam, custodiebam, permitteret in municipium transferre,
2 adiecta sua statua. Quodque ille mihi cum plenissimo testimonio indulserat, ego statim decurionibus scripseram, vt adsignarent solum, in quo templum pecunia mea exstruerem: illi in honorem operis
3 ipsius electionem loci mihi obtulerunt. Sed primum

23 ex quo nomo sit) Respondet Plinius supra ep. 5, vbi aliquid de *nomo*.

24, *1 in municipium*) Tifernum Tiberinum. Videtur enim idem templum, de quo 4,1,5.

3 dele-

mum mea, deinde patris tui valetudine, poſtea curis
delegati a vobis officii retentus, nunc videor com-
modiſſime poſſe in rem praeſentem excurrere. Nam
& menſtruum meum calend. Septembris finitur, &
ſequens menſis complures dies feriatos habet. Ro- 4
go ergo, ante omnia permittas mihi, opus quod in-
choaturus ſum, exornare & tua ſtatua: deinde, vt
hoc facere quam maturiſſime poſſim, indulgeas com-
meatum. Non eſt autem ſimplicitatis meae diſſi- 5
mulare apud bonitatem tuam, obiter te plurimum
collaturum vtilitatibus rei familiaris meae. Agro-
rum enim, quos in eadem regione poſſideo, locatio
quum alioqui CCCC excedat, adeo non poteſt dif-
ferri, vt proximam putationem nouus colonus face-
re debeat. Praeterea continuae ſterilitates cogunt
me de remiſſionibus cogitare: quarum rationem,
niſi praeſens, inire non poſſum. Debebo ergo, Do- 6
mine, indulgentiae tuae & pietatis meae celeritatem,
& ſtatus ordinationem, ſi mihi ob vtraque haec de-
deris

3 *delegati a vobis off.*) Loquitur de Praefectura aerarii Saturni. Vid. ad 10, 20, 1.

menſtruum meum) Pulchre hic oſtendit Buchnerus, per menſtruas vices adminiſtrari ſolita Romae collegarum munera. De faſcibus Conſulum res apparet etiam ex Sueto. Caeſ. 20 & Gell. 2, 15.

dies feriatos) Vindemiales praeſertim, item ludos, quod apparet ex Kalendariis.

5 *putationem*) Vinearum, quae fit mox a vindemia. Vid. Col. 4, 9, 1. & 4, 10, 3.

de remiſſionibus) Vid. 9, 37, 2. Sed de hac ipſa re videtur agere 8, 2 int.

6 *pietatis celerit.*) Vt templo aedificando, ponendisque in eo ſtatuis, mox ſatisfaciam meae in Neruam atque te pietati.

ſtatus ordinationem) Vt mox conſtituere poſſim, quid meum ſit, quid alienum, quod ſcire ante non poſſum, quam remiſſiones illae ordinatae fuerint. *Status* hanc ſignificationem eſſe, vt certam & ſecuram patrimonii etiam rationem poſſeſſionemque

deris commeatum XXX dierum. Neque enim angustius tempus praefinire possum, quum & municipium & agri, de quibus loquor, sint vltra centesimum & quinquagesimum lapidem.

XXV. TRAIANVS PLINIO S.

Et priuatas multas & omnes publicas caussas petendi commeatus reddidisti: mihi autem vel sola voluntas tua suffecisset. Neque enim dubito te, vt primum potueris, ad tam districtum officium reuersurum. Statuam poni mihi a te eo, quo desideras loco, quamquam eiusmodi honorum parcissimus, tamen patior, ne impedisse cursum erga me pietatis tuae videar.

XXVI. (XVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Suum ad Bithyniam accessum nuntiat.

Quia confido, Domine, ad curam tuam pertinere, nuntio tibi, me Ephesum cum omnibus meis ὑπὲρ Μαλέαν nauigasse. Quamuis contrariis ventis retentus, nunc, destino partim orariis nauibus, partim vehiculis, prouinciam petere. Nam sicut itineri

nemque notare possit, nullum dubium est: licet exempla, quae hic dedit Gronouius, ad rem familiarem, certe solam, pertinere non putem. Vid. Vell. 2, 2, 3. 2, 72, 5. Tac. 3, 28, 5.

26 *ὑπὲρ Μαλέαν*) Mentionem huius infimi ad austrum promontorii Laconiae facit quasi prouerbio, quod infame naufragiis & latronibus esset. Vid. Berkel. ad Steph. Byzant. h. v.

orariis nauibus) paruis, quibus *orae* leguntur, an quae *oris* i. e. funibus e litore trahuntur? Recte huc aduocauit vir doctus illud Rutilii 1, 219 *Progredimur paruis per litora proxima cymbis, Quarum perfugio crebra pateret humus.*

etesiae

itineri graues aestus, ita continuae nauigationi etesiae reluctantur.

XXVII. (XVII) TRAIANVS PLINIO S.

Recte renuntiasti mihi, Secunde carissime. Pertinet enim ad animum meum, quali itinere in prouinciam peruenias. Prudenter autem constituis interim nauibus, interim vehiculis vti, prout loca suaserint.

XXVIII. (XVIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Nuntiat se tandem in prouinciam venisse, & rationes excutere, propter quas mensorem ex vrbe petit.

Sicut saluberrimam nauigationem, Domine, vsque Ephesum expertus, ita inde, postquam vehiculis iter facere coepi, grauissimis aestibus, atque etiam febriculis, vexatus Pergami substiti. Rursus, quum 2
transissem in orarias nauiculas, contrariis ventis retentus, aliquanto tardius, quam speraueram, id est XV calend. Octobres, Bithyniam intraui. Non possum tamen de mora queri, cum mihi contigerit, quod erat auspicatissimum natalem tuum in prouincia celebrare. Nunc rei publicae Prusensium im- 3
pendia, reditus, debitores excutio: quod ex ipso tractu magis ac magis necessarium intelligo. Multae enim pecuniae variis ex caussis a priuatis detinentur: praeterea quaedam minime legitimis sumtibus erogantur. Haec tibi, Domine, in ipso ingressu 4
meo

etesiae reluct.) Tendenti nempe in Bithyniam, versus Septentrionem, reflant etesiae, boreales venti, etiam Nilum retinere quibusdam crediti &c.

meo ſcripſi. Quintodecimo calend. Octob. Do-
mine, prouinciam intraui, quam in eo obſequio, in ea
erga te fide quam de genere humano mereris, in-
5 ueni. Diſpice, Domine, an neceſſarium putes, mit-
tere huc menſorem. Videntur enim non medio-
cres pecuniae poſſe reuocari a curatoribus operum, ſi
menſurae fideliter aguntur. Ita certe proſpicio ex
ratione Pruſenſium, quam cum Maximo tracto.

XXIX. TRAIANVS PLINIO S.

*Cuperem ſine querela corpuſculi tui, & tuorum,
peruenire in Bithyniam potuiſſes, ac ſimile tibi
iter ab Epheſo ei nauigationi fuiſſet, quam expertus
2 vſque illo eras. Quo autem die perueniſſes in Bi-
thyniam, cognoui, Secunde cariſſime, literis tuis.
Prouinciales, credo, proſpectum ſibi a me, intelligent.
Nam & tu dabis operam, vt manifeſtum ſit, illis ele-
ctum te eſſe, qui ad eosdem mei loco mittereris.
3 Rationes autem in primis tibi rerum publicarum ex-
cutiendae ſunt. Nam & eſſe eas vexatas ſatis con-
ſtat.*

28, 5 *menſorem*) *aedificiorum* intellige, quod nomen etiam adiicitur, in vetuſtis aliquot inſcriptionibus apud Grut. p. 623. ſ. Sunt nempe hi *menſores* architecti, qui dimenſis omnibus aeſtimant materiam pariter atque operam aedificiorum. Videtur autem Plinius Roma petiiſſe menſorem, non tam, quod peritus nemo eſſet in prouincia; quam quod fidem non haberet Graeculis, metueretque, ne illi odio aut amori, vel lucro adeo, plus darent; quam fidei & religioni. Quam frequens hic fraus fuerit, docet titulus Digeſtorum 11, 6 ſi menſor falſum modum dixerit. Ad ſimilem quaeſtionem ſimile reſponſum accipit Secundus 48, 6. 49, 3.

ſi - aguntur) Vix ferri hic poteſt indicatiuus modus, non propter conditionalem *ſi*, quae ſine dubio indicatiuo ſaepe iungitur; Sed quod ipſa ſententia omnino ſuſpenſa, & cum modeſta dubitatione coniuncta, videtur. Nolui tamen contra libros, quod ſciam, omnes aliquid mutare. Sic mox 40, 4.

ſtat. Menſores vix etiam iis operibus, quae aut Romae, aut in proximo, fiunt, ſufficientes habeo: ſed in omni prouincia inueniuntur, quibus credi poſſit, & ideo non deerunt tibi, modo velis diligenter excutere.

XXX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Conſulit, cuſtodiae per publicos ſeruos adſeruandae ſint, an per milites.

Rogo, Domine, conſilio me regas haeſitantem, vtrum per publicos ciuitatum ſeruos (quod vsque adhuc factum) an per milites, adſeruare cuſtodias debeam. Vereor enim, ne & per ſeruos publicos parum fideliter cuſtodiantur, & non exiguum militum numerum haec cura diſtringat. Interim 2
publicis ſeruis paucos milites addidi. Video tamen periculum eſſe, ne id ipſum vtrisque negligentiae cauſſa ſit; dum communem culpam hi in illos, illi in hos regerere poſſe confidunt.

XXXI. (XXI) TRAIANVS PLINIO S.

Nihil opus eſt, mi Secunde cariſſime, ad continendas cuſtodias, plures commilitones conuerti. Perſeueremus in eâ conſuetudine, quae iſti prouinciae eſt, vt per publicos ſeruos cuſtodiantur. Etenim, vt fideliter hoc faciant, in tua ſeueritate ac diligentia poſitum eſt. In primis enim, ſicut ſcribis, verendum eſt, ne, ſi permiſceantur ſeruis publicis milites, mutua inter ſe fiducia negligentiores ſint: ſed & illud haereat nobis, quam pauciſſimos milites a ſignis auocandos eſſe.

XXXII. (XXII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Cur nondum a Basso supernumerarios milites reuocauerit, significat.

Gabius Bassus, praefectus orae Ponticae & reuerentissime & officiosissime, Domine, venit ad me, & compluribus diebus fuit mecum. Quantum perspicere potui, vir egregius, & indulgentia tua dignus: cui ego notum feci, praecepisse te, vt ex cohortibus, quibus me praeesse voluisti, contentus esset beneficiariis decem, equitibus duobus, centurione vno. Respondit; non sufficere sibi hunc numerum, idque se scripturum tibi. Hoc in caussa fuit, quo minus statim reuocandos putarem, quos habet supra numerum.

XXXIII. (XXIII) TRAIANVS PLINIO S.

Et mihi scribit Gabius Bassus, non sufficere sibi eum militum numerum, qui vt daretur illi, mandatis meis complexus sum. Quod quaeris, scripsisse me,

32 *beneficiariis*) Dubiae admodum conditionis homines in locum suum vindicasse videtur vir illustris Ge. Christi. Gebauerus in originibus feodi p. 6 sqq. Breuiter, sunt milites beneficio Ducis sui s. Tribuni a durioribus militiae muneribus, portandi, fodiendi, liberi, vt propriam belli operam tanto enixius nauarent, quos proinde Duces custodiae & ministeriorum quorundam caussa circa se habebant, ἐπὶ θεραπείᾳ τῶν Μαγιστράτων τεταγμένοι, vt optime in glossis verborum iuris Car. Labbaei ex ipsius emendatione definiuntur. Haec descriptio ad loca veterum omnia conuenit, & ad conciliandum cum Festo, i. e. Verrio Flacco, Vegetium etiam valet: quod ex Gebaueri obseruatis in thesauro Linguae Latinae ostendere non omittemus.

33 *Quod quaeris scripf.*) * Locus depositus, cui tamen sensum mentemque reddidit, illustris Gebauerus laudatis modo origg. Feodi 1, 4 p. 8 no. 2.

Quoi

me, vt notum haberes, his literis subiici iussi. Multum interest, res poscat, an homines imperare latius velint. Nobis autem vtilitas demum spectanda est: & quantum fieri potest, curandum, ne milites a signis absint.

XXXIV. (XXIV) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Prusensium nomine balineum rogat exstrui.

Prusenses, Domine, balineum habent & sordidum
& vetus. Id itaque, indulgentia tua, restituere
desiderant: ego tamen aestimans nouum fieri debe-
re, videris mihi desiderio eorum indulgere posse.
Erit enim pecunia, ex qua fiat: primum ea, quam 2
reuocare a priuatis & exigere iam coepi: deinde,
quam ipsi erogare in oleum soliti, parati sunt in opus

Quoi quae rescripserim, vt notum haberes. Mirifice fauet huic coniecturae antiqui Codicis lectio a Catanaeo prolata, *Quot quaeris scripsisse me*: Quam si recipimus, ipsum tamen *Quoi* non tam a Plinio, quam a librario antiquario, qui pro *Cui* ita dederit, acceptum referendum videtur.

34, 1 *Ego tamen-videris*) Manifestum anacoluthon, siue Plinii fusum incuria, siue descriptoribus imputandum sit. Quam non infrequentia sint talia apud optimos quosque scriptores, docent quos laudat Cort. ad Sallust. Iug. 30, 1. add. Dauis. ad Cic. Tusc. 2, 1. Simillimum est Hirtii de B. Afr. c. 25 pr. *Rex Iuba cognitis Caesaris difficultatibus, & copiarum paucitate*, visum est &c. Etiam hic plura dedit Dauisius.

2 *reuocare a priuatis*) Vid. Ep. 28, 3.

in oleum) Quod publice praeberetur in balneis: vnde publicum munus vt *sitonias*, sic *eleonias*, σιτωνίας, ἐλαιωνίας, *emendi olei* de quo l. 18 §. 5 π. de vacat. & excus. muner. add. Cuiac. ad l. 6 π. de excusationibus. Vetus lapis apud Grut. p. 376, 5 L. *Caecilius* — *HS. N. XXX Municipibus Comensibus legauit, quorum reditu quotannis per Neptunalia oleum in campo, & in thermis, & balineis omnibus, quae sunt Comi, populo praeberetur.*

balinei conferre. Quod alioqui & dignitas ciuitatis, & saeculi tui nitor postulat.

XXXV. (XXV) TRAIANVS PLINIO S.

Si instructio noui balinei oneratura vires Prusensium non est, possumus desiderio eorum indulgere: modo ne quid ideo aut intribuant, aut minus illis in posterum fiat ad necessarias erogationes.

XXXVI. (XXVI) PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De militibus, liberto Caesaris relinquendis, consulit.

Maximus, libertus & procurator tuus, Domine, praeter decem beneficiarios, quos adsignari a me Gemellino, optimo viro, iussisti, sibi quoque confirmat necessarios esse milites. Ex his interim, sicut inueneram, in ministerio eius relinquendos existimaui: praesertim quum ad frumentum comparandum iret in Paphlagoniam. Quin etiam tutelae caussa, quia desiderabat, addidi duos equites. In futurum quid seruari velis, rogo rescribas.

XXXVII. (XXIX) TRAIANVS PLINIO S.

Nunc quidem proficiscentem, ad comparationem frumentorum, Maximum, libertum meum recte militibus instruxisti. Fungebatur enim & ipse extraordinario munere. Quum ad pristinum actum reuersus fuerit, sufficient illi duo a te dati milites, &

36 *Maximus*) De quo etiam ep. 17.

beneficiarios) Vid. ad ep. 32.

interim, sicut inuen.) * Videtur numerus militum deesse.

& totidem a Virbio Gemellino, procuratore meo, quem adiuuat.

XXXVIII. (XXX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Consulit de poena seruorum inter tirones repertorum.

Sempronius Caelianus, egregius iuuenis, repertos inter tirones, duos seruos misit ad me: quorum ego supplicium distuli, vt te, conditorem disciplinae militaris firmatoremque, consulerem de modo poenae. Ipse enim dubito ob haec maxime, quod, 2
vt iam dixerant, sacramento militari nondum distributi in numeros erant. Quid ergo debeam sequi, rogo, Domine, scribas, praesertim quum pertineat ad exemplum.

XXXIX. (XXXI) TRAIANVS PLINIO S.

Secundum mandata mea fecit Sempronius Caelianus, mittendo ad te eos, de quibus cognosci oportebat, an capitale supplicium meruisse videantur. Refert autem, voluntarii se obtulerint, an lecti sint, vel etiam vicarii dati. Lecti si sunt, inquisitor 2
peccauit: si vicarii dati, penes eos culpa est, qui dederunt: si ipsi, quum haberent conditionis suae conscientiam, venerunt, animaduertendum in illos erit. Neque enim multum interest, quod nondum per nu-

38, 1 duos seruos) Laudauit opportune Buchnerus, l. 11 π. de re milit. vbi Marcianus, *Ab omni*, inquit, *militia serui prohibentur, alioquin capite puniuntur.*

39, 2 inquisitor) *Libri veteres *inquisitio*; quod praeferendum videtur, tanquam paullo abstrusius, neque tamen non verum, vt *ministerium* pro *ministris* & i. g. a.

meros distributi sunt. Ille enim dies, quo primum probati sunt, veritatem ab his originis suae exigit.

XL. (XXXII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quaerit, quid faciendum de damnatis sit, qui ministeriis publicis se immiscuerunt.

Salua magnitudine tua, Domine, descendas oportet ad meas curas, quum ius mihi dederis referendi ad te, de quibus dubito. 2 In plerisque ciuitatibus, maxime Nicomediae & Niceae, quidam vel in opus damnati, vel in ludum, similiaque his genera poenarum, publicorum seruorum officio ministerioque funguntur, atque etiam, vt publici serui, annua accipiunt. Quod ego quum audissem, diu multumque haesitaui, quid facere deberem. 3 Nam & reddere poenae post longum tempus plerosque iam senes, &, quantum adfirmatur, frugaliter modesteque viuentes, nimis seuerum arbitrabar; & in publicis officiis retinere damnatos, non satis honestum putabam; eosdem rursus a republica pasci otiosos, inutile;

quo pr. probati sunt.) Quo tribunus vel ipse Dux exploratione facta illos idoneos & recipiendos iudicauit, licet non statim sacramento dixerint. Explicat Vegetius 1, 4 *cuius aetatis tirones* probandi & c. 5 *qua statura sint* probandi &c. Probatur autem, vt obiter adiiciamus locum, qui nos detinuit, *adolescens vigilantibus oculis, erecta ceruice, lato pectore, humeris musculosis, valentibus digitis, longioribus brachiis, ventre modico, exilior cruribus, suris, & pedibus non superflua carne distentis, sed neruorum duritia collectis.* Quo igitur die probati sunt, significante eo, qui delectum agit, eos sibi probari, se velle illos recipere indicare debent originem suam &c.

40, 2 *in opus, in ludum*) *In opus*, quale est *metalli; in ludum* gladiatorium, vel venatorium, vbi depugnandum cum bestiis. Laudatus iam hic est Paullus rec. sent. 5, 17. it. Vlpia. l. 8 π. de poenis §. 5 sq.

3 peri-

utile; non paſci, etiam periculoſum exiſtimabam. Neceſſario ergo rem totam, dum te conſulerem, in 4
ſuſpenſo reliqui. Quaeres fortaſſe, quemadmodum euenerit, vt poenis, in quas damnati erant, exſoluerentur: & ego quaeſiui, ſed nihil comperi, quod adfirmare tibi poſſum. Vt decreta, quibus damnati erant, proferebantur; ita nulla monimenta, quibus liberati probarentur. Erant tamen, qui dicerent 5
deprecantes, iuſſu proconſulum legatorumue dimiſſos. Addebat fidem, quod credibile erat, neminem hoc auſum ſine auctore.

XLI. (XXXIII) TRAIANVS PLINIO S.

Memineris, idcirco te in iſtam prouinciam miſſum, quoniam multa in ea emendanda apparuerint. Erit autem vel hoc maxime corrigendum, quod qui damnati ad poenam erant, non modo ea ſine auctore, vt ſcribis, liberati ſunt: ſed etiam in conditionem proborum miniſtrorum retrahuntur. Qui igitur intra hos proximos decem annos damna- 2
ti, nec vllo idoneo auctore liberati ſunt, hos oportebit poenae ſuae reddi: ſi qui vetuſtiores inuenientur, & ſenes ante annos decem damnati, diſtribuamus illos in ea miniſteria, quae non longe a poena ſint. Solent enim eiusmodi, ad balineum, ad purgationes

3 *periculoſum*) Ne victum peterent, vnde non oportet, cum damno priuatorum & rei publicae.

4 *in quas damnati*) *Libri quidam *dati*, eleganter & bonis auctoribus, ipſoque mox Traiano, vltimis proximae epiſtolae verbis.

quod - poſſum) Verius videtur *poſſim*, vt infinita magis & incerta reddatur oratio. Sed aetati ſuae hic forte indulſit Plinius, vt in illo *ſi aguntur* 10, 28, 5.

cloacarum, item munitiones viarum & vicorum, dari.

XLII. (XXXIV) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Nicomedienſe incendium narrat, & inſtitutionem collegii fabrûm commendat.

Quum diuerſam partem prouinciae circumirem, Nicomediae vaſtiſſimum incendium multas priuatorum domos, & duo publica opera, quamquam via interiacente, Geruſian & Iſſon, abſumſit.
2 Eſt autem latius ſparſum: primum violentia venti, deinde inertia hominum, quod ſatis conſtat otioſos & immobiles tanti mali ſpectatores perſtitiſſe: & alioqui

42, 1 *Cum diuerſam partem*) Videtur hoc indicare, per abſentiam ſuam in diuerſa ac remotiore parte prouinciae rem ſecius adminiſtratam Nicomediae.

Geruſian) Geruſia, *γερουσία* ad verbum *Senatum* notat: vnde etiam Plutarchus lib. An ſeni reſp. p. 1413. extr. *τὴν ἐν Λακεδαίμονι παραζευχθεῖσαν ἀριστοκρατίαν τοῖς βασιλεῦσιν .. ὁ Λυκοῦργος ἄντικρυς γερουσίαν ὠνόμασεν· ἡ δὲ Ῥωμαίων σύγκλητος ἄχρι νῦν γερουσία καλεῖται.* De Lacedaemoniis etiam Pauſanias Laco. p. 92, 16 Ἡ *μὲν δὲ γερουσία συνέδριον Λακεδαιμονίοις κυριώτατον τῆς πολιτείας.* Pronum igitur erat *Geruſian* interpretari *curiam*, Senatus habendi templum. Sed eſt etiam locus notabilis Vitruuii 2, 8 *Croeſi domus, quam Sardiani ciuibus ad requieſcendum aetatis otio, ſeniorum collegio Geruſian dedicauerunt.* Eadem reperit auunculus Plinii noſtri 35, 14 ſ. 49. Fuerit itaque quaſi *Prytaneum* Athenienſium, vbi honoris cauſſa aluntur ſenes de republica bene meriti. Sed *Gerontocomeion* egeſtati ſenum leuandae dicatum &c.

et Iſſon) *Non habeo melius quidquam coniectura Ritterſhuſiana, *Iſeon*, Ἰσεῖον, templum Iſidis: cuius monetae nominum magnam vim, neque hoc omiſſo recenſet Fabric. B. G. 2, 1, 7 Vol. 1 p. 257 ſq. Quin ab Eutropio 7, extr. inter *opera*, quae Romae fecit Domitianus, etiam eſt *Iſeum*, vbi male in paraphraſi edit. nouiſſ. legitur τὸ Ἰσιὸν pro Ἰσεῖον: melius Cellar. Ἴσειον.

2 nulla

alioqui nullus vsquam in publico fipho, nulla hama, nullum denique inſtrumentum ad incendia compeſcenda. Et haec quidem, vt iam praecepi, parabuntur. Tu, Domine, diſpice, an inſtituendum putes 3
collegium fabrorum, duntaxat hominum CL; ego attendam, ne quis, niſi faber, recipiatur, neue iure conceſſo in aliud vtatur. Nec erit difficile cuſtodire tam paucos.

XLIII. (XXXV) TRAIANVS PLINIO S.

Tibi quidem ſecundum exempla complurium in mentem venit, poſſe collegium fabrorum apud Nicomedenſes conſtitui. Sed meminerimus, prouinciam iſtam, & praecipue eas ciuitates, ab eiusmodi factionibus eſſe vexatas. Quodcunque nomen ex quacunque cauſſa dederimus iis, qui in idem contracti fuerint, hetaeriae, quamuis breues, fient. Satius 2
itaque

2 *nulla hama*) Ad adferendam aquam. Romae illud non negligebatur. Paullus l. 3 π. de off. Praef. Vigil. §. 3 *Sciendum eſt praefectum vigilum per totam noctem vigilare debere, & coërrare* (quid ſi *coerare* h. e. *curare?*) *cum hamis & dolabris.* De hamis etiam Cato R. R. 135.

3 *ego attendam*) Suſpecta Imperatori collegia omnia: itaque cautionem promittit Secundus & tamen, vt ſtatim videbimus, non perſuadet.

43, 1 *factionibus*) Quibus occaſionem dederant collegia eiusmodi: nempe homines honeſtiſſima etiam de cauſſa collecti, interdum, vbi vires ſuas ſentiunt, contra rem publicam coitionem faciunt. Quid collegia opificum, quas *Gildas* vocant, ſaepe turbauerint, notum eſt. Haec cauſſa obtentus certe in Chriſtianos ſaeuiendi fuit. Vid. inf. ep. 97, 7. *Hetaeria*, ab ἑταῖρος *ſodalis*, ad congreſſum proprie pertinet, cui oblectatio ſola propoſita eſt, *ſodalitium.* Sed multo facilius haec in ſuſpicionem adducitur. Nouimus, quid nuper de *Collegii Fabrûm Liberalium* Britannici coloniis per Franciam & Italiam, metuerint quidam principes. Add. infra ep. 93 & 97, 7. Similis ex aliqua parte ſpecies tractatur ep. 117.

2 *domi-*

itaque est comparari ea, quae ad coërcendos ignes auxilio esse possint, admonerique dominos praediorum, vt & ipsi inhibeant; ac, si res poposcerit, accursu populi ad hoc vti.

XLIV. (XXXVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Vota pro principis salute suscepta & soluta nuntiat.

Solemnia vota pro incolumitate tua, qua publica salus continetur, & suscipimus, Domine, pariter & soluimus, precati deos, vt velint ea semper solui, semperque signari.

XLV. (XXXVII) TRAIANVS PLINIO S.

Et soluisse vos cum prouincialibus, diis immortalibus vota pro mea salute & incolumitate, & nuncupasse, libenter, mi Secunde carissime, cognoui ex literis tuis.

XLVI. (XXXVIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Aquaeductum, Nicomediae frustra inceptum, perfici posse, si ex vrbe aquilex mittatur.

In aquaeductum, Domine, Nicomedenses impenderunt HS XXX. CCC. XXVIIII, qui imperfectus

2 *dominos praediorum*) Vrbanorum nempe: quae apud ICtos praesertim frequens appellatio est. Vid. V. G. titulus Digestorum 8, 2 de Seruit. praediorum vrban.

44 *Solemnia*) Buchnerus hic laudauit Caium l. 233 de V. S. *Post Kalendas Ianuarias die tertio pro salute principis vota suscipiuntur.* Ipsum hunc Diem *Vota* appellatum censent. Sic Principum *Natales* & *Pauilia*, & *Kalendae Ianuariae*, & *Vota* iunguntur apud Vopiscum Tac. 9. Vid. omnino Casaubo. ad Spartia. Adria. c. 23.

signari) Scripto comprehendi, vt exstet illorum memoria. Iam laudatus hic Rutgers. V. L. 5, 5.

46 *HS. XXX*) Ad primum

fectus adhuc relictus, ac etiam destructus est: rursus in alium ductum erogata sunt CC. Hoc quoque relicto, nouo impendio est opus, vt aquam habeant, qui tantam pecuniam male perdiderunt. Ipse per- 2
ueni ad fontem purissimum, ex quo videtur aqua debere perduci, sicut initio tentatum erat, arcuato opere, ne tantum ad plana ciuitatis & humilia perueniat. Manent adhuc paucissimi arcus: possunt & erigi quidam lapide quadrato, qui ex superiore opere detractus est: aliqua pars, vt mihi videtur, testaceo opere agenda erit. Id enim & facilius & vilius. Et in primis necessarium est, mitti a te vel 3
aquilegem vel architectum, ne rursus eueniat, quod accidit. Ego illud vnum adfirmo, & vtilitatem operis & pulchritudinem saeculo tuo esse dignissimam.

XLVII. (XXXIX) TRAIANVS PLINIO S.

Curandum est, vt aqua in Nicomedensem ciuitatem perducatur. Vere credo, te ea, qua debebis, dili-

mum hunc numerum, si sanus est, minimum intelligenda millia, ipse ordo numerorum suadet, & forte imposita fuit in libris antiquis transuersa linea, a posterioribus, vt fit, omissa. Sunt enim 30329 sestertii circiter 1200 imperiales. Quae deinde sequuntur notae, CC, in iis etiam intelligo millia, qui sunt 6666 $\frac{2}{3}$ imperiales. Alioquin non fuerit, cur Imperator appellet *tantam pecuniam*. Quin suadet epistola 48, 1 de *HS centies*, vt putem non XXXM. *f. triginta millia* hic legendum, sed *tricies*, qui sunt centies mille imperiales: ac deinde *ducenties* h. e. 666666 $\frac{2}{3}$ imperiales. Hae demum summae tantis ac tam magnificis operibus dignae. Caeterum si quis lector & hanc epistolam recte intelligere, & de hac tota ratione antiquae magnificentiae recte edoceri cupis, legendi erunt commentarii Illustrissimi Marchionis Poleni ad Frontinum, quo opere nihil in hoc genere perfectius limatiusque visum adhuc esse, mihi videbatur.

diligentia hoc opus adgreſſurum. Sed, me Dius fidius, ad eandem diligentiam tuam pertinet, inquirere, quorum vitio ad hoc opus tantam pecuniam Nicomedenſes perdiderint, ne, quum inter ſe gratificantur, & inchoauerint aquaeductus, & reliquerint. Quid itaque compereris, perfer in notitiam meam.

XLVIII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De Nicenſium & Claudiopolitanorum aedificationibus conſulit.

Theatrum, Domine, Niceae maxima iam parte conſtructum, imperfectum tamen, ſeſtertium, vt audio (neque enim ratio plus excuſſa eſt) am-
2 plius centies hauſit: vereor ne fruſtra. Ingentibus enim rimis deſcendit & hiat, ſiue in cauſſa ſolum humidum & molle, ſiue lapis ipſe gracilis & putris: dignum eſt certe deliberatione, ſitne faciendum, an ſit relinquendum, an etiam deſtruendum. Nam fulturae ac ſubſtructiones, quibus ſubinde ſuſcipitur, non tam firmae mihi quam ſumtuoſae videntur.
3 Huic theatro ex priuatorum pollicitationibus multa debentur, vt baſilicae circa, vt porticus ſupra caueam: quae nunc omnia differuntur ceſſante eo, quod ante

48, 2 ſitne-an ſit) Seruaui lectionem Cellarianam, cum adhuc vnum *an* ſequatur. Quae adferuntur ex bonae aetatis ſcriptoribus ad tuendum vſum *τῆς aut* poſt *vtrum* aut *ne*, ea vereor, vt vel non habeant diſiunctionem veram, aut librariis ſemibarbaris debeantur. Ipſum illud noſtri 1, 10, 5 non ita cohaeret, *Diſpice, an vertas, aut reſcribas:* ſed *diſpice, aut reſcribe.* Vid. tamen ad Paneg. 84, 1.

3 porticus ſupra cau.) Quibus ornetur & tegatur ſuprema illa poſt gradus omnes theatri praecinctio & ambulatio.

4 longe

ante peragendum eſt. Iidem Nicenſes gymnaſium, 4
incendio amiſſum, ante aduentum meum reſtituere
coeperunt longe numeroſius laxiusque, quam fuerat.
Etiam aliquantum erogauerunt: periculum eſt, ne
parum vtiliter. Incompoſitum enim & ſparſum eſt.
Praeterea architectus, ſane aemulus eius, a quo opus
inchoatum eſt, adfirmat, parietes (quamquam viginti
& duos pedes latos) impoſita onera ſuſtinere non
poſſe, quia ſine caemento medio farti, nec teſtaceo
opere praecincti. Claudiopolitani quoque in de- 5
preſſo loco, imminente etiam monte, ingens balineum
defodiunt magis, quam aedificant, & quidem
ex ea pecunia, quam buleutae addunt beneficio tuo,
aut

4 *longe numeroſius*) Vel plurimum cubiculorum & membrorum, vt vult Gronouius, vel certe quod maiorem hominum numerum capiat, vt *numeroſa ſubſellia* 2, 14, 6.

ſine caemento) *Caementa* magni lapides ad angulos rectos caeſi, fundamentis idonei. Hinc apud Horatium Od. 3, 1, 34 cum iaci in altum moles debent, *caementa demittit redemtor*, ac 3, 24, 3 *Caementis occupatur mare Tyrrhenum* &c. Parietes itaque qui ſuſtinere onera debent, caementis ſtruuntur optime. Iidem *teſtaceo opere praecingi* dicuntur, cum *corium* illis, nam ſic etiam loquuntur, inducitur ex teſta ſ. figlina materia tuſa, calce temperata. Hoc opere, quod *Signinum* etiam vocatur, tegi parietes, hoc piſcinas, hoc pauimenta fieri iubent ruſtici mei, vid. Lex. Ruſt. & add. Polen. ad Fronti. art. 10 n. 9 & art. 125 n. 4. Hoc igitur vel Signino vel teſtaceo munitus & praecinctus paries ab aquis tutus, vitium eo minus poteſt facere; hoc continetur, ſi quid etiam in medio *farcti* ſit, h. e. rudere, lapillis, glarea, modo impleti. Si vero *ſine caemento medio farti* tantum ſint parietes, *nec certe teſtaceo opere praecincti*, facile aqua penetrat, facile dilabitur materia. * Haec ipſa interpretatio oſtendit, falſam eſſe alteram lectionem, *quia ſint caemento medii farti*. *Caemento farciri* non dicitur paries, ſed materie minuta: a *caementis* non fit imbecillis aut vitioſus paries, ſed ſubſtructionibus aptiſſimus.

5 *buleutae addunt*) * Quid hic ſibi velit *addunt*, quod libros omnes obſedit, nemo docet. *Additi* coniicit Caſaubonus, plaudentibus aliis. Sermo enim eſt de *buleutis* ſ. *decurionibus* (quo nomine eſſe in aliis vrbibus,

aut iam obtulerunt ob introitum, aut nobis exigen-
6 tibus conferent. Ergo quum timeam, ne illic publica pecunia, hic, quod est omni pecunia pretiosius, munus tuum male collocetur; cogor petere a te, non solum ob theatrum, verum etiam ob haec balinea, mittas architectum, dispecturum, vtrum sit vtilius post sumtum, qui factus est, quoquo modo consummare opera, vt inchoata sunt: an quae videntur emendanda, corrigere; quae transferenda, transferre; ne, dum seruare volumus, quod impensum est, male impendamus, quod addendum est.

XLIX. (XLI) TRAIANVS PLINIO S.

Quid oporteat fieri circa theatrum, quod inchoatum apud Nicenses est, in re praesenti optime deliberabis & constitues. Mihi sufficiet indicari, cui sententiae accesseris. Tunc autem a priuatis exigi opera tibi curae sit, quum theatrum (propter quod
2 *illa promissa sunt) factum erit. Gymnasiis indulgent Graeculi: ideo forsitan Nicenses maiore animo constructionem eius adgressi sunt: sed oportet illos eo*
3 *contentos esse, quod possit illis sufficere. Quod Claudiopo-*

bibus, qui Romae *Senatores*, translaticium est) qui beneficio Traiani creati, & reliquis *additi*, non a suis censoribus lecti sunt. Quid si *adiuncti* legamus? Hi quidem & sono vocis, & numero apicum, propius a verbo *addunt* videntur abesse. Res ipsa satis declaratur infra ep. 113 & 114.

6 munus tuum) Quod licet praeter suas leges, aerarii supplendi caussa, legere supra numerum decuriones siue buleutas, qui pecuniam eo nomine publico conferant.

dum seruare vol.) Vt, *ne perdiderit*, *non cessat perdere lusor*.

49, 1 Mihi sufficiet) Pronomen *Mihi* aeque ad *sufficiet*, quam ad *indicari* referri potest. Saepe talia occurrunt, vt notamus ad 8, 6, 17 it. ad 8, 10, 12.

2 maiore animo) animosius, cupidius, vt proinde maiora viribus susceperint.

3 modo

diopolitanis circa balineum, quod parum (vt scribis) idoneo loco inchoauerunt, suadendum sit, tu constitues. Architecti tibi deesse non possunt. Nulla prouincia est, quae non peritos & ingeniosos homines habeat: modo ne existimes, breuius esse, ab vrbe mitti, quum ex Graecia etiam ad nos venire soliti sunt.

L. (XLII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Suadet, vt lacus Nicomedensis cum mari fossa coniungatur.

Intuenti mihi & fortunae tuae & animi magnitudinem, conuenientissimum videtur, demonstrare opera non minus aeternitate tua, quam gloria digna, quantumque pulchritudinis, tantum vtilitatis habitura. Est in Nicomedensium finibus amplissimus 2
lacus: per hunc marmora, fructus, ligna, materiae, & sumtu modico & labore vsque ad viam nauibus, inde, magno labore, maiore impendio, vehiculis ad mare deuehuntur. Sed hoc opus multas manus poscit: at hae pro re non desunt. Nam & in agris magna copia est hominum, & maxima in ciuitate: certaque spes, omnes libentissime adgressuros opus omnibus fructuosum. Superest, vt tu libratorem 3
vel

3 modo ne existimes) Vid. ad 10, 28, 5.

50, 1 demonstrare opera) Subiicere tibi & ostendere opera, in quibus possis illam animi tui & fortunae magnitudinem declarare, & commendare posteritati. Alioquin possit etiam alicui, qui vim verbi Graeci *ἀποδεικνύναι* cogitet, in mentem venire, *demonstrare* hic ad ipsum Traianum referri, & idem esse quod *efficere*. Sed sic illud *conuenientissimum* de Traiano non vsurpaturus videtur politissimus scriptor & submisse admodum agere cum Imperatore solitus.

3 libratorem) Qui *libram* aquae

vel architectum, si tibi videbitur, mittas, qui diligenter exploret, sitne lacus altior mari, quem artifices regionis huius quadraginta cubitis altiorem esse con-
4 tendunt. Ego per eadem loca inuenio fossam a rege percussam: sed incertum, vtrum ad colligendum humorem circumiacentium agrorum, an ad committendum flumini lacum; est enim imperfecta: hoc quoque dubium, intercepto rege mortalitate, an
5 desperato operis effectu. Sed hoc ipso (feres enim me ambitiosum) pro tua gloria incitor & accendor, vt cupiam peragi a te, quae tantum coeperant reges.

LI. (XLIII) TRAIANVS PLINIO S.

Potest nos solicitare lacus iste, vt committere illum mari velimus: sed plane explorandum est diligenter, ne, si immissus in mare fuerit, totus effluat; certe, quantum aquarum, & vnde accipiat. Poteris a Calpurnio Macro petere libratorem, & ego hinc aliquem tibi, peritum eiusmodi operum, mittam.

LII.

aquae exploret, h. e. quantum altitudo eius a centro terrae computata vnius loci, superet altitudinem loci alterius. Qui verbis Latinis, & dilucidis ad veterum mentem totum hoc de *libra, libramento, libratoribus* disputata legere vult, illi satisfaciet Io. Polenus ad Fronti. de aquaeduct. art. 18. p. 61 sq.

4 a rege percussam) Loquitur ne more antiquo Romanorum & Graecorum de rege Persarum; an successorum Alexandri aliquem indefinite designat?

5 pro tua gloria) Bona ne fide, Secunde? nonne sperabas futurum, vt tuum etiam, Legati, nomen in pariete haereret?

LII. (XLIV) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De sumtu Byzantiorum, in legationem ad principem quotannis facto, consulit.

Requirenti mihi Byzantiorum reipublicae impendia, quae maxima fecit, indicatum est, Domine, legatum ad te salutandum annis omnibus cum psephismate mitti, eique dari nummorum duodena millia. Memor ergo propositi tui, legatum quidem 2
retinendum, psephisma autem mittendum putaui, vt simul & sumtus leuaretur, & impleretur publicum officium. Eidem ciuitati imputata sunt terna 3
millia, quae viatici nomine annua dabantur legato eunti ad eum, qui Moesiae praeest, publice salutandum. Haec ego in posterum circumcidenda existi- 4
maui. Te, Domine, rogo, vt quid sentias, rescribendo, aut consilium meum confirmare, aut errorem emendare digneris.

LIII. (XLV) TRAIANVS PLINIO S.

Optime fecisti, Secunde carissime, duodena ista Byzantiis, quae ad salutandum me in legatum impendebantur, remittendo. Fungetur his partibus, etsi solum eorum psephisma per te missum fuerit. Ignoscet illis & Moesiae praeses, si minus illum sumtuose coluerint.

LIV.

52, 2 *legatum retin.*) Fuit Plinio hic etiam cum Cicerone aemulatio, quem tales prouincialium legationes impediisse, ex fam. 3, 8 apparet.

LIV. (XLVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Diplomata quamdiu valeant, doceri cupit.

Diplomata, Domine, quorum dies praeterita, an omnino obseruari, & quamdiu velis, rogo scribas, meque haesitatione liberes. Vereor enim, ne in alterutram partem ignorantia lapsus, aut illicita confirmem, aut necessaria impediam.

LV. (XLVII) TRAIANVS PLINIO S.

Diplomata, quorum praeteritus est dies, in vsu esse non debent: ideo inter prima iniungo mihi, vt per omnes prouincias ante mittam noua diplomata, quam desiderari possint.

LVI. (XLVIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

An Apamaeorum rationes, quod putabant contra priuilegia esse, inspicienda sint, consulit.

Quum vellem Apameae, Domine, cognoscere publicos debitores, & reditum, & impendia; responsum est mihi, cupere quidem vniuersos, vt a me rationes coloniae legerentur; nunquam tamen esse lectas ab vllo proconsulum: habuisse priuilegium & vetustissimum morem, arbitrio suo rempubli-
2 cam administrare. Exegi, vt, quae dicebant, quaeque recitabant, libello complecterentur: quem tibi, qualem

54 Diplomata) Vid. ad 10, 14.

56, 1 habuisse priuil.) * Poterat aliquis suspicari, post *habuisse* pronomen *se* excidisse. Sed sic etiam te omittit Traianus mox 57, 2 *vt sciant, hoc esse facturum.*

58, 1

qualem acceperam, miſi: quamuis intelligerem, pleraque ex illo ad id, de quo quaeritur, non pertinere. Te rogo, vt mihi praecipere digneris, quid me putes obſeruare debere. Vereor enim, ne aut exceſſiſſe, aut non impleſſe officii mei partes videar. 3

LVII. (XLIX) TRAIANVS PLINIO S.

Libellus Apamaeorum, quem epiſtolae tuae iunxeras, remiſit mihi neceſſitatem perpendendi, qualia eſſent, propter quae videri volunt eos, qui pro conſulibus hanc prouinciam obtinuerunt, abſtinuiſſe inſpectione rationum ſuarum, quum ipſum te, vt eas inſpiceres, non recuſauerint. Remuneranda eſt igitur probitas eorum: vt iam nunc ſciant, hoc, quod inſpecturus es, ex mea voluntate, ſaluis, quae habent, priuilegiis eſſe facturum. 2

LVIII. (L) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Conſulit, an aedes Matris Magnae transferri poſſit.

Ante aduentum meum, Domine, Nicomedenſes priori foro nouum adiicere coeperunt, cuius in angulo eſt aedes vetuſtiſſima Matris Magnae, aut reficienda, aut transferenda: ob hoc praecipue, quod eſt multo depreſſior opere eo, quod nunc maxime ſurgit. Ego, quum quaererem, num eſſet aliqua lex dicta templo, cognoui alium hic, alium apud nos eſſe morem dedicationis. Diſpice ergo, Domine, an putes aedem, cui nulla lex dicta eſt, 2

58, 1 opere eo) Ipſum puto forum intelligi.

2 ſalua

ſalua religione poſſe transferri: alioqui commodiſſimum eſt, ſi religio non impedit.

LIX. (LI) TRAIANVS PLINIO S.

Potes, mi Secunde cariſſime, ſine ſolicitudine religionis, ſi loci poſitio videtur hoc deſiderare, aedem Matris Deum transferre in eam, quae eſt accommodatior: nec te moueat, quod lex dedicationis nulla reperitur, quum ſolum peregrinae ciuitatis capax non ſit dedicationis, quae fit noſtro iure.

LX. (LIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Diem imperii ſolemniter celebratum eſſe nuntiat.

Diem, Domine, quo ſeruaſti imperium, dum ſuſcipis, quanta mereris laetitia, celebrauimus, precati deos, vt te generi humano, cuius tutela & ſecuritas ſaluti tuae innixa eſt, incolumem florentemque praeſtarent. Praeiimus, & commilitonibus ius iurandum

2 *ſalua religione*) Nam Romanis moribus *euocatione* Deorum, & *exauguratione* opus erat. Notum eſt ex Liu. 1, 55 & 5, 54 vt Terminus & Iuuentas euocari ſe non paſſi ſint, cum Capitolium cedere Ioui iuberentur. De Veiis & illorum Iunone Liu. 3, 21 & 22. Locus claſſicus Macrob. Sat. 3, 9 quem olim laudauimus ad Plin. 28, 2 ſ. 4 vbi etiam citauimus ill. Bergeri diſſertationem de euocatione Deorum ex oppidis obſeſſis 1714 Vitebergae habitam. De euocandis ſacris ad Vlpia. l. 9 § 2 ff. de rer. diuiſ. & qualit. exſtat praeclara Henr. Cocceii diſputatio habita 1711.

60 Similis argumenti eſt ep. 103.

ſeruaſti imperium) Paneg. 5, 6 *Obſtinatum tibi non ſuſcipere imperium, niſi ſeruandum fuiſſet.*

praeiimus) *Praeiuit* nempe Plinius verba iuriſiurandi, quae ſequerentur milites & prouinciales. *Caeterum non praetereunda lectio, quae ex margine Caſauboni & Minois laudatur, *more ſolemni, eadem prouincialibus pietate certatim iurantibus.* Praeclare ſane, ſi ex libro antiquo:

iurandum more solemni praestantibus, & prouincialibus, qui eadem certarunt pietate, iurantibus.

LXI. (LIV) TRAIANVS PLINIO S.

Quanta religione ac laetitia commilitones cum prouincialibus, te praeeunte, diem imperii mei celebrauerint, libenter, mi Secunde carissime, cognoui ex literis tuis.

LXII. (LV) C. PLINIVS TRAIANO. IMP. S.

De vsu publicae pecuniae consulit.

Pecuniae publicae, Domine, prouidentia tua & ministerio nostro etiam exactae sunt & exiguntur: quae vereor, ne otiosae iaceant. Nam & praediorum comparandorum aut nulla aut rarissima occasio est: nec inueniuntur, qui velint debere, reipublicae praesertim, [duodenis] assibus, quanti a priuatis

antiquo: haberetque hanc sententiam, ius iurandum exactum solum a militibus; prouincialium vero circumstantem coronam sua sponte ipsam quoque eadem se religione obstrinxisse: eo fere modo, quo Cicerone iurante, seruatam a se rempublicam, populus, vere illum iurasse, iurauit; quod ipse narrat Fam. 5, 2.

62, 1 debere reip.) Quae paratissimam habet facultatem exigendi debita, & non facile, nisi pignoribus datis, dat mutuum: quae hodieque *montium pietatis* & *Lombardicarum*, quas vocant, est ratio.

duodenis assibus) *Si vera est lectio, significat, *duodenis* in singulos annos *assibus* de centum vsurae nomine soluendis, debere homines rei publicae nolle. Sed cum menstruae tantum vsurae soleant commemorari, non annuae; cum insolens formula sit, *debere duodenis assibus*: olim visum est Salmasio & Gronouio, pro *duodenis* legendum vsuris. Neque dubium est, *vsuras asses*, in menses nempe, efficere *duodenos asses annuos*. Sed illud tamen praestare nemo, arbitror, potest, Plinii aetate non paullatim rationem illam vsurarum menstruam ad annos integros

2 uatis mutuantur. Diſpice ergo, Domine, numquid minuendam vſuram, ac per hoc idoneos debitores inuitandos, putes; &, ſi ne ſic quidem reperiuntur, diſtribuendum inter decuriones pecuniam, ita vt recte reipublicae caueant: quod, quamquam inuitis & recuſantibus, minus acerbum erit, leuiore vſura conſtituta.

LXIII. (LVI) TRAIANVS PLINIO S.

Et ipſe non aliud remedium diſpicio, mi Secunde cariſſime, quam vt quantitas vſurarum minuatur, quo facilius pecuniae publicae collocentur. Modum eius ex copia eorum, qui mutuabuntur, tu conſtitues. Inuitos ad accipiendum compellere, quod fortaſſis ipſis otioſum futurum ſit, non eſt ex iuſtitia noſtrorum temporum.

LXIV. (LVII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De relegatis imperatorem conſulit.

Summas, Domine, gratias ago, quod inter maximas occupationes, iis, de quibus te conſului, me quoque regere dignatus es: quod nunc quoque facias

gres reuocari coeptam: & aeque conciſum eſt loquendi genus Cic. Fam. 5,6 *Omnino ſemiſſibus* (vſuris mutuandae pecuniae) *magna copia eſt.* Igitur ἐπέχειν licebit. Si quid omnino mutandum, illud maxime probem, *duodenis* plane omitti, vt gloſſema alicuius, qui metueret, ne parum aperta eſſet oratio.

2 *diſtribuendum pecuniam*) Sic ſolere Gerundio adiungi caſum verbi, notum eſt, &, vt alia taceamus, pluſculis Varronis exemplis in Lex. ruſtico noſtro demonſtratum. * Nempe ſequimur lectionem ex antiquis libris reuocatam a Cl. Longolio.

63 *modum ex copia*) Nihil in vniuerſum conſtituit de modo vſurarum, ſemiſſes ne exigendae ſint an quincunces &c. ſed illum iubet conſtitui e *copia*, prout offerretur facultas ſ. copia hominum idoneorum, qui velint & poſſint plus minus dare. Sic optime Gronouius.

64, 1, *quod - dignatus es*) * Qui

cias rogo. Adiit enim me quidam, indicauitque, 2
aduerſarios ſuos a Seruilio Caluo, clariſſimo viro, in
triennium relegatos, in prouincia morari: illi con-
tra, ab eodem ſe reſtitutos adfirmauerunt, edictum-
que recitauerunt: qua cauſſa neceſſarium credidi,
rem integram ad te referre. Nam ſicut mandatis 3
tuis cautum eſt, ne reſtituam ab alio aut a me rele-
gatos; ita de iis, quos alius relegauerit & reſtituerit,
nihil comprehenſum eſt. Ideo tu, Domine, con-
ſulendus fuiſti, quid obſeruare me velles, tam, Her-
cule, de his, quam de illis, qui in perpetuum rele-
gati, nec reſtituti, in prouincia deprehenduntur.
Nam haec quoque ſpecies incidit in cognitionem 4
meam. Eſt enim adductus ad me in perpetuum re-
legatus a Iulio Baſſo proconſule: ego, quia ſciebam
acta Baſſi reſciſſa, datumque a ſenatu ius omnibus,
de quibus ille aliquid conſtituiſſet, ex integro agendi
duntaxat per biennium, interrogaui hunc, quem re-
legauerat, an adiiſſet, docuiſſetque proconſulem: ne-
gauit. Per quod effectum eſt, vt te conſulerem, 5
reddendum eum poenae ſuae, an grauius aliquid, &
quid potiſſimum? conſtituendum putares & in hunc,
& in eos, ſi qui forte in ſimili conditione inuenirentur.

* *Qui* eſſe aiunt in libris: ſed ſic commodius reſpondeat deinde *ſis* pro eo, quod conſtanter legitur, *es*.

3 de his) * Ita frequenter *his* & *iis* miſcent librarii, vt non multum auctoritate opus ſit, ſi alterum pro altero velis reponere. Et ſunt tamen hic, qui *his*, non *iis*, agnoſcunt.

4 docuiſſetque Procoſ.) Succeſſorem Baſſi. *Docere* hic eam fere vim habet, quam in illa formula, qua litigator patronum *cauſſam docet*.

5 reddendum eum) * Sic recte ex optimis libris reſtitutum, omiſſa τῇ *an* ante reddendum: quae particula etiam expungenda, monente Cortio, fuerat ſupra 6, 16, 15 vbi dormitauimus.

tur. Decretum Calui & edictum, item decretum Baſſi his literis ſubieci.

LXV. (LVIII) TRAIANVS PLINIO S.

Quid in perſonam eorum ſtatuendum ſit, qui a Publio Seruilio Caluo proconſule in triennium relegati, & mox eiusdem edicto reſtituti in prouincia remanſerunt, proxime tibi reſcribam, quum
2 *cauſſas huius facti a Caluo requiſiero. Qui a Iulio Baſſo in perpetuum relegatus eſt, quum per biennium agendi facultatem habuerit, ſi exiſtimabat ſe iniuria relegatum, neque id fecerit, atque in prouincia morari perſeuerauerit, vinctus mitti ad praefectos praetorii mei debet. Neque enim ſufficit, eum poenae ſuae reſtitui, quam contumacia eluſit.*

LXVI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De Archippo philoſopho, in metallum damnato, conſulit.

Quum citarem iudices, Domine, conuentum inchoaturus, Flauius Archippus vacationem petere

65, 2 quam - eluſit) Similis plane ratio mox 66, 2 *reddendum poenae, quam euaſiſſet.* *Errorem operarum puto, quod libri quidam habent *quem.*

66, 1 conuentum) Iudiciorum habendorum cauſſa. Cic. Verr. II. *Nam ſcitote eſſe oppidum in Sicilia nullum ex iis oppidis, in quibus conſiſtere Praetores,& conuentum agere ſolent &c.* Haec res occaſionem dedit vt poſt in *conuentus* diuiderentur Prouinciae, dictos ab iis vrbibus, in quas conuenire iuris dicendi vel impetrandi cauſſa vicini cogebantur. Sic Hiſpaniam diuidit auunculus Plinii noſtri, & V. G. 3, 1 ſ. 3 de Baetica, *Iuridici*, inquit, *conuentus ei quatuor, Gaditanus, Cordubenſis* &c.

vacationem) Vt excuſationem a tutelis, ſic ab aliis muneribus vacationem habebant Philoſophi. Vid. l. 6 §. 5 ſqq. ff. de excuſationibus. Sic l. 18 §. vlt. ff. de muner. & honor. *philoſophi* quoque in iis referuntur,

tere coepit, vt philosophus. Fuerunt qui dicerent, 2
non modo liberandum eum iudicandi necessitate,
sed omnino tollendum de iudicum numero, redden-
dumque poenae, quam fractis vinculis euasisset.
Recitata est sententia Velii Paulli proconsulis, qua 3
probatur Archippus crimine falsi damnatus in metal-
lum: ille nihil proferebat, quo restitutum se doceret.
Allegabat tamen pro restitutione & libellum a se
Domitiano datum, & epistolas eius ad honorem su-
um pertinentes, & decretum Prusensium. Adde-
bat his & literas tuas scriptas sibi: addebat & patris
tui edictum, & epistolam, quibus confirmasset bene-
ficia a Domitiano data. Itaque, quamuis eidem ta- 4
lia crimina applicarentur, nihil decernendum puta-
ui, donec te consulerem de eo, quod mihi constitu-
tione tua dignum videbatur. Ea quae sunt vtrim-
que recitata, his literis subieci.

EPISTOLA DOMITIANI AD TERENTIVM MAXIMVM.

Flauius Archippus philosophus impetrauit a me, vt 5
agrum ei DC circa Prusiadem, patriam suam,
emi iuberem, cuius reditu suos alere posset. Quod
ei praestari volo: summam expensam liberalitati
meae feres.

tur, *qui ciuilium munerum vacationem habent.* Sed add. l. 8 §. 4 π. de vacat. & excus. muner.

5 agrum ei DC) *Sexcentorum millium* i. e. vicies mille imperialium. De *Prusiade* nihil conficit Cellarius: non improbabile tamen, eandem esse quae deinde ep. 85, 1 *Prusa ad Olympum dicitur.*

expensam lib.) Nostris moribus diceret, *in rationibus scribes sub capite munerum.*

6 maio-

EIVSDEM AD L. APPIVM MAXIMVM.

6 *Archippum philosophum, bonum virum, & professioni suae, etiam maioribus respondentem, commendatum habeas velim, mi Maxime, & plenam ei humanitatem tuam praestes in iis, quae verecunde a te desiderauerit.*

EDICTVM DIVI NERVAE.

7 QVAEDAM SINE DVBIO, QVIRITES, IPSA
FELICITAS TEMPORVM EDICIT, NEC
SPECTANDVS EST IN IIS BONVS PRINCEPS,
QVIBVS ILLVM INTELLIGI SATIS EST, QVVM
HOC SIBI QVISQVE CIVIVM MEORVM SPONDERE
POSSIT, ME SECVRITATEM OMNEM
QVIETI MEAE PRAETVLISSE, VT ET LIBENTER
NOVA BENEFICIA CONFERREM, ET
8 ANTE ME CONCESSA SERVAREM. NE TAMEN
ALIQVAM GAVDIIS PVBLICIS ADFERAT
HAESITATIONEM VEL EORVM QVI IMPETRAVERVNT
DIFFIDENTIA, VEL EIVS
MEMORIA QVI PRAESTITIT, NECESSARIVM
PARITER CREDIDI AC LAETVM, OBVIAM

DVBI-

6 *maioribus respondentem*) Vel antiquis philosophis; vel parentibus & maioribus proprie dictis. * Elegans suspicio Rittershusii *moribus*: pulchrum *philosophus moribus respondens professioni.* Sed nihil certi.

7 *cum hoc sibi quisque*) * Io. de Tridino cum edit. princ. *Cum hoc sibi ciuium meorum spondere possit vel non admonita persuasio.* Non fit mihi verisimile, talem mutationem a librariis profectam: sed cum excidissent verba, *vel non admonita persuasio*; inseruisse aliquem pronomen *quisque*. Sic statim iidem libri, *tu tot noua benef. conferre e. a. m. c. seruare*, quae bene cohaerent superioribus, modo pro *tu* ponamus fuisse *tu* s. *tum*.

9 *quae*

DVBITANTIBVS INDVLGENTIAM MEAM MITTERE. NOLO EXISTIMET QVISQVAM, QVAE 9
ALIO PRINCIPE VEL PRIVATIM VEL PVBLICE CONSEQVVTVS, IDEO SALTEM A ME RESCINDI, VT POTIVS MIHI DEBEAT, SI ILLA RATA ET CERTA [FECERO]: NEC GRATVLATIO VLLIVS INSTAVRATIS EGET PRECIBVS, [ET QVI NON HABENT, ME,] QVEM FORTVNA IMPERII VVLTV MELIORE RESPEXIT. ME NOVIS BENEFICIIS VACARE PATIANTVR: ET EA DEMVM SCIANT ROGANDA ESSE, QVAE NON HABENT.

EPISTOLA EIVSDEM AD TVLLIVM IVSTVM.

Quum rerum omnium ordinatio, quae prioribus 10
temporibus inchoatae consummatae sunt, obseruanda

9 *quae alio principe*) * In antiquis libris est *quod*, per numeri enallagen, siue Synesin. Et *fecero*, quod inclusimus, exulat.

Nec gratulatio) Ita hic locus ordinandus interpretandusque videtur: Neque nouis atque ad me allegatis precibus opus est, vt gratulari plenum beneficium eiusque fructum liceat ei, quem *fortuna* superioris *imperii* s. superiorum imperatorum aliquis *meliore* placidoque *vultu respexit*. * Nimirum omissis recentiorum interpolationibus, quas vncinis interim cohibuimus, simpliciter reuocandam, & ita, vt fecimus, interpungendam censemus primae editionis & Io. de Tridino lectionem. Corrumpendi huius loci ea videtur fuisse occasio, quod putaret aliquis, a *fortuna imperii* non posse *respici*, nisi ipsum Imperatorem. Quin *fortuna imperii* est maiestas Imperatoris, seu ipse Imperator, in quantum tribuit beneficia, quae nemo nisi Imperator tribuere potest.

quae non habent) Videtur Titi exemplum spectasse Diuus Nerua, de quo Sueto. c. 8 *Quum ex instituto Tiberii omnes dehinc Caesares beneficia, a superioribus concessa principibus, aliter rata non haberent, quam si eadem iisdem & ipsi dedissent, primus praeterita omnia vno confirmauit edicto, nec a se peti passus est.*

68 *statui*

uanda sit, tum epistolis etiam Domitiani standum est.

LXVII. (LX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Archippi & accusatricis libellos mittit principi.

Flauius Archippus per salutem tuam aeternitatemque petit a me, vt libellum, quem mihi dedit, mitterem tibi. Quod ego sic roganti praestandum putaui; ita tamen, vt missurum me, notum accusatrici eius facerem, a qua & ipsa acceptum libellum his epistolis iunxi, quo facilius, velut audita vtraque parte, dispiceres, quid statuendum putares.

LXVIII. (LXI) TRAIANVS PLINIO S.

Potuit quidem ignorasse Domitianus, in quo statu esset Archippus, quum tam multa ad honorem eius pertinentia scriberet: sed meae naturae accommodatius est credere, etiam statui eius subuentum interuentu principis: praesertim quum etiam statuarum ei honor toties decretus sit ab iis, qui ignorabant, quid de illo Paullus proconsul pronuntiasset. Quae tamen, mi Secunde carissime, non eo pertinent, vt, si quid illi noui criminis obiiciatur, minus de eo audiendum putes. Libellos Furiae Primae accusatricis, item ipsius Archippi, quos alteri epistolae tuae iunxeras, legi.

LXIX.

68 *statui eius subu.*) Ne haberetur amplius pro *seruo poenae*, quales sunt damnati ad metalla l. 8 §. 4 & 12 ff. de poenis. Vid. 10, 66, 3.

LXIX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Rursus de lacu Nicomedensium cum mari committendo scribit, seu respondet ad epist. LI.

Tu quidem, Domine, prouidentissime vereris, ne commissus flumini, atque ita mari, lacus effluat: sed ego in re praesenti inuenisse videor, quemadmodum huic periculo occurrerem. Potest enim 2
lacus fossa vsque ad flumen adduci, nec tamen in flumen emitti, sed relicto quasi margine contineri pariter & dirimi: sic consequemur, vt nec vicino videatur flumini mistus, & sit perinde ac si misceatur. Erit enim facile per illam breuissimam terram, quae interiacebit, aduecta fossa onera transponere in flumen. Quod ita fiet, si necessitas coget; &, spero, 3
non coget. Est enim & lacus ipse satis altus, & nunc in contrariam partem flumen emittit; quod interclusum inde, & quo volumus auersum, sine vllo detrimento, lacui tantum aquae, quantum nunc portat, adfundet. Praeterea per id spatium, per quod fossa facienda est, incidunt riui: qui si diligenter colligantur, augebunt illud, quod lacus dederit. Enimuero si placeat fossam longius ducere, & arctius 4
pressam mari aequare, nec in flumen, sed in ipsum mare emittere, repercussus maris seruabit & reprimet

met

69, 4 *arctius pressam*) Arctior facienda est fossa, vt non ita multa aqua satis tamen alta fieri possit ad accipiendas naues. *Premere fossam* pro fodere e Frontini strateg. 1, 5, 8 notum. *Deprimere puteum*, vel certe *depressos puteos* dixit nostri auunculus 37, 2 s. 9 it. 37. 9 s. 43. *Depressuros fossam* Tac. A. 15, 42, 3.

repercussus maris) Hoc ea conditione fiet, si eodem fere libramento & fastigio sit vtraque aqua. Alioquin enim colligetur quidem circa ostium, non retro agetur supra libram maris. Neque vero illa ignorauit

rauit

met quidquid e lacu veniet. Quorum ſi nihil nobis loci natura praeſtaret, expeditum tamen erat, cataractis aquae curſum temperare. Verum & haec & alia multo ſagacius conquiret explorabitque librator, quem plane, Domine, debes mittere, vt polliceris. Eſt enim res digna & magnitudine tua & cura. Ego interim Calpurnio Macro, clariſſimo viro, auctore te, ſcripſi, vt libratorem quam maxime idoneum mitteret.

LXX. (LXIII) TRAIANVS PLINIO S.

Manifeſtum eſt, mi Secunde cariſſime, nec prudentiam nec diligentiam tibi defuiſſe circa iſtum lacum, quum tam multa prouiſa habeas, per quae nec periclitetur exhauriri, & magis in vſus nobis futurus ſit. Elige igitur id, quod praecipue res ipſa ſuaſerit. Calpurnium Macrum credo facturum, vt te libratore inſtruat: neque enim prouinciae iſtae his artificibus carent.

LXXI. (LXVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De libere natis, expoſitis, & in ſeruitute educatis, quaerit.

Magna, Domine, & ad totam prouinciam pertinens quaeſtio eſt de conditione & alimentis
2 eorum, quos vocant θρεπτούς. In qua ego, auditis conſti-

rauit Plinius. Sed cauendum nobis, ne ignoraſſe putetur.

70 Elige igitur) *Sic legendum, non *elice*, vel contra omnes libros recte vidit poſt Gruterum Rittershuſius. *Eliœere* verbum bonum eſt & Plinianum, ſed hic ἀπροσδιόνυσον.

71, 1 θρεπτούς) qui ſint θρεπτοί, q. d. *nutriti* ſatis indicat imperator reſponſione ſua.

Qui

constitutionibus principum, quia nihil inueniebam aut proprium, aut vniuersale, quod ad Bithynos ferretur, consulendum te existimaui, quid obseruari velles. Neque enim putaui, posse me in eo, quod auctoritatem tuam posceret, exemplis esse contentum.
Recitabatur autem apud me edictum, quod diceba- 3
tur diui Augusti, ad Anniam pertinens: recitatae & epistolae diui Vespasiani ad Lacedaemonios & diui Titi ad eosdem, dein ad Achaeos: & Domitiani ad Auidium Nigrinum & Armenium Brocchum, proconsules, item ad Lacedaemonios: quae ideo tibi non misi, quia & parum emendata, & quaedam non certae fidei videbantur, & quia vera & emendata in scriniis tuis esse credebam.

LXXII. (LXVII) TRAIANVS PLINIO S.

Quaestio ista, quae pertinet ad eos, qui liberi nati, expositi, deinde sublati a quibusdam, & in seruitute educati sunt, saepe tractata est: nec quidquam inuenitur in commentariis eorum principum, qui ante me fuerunt, quod ad omnes prouincias sit constitutum.
Epistolae sane sunt Domitiani ad Aui- 2
dium Nigrinum, & Armenium Brocchum, quae fortasse debeant obseruari: sed inter eas prouincias, de quibus rescripsit, non est Bithynia: & ideo nec adsertionem denegandam iis, qui ex eiusmodi caussa in

liber-

Qui ἐκθέτας legunt i. e. *expositos*, idem genus dicunt, alio sub respectu. Caeterum totum hoc argumentum elegantia qua solet tractauit, & ipsum Traianum iura docuit, vir summus Cornelius Bynkershoeck de iure occidendi liberos c. 9 p. 213 sqq.

73 reli-

libertatem vindicabuntur, puto: neque ipsam libertatem redimendam pretio alimentorum.

LXXIII. (LXIX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

An reliquias mortuorum transferre liceat, Traianum, tanquam P. M. consulit.

Petentibus quibusdam, vt sibi reliquias suorum, aut propter iniuriam vetustatis, aut propter fluminis incursum, aliaque his similia quaecunque, secundum exemplum proconsulum, transferre permitterem, quia sciebam in vrbe nostra ex eiusmodi caussis collegium pontificum adiri solere, te, Domine, maximum pontificem, consulendum putaui, quid obseruare me velis.

LXXIV. (LXX) TRAIANVS PLINIO S.

Durum est iniungere necessitatem prouincialibus pontificum adeundorum, si reliquias suorum propter aliquas iustas caussas transferre ex loco in alium locum velint. Sequenda ergo potius tibi exempla sunt eorum, qui isti prouinciae praefuerunt, & ex

73 *reliquias*) Vt supra 6, 10, 3. Iam laudati hic sunt Kirchmannus de fun. 3, 25 vbi de translatione reliquiarum agit, vt & Guther. de iuri man. 3, 23 ac de iure Pontif. 3, 9. Et est in Codice Iustinianeo legi 1 de religios. praescriptum lemma, *de translatione reliquiarum*, quam adscribemus. cum apprime huc faciat. Rescribit autem Imp. Antoninus A. Doriae, *Si vi fluminis reliquiae filii tui continguntur, vel alia iusta & necessaria caussa interuenit: existimatione rectoris prouinciae transferre eas in alium locum poteris.*

maximum Pontificem) Huius ergo muneris ratione rescripsit, quod modo vidimus, Antoninus; sed Christiani etiam Imperatores Valentinianus, Theodosius & Arcadius l. 14 C. de religiosis

74 *Durum est*) Volebat Labeo

ex caussa cuique ita aut permittendum, aut negandum.

LXXV. (LXXI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Locum idoneum ostendit, vbi balineum, ab imperatore Prusensibus concessum, possit exstrui.

Quaerenti mihi, Domine, Prusae vbi posset balineum, quod indulsisti, fieri, placuit locus, in quo fuit aliquando domus, vt audio, pulchra, nunc deformis ruinis. Per hoc enim consequemur, vt foedissima facies ciuitatis ornetur, atque etiam, vt ipsa ciuitas amplietur, nec vlla aedificia tollantur; sed quae sunt vetustate sublapsa, reparentur in melius. Est autem huius domus conditio talis. Lega- 2
uerat eam Claudius Polyaenus Claudio Caesari, iusseratque in peristylio templum ei fieri, reliqua ex domo locari, ex quo reditum aliquam diu ciuitas percepit: deinde paullatim partim spoliata, partim neglecta, cum peristylio domus tota collapsa est: ac iam paene nihil ex ea, nisi solum superest: quod tu, Domine, siue donaueris ciuitati, siue venire iusseris; propter opportunitatem loci, pro summo munere accipiet.

Labeo, narrante Vlpiano l. 8 ff. de religios. *expectandum vel permissum Pontificiale, seu iussum Principis.*

75, 1 *quod indulsisti*) Supra ep. 35.

2 *in peristylio*) Loco vndique columnarum ordinibus consepto, quibus tectum impositum, sub quo & libero aëre frui, & a radiis solaribus, pluuiisque, tuti esse possent, qui exerceri sub illis, aut inambulare, aut spectare denique alios, vellent. Monendi subinde his de rebus nostri homines, cum, ob diuersam & caeli nostri & vitae rationem, in magnis etiam vrbibus nihil tale exstet hodie. Vid. no. prox.

3 accipiet. Ego, si permiseris, cogito in area vacua balineum collocare; eum autem locum, in quo aedificia fuerunt, exhedra & porticibus amplecti, atque tibi consecrare, cuius beneficio elegans opus dignum-
4 que nomine tuo fiet. Exemplar testamenti, quamquam mendosum, misi tibi; ex quo cognosces, multa Polyaenum in eiusdem domus ornatum reliquisse, quae, vt domus ipsa perierunt: a me tamen, in quantum potuerit, requirentur.

LXXVI. (LXXII) TRAIANVS PLINIO S.

Possumus apud Prusenses area ista cum domo collapsa, quam vaçare scribis, ad exstructionem balinei vti. Illud tamen parum expressisti, an aedes in peristylio Claudio facta esset. Nam si facta aedes esset, licet collapsa sit, religio eius occupauit solum.

LXXVII. (LXXIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Consulit de liberis agnoscendis & natalibus restituendis.

Postulantibus quibusdam, vt de agnoscendis liberis restituendisque natalibus & secundum epistolam Domi-

3 exhedra) Vnice huc facit Vitruu. 5, 11 vbi de palaestrarum aedificationibus, *Constituuntur in tribus porticibus exhedrae spatiosae, habentes sedes, in quibus Philosophi, Rhetores, reliquique qui studiis delectantur, sedentes disputare possint. In Palaestris peristylia quadrata siue oblonga ita sunt facienda, vti duorum stadiorum habeant ambulationis circuitionem* &c. Ostendit Baldus de verb. Vitruu. signific. *exhedras* (ipse mauult *exedras*) alias fuisse tectas, alias subdiuales &c.

76 occupauit solum) Vt adeo consecrari Traiano non possit ante, quam exaugurata sit. Vid. ad 58, 2.

77 restituendis natalibus) Vt pro ingenuis habeantur Imperatoris beneficio, qui serui nati sunt. Libertinis hoc praesertim dabatur, consentiente tamen patrono. Tota res tractatur peculiari titulo *π.* de natalibus restituendis.

quibus

Domitiani ſcriptam Minucio Rufo, & ſecundum exempla proconſulum, ipſe cognoſcerem; reſpexi ad SC. pertinens ad eadem genera cauſſarum, quod de his tantum prouinciis loquitur, quibus proconſules praeſunt: ideoque rem integram diſtuli, dum tu, Domine, praeceperis, quid obſeruare me velis.

LXXVIII. (LXXIV) TRAIANVS PLINIO S.

Si mihi SC. miſeris, quod haeſitationem tibi fecit, aeſtimabo, an debeas cognoſcere de agnoſcendis liberis, & natalibus ſuis reſtituendis.

LXXIX. (LXXVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Ex Largi hereditate vtrum opera ſibi fieri, an ludos inſtitui Traianus malit, rogatur.

Iulius, Domine, Largus, ex Ponto, nondum mihi viſus, ac ne auditus quidem, ſed iudicio tuo credens, diſpenſationem quandam mihi erga te pietatis ſuae miniſteriumque mandauit. Rogauit enim teſtamento, vt hereditatem ſuam adirem, cerneremque: ac deinde, perceptis quinquaginta millibus 2 num-

quibus procoſſ.) Recte vtitur hoc loco exquiſitae diligentiae ſcriptor Maſſonus ad An. Plinii XLI §. 5 p. 70, vt oſtendat Plinium non fuiſſe Proconſulem, a Senatu miſſum, ſed Legatum Caeſaris pro Praetore; de qua prouinciarum, & qui illis praeeſſent, differentia pluſcula ibi monet, quae addi poſſunt Ill. Spanhemii obſeruationibus Diſſ. XIII, 2 p. 587 ſqq. immortalis operis, vbi p. 592 ſpeciatim de Bithynia agitur.

79, 1 *iudicio tuo credens*) Virum bonum putans, cui tu prouinciam mandaſſes.

2 *perceptis qu. m.*) Hanc ſummam 3333⅓ imperialium honorarium quaſi legat Plinio, & praemium laboris ſui in exſequendo, vt hodie loquimur, teſtamento. * *Praeceptis* mallent

nummûm, reliquum omne Heracleotarum & Tianorum ciuitatibus redderem, ita vt esset arbitrii mei, vtrum opera facienda, quae honori tuo consecrarentur, putarem, an instituendos quinquennales agonas, qui Traiani appellentur. Quod in notitiam tuam perferendum existimaui, ob hoc maxime, vt dispiceres, quid eligere debeam.

LXXX. (LXXVII) TRAIANVS PLINIO S.

Iulius Largus fidem tuam, quasi te bene nosset, elegit. Quid ergo potissimum ad perpetuitatem memoriae eius faciat, secundum cuiusque loci conditionem ipse dispice, & quod optimum existimaueris, sequere.

LXXXI.

lent hic viri docti: nec dubium, quin huc conueniat optime, cum non noster solum eo verbo supra vsus sit 5, 7, 1: sed praesertim cum sic loquantur ICti, vbi ad SCtum Trebellianum disputant v. g. l. 1 §. 16 h. tit. *Si heres praecepto fundo rogatus sit hereditatem restituere* l. 27 §. 14. *Si praeceptis quibusdam rebus heres rogatus sit restituere hereditatem.* Add. l. 63 §. 3. it. l. 125 de Legatis I. &c. Verum cum neque hoc dubium sit, *percipi* etiam *legata*, quorsum, praeter leges aliquot; laudat Sueto. Aug. 101 & Tib. 15 Longolius: optimum fuerit, quod & ille suadet, nihil mutare.

reliquum-redderem) Tanquam sortem, de cuius reditu ludos celebrarent: vel cuius partem in aedificia impenderent, partem in foenere collocatam seruarent ad tutelam, siue sarta tecta eorum operum.

Heracleotarum) Nimirum *Heracleam* etiam ad Pontum Euxinum in Bithynia fuisse, vel hoc ex loco disceremus, si aliunde notum non esset.

quinquennales agonas) Ad Olympiorum imitationem passim instituros ludos similes siue certamina, satis constat. Sic *Neapoli quinquennale certamen gymnicum honori* Augusti *institutum*, ap. Sueto. c. 98. *Romae primus omnium more Graeco instituit* Nero, teste eodem c. 12. Domitianus quoque *Capitolino Ioui sacrum* ibid. c. 4 vbi multa viri docti. *Gymnicum Agona apud Viennenses ex cuiusdam testamento celebratum* habemus supra 5, 22, 1.

80 *fidem tuam*) Est enim *fidei*

LXXXI. (LXXVIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Iuliopolitanis centurionem legionarium mitti cupit.

Prouidentiſſime, Domine, feciſti, quod praecepiſti Calpurnio Macro, clariſſimo viro, vt legionarium centurionem Byzantium mitteret. 2 Diſpice, an etiam Iuliopolitanis ſimili ratione conſulendum putes: quorum ciuitas, cum ſit perexigua, onera maxima ſuſtinet, tantoque grauiores iniurias, quanto eſt infirmior, patitur. 3 Quidquid autem Iuliopolitanis praeſtiteris, id etiam toti prouinciae proderit. Sunt enim in capite Bithyniae, plurimisque per eam commeantibus tranſitum praebent.

LXXXII. (LXXIX) TRAIANVS PLINIO S.

Ea conditio eſt ciuitatis Byzantiorum, confluente vndique in eam commeantium turba, vt, ſecundum conſuetudinem praecedentium temporum, honoribus eius praeſidio centurionis legionarii conſulendum habuerimus: ſi Iuliopolitanis ſuccurrendum eodem modo putauerimus, onerabimus nos exemplo. 2 *Plures enim tanto magis eadem requirent, quanto infirmiores erunt. Tibi eam fiduciam diligentiae habeo, vt credam, te omni ratione id acturum, ne ſint obnoxii iniuriis.* 3 *Si qui autem ſe contra diſciplinam meam geſſerint, ſtatim coërceantur: aut, ſi plus admiſerint,*

Hh 3

fidei commiſſum illud Largi, de quo epiſtola ſuperior agit.

81, 3 in capite Bithy.) In extremo fine verſus Paphlagoniam, vt *capita pontis* dicuntur extrema.

82, 1 Si Iuliopolitanis) Quod *ſi* abeſt a quibusdam libris, tribuendum videtur mori vetuſto ſcribendi vno tenore, *habuerimusSIuliopolitanis*, vbi duae literae *S* & *I* excidere facile potuerunt.

3 *ſatis*

miserint, quam vt in re praesenti satis puniantur: si milites erunt, legatis eorum; quae deprehenderis, notum facies: aut, si in vrbem versus venturi erunt, mihi scribes.

LXXXIII. (LXXX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De annali Bithynis data lege disquirit.

Cautum est, Domine, Pompeia lege, quae Bithynis data est, ne quis capiat magistratum, neue sit in senatu minor annorum XXX; eadem lege comprehensum est, vt qui ceperint magistratum, sint in
2 senatu. Sequutum est dein edictum diui Augusti, quo permisit minores magistratus ab annis duobus
3 & viginti capere. Quaeritur ergo, An qui minor XXX annorum gessit magistratus, possit a censoribus in senatum legi? &, si potest, An ii quoque, qui

3 satis puniantur) Prouinciales expositi iniuriis non tenuissimorum, sed eorum praesertim ciuium Romanorum, atque militum, quos vel potentia sua, vel gratia, vel potestas denique, insolentiores facit. Hi non semper *coërceri statim* possunt, non satis a Praeside prouinciae *in re praesenti puniri*, cum sua illos dignitas, iusque ipsum adeo Quiritium, tueatur. Sic 10, 97, 4 Christianos, *qui ciues Ro. erant, adnotat in vrbem remittendos*. De his itaque constituit Traianus. * Recipimus nempe nos etiam lectionem antiquam, pro vulgata, *quam vt in re praesenti sit satis, puniantur*.

in vrbem versus) Apertum hoc pleonasmi illius, quo ad *versus* adiicitur praepositio, exemplum. In quibusdam *versus* participium potius est, vt in illo Sall. Catil. 56, 4 *Modo in Galliam versus castra mouere*: & Sulpic. ad Cic. fam. 4, 12 *Supra Maleas in Italiam versus nauigaturus erat*.

83, 1 Pompeia lege) Quam Pompeius M. deuicto a se Mithridate, & illius regno in prouinciae formam redacto, auctoritate Populi R. Bithyniae cui Pontum adiiceret, dedit. Mentio eius fit ep. 113 & 115.

3 an ii quoque) * Damus lectionem ex libris antiquis nuper restitutam; vulgatum erat, *An ex iis quoque, qui non gesserint, possit quis — Senator legi*. Ad sententiam nihil refert.

qui non gesserint, possint per eandem interpretationem ab ea aetate senatores legi, a qua illis magistratum gerere permissum est. quod alioqui factitatum adhuc, & esse necessarium dicitur, quia sit aliquanto melius, honestorum hominum liberos, quam e plebe in curiam admitti. Ego a destinatis censoribus, 4
quid sentirem, interrogatus, eos quidem, qui minores XXX annis gessissent magistratum, putabam posse in senatum & secundum edictum Augusti, & secundum legem Pompeiam, legi: quoniam Augustus gerere magistratus minoribus annis XXX permisisset; lex senatorem esse voluisset, qui gessisset magistratum. De his autem, qui non gessissent, 5
quamuis essent aetatis eiusdem, cuius illi, quibus gerere permissum est, haesitabam. Per quod effectum est, vt te, Domine, consulerem, quid obseruari velles. Capita legis, tum edictum Augusti, literis subieci.

LXXXIV. (LXXXI) TRAIANVS PLINIO S.

Interpretationi tuae, mi Secunde carissime, idem existimo; hactenus edicto diui Augusti nouatam esse legem Pompeiam, vt magistratum quidem capere possint ii, qui non minores duorum & viginti annorum essent: & qui accepissent, in senatum cuiusque ciuitatis peruenirent. Ceterum, non capto magistratu, eos qui minores XXX annorum sint, quia magistratum capere possint, in curiam etiam loci cuiusque non existimo legi posse.

LXXXV. (LXXXII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Libellum supplicem Dionis, cui controuersia cum Archippo de opere publico erat, imperatori mittit.

Quum Prusae ad Olympum, Domine, publicis negotiis intra hospitium, eodem die exiturus, vacarem, Asclepiades magistratus indicauit, appellatum me a Claudio Eumolpo, quum Cocceianus Dion in bule adsignari ciuitati opus, cuius curam egerat, vellet: tum Eumolpus adsistens Flauio Archippo dixit; exigendam esse a Dione rationem operis, antequam reipubl. traderetur, quod aliter fecisset ac debuisset.
2 Adiecit etiam, esse in eodem opere positam tuam statuam, & corpora sepultorum, vxoris Dionis, & filii: postulauitque, vt cognoscerem pro tribunali.
3 Quod quum ego me protinus facturum dilaturumque profectionem dixissem; vt longiorem diem ad instruendam caussam darem, vtque in alia ciuitate
4 cognoscerem, petit. Ego me auditurum Niceae, respondi: vbi quum sedissem cogniturus, idem Eumolpus, tanquam adhuc parum instructus, dilationem petere coepit: contra Dion, vt audiretur, ex-
5 igere. Dicta sunt vtrimque multa, etiam de caussa: ego

85, 1 *Prusae ad Olympum*) Est enim alia quoque *ad Hypium* montem & fluuium. Forte eadem Prusias, de qua 10, 66, 5.

2 *in eod. opere*) Male ominatum, & maiestatis crimini adfine, videri volebant accusatores factum Dionis, qui statuam Imperatoris vicinis funeribus funestassent. Si enim maiestas est seruum punire apud statuam, aut ventrem ibi laxare, quid ni cadauer eo inferre?

3 *ad instruendam caussam*) Opportune iam laudata est l. 1 *π.* de fide instrum. *Instrumentorum nomine ea omnia accipienda sunt*, quibus *caussa instrui potest: & ideo tam testimonia, quam personae instrumentorum loco habentur.*

8 in

ego quum dandam dilationem & conſulendum exiſtimarem in re ad exemplum pertinenti, dixi vtrique parti, vt poſtulationum ſuarum libellos darent. Volebam enim te ipſorum potiſſimum verbis ea, quae erant propoſita, cognoſcere. Et Dion quidem ſe daturum dixit: & Eumolpus reſpondit, complexurum ſe libello, quae reipublicae peteret. Caeterum, 6
quod ad ſepultos pertinet, non accuſatorem ſe, ſed aduocatum Flauii Archippi, cuius mandata pertuliſſet. Archippus, cui Eumolpus, ſicut Pruſae, adſiſtebat, dixit ſe libellum daturum. Ita nec Eumolpus, nec Archippus, quam plurimis diebus exſpectati, adhuc mihi libellos dederunt: Dion dedit, quem huic epiſtolae iunxi. Ipſe in re praeſenti fui, & 7
vidi tuam quoque ſtatuam in bibliotheca poſitam. Id autem, in quo ducuntur ſepulti filius & vxor Dionis, in area collocatum, quae porticibus includitur. Te, Domine, rogo, vt me in hoc praecipue genere 8
cognitionis regere digneris, quum alioqui magna ſit exſpectatio; vt neceſſe ſit, in ea re, quae & in confeſſum venit, & exemplis defenditur, deliberare.

LXXXVI. (LXXXIII) TRAIANVS PLINIO S.

Potuiſti non haerere, mi Secunde cariſſime, circa id, de quo me conſulendum exiſtimaſti, quum propoſitum meum optime noſſes, non ex metu nec terrore

8 in confeſſum venit) Vbi de facto diſputari vel diſſimulari non poteſt, quin & certum, & in iudicium delatum ſit: vbi etiam ad aliorum exempla prouocatur, vt adeo metus ſit, ne ſi vnum puniamus Dionem, plures eiuſdem criminis a delatoribus rei fiant.

deliberare.) * Omittunt hoc verbum quidam. Sed non auſim eos ſequi, cum dura nimis videatur, in fine praeſertim, ellipſis.

rore hominum, aut criminibus maiestatis, reuerentiam
2 *nomini meo adquiri. Omissa ergo ea quaestione, quam non admitterem, etiamsi exemplis adiuuaretur, ratio totius operis effecti sub cura tua Cocceiano Dioni excutiatur, cum & vtilitas ciuitatis exigat, nec aut recuset Dion, aut debeat recusare.*

LXXXVII. (LXXXIV) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Nicensium libellum supplicem mittit.

Rogatus, Domine, a Nicensibus publice per ea, quae mihi & sunt & debent esse sanctissima, id est, per aeternitatem tuam salutemque, vt preces suas ad te perferrem, fas non putaui negare: acceptumque ab his libellum, huic epistolae iunxi.

LXXXVIII. TRAIANVS PLINIO S.

Nicensibus, qui intestatorum ciuium suorum concessam vindicationem bonorum a diuo Augusto adfirmant, debebis vacare, contractis omnibus personis ad idem negotium pertinentibus, adhibitis Virdio Gemellino, & Epimacho, liberto meo, procuratoribus, vt, aestimatis etiam iis, quae contra dicuntur, quod optimum credideritis, statuatis.

LXXXIX.

86, 2 Dioni excutiatur) Non hoc vult, puto, *a Dione ratio excutiatur*, vt, *audita tibi putarem* h. e. *a te*: sed excuti sub Plinii cura rationem Dionis, in ipsius gratiam, ideo certe, vt deinde adsignari opus reip. posset. Haec aperta, nisi forte velis aliquem, qui debet reipublicae, ipsum suas rationes excutere, non excutiendas dare aliis. Neque constructio habet difficultatem. Quidni enim diceret Dion, *Excutite mihi rationem meam?* * Quidam libri *Cocceiani Dionis*, quod dubitationem non haberet, sed obscuriusculum fit propter alteros genitiuos *totius operis effecti.*

91, 1

LXXXIX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Traiano natalem diem gratulatur.

Opto, Domine, & hunc natalem, & plurimos alios, quam feliciſſimos agas: aeternaque laude florentem virtutis tuae gloriam, incolumis & fortis, aliis ſuper alia operibus augeas.

XC. TRAIANVS PLINIO S.

Agnoſco vota tua, mi Secunde cariſſime, quibus precaris, vt plurimos & feliciſſimos natales, florente ſtatu reipub. noſtrae agam.

XCI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De aqua in Sinopenſem coloniam perducenda conſulit.

Sinopenſes, Domine, aqua deficiuntur; quae videtur & bona & copioſa ab ſextodecimo milliario poſſe perduci. Eſt tamen ſtatim ab capite paullo amplius mille paſſibus locus ſuſpectus & mollis; quem ego interim explorari modico impendio iuſſi, an recipere & ſuſtinere opus poſſit. Pecunia, curantibus 2
nobis, contracta, non deerit, ſi tu, Domine, hoc genus operis & ſalubritati & amoenitati valde ſitientis coloniae indulſeris.

XCII. TRAIANVS PLINIO S.

Vt coepiſti, Secunde cariſſime, explora diligenter, an locus ille, quem ſuſpectum habes, ſuſtinere opus

91, 1 recipere-opus) Aquae ductum, quae quantae molis fuerint opera, totis libris explicatum a Fabretto, & docet cum ſuo Frontino Polenus.

93 ad

opus aquae ductus possit. Neque enim dubitandum puto, quin aqua perducenda sit in coloniam Sinopensem, si modo & viribus suis ipsa id adsequi potest, quum plurimum ea res & salubritati & voluptati eius collatura sit.

XCIII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Libellum Amisenorum mittit Traiano.

Amisenorum ciuitas & libera & foederata beneficio indulgentiae tuae legibus suis vtitur: in hac datum mihi publice libellum, ad eranos pertinentem, his literis subieci, vt tu, Domine, dispiceres, quid & quatenus aut permittendum aut prohibendum putares.

XCIV. TRAIANVS PLINIO S.

Amisenos, quorum libellum epistolae tuae iunxeras, si legibus istorum, quibus de officio foederis vtuntur, concessum est eranos habere, possumus, quo minus habeant, non impedire, eo facilius, si tali collatione, non ad turbas & illicitos coetus [sed] ad sustinendam tenuiorum inopiam vtuntur. In caeteris

93 ad eranos) Ne de conuiuantium ex symbolis conuentibus, qui & ipsi sunt *erani*, intelligamus, obstat Traiani responsio. Intelligitur ergo illa collatio, qua necessitatibus egentium subueniebatur: cuius rei caussa quaedam etiam collegia fuisse, & statos conuentus, leges item & iudicia, (vt habent hodie *die Feuer-cassen*, *Wittwen-cassen*) satis apparet ex his, quae Is. Casaubonus cum ad Athenaeum pluribus locis obseruauit, tum disputauit copiose ad Theophrasti characterem ἀνϑαδείας p. m. 280 sqq. vbi neque hunc locum praetermittit. Caeterum hanc tanquam ἑταιρίαν & sodalitatem Romanis suspectam & veritam fuisse, vel hoc ipso loco discimus. Vid. supra ep. 43. 1 & infra ep. 97, 7.

95, 2

ris ciuitatibus, quae nostro iure obstrictae sunt, res huiusmodi prohibenda est.

XCV. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Suetonio ius trium liberorum a principe petit.

Suetonium Tranquillum, probissimum, honestissimum, eruditissimum virum, & mores eius sequutus & studia, iampridem, Domine, in contubernium adsumsi? tantoque magis diligere coepi, quanto hunc propius inspexi. Huic ius trium liberorum 2
necessarium faciunt duae caussae. Nam & iudicia amicorum promeretur, & parum felix matrimonium expertus est: impetrandumque a bonitate tua per nos habet, quod illi fortunae malignitas denegauit. Scio, Domine, quantum beneficium petam. 3
Sed peto a te, cuius in omnibus desideriis meis plenissimam indulgentiam experior. Potes autem colligere, quantopere cupiam, quod non rogarem absens, si mediocriter cuperem.

XCVI. TRAIANVS PLINIO S.

Quam parce haec beneficia tribuam, vtique, mi Secunde carissime, haeret tibi, quum etiam in senatu adfirmare soleam, non excessisse me numerum, quem apud amplissimum ordinem suffecturum mihi profes-

95, 2 ius trium liberor.) Vid. ad 10, 2. vbi pro se petit. It. ad 7, 16, 2.

iudicia amicorum) Qui heredem illum scribunt. Prodest autem in primis ius illud in adeundis hereditatibus V. G. Paull. Rec. Sent. 4, 9 *Latina ingenua, ius Quiritium consecuta, si ter pepererit, ad legitimam filii hereditatem admittitur.*

3 sed peto) *Sic ex editione Io. de Tridino & Iuntae reposuit Longolius. *Quod peto*, reliqui.

96 suffecturum mihi) Cum

professus sum: tuo tamen desiderio subscripsi; & [vt scias] dedisse me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione, qua adsueui, referri in commentarios meos iussi.

XCVII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De Christianorum rebus accurate perscribit.

Solemne est mihi, Domine, omnia, de quibus dubito, ad te referre. Quis enim potest melius vel cunctationem meam regere, vel ignorantiam instruere? Cognitionibus de Christianis interfui nunquam: ideo

Cum enim per illam fictionem iuris vis ipsa legum tam necessariarum, quibus incitarentur homines, vt prolem vellent tollere, imminueretur; boni imperatores parcissimi erant merito in eo iure tribuendo. Itaque professus erat Traianus, se vltra certum numerum ciuium eo beneficio non esse adfecturum. Haec etiam caussa est, cur referri in commentarios suos iubet, si quid cui tribuit.

[*vt scias*] Possunt haec verba abesse, & absunt a bonis libris: sed cum in simillima re occurrant deinde ep. 106, non ausim delere.

97, 1 *Solemne*] Certatim hanc epistolam commentariis iustis illustrarunt viri docti, quos magno numero laudat Fabricius B. L. 2, 22, p. 478. Caeterorum obseruaris vsus, multa de sua penu praeclara addidit ill. Boehmerus in dissertationibus iuris ecclef. antiqui ad has epistolas Lipf. 1711. 8 editas. Nos instituto nostro hic egrediendi caussam habemus nullam. Illud modo monemus, laudari hanc epistolam, & hoc rescriptum Traiani, iam a Tertulliano apolog. c. 2 his verbis, *Plinius Secundus cum prouinciam regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsis, ipsa tamen multitudine perturbatus, quid de caetero ageret, consuluit Traianum tunc Imperatorem* (sic leg. vid. pro *tunc Trai. Imp.*) *allegans praeter obstinationem non sacrificandi, nihil aliud se de sacramentis eorum comperisse, quam coetus antelucanos ad canendum Christo vt Deo, & ad confoederandam disciplinam; homicidium, fraudem, perfidiam, & caetera scelera prohibentes* (forte leg. *prohibentem*, nempe *disciplinam*) *Tunc Traianus rescripsit, hoc genus conquirendos quidem non esse, oblatos vero puniri oportere.*

4 *quia*

ideo neſcio quid & quatenus aut puniri ſoleat, aut 2
quaeri. Nec mediocriter haeſitaui, ſitne aliquod diſcrimen aetatum, an quamlibet teneri nihil a robuſtioribus differant? deturne poenitentiae venia, an ei, qui omnino Chriſtianus fuit, deſiſſe non proſit? nomen ipſum, etiamſi flagitiis careat, an flagitia cohaerentia nomini, puniantur? Interim in iis, qui ad me tanquam Chriſtiani deferebantur, hunc ſum ſe-
quutus modum. Interrogaui ipſos, *An eſſent Chri-* 3
ſtiani? confitentes iterum ac tertio interrogaui, ſupplicium minatus: perſeuerantes duci iuſſi. Neque enim dubitabam, qualecunque eſſet, quod faterentur, peruicaciam certe, & inflexibilem obſtinationem de-
bere puniri. Fuerunt alii ſimilis amentiae: quos, 4
quia ciues Romani erant, adnotaui in vrbem remittendos. Mox ipſo tractatu, vt fieri ſolet, diffunden-
te ſe crimine, plures ſpecies inciderunt. Propoſitus 5
eſt libellus ſine auctore, multorum nomina continens, qui negarent ſe eſſe Chriſtianos, aut fuiſſe, quum, praeeunte me, deos appellarent, & imagini tuae, quam propter hoc iuſſeram cum ſimulacris numinum adferri, thure ac vino ſupplicarent, praeterea maledicerent Chriſto: quorum nihil cogi poſſe dicuntur, qui ſunt reuera Chriſtiani. Ergo dimittendos

4 *quia ciues Ro. erant*) In quos animaduerti non temere in prouincia poſſet. vid. ad 10, 82, 3.

5 *imagini tuae*) Igitur in prouincia eum honorem Imperatori habuit Plinius, quem non admiſſum Romae ab eo praedicas Paneg. 52, 5 *Non apud genium tuum bonitati tuae gratias agi, ſed apud numen Iouis optimi maximi pateris.* Vid. Minuc. Felix 29, 6 & ibi viri docti.

5 *ergo dimittendos*) Minuc. Fel. 28, 5 *Si quis infirmior, malo preſſus & victus, Chriſtianum ſe negaſſet fauebamus ei* (loquitur de ſtatu ſuo ante ſuſcep-
ptam

6 tendos putaui. Alii ab indice nominati, eſſe ſe Chriſtianos dixerunt, & mox negauerunt: fuiſſe quidem, ſed deſiſſe, quidam ante triennium, quidam ante plures annos, non nemo etiam ante viginti quoque. Omnes & imaginem tuam, deorumque ſimulacra venerati ſunt. ii & Chriſto maledixerunt.
7 Adfirmabant autem, hanc fuiſſe ſummam vel culpae ſuae, vel erroris, quod eſſent ſoliti ſtato die ante lucem conuenire: carmenque Chriſto, quaſi Deo, dicere ſecum inuicem: ſeque ſacramento non in ſcelus aliquod obſtringere, ſed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati abnegarent: quibus peractis morem

ptam religionem Chriſtianam) *quaſi eierato nomine, iam omnia facta ſua illa negatione purgaſſet.*

7 *carmenque*) Non omnino metro adſtrictum, ſed formulam conceptorum verborum &c. Res enim hodie nota e Lexicis.

Chriſto, quaſi Deo) Si vim habere debeat hoc argumentum pro fide Ante-Nicaena contra Arianos; ponendum eſt, Chriſtianos ipſos Deum vocaſſe Chriſtum, non adieciſſe hoc *quaſi Deo* Plinium. *Dei* enim appellatio multo, quod conſtat, apud gentiles patet latius, & longe humilioris faſtigii naturas comprehendit.

ſacramento) Cum mature *ſacramenti* voce vterentur de ritibus ſuis & dogmatis Chriſtiani, quae diligenter occultarent; ea porro vox in quantum ad militare ius iurandum refertur, ad coniurationem trahi ab ignaris poſſet; cum porro de ſanguine Chriſti Dei & hominis inter ſacramenta adhibito, aliquid tamen emanaret: mirum non eſt profecto, illis in mentem veniſſe aliquem Catilinam, de quo Salluſtius c. 22. *Cum ad ius iurandum populares ſceleris ſui adigeret, humani corporis ſanguinem, vino permixtum, in pateris circumtuliſſe; inde cum poſt exſecrationem omnes deguſtauiſſent, ſicuti in ſolemnibus ſacris fieri conſueuit* &c. mirum non eſt, in Thyeſtearum illos epularum ſuſpicionem vocatos eſſe. His ſuſpicionibus opponitur deinde *cibus promiſcuus & innocuus*, quem merito ad *Agapas* Chriſtianorum viri docti referunt. *Coena noſtra*, inquit Tertull. apol. c. 39 *de nomine rationem ſui oſtendit: id vocatur, quod* dilectio *penes Graecos eſt* &c. Vid. quos hic laudat doctiſſimus Hauercampus.

betae-

rem sibi discedendi fuisse, rursusque coëundi ad capiendum cibum, promiscuum tamen, & innoxium: quod ipsum facere desisse post edictum meum, quo secundum mandata tua hetaerias esse vetueram. Quo magis necessarium credidi, ex dua- 8
bus ancillis, quae ministrae dicebantur, quid esset veri & per tormenta quaerere. Sed nihil aliud inueni, quam superstitionem prauam & immodicam, ideoque, dilata cognitione, ad consulendum te decurri. Visa est enim mihi res digna consulta- 9
tione, maxime propter periclitantium numerum. Multi enim omnis aetatis, omnis ordinis, vtriusque sexus etiam, vocantur in periculum, & vocabuntur. Neque enim ciuitates tantum, sed vicos etiam atque agros superstitionis istius contagio peruagata est: quae videtur sisti & corrigi posse. Cer- 10
te satis constat, prope iam desolata templa coepisse celebrari, & sacra solemnia diu intermissa repeti: passimque venire victimas, quarum adhuc rarissimus emtor inueniebatur. Ex quo facile est opinari, quae turba hominum emendari possit, si fiat poenitentiae locus.

XCVIII.

haeterias) Vid. supra ad 10, 43, & ex ICtorum libris Bynkersh. Obseruatt. 1, 16. & de religione peregrina diss. 2 p. 255 sqq. Bacchanalia sua recordabantur Romani. His simile quiddam metuebant.

8 ministrae) Diaconissae veteris ecclesiae. Cum alioqui non liceret seruos interrogare in caput domini; haec lex in hac quidem caussa non valuit.

XCVIII. TRAIANVS PLINIO S.

Actum quem debuisti, mi Secunde, in excutiendis caussis eorum, qui Christiani ad te delati fuerant, sequutus es. Neque enim in vniuersum aliquid, quod quasi certam formam habeat, con-
2 *stitui potest. Conquirendi non sunt: si deferantur & arguantur, puniendi sunt: ita tamen, vt, qui negauerit se Christianum esse, idque re ipsa manifestum fecerit, id est, supplicando diis nostris, quamuis suspectus in praeteritum fuerit, veniam ex poenitentia impetret. Sine auctore vero propositi libelli, nullo crimine locum habere debent. Nam & pessimi exempli, nec nostri saeculi est.*

XCIX. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quaerit de contegenda Amastrianorum pestifera aqua.

Amastrianorum ciuitas, Domine, & elegans & ornata, habet inter praecipua opera pulcherrimam, eandemque longissimam, plateam: cuius a latere per spatium omne porrigitur nomine quidem flumen, re vero cloaca foedissima: quae sicut turpis & immundissima adspectu, ita pestilens est,
2 odore teterrimo. Quibus ex caussis, non minus salu-

98, 2 conquirendi) Nempe hoc dat innocentiae, ne sua sponte in illos, vt in latrones, fures, sacrilegos, quaeratur; neque indicare cogantur conscios: hoc statuit in pertinaciam, quam imputat iis, & legum contemtum, vt accusati, & confessi, damnentur. Quanto haec moderatiora illo sacrae Inquisitionis iudicio!

101 Vota

ſalubritatis quam decoris intereſt, eam contegi: quod fiet, ſi permiſeris; curantibus nobis, ne deſit quoque pecunia operi tam magno, quam neceſſario.

C. TRAIANVS PLINIO S.

Rationis eſt, mi Secunde cariſſime, contegi aquam iſtam, quae per ciuitatem Amaſtrianorum fluit, ſi intecta ſalubritati obeſt. Pecunia ne huic operi deſit, curaturum te ſecundum diligentiam tuam, certum habeo.

CI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Vota pro ſalute Traiani & ſoluta & noua nuncupata eſſe nuntiat.

Vota, Domine, priorum annorum nuncupata alacres laetique perſoluimus, nouaque rurſus, curante commilitonum & prouincialium pietate, ſuſcepimus: precati deos, vt te remque publicam florentem & incolumem ea benignitate ſeruarent, quam ſuper magnas plurimasque virtutes, praecipue ſanctitate conſequi, deorum honore meruiſti.

101 *Vota nuncup.*) Forte natali imperii, vt ſupra ep. 60 it. 103 & 104.

curante pietate) *Melius extra comparationem eſt, quod Cellarius ſuſpicabatur, *certante*, vt 10, 60 *certarunt pietate*.

Deorum honore) *Videtur excidiſſe ante *Deorum* coniunctio *&*. De hac pietate Traiani erga Deos Paneg. c. 52.

CII. TRAIANVS PLINIO S.

Soluisse vota diis immortalibus, te praeeunte, pro mea incolumitate, commilitones cum prouincialibus laetissimo consensu, in futurumque nuncupasse, libenter, mi Secunde carissime, cognoui literis tuis.

CIII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Diem imperii suscepti anniuersario ritu celebratum esse annuntiat.

Diem, in quem tutela generis humani felicissima successione translata est, debita religione celebrauimus, commendantes diis, imperii tui auctoribus, & vota publica & gaudia.

CIV. TRAIANVS PLINIO S.

Diem imperii mei debita laetitia & religione a commilitonibus & prouincialibus, praeeunte te, celebratum, libenter, mi Secunde carissime, cognoui literis tuis.

CV. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Ius Quiritium pro tribus libertis petit.

Valerius, Domine, Paullinus, excepto vno, ius Lati-

103 *diem, in quem*) * Valde obscure locutus est Plinius, si ita locutus est. Gronouius suspicatur, *diem quo in te.*

105 *La-*

Latinorum ſuorum mihi reliquit: ex quibus rogo tribus interim ius Quiritium des. Vereor enim, ne ſit immodicum, pro omnibus pariter inuocare indulgentiam tuam; qua debeo tanto modeſtius vti, quanto pleniorem experior. Sunt autem, pro quibus peto, C. Valerius Aeſtiaeus, C. Valerius Dionyſius, C. Valerius Aper.

CVI. TRAIANVS PLINIO S.

Quum honeſtiſſime iis, qui apud fidem tuam a Valerio Paullino depoſiti ſunt, conſultum velis mature per me; iis interim, quibus nunc petiſti, vt ſcias dediſſe me ius Quiritium, referri in commentarios meos iuſſi, idem facturus in caeteris, pro quibus petieris.

CVII. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Centurionis, filiae ciuitatem petentis, libellum mittit.

Rogatus, Domine, a P. Accio Aquila, centurione cohortis ſextae equeſtris, vt mitterem tibi libellum, per quem indulgentiam pro ſtatu filiae ſuae implorat,

105 Latinorum ſuorum) Libertorum, qui ius Latii modo conſecuti fuerant, a quo gradus adhuc ſupereſt ad ipſum plenum ius ciuitatis Quiritium. Vid. ad 10, 4, 2.

C. Valerius) Obſerua obiter Libertos omnes habere nomen Domini, adiunctumque cognominis inſtar nomen ſeruitutis.

106 mature) * *Matura* ex libris antiquis Longolius, vt ſit vox hortantis Imperatoris, quo *maturet* Plinius, h. e. feſtinet proſpicere libertis. Caeterum vid. ep. 96.

107 cohortis Equeſtris) Nouum hoc. Olim *cohortes* modo peditum: equitum *turmae*.

pro ſtatu fil.) Quam ex reſponſio-

implorat, durum putaui negare, quum ſcirem, quantam ſoleres militum precibus patientiam humanitatemque praeſtare.

CVIII. TRAIANVS PLINIO S.

Libellum P. Accii Aquilae, centurionis cohortis ſextae equeſtris, quem mihi miſiſti, legi: cuius precibus motus dedi filiae eius ciuitatem Romanam. Libellum reſcripti, quem illi redderes, miſi tibi.

CIX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De protopraxia ciuitatium conſulit.

Quid habere iuris velis & Bithynas & Ponticas ciuitates in exigendis pecuniis, quae illis vel ex locationibus, vel ex venditionibus aliisue cauſſis debeantur, rogo, Domine, reſcribas. Ego inueni, a plerisque pro conſulibus conceſſam eis pro-
2 topraxian, eamque pro lege valuiſſe. Exiſtimo tamen tua prouidentia conſtituendum aliquid & ſanciendum, per quod vtilitatibus eorum in perpetuum conſulatur. Nam quae ſunt ab aliis inſtituta, ſint licet ſapienter indulta, breuia tamen & infirma ſunt, niſi illis tua contingat auctoritas.

CX.

ſponſione Traiani, ciuitatem ei dantis, intelligimus ante ſuſceptam, quam pater ciuis fieret, vel ex non-ciue &c.

109 *Protopraxian*) Ius primae exactionis, quod ſatis explicat reſponſio Traiani.

CX. TRAIANVS PLINIO S.

Quo iure vti debeant Bithynae vel Ponticae ciuitates in iis pecuniis, quae ex quaque caussa reipublicae debebuntur, ex lege cuiusque animaduertendum est. Nam siue habent priuilegium, quo caeteris creditoribus anteponantur, custodiendum est; siue non habent, in iniuriam priuatorum id dari a me non oportebit.

CXI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De Amisenis, pecuniam Pisoni olim donatam repetentibus, Traianum consulit.

Ecdicus, Domine, Amisenorum ciuitatis petebat apud me ab Iulio Pisone denariorum circiter XL millia, donata ei publice ante XX annos & bule & ecclesia consentiente: nitebaturque mandatis tuis, quibus eiusmodi donationes vetantur. Piso contra, plurima se in rempublicam contulisse, ac prope totas facultates erogasse, dicebat. Addebat etiam temporis spatium, postulabatque, ne id, quod pro multis & olim accepisset, cum euersione reliquae dignitatis reddere cogeretur. Quibus ex caussis integram cognitionem differendam existimaui, vt te, Domine, consulerem, quid sequendum putares.

Ii 4 CXII.

111, 1 *Ecdicus*) *Defensores ciuitatum* tales vocantur in iure. Est titulus Codicis 1, 55 & C. Theod. 1, 10 de defensoribus ciuitatum. De iisdem Iustiniani nouella 15 vbi Gr. περὶ τῶν ἐκδίκων. De ipsorum officio vel ex hoc ipso loco apparet.

bule & ecclesia) Romae esset *Senatus Populusque*.

nitebaturque) Libri antiqui *vtebatur*, eadem sententia.

113, 1

CXII. TRAIANVS PLINIO S.

Sicut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita, ne multorum ſecuritas ſubruatur, factas ante aliquantum temporis retractari atque in irritum vindicari non oportet. Quidquid ergo ex hac cauſſa actum ante viginti annos erit, omittamus. Non minus enim hominibus cuiusque loci, quam pecuniae publicae conſultum volo.

CXIII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

An in ſenatum lecti, pro introitu aliquid inferre debeant, quaerit.

Lex Pompeia, Domine, qua Bithyni & Pontici vtuntur, eos qui in bulen a cenſoribus leguntur, dare pecuniam non iubet: ſed ii, quos indulgentia tua quibusdam ciuitatibus ſuper legitimum numerum adiicere permiſit, & ſingula millia dena-
2 riorum & bina intulerunt. Anicius deinde Maximus proconſul eos etiam, qui a cenſoribus legerentur, duntaxat in pauciſſimis ciuitatibus, aliud aliis,
3 iuſſit inferre. Supereſt ergo, vt ipſe diſpicias, an in omnibus ciuitatibus certum aliquid omnes, qui deinde buleutae leguntur, debeant pro introitu dare. Nam quod in perpetuum manſurum eſt, a te conſtitui decet, cuius factis dictisque debetur aeternitas.

CXIV.

113, 1 *Lex Pompeia*) Vid. 10, 83 & 115. De ipſa hac quaeſtione aliquid ſupra 10, 48, 5.

2 *aliud aliis*) Intellige, *in ciuitatibus*, ratione habita facultatum nempe.

114 *ſci-*

CXIV. TRAIANVS PLINIO S.

Honorarium decurionatus omnes, qui in quaque ciuitate Bithyniae decuriones fiunt, inferre debeant necne, in vniuersum a me non potest statui. Id ergo, quod semper tutissimum est, sequendam cuiusque ciuitatis legem, puto, scilicet aduersus eos, qui inuiti fiunt decuriones. existimo id acturos, vt erogatio caeteris praeferatur.

CXV. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Decuriones alienae ciuitatis an eiici senatu possint, quaerit.

Lege, Domine, Pompeia permissum Bithynicis ciuitatibus adscribere sibi, quos vellent ciues, dum ciuitatis non sint alienae, sed suarum quisque ciuitatium, quae sunt in Bithynia. Eadem lege sancitur, quibus de caussis senatu a censoribus eiician-

 tur:

114 *scilicet adu. eos*) Locus obscurus si quis alius Plinii, quem ita interea interpretandum putabam, dum quis meliorem vel lectionem proferat, vel interpretationem. Sequendam legem putat Imperator non vniuersim, sed *aduersus eos, qui inuiti fiunt decuriones*, & tamen excusari non possunt: qui enim petunt honorem, illi pro se inferent, vt lege non opus sit. Subiungit, *existimo id acturos* censores, qui ius legendorum decurionum s. buleutarum habent, *vt erogatio* h. e. is, qui erogare aliquid in honorarium pro introitu potest & vult, *ceteris*, inuitis, *praeferatur*, nec adeo saepe opus sit coactione.

115, 1 *Lege Pompeia*) V. 10, 83 & 113.

Senatu a censoribus) * Vulg. *e Senatu a Censoribus*. Veteres editiones, quas sequitur Longolius, *Senatu Censoribus*. Vtramque praepositionem abesse in tali constructione posse, dubium non est. Sed eadem in formula ita parcum fuisse Traia-

2 tùr: inter quas nihil de ciue alieno cauetur. Inde me quidam ex cenſoribus conſulendum putauerunt, an eiicere deberent eum, qui eſſet alterius ciuitatis.
3 Ego, quia lex, ſicut adſcribi ciuem alienum vetabat, ita eiici e ſenatu ob hanc cauſſam non iubebat: praeterea quia ab aliquibus adfirmabatur mihi, in omni ciuitate plurimos eſſe buleutas ex aliis ciuitatibus, futurumque, vt multi homines multaeque ciuitates concuterentur ea parte legis, quae iampridem conſenſu quodam exoleuiſſet; neceſſarium exiſtimaui conſulere te, quid ſeruandum putares. Capita legis his literis ſubieci.

CXVI. TRAIANVS PLINIO S.

Merito haeſiſti, Secunde cariſſime, quid a te reſcribi oporteret cenſoribus conſulentibus, an legerent in ſenatum aliarum ciuitatium, eiusdem tamen prouinciae, ciues. Nam & legis auctoritas, & longa conſuetudo vſurpata contra legem, in diuerſum mouere te potuit. Mihi hoc temperamentum eius placuit, vt ex praeterito nihil nouaremus, ſed manerent, quamuis contra legem, adſciti quarumcunque ciuitatium ciues, in futurum autem lex Pompeia obſeruaretur: cuius vim ſi retro quoque velimus cuſtodire, multa neceſſe eſt perturbari.

CXVII.

Traiani quaeſtorem, vel ſcribam, non putabam. Itaque bonis libris ἕτερον μὲν ἔδωκα ἑκὼν, ἕτερον δ᾽ ἀνένευσα. Vid. 1, 7, 1.

CXVII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Veretur, ne ex inuitatione ad ſolemne officium factiones oriantur.

Qui virilem togam ſumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magiſtratum, vel opus publicum dedicant, ſolent totam bulen, atque etiam e plebe non exiguum numerum vocare, binosque denarios vel ſingulos dare: quod an celebrandum, & quatenus, putes, rogo ſcribas. Ipſe enim, ſicut arbitror, 2
[non imprudenter,] praeſertim ex ſolemnibus cauſſis concedendum [iuſſi] inuitationes; ita vereor, ne ii, qui mille homines, interdum etiam plures, vocant, modum excedere, & in ſpeciem dianomes incidere videantur.

CXVIII.

117, 1 *virilem togam*) De quo officio 1, 9, 2. De virili toga pariter ac nuptiis Apuleius apol. p. 416 Scipionis Gent. *Quippe ita placuerat, in ſuburbana villa potius vt coniungeremur, ne ciues denuo ad ſportulas conuolarent: cum haud pridem Pudentilla de ſuo quinquaginta millia numûm in populum expunxiſſet ea die, qua Pontianus* (filius Pudentillae, priuignus Apuleii maior natu) *vxorem duxit, & hic puerulus* (contemtim ſic appellat filium Pudentillae, ſuum autem priuignum minorem) *toga eſt inuolutus.* Plura ad h. l. Scipio Gentilis.

2 [*non imprudenter*] *Haec verba cum nullo idoneo auctore in recentiores editiones adſumta ſint, (forte ex coniectura alicuius, qui fulcire ſententiam, per importunum illud *iuſſi* laborantem, vellet) merito vncis coërcita ſunt. Sed illo *iuſſi* quid faciamus? Profecto non cohaerent, *Sicut arbitror concedendum iuſſi; ita vereor.* Nempe aut legendum cum Scheffero, *concedendum ius inuitationis*; aut ex Iuntina *concedendum ipſis* (nempe *qui virilem togam ſumunt*, & reliquis) *inuitationes*; aut inueniendum ex ingenio, eruendumue ex libris, aliquid melius.

dianomes) *Διανομῆς*, *diuiſionis* pecuniarum vel cuiuscunque rei, quae ad *ambitus* crimen Romae pertinet. Docent hoc veteres gloſſae, vbi *διανομὴ χρυσίȣ*, itemque *διανομὴ ἀργύρȣ*, redditur *ſportula,*

CXVIII. TRAIANVS PLINIO S.

Merito vereris, ne in ſpeciem dianomes incidat inuitatio, quae & in numero modum excedit, & quaſi per corpora, non viritim ſingulos ex notitia, ad ſolemnes ſportulas contrahit. Sed ego ideo prudentiam tuam elegi, vt formandis iſtius prouinciae moribus ipſe moderareris, & ea conſtituas, quae ad perpetuam eius prouinciae quietem eſſent profutura.

CXIX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Doceri deſiderat, a quo die incipiant iſelaſtica praemia victoribus dari.

Athletae, Domine, ea, quae pro iſelaſticis certaminibus conſtituiſti, deberi ſibi putant ſtatim ex

la, qua voce in reſponſione Traianus vtitur. *διανομὴ κρέως viſceratio.* Hinc *diuiſoris* ſordidum, ſi non infame nomen Romae V. G. Cic. probe. act. in Verr. c. 8. Pro licita per teſtamentum largitione ponuntur *diuiſiones* l. 23 π. de annuis leg. *Diuiſio ciuium & epulum* eadem ratione iunguntur l. 123 de Legatis 1. * Manemus ergo in Caſauboni emendatione qui pro *diamones* ita reſtituit. *Diamoeries* quod libri antiqui hic habent, qui tamen in reſponſione Traiani *diamones* agnoſcunt, ex *διαμοιρίας* corruptum, quod eundem ſenſum habere poteſt: Sed neſcio, an habeat auctorem alium.

119, 1 *pro iſelaſticis*) Quorum victoribus licet *εἰσελαύνειν*, ſolemni pompa in vrbem inuehi. Locus claſſicus Vitruu. 9 pr. *Nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Iſthmia, Nemea, vidiſſent, Graecorum maiores ita magnos honores conſtituerunt, vti non modo in conuentu ſtantes cum palma & corona ferant laudes; ſed etiam quum reuertuntur in ſuas ciuitates cum victoria, triumphantes quadrigis in moenia & in patrias inuehantur, e republica, perpetua vita conſtitutis vectigalibus fruantur.* Haec ſufficiunt

ex eo die, quo sunt coronati. Nihil enim referre,
quando sint patriam inuecti, sed quando certamine
vicerint, ex quo inuehi possint. Ego contra [scri-
bo] Iselastici nomine [itaque eorum] vehementer
addubitem, an sit potius id tempus, quo εἰσήλασαν,
intuendum. Iidem obsonia petunt pro eo agone, 2
qui a te iselasticus factus est, quamuis vicerint ante,
quam fieret. Aiunt enim congruens esse, sicut non
datur sibi pro his certaminibus, quae esse iselastica,
postquam vicerunt, desierunt; ita pro iis dari, quae
esse coeperunt. Hic quoque non mediocriter hae- 3
reo, ne cuiusquam retro habeatur ratio, dandumque,
quod

ficiunt intelligendis his epistolis. Plura desiderantem iuuabunt Turneb. 1,19 & 27,5 & in primis Pe. Faber Agonist. 2, 10 & 17 pluresque hic laudati Longolio.

scribo Iselast.) * Locus corruptus, si quid video, cuius sententiam non obscuram arbitror; quibus verbis conceptus fuerit, non dixerim. Verbum *scribo* non esse sanum; confirmare prope ausim. Sententia autem haec est: Ne sentiam cum Athletis, ipso nomine *Iselastici* moueor, quod facit vt dubitem, *an sit potius* &c. Si verba, quae ideo inclusimus, interim praetermittas, sententia, quam dixi exorietur. Et video iam sic in mentem venisse Grutero, *Ego contra Iselasticorum nomine vehementer addubitem*. Non dissimulo, ipsam etiam formulam, *vehementer addubitem*, mihi initio suspectam fuisse; cum *addubitare* bona aetate significet *aliquantum dubitare*: sed video sic etiam positum 2, 19, 1. Itaque patior illud locum suum tenere; neque tamen imitari audeam.

2 *obsonia*) Non praefracte negauerim Graeca notione ὀψώνια hic forte sumi, pro stipendio: sed notandum tamen, *annonam* & *cibos* etiam illis publice datos, quod docuit Faber Agonist. 2, 17.

iselast. factus est) Cui tu tribuisti eosdem honores, immunitates, praemia, quae habent ii, qui olim hoc nomine appellati sunt.

3 *ne cuiusquam*) De ratione, qua *ne*, dubitandi vel interrogandi adeo particula, praeponitur diximus in Lex. Rei rust. & ad Quinct. 1, 5, 38.

120 [*si*]

quod tunc, quum vincerent, non debebatur. Rogo ergo, vt dubitationem meam regere, id est, beneficia tua interpretari ipse digneris.

CXX. TRAIANVS PLINIO S.

Iselasticum tunc primum mibi videtur incipere deberi, quum quis in ciuitatem suam ipse εἰσήλασεν. Obsonia eorum certaminum, quae Iselastica esse placuit mihi, [si] ante Iselastica non fuerunt, retro non debentur. Nec proficere pro desiderio athletarum potest, tam eorum, quae postea Iselastica lege constitui, quam, quum vincerent, esse desierunt. Mutata enim conditione certaminum, nihilominus, quae ante perceperant, non reuocantur.

CXXI.

120 [si] ante Isel.) * Importuna videtur conditionalis particula, qua deleta vel cum *quae* permutata, facilis erit sententia.

tam eorum, quae) * Haec esse corruptissima video, medelam non video. Sententia interim pellucet. Reiicit Imperator rationem Athletarum, vel conuertit potius, & ostendit, esse ἀντιστρέφοντα. Illi dixerant, aequum esse, vt acciperent praemia eorum certaminum, quibus post victoriam demum suam proposita essent praemia; cum desinant dari quorundam certaminum, quae tum darentur, cum vincerent. At respondet Imperator, si retro valere velint legem, quae decernat praemia noua; etiam retro valere debere eam, quae auferat vetera. Si posterius non placeat, si reddere nolint praemia iam percepta eorum certaminum, pro quibus nihil amplius datur; etiam non postulare debere praemia, quae tum cum vincerent nondum fuerant constituta. Lacunam igitur hic esse sentio, quibus proprie verbis sit explenda, hariolari nolo.

121, I

CXXI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Excusat se, quod vxorem diplomate adiuuerit.

Vsque in hoc tempus, Domine, neque cuiquam diplomata commodaui, neque in rem vllam, nisi tuam, misi. quam perpetuam seruationem meam quaedam necessitas rupit. Vxori enim 2
meae, audita morte aui, volenti ad amitam suam excurrere, vsum eorum negare durum putaui, quum talis officii gratia in celeritate consisteret; sciremque, te rationem itineris probaturum, cuius caussa erat pietas. Haec scripsi, quia mihi parum gratus tibi fore videbar, si dissimulassem inter alia beneficia hoc vnum, quod me debere sciebam indulgentiae tuae, quod fiducia eius, quasi consulto te, non dubitaui facere; quem si consuluissem, sero fecissem.

121, 1 *diplomata*) Vid. supra ep. 14.

2 *debere sciebam*) * *Sciebam* omittit prima editio, legitque pro *vnum*, *vno*: nullo sensu idoneo. Sed erit sensus Plinio dignus, si ita legas, *Si dissimulassem, inter alia beneficia hoc* quoque *me debere indulgentiae tuae, quod fiducia eius* &c. Id ipsum est beneficium Caesaris, quod Plinius audet, fiducia illius indulgentiae, inconsulto illo vti ipsius beneficio.

CXXII. TRAIANVS PLINIO S.

Merito habuisti, Secunde carissime, fiduciam animi mei. Nec dubitandum fuisset, si exspectasses, donec me consuleres, An iter vxoris tuae diplomatibus, quae officio tuo dedi, adiuuandum esset? vsum eorum intentioni non profuisse, quum apud amitam suam vxor tua deberet etiam celeritate gratiam aduentus sui augere.

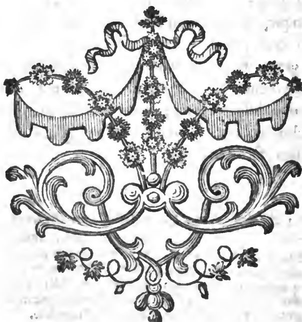

C. PLINII CAECILII
SECVNDI
PANEGYRICVS
CVM ANNOTATIONIBVS
IO. MATTHIAE GESNERI.

PANEGYRICVS.

* * *

* *

Bene ac ſapienter, Patres Conſcripti, maiores inſtituerunt, vt rerum agendarum, ita dicendi initium a precationibus capere: quod NIHIL rite, nihilque prouidenter homines, ſine deorum immortalium ope, conſilio, honore, auſpicarentur. Qui mos cui potius, quam conſuli? aut 2
quando magis vſurpandus colendusque eſt, quam quum imperio ſenatus, auctoritate reipublicae, ad agendas Optimo Principi gratias excitamur? QVOD 3
enim praeſtabilius eſt, aut pulchrius munus deorum, quam

Panegyricus) Neſcio an hoc nomen ipſe actioni ſuae ac libro poſuerit Plinius. Certe non colligas ex Ep. 3, 18 quae epiſtola praefationis inſtar ad hunc librum eſt, & ante eum legenda.

2 *imperio - auctorit.*) Diſcedit a veteribus formulis, in quibus non temere *imperare* dicitur *Senatus*: ſed *placet Senatui, Senatus fit auctor* &c. Vid. Briſſo. de form. tum alias, tum praeſertim 2, 109 p. 201 Conr. infra 78, 1. Nimirum partim blanditur Senatui, partim, quod toto hoc libello agit, auctoritatem huius Ordinis it amplificatum: vt mirari ſubeat interdum aequitatem animi in Traiano maiorem fere, quam temere a principe expectes, qui vel probauerit iſta, vel tulerit, vel contemſerit.

ad agendas gratias) Habemus eius rei exemplum etiam Ep. 2, 1, 5. Iam obſeruatum aliis, non huc trahendum eſſe Dionem L. 60 p. 672, D. vbi vetuit lege Claudius, *τὰς αἱρετὰς (ἄρχοντας) μηδεμίαν οἱ χάριν ἐν τῷ συνεδρίῳ γινώσκειν.* Eſt enim ibi de prouincialibus magiſtratibus ſermo.

quam castus & sanctus, & diis simillimus princeps?
4 Ac si adhuc dubium fuisset, forte casuque rectores
terris, an aliquo numine darentur: Principem ta-
5 men nostrum liqueret diuinitus constitutum. Non
enim occulta potestate fatorum, sed ab Ioue ipso
coram ac palam repertus est, electus quippe inter
aras & altaria, eodemque loci, quem Deus ille tam
manifestus ac praesens, quam caelum ac sidera inse-
6 dit. Quo magis aptum piumque est, te, Iupiter
optime maxime, antea conditorem, nunc conserua-
torem imperii nostri, precari, vt mihi digna consule,
digna senatu, digna principe contingat oratio: vt-
que

3 DIs simillimus) Stoicae virtutis apex, Deo similem esse. Ita statim ex eadem philosophia casum excludit, commendat prouidentiam.

5 repertus est, electus) *Reperire* vt *inuenire* non semper ad casum, sed interdum ad quaerendi effectum pertinere, notum est. Nostri in tali re, *ausfündig machen.* *Vulgo legitur, *repertus, electus est quippe*, quod inconcinnitatis aliquid habere, aures sentiunt. Liber Schwarzii cum *est* omittat, suspicandi occasionem viro clarissimo dedit, legendum, vt dedimus. Possis etiam propius ad codicis fidem legere, *repertus est, lectus.* Verbum *est* prima sua litera scriptum, euanido, qui imponi solet, apice, adhaesit ad sequens vocabulum tanto facilius, cum *electus* optime huc conueniat, & sit vsitatius.

inter aras & altaria) In Capitolio. Ponamus, quia ad illustrandum non hunc tantum locum, sed bonam partem panegyrici pertinent, verba Dionis L. 68 e Xiphilino p. 770, E. Ὁ Νερούας διὰ τὸ γῆρας καταφρονούμενος ἀνέβη τε ἐς τὸ Καπιτώλιον, καὶ ἔφη γεγωνήσας, (magno clamore) Ἀγαθῇ τύχῃ τῆς τε βουλῆς, καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ, Μᾶρκον Οὔλπιον Νερούαν Τραϊανὸν ποιοῦμαι (i. e. εἰσποιοῦμαι, adopto) Καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ συνεδρίῳ Καίσαρά τε αὐτὸν ἀπέδειξε κ. τ. λ.

6 conseruatorem) *Iouis Conseruatoris* titulus exstat nummis Domitiani & Diocletiani. Illustrauit etiam Iustus Rycquius de Capitolio c. 20 p. 204. Add. Reines. 1, 254 & 2, 77. Plures sunt apud Gruterum.

fides

que omnibus, quae dicentur a me, libertas, fides, veritas conſtet; tantumque a ſpecie adulationis abſit gratiarum actio mea, quantum abeſt a neceſſitate.

II. Equidem non Conſuli modo, ſed omnibus ciuibus enitendum reor, ne quid de Principe noſtro ita dicant, vt idem illud de alio dici potuiſſe videatur.
tur. Quare abeant ac recedant voces illae, quas 2
metus exprimebat: nihil, quale ante, dicamus; nihil enim, quale antea, patimur: nec eadem de principe palam, quae prius, praedicemus; neque enim
eadem ſecreto loquimur, quae prius. Diſcernatur 3
orationibus noſtris diuerſitas temporum, & ex ipſo genere gratiarum agendarum intelligatur, cui, quando ſint actae. Nusquam vt deo, nusquam vt numini blandiamur: non enim de tyranno, ſed de ciue;
non de domino, ſed de parente loquimur. VNVM 4
ille ſe ex nobis, & hoc magis excellit atque eminet, quod vnum ex nobis putat; nec minus hominem
ſe, quam hominibus praeeſſe meminit. Intelliga- 5
mus ergo bona noſtra, dignosque nos illis vſu probemus, atque identidem cogitemus, quam ſit indignum, ſi maius principibus praeſtemus obſequium, qui ſeruitute ciuium, quam qui libertate laetantur.
Et populus quidem Romanus dilectum Principum 6

 ſeruat,

fides) Intelligit, puto *fidem*, qua Caeſari & reip. obſtrictus ſit, quaeque *libertati* & *veritati* quaſi innexa eſt: nam de altera fide, quam ſibi haberi optat, deinde dicit, cum *ſpeciem adulationis* deprecatur.

2, 5 *dignosque nos illis*) * Si facilem & ſui ſimilem hic quoque Plinium eſſe volumus, ſic, vt Lipſio ſuadente dedimus, legendum puto. Siue enim ita intelligas, *probemus nos dignos vſu Traiani*, duriuſculum eſt; ſiue, *probemus nos dignos illius*, nempe Traiani, Graeciſmus eſt, Poëris dignior, de quo Drakenb. ad Sil. 11, 381 & 12, 81.

6 formo-

ſeruat, quantoque paulo ante concentu formoſum
alium, hunc fortiſſimum perſonat: quibusque ali-
quando clamoribus geſtum alterius & vocem: hu-
ius pietatem, abſtinentiam, manſuetudinem laudat.
7 Quid nos ipſi? diuinitatem Principis noſtri? an hu-
manitatem, temperantiam, facilitatem, vt amor &
gaudium tulit, celebrare vniuerſi ſolemus? Iam,
quid tam ciuile, tam ſenatorium, quam illud addi-
tum a nobis OPTIMI cognomen? quod pecu-
liare huius & proprium arrogantia priorum princi-
8 pum fecit. Enim vero quam commune, quam ex
aequo, quod FELICES NOS, FELICEM
ILLVM praedicamus? alternisque votis, HAEC
FACIAT, HAEC AVDIAT, quaſi non dictu-
ri, niſi fecerit, comprecamur? Ad quas ille voces la-
crymis etiam ac multo pudore ſuffunditur. agno-
ſcit enim ſentitque, ſibi, non principi, dici.

III. Igitur quod temperamentum omnes in illo ſubito pietatis calore ſeruauimus, hoc ſinguli quoque meditatique teneamus; ſciamusque, nullum eſſe neque ſincerius, neque acceptius genus gratiarum, quam

6 *formoſum*) Domitianum *pulchrum & decentem* vocat, & plura ea de re commemorat, Sueto. c. 18. Pulchritudinis cauſſa etiam Apollinis nomen & inſignia ipſe & Nero affectabant, qui *formoſus* eſt: ad Neronem etiam pertinet *geſtus & vox* laudata, cuius inſaniae plura ſpecimina dat Suetonius a cap. inde 20.

7 *optimi cognomen*) Quod ſexcenti nummi & inſcriptiones ſeruant. Vid. 88, 6.

8 *commune*) *Commune* eſt, h.e. principem *communem, ciuilem* & *humanum* indicat &c. Seru. ad Aen. 8, 275. *Alii* communem Deum (*dictum volunt*) *humanum*, *beneficum*, *Φιλάνθρωπον*, *vnde* & communes homines *dicimus*.

haec faciat) *Haec* opera, digna optimo principe, ſemper *faciat* Traianus! *haec* nomina, hos titulos, has laudes, ſemper *audiat*!

quam quod illas acclamationes aemuletur, quae fingendi non habent tempus. Quantum ad me perti- 2
net, laborabo, vt orationem meam ad modestiam Principis moderationemque submittam, nec minus considerabo, quid aures eius pati possint, quam quid
virtutibus debeatur. Magna & inusitata Principis 3
gloria, cui gratias acturus, non tam vereor, ne me in laudibus suis parcum, quam ne nimium putet.
Haec me cura, haec difficultas sola circumstat: nam 4
MERENTI gratias agere, facile est, Patres Conscripti, non enim periculum est, ne quum loquar de humanitate, exprobrari sibi superbiam credat; quum de frugalitate, luxuriam; quum de clementia, crudelitatem; quum de liberalitate, auaritiam; quum de benignitate, liuorem; quum de continentia, libidinem; quum de labore, inertiam; quum de fortitudine, timorem. Ac ne illud quidem vereor, ne 5
gratus ingratusue videar, prout satis, aut parum dixero. animaduerto enim, etiam DEOS ipsos, non tam accuratis adorantium precibus, quam innocentia & sanctitate laetari: gratioremque existimari, qui delubris eorum puram castamque mentem, quam qui meditatum carmen intulerit.

IV. Sed parendum est Senatusconsulto, quo ex vtilitate publica placuit, vt Consulis voce, SVB titulo gratiarum agendarum, boni principes quae facerent recognoscerent; mali, quae facere deberent.
Id nunc eo magis solemne ac necessarium est, quod 2
parens

3, 5 meditatum carmen) Formulam, verbis conceptis. Collegit in hoc etiam genere plurima Brisso. de form. 1, 103 sqq. Huc pertinent Hymni Homerici, odae quaedam Horatii & Catulli.

4, 2 in-

parens noſter priuatas gratiarum actiones cohibet
& comprimit: interceſſurus etiam publicis, ſi per-
3 mitteret ſibi vetare, quod Senatus iuberet. Vtrum-
que, Caeſar Auguſte, moderate, & quod alibi tibi
gratias agi non ſinis, & quod hic ſinis. non enim a
te ipſo tibi honor iſte, ſed agentibus habetur. Ce-
dis affectibus noſtris, nec nobis munera tua praedi-
4 care, ſed audire tibi neceſſe eſt. SAEPE ego me-
cum, P. C. tacitus agitaui, qualem quantumque eſ-
ſe oporteret, cuius ditione nutuque maria, terrae,
pax, bella, regerentur: quum interea fingenti for-
mantique mihi principem, quem aequata diis im-
mortalibus poteſtas deceret, nunquam voto ſaltem
concipere ſuccurrit ſimilem huic, quem videmus.
5 Enituit aliquis in bello, ſed obſoleuit in pace: alium
toga, ſed non & arma honeſtarunt: reuerentiam il-
le terrore, alius amorem humilitate captauit: ille
quaeſi-

4, 2 *interceſſurus - vetare*) Tribuniciae poteſtatis verba, commode hic adhibita, cum eam habuerit etiam Imperator.

3 *ſed agentibus habetur*) Cum permittis tibi gratias agi publice, ea in re non tibi habes honorem, ſed nobis qui agimus. * Plana ſententia, ſed quam obſcurauerat inculcata temere *ab*, cum legerétur: *Non enim a te ipſo tibi honor iſte, ſed ab agentibus habetur*. Eiecimus itaque praepoſitionem Schwarziani libri auctoritate. Idem vir doctiſſimus malit, *non enim a te ipſi tibi*, non *ipſo*: recte ſane: & erit plenior oppoſitio.

4 *ſaepe ego*) Hic proprie ipſa tractatio incipit, & agmen quoddam laudum proponitur, quas deinde per partes perſequitur.

maria terrae) Aſyndeton, quod genus praeſertim in oppoſitis locum habet, vt *ruta caeſa*, *ſarta tecta*. Vid. quae dedimus ad Cato. 14, 4.

5 *Enituit aliquis*) Iucundum erit videre antrorſum Homerum Ιλ. N, 730 ſq. ab altera parte vero Claudianum Stilicon. 1, 25 ſqq.

amorem humilitate) Vt *grauitatis*, qua alias paratur reuerentia, exceſſus *terror* eſt, ſic *humanitatis*, comitatis, benignitatisque, *humilitas*. * Recte igi-
tur

quaeſitam domi gloriam in publico; hic in publico
partam domi perdidit. Poſtremo adhuc nemo ex-
titit, cuius virtutes nullo vitiorum confinio laederen-
tur. At Principi noſtro quanta concordia, quan- 6
tusque concentus omnium laudum, omnisque glo-
riae contigit? vt nihil ſeueritati eius hilaritate, nihil
grauitati ſimplicitate, nihil maieſtati humanitate de-
trahitur! Iam firmitas, iam proceritas corporis, iam 7
honor capitis, & dignitas oris, ad hoc aetatis inde-
flexa maturitas, nec ſine quodam munere deum fe-
ſtinatis ſenectutis inſignibus ad augendam maieſta-
tem ornata caeſaries; nonne longe lateque princi-
pem oſtentant?

V. Talem eſſe oportuit, quem non bella ciuilia,
nec armis oppreſſa reſpublica, ſed pax, & adoptio,

tur poſt alios e ſuo codice vindicauit *humilitatem* Schwarzius, quam male hic *humanitas* pepulerat.

6 grauitati ſimplicitate) Difficile in primis harum rerum temperamentum: quod qui graues volunt eſſe ac videri, ſaepe in affectationem & quaeſitum *compoſitumque* quendam rigorem incidunt, *ſimplicitati* illi & ἀφελέιᾳ contrarium, quae nihil fictum, nihil adſcitum habet, ſed candide omnia & excuſſis quaſi omnibus cordis receſſibus atque plicis, adminiſtrat.

7 ad hoc - maturitas) *Ad hoc aetatis* tempus prouecta, ſed nondum tamen *deflexa maturitas*, nondum minui atque decreſcere incipiens. Prope ἀκμὴν & ſummum vigorem eſt aetas (quartum & quadrageſimum annum tum agebat Traianus) nondum tamen declinare coepit, vt ſol cum primum ſolſtitialem terminum attigit, deflectit.

longe lateque) Non refero ad *principem* haec aduerbia, ſed ad *oſtentant*. Narrat e Dione l. 68 Xiphilinus p. 785, D. in expeditione contra Agarenos magno in periculo fuiſſe Traianum, Καὶ αὐτὸς βραχυτάτε ἐδέησε τρωθῆναι, καίπερ τὴν βασιλικὴν ςολὴν ἀποθέμενος, ἵνα μὴ γνωρισθῇ, τὴν δὲ πολιὰν αὐτε̃ τὸ γαῦρον καὶ τὸ σεμνοπρεπὲς τε̃ προσώπε ἰδόντες, ὑπετόπησάν τε εἶναι, ὅς ἦν, καὶ ἐπετόξευσαν αὐτῷ κ.τ.λ. Viderat locum Lipſius.

2 & tandem exorata terris numina, dediſſent. An
fas erat, nihil differre inter imperatorem, quem ho-
mines; & quem dii feciſſent? quorum quidem in
te, Caeſar Auguſte, iudicium & fauor, tunc ſtatim,
quum ad exercitum proficiſcereris, & quidem inuſi-
3 tato indicio enituit. Nam caeteros principes aut
largus cruor hoſtiarum, aut ſiniſter volatus auium
conſulentibus nuntiauit: tibi aſcendenti de more Ca-
pitolium, quanquam non id agentium ciuium cla-
4 mor, vt iam principi, occurrit. Siquidem omnis
turba, quae limen inſederat, ad ingreſſum tuum fo-
ribus recluſis, illa quidem, vt tunc arbitrabatur, de-
um; caeterum, vt docuit euentus, te conſalutauit im-
5 peratorem. Nec aliter a cunctis omen acceptum
eſt. nam ipſe intelligere nolebas: recuſabas enim
imperare; recuſabas, quod bene erat imperaturi.
6 Igitur cogendus fuiſti. Cogi porro non poteras,
niſi

5, 2 indicio enituit) * *Indicio* typorum Cuſpiniani errori videtur deberi: plane omittitur in Schwarziano. *Enotuit*, quod eſt in quibusdam libris, & ipſum Plinianum eſt 2, 10, 3.

3 ſiniſter volatus) Cic. de diuin. 2, 39. *Nobis ſiniſtra videntur, Graiis & Barbaris dextra meliora:* Vid. Dauiſ.

non id agentium) Ea enim *ominis* ratio eſt, *ſi quis aliquid ex ſua re atque ex ſuo ſermone dixerit, & eius verbum aliquod apte ceciderit ad id quod ages aut cogitabis*, vt ridens, vere tamen, quod exempla declarant, oſtendit Cic. Diuin. 2, 40. Eſt omnino ſtultitiae humanae hic exemplum. Ille apud Phaedrum 5, 7 tibicen, qui *Princeps* ſuo nomine diceretur, irriſus eſt, cum *Principi* id eſt Imperatori dictum carmen ad ſe raperet: & Conſulem Romanum in concilio terrarum orbis grauiſſimo non pudet, perſuadere velle Traiano ad ipſum pertinuiſſe verba, quibus *Iouem Imperatorem* ſalutabat populus. *Iouis Imperatoris* mentio Cic. in Verr. 4, 58; origo Liu. 6, 29. Diſſenſum quendam vtriusque tollere hic ſtudet Lipſius.

5 quod bene erat imperaturi) Qui intelligeret, quantum onus eſſet imperium, qui illud non negligere vellet ſed ex dignitate gerere. Vid. 86, 2.

6 nuta-

nisi periculo patriae, & nutatione reipubl. Obstinatum enim tibi non suscipere imperium, nisi seruandum fuisset. Quare ego illum ipsum furorem mo- 7
tumque castrensem reor extitisse, quia magna vi magnoque terrore modestia tua vincenda erat. Ac 8
sicut maris coelique temperiem turbines tempestatesque commendant; ita ad augendam pacis tuae gratiam, illum tumultum praecessisse crediderim.
HABET has vices conditio mortalium, vt aduersa 9
ex secundis, ex aduersis secunda nascantur. Occultat vtrorumque semina deus, & plerumque bonorum malorumque causae sub diuersa specie latent.

VI. Magnum quidem illud saeculo dedecus, magnum reipublicae vulnus impressum est. Imperator, & parens generis humani, obsessus, captus, inclusus: ablata mitissimo seni seruandorum hominum potestas; ereptumque principi ILLVD in principatu

6 nutatione reip.) * Sic omnino legendum ex libris Grutero inspectis. *Mutatione* non conuenit: neque enim mutata est respublica; sed *nutauit* in contemta Neruae auctoritate, ruinam minata est, vt *nutantia templa* infra 51, 1. Conf. 6, 3 *ruens super imperatorem imperium.*

9 nascantur) Auunculus nostri 7, 40 s. 41 eundem locum tractat, *Quid? quod iste calculi candore illo laudatus dies originem mali habuit. Quam multos accepta afflixere imperia? quam multos bona perdidere, & vltimis mersere suppliciis.* * Malui itaque seruare *nascantur*, quam *noscantur* e libris quibusdam reponere: cum apertum sit, non de cognitione hic agi; sed de ipsa origine secundorum ex aduersis, & contra: seu, vt ipse ait, de *caussis bonorum malorumque, sub diuersa specie latentibus.*

6, 1 Imperator - potestas) Narrat Xiphilinus e Dionis L. 68 p. 770, D. Ἀιλιανὸς ὁ Κασπέριος .. τὲς ϛρατιώτας ἐϛασίασε κατ' αὐτῦ παρασκευάσας ἐξαιτῆσαί τινας, ὥϛε θανατωθῆναι. πρὸς ὓς ὁ Νερέας τοσῦτον ἀντέσχεν, ὥϛε καὶ τὴν κλεῖν ἀπογυμνῶσαι, καὶ τὴν σφαγὴν αὐτῦ προδεῖξαι. ὐ μὴν τι καὶ ἤνυσεν, ἀλλ' ἀνῃρέθησαν

2 patu beatiſſimum, quod nihil cogitur. Si tamen
haec ſola erat ratio, quae te publicae ſalutis guber-
naculis admoueret; prope eſt vt exclamem, tanti
fuiſſe. Corrupta eſt diſciplina caſtrorum, vt tu
corrector emendatorque contingeres: inductum peſ-
ſimum exemplum, vt optimum opponeretur: po-
ſtremo coactus princeps, quos nollet, occidere, vt
3 daret principem, qui cogi non poſſet. Olim tu qui-
dem adoptari merebare; ſed neſciſſemus, quantum
tibi deberet imperium, ſi ante adoptatus eſſes. Ex-
ſpectatum eſt tempus, in quo liqueret, non tam ac-
cepiſſe te beneficium, quam dediſſe. Confugit in
ſinum tuum concuſſa reſpublica, ruensque imperium
ſuper imperatorem imperatoris tibi voce delatum
4 eſt. Imploratus adoptione, & accitus es, vt olim
duces

σαν, ἃς ὁ Αἰλιανὸς ἐβουλήθη. Hinc ſtatim fecit Nerua, quod referebamus ad 1, 5.

2 *haec ſola ratio*) Antiquum eſt ergo, permiſſa a prouidentia mala dicere ob eam cauſſam, quod bona quaedam exiſtere aliter non poſſunt.

tanti fuiſſe) Exiguum fuit incommodum illud, & contemtus Neruae oblatus, ſi comparetur cum bonis ex imperio Traiani, quod peperit iſte tumultus, conſecutis. Igitur *tanti* fuit; aequum pretium fuit tantorum bonorum, contemtus Neruae. Contulit hunc locum Grotius cum Lucani illo 1, 37 *Scelera ipſa nefasque Hac mercede placent.* Plura e Graecis hic dedit Lipſius. Quin ſic quoque cecinit eccleſia in Sequentia ad primam miſſam in nocte natiuit. Domini, *O culpa nimium beata, qua redemta eſt natura* &c. Neſcio, quam bene.

vt tu - conting.) Qui eruerit hinc canonem Grammaticum, *vt* interdum etiam referri ad euentum, non ad conſilium, id enim eſt non *τελικῶς* poni, ſed *ἐκβατικῶς*: poterit illo in magis ſeriis rebus non nunquam vti. Caeterum *corrector emendatorque* fuit Traianus ipſorum etiam in Neruam admiſſorum, expleuitque verſiculum Ιλ. Α, 42 quem ſua manu ei ſcripſerat ſenex, *Τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσιν*, vt oſtendit e Dione Xiphilinus l. c. p. 771, C.

quos nollet) * Non damnarim

duces magni a peregrinis externisque bellis ad opem
patriae ferendam reuocari ſolebant. Ita filius ac pa-
rens vno eodemque momento, rem maximam inui-
cem praeſtitiſtis: ille tibi imperium dedit, tu illi
reddidiſti. Solus ergo ad hoc aeui pro munere tan-
to paria accipiendo feciſti, immo vltro dantem obli-
gaſti: communicato enim imperio, ſolicitior tu, il-
le ſecurior factus eſt.

VII. O nouum atque inauditum ad principatum
iter! non te propria cupiditas, proprius metus;
ſed aliena vtilitas, alienus timor, principem fecit.
Videaris licet, quod eſt ampliſſimum, conſequutus, 2
inter homines; felicius tamen erat illud, quod reli-
quiſti: ſub bono principe priuatus eſſe deſiiſti. Aſ- 3
ſumtus es in laborum curarumque conſortium, nec
te laeta & proſpera ſtationis iſtius, ſed aſpera & dura
ad capeſſendam eam compulerunt. Suſcepiſti im-
perium, poſtquam alium ſuſcepti poenitebat. Nul- 4
la adoptati cum eo, qui adoptabat, cognatio, nulla
neceſſitudo; niſi quod vterque optimus erat, dignus-
que alter eligi, alter eligere. Itaque adoptatus es,
non vt prius alius atque alius in gratiam vxoris.

Adſciuit

rim hanc lectionem. Sed tamen magis placet, quod eſt in MS. Schwarz. & al. *nolebat*.

4 ad hoc aeui) * Firmat hanc lectionem e ſuo & Gudii libro Schwarzius. Al. *adhuc, qui*.

vltro dantem oblig.) Male iungunt quidam *vltro* cum *dantem*, quod ad *obligaſti* referendum eſt. *Vltro obligaſti*, prior illi beneficium praeſtitiſti: eam enim vim eſſe huius aduerbii, vt non tam ad liberam voluntatem, quam ad praeuentionem quandam & occupationem pertineat, exempla illa docent, quibus neſcio quae aliae ſignificationes in Lexicis tribuuntur, quod oſtendimus in nouo, quem molimur, Linguae Latinae theſauro. * Sed nec damnauerim *vltra*, quod habent quidam: vt corrigat illud *paria feciſti*. *Vltra*, i. e. amplius tu illum, quam ille te, obligaſti.

7, 4 *non*

Adſciuit enim te filium non vitricus, ſed princeps,
eodemque animo diuus Nerua pater tuus factus eſt,
quo erat omnium. Nec decet aliter filium aſſumi,
5 ſi aſſumatur a principe. An Senatum Populumque
Romanum, exercitus, prouincias, ſocios, transmiſ-
ſurus vni, ſucceſſorem e ſinu vxoris accipias? ſum-
maeque poteſtatis heredem, tantum intra domum
tuam quaeras? non per totam ciuitatem circumfe-
ras oculos? & HVNC tibi proximum, hunc con-
iunctiſſimum exiſtimes, quem optimum, quem diis
ſimillimum inueneris? IMPERATVRVS omni-
6 bus, eligi debet ex omnibus. Non enim ſeruulis
tuis dominum, vt poſſis eſſe contentus quaſi neceſ-
ſario herede, ſed principem ciuibus daturus es impe-
rator. Superbum iſtud & regium, niſi adoptes eum,
quem conſtet imperaturum fuiſſe, etiamſi non ad-
7 optaſſes. Fecit hoc Nerua, nihil intereſſe arbitra-
tus, genueris an elegeris; ſi perinde ſine iudicio ad-
optentur liberi, ac naſcuntur. niſi tamen, quod AE-
QVIORE animo ferunt homines, quem princeps
parum feliciter genuit, quam quem male elegit.

VIII.

7, 4 *non vitricus*) Vt Tiberium Auguſtus, Claudius Neronem.

5 *Senatum populumque*) *Sic optimi quique libri. Alii, *Senatus Populique* quod pro ratione illius temporis falſum erat. *Senatus* ipſe *Populusque Ro.* in tutela tum & poteſtate Principis erant.

intra domum tuam) Galba Piſonem adoptans Tac. H. 1, 15, 3 *Auguſtus in domo ſucceſſorem quaeſiuit; ego in re publica.* Totam illam orationem contuliſſe cum hac Panegyrici parte iuuerit.

6 *imperaturum fuiſſe*) Eligendum nempe propter virtutem ab omnibus, qui ſaluam eſſe cuperent rempublicam.

VIII. Sedulo ergo vitauit hunc casum, nec iudicia hominum, sed deorum etiam in consilium assumsit. Itaque non tua in cubiculo, sed in templo; nec ante genialem torum, sed ante puluinar Iouis optimi maximi, adoptio peracta est: qua tandem non seruitus nostra, sed libertas, & salus, & securitas fundabatur. Sibi enim dii gloriam illam vindicauerunt: 2
horum opus, horum illud imperium; Nerua tantum minister fuit. Vtique qui adoptaret tam paruit, quam tu, qui adoptabaris. Allata erat ex Pan- 3
nonia laurea, id agentibus diis, vt inuicti imperatoris exortum victoriae insigne decoraret. Hanc Imperator Nerua in gremio Iouis collocarat: quum repente

8, 1 nec iudicia) * Huic lectioni non fauet modo Gud. 2 apud Schwarz. sed etiam qui *indicio* legunt corrupte. Al. *indicium*.

genialem torum) Apposite ad *puluinar* Iouis: vt enim *focus* priuatus vnusquisque *ara genii*, ita lectus, coniugalis praesertim, *genii puluinar*. *Arae mensarum* rationem habent; *lectorum*, qui etiam *tricliniares* sunt, *puluinaria*. Hinc *lectisternia*, epulae quasi solenniores Deorum, &c.

2 vtique) * Sic omnino legendum, vidit Schwarzius: cuius codex, vt & margo Gudiani, *vtque* hic habent. Cum literas *er* sic signare soleant librarii, vt apicem, apostrophi instar ad literam praecedentem adiiciant; apparet, quomodo *i* litera obscure scripta vel plane omitti, vel in *er* mutari potuerit. Caeterum malit vir doctissimus, *qui adoptabat*; cum sequatur, *qui adoptabaris*. Cogitabam, an forte fuerit *quum*. Vocabula monosyllaba, quorum principium est *q*, omnibus modis misceri & confundi in libris antiquis, non ignorant, qui eos tractarunt. Ingeniose Heumannus meus, *teque cum adoptaret*.

3 ex Pannonia laurea) Non a Traiano (vt scriptor multis saeculis posterior Cedrenus narrat) quod hic non taciturus erat Plinius; & diserte Xiphilinus e Dione L. 68 p. 770, E. vbi de hac re, *ἦρχε δὲ τῆς Γερμανίας ἐκεῖνος*. Add. mox 9, 2. Quae contra hanc sententiam monuit Dodwellus Prael. Cambd. 6 p. 273 sqq. non potuerunt ab ea dimouere Massonum in vita Plinii ad A. C. 99. §. 3. De *literis laureatis*, e prouincia mitti solitis, exstat elegans dissertatio Io. Guil. Bergeri. Repetit de hac lauro 16, 1.

solito

repente ſolito maior & auguſtior, aduocata hominum concione deorumque, te filium ſibi, hoc eſt,
4 vnicum auxilium feſſis rebus aſſumſit. Inde quaſi depoſito imperio, qua ſecuritate, qua gloria laetus (nam quantulum refert, deponas, an partiaris imperium? niſi quod difficilius hoc eſt) non ſecus ac praeſenti tibi innixus, tuis humeris ſe patriamque ſuſtentans, tua iuuenta, tuo robore inualuit? Statim
5 conſedit omnis tumultus. Non adoptionis opus iſtud fuit, ſed adoptati: atque adeo temere fecerat Nerua, ſi adoptaſſet alium. Oblitine ſumus, vt nuper poſt adoptionem non deſierit ſeditio, ſed coeperit? irritamentum iſtud irarum, & fax tumultus fu-
6 iſſet, niſi incidiſſet in te. An dubium eſt, vt dare poſſet imperium imperator, qui reuerentiam amiſerat, auctoritate eius effectum eſſe, cui dabatur. Simul filius, ſimul Caeſar, mox Imperator, & conſors Tribuniciae poteſtatis, & omnia pariter, & ſtatim factus eſt: quae proxime parens verus tantum in alterum filium contulit.

IX.

ſolito maior) Quem ſollicitudo atque metus contraxerant ante & depreſſerant, eum gaudium de conſilio ſuo, & certa ſpes boni euentus, iam erigebat. Nota vis vtriusque commotionis: nota Sixti V hiſtoria, inuentis Petri clauibus ſe erigentis.

4 *qua gloria*) *Gloriam* hic intelligo non alienam praedicationem, ſed iudicium de ſuo facto praeclarum, verbo, *gloriationem*, ſed honeſtam, & potius in vultu alacri & ſereno, conſcientiae indice, quam inuidioſa ſui iactatione poſitam.

nam - hoc eſt) * Mihi non eſt dubium, hanc parentheſin culpa librarii, qui eam praeteruiderat, verſu vno ſerius, quam oportebat, collocatam, reuocari debere, ponique poſt verba, *quaſi depoſito imperio.*

5 *poſt adoptionem*) Piſonis a Galba factam Tac. H. 1, 15 ſqq.

6 *parens verus*) Veſpaſianus in Titum; non item in Domitianum.

IX. Magnum hoc tuae moderationis indicium, quod non solum successor imperii, sed particeps etiam sociusque placuisti. Nam SVCCESSOR, etiamsi nolis, habendus est: non est habendus socius, nisi velis. Credentne posteri, Patricio & 2
Consulari, & Triumphali patre genitum, quum fortissimum, amplissimum, amantissimum sui exercitum regeret, imperatorem non ab exercitu factum? eidem, quum Germaniae praesideret, Germanici nomen hinc missum? nihil ipsum, vt imperator fieret, agitasse? nihil fecisse, nisi quod meruit, & paruit? Paruisti enim Caesar, & ad principatum obse- 3
quio peruenisti: nihilque magis a te subiecti animo factum est, quam quod imperare coepisti. Iam Caesar, iam Imperator, iam Germanicus, absens & ignarus, & post tanta nomina, quantum ad te pertinet,

9, 1 non est habendus) * Omittit hoc *est* liberSchwarzianus: qui recte etiam suffragatur lectioni optimorum, quam damus; cum alii legant, *habendus es: non es habendus.*

2 patricio) Non sensu antiquo; qui neque Italus, aut iuris adeo Italici esset; sed *patricius* fuit Traianus pater ex eo genere, qui suppleti sunt ab Imperatoribus, quale quid constat de Iulio Caes. e Sueto. c. 41; de Claudio, ex Tac. A. 11, 25 nempe *in numerum patriciorum adsciuit vetustissimum quemque e Senatu, aut quibus clari parentes fuerant:* quis autem consule clarior? de Vespasiano denique ex eiusd. Taciti Agric. 9. Huius conditionis fuisse videtur *Titianus*, *C. MaesI Titiani & Fonteiae Frontinae Consularium filius*, *PATRICIVS*, cui *ob honorem togae virilis* monumentum posuit *Clodius Rufus* ap. Reines. 6, 62. De *Patriciis* a Constantino M. institutis *πάντα περὶ πάντων* Iac. Gothofr. ad C. Th. 6, 6 de COSS. praefectis &c.

consulari, triumphali) Consulatus mentio in fastis nulla: triumphum Parthicum i. e. ornamenta triumphalia memorat etiam 14, 1.

4 tinet, priuatus. Magnum videretur, si dicerem,
Nescisti te imperatorem futurum: eras imperator,
& esse te nesciebas. Vt vero ad te fortunae tuae
nuntius venit, malebas quidem hoc esse, quod fue-
ras, sed non erat liberum. Annon obsequereris
5 principi ciuis: legatus imperatori; filius patri? Vbi
deinde disciplina, vbi mos a maioribus traditus,
quodcunque imperator munus iniungeret, aequo a-
nimo paratoque subeundi. Quid enim si prouinci-
as ex prouinciis, ex bellis bella mandaret? Eodem
illum vti iure posse putes, quum ad imperium reuo-
cet; quo sit vsus, quum ad exercitum miserit; ni-
hilque interesse, ire legatum, an redire principem
iubeat, nisi quod MAIOR sit obsequii gloria in eo,
quod quis minus velit.

X. Augebat auctoritatem iubentis in summum
discrimen auctoritas eius adducta: vtque magis pa-
rendum imperanti putares, efficiebatur eo, quod ab
2 aliis minus parebatur. Ad hoc audiebas Senatus
Populique consensum. non vnius Neruae iudicium
illud, illa electio fuit. Nam qui vbique sunt homi-
nes, hoc idem votis expetebant; ille tantum iure
principis occupauit, primusque fecit, quod omnes
facturi

4 *Magnum videretur*) Similis forma orationis deinde 31, 5.

5 *ad imper. reuocet*) Non, denuo vocet ad imperium, quod, vel quale iam habuisti; sed, retro vocet Romam ad suscipiendum Populi Ro. imperium. * Sed quantumuis probabilis sit haec interpretatio, tamen non diffiteor, mihi magis placere Baudianam coniecturam, *ad imperium te vocet*. Sic etiam tueri licebat, *Eodem illo vti iure* &c. Sed potior tamen Lipsiana emendatio a Cuspiano iam prodita, *illum*.

10, 2 iure Principis) Suauitas quaedam est in hoc loco, quam capias, si cogites, *principem* ordinis proprie nomen esse, vt, *princeps Horatius ibat*.

3 titu-

facturi erant. Nec Hercule tantopere cunctis factum placeret, nisi placuisset, antequam fieret. At 3
quo, dii boni, temperamento, potestatem tuam fortunamque moderatus es? Imperator tu titulis, & imaginibus, & signis: caeterum modestia, labore, vigilantia, dux, & legatus, & miles, quum iam tua vexilla, tuas aquilas magno gradu anteires: neque aliud tibi ex illa adoptione, quam filii pietatem, filii obsequium assereres, longamque huic nomini aetatem, longam gloriam precarere. Iam te prouidentia de- 4
orum primum in locum prouexerat; tu adhuc in secundo resistere, atque etiam senescere optabas: priuatus tibi videbaris, quamdiu imperator & alius esset. Audita sunt vota tua, sed in quantum optimo illi & sanctissimo seni vtile fuit, quem dii coelo vindicauerunt, ne quid post illud diuinum & immortale factum, mortale faceret. Deberi quippe maxi- 5
mo operi hanc venerationem, vt nouissimum esset, auctoremque eius statim consecrandum, vt quandoque inter posteros quaereretur, an illud iam deus fecisset? Ita ille nullo magis nomine publicus parens, 6
quam quia tuus. Ingens gloria, ingensque fama, quum abunde expertus esset, quam bene humeris tuis sederet imperium, tibi terras, te terris reliquit; eo ipse carus omnibus ac desiderandus, quod prospexerat, ne desideraretur.

 XI.

3 titulis, imagg.) *Titulos* intelligo inscriptionum publicarum in statuis, clupeis, & aliis monumentis: *imagines* non tantum illas nobilitatis indices, priuatas; sed eas, quae in castris, *cum signis* & *in signis* militaribus colebantur, de quibus, ipsisque adeo *signis* Lipsius de re milit. 4, 5. Ideo ait, *iam tua vexilla, tuas aquilas.* Vid. 56, 8.

4 Vota tua) Cum optares, non cum Nerua imperare.

11, 1 ma-

XI. Quem tu lacrymis primum, ita vt filium
decuit, mox templis honeſtaſti, non imitatus illos,
qui hoc idem, ſed alia mente, fecerunt. Dicauit
caelo Tiberius Auguſtum; ſed vt maieſtatis crimen
induceret: Claudium Nero; ſed vt irrideret: Ve-
ſpaſianum Titus, Domitianus Titum; ſed ille, vt
2 Dei filius, hic, vt frater videretur. Tu ſideribus pa-
trem intuliſti, non ad metum ciuium, non in contu-
meliam numinum, non in honorem tuum; ſed
3 quia deum credis. Minus eſt hoc, quum fit ab
his, qui & ſeſe deos putant. Sed licet illum aris,
puluina-

11, 1 maieſtatis crimen) Hoc eſt, vt tanto facilius maieſtatis, quos vellet, damnaret. Tanto enim vehementius puniuntur, qui imperatoris vel viui vel mortui maieſtatem minuunt, quod religionem etiam Deorum violaſſe cenſentur. Hinc *maieſtatis crimen* ἀσεβείας nomine paſſim appellat Dio, tum in ipſo Tiberio, v. g. L. 57 p. 607, E. tum alias. Et notum illud, *Impie locutus parmularius* ex Sueto. Domit. 10. Add. infra 33, 3 & 4. Reſpondent igitur his verbis, ordine nihil immutato, iſta, *non ad metum ciuium.* *Neque tamen non fateor, me ab altera quoque huius loci lectione ſolicitari, *maieſtatis numen induceret*. Quid ſi dedit Plinius, vna litera minus, *vt maieſtati numen induceret*, h. e. *vt maieſtati* imperatorum *induceret* velum, veſtemque venerabilem, *numen* diuinum, eoque obtentu tanto acerbius eam poſſet vindicare. Et video etiam Heumanno placuiſſe *vt maieſtati ſuae numen induceret.* Sed *crimen* firmat Schwarzianus.

vt irrideret) Quid Nero de Claudii ἀποθεώσει ſentiret, pulchre expreſſum eſt in praeceptoris ipſius ludo, ſ. ἀποκολοκυνθώσει.

2 ſideribus intuliſti) Antiquiſſima illa ἀποθεώσεως ratio: hinc ſtella in nummis conſecrationis ſignum: hinc *ſideribus recepta* in nummis Fauſtina &c. Vid. 89, 2.

3 qui & ſeſe Deos) Horum enim intereſt, quam ſanctiſſime coli, quos ipſi in Deorum numerum retulere. *Intereſt*, inquam, ea ratione, vt deinde 65, 2 *Imperatoris maxime intereſt, non peierari*; vt de Auguſto Seneca Conſol. ad Marciam c. 15. *Tulit fortiter* (domeſtica funera) *tamquam eius iam res ageretur, cuius cum maxime intererat, de Diis neminem queri.* Similis Auguſtus, ſimiles Titus ac Domitianus illi homini,

puluinaribus, flamine colas; non alio magis tamen
deum & facis & probas, quam quod ipse talis es.
IN principe enim, qui electo successore fato con-
cessit, vna eademque certissima diuinitatis fides est,
bonus successor. Num ergo tibi ex immortalitate 4
patris aliquid arrogantiae accessit? num hos proxi-
mos diuinitate parentum desides ac superbos, po-
tius, quam illos veteres & antiquos aemularis; qui
hoc ipsum imperium peperere: quod modo hostes
inuaserant contemserantque: cuius pulsi fugatique
non aliud maius habebatur indicium, quam si tri-
umpharetur. Ergo sustulerant animos, & iugum 5

mini, qui asper semper Senatus obtrectator & obiurgator, cum ipse paullo post allectus esset, *Non putaram*, inquit, *ita praeclarum nos Senatum habere*.

puluinaribus) Vid. ad 8, 1.

bonus successor) Qui vita & actionibus testatur, diuino se consilio electum, primum & capitale noui Dei munus &c.

4 *cuius pulsi fugatique*) *Cuius* imperii *Romani* pulsi *ab* hostibus suis *fugatique non aliud maius certiusque habebatur indicium*, apud prudentes viros & sagaciores, *quam si* Romae ab Imperatoribus *triumpharetur*, triumphus ageretur. De falsis Imperatorum priorum & *inimicis* (vid. mox 16, 3) triumphis res nota. De Caio e Sueto. 47; de Domitiano e Tac. Agric. 39, vbi plura viri docti. Locus Classicus seruatus in excerptis Dionis e Theodosio L. 57 p. 761 sq. * Nimirum seruo antiquam Aldi & caeterorum lectionem, ad quam quo saepius redeo, tanto minus ea mihi videtur vitiosa. Quid enim est, quod concoquere non possunt viri docti? *pulsum & fugatum dici imperium?* at ferunt *contemni, inuadi*: quae profecto ipsa quoque non ad imperium, in quantum incorporalis res est, sed ad homines, ad duces, ad exercitus, pertinent. Itaque poenitet fere, quod in superioris editionis contextum recepi supplementum e vestigiis vitiatorum & mutilorum sine dubio codicum, ingeniose exsculptum a Io. Frid. Gronouio obss. 4, 16 & Cel. Schwarzio, qui post *contemserantque* inserunt, *quoniam imperabat is*: non displiceret haec lectio, si in bono & integro hac ipsa parte codice eam inuenirem: praeferre illam liquidae, vt mihi videtur, & dignae Plinio sententiae non possum.

si triumpharetur) * Sic Ald. & alii: *quod* alii, eadem sententia.

excusserant: nec iam nobiscum de sua libertate; sed
de nostra seruitute, certabant: ac ne inducias qui-
dem, nisi aequis conditionibus inibant, legesque vt
acciperent, dabant.

XII. At nunc rediit omnibus terror & metus,
& votum imperata faciendi. Vident enim Roma-
num ducem, vnum ex illis veteribus & priscis; qui-
bus imperatorium nomen addebant contecti caedi-
2 bus campi & infecta victoriis maria. Accipimus
obsides ergo, non emimus: nec ingentibus damnis
immensisque muneribus paciscimur, vt vicerimus.
Rogant, supplicant; largimur, negamus, vtrumque
ex imperii maiestate: agunt gratias, qui impetraue-
3 runt; non audent queri, quibus negatum est. An
audeant? qui sciant, te adsedisse ferocissimis populis
eo

5 nisi aequis conditionibus) Id vero ipsum iniquum videbatur Romanis rerum Dominis, in quos diceres, quod Agrippinae obiecit Tiberius, Sueto. 53 *Si non dominaris, filiola, iniuriam te accipere existimas*: Vel vt est apud Tac. An. 4, 52 *ideo laedi, quia non regnaret.*

12, 1 Imperatorium nomen) Tralaticium est *Imperatoris* nomen tributum, si quis certum numerum hostium cecidisset; numerum ipsum memoriae proditum non esse.

2 non emimus) Tac. Agric. 39 *Emtis per commercia, quorum habitus & crines in captiuorum speciem formarentur.*

ingentibus damnis) Quae describit copiose Dio, loco a Theodosio seruato L. 67 p. 762, vbi emtam damnis & muneribus a Decebalo pacem enarrat. * *Damnis* plerique, alii *donis*: sed *dona* quomodo hic a *muneribus* differant, non apparet: *damna* hic esse respectu donantis, quae *munera* accipientis, facile intelligas. Neque tamen non luculenter ostendit Cl. Schwarzius, *dona* & *munera* saepe, & quasi solenniter iungi. Itaque praeferrem *donis*, nisi accederet illud, quod maiorem vim indignitatemque *damna* habere videntur.

3 adsedisse) *Praesidere*, *obsidere*, *insidere*, & *insidias facere*, *considere* &c. militaria verba, quae ad constantem praesentiam & firmitatem quandam referuntur. Ita hic *adsidere*, h. e. castra habere.

tergo

eo ipſo tempore, quod amiciſſimum illis, difficillimum nobis: quum Danubius ripas gelu iungit, duratusque glacie ingentia tergo bella transportat: quum ferae gentes non telis magis, quam ſuo caelo, ſuo ſidere armantur? Sed vbi in proximo tu, non 4
ſecus ac ſi mutatae temporum vices eſſent, illi quidem latibulis ſuis clauſi tenebantur; noſtra agmina percurſare ripas, & aliena occaſione, ſi permitteres, vti, vltroque hiemem ſuam barbaris inferre, gaudebant.

XIII. Haec tibi apud hoſtes veneratio. Quid apud milites? quam admirationem, quemadmodum comparaſti? quum tecum inediam, tecum ferrent ſitim; quum in illa meditatione campeſtri militaribus turmis imperatorium puluerem ſudoremque miſceres, nihil a caeteris, niſi robore ac praeſtantia differens: quum libero Marte, nunc cominus tela vibrares, nunc vibrata ſuſciperes, alacer virtute militum & laetus, quoties aut caſſidi tuae, aut clypeo grauior ictus incideret: (laudabas quippe ferientes, hortarisque, vt auderent: & audebant iam) quum 2
ſpectator moderatorque ineuntium certamina virorum, arma componeres, tela tentares, ac ſi quod durius

tergo bella) Sic poëtae praeſertim. Claudianus de B. Get. 337 de Rheno & Iſtro, *Ambo habiles remis, ambo glacialia ſecti Terga rotis.* Vix eloquentiores ſunt Graeci Italique homines, quam in deſcribendis fluuiis *glacie*, tanquam ponte, *iunctis*. Vid. V. G. Ouid. Triſt. 3, 10 vbi omnia.

4 *aliena occaſione*) Qua nempe adhuc non Romani, ſed Barbari ſoli vſi ſunt. Eadem ratione dicit *hiemem ſuam* h. e. ipſis ſolis adhuc commodam.

13, 1 *Libero Marte*) Vt *aequo Marte*. Liberum erat ei, aduerſus quem pugnabat in illa meditatione campeſtri Traianus, repugnare, vltro ferire, deiicere, ſi poſſet, gradu &c.

2 *arma componeres*) Vt eſſent

3 accipienti videretur, ipſe vibrares. Quid quum ſolatium feſſis, aegris opem ferres? Non tibi moris tua inire tentoria, niſi commilitonum ante luſtraſſes;
4 nec requiem corpori, niſi poſt omnes, dare. Hac mihi admiratione dignus imperator non videretur, ſi inter Fabricios, & Scipiones, & Camillos talis eſſet. Tunc enim illum imitationis ardor, ſemperque me-
5 lior aliquis accenderet. Poſtquam vero ſtudium armorum a manibus ad oculos, ad voluptatem a labore translatum eſt; poſtquam exercitationibus noſtris non veteranorum aliquis, cui decus muralis aut ciuica; ſed Graeculus magiſter aſſiſtit: quam magnum eſt, vnum ex omnibus patrio more, patria virtute laetari, & ſine aemulo, ac ſine exemplo ſecum certare, ſecum contendere; ac ſicut imperat ſolus, ſolum ita eſſe, qui debeat imperare?

XIV. Nonne incunabula haec tibi, Caeſar, & rudimenta quum puer admodum Parthica lauro gloriam

ſent aequalia vtriusque partis.

5 ad oculos) Ad ſpectacula gladiatorum publica & priuata. Similis querela iam Varronis R. R. 2 pr. 3 *Manus mouere maluerunt in theatro ac circo, quam in ſegetibus ac vinetis.*

Graeculus magiſter) Palaeſtrites in Gymnaſiis, aliptes, res Graeca: vnde Sen. de breuit. vitae c. 12. *ne Romana quidem, ſed Graeca vitia* vocat, *ſedere in ceromate* &c.

patrio more) De patria Traiani hic erudite & ſuo more Lipſius diſputat, diffidentesque inter ſe ſcriptorum locos conciliare ſtudet. Ad hunc quidem Plinii locum parum refert, ſitne Romae natus Traianus an in Hiſpania? Romanus enim mos illi patrius, ex quo ciuis Romanus fuit, magis etiam, ex quo Neruae filius.

14, 1 Parthica lauro) Memoria omnis huius victoriae, partorumque ea triumphalium ornamentorum, alia intercidit. Triumphum proprie dictum non eſt vt intelligamus, rem, quam Imperatores ſibi vindicauerant, a quo tempore Agrippa ſibi debitum intermiſit A. V. C. 740. Vid. Dion. L. 54 p. 538, D. Cogitabam an ad illuſtrandam hanc victoriam aliquid valeat nummus

gloriam patris augeres: nomenque Germanici iam tum mererere, quum ferociam superbiamque barbarorum ex proximo auditus magno terrore cohiberes, Rhenumque & Euphratem admirationis tuae societate coniungeres? quum orbem terrarum non pedibus magis, quam laudibus peragrares? apud eos semper maior & clarior, quibus postea contigisses. Et nec dum imperator, nec dum dei filius eras.

nummus Antiochensium apud Spanh. diss. 11 p. 329, percussus ἐπὶ Τραϊανῦ, qua ratione Praesides Prouinciae notari in huius vrbis nummis solent. Et ait vir illustrissimus *sub Nerone cusum*, cuius vltimo anno, circa 14 suae aetatis, & confinia adeo pueritiae, versatus filius Traianus esse debet. Praeses Syriae Pater vero contra Parthos rem per filium gerere potuit. Optime ista. Sed de Neronis temporibus scrupulum epocha literis EKR expressa iniicit. Si ponamus, vltimam R quocunque errore positam pro P Graeca, orietur numerus 125. Est autem in huius aetatis nummis epocha a foedere cum Iulio Caesare & M. Antonio ducta, cuius annus 125 conuenit cum A. V. 831 & Consulatu nono Vespasiani patris, quo tempore Traianus noster pueritiae antiquae illius tempora iam excesserit. Sed nihil impedit victoriam Parthicam ponere hoc nummo aliquot annis priorem: meruisse ea Traianum patrem, vt continuaretur illi prouincia; meruisse hic *triumphalia* ornamenta, a quibus *triumphalis* vocatur deinde 16, 1. Add. 89, 3. Sunt res illorum temporum obscurae atque impeditae, in quibus hallucinari neque magnis viris, & hoc agentibus, turpe fuerit.

sup. barbarorum) Germanos facile est intelligere ex ipso, quod modo posuit, *Germanici* nomine. *Genus hoc victoriae* pulcherrimum vocat etiam noster ep. 2, 7, 2, vbi quis *ferocissimam gentem*, *ostentato bello*, *terrore perdomuit*. Ad illud *ex proximo* conf. 12, 3 & 16, 2, vbi de Germanis sermo est. *Recepi emendationem Cl. Schwarzii, quod non tantum, vt est sane, ingeniosa videretur, sed prope necessaria. Quid enim *Parthorum* (quos habent libri, quantum constat, omnes) *ferocia* ad titulum Germanici? aut quid facilius, quam somniculosum, licet antiquissimum, & fac Plinii ipsius, librarium *Parthos* hic inculcasse, cum *Parthicae lauri* modo mentio praecesserit?

adm. tuae societate) *Etiam hanc lectionem, quam e suo & aliis libris protulit Schwarzius, illi alteri, *admirationis tuae fama*, longe praeferendam iudico.

2 Germaniam quidem cum plurimae gentes, ac prope infinita vastitas interiacentis soli, tum Pyrenaeus, Alpes, immensique alii montes, nisi his comparentur,
3 muniunt dirimuntque. Per hoc omne spatium quum legiones duceres, seu potius (tanta velocitas erat) raperes: non vehiculum vnquam, non equum respexisti. Leuis hic, non subsidium itineris, sed decus, & cum caeteris subsequebatur: vt cuius nullus tibi vsus, nisi quum die statiuorum proximum cam-
4 pum alacritate, discursu, puluere attolleres. Initium laboris mirer, an finem? multum est, quod perseuerasti; plus tamen, quod non timuisti, ne perseuera-
5 re non posses. Nec dubito, quin ille, qui te inter illa Germaniae bella ab Hispania vsque, vt validissimum praesidium, exciuerat, iners ipse alienisque virtutibus tunc quoque inuidus imperator, quum ope earum indigeret, tantam admirationem tui non sine quodam timore conceperit; quantam ille genitus Ioue post saeuos labores, duraque imperia regi suo indomitus semper indefessusque referebat: quum aliis

2 *Germaniam quidem*) *Recepimus hic quoque emendationem Cl. Schwarzii ingenio debitam, vt blandissimam, cum *quidem* ita corripi in codicibus antiquis soleat, vt facile in *que* transire potuerit. Neque vero non optime conuenit lectio Baunii, modo non esset paullo audacior, *Hispaniam Germaniamque*. Vid. no. prox.

Pyrenaeus) Non opus esse puto, vt ad Pyrenaeum, Alpium Tridentinarum partem, *den Brenner*, confugiamus. Ab Hispania vocatum ad haec Germaniae bella esse Traianum, e §. 5 clarissimum est.

3 *non vehic.*) Xiphilinus e Dione L. 68 p. 781, D. Ἐβάδιζεν ἀεὶ μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ πεζῇ, διεκόσμει τε αὐτοὺς διὰ πᾶσαν τὴν πορείαν - τούς τε ποταμοὺς - πεζῇ διέβαινε.

5 *ille genitus Ioue*) De Hercule, & imperatis illi ab Eurystheo laboribus, sermonem esse, vix admonendus erit quisquam.

15, 1

aliis ſuper alias expeditionibus munere alio dignus inuenireris.

XV. Tribunus vero, disiunctiſſimas terras, teneris adhuc annis viri firmitate luſtraſti: iam tunc praemonente Fortuna, vt diu penitus perdiſceres, quae mox praecipere deberes. Neque enim pro- 2
ſpexiſſe caſtra, breuemque militiam quaſi tranſiſſe contentus, ita egiſti tribunum, vt eſſe ſtatim dux poſſes, nihilque diſcendum haberes tempore docendi.
Cognouiſti per ſtipendia decem mores gentium, re- 3
gionum ſitus, opportunitates locorum; & diuerſam aquarum coelique temperiem, vt patrios fontes patriumque ſidus, ferre conſueuiſti. Quoties equos,
quoties emerita arma mutaſti? Veniet ergo tempus, 4
quo poſteri viſere, viſendum tradere minoribus ſuis geſtient, quis ſudores tuos hauſerit campus, quae refectiones tuas arbores, quae ſomnum ſaxa praetexerint, quod denique tectum magnus hoſpes impleueris: vt tunc ipſi tibi ingentium ducum ſacra veſtigia, iisdem

15, 1 *Fortuna*) Populi Romani Fortunam puto intelligi. *Pro *praemonente* malit Lipſius *praemuniente*, vel *praemoliente*. Sed hoc ipſo *praemuniit* & *praemolita* eſt, quod rebus ipſis & actu eum *praemonuit*.

2 *vt eſſe ſtatim*) Inniti quaſi & inſiſtere oportet non in *dux*; ſed in *eſſe*. Non hoc vult Plinius, Traianum, a quo tempore Tribunus fuerit, ſtatim potuiſſe *Ducem* eſſe: ſed hoc, ita diu perſtitiſſe in Tribunatu, ad quem teneris iam annis peruenerat, vt deinde Dux factus, ſtatim *eſſet* Dux, non nomine modo & ſpecie, ſed re & factis. Nempe *decem ſtipendia*, de quibus ſtatim, in tribunatu meruit, non vniuerſim in militia.

4 *praetexerint*) Obtexerint ſignificare poteſt vi verbi. *Sed non diſſimulo, *praetexuerint* multo mihi elegantius & magis Plinianum videri, cum *praetego* vix auctorem habeat: *praetexendi* haec ſolennis & conſueta ſit notio.

impleueris) Imitatur hunc locum, quod ſolet, Sido. Apoll. lin. 3, 2 pr. *Salutat te populus Aruernus, cuius parua tuguria magnus hoſpes impleſti:* ſed corrumpit,

5 iisdem in locis, mönſtrabantur. Verum haec olim:
in praeſentia quidem, quisquis paullo vetuſtior miles,
hic te commilitone cenſetur. Quotus enim quisque,
cuius tu non ante commilito, quam imperator? In-
de eſt, quod prope omnes nomine appellas; quod
ſingulorum fortia facta commemoras: nec habent
adnumeranda tibi pro republica vulnera, quibus ſta-
tim laudator & teſtis contigiſti.

XVI. Sed magis praedicanda moderatio tua,
quod innutritus bellicis laudibus pacem amas: nec
quia vel pater tibi triumphalis, vel adoptionis tuae
die dicata Capitolino Ioui laurus, idcirco ex occaſio-
2 ne omni quaeris triumphos. Non times bella, nec
prouocas. Magnum eſt, Imperator Auguſte, ma-
gnum eſt ſtare in Danubii ripa, ſi tranſeas, certum
triumphi; nec decertare cupere cum recuſantibus:
quorum alterum fortitudine, alterum moderatione
3 efficitur. Nam vt ipſe nolis pugnare, moderatio;
fortitudo tua praeſtat, vt neque hoſtes tui velint.
Accipiet ergo aliquando Capitolium non mimicos
currus,

rumpit, adiecto *parua*. Quid enim *magno* hoſpite opus erat, ad implenda *parua tuguria?* Multo commodius ii, quos laudat ad l. c. Sauaro. Conf. noſter Ep. 7, 24, 9 & infra P. 50, 6.

5 te commil. cenſetur) Eo melior miles habetur, quod tuo in commilitio fuit.

16, 1 Pater triumphalis) Vid. ad 14, 1 de *lauro Parthica*.

dicata laurus) Vid. ad 8, 3.

3 mimicos currus) Fictos, ſimulatos, cum fabula tantum triumphi agitur, & quaſi comoedia, non triumphus verus. Conf. Ep. 7, 29, 3 & Symm. 6, 79 *mimica vſus eſt techna.* De re ipſa dictum eſt ad 11, 4. * Nempe recipienda tandem fuit felix Liuineii & Rittershuſii coniectura, qui *inimicos*, quod erat in quibusdam MStis, rectius emendarunt, quam ii, qui *inanes* ſubſtituere. Fauet inſuper Schwarzii liber, qui *iniquos* prae ſe fert.

impe-

currus, nec falſae ſimulacra victoriae; ſed imperatorem veram ac ſolidam gloriam reportantem, pacem, tranquillitatem, & tam confeſſa hoſtium obſequia, vt vincendus nemo fuerit. Pulchrius hoc omnibus 4
triumphis. Neque enim vnquam, niſi ex contemtu
imperii noſtri factum eſt, vt vinceremus. Quod ſi 5
quis barbarus rex eo inſolentiae furorisque proceſſerit, vt iram tuam indignationemque mereatur: nae ille, ſiue interfuſo mari, ſeu fluminibus immenſis, ſeu praecipiti monte defenditur, omnia haec tam prona, tamque cedentia virtutibus tuis ſentiet, vt ſubſediſſe montes, flumina exaruiſſe, interceptum mare, illatasque ſibi non eſſe claſſes noſtras, ſed terras ipſas arbitretur.

XVII. Videor iam cernere non ſpoliis prouinciarum, & extorto ſociis auro, ſed hoſtilibus armis, captorumque regum catenis triumphum grauem. Videor ingentia ducum nomina, nec indecora nominibus corpora noſcitare. Videor intueri imma- 2
nibus auſis barbarorum onuſta fercula, & ſua quemque facta vinctis manibus ſequentem: mox ipſum te ſublimem, inſtantemque curru domitarum gentium tergo; ante currum autem clypeos, quos ipſe
perfoderis. Nec tibi opima defuerint, ſi quis re- 3
gum

imperatorem) * Pulchre quidam libri, *Imperatore —— reportante*: qua ratione longum Polyptoton interpellatur.

17, 1 nomina - noſcitare) Praeferuntur ſcilicet tituli & nomina hominum, vrbium, &c. Qui notabilem & inſignem virum videt, *noſcitat*, ſcire cupit, nomen: qui nomen ſ. titulum legit, *noſcitat*, noſſe ſtudet, virum: & videt, reſpondere corpus famae de eo ſparſae, ſtaturam robori praedicato &c. Cui haec Pliniana triumphi deſcriptio praeciſa nimis fuerit; ille conferat Ouidianam Triſt. 4, 2 itemque ex Ponto 2, 1 & commentarium non deſiderabit.

18, 2

gum venire in manus audeat; nec non modo telo-
rum tuorum, ſed etiam oculorum minarumque con-
iectum toto campo, totoque exercitu oppoſito, per-
4 horreſcat. Meruiſti proxima moderatione, vt quan-
docunque te vel inferre, vel propulſare bellum coë-
gerit imperii dignitas, non ideo viciſſe videaris, vt
triumphares; ſed triumphare, quia viceris.

XVIII. Aliud ex alio mihi occurrit. Quam
ſpecioſum eſt enim, quod diſciplinam caſtrorum la-
pſam exſtinctamque refouiſti, depulſo prioris ſaeculi
malo, inertia & contumacia, & dedignatione parendi?
2 Tutum eſt reuerentiam, tutum caritatem mereri:
nec ducum quiſquam, aut non amari a militibus,
aut amari timet: & inde offenſae gratiaeque pariter
ſecuri, inſtant operibus, adſunt exercitationibus, ar-
3 ma, moenia, viros aptant. Quippe non is princeps,
qui ſibi imminere, ſibi intendi putet, quod in hoſtes
paretur: quae perſuaſio fuit illorum, qui hoſtilia
quum facerent, timebant. Iidem ergo torpere mi-
litaria ſtudia, nec animos modo, ſed & corpora ipſa
langueſcere, gladios etiam incuria hebetari retundi-
4 que gaudebant. Duces porro noſtri, non tam re-
gum exterorum, quam ſuorum principum inſidias,
nec

18, 2 non amari) Miſeris illis Domitiani temporibus periculoſum erat duci, *non amari a militibus*; ſic enim facile delatori inuenire crimen: ſed *amari* quoque; cum ſuſpicio eſſet, illum aliquid moliri &c.

moenia) Caſtrorum atque vrbium. Vel generaliter *moenia* accipiamus *munia*, a quibus *munifices* dicuntur, oppoſiti immunibus. Nempe *moenia* ſtruere inter *munia* praecipuum eſt: atque eadem plane vox, a qua *muniri* caſtra, viae, vrbes, dicuntur.

3 Iidem ergo torpere) * Quantiuis pretii emendatio Cl. Schwarzii libro debetur. *Eodem ergo tempore* vel *eodem torpore* al.

19, 1

nec tam hostium, quam commilitonum manus ferrumque metuebant.

XIX. Est haec natura sideribus, vt parua & exilia validiorum exortus obscuret: similiter imperatoris aduentu legatorum dignitas inumbratur. Tu 2
tamen maior omnibus quidem eras, sed sine vllius diminutione maior: eandem auctoritatem praesente te quisque, quam absente, retinebat: quin etiam plerisque ex eo reuerentia accesserat, quod tu quoque illos reuerebare. Itaque perinde summis atque 3
infimis carus, sic imperatorem commilitonemque miscueras, vt studium omnium laboremque, & tanquam exactor intenderes, & tanquam particeps sociusque releuares. Felices illos, quorum fides & 4
industria non per internuntios & interpretes, sed ab ipso te, nec auribus tuis, sed oculis probabantur! Consecuti sunt, vt absens quoque de absentibus nemini magis, quam tibi crederes.

XX. Iam te ciuium desideria reuocabant, amoremque castrorum superabat caritas patriae. Iter inde placidum ac modestum, vt plane a pace redeuntis. Nec vero ego in laudibus tuis ponam, quod 2
aduentum tuum non pater quisquam, non maritus expauit. Affectata aliis castitas, tibi ingenita & innata,

19, 1 *Legatorum*) Cum de bello adhuc sermo sit, *Legatos* non modo *Caesaris & Consulares* intelligam, qui prouincias aliena auctoritate regerent; sed militares, qui vel exercitui vel legioni praeessent.

4 *probabantur*) * Sic legendum. Sic est v. g. in edit. Salmur. Lipsii. Al. *probantur* lapsu nimis facili. Praeteritum tempus praecessisse, indicio apertissimo est verbum *crederes*.

20, 2 *Castitas*) In tantum castum fuisse Traianum, vt ab iniuria abstineret, fatetur etiam Dio p. 772, C. *ἐν τοῖς παιδικοῖς οὐδένα ἐλύπησεν*. Praecessit *περὶ τὰ μειράκια ἐσπουδάκει*.

3 ad

3 nata, interque ea, quae imputare non poſſis. Nullus in exigendis vehiculis tumultus, nullum circa hoſpitia faſtidium; annona, quae caeteris; ad hoc, comitatus accinctus, & parens: diceres magnum aliquem ducem, ac te potiſſimum, ad exercitus ire: adeo nihil, aut certe parum intererat inter impera-
4 torem factum, & breui futurum. Quam diſſimilis nuper alterius principis tranſitus? ſi tamen ille non populatio fuit, cum abactus hoſpitum exerceret, omniaque dextra laeuaque peruſta & attrita, vt ſi vis aliqua, vel ipſi illi barbari, quos fugiebat, inciderent. Perſuadendum prouinciis erat, illud iter Domitiani
5 fuiſſe, non principis. Itaque non tam pro tua gloria, quam pro vtilitate communi, edicto ſubiecisti, quid in vtrumque veſtrum eſſet impenſum. Aſſueſcat imperator, cum imperio calculum ponere: ſic exeat, ſic redeat, tanquam rationem redditurus; edicat, quid abſumſerit. Ita fiet, vt non abſumat, quod
6 pudeat dicere. Praeterea futuri principes, velint nolint, ſciant; tanti tuum conſtat: propoſitisque duobus exemplis meminerint, perinde coniecturam de moribus ſuis homines eſſe facturos, prout hoc vel illud elegerint.

XXI.

3 ad exercitus ire) Vbi futuri cogitatio, apparatus neceſſarii, homines etiam non nimis temperantes continere & moderatos facere poſſunt. *Breui futurus Imperator*, qui mox rebus bene gerendis nomen hoc conſequetur.

4 abactus hoſpitum) Nomen neſcio an alias legatur. *Abigendi* verbum, a quo *abigei & abactores* dicuntur, ad pecorum plurium, totiusque adeo gregis, furtum pertinere, notum eſt. Videtur itaque *abactus* dicere, illam *vehiculationum & angariarum* exactionem intemperantem, qua greges iumentorum abigerentur hoſpitibus. Sic reſpondeant haec verba illis, *Nullus in exigendis vehiculis tumultus.*

XXI. Nonne his tot tantisque meritis, nouos
aliquos honores, nouos titulos merebare? At tu et-
iam nomen patris patriae recuſabas. Quam longa
nobis cum modeſtia tua pugna? quam tarde vici-
mus? Nomen illud, quod alii primo ſtatim princi- 2
patus die, vt Imperatoris & Caeſaris receperunt, tu
vsque eo diſtuliſti, donec tu quoque beneficiorum
tuorum parciſſimus aeſtimator, iam te mereri fate-
reris. Itaque ſoli omnium contigit tibi, vt pater 3
patriae eſſes ante quam fieres, eras enim in animis,
in iudiciis noſtris: nec publicae pietatis intererat,
quid vocarere: niſi quod ingrata ſibi videbatur, ſi
te Imperatorem potius vocaret & Caeſarem, quum
patrem experiretur. Quod quidem nomen qua 4
benignitate, qua indulgentia exerces! vt cum ciui-
bus tuis, quaſi cum liberis parens, viuis! vt reuerſus
imperator, qui priuatus exieras, agnoſcis, agnoſce-
ris! eosdem nos, eundem te putas: par omnibus,
& hoc tantum caeteris maior, quo melior.

XXII. Ac primum, qui dies ille, quo expecta-
tus deſideratusque vrbem ingreſſus es? Iam hoc
ipſum,

21,1 nomen patris patriae) * Prima vox abeſt in Codice Guelferbyt. teſte Cortio ad Epiſt. 3, 9, 12. & abeſſe ſane, h. e. e ſuperioribus intelligi commode poteſt.

2 alii primo - die) Sub illa *aliorum* appellatione Auguſtum, Tiberium, Neronem, non poſſe comprehendi, e Suetonio apertum, Tacitoque: adeoque laborat certe illud, *ſoli omnium contigit tibi.* Sed plane falſus eſt Plinius, ſi vera ſunt, quae leguntur ap. Capitoli. de Pertinace c. 5 Primus *ſane* omnium *ea die, qua Auguſtus eſt appellatus, etiam patris patriae nomen recepit.* Malim ego erroris poſtulare Capitolinum. * *Σοφὸν Φάρμακον* Lipſii, probatum Caſaubono, ſeries orationis apud Capitolinum vix recipit, quod Gruterus & Salmaſius obſeruarunt.

ipſum, quod ingreſſus es, quam mirum laetumque!
Nam priores inuehi & importari ſolebant: non di-
co quadriiugo curru, & albentibus equis, ſed hume-
2 ris hominum, quod arrogantius erat. Tu ſola cor-
poris proceritate elatior aliis & excelſior, non de
patientia noſtra quendam triumphum, ſed de ſuper-
bia Principum egiſti. Ergo non aetas quemquam,
non valetudo, non ſexus retardauit, quo minus ocu-
3 los inſolito ſpectaculo impleret. Te paruuli noſce-
re, oſtentare iuuenes, mirari ſenes, aegri quoque
neglecto medentium imperio, ad conſpectum tui,
quaſi ad ſalutem ſanitatemque prorepere. Inde alii
ſe ſatis vixiſſe te viſo, te recepto; alii nunc magis eſ-
ſe viuendum praedicabant. Feminas etiam tunc fe-
cunditatis ſuae maxima voluptas ſubiit, quum cer-
nerent, cui principi ciues, cui imperatori milites,
4 peperiſſent. Videres referta tecta ac laborantia, ac
ne eum quidem vacantem locum, qui non niſi ſuſ-
penſum & inſtabile veſtigium caperet; oppletas
vndique vias, anguſtumque tramitem relictum tibi;
alacrem hinc atque inde populum, vbique par gau-
5 dium paremque clamorem. Tam aequalis ab o-
mnibus ex aduentu tuo laetitia percepta eſt, quam
omnibus

22, 1 *importari*) Sueto. Domit. 19 *Laboris impatiens per vrbem pedibus non temere ambulauit — lectica aſſidue vectus eſt.* Conferri iubet merito Lipſius Pacati paneg. in Theodoſ. 21, 4 *Lecticis thenſisque ſubuecti, & denſiſſima circum ſupraque cooperti virorum armorumque teſtudine, ſenſim atque ad numerum mouebantur.*

4 *laborantia*) Ita onerata, vt pandi, & minari ruinam viderentur.

ſuſpenſum veſtigium) Eleganter, de loco, quo quis nititur, ita anguſto, vt non totam pedis plantam, ſed vt digitos ſolos, vel calcem &c. capiat.

23, 1

omnibus venisti: quae tamen ipsa cum ingressu tuo creuit, ac prope in singulos gradus adaucta est.

XXIII. Gratum erat cunctis, quod senatum osculo exciperes, vt dimissus osculo fueras: gratum, quod equestris ordinis decora honore nominum sine monitore signares; gratum, quod tantum non vltro clientibus salutatis quasdam familiaritatis notas
adderes. Gratius tamen, quod sensim & placide, & 2
quantum respectantium turba pateretur, incederes: quod occursantium populus te quoque, te immo maxime, adstaret; quod primo statim die latus tu-
um crederes omnibus. Neque enim stipatus satel- 3
litum manu, sed circumfusus vndique nunc Senatus, nunc equestris ordinis flore, prout alterutrum frequentiae genus inualuisset, silentes quietosque lictores tuos subsequebare: nam milites nihil a plebe ha-
bitu, tranquillitate, modestia, differebant. Vbi ve- 4
ro coepisti Capitolium adscendere, quam laeta omnibus adoptionis tuae recordatio? quam peculiare gaudium eorum, qui te primi eodem loco salutauerant Imperatorem? quin etiam deum ipsum tunc praecipuam voluptatem operis percepisse crediderim. Vt quidem iisdem vestigiis institisti, quibus 5
parens

23, 1 osculo) In quo superbi principes. De Caligula Dio l. 59 p. 661, A. Ἐφίλει ὀλιγίστοις. τοῖς γὰρ πλείοσι καὶ τῶν συμβαλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα προσκυνεῖν ὤρεγε κ. τ. λ. Fuit itaque vetustus Romae mos pedem osculandum praebere. Vid. de Caio etiam Sen. de benef. 2, 12 & Lips. Elect. 2, 6 extr. Add. Sueto. c. 56. Ac de Domitiano c. 12.

honore nominum) Praenominis praesertim, quo *gaudent molles auriculae*, ad quam rem opus habent alii *monitore* s. nomenclatore.

5 iisdem vestigiis) Vid. ad Ep. 6, 7, 1.

6 gaudii

parens tuus ingens illud deorum prolaturus arcanum: quae circumſtantium gaudia? quam recens clamor? quam ſimilis illi dies, qui hunc genuit diem? vt plena altaribus, anguſta victimis cuncta! vt in vnius ſalutem collata omnium vota! quum ſibi ſe ac liberis ſuis intelligerent precari, quae pro te
6 precarentur. Inde tu in Palatium quidem, ſed eo vultu, ſed ea moderatione, vt ſi priuatam domum peteres: caeteri ad penates ſuos quisque, iteraturus gaudii fidem, vbi nulla neceſſitas gaudendi eſt.

XXIV. Oneraſſet alium eiusmodi introitus, tu quotidie admirabilior & melior, talis denique, quales alii principes futuros ſe tantum pollicentur. Solum ergo te commendat augetque temporis ſpatium. Iunxiſti enim ac miſcuiſti res diuerſiſſimas, ſecuritatem olim imperantis, & incipientis pudorem.
2 Non tu ciuium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec oſculum manu reddis. Manet imperatori, quae prior oris humanitas, dexterae verecundia. Incedebas pedibus;

6 *gaudii fidem*) Ἐν δικαίῳ, Gaudium fidele, ſincerum, minime fictum: vt Hor. Od. 3, 16, 30 *Segetis certa fides meae*, ſeges certa, quae ſpem non fallit.

24, 1 *Oneraſſet*) Difficile ei fuiſſet ita ſe gerere, vt reliqua vita tali initio reſponderet. Sic Cic. ad Curionem 2, 4 *Eſt tibi grauis aduerſaria conſtituta —— expectatio, quam tu —— vinces.* Conf. 73, 6.

2 *ad pedes tuos*) Vid. ad 23, 1.

oſculum manu) *Malim, *oſculo manum*. *Oſculum* h. e. os ad blanditias conformatum *offertur; huic redditur manus*. Sed poteſt tamen *reddis* intelligi, penſas, rependis.

oris humanitas) Vt ad oſculum admittas amicos eosdem, quos ante imperium: Opponitur *dexterae verecundia*, quam ſcilicet non ita facile, ſed cum pudore quodam, prenſantibus praebes, quaſi malles os offerre. Contra Domitianus ap. Sueto. 12 *Caenidi —— oſculum, vt adſueuerat, offerenti, manum praebuit.* *Admiſi nomen, quod poſt

dibus; incedis: laetabaris labore; laetaris. Eadem, quae omnia illa circa te, nihil in ipso te Fortuna mutauit. Liberum est, ingrediente per publicum prin- 3
cipe, subsistere, occurrere, comitari, praeterire: ambulas inter nos, non quasi contingas; & copiam tui, non vt imputes, facis. Haeret lateri tuo quisquis accessit, finemque sermoni suus cuique pudor, non tua superbia, facit. Regimur quidem a te, & sub- 4
iecti tibi, sed quemadmodum legibus, sumus. Nam & illae cupiditates nostras libidinesque moderantur, nobiscum tamen & inter nos versantur. Emines, excellis, vt honor, vt potestas, quae super homines quidem, hominum sunt tamen. Ante te principes, 5

post alios etiam habet liber Schwarzii.

Eadem, quae) * Sic puto legendum pro vulgata, *Eademque omnia illa circa te: nihil ipso te* &c. Atque illud *que* encliticon in *quae* mutare nulla, puto, inuidia est: *in* ante *ipso* iam est in Boxhorniana, & placuit viris doctis. Forte magis placebit aliis Gruteri coniectura, *Eademque quae omnia, nihil ipsum te f. m.* aut Cel. Schwarzii, *nihil ipsa te* &c. Mihi videbatur plus dici, si ponas *nihil in ipso te fortuna mutauit.* Opponuntur *circa te* & *in te.* Laudauit Schwarzius opportune praefationem maioris Plinii, qui ad Titum, *Nec quidquam*, inquit, *mutauit* in te *fortunae amplitudo, nisi vt prodesse tantumdem posses, vt velles.* Pro *vt* malim *ac.*

3. *non quasi contingas*) Donat. ad Ter. Andr. 4, 2, 13 *Quod vix euenit, contigisse dicitur. Contingunt* nempe, quae fato quodam, & diuina beneuolentia hominibus eueniunt, quae proinde imputari ipsis a Deo possunt. Sic ap. Martialem 12, 6 *Contigit Ausoniae procerum mitissimus aulae Nerua.* Sic apud ipsum nostrum c. 14, 1 *Apud eos semper maior & clarior, quibus postea contigisses*, h. e. ad quos felici fato, & gratulantes sibi tuam praesentiam, venisses. Sic 32, 2 *Postquam contigit princeps.* Sic obseruauit ad Quinctil. decl. 10, 2 p. 213 Burmannus, de rebus laetis, quae spem fere superant adhiberi hoc verbum. * Quae cum ita sint frustra tentatum hunc locum aio; nec posse quidquam immutari, vt non gratiae, & naturali quam habet Veneri aliquid decedat; recteque defensum contra interpretationem Baunii a Fabricio Bibl. Lat. T. 2 p. 774.

fastidio nostri, & quodam aequalitatis metu, vsum pedum amiserant. illos ergo humeri ceruicesque seruorum super ora nostra; te fama, te gloria, te ciuium pietas, te libertas super ipsos principes vehunt; te ad sidera tollit humus ita communis, & confusa principis vestigia.

XXV. Nec vereor, P. C. ne longior videar, quum sit maxime optandum, vt ea, pro quibus aguntur principi gratiae, multa sint: quae quidem reuerentius fuerit integra illibataque cogitationibus vestris reseruari, quam carptim breuiterque perstringi: quia fere sequitur, vt illa quidem, de quibus taceas,
2 tanta, quanta sunt, esse videantur. Nisi vero leuiter attingi placet, locupletatas tribus, datumque congiarium populo, & datum totum, quum donatiui partem milites accepissent. An mediocris animi est, his potius repraesentare, quibus magis negari potest? quamquam in hac quoque diuersitate aequalitatis ratio seruata est. Aequati sunt enim populo milites, eo quod partem, sed priores; populus militibus, quod posterior, sed totum statim accepit.
3 Enimuero qua benignitate diuisum est? quantae curae tibi fuit, ne quis expers liberalitatis tuae fieret? Datum

25, 1 *esse videantur*) *Potest videri hic aliquid intercidisse. Praecesserunt duo membra; prius, *integra illibataque cogitationibus reseruari*, alterum, *carptim breuiterque perstringi*. Infert deinde, *Quia fere sequitur, vt illa QVIDEM, de quibus taceas — videantur*. Quis hic non expectat simile quiddam his, *ea autem, quae breuiter perstringuntur, dictis non maiora putentur* &c.

2 *quibus m. neg. pot.*) Plebi inermi: hanc enim *populi* nomine, quod alias saepe fit, intelligit: militum metui, poterat si superiora exempla videres, seditio.

3 in

Datum eſt his, qui poſt edictum tuum in locum eraſorum ſubditi fuerant: aequatique ſunt caeteris illi etiam, quibus non erat promiſſum. Negotiis ali- 4
quis, valetudine alius, hic mari, ille fluminibus diſtinebatur: expectatum eſt prouiſumque, ne quis aeger, ne quis occupatus, ne quis denique longe fuiſſet: veniret quisque, quum vellet: veniret quisque, quum poſſet. Magnificum, Caeſar, & tuum, dis- 5
iunctiſſimas terras munificentiae ingenio velut admouere, immenſaque ſpatia liberalitate contrahere: intercedere caſibus, occurſare fortunae, atque omni ope adniti, ne quis e plebe Romana dante congiarium te, hominem magis ſentiret ſe fuiſſe, quam ciuem.

XXVI. Aduentante congiarii die, obſeruare principis egreſſum in publicum, inſidere vias examina infantium, futurusque populus ſolebat. Labor parentibus erat, oſtentare paruulos, impoſitosque ceruicibus adulantia verba blandasque voces edocere: reddebant illi, quae monebantur. Ac plerique irri- 2
tis precibus ſurdas principis aures adſtrepebant; igna-

3 in locum eraſorum) Qui tabulis congiarii iam confectis moriuntur, demigrant, ciues eſſe deſinunt, ii eraduntur. Pro his inſertos & *ſubditos* alios non reiicit Traianus, mitior hac in re & benignior ipſo Augusto, qui *quum propoſito congiario multos* (ob id ipſum eo potiſſimum tempore & vt ad patronos aliquid e publica liberalitate rediret, vid. Caſaub.) *manu miſſos, inſertosque ciuium numero comperiſſet, negauit accepturos, quibus promiſſum non eſſet* Sueto. 42. Traianus certe dat his etiam *quibus non erat promiſſum.*

5 munificentiae ingenio) Ingenioſa & arte adiuta magnificentia. Sic nempe 49, 7 *exquiſita ingenia coenarum* dixit.

26, 2 Ac plerique) *Malim *At* mutatione, quae in ſcriptura Longobardica vix ſentiatur. Aduerſatiuae particulae hic locum eſſe, apparet.

rique quid rogaſſent, quid non impetraſſent, donec
3 plane ſcirent, differebantur. Tu ne rogari quidem
ſuſtinuiſti, & quamquam laetiſſimum oculis tuis eſ-
ſet, conſpectu Romanae ſobolis impleri, omnes ta-
men, antequam te viderent adirentue, recipi, incidi
iuſſiſti: vt iam inde ab infantia parentem publicum
munere educationis experirentur: creſcerent de tuo,
qui creſcerent tibi, alimentisque tuis ad ſtipendia tua
peruenirent, tantumque omnes vni tibi, quantum
4 parentibus ſuis quisque, deberent. Recte, Caeſar,
quod ſpem Romani nominis ſumtibus tuis ſuſcipis.
NVLLVM eſt enim magno principe, immortali-
tatemque merituro, impendii genus dignius, quam
5 quod erogatur in poſteros. Locupletes ad tollen-
dos liberos ingentia praemia, & pares poenae, co-
hortantur; pauperibus educandis vna ratio eſt, bo-
6 nus princeps. Hic fiducia ſui procreatos, niſi larga
manu fouet, auget, amplectitur: occaſum reipubli-
cae accelerat, FRVSTRAque proceres plebe ne-
glecta, vt defectum corpore caput, nutaturumque
7 inſtabili pondere tuetur. Facile eſt coniectare, quod
perceperis gaudium, quum te parentum, liberorum,
ſenum,

3 *incidi*) in tabulas, in teſſeras frumentarias. Sen. de benef. 4, 28 *Frumentum publicum — accipiunt ſine delectu morum, quisquis inciſus eſt.* *Sic recte Gronouius ex MSS. apud Pinc. & Grut. Al. *Quisquis ciuis eſt.*

alimentisque tuis) Iungit hoc toto capite, propter ſimilitudinem muneris, cum congiario *alimenta ingenuorum*, de quibus accuratius mox dicet capite proximo. Exſtat multa eius rei in nummis memoria, quam ſuo more perſequutus eſt Ezech. Spanhemius diſſ. 13 p. 542 ſq.

5 *praemia - poenae*) De quibus ICti, cum de iure trium liberorum agunt. Vid. ad Epiſt. 7, 16, 2.

6 *Fruſtraque proceres*). *Sic Schwarzii liber. Al. *Princeps.*

7 *Super*

ſenum, infantium, puerorum clamor exciperet. Haec prima paruulorum ciuium vox aures tuas imbuit, quibus tu daturus alimenta, hoc maximum praeſtitiſti, ne rogarent. Super omnia eſt tamen, quod talis es, vt ſub te liberos tollere libeat & expediat.

XXVII. Nemo iam parens filio, niſi fragilita-
tis humanae vices horret; nec inter inſanabiles mor-
bos principis ira numeratur. Magnum quidem eſt
educandi incitamentum, tollere liberos in ſpem ali-
mentorum, in ſpem congiariorum; maius tamen,
in ſpem libertatis, in ſpem ſecuritatis. Atque adeo 2
nihil largiatur princeps, dum nihil auferat; non alat,
dum non occidat: nec deerunt, qui filios concupi-
ſcant. Contra, largiatur & auferat; alat & occidat:
nae ille iam breui tempore effecerit, vt omnes non
poſterorum modo, ſed ſui parentumque poeniteat.
Quocirca nihil magis in tua tota liberalitate laudaue- 3
rim, quam quod congiarium das de tuo, alimenta de
tuo: neque a te liberi ciuium, vt ferarum catuli,
ſanguine & caedibus nutriuntur: quodque gratiſſi- 4
mum eſt accipientibus, ſciunt dari ſibi, quod nemini
eſt ereptum, locupletatisque tam multis, pauperio-
rem eſſe factum principem tantum: quamquam nec
hunc quidem. nam CIVIS eſt, quicquid eſt omni-
um, tantum ipſe, quantum omnes, habet.

7 *Super omnia*) Diligenter monendi ſumus, illam in capita, quae vocamus, diuiſionem non eſſe a vetuſtis auctoribus, ne imperite diuellantur, quae ſunt coniunctiſſima. Vt hic vltima verba tranſitum continent, ſuauem ſane & elegantem, ad ea quae ſequuntur: quae arctiſſime, niſi iungas, gratia omnis perit.

27, 2 *nae ille iam*) *Dedi lectionem Gruteri. Al. *nae ille in tam br. tempore.*

4 *nec hunc quidem*) *Mollius ad aures accidit *ne hunc quidem.*

XXVIII. Alio me vocat numerosa gloria tua: alio autem? quasi vero iam satis veneratus miratusque sim, quod tantam pecuniam profudisti, non vt flagitii tibi conscius ab insectatione eius auerteres famam; nec vt tristes hominum moestosque sermo-
2 nes laetiore materia detineres. Nullam congiario culpam, nullam alimentis crudelitatem redemisti, nec tibi bene faciendi fuit causa, vt, quae male feceras, impune fecisses. amor impendio isto, non venia quaesita est; populusque Romanus obligatus a tri-
3 bunali tuo, non exoratus recessit. Obtulisti enim congiarium gaudentibus gaudens, securusque securis: quodque antea principes ad odium sui leniendum tumentibus plebis animis obiectabant, id tu tam innocens populo dedisti, quam populus accepit.
4 Paulo minus, P. C. quinque millia ingenuorum fuerunt, quae liberalitas principis nostri conquisiuit, inuenit, adsciuit. Hi subsidium bellorum, ornamentum pacis, publicis sumtibus aluntur, patriamque non vt patriam tantum, verum vt altricem amare con-
5 discunt. Ex his castra, ex his tribus replebuntur; ex his quandoque nascentur, quibus alimentis opus
6 non sit. Dent tibi, Caesar, aetatem dii, quam mereris, seruentque animum, quem dederunt: & quanto maio-

28, 1 non vt flagitii) Sunt alias non magni faciendae eiusmodi laudes, in quibus ipse qui laudatur sibi dicere cogitur illud, *Vitaui denique culpam Non laudem merui.* Sed maior puriorque scilicet laus fit, a qua remoueri ea possunt, quae aliorum laudes foedarunt.

laetiore materia) Quam comparare solent dolio, quale balaenis obiicere nautae dicuntur, vt dum illud sibi ludibrium habet, nauem mittat.

3 obiectabant) Vt cani irato bolum, ne latret, v. g. Phaedr. 1, 23.

6 vide-

maiorem infantium turbam iterum atque iterum videbis incidi? Augetur enim quotidie & crescit: non 7
quia cariores parentibus liberi; sed quia principi ciues. Dabis congiaria, si voles; praestabis alimenta, si voles: illi tamen propter te nascuntur.

XXIX. Instar ego perpetui congiarii reor affluentiam annonae. Huius aliquando cura Pompeio non minus addidit gloriae, quam pulsus ambitus campo, exactus hostis mari, oriens triumphis occidensque lustratus. Nec vero ille ciuilius, quam pa- 2
rens noster, auctoritate, consilio, fide reclusit vias, portus patefecit, itinera terris, litoribus mare, litora mari reddidit, diuersasque gentes ita commercio miscuit, vt, quod genitum esset vsquam, id apud omnes natum esse videretur. Nonne cernere da- 3
tur, vt sine vllius iniuria omnis vsibus nostris annus exuberet? Quippe non, vt ex hostico raptae perituraeque in horreis messes, nequidquam quiritantibus sociis

6 *videbis incidi*) *Elegans etiam quorundam librorum lectio *iubebis incidi.*

7 *propter te*) Fiducia benignitatis tuae, & felicis imperii: licet congiarium aut alimenta non sperent.

29, 1 *Pompeio*) Eo ipso tempore, quo de exilio rediit Cicero, cuius in sententiam SCtum factum est de omni potestate rei frumentariae per totum orbem terrarum in quinquennium Pompeio mandanda. Vid. Cic. ad Att. 4, 1. Idem Pompeius in tertio suo Consulatu seueriores contra ambitum leges pertulit, quem proinde *Campo* Martio, in quo Comitia, *pepulit.*

2 *ciuilius*) Ipse interpretatur Secundus, non armis, non opprimenda libertate, sed *auctoritate, consilio, fide,* rem gessisse. Nempe *ciuiliter* agit, qui aequalitatem ciuium tuetur, tyrannidem non affectat. Hoc monendum fuit propter eos, qui nimis vage interpretantur *ciuilius, ad maiorem vtilitatem reipublicae.*

litoribus mare) Vt soluere auderent homines, *litora mari,* vt appellere possent, sine metu piratarum, vel alterius iniuriae: qua ratione commeatus & annonae vilitas restituta.

5 vide-

4 sociis auferuntur. Deuehunt ipsi, quod terra genuit, quod sidus aluit, quod annus tulit: nec nouis
5 indictionibus pressi ad vetera tributa deficiunt. Emit fiscus, quidquid videtur emere. inde copiae, inde annona, de qua inter licentem vendentemque conueniat; inde hic satietas, nec fames vsquam.

XXX. Aegyptus alendis augendisque seminibus ita gloriata est, vt nihil imbribus caeloque deberet: siquidem proprio semper amne perfusa, nec alio genere aquarum solita pinguescere, quam quas ipse deuexerat, tantis segetibus induebatur, vt cum feracis-
2 simis terris, quasi nunquam cessura, certaret. Haec inopina siccitate vsque ad iniuriam sterilitatis exaruit. quia piger Nilus cunctanter alueo sese ac languide extulerat, ingentibus quidem tunc quoque ille, flu-
3 minibus tamen, conferendus. Hinc pars magna terrarum mergi repararique palanti amne consueta, alto

5 videtur emere) Sub specie emtionis quam iniuste actum nonnunquam cum aratoribus, vel sola Ciceronis frumentaria f. in Verrem L. 3, vbi Apronii facinora enarrantur, docuerit. * Caeterum protulit Schwarzius e Gudii libro hanc lectionem, *finit fiscus quidquid videtur e re, emere:* sententia & ipsa bona.

30, 2 fluminibus tamen) Nomen *fluminibus* duplicem quasi personam habet, *ingentibus fluminibus conferendus* Nilus tum erat; *sed fluminibus tamen,* non mari, vt alias. Ita mox 31, 2 *Quod victorem quidem populum* (pasceret) *pasceret tamen.*

3 mergi repararique palanti) Dum *mergitur* terra *amne palanti* f. vaganti, eadem *reparatur,* succum & vires quasi recipit. * Nondum innotuit mihi liber, qui hanc lectionem habeat; sed diuisi sunt codices inter *palanti,* & *repararique:* interim neque dum poeniter eius, quod in priore editione vsu mihi venit, de quo ita tum ad Cl. Schwarzium scribebam: Dum dubito, dum calamus ipse inter duas lectiones fluctuat, ponendumne sit, *mergi palanti amne,* quod adhuc obtinuit, an illud ex MSS. *mergi repararique?* vtrumque exiisse prelis video, & neutrum ne nunc quidem vel damnare audeo vel probare. Certe *palans amnis* mihi imagine

alto puluere incanduit. Fruſtra tunc Aegyptus nubila optauit, caelumque reſpexit, quum ipſe fecunditatis parens contractior & exilior, iisdem vbertatem eius anni anguſtiis, quibus abundantiam ſuam, cohibuiſſet. Neque enim ſolum vagus ille, cum expan- 4
ditur, amnis intra vſurpata ſemper collium ſubſtiterat atque haeſerat; ſed ſupino etiam ac detinenti ſolo, non placido ſe mollique lapſu refugum abſtulerat, & nec dum ſatis humentes terras addiderat arentibus. Igitur inundatione, id eſt, vbertate, regio 5
fraudata, ſic opem Caeſaris inuocauit, vt ſolet amnem ſuum:

gine non inamoena blandiebatur, h. e. ripas ſuas, & quaſi caſtra, hinc inde egreſſus, & prout fors vel impetus tulit, hic longius & denſior, hic rarior & breuius commoratus. Quid? ſi vtrumque eſt a Plinio, & error noſter ſuam huic loco faciem, vt Nealcis furor deſperatam in equo ſpumam, reddidit?

4 cum expanditur) *Vulg. *vagus ille expanditor amnis*: quaſi ſubſtantiuum nomen ſit *expanditor*. Lectionem noſtram debemus his, quae e bonis libris notauit Schwarzius, in quibus *expandebatur*, vel *expanditur*: cui verbo *ſi* vel *cum* praeponendum, iam iudicarunt viri docti.

intra vſurpata collium) Obſeruanda vis vocis *intra*. Subſtitit *intra* colles vſurpatos, non adſcendit, quo ſolebat: non ſuperauit colles, vnde deinde per plana camporum diffunderetur.

ſupino ac detin. ſolo) Humili, vbi alias morari aqua ſolet. Nempe vt *altum* & *profundum*, relatae ad terminum, haec, vnde deſpicitur, illa, quo ſuſpicitur, appellationes, vſurpantur mutatis non nunquam vicibus: ſic *ſupinum* quod proprie *deuexo* opponitur, (vid. Fronti. de Aquaed. art. 36 p. 103 Pole.) interdum non refertur ad adſcenſum, vt plerumque, ſed ad deſcenſum; ita vt humile potius, quam altum, notet. Liu. 7, 24 *Egiſtis praecipites ſupina valle*, i. e. aduerſo monte ſubire ad vos auſos deturbaſtis. Sic auunculus noſtri L. 23 princ. *Tellure ſupina quae proueniunt*, frumenta, flores, herbas, opponit *Pomonae*, h. e. arborum fructibus, iisque, quae vocat *pendentia*.

refugum) * *Refuſum* liber Schwarzii. Sed *refugum* videtur ad celeritatem refluentis aquae pertinere, & exprobationem quandam continere Nili.

nec dum ſatis hum.) *Semimadidam* terram in primis abominantur agricolae. V. Colum. 2, 4, 5.

ſuum: nec longius illi aduerſorum fuit ſpatium, quam dum nuntiat. Tam velox, Caeſar, potentia tua eſt, tamque in omnia pariter intenta bonitas & accincta, vt triſtius aliquid ſaeculo tuo paſſis, ad remedium ſalutemque ſufficiat, vt ſcias.

XXXI. Omnibus equidem gentibus fertiles annos gratasque terras precor: crediderim tamen per hunc Aegypti ſtatum tuas Fortunam vires experiri, tuamque vigilantiam ſpectari voluiſſe. Nam quum omnia vbique ſecunda merearis: nonne manifeſtum eſt, ſi quid aduerſi cadat, tuis laudibus, tuisque virtutibus materiem campumque proſterni, quum ſe-
2 cunda felices, aduerſa magnos probent? Percrebuerat antiquitus, vrbem noſtram niſi opibus Aegypti ali ſuſtentarique non poſſe. Superbiebat ventoſa & inſolens natio, quod victorem quidem populum, paſceret tamen; quodque in ſuo flumine, in ſuis naui-
3 bus vel abundantia noſtra, vel fames eſſet. Refudimus

31, 1 *ſpectari*) *Libri, puto, omnes *exſpectare*: niſi quod Cuſpin. *oſtentare*, ſententia magnifica. Illud *ex* praefixum librariis illius aetatis deberi, credibile eſt, quae *eſpece*, *eſprit*, *eſpée*, *eſpejo* formauit e *ſpecie*, *ſpiritu*, *ſpada*, *ſpeculo* &c. *x* enim & *s* perpetuo fere miſcentur. Hinc *ſpectare* malit Cel. Schwarzius, me non inuito, niſi quod ſic ab *experiri* diſtinguere vix poſſum. Iraque nihil dum melius puto, quam cum Baunio legere *ſpectari*. Add. ad 33, 3 & 35, 3.

2 *paſceret tamen*) Vid. ad 30, 4 *fluminibus tamen*.

in ſuis nauibus) Claſſe illa Alexandrina, de qua plena manu ad hunc locum Cl. Schwarzius. *Nempe *nauibus* legendum, non *manibus*, pulchre monuere viri docti. Quod autem huius claſſis opportunitate vſum Paullum Apoſtolum, aſſentiuntur Haſaeo viri celeberrimi, reprehendere non auſim equidem, cum faueat Act. 27, 6 & 38: interim ſcrupulum mihi mouent CCLXXVI homines in vna naui frumentaria.

3 *Refudimus Nilo*) Bona fide, Secunde, nonne iſtuc etiam ventoſulum eſt? Quid refudiſtis igitur? Vnius anni annonam,

mus Nilo suas copias: recepit frumenta, quae miserat, deportatasque messes reuexit. Discat igitur Aegyptus, credatque experimento, non alimenta se nobis, sed tributa praestare: sciat, se non esse P. R. necessariam, & tamen seruiat. Post haec, si volet, 4
Nilus amet alueum suum, & fluminis modum seruet: nihil hoc ad vrbem, ac ne ad Aegyptum quidem, nisi vt inde nauigia inania & vacua, & similia redeuntibus, hinc plena & onusta & qualia solent venire, mittantur; conuersoque munere maris, hinc potius venti serentes & breuis cursus optentur. Mi- 5
rum, Caesar, videretur, si desidem Aegyptum cessantemque Nilum non sensisset vrbis annona: quae tuis opibus, tua cura vsque illuc redundauit, vt simul probaretur, & nos Aegypto posse, & nobis Aegyptum carere non posse. Actum erat de fecundissi- 6
ma gente, si libera fuisset: pudebat sterilitatis insolitae, nec minus erubescebat fame, quam torquebatur; quum pariter a te necessitatibus eius pudorique subuentum est. Stupebant agricolae plena horrea, quae non ipsi refersissent, quibusque de campis illa subuecta messis? quaue in Aegypti parte alius amnis? Ita

nonam, pro tot & perpetuis Aegypti classibus. Sed redit ad modestiam, quamquam & istam subdolam, deinde c. 32, 3 & 4.

5 Mirum videretur) Conf. supra 9, 4. it. 31, 6 Argumentatur ita: Mira & laudibus nostris digna fuisset prouidentia tua, si sterilitatem Aegypti, emansionem (sit venia verbo) classis Alexandrinae, non sensisset annona vrbis; si non aucta esset inde illius caritas: quae annona contra ea, per tuam prouidentiam, instar vasis pleni redundauit & superfluxit vsque in Aegyptum. Satis erat Romam carere posse Aegypto: eidem de suo impertiit.

6 alius amnis) Qui fertilitatem induxisset. Miram suauitatem habet hic locus ex obseruato ἤθει. Aegyptii non a pluuiis, sed ab amne expectant humorem satis; vnam modo ferti-

Ita beneficio tuo, nec maligna tellus; & obſequens Nilus. Aegypto quidem ſaepe, ſed gloriae noſtrae nunquam largior fluxit.

XXXII. Quem nunc iuuat, prouincias omnes in fidem noſtram ditionemque veniſſe, poſtquam contigit princeps, qui terrarum fecunditatem nunc huc, nunc illuc, vt tempus & neceſſitas poſceret, transferret referretque? qui diremtam mari gentem, vt partem aliquam populi plebisque Romanae, ale-
2 ret ac tueretur. Et caelo quidem nunquam benignitas tanta, vt omnes ſimul terras vbertet foueatque: hic omnibus pariter, ſi non ſterilitatem, at mala ſterilitatis exturbat: hic, ſi non fecunditatem, at bona fecunditatis importat. Hic alternis commeatibus orientem occidentemque connectit, vt, quae vbique feruntur, quaeque expetuntur, omnes gentes inuicem capiant,

fertilitatis cauſſam norunt. *Haec venuſtas perierit, ſi tibi perſuaderi a Lipſio patiare, legendum potius *alius annus*, i. e. prouentus, meſſis.

obſequens Nilus) In tantum certe vt allatum claſſe frumentum aduerſo amne ad interiora Aegypti perferatur.

Aeg. qu. ſaepe) Prozeugma vt vocant Grammatici. *Aegypto ſaepe largior fluxit Nilus*, & foecunditatem illi conciliauit: *ſed gloriae* &c. Refert ad hanc gloriam Lipſius nummum Traiani, in cuius auerſa Nili conſueta effigies, cum nomine addito, & inſcriptione S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI.

32, 2 vbertet) *Sic Gudius e MS. quod probat Schwarzius. Al. *vberet*. Sententia eadem: *Vbertat* legitur conſtanter apud imitatorem noſtri Eumenium pro Flauienſ. ſ. 7, 9, 6.

alternis commeatibus) Id eſt, mutuis, vbi alteri ſufficiunt, quae deſunt aliis. *Nimis manifeſtum eſt, & monuit Lipſius, ſic legendum, pro *aeternis*, quod libros, in quantum Schwarzio innotuere, omnes obſedit.

feruntur quaeque) *Feruntur*, proferuntur a terra, vel vltro, vel cum culta eſt. **Seruntur* eſt e coniectura Lipſii. Alii plures ap. Schwarzium ſic: *vt, quae ferunt, quaeque expetunt opes gentes, diſcant inuicem capiant quanto*. Priora certe verba commode ſe habent.

liber-

capiant, & discant, quanto libertati discordi seruien-
tibus sit vtilius, vnum esse, cui seruiant. Quippe 3
discretis quidem bonis omnium, sua cuiusque ad sin-
gulos mala; sociatis autem atque permixtis, singu-
lorum mala ad neminem, ad omnes omnium bona
pertinent. Sed siue terris diuinitas quaedam, siue
aliquis amnibus genius; & solum illud & flumen
ipsum precor, vt hac principis benignitate conten-
tum, molli gremio semina recondat, multiplicata re-
stituat. Non equidem reposcimus foenus: putet 4
tamen esse soluendum, fallacemque vnius anni fidem,
omnibus annis, omnibusque postea saeculis tanto
magis, quia non exigimus, excuset.

XXXIII. Satisfactum qua ciuium, qua socio-
rum vtilitatibus. Visum est spectaculum inde non
eneruе, nec fluxum, nec quod animos virorum mol-
liret & frangeret, sed quod ad pulchra vulnera con-
temtumque mortis accenderet: quum in seruorum
etiam noxiorumque corporibus amor laudis & cupido
victoriae cerneretur. Quam deinde in edendo li- 2
beralitatem, quam iustitiam exhibuit, omni affectio-
ne

libertati discordi) Propter *libertatem discordem*, quae non accommodet se voluntati cuiusquam, sed suas sibi res habeat, suam sibi rationem sequatur, omnia facientibus. Hoc enim esse V. C. *seruire gloriae*, gloriae caussa omnia facere, satis apertum. * Veniam ergo mihi dabunt aequi aestimatores, vnius apicis immutati, posito *libertati* pro *libertate*, quod librarius aliquis, credo, posuit, cum iungendum comparatiuo *vtilius* videretur.

3 terris diuinitas) *Diuinitatem* illam terrarum, illos *amnium genios* figuris humanis, illam mulierum stolatarum, turritas coronas gestantium, hos senum gigantiformium &c. passim in nummis & alias repraesentari, notum est. Vid. de Africa Epist. 7, 27, 2.

33, 2 in edendo liber.) Conf. 6, 34, 2.

ne aut intactus, aut maior! Impetratum eſt, quod poſtulabatur: oblatum, quod non poſtulabatur. Inſtitit vltro, &, vt concupiſceremus, admonuit: ac ſic quoque plura inopinata, plura ſubita. Iam quam
3 libera ſpectantium ſtudia, quam ſecurus fauor? Nemini impietas, vt ſolebat, obiecta, quod odiſſet gladiatorem: nemo e ſpectatore ſpectaculum factus,
4 miſeras voluptates vnco & ignibus expiauit. Demens ille, verique honoris ignarus, qui crimina maieſtatis in arena colligebat, ac ſe deſpici & contemni, niſi etiam gladiatores eius veneraremur: ſibi maledici in illis, ſuam diuinitatem, ſuum numen violari, interpretabatur; quum ſe idem quod deos, idem gladiatores, quod ſe putabat.

XXXIV. At tu, Caeſar, quam pulchrum ſpectaculum pro illo nobis execrabili reddidiſti? Vidimus delatorum iudicium, quaſi graſſatorum, quaſi latro-

3 impietas - obiecta) Vt Domitianus teſte Sueto. 10. *Patrem familias, quod Thracem mirmilloni* (quicum pugnabat) *parem, munerario* (Domitiano editori, cuius aduerſus fauor illum premebat) *imparem dixerat, detractum e ſpectaculis in arenam canibus obiecit, cum hoc titulo,* Impie locutus parmularius. De *impietatis* illa notione pro crimine maieſtatis dictum ad 11, 1. Caeterum hic ciuis, vt & ille Eſius Proculus a Caligula detractus Sueto. 35. *e ſpectatore* factus eſt ſpectaculum. * Recepimus enim Schwarzianam lectionem, quam is e codicis ſui his verbis exſculpſit, *Nemo exſpectator exſpectaculum factus.* Vid. ad 31, 1.

vnco & ignibus) *Vnco*, quo iniecto traherentur per arenam: *ignibus*, quibus in *tunica* illa *moleſta* vrerentur homines, de qua Iuuen. 8, 235. Vtrumque ſupplicium coniungere videtur idem 1, 155 *Taeda lucebis in illa, Qua ſtantes ardent, qui fixo gutture fumant:* Et latum *media ſulcum deducis arena.* *Sic legendum illum locum puto. *Lucebit* certe, & *deducet*, non recte intelligo.

34, 1 delatorum indicium) * Sic boni libri complures. Sed nec altera non ſatis magna factio, *delatorum agmen inductum.* Aut *inductum* primo corruptum in *iudicium*, quo facto *agmen* vt ſuper-

latronum. Non ſolitudinem illi, non iter, ſed templum, ſed forum inſederant: nulla iam teſtamenta ſecura, nullius ſtatus certus: non orbitas, non liberi
proderant. Auxerat hoc malum principum auari- 2
tia. Aduertiſti oculos, atque vt ante caſtris, ita poſtea pacem foro reddidiſti: exſcidiſti inteſtinum malum: & prouida ſeueritate cauiſti, ne fundata legibus ci-
uitas euerſa legibus videretur. Licet ergo cum for- 3
tuna, tum liberalitas tua viſenda nobis praebuerit, vt praebuit, nunc ingentia robora virorum, & pares animos; nunc immanitatem ferarum, nunc manſuetudinem incognitam; nunc ſecretas illas & arcanas, ac ſub te primum communes opes: nihil tamen gratius, nihil ſaeculo dignius, quam quod contigit deſuper intueri delatorum ſupina ora, retortas-
que ceruices. Agnoſcebamus & fruebamur, quum 4
velut piaculares publicae ſolicitudinis victimae, ſupra ſanguinem noxiorum, ad lenta ſupplicia grauio-
resque poenas ducerentur. Congeſti ſunt in naui- 5
gia raptim conquiſita, ac tempeſtatibus dediti. ab-

 irent.

ſuperfluum periit: aut hoc cum excidiſſet *inductum* in *iudicium* mutatum eſt. Ita recte diſputat Schwarzius.

ſtatus certus) Vt ſciret certo ſe liberum, ſe patricium; ſuum ſeruum autem non eſſe liberum &c.

2 *euerſa legibus*) Quas peruerſe & calumniatorie interpretabantur delatores.

3 *ſecretas - opes*) Palatinas opes in theatris ac templis publicabat Traianus. Laudatum Lipſio Epigramma Martialis 12, 15 *Quidquid Parrhaſia* (Palatina) *nitebat aula, Donatum eſt oculis* in theatro, *deisque* in templis, *noſtris*.

4 *ſupra ſangu. noxior.*) Qui in circo depugnare, vel inter ſe vel cum beſtiis, coacti poenae cauſſa fuerant. Eodem inducti delatores, vt viderent, quid & ipſi commeruiſſent. Vide laudandum ſtatim ad c. 35, 4 locum Suetonii.

5 *raptim conquiſita*) Prauitatem ac paruitatem ſic indicari, lubenter Lipſio adſentior:

* ſed

irent, fugerentque vaſtatas delationibus terras: ac, ſi quem fluctus ac procellae ſcopulis reſeruaſſent, hic nuda ſaxa & inhoſpitale litus incoleret*: ageret duram & anxiam vitam, relictaque poſt tergum totius generis humani ſecuritate, moereret.

XXXV. Memoranda facies, delatorum claſſis permiſſa omnibus ventis, coactaque vela tempeſtatibus pandere, iratosque fluctus ſequi, quoscunque in ſcopulos detuliſſent. Iuuabat, proſpectare ſtatim a portu ſparſa nauigia, & apud illud ipſum mare agere principi gratias, qui, clementia ſua ſalua, vltionem hominum terrarumque diis maris commen-
2 daſſet. Quantum diuerſitas temporum poſſet, tum maxime cognitum eſt, quum iisdem, quibus antea cautibus innocentiſſimus quisque, tunc nocentiſſimus affigeretur; quumque inſulas omnes, quas modo ſenatorum, iam delatorum turba compleret, quos quidem non in praeſens tantum, ſed in aeternum
3 repreſſiſti, in illa poenarum indagine incluſos. Ereptum alienas pecunias eunt; perdant, quas habent: expellere penatibus geſtiunt; ſuis exturbentur: neque, vt antea, exſanguem illam & ferream frontem nequidquam conuulnerandam praebeant punctis, &

* ſed quid ſi melius ea indicatur voce *conſuta?* vt ſint *σχεδίαι*, rates temere contextae, quae facile ſoluerentur.

ſcopulis reſeruaſſent) Fere probabilius enim erat, eos in mari perire, ſolutis mox nauigiis.

35, 2 tunc nocentiſſimus) * MSS. quidam *nunc*, eadem ſententia, ſed hoc viuidius. Sic ſtatim *adfigeretur* praeferendum alteri *affigeretur*: & *in illa poenarum indagine*, pro *mille poenarum*: omnia praeſidiis Schwarzianis debentur.

3 exſanguem) Ruboris & pudoris expertem; *ferream*, ſenſus.

notas

& notas ſuas rideant: ſed exſpectent paria praemio
damna, nec maiores ſpes, quam metus habeant; ti-
meantque, quantum timebantur. Ingenti quidem 4
animo diuus Titus ſecuritati noſtrae vltionique pro-
ſpexerat, ideoque numinibus aequatus eſt: ſed quan-
to tu quandoque dignior coelo, qui tot res illis ad-
iecisti, propter quas illum deum fecimus? Id hoc
magis arduum fuit, quod Imperator Nerua, te filio,
te ſucceſſore digniſſimus, poſtquam magna quaedam
edicto Titi adſtruxerat, nihil reliquiſſe tibi videba-
tur, qui tam multa excogitaſti, vt ſi ante te nihil eſ-
ſet inuentum. Quae ſingula, quantum tibi gratiae 5
diſpenſata adieciſſent? at tu ſimul omnia profudiſti;
vt ſol & dies non parte aliqua, ſed ſtatim totus, nec vni
aut alteri, ſed omnibus in commune, profertur.

XXXVI. Quam iuuat cernere aerarium ſilens
& quietum, & quale ante delatores erat! Nunc tem-
plum illud, nunc vere aedes, non ſpoliarium ciuium,

notas ſuas) K literam Kalumniae notam, e lege Remmia, qua de re viri docti ad Cic. pro Roſc. Am. c. 20 vbi illud Papiniani non omittunt, cum hominem *integrae frontis* opponit damnato calumniae l. 13 ff. de teſtibus. Omnia dedit, puto, nondum enim vidi, Cel. Brencmannus in diſſ. de Lege Remmia.

exſpectent) * Sic Schwarz. Al. *ſpectent*, eadem fere ſententia; ſpectent, conſiderent ante factum.

4 *diuus Titus*) Sueto. c. 8 *Delatores mandatoresque* (delationum) *in foro flagellis ac fuſtibus caeſos, ac nouiſſime traductos per Amphitheatri arenam, partim ſubiici in ſeruos, ac venire imperauit, partim in aſperrimas inſulas auehi.*

tot res illis adi.) Illis rebus, legibus, inſtitutis. * Nempe *illis* ſcribendum, Schwarzio auctore pro *illi*, quod vix commode interpretari quiſquam poterit. Sic etiam ſtatim ex eiusdem obſeruatis dedimus *poſtquam — nihil reliquiſſe.*

5 *at - profudiſti*) * Etiam illud *at*, omiſſum a quibusdam, reuocauit Schwarzius.

36, 1 vere aedes) Vtrumque iungit, quia *templum* pro-
prie

cruentarumque praedarum saeuum receptaculum, ac toto in orbe terrarum adhuc locus vnus, in quo,
2 optimo principe, boni malis impares essent. Manet tamen honor legum, nihilque ex publica vtilitate conuulsum; nec poena cuiquam remissa, sed addita est vltio, solumque mutatum, quod iam non de-
3 latores, sed leges timentur. At fortasse non eadem seueritate fiscum, qua aerarium, cohibes. Immo tanto maiore, quanto plus tibi licere de tuo, quam de publico credis. Dicitur actori, atque etiam procuratori tuo: IN IVS VENI; SEQVERE AD
4 TRIBVNAL. Nam tribunal quoque excogitatum principatui est, par caeteris, nisi illud litigatoris ampli-

prie est illa patens vndique columnarum substructio; *aedes* autem cauum illud clausum, quod alias *cella* vocatur. * Sequimur Gronouium Obss. 4, 16 p. 255. qui pro vulgato *Deus*, (Saturnum autem intelligebant,) *aedes* substituit. *Deus* tanto minus conuenit, quia nihil habet, quod ex aduerso respondeat. Nihil aliud, quam loci nomina ponere voluit, posuit, Plinius.

spoliarium) Cum sit locus, vbi gladiatorum vestes & instrumentum seruaretur in Amphitheatro: apparet ex Sen. epist. 93 extr. etiam *occisos in spoliario gladiatores*. Et controu. 33 pr. *infantium spoliarium*, vbi truncarentur, vel debilitarentur. Nec aliter de prouid. c. 3.

ac - locus vnus) Aerarium reip., in aede Saturni constitutum, nunc vnus est locus in orbe terrarum, vbi optimo licet principe imperante, tamen boni defensores illius vincuntur a malis & impudentibus hominibus: quia mauult Caesar caussa cadere aerarium, quam esse, qui de eo vel iniuria queratur. Sic §. 4 *Saepius vincitur fiscus, cuius mala caussa nunquam est, nisi sub bono principe.*

2 *Manet tamen*) Qui sub Nerua non manebat. Vox Frontonis consulis apud Xiphil. e Dion. L. 68 p. 769 B. *ὡς κακὸν μὲν ἐστιν αὐτοκράτορα ἔχειν, ἐφ' οὗ μηδενὶ μηδὲν ἔξεστι ποιεῖν, χεῖρον δὲ, ἐφ' οὗ πᾶσι πάντα.*

3 *Actori atque etiam Proc.*) Vel hinc apparet maioris dignationis *Procuratorem* esse quam *Actorem*. Sic & in priuatis familiis. Noster ep. 3, 19, 2 in eadem re *procuratorem* vnum, plures *actores* commemorat.

4 *principatui*) In quo ipse princeps conueniri, & peti ab illo

amplitudine metiaris. Sors & vrna fisco iudicem assignat: licet reiicere, licet exclamare: HVNC nolo, timidus est, & bona saeculi parum intelligit: illum volo, quia Caesarem fortiter amat. Eodem foro vtuntur principatus & libertas. Quae praecipua tua gloria est, saepius vincitur fiscus: cuius mala caussa nunquam est; nisi sub bono principe. Ingens hoc meritum. maius illud, quod eos procuratores habes, vt plerumque ciues tui non alios iudices malint. Liberum est autem disceptanti dicere: NOLO EVM ELIGERE. neque enim vllam

 necess-

illo possit. Quod l. 2 de O. I. §. 32 commemoratur, *Praetor, qui inter fiscum & priuatos ius diceret* institutus a Diuo Nerua, illud ad Neruam Traianum pertinere suspicatur Schwarzius, id est ad ipsum, in quo versatur hic Plinius, iudicium. * Dedimus coniecturam certissimam Lipsii, pro vulgato, *cruciatu*, quod nihili est.

5 *disceptanti*) Quis est ille? arbiterne & iudex, an litigator? De iudice dici hoc verbum, dubium non habet. Ipse noster sic ep. 6, 15, 2. Sed etiam de litigatore Cic. in Verr, 2, 15 *Heraclius cum aduocatis adit, & postulat, vt sibi cum Palaestritis —— aequo iure disceptare liceat.* Id. pro Corn. Balbo 28 de hoc ipso reo, *Non de aliquo crimine*, inquit, *sed periculo suo de publico iure disceptat.* Hactenus itaque licet etiam sic intelligere, Potestatem habet litigator dicendi, *nolo eum*, nempe procuratorem Caesaris, de quo sermo est, *eligere* iudicem caussae meae. *Eligendi* verbo in tali re locum esse, & Seruius docet ad Ecl. 3, 50 *Editicius iudex est, quem vna pars eligit.* Et nostri auunculus in praefatione, vbi iudicium de suis scriptis comparat cum lite, vbi dixerat, se posse cuiuis alii dicere, *Quid te iudicem facis? cum hanc operam condicerem, tu non eras in hoc albo:* subiungit, *Haec ego mihi patrocinia ademi nuncupatione: quoniam plurimum refert sortiatur aliquis iudicem, an eligat.* Et, *summum quisque caussae suae iudicem facit quemcunque, cum eligit.* Neque enim prouocare decorum est ab eo, quem ipse elegeris, qui proinde ipsa electione tua fit summus. * Quae verba subiiciuntur in omnibus, Harduino teste, libris, *vnde prouocatio appellatur*, ea glossam puto, ad ea quae paruo interuallo praecedunt adscripta, *cum Tribunos appellaret*, hoc modo: *Vnde prouocatio appellatio* scil. dicta. *Appellatio* enim recentius.

summam

necessitatem muneribus tuis addis, vt qui scias, hanc esse beneficiorum principalium summam gratiam, si illis & non vti licet.

XXXVII. Onera imperii pleraque vectigalia institui, vt pro vtilitate communi, ita singulorum iniuriis coëgerunt. His Vicesima reperta est, tributum tolerabile & facile heredibus duntaxat extrane-
2 is, domesticis graue. Itaque illis irrogatum est, his remissum. videlicet, quod manifestum erat, quanto cum dolore laturi, seu potius non laturi homines essent, destringi aliquid & abradi bonis, quae sanguine, gentilitate, sacrorum denique societate, meruissent, quaeque nunquam vt aliena & speranda, sed vt sua semperque possessa, ac deinceps proximo cui-
3 que transmittenda cepissent. Haec mansuetudo legis

summam gratiam) Gratia, Venus quaedam, & maxima commendatio accedit beneficio principis, si liceat etiam recusare, & illo non vti. * Seruari itaque cupio nomen, quod abest in quibusdam libris, & abesse potest, vt *summam* fiat substantiuum : sed gratiam miram huic loco conciliat.

37, 1 *Vicesima*) *Vicesima* pars *hereditatum* solui iussa primum ab Augusto, ita tamen vt proximi quique, & pauperes, immunes essent. Omnem huius tributi historiam, cuius hic magna pars est, persequitur Pe. Burmannus de vectigalibus Po. Ro. c. 11 Potiora dabit Cel. Schwarzius ad h. l. Locus classicus apud Dionem l. 55 p. 565, E. τὴν εἰκοστὴν τῶν κλήρων καὶ τῶν δωρεῶν, ἃς ἂν οἱ τελευτῶντές τισι, πλὴν τῶν πάνυ συγγενῶν καὶ τῶν πενήτων, καταλείπωσι κ. τ. λ.

2 *seu potius non laturi*) * Malit Schwarzius *seu potius quam* non *laturi*. Sed videtur etiam *ἐκ τοῦ κοινοῦ* ex *quanto* repeti posse.

gentilitate sacr. soc.) *Gentiles* eiusdem gentis homines, qui proinde idem nomen habent, vt Tullii omnes Ciceronis sunt gentiles. *Sacrorum societas*, quia sua sibi sacra familiae atque gentis propria habebant, quae ad heredes etiam transirent. Vid. de his Guther. de Vet. Iure Pontif. 4, 6 & 7.

3 per

gis veteribus ciuibus ſeruabatur: noui, ſeu per La-
tium in ciuitatem, ſeu beneficio principis veniſſent,
niſi ſimul cognationis iura impetraſſent, alieniſſimi
habebantur, quibus coniunctiſſimi fuerant. Ita ma- 4
ximum beneficium vertebatur in grauiſſimam iniu-
riam, ciuitasque Romana inſtar erat odii, & diſcor-
diae, & orbitatis, quum cariſſima pignora, ſalua ipſo-
rum pietate, diſtraheret. Inueniebantur tamen, 5
quibus tantus amor nominis noſtri ineſſet, vt Roma-
nam ciuitatem non Viceſimae modo, verum etiam
affinitatum damno bene compenſari putarent; ſed
his maxime debebat gratuita contingere, a quibus
tam magno aeſtimabatur. Igitur pater tuus ſanxit, 6
vt, quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis
perueniſſet ad matrem, etiamſi cognationum iura
non recepiſſent, quum ciuitatem adipiſcerentur, eius

3 per Latium) Verbi gratia, qui in ciuitate Latini juris magiſtratum geſſiſſent. Appiani locum adſcribamus Ciu. 2 p. 443 A. H. Steph. quia de patria Plinii noſtri agit, Πόλιν Νεόκωμον ὁ Καῖσαρ ἐς Λατίου δίκαιον ἐπὶ τῶν Ἄλπεων ᾤκιζε, ὧν ὅσοι κατ' ἔτος ἦρχον, ἐγίγνοντο Ῥωμαίων πολῖται. τόδε γὰρ ἰσχύει τὸ Λάτιον. Reliqua dabunt ICti V. G. Heinecc. Antiquitt. App. 1, 7 ſqq. Add. 39, 2

alieniſſimi habebantur) Quantum ad Viceſimae tributum tractabantur vt alieniſſimi, licet defunctis proximo gradu eſſent coniuncti.

5 affinitatum damno) Cum ille, qui ex peregrino ciuis Ro. factus eſſet, propter ius connubiorum non poſſet vxorem peregrinam habere. Vlpianus fragm. 5, 4 *Connubium habent ciues Ro. cum ciuibus Ro. cum Latinis autem & peregrinis ita, SI CONCESSVM SIT.* Sen. de Benef. 4, 35 *Promiſi tibi filiam in matrimonium: poſtea peregrinus apparuiſti: non eſt mihi cum externo connubium.* Vid. Spanh. Orb. Ro. Exerc. 2, 22. & inde Heinec. Antt. app. 1, 33 ſq.

6 etiamſi cognationum iura) Hinc intelligitur, quid ſibi velit Vlpianus loco modo laudato, verbis, *ſi conceſſum ſit.* Nempe cum ciuitate non ſemper dabatur ius cognationum; dabatur tamen, Vid. 37, 2.

7 Vicesimam ne darent. Eandem immunitatem in paternis bonis filio tribuit, si modo reductus esset in patris potestatem: ratus, improbe & insolenter ac paene impie his nominibus inseri publicanum: nec sine piaculo quodam sanctissimas necessitudines velut intercedente Vicesima scindi: nullum esse tanti vectigal, quod liberos ac parentes faceret extraneos.

XXXVIII. Hactenus ille: parcius fortasse, quam decuit optimum principem, sed non parcius, quam optimum patrem, qui Optimum adoptaturus, hoc quoque parentis indulgentissimi fecit, quod delibasse quaedam, seu potius demonstrasse contentus, largam, ac prope intactam benefaciendi materiam
2 filio reseruauit. Statim ergo muneri eius liberalitas tua adstruxit, vt quemadmodum in patris filius, sic in hereditate filii pater esset immunis, nec eodem momento, quo pater esse desisset, hoc quoque amitteret,

7 *reductus esset*) Vt *recipi*, *redigi*, *referri*, sic *reduci* etiam potest aliquis *in fidem*, *in ditionem*, *in numeros*, *in potestatem*, licet nunquam ibi fuerit. Iam ius patriae potestatis est pars iuris Quiritium, quod non continuo habet aliquis, etsi ciuitatem consecutus sit &c. Igitur si filium immunitate Vicesimae frui velit, curandum est, vt is lege, vel beneficio principis in potestatem suam, non quae iuris gentium est aut naturalis adeo, sed Romanam, *reducatur*, i. e. redigatur. Conf. 38, 7 vbi *συνωνύμως*. *Si modo filius in potestate patris fuisset.* * *Redactus*, quod coniiciunt quidam viri docti, eandem vim habet; sed non est necessarium.

pene impie) Quia videtur violari necessitudo, quae est inter patrem & filium, si rationibus illorum intersit publicanus, si interroget, Quantum accepisti a patre? Sunt hic quaedam *ῥητορικώτερον* dicta quam verius: nihil aliud vult, quam indignum esse, si circa liberorum & parentum hereditates lex ciuilis plus valeat, quam illa naturae coniunctio.

38, 1 materiam - reseru.) Ne plorare cogeretur cum Alexandro puero, sibi a patre nihil, quod agat, relinqui.

3 lacru-

teret, quod fuisset. Egregie, Caesar, quod lacry- 3
mas parentum vectigales esse non pateris. Bona
filii pater sine deminutione possideat, nec socium
hereditatis accipiat, qui non habet luctus: nemo
recentem & attonitam orbitatem ad computationem
vocet, cogatque patrem, quid reliquerit filius, scire.
Augeo P. C. principis munus, quum ostendo, libe- 4
ralitati eius inesse rationem. Ambitio enim & ia-
ctantia, & effusio, & quiduis potius, quam liberali-
tas existimanda est, cui ratio non constat. Dignum 5
ergo, Imperator, mansuetudine tua, minuere orbi-
tatis iniurias, nec pati quemquam, filio amisso, insu-
per affici alio dolore. Sic quoque abunde misera
res est, pater filio solus heres: quid si coheredem
non a filio accipiat? Adde, quod quum diuus Nerua 6
sanxisset, vt in paternis bonis liberi necessitate Vice-
simae soluerentur; congruens erat, eandem immu-
nitatem parentes in liberorum bonis obtinere. Cur 7
enim posteris amplior honor, quam maioribus ha-
beretur? curue non retro quoque recurreret aequi-
tas eadem? Tu quidem, Caesar, illam exceptionem
remouisti, Si modo filius in potestate patris fuisset:
intuitus, opinor, vim legemque naturae, quae sem-
per in ditione parentum esse liberos iussit; nec vti
inter pecudes, sic inter homines potestatem & im-
perium valentioribus dedit.

XXXIX.

3 *lacrumas - vectigales*) Tolle figuram, & dicet, Praeter luctum etiam damnum percipere parentes non pateris. Sed illud indignitatem magis mouet. Habet hoc Latinus sermo, quod hic praesertim apparet, vt ponendis *abstractis* vel *adiunctis* loco eorum, quae *concreta* vocantur, ea parte res obuertat animo, qua maxime ad eum commouendum valent. Huc pertinent *lacrumae vectigales, orbitas attonita, scire quid reliquerit filius.*

9, 2 per

XXXIX. Nec vero contentus primum cognationis gradum abſtuliſſe Viceſimae, ſecundum quoque exemit, cauitque, vt in ſororis bonis frater, & contra, in fratris ſoror, vtque auus, auia, in neptis nepotisque, & inuicem illi, ſeruarentur immunes.
2 His quoque, quibus per Latium ciuitas Romana patuiſſet, idem indulſit, omnibusque inter ſe cognationum iura commiſit, ſimul & pariter, & more naturae; quae priores principes a ſingulis rogari geſtiebant, non tam praeſtandi animo, quam negandi.
3 Ex quo intelligi poteſt, quantae benignitatis, quanti ſpiritus fuerit, ſparſas, atque, vt ita dicam, laceras gentilitates colligere atque connectere, & quaſi renaſci iubere; deferre, quod negabatur, atque id praeſtare cunctis, quod ſaepe ſinguli non impetraſſent: poſtremo, ipſum ſibi eripere tot beneficiorum occaſiones, tam numeroſam obligandi imputandique
4 materiam. Indignum credo ei viſum, ab homine peti, quod dii dediſſent. Sorores eſtis & frater, auus & nepotes; quid eſt ergo, cur rogetis, vt ſitis? vobis eſtis. Quid? pro caetera ſua moderatione non minus inuidioſum putat dare hereditatem, quam au-
5 ferre. Laeti ergo adite honores, capeſſite ciuitatem, neminem hoc neceſſitudinis abruptum, velut truncum amputatumque, deſtituet: iisdem omnes, quibus ante

39, 2 per Latium) Vid. 37, 3.

4 Sorores e. & frater) Plures ſorores vnius fratris, plures vnius aui nepotes. * Itaque non puto opus, vt receptam lectionem mutemus altera, quorundam librorum, *fratres, aui.*

Quid? pro caet.) * Sic pulchre liber Schwarzii. Al. *Qui.*

5 hoc nec. abr.) Id eſt, Abrupta ac ſublata per leges neceſſitudo.

6 Ac

ante pignoribus, ſed honeſtiores perfruentur. Ac 6
ne remotus quidem, iamque deficientis affinitatis gradus, a qualibet quantitate Viceſimam inferre cogetur. ſtatuit enim communis omnium parens ſummam, quae publicanum pati poſſit.

XL. Carebit onere Viceſimae parua & exilis hereditas: & ſi ita gratus heres volet, tota ſepulcro, tota funeri ſeruiet. nemo obſeruator, nemo caſtigator aſſiſtet. cuicunque modica pecunia ex hereditate alicuius obuenerit, ſecurus habeat quietusque poſſideat. Ea lex Viceſimae dicta eſt, vt ad periculum 2
eius perueniri, niſi opibus, non poſſit. Conuerſa eſt iniquitas in gratulationem; iniuria in votum: optat heres, vt Viceſimam debeat. Additum eſt, vt, 3
qui eiusmodi ex cauſis in diem edicti Viceſimam deberent, nondum tamen intuliſſent, non inferrent. At in praeteritum ſubuenire, ne dii quidem poſſunt: tu

6 Ac ne remotus) Hinc nouum caput incipiendum erat. Certe cauendum, ne per occaſionem huius diuiſionis diuellamus, quae ſunt coniunctiſſima.

affinitatis) Nedum conſanguinitatis; argumentatur enim a minori ad maius.

40, 1 caſtigator) Ex illa prima notione verbi, qua *caſtigare* eſt arctius conſtringere, coercere &c. Si enim de hereditate exigua, quae vix monumento ſufficit, Viceſima quoque ſit ſoluenda, coërcendi erunt & viceſima parte minuendi ſumtus monumenti.

cuicunque modica) * Pulchre codicis ſui auctoritate firmat hanc lectionem Schwarzius. Vulgaris lectio *Cuiuscunque modi ea*, vix eſt vt ſententiam commodam pariat.

3 in praeteritum ſubu.) Factum infectum reddere. Licet Romanis hominibus blandiri homini viuo vel mortuo cum iniuria Deorum. Cicero Sullam cum Ioue comparat, vt hunc ignorantiae & impotentiae circa opus ſuum accuſet, pro Roſc. Amer. c. 45. In luctu Germanici *lapidata Deorum templa, ſubuerſae Deûm arae, Lares a quibusdam familiares in publicum abiecti*. Sueto. Calig. 5. vid. deinde ad 80, 6. Sed neceſſe eſt frigidum fieri, quidquid vero nimis aduerſum. Quomodo

tu tamen ſubueniſti, cauiſtique, vt deſineret quisque
4 debere, quod non eſſet poſtea debiturus. Idem effeciſti, ne malos principes habuiſſemus : quo ingenio, ſi natura pateretur, quam libenter tot ſpoliatis,
5 tot trucidatis ſanguinem & bona refudiſſes? Vetuiſti exigi, quod deberi non tuo ſaeculo coeperat. Alius vt contumacibus iraſceretur, tarditatemque ſoluendi dupli vel & quadrupli irrogatione mulctaret: tu nihil referre iniquitatis exiſtimas, exigas, quod deberi non oportuerit, an conſtituas, vt debeatur?

XLI. Feres, Caeſar, curam & ſolicitudinem conſularem. Nam mihi cogitanti, eundem te collationes remiſiſſe, donatiuum reddidiſſe, congiarium obtuliſſe, delatores abegiſſe, vectigalia temperaſſe, interrogandus videris, ſatisne computaueris imperii reditus, an tantas vires habeat frugalitas principis, vt
2 tot impendiis, tot erogationibus ſola ſufficiat? Nam quid eſt cauſae, cur aliis quidem, quum omnia raperent, & rapta retinerent, vt ſi nihil rapuiſſent, nihil detinuiſſent, defuerint omnia? tibi, quum tam multa

modo enim *in praeteritum* hic *ſubuenit* Traianus, vt non vnusquisque noſtrum, remittendo debito magno paruo, eadem ratione ſubuenire poſſit, nedum vt Deus? Itaque pro meo in Plinium amore auro redemerim, haec ab illo non eſſe ſcripta: multo ſanius infra 80, 2 *infectum reddere, quidquid fieri non oportuerit.*

4 ne malos pr. habuiſſemus) Hoc eſt, ne ex illorum dura lege ad tardos in ſoluendo, quod exegerant, aliquid damni perueniret. Suſpenſus atque impeditus effectus illorum malitiae &c. Hic etiam verba ſplendidiora quam ſenſus.

41, 1 collationes) Praeſertim *auri coronarii*, quod ex honore prouinciarum voluntario paullatim in tributum abiit. De hoc Lipſ. de magnit. Ro. 2, 9. Et ſunt tituli *de Auro Coronario* in vtroque Codice. Imitatus eſt Traianum Adrianus ap. Spartia. 6 *Aurum coronarium Italiae remiſit, in prouinciis minuit.*

2 nihil detinuiſſent) *Conſtitui

multa largiaris, & nihil auferas, omnia superfint? Nunquam principibus defuerunt, qui fronte graui & 3
trifti fupercilio vtilitatibus fifci contumaciter adeffent; & erant principes ipfi fua fponte auidi & rapaces, & qui magiftris non egerent: plura tamen femper a nobis contra nos didicerunt. Sed ad tuas aures cum caeteris omnibus, tum vel maxime auaris adulationibus obftructus eft aditus. Silent ergo & 4
quiefcunt, & poftquam non eft, cui fuadeatur; qui fuadeant, non funt. Quo euenit, vt tibi cum plurimum pro tuis, plus tamen pro noftris moribus debeamus.

XLII. Locupletabant & fifcum & aerarium non tam Voconiae & Iuliae leges, quam MAIESTATIS fingulare & vnicum crimen eorum, qui crimine vacarent. huius tu metum penitus fuftulifti, contentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt, quam

ftitui lectionem ex fententia Cl. Schwarzii: nifi quod *detinuiffent* praetuli alteri *retinuiffent*, in paribus fere auctoritatibus: cum in *detinuiffent* fimul iniuriae quaedam nota impreffa fit, qua in priore parte periodi opus non erat, cum adiectum effet *rapta*.

42, 1 *Voconiae*) *C. Voconius fanxit, ne quis heredem virginem neue mulierem faceret* Cic. Verr. I, 42. Sed vniuerfam huius legis rationem declarauit Perizonius fecunda differtationum, in Triade ab ipfo, tum etiam ab Ill. Heineccio edita.

Iuliae) Praefertim intelligi eam, quam augendae Papiae Poppaeae tulit Auguftus, *de maritandis ordinibus*, ex verbis Tac. A. 3, 25 obferuat Lipfius, *Relatum deinde de moderanda Papia Poppaea, quam fenior Auguftus poft Iulias rogationes incitandis* coelibum poenis, & augendo aerario. *fanxerat*. Quantum de hac iuris veteris particula meritus nuper fit Ill. Heineccius, nemo ignorat.

maieftatis) Vid. ad II, 1. Plena apud Suetonium & Tacitum omnia.

magnitud. - maieftatem) Refpicit, opinor, ad etymon *maieftatis*, quae *maius* quiddam communi,

2 quam qui sibi maiestatem vindicabant. Reddita est amicis fides, liberis pietas, obsequium seruis: veren-
3 tur, & parent, & dominos habent. Non enim iam serui nostri principis amici, sed nos sumus: nec pater patriae alienis se mancipiis cariorem, quam ciuibus suis credit. Omnes accusatore domestico liberasti, vnoque salutis publicae signo illud, (vt sic dixerim) seruile bellum sustulisti, in quo non minus seruis, quam dominis praestitisti. hos enim securos,
4 illos bonos fecisti. Non vis interea laudari; nec fortasse laudanda sint: grata sunt tamen recordantibus principem illum in capita dominorum seruos subornantem, monstrantemque crimina, quae tanquam delata puniret: magnum & ineuitabile, ac toties cuique experiendum malum, quoties quisque similes principi seruos haberet.

XLIII. In eodem genere ponendum est, quod testamenta nostra secura sunt: nec vnus omnium, nunc quia scriptus, nunc quia non scriptus, heres es. Non

communi, quae in homines cadit, magnitudine notare videtur.

2 reddita amicis fides) Ante enim solicitabantur amici, liberi, serui, praemiis, quae delatoribus indicibusque proposita essent, vt prodere vellent liberam vocem amici, patris, domini &c.

3 serui nostri) * Leuissima transpositione ex suo aliisque libris prolata verum & suum huic loco sensum reddidit Schwarzius. Al. *serui principis nostri amici.*

4 nec f. laud. sint) Quam enim laudem meretur, qui latro non est, tyrannus, insidiator, crudelis, non est?

43, 1 nunc quia scriptus) Amabat Augustus in testamentis amicorum honorem sibi haberi; sed honeste & liberaliter vid. Sueto. 66. Alii principes ad auaritiam & crudelitatem testamentorum obtentu abusi, qui rescinderent vltimas voluntates, in quibus ipsi scripti non essent, eoque terrore permouerent alios, vt contra animi sui sententiam, quo partem certe bonorum suis seruarent, principem adscriberent. V. Sueto. Calig. 38 (quo

Non tu falſis, non tu iniquis tabulis aduocaris. Nullius ad te iracundia, nullius impietas, nullius furor confugit: nec quia offendit alius, nuncuparis; ſed quia ipſe meruiſti. Scriberis ab amicis, ab ignotis 2
praeteriris: nihilque inter priuatum & principem intereſt, niſi quod nunc a pluribus amaris: nam & plures amas. Tene, Caeſar, hunc curſum, & pro- 3
babitur experimento, ſitne feracius & vberius, non ad laudem modo, ſed ad pecuniam, principi, ſi herede illo mori homines velint, quam ſi cogantur. Donauit pater tuus multa, & ipſe donaſti. ceſſerit 4
parum gratus: manent tamen ii, qui bonis eius fruantur, nihilque ex illis ad te niſi gloria redit. nam LIBERALITATEM iucundiorem debitor gratus, clariorem ingratus facit. Sed quis ante te lau- 5
dem iſtam pecuniae praetulit? quotusquisque principum ne id quidem in patrimoniis noſtris ſuum duxit, quod eſſet de ſuo? Nonne vt regum, ita Caeſarum munera illitos cibis hamos, opertos praeda laqueos, aemulabantur? quum priuatis facultatibus

(quo nuper vſi ſumus ad Quinctil. 6, 3, 92) Nero. 32. Domit. 12. Notabile praeſertim Taciti epiphonema Agric. 43 *a bono patre non ſcribi heredem niſi malum principem.*

iracundia) Vt Iudaei olim ad *Korban*, vt Chriſtiani proh pudor! ad *pias cauſſas* ſaepe confugiunt, ne habeat a ſe poſſeſſa heres naturalis, cui iniquiſſima de cauſſa irati ſunt.

4 ceſſerit parum gratus) Ille enim obtentus reſcindendorum teſtamentorum. Vid. quos laudamus ad ſ. 1.

clariorem ingratus) Multa Seneca in fine librorum de beneficiis. Vltimum illud, *Non eſt magni animi dare & perdere: hoc eſt magni animi, perdere & dare.*

5 munera - hamos) Vid. Epiſt. 9, 30, 2.

tibus velut hausta & implicata, retro secum, quidquid attigerant, referrent.

XLIV. Quam VTILE est, ad vsum secundorum per aduersa venisse! Vixisti nobiscum, periclitatus es, timuisti, quae tunc erat innocentium vita: scis & expertus es, quantopere DETESTENTVR malos principes etiam, qui malos faciunt. meministi, quae optare nobiscum, quae sis queri so-
2 litus. Nam priuato iudicio principem geris, meliorem immo te praestas, quam tibi alium precabare. Itaque sic imbuti sumus, vt quibus erat summa votorum, melior pessimo princeps, iam non possimus,
3 nisi optimum ferre. Nemo est ergo tam tui, tam ignarus sui, vt locum istum post te concupiscat. Facilius est, vt esse aliquis successor tuus possit, quam
4 vt velit. Quis enim curae tuae molem sponte subeat? quis comparari tibi non reformidet? Expertus & ipse es, quam sit onerosum succedere bono prin-
5 cipi, & afferebas excusationem adoptanti. An prona par-

velut hausta & implicata) Duo participia respondent nominibus praecedentibus. *Munera* comparata sunt *hamis*, itaque *velut hauriuntur* i. e. deuorantur; *laqueis*, itaque *implicantur*, *priuatis facultatibus*. * Primo illud *hausta* in *aucta* corruptum fuit, quod traxit deinde alterum *implicata*, vt *multiplicata* effingerent inde homines. Hic velut fons multiplicis circa hunc locum varietatis, prout alterutrum vel vtrumque ex hoc gemino pari verborum adsumtum est.

44, 4 adoptanti) Neruae, adoptanti te hanc excusationem afferebas, nimis difficile esse tam bono principi, quam esset Nerua, succedere. * *Adoptanti* differte prae se ferunt Codices MSS. plures. Malit etiam *eam* ex coniectura inserere Schwarzius h. m. *Et eam afferebas excusationem adoptanti*: quod ad lucem sententiae facit sine dubio. Vulgo legitur, *Et afferebas excusationem adoptati.* Sed quae sit adoptati excusatio, non intelligo: potest enim deprecari. Nisi forte quod melior illius caussa est, quam si quis sponte, vel vi adeo, se ingessit.

5 incol.

na paruaque sunt ad aemulandum, quod nemo in-
columitatem turpitudine rependit? Salua est omni-
bus vita, & dignitas vitae: nec iam consideratus ac
sapiens, qui aetatem in tenebris agit. Eadem quip- 6
pe sub principe virtutibus praemia, quae in liberta-
te: nec bene facto tantum ex conscientia merces.
Amas constantiam ciuium, rectosque ac viuidos ani-
mos, non vt alii contundis ac deprimis; sed foues
& attollis. Prodest bonos esse, quum sit satis abun- 7
deque, si non nocet: his honores, his sacerdotia, his
prouincias offers: hi amicitia tua, hi iudicio florent.
Acuuntur isto integritatis & industriae pretio simi-
les, dissimiles alliciuntur. nam PRAEMIA bo-
norum malorumque bonos ac malos faciunt. Pau- 8
ci adeo ingenio valent, vt non turpe honestumque,
prout bene ac secus cessit, expetant fugiantue; cae-
teri, vbi laboris inertiae, vigilantiae somno, frugali-
tatis luxuriae merces datur; eadem ista, quibus ali-
os artibus assequutos vident, consectantur; quales-
que sunt illi, tales esse & videri volunt; & dum vo-
lunt, fiunt.

5 incol. rependit) Turpe aliquid committere, v. c. vxore cedere, adulari, delator esse, cogitur, ne salutem & incolumitatem imperator eripiat.

7 Acuuntur isto) * Quantiuis pretii emendatio, ingenio Lipsiano debita, quam recipi dignam iudicauit etiam Schwarzius. Editum adhuc: *acuuntur isti integritatis & industriae pretio: Similes & dissimiles alliciuntur.*

8 dum volunt, fiunt) Nimirum verum est, quod dicebat apud Xenoph. Memor. 1, 7 Socrates, Οὐκ ἔςι καλλίων ὁδὸς ἐπ' ἐυδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἄν τις ἀγαθὸς τȣ̃το γένοιτο, ὃ καὶ δοκεῖν βȣ́λοιτο. Deinde illud, quod eidem tribuit Cic. de Orat. 1, 47, *Quibus persuasum esset, vt nihil se malint esse, quam bonos viros, iis facilem reliquam esse doctrinam.* Hic est naturalis quoque precum circa virtutem parandam

XLV. Et priores quidem principes, excepto patre tuo, praeterea vno aut altero, (& nimis dixi,) vitiis potius ciuium, quam virtutibus laetabantur. primum quod in alio ſua quemque natura delectat: deinde, quod patientiores ſeruitutis arbitrabantur,
2 quos non deceret eſſe niſi ſeruos. Horum in ſinum omnia congerebant: bonos autem otio aut ſitu abſtruſos, & quaſi ſepultos, non niſi delationibus &
3 periculis in lucem ac diem proferebant. Tu amicos ex optimis legis, & hercule aequum eſt, eſſe eos cariſſimos bono principi, qui inuiſi malo fuerint. Scis, vt ſunt diuerſa natura dominatio & principatus, ita non aliis eſſe principem gratiorem, quam
4 qui maxime dominum grauentur. Hos ergo prouehis, & oſtentas quaſi ſpecimen & exemplar, quae tibi ſecta vitae, quod hominum genus placeat: & ideo non cenſuram adhuc, non praefecturam morum recepiſti; quia tibi beneficiis potius, quam remediis ingenia noſtra experiri placet. Et alioquin neſcio, an plus moribus conferat princeps, qui bo-
5 nos eſſe patitur, quam qui cogit. Flexibiles quamcunque

randam effectus, quem ſi quis alius, praeclare intellexiſſe videtur ille noſter Arndius.

45, 1 *deceret eſſe ſeruos*) Hi ſunt illi *ſerui natura*, qui poenis & metu reguntur &c.

4 *non praefecturam morum*) a Cenſura, cuius haec alioqui periphraſis eſt, diuerſam, qualis Pompeio primum delata videtur viris doctis, cum Tac. An. 3, 28 *corrigendis moribus delectus* dicatur. Deinde Iulius Caeſar apud Sueto. 76 inter *reliquos honores nimios, vt continuum conſulatum, perpetuam dictaturam*, etiam *praefecturam morum recepit*. Eodem teſte c. 28 Auguſtus *morum legumque regimen perpetuum recepit, ſine cenſurae honore*. De hac pariter & cenſura proprie dicta Imperatorum vid. Ez. Spanh. 10, 10 p. 472 ſqq.

quam qui cogit) Cum enim omne virtutis decus & nobilitas in eo inſit, quod libera eſt, quod cogi non poteſt: illud ei adimunt

cunque in partem ducimur a principe, atque, vt ita dicam, sequaces sumus. huic enim cari, huic probati esse cupimus; quod frustra sperauerint dissimiles: eoque obsequii continuatione peruenimus, vt prope omnes homines vnius moribus viuamus. Porro, non tam sinistre constitutum est, vt, qui malum principem possumus, bonum non possimus imitari. Perge modo, Caesar, & vim effectumque censurae, 6 tuum propositum, tui actus obtinebunt. Nam VITA principis censura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur: nec tam imperio nobis opus est, quam exemplo. Quippe INFIDELIS recti magister est metus. MELIVS homines exemplis docentur, quae in primis hoc in se boni habent, quod approbant, quae praecipiunt, fieri posse.

XLVI. Et quis terror valuisset efficere, quod reuerentia tui effecit? Obtinuit aliquis, vt spectaculum pantomimorum populus Romanus tolli pate-

munt principes, & quasi castrant, qui perficere imperio volunt, vt homines boni sint. Simulationem forte effecerint ea via, virtuti plus fere nocent.

5 dissimiles) Ciues intellige, *dissimiles* principi, siue bono siue malo, frustra sperauerint ei probari. Simile enim simili gaudet.

6 vita principis) Huc, vt solet, respexisse videtur Claudia. 4 COS. Honor. 299 *Componitur orbis Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent, vt* vita regentis.

quae praecipiunt) * Elegans est coniectura, & Heumanno digna, cum monuit Cl. Schwarzium, legendum esse *praecipiuntur*: & quam facile interceptae duae literulae sunt? Necessariam tamen non puto. Nam ipsa quoque exempla *praecipiunt*, docent, commonstrant, quid fieri debeat non minus, quam quid possit.

46,1 spectaculum Pantom.) V. G. A Nerone *Pantomimorum factiones cum ipsis simul relegatae* Sueto. 16. Et Domitianus ibid. 7 *interdixit histrionibus scenam.*

4 scenici

2 retur; sed non obtinuit, vt vellet. Rogatus es tu, quod cogebat alius, coepitque esse beneficium, quod necessitas fuerat. Neque enim a te minore concentu, vt tolleres pantomimos; quam a patre tuo,
3 vt restitueret, exactum est. Vtrumque recte: nam & restitui oportebat, quos sustulerat malus princeps; & tolli restitutos. IN his enim, quae a malis bene fiunt, hic tenendus modus, vt appareat, auctorem
4 displicuisse, non factum. Idem ergo populus ille aliquando scenici imperatoris spectator & applausor, nunc in pantomimis quoque auersatur, & damnat
5 effoeminatas artes, & indecora saeculo studia. Ex quo manifestum est, principum disciplinam capere etiam vulgus: quum rem, si ab vno fiat, seuerissimam, fecerint omnes. Macte hac grauitatis gloria, Caesar, qua consequutus es, vt, quod antea vis & im-
6 perium, nunc mores vocarentur. Castigauerunt vitia sua ipsi, qui castigari merebantur: iidemque emendatores, qui emendandi fuerunt. Itaque nemo de
7 seueritate tua queritur, & liberum est queri. Sed quum ita comparatum sit, vt DE nullo minus principe querantur homines, quam de quo maxime licet: tuo in saeculo nihil est, quo non omne homi-
8 num genus laetetur & gaudeat. Boni prouehuntur; mali, qui tranquillissimus status ciuitatis, nec timent, nec

4 *scenici imperatoris*) Neronis. Vid. Sueto. c. 20 sqq.

7 *tuo in saeculo*) Nullae iam audiuntur querelae: primo quia queri licet; ob id ipsum enim non queruntur homines: deinde quia tuo saeculo nihil est, quo non potius, etiam si quibus queri lubeat, gaudeant. * *Tuo in saeculo* in bonis libris esse ostendit Schwarzius, pro eo quod vulgo editur, *tamen in saeculo*, vel, quod alii praeferunt, *tum in s.*

8 sed

nec timentur. Mederis erroribus, ſed implorantibus: omnibusque, quos bonos facis, hanc adſtruis laudem, ne coëgiſſe videaris.

XLVII. Quid vitam? quid mores iuuentutis?
quam principaliter formas? quem honorem dicendi
magiſtris? quam dignationem ſapientiae doctoribus
habes? vt ſub te ſpiritum, & ſanguinem & patriam
receperunt ſtudia! quae priorum temporum imma-
nitas exiliis puniebat, quum ſibi vitiorum omnium
conſcius princeps, inimicas vitiis artes non odio ma-
gis, quam reuerentia, relegaret. At tu easdem ar- 2
tes in complexu, oculis, auribus habes. Praeſtas enim,
quaecunque praecipiunt, tantumque eas diligis, quan-
tum ab illis probaris. An quisquam ſtudia huma- 3
nitatis profeſſus, non cum omnia tua, tum vel in pri-
mis laudibus ferat admiſſionum tuarum facilitatem?

8 *ſed implorantibus*) Duriuſcula loquendi ratio. Neque enim ipſi *errores* implorant, ſed *errantes*. * Itaque vehementer placet ingenium Cl. Schwarzii, qui coniicit, *implorantium*.

47, 1 *dicendi magiſtris*) Aur. Victor Epit. 13, 8 *Erudotiſſimos, quamuis ipſe parcae eſſet ſcientiae, moderateque eloquens, diligebat*. Xiphil. ex Dione L. 68 p. 772, C. Παιδείας ἀκριβοῦς, ὅση ἐν λόγοις, οὐ μετέσχε· τό γε μὴν ἔργον αὐτῆς καὶ ἠπίστατο, καὶ ἐποίει. Τὸ ἔργον αὐτῆς non ſignificat moralem philoſophiam, quam a Plutarcho didicerit, quod vult hic Lipſius: ſed res ipſas, quas docet philoſophia. Recte ſentiebat, loquebatur, viuebat Traianus, ſine literis. Neſcio, an aliquis adhibuerit hunc Dionis locum ad illuſtrandum τὸ ἔργον τοῦ νόμου Ro. 2, 15: apprime huc conuenire τὸ ἔργον τῆς παιδείας, pulchre noſſe mihi videor. Optimus ipſe interpres noſter, *Praeſtas*, ait, *quaecunque praecipiunt*. Caeterum hic reſpici etiam ad philoſophos vrbe a Domitiano pulſos, apparet, de qua re Sueto. 10. Itaque cum exularent ante, ſub Traiano *patriam receperunt ſtudia*.

dignationem) * Repoſuit hoc nomen ex libris pluribus Cl. Schwarzius pro vulgato *dignitatem*. Conf. 77, 5.

3 *admiſſionum tuarum*) His praeerant in aula, qui inde *Admiſ-*

4 Magno quidem animo parens tuus, hanc ante vos principes arcem PVBLICARVM AEDIVM nomine inſcripſerat; fruſtra tamen, niſi adoptaſſet,
5 qui habitare, vt in publicis, poſſet. Quam bene cum titulo iſto moribus tuis conuenit! quamque omnia ſic facis, tanquam non alius inſcripſerit! Quod enim forum, quae templa tam reſerata? non Capitolium, ipſaque illa adoptionis tuae ſedes magis publica, magis omnium. Nullae obices, nulli contumeliarum gradus: ſuperatisque iam mille liminibus,
6 vltra ſemper aliqua dura & obſtantia. Magna ante te, magna poſt te, iuxta tamen maxima quies: tantum vbique ſilentium, tam altus pudor, vt ad paruos penates & larem anguſtum ex domo principis, modeſtiae & tranquillitatis exempla referantur.

XLVIII. Ipſe autem, vt excipis omnes! vt expectas! vt magnam partem dierum inter tot imperii curas quaſi per otium tranſigis! Itaque non vt alias

Admiſſionales vel *ab Admiſſionibus* dicti, de quibus poſt Lipſ. ad Tac. A. 6, 9. Guther. de off. Do. Aug. 3, 11. vid. mox ad ſ. 6.

4 *arcem Publicar.*) Ante fuit *arx*, i. e. locus munitus, tyrannidis propugnaculum: iam ſunt AEDES PVBLICAE non modo eo ſenſu, de quo argute hic Secundus: ſed veteri inſtituto Auguſti, in quibus habitaret *Pontifex Maximus*, quem *in publico habitare* oporteret. Probat e Dione Lipſius, qui V. G. L. 54 p. 541, A. de Auguſto, *ἔτ' οἰκίαν τινὰ δημοσίαν ἔλαβεν, ἀλλὰ μέρος τὶ τῆς ἑαυτᾶ, ὅτι τὸν Ἀρχιερέα ἐν κοινῷ πάντως οἰκεῖν ἐχρῆν, ἐδήμωσε.*

5 *contumeliarum gradus*) De admiſſionibus loquitur. Sen. de Benef. 6, 33 *Non ſunt iſti amici — qui in primas & ſecundas admiſſiones digeruntur — Eſt proprium ſuperbiae, magno aeſtimare introitum ac tactum ſui liminis; pro honore dare, vt oſtio ſuo propius aſſideas, vt gradum prior intra domum ponas, in qua deinceps multa ſunt oſtia, quae receptos quoque excludunt.* Moderatius & verius iſta, quam *mille limina*, de quibus ſtatim noſter.

alias attoniti, nec vt periculum capitis adituri tardi-
tate, ſed ſecuri & hilares, quum commodum eſt,
conuenimus. Et admittente principe, interdum eſt 2
aliquid, quod nos domi quaſi magis neceſſarium te-
neat: excuſati ſemper tibi, nec vnquam excuſandi
ſumus. Scis enim ſibi quemque praeſtare, quod te
videat, quod te frequentet: ac tanto liberalius ac
diutius voluptatis huius copiam praebes. Nec ſalu- 3
tationes tuas fuga & vaſtitas ſequitur. remoramur,
reſiſtimus, vt in communi domo, quam nuper illa
immaniſſima bellua plurimo terrore munierat: quum
velut quodam ſpecu incluſa, nunc propinquorum
ſanguinem lamberet, nunc ſe ad clariſſimorum ci-
uium ſtrages caedesque proferret. Obuerſabantur 4
foribus horror & minae, & par metus admiſſis &
excluſis. Ad haec ipſe occurſu quoque viſuque ter-
ribilis: ſuperbia in fronte, ira in oculis, femineus
pallor in corpore, in ore impudentia multo rubore
ſuffuſa. Non adire quisquam, non alloqui audebat, 5
tenebras ſemper ſecretumque captantem, nec vn-
quam ex ſolitudine ſua prodeuntem, niſi vt ſolitudi-
nem faceret.

XLIX. Ille tamen, quibus ſibi parietibus & muris ſalutem ſuam tueri videbatur, dolum ſecum & inſidias, & vltorem ſcelerum deum incluſit. Dimouit perfregitque cuſtodias Poena, anguſtosque per

48, 2 *ſibi - praeſtare*) Non tam tibi habere honorem, quam ſibi praeſtare voluptatem. vid. 58, 1. 68, 5.

4 *impudentia rubore ſuff.*) *Vultum modeſtum ruborisque plenum* ei tribuit Sueto. 18. Nempe ille rubor modeſtiae ſpeciem habebat: erat itaque in Domitiano impudentia, quae pudoris quaſi veſtem induerat.

49, 1 *Poena*) Hic perſona eſt, vt Cic. in Piſo. 37 *o Poena, o Furia*

aditus & obstructos, non secus ac per apertas fores,
& inuitantia limina irrupit: longeque tunc illi diui-
nitas sua, longe arcana illa cubilia saeuique secessus,
in quos, timore, & superbia, & odio hominum age-
2 batur. Quanto nunc tutior, quanto securior eadem
domus, postquam non crudelitatis, sed amoris excu-
biis; non altitudine & claustris, sed ciuium celebri-
3 tate defenditur. Ecquid ergo discimus experimen-
to, FIDISSIMAM esse custodiam principis ipsi-
us innocentiam? HAEC arx inaccessa, hoc inex-
pugnabile munimentum, munimento non egere.
FRUSTRA se terrore succinxerit, qui septus cari-
tate non fuerit, ARMIS enim arma irritantur.
4 Num autem serias tantum partes dierum in oculis
nostris coetuque consumis? num remissionibus tuis
eadem frequentia; eademque illa socialitas interest?
5 Non tibi semper in medio cibus, semperque mensa
communis? non ex conuictu nostro mutua volu-
ptas? non prouocas reddisque sermones? non ipsum
tempus epularum tuarum, quum frugalitas contra-
6 hat, extendit humanitas? Non enim ante medium
diem distentus solitaria coena spectator adnotatorque
conuiuis tuis immines: nec ieiunis & inanibus ple-
nus ipse & ructans, non tam apponis, quam obiicis
cibos,

o *Furia sociorum.* Sic Graeci Ποινὰς vocant.

diuinitas sua) Cum *Dominum Deumque* Romanorum percuterer Stephanus. Sumserunt formulam reliqui a Virg. Aen. 12, 52 *Longe illi Dea mater erit.*

2 *postquam non*) * *Eius* quod inter haec duo verba inserunt, Gudiani apud Schwarzium codicis auctoritate omisi. Sed cum inserendi caussa nulla fuerit, magna omittendi: placet fere magis Lipsii coniectura *herus.* Nempe *erus* aliquis scripserat, quod non intellectum sibi alius mutauit in *eius.*

6 *et ructans*) * Sic liber Schwarzii. Vulg. *eructans.*

7 *inge-*

cibos, quos dedigneris attingere, aegreque perpessus superbam illam conuictus simulationem, rursus te ad clandestinam ganeam occultumque luxum refers. Ergo non aurum, nec argentum, nec exquisita inge- 7
nia coenarum, sed suauitatem tuam iucunditatemque miramur: quibus nulla satietas adest, quando sincera omnia, & vera, & ornata grauitate. Neque 8
enim aut peregrinae superstitionis mysteria, aut obscena petulantia, mensis principis oberrat: sed benigna inuitatio, & liberales ioci, & studiorum honor. Inde tibi parcus, & breuis somnus, nullumque amore nostri angustius tempus, quam quod sine nobis agis.

L. Sed quum rebus tuis vt participes perfruamur: quae habemus ipsi, quam propria, quam nostra sunt! Non enim exturbatis prioribus dominis, omne stagnum, omnem lacum, omnem etiam saltum, immensa possessione circumuenis: nec vnius oculis flumina, fontes, maria deseruiunt. Est, quod 2
Caesar non suum videat; tandemque imperium Principis, quam patrimonium maius est. Multa enim ex patrimonio refert in imperium, quae priores principes occupabant, non vt ipsi fruerentur, sed ne quis alius. Ergo in vestigia sedesque nobilium 3
immi-

7 *ingenia coenarum*) Ingeniosas & arte paratas coenas, Vt 25, 5 *ingenium munificentiae.*

8 *mysteria*) Qualia Deae Phrygiae & Bellonae sacerdotum Gallorum describuntur ab Apuleio libro 8 & noni principio. Nam talia malim intelligere, quam putare hic forte pungi Christianorum Agapas. *Obscena petulantia* oberrabat in coenis Tiberii, in quibus *nudae puellae ministrabant* Sueto. 42.

inuitatio) Ad loquendum, edendum, bibendum praesertim; in quo solo intemperantiam aliquam Traiani commemorant historici, sed eandem nemini noxiam.

immigrant pares domini, nec iam clariſſimorum virorum receptacula habitatore ſeruo teruntur, aut
4 foeda vaſtitate procumbunt. Datur intueri pulcherrimas aedes, deterſo ſitu auctas ac vigentes. Magnum hoc tuum non erga homines modo, ſed erga tecta ipſa meritum, ſiſtere ruinas, ſolitudinem pellere, ingentia opera eodem, quo exſtructa ſunt animo, ab interitu vindicare. Muta quidem illa & anima carentia; ſentire tamen & laetari videntur, quod niteant, quod frequententur, quod aliquando
5 coeperint eſſe domini ſcientis. Circumfertur ſub nomine Caeſaris tabula ingens rerum venalium; quo ſit deteſtanda auaritia illius, qui tam multa concupiſcebat, quum haberet ſuperuacua tam multa. Tunc exitialis erat apud principem, huic laxior do-
6 mus, illi amoenior villa. Nunc princeps in haec eadem dominos quaerit, ipſe inducit: ipſos illos magni aliquando imperatoris hortos, illud nunquam niſi Caeſaris ſuburbanum, licemur, emimus, imple-
7 mus. Tanta benignitas principis, tanta ſecuritas temporum eſt, vt ille nos principalibus rebus exiſtimet dignos: nos non timeamus, quod digni eſſe videmur.

50, 4 Domini ſcientis) Eius domini, qui propter mediocrem numerum poſſeſſionum ſuarum, haec etiam ſua eſſe non ignoret, ac proinde curet, ſarta tecta ſeruet &c. qui porro ſciat quantum amoenitatis, ſalis, commoditatis habeant, eoque iis fruatur: quae contra omnia ſe habebant, cum omnia poſſidere vellent Imperatores ſuperiores, quos conſequens erat neque ſcire quid haberent, neque tueri, neque frui. * Hanc lectionem docuit Gron. Obſeruatt. 4, 16 p. 256 & firmat Schwarzius. Alii *domini non ſeruientis*: al. *donum ſcientis*.

6 implemus) Digni illo iudicamur, & tales domini, qui *implere* illud poſſint; vt non dicatur, *Heu domus antiqua* &c. Vid. ad 15, 4. & conf. quae iam ſequuntur.

7 *Ita*,

demur. Nec vero emendi tantum ciuibus tuis copiam praebes, ſed amoeniſſima quaeque largiris & donas: ita, inquam, donas in quae electus, in quae adoptatus es: transfers, quod iudicio accepiſti, ac nihil magis tuum credis, quam quod per amicos habes.

LI. Idem tam parcus in aedificando, quam diligens in tuendo. Itaque non, vt ante immanium transuectione ſaxorum vrbis tecta quatiuntur; ſtant ſecurae domus, nec iam templa nutantia. Satis eſt 2
tibi, nimiumque, quum ſucceſſeris frugaliſſimo principi; mauis recidere aliquid & amputare ex his, quae princeps tanquam neceſſaria reliquit. Praeterea pater tuus vſibus ſuis detrahebat, quae fortuna imperii dederat: tu tuis, quod pater. At quam 3
magnificus in publicum es? hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur, vt non conſummata, ſed tantum commutata videantur. Hic immenſum latus Circi templorum pulchritudinem prouocat, digna populo victore gentium ſedes, nec minus

7 *Ita, inquam*) * Placet Lipſii coniectura, *Iſta, inquam, donas* &c.

per amicos habes) Cum quae amicorum Imperatoris ſunt, ſint etiam ipſius. Sic *frui per alios* 58, 6.

51, 1 transuect. ſaxorum) Iuuen. 3, 257 *Nam ſi procubuit, qui ſaxa Liguſtica portat Axis, & euerſum fudit ſuper agmina montem; Quid ſupereſt de corporibus?*

2 *mauis recidere*) * Bongarſiana & Gronouiana emendatio ex huius Obſeruatt. 4, 16 probata Cl. Schwarzio. Vulgo *magis reiicere* aliquid.

3 magnificus in publicum) Laudant vno ore hiſtorici. In multitudinem inſcriptionum & titulorum illius iocari poſteri *herbam parietariam* eum appellarunt. Vid. Aur. Vict. Epit. 41, 13 Ammia. Marcell. 27, 3 p. 523 Gron. In primis multus eſt Dio a Xiphilino excerptus p. 776 ſq. in ponte Danubii deſcribendo.

4 *ſpe-*

nus ipſa viſenda, quam quae ex illa ſpectabuntur: viſenda autem cum caetera ſpecie, tum quod aequa-
4 tus plebis ac principis locus. Siquidem per omne ſpatium vna facies, omnia continua & paria, nec magis proprius ſpectandi Caeſaris ſuggeſtus, quam propria, quae ſpectet. Licebit ergo ciuibus tuis inuicem contueri: dabitur non cubiculum principis, ſed ipſum principem cernere, in publico, in populo ſedentem: populo, cui locorum quinque millia adiecisti. Auxeras enim numerum eius congiarii facilitate, maioremque in poſterum ſuſcipi liberalitatis tuae fide iuſſeras.

LII. Horum vnum ſi praeſtitiſſet alius, illi iam dudum radiatum caput, & media inter deos ſedes auro ſtaret, aut ebore, auguſtioribusque aris, & gran-
2 dioribus victimis inuocaretur. Tu delubra non niſi adoraturus intras, tibi maximus honor excubare pro templis, poſtibusque praetexi. Sic fit, vt dei ſummum

4 *ſpectandi Caeſ. ſuggeſtus*) In quo Caeſar ſpectandus proponeretur. Erat nempe locus cubiculi inſtar clauſus in podio, loco Senatorum. Vid. Lipſ. de amphith. c. 11 ex Sueto. Caeſ. 76 & Ner. 12 Hic ſuggeſtus, hoc cubiculum intercipiebat proximis ab vtraque parte ſpectatoribus proſpectum, ne ſe inuicem contueri poſſent. * Putabam aliquando legendum, *ſpectanti Caeſari.*

quinque millia) * Minutus nimis numerus Lipſio merito videtur, qui oſtendit, cum Iulii Caeſaris aetate CCLX millia ceperit, tempore conditae notitiae imperii cepiſſe millia CCCC LXXXV. Nempe corrector aliquis Plinii hic numerum conformare voluit ad numerum *ingenuorum* cui alimenta data. Sed circus omnis generis multitudinem debebat capere.

52, 1 radiatum caput) Ad ſolis aut alterius aſtri effigiem. Videmus in nummis.

2 excubare pro templis) Statuae Traiani, extra cellam templorum poſitae, quaſi excubitores ſunt, honoris Deorum cauſſa ibi collocati.

vt Dei - ſeruent) Non amplius adducuntur in contemtum Dii

mum inter homines faſtigium ſeruent, quum deo-
rum ipſe non adpetas. Itaque tuam ſtatuam in ve- 3
ſtibulo Iouis optimi maximi vnam alteramue, & hanc
aeream, cernimus. At paullo ante aditus omnes,
omnes gradus, totaque area hinc auro, hinc argento
relucebat, ſeu potius polluebatur: quum inceſti prin-
cipis ſtatuis permixta deorum ſimulacra ſorderent.
Ergo iſtae quidem aereae & paucae manent, mane- 4
buntque quam diu templum ipſum: illae autem au-
reae & innumerabiles ſtrage & ruina publico gaudio
litauerunt. Iuuabat illidere ſolo ſuperbiſſimos vul-
tus, inſtare ferro, ſaeuire ſecuribus, vt ſi ſingulos ictus
ſanguis dolorque ſequeretur. Nemo tam tempe- 5
rans gaudii ſeraeque laetitiae, quin inſtar vltionis vi-
deretur, cernere laceros artus, truncata membra;
poſtremo truces horrendasque imagines abiectas,
exco-

Dii ſocietate hominum viuentium, qua adhuc *ſordebant*, vti mox loquitur; ſed ſeruant faſtigium ſuum & ſupremum honorem, quum tu illorum honorem & faſtigium tibi non arroges. *Nempe verbum *ſeruent* eas mihi habere videbatur auctoritates, productas a Cl. Schwarzio, quas conuellere difficile eſt. *Adeptus* autem quod habent libri in *adpetas* mutare videbatur non immodeſtum. Sed cum *Dei* pro *Dii* vix inueniatur; cum *ſerues* etiam ſit in bonis libris; cum *adeptus ſis* etiam ſignificare poſſit, *capeſſieris*: aeque fere placet Cl. Schwarzii ratio, qui ita legendum exiſtimat, *Sic ſit, vt ſummum inter homines faſtigium ſerues, cum Deorum ipſe non ſis adeptus.* Explicare poſſis hanc ſententiam Horatii verbis, Od. 3, 6, 5 *DIs te minorem quod geris, imperas.*

4 *ſtrage & ruina*) Cum Senatus *clypeos* eius & *imagines coram*, in curia, *detrahi & ibidem ſolo adfligi iuberet: nouiſſime eradendos vbique titulos, abolendamque omnem memoriam decerneret* Sueto. 23. vbi notant viri docti hodieque extare marmora, in quibus eraſum Domitiani nomen V. G. Grut. 12, 2. 68, 1. De ſtatuis conflatis e Dione Xiphilinus in principio Neruae, συνεχωνεύθησαν, καὶ ἐξ αὐτῶν μεγάλα χρήματα συνελέγη. De nomine eraſo add. Macrob. Sat. 1, 12 extr.

5 *terrore*

excoctasque flammis: vt ex illo terrore & minis, in
vsum hominum ac voluptates ignibus mutarentur.
6 Simili reuerentia, Caesar, non apud Genium tuum
bonitati tuae gratias agi, sed apud numen Iouis opti-
mi maximi, pateris: illi debere, quidquid nos tibi de-
beamus, illius, quod bene facias, muneris esse, qui
7 te dedit. Ante quidem ingentes hostiarum greges
per Capitolinum iter, magna sui parte velut inter-
cepti, deuertere via cogebantur: quum saeuissimi
domini atrocissima effigies tanto victimarum cruore
coleretur, quantum ipse humani sanguinis profun-
debat.

LIII. Omnia, P. C. quae de aliis principibus a
me aut dicuntur, aut dicta sunt, eo pertinent, vt
ostendam, quam longa consuetudine corruptos de-
prauatosque mores principatus parens noster refor-
met & corrigat. Et alioquin NIHIL non parum
2 grate sine comparatione laudatur. Praeterea hoc
primum erga optimum imperatorem piorum ciui-
um officium est, insequi dissimiles. NEQVE enim
satis amarint bonos principes, qui malos satis non
oderint.

5 *terrore & minis*) Cum non tantum admonerent homines viuorum exemplorum s. archetyporum, sed etiam criminibus maiestatis occasionem dare possent.

6 *apud Genium tuum*) Per *Genium Principis* iurare, illi sacrificare solenne. Vid. Torr. ad Sueto. Calig. 27 qui quosdam vltimo supplicio affecit *quod nunquam per Genium suum deierassent.*

7 *deuertere via*) Ad statuas Domitiani; in quibus nobilis illa equestris de qua Statius Silu. 1, 1 verissimo specimine, quousque processerit tum adulatio.

53, 1 *Et alioquin*) *H[c] *Et* recte reponitur a Cl. Schwarzio. Sic 45, 4. 68, 7. 70, 8. & Ep. 2, 9, 1. Si enim absit, plaue alius sensus & contrarius existit.

4 *vindi-*

oderint. Adiice, quod Imperatoris noſtri non aliud 3
amplius ac diffuſius meritum eſt, quam quod inſe-
ctari malos principes tutum eſt. An excidit dolori 4
noſtro modo vindicatus Nero? permitteret credo,
famam vitamque eius carpi, qui mortem vlciſceba-
tur: nec vt in ſe dicta interpretaretur, quae de ſi-
millimo dicerentur. · Quare ego, Caeſar, muneri- 5
bus tuis omnibus comparo, multis antepono, quod
licet nobis & in praeteritum de malis imperatoribus
quotidie vindicari; & futuros ſub exemplo praemo-
nere, NVLLVM locum, nullum eſſe tempus, quo
funeſtorum principum manes a poſterorum execra-
tionibus conquieſcant. Quo conſtantius, P. C. & 6
dolores noſtros & gaudia proferamus, laetemur his
quibus fruimur; ingemiſcamus illis, quae patieba-
mur. ſimul vtrumque faciendum eſt ſub bono prin-
cipe. hoc ſecreta noſtra, hoc ſermones, hoc ipſae
gratiarum actiones agant; meminerintque, ſic ma-
xime laudari incolumem imperatorem, ſi priores ſe-
cus meriti reprehendantur. Nam QVVM de ma-
lo principe poſteri tacent, manifeſtum eſt, eadem
facere praeſentem.

LIV.

4 *vindicatus Nero*) Cum Domitianus Suetonio teſte c. 14 *Epaphroditum a libellis capitali poena condemnauerit, quod, poſt deſtitutionem, Nero in adipiſcenda morte manu eius adiutus exiſtimabatur.*

5 *ego Caeſar*) * Importunum *te*, quod editiones adhuc omnes prope foedauit, moniti a Cl. Schwarzio eiicimus. Originem eius arceſſendam cum Lipſio putamus e literis *Tr*. h. e. *Traiane*. Alterum *omnibus* (legunt enim, *muneribus omnibus tuis omnibus comparo*) omitti Schwarzianus atque Guelferb. libri, ipſaque adeo ſententia, iubent. Vulgatam ſic interpretabar, *Te* in *muneribus tuis omnibus* principibus *omnibus comparo*, *multis* tuis muneribus *antepono*, quod &c. Sed altera lectio haud dubie melior.

LIV. Et quis iam locus miserae adulationis ma-
nebat ignarus, quum laudes imperatorum ludis et-
iam & commissionibus celebrarentur, saltarentur,
atque in omne ludibrium effeminatis vocibus, mo-
dis, gestibus, frangerentur? Sed illud indignum,
quod eodem tempore in senatu & in scena; ab hi-
2 strione & a consule laudabantur. Tu procul a tui
cultu ludicras artes remouisti. Seria ergo te carmi-
na, honorque aeternus annalium, non haec breuis &
pudenda praedicatio colit: quin etiam tanto maio-
re consensu in venerationem tui theatra ipsa consur-
3 gent, quanto magis de te scenae silebunt. Sed quid
ego istud admiror? quum eos quoque honores, qui
tibi a nobis offeruntur, aut delibare parcissime, aut
omnino soleas recusare? Nihil ante tam vulgare,
tam

54, 1 manebat ignarus) *Sic legimus hanc ῥῆσιν auctoribus, quos laudat Schwarzius, nisi quod *commissionibus* retinendum putamus, ea ratione, quod melius cum ludis iunguntur, & quod rarior intellectus illius induxisse videtur aliquem correctorem vt *comessationibus* substitutum iret. Eidem forte debentur *pocula*, de quibus statim.

commissionibus) Certaminibus poëtarum aut rhetorum. Eadem plane ratione Augustus apud Sueto. 89 *admonebat Praetores, ne paterentur nomen suum commissionibus obsolefieri.* Vid. ibi Casaub. & add. Epist. 7, 24, 6 vbi etiam ad histriones ipsos & pantomimos refertur.

2 tu procul) * Liber Schwarzii, *Tu pocula a tui cultu, tu ludicras artes*: vt respondeat *comessationibus* vel *comissationibus* potius, quas modo exclusimus. Nempe non puto remouisse a sui cultu *pocula* Traianum, qui non infensus esset *inuitationibus*, vid. 49, 8: neque Augusto seuerior, ad quem Horatius Od. 4, 5 extr. *Longas o vtinam — dicimus* VVIDI, *Cum Sol Oceano subest. Scenam, histrionem, ludicras artes* remouet Plinius, non epularum hilaritatem. Nolim ego eripi mihi, meisque sodalibus, libertatem inter sobrias, hilares tamen, & vino non carentes, epulas vsurpandi nomen Regis, in quo plurima Traiani, & quaedam - sed hic nimis angustus locus est.

theatra ipsa) Vt supra Ep. 3, 18, 9 *Theatra male musicos canere docuerunt.*

4 ex-

tam paruum in senatu agebatur, vt non laudibus principum immorarentur, quibuscunque censendi necessitas accidisset. De ampliando numero gladia- 4 torum, aut de instituendo collegio fabrorum consulebamur: & quasi prolatis imperii finibus nunc ingentes arcus, excessurosque templorum fastigium titulos, nunc menses etiam, nec hos singulos, nomini Caesarum dicabamus. patiebantur illi, & quasi meruissent, laetabantur. At nunc quis nostrum, tan- 5 quam oblitus eius, de quo refertur, censendi officium principis honore consumit? Tuae moderationis laus haec constantia nostra: tibi obsequimur, quod in curiam, non ad certamen adulationum, sed ad vsum munusque iustitiae conuenimus, hanc simpli-

 citati

4 *excessuros - titulos*) Titulos adeo longos, quos vix capiant *fastigia*, (*frontispicia* aut *frontones* hodie vocant) locus illis destinatus & proprius: exemplo est prima illa in Gruteriano corpore Panthei inscriptio.

menses - nomini Caess.) Quod in *Iulio* & *Augusto* successerat, illud impari fortuna tentatum ab aliis. Caligula *in patris memoriam Septembrem Germanicum appellauit* Sueto. 15. Nero eodem teste c. 55 *mensem Aprilem Neroneum appellauit*. Domitianus (Sueto. 13) *Septembrem mensem & Octobrem ex appellationibus suis Germanicum Domitianumque transnominauit*. Vtitur his nominibus Martialis 9, 2. *Sed vbi infaustum vocabulum* (audis Macrob. Sat. 1, 12 extr.) *ex omni aere vel saxo placuit eradi; menses quoque vsurpatione tyrannicae appellationis exuti sunt.*

5 *tuae moderationis laus*) Quod iam non leues adulatores, sed constantes & graues Senatores sumus, ad moderationis tuae laudem pertinet, qua adulationes id genus respuis. * Adhuc ita lectum, *tuae moderationis haec laus, constantia nostra*: quae cum sana lectio mihi non videretur, ausus sum ante hos tres annos medicinam nimis, vt nunc videtur, vehementem adhibere. Legebam, *tuae moderationis haec laus, an constantiae nostrae?* quam iuuabat, quod *constantiae nostrae* iam legitur in quibusdam libris. Iam faciliorem longe, &, puto, veram rationem ingressus sum, transpositis modo duabus vocibus monosyllabis; quo quid potest esse blandius?

7 trabi-

citati tuae veritatique gratiam relaturi, vt te, quae
6 vis, velle, quae non vis, nolle credamus. Incipi-
mus inde, desinimus ibi, a quo incipi, in quo desini
sub alio principe non posset. Nam plerosque ex
decretis honoribus & alii non receperunt, nemo an-
7 te tantus fuit, vt crederetur noluisse decerni. Quod
ego titulis omnibus speciosius reor, quando non tra-
bibus, aut saxis nomen tuum, sed monumentis aeter-
nae laudis inciditur.

LV. Ibit in saecula, fuisse principem, cui *flo-
renti* & incolumi, nunquam nisi modici honores,
2 saepius nulli decernerentur. Et sane, si velimus
cum priorum temporum necessitate certare, vince-
mur: INGENIOSIOR est enim ad excogitan-
dum simulatio veritate, seruitus libertate, metus a-
3 more. Simul quum iampridem nouitas omnis adu-
latione consumta sit, non alius erga te nouus ho-
nor superest, quam si aliquando de te tacere audea-
4 mus. Age si quando pietas nostra silentium rupit,
& verecundiam tuam vicit, quae qualiaque decer-
nimus nos, tu non recusas? vt appareat, non super-
bia & fastidio te amplissimos honores repudiare, qui
5 minores non dedigneris. Pulchrius hoc, Caesar,
quam si recusares omnes: nam RECVSARE
omnes,

7 *trabibus aut saxis*) Non distinguit, puto, materiam, quasi trabes tantum sint ligneae; sed *trabes* h. e. epistylia tectorum, moles transuersas columnis impositas, quae excipiendis inscriptionibus ac titulis praesertim aptae sunt, ab alio genere saxorum, in basibus columnarum, altaribus &c. distinguit. Sic Hor. Od. 2, 18, 3 *Trabes Hymettiae* sunt marmoreae. *Argenteae autem trabes Salamis* Colchorum regis sunt Plin. 33, 3 f. 15. Et Claudianus de nupt. Honorii 88 *trabibus Smaragdis supposuit caesas hyacinthi, rupe columnas.*

omnes, ambitionis; moderationis est, eligere par-
cissimos. Quo temperamento, & nobis & aerario
consulis: nobis quidem, quod omni liberas suspicio-
ne; aerario autem, quod sumtibus eius adhibes mo-
dum, vt qui exhaustum non sis innocentium bonis
repleturus. Stant igitur effigies tuae, quales olim 6
ob egregia in rempublicam merita priuatis dicaban-
tur. Visuntur eadem e materia Caesaris statuae,
qua Brutorum, qua Camillorum. Nec discrepat 7
causa. illi enim reges hostemque victorem moeni-
bus depulerunt: hic regnum ipsum, quaeque alia
captiuitas gignit, arcet ac submouet: sedemque ob-
tinet principis, ne sit domino locus. Ac mihi, in- 8
tuenti sapientiam tuam, minus mirum videtur, quod
mortales istos caducosque titulos, aut depreceris, aut
temperes. Scis enim, vbi vera principis, vbi sempi-
terna sit gloria: vbi sint honores, in quos nihil flam-
mis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat. AR- 9
CVS enim & statuas, aras etiam templaque demo-
litur & obscurat obliuio, negligit carpitque posteri-
tas: contra, contemtor ambitionis, & infinitate po-
testatis domitor ac frenator animus ipsa vetustate flo-

 rescit,

55, 5 omni liberas suspicione) Intelligo praesertim *suspicionem* Senatus de superbia Imperatoris, si is nullum plane honorem reciperet: (vid. mox 59, 1) neque tamen praefracte excluserim *suspicionem*, in quam incurrere Senatus possit, rusticitatis cuiusdam & rigidae pertuicaciae, si plane nullum Imperatori honorem haberet. *Sine dubitatione recipiendum puto supplementum e Schwarzianis copiis suppeditatum. Adhuc omnes sic dabant hunc locum: *Quo temp. & no. & aerario prodes quod sumtibus.* Solet Plinius exsequi diuisiones a se propositas.

8 depreceris - temperes) *Malim, si per libros liceret, *deprecaris, temperas*; in sententia definita ac certa.

11 fauor

rescit, nec ab vllis magis laudatur, quam quibus minime necesse est. Praeterea, VT quisquis factus est princeps, extemplo fama eius, incertum bona an
10 mala, caeterum aeterna est. Non ergo perpetua principi fama quae inuitum manet, sed bona concupiscenda est: ea porro non imaginibus & statuis, sed
11 virtute ac meritis prorogatur. Quin etiam leuiora haec, FORMAM principis figuramque, non aurum melius, vel argentum, quam fauor hominum exprimat teneatque. quod quidem prolixe tibi cumulateque contingit, cuius laetissima facies, & amabilis vultus in omnium ciuium ore, oculis, animo sedet.

LVI. Annotasse vos credo, Patres Conscripti, iamdudum me non eligere, quae referam: propositum est enim mihi, Principem laudare, non Principis facta. Nam LAVDABILIA multa etiam mali faciunt; ipse laudari, nisi optimus, non potest. Quare non alia maior, Imperator Auguste, gloria tua, quam quod agentibus tibi gratias nihil velandum
2 est, nihil omittendum est. Quid est enim in principatu tuo, quod cuiusquam praedicatio vel transsilire,

11 fauor hominum) Ita fere omnes, quibus *Pulchrorum* quasi solennis appellatio haesit, hanc famam, hanc memoriam non imaginibus quibuscunque debent, sed beneuola hominum praedicatione factum est, vt in cognomen abiret.

56, 2 cuiusquam praedicatio) * Do libris melioribus a Cl. Schwarzio laudatis, hanc scripturam. Alioqui *cuiusque*, quod habent alii, idem posse significare, & *quisque*, *quandoque*, poni pro *quiscunque*, *quandocunque*, tralaticium est. Vid. v. g. 62, 8. Par fere est ratio eius, quod mox pro, *Num omnia eiusmodi*, admitti *Nonne omnia*. Ipsum enim *num* pro *nonne* poni, (vt 74, 4 *Estne verum?* pro, Nonne verum est, vt 88, 4 *Iustisne de caussis?* vt saepe apud alios *An* pro *Anne*) mihi non videtur inauditum; licet non statim

silire, vel praeteruehi debeat? quod momentum, quod immo temporis punctum, aut beneficio sterile, aut vacuum laude? nonne omnia eiusmodi, vt is OPTIME te laudasse videatur, qui narrauerit fidelissime? Quo fit, vt prope in immensum diffundatur oratio mea: & necdum de biennio loquor.
Quam multa dixi de moderatione, & quanto plura 3
adhuc restant? vt illud, quod secundum consulatum recepisti, quia princeps & pater deferebat. At postquam ad te imperii summam, & cum omnium rerum, tum etiam tui potestatem dii transtulerunt; tertium consulatum recusasti, quum agere tam bonum consulem posses. MAGNVM est, differre 4
honorem; gloriam, maius. Gestum consulatum mirer, an non receptum? gestum non in hoc vrbis otio, & intimo sinu pacis; sed iuxta barbaras gentes: vt illi solebant, quibus erat moris paludamento mutare praetextam, ignotasque terras victoria sequi. Pulchrum imperio, gloriosum tibi, quum te socii 5
atque amici, sua in patria, suis in sedibus adierunt. Decora facies consulis: multa post saecula tribunal 6
viridi cespite extructum, nec fascium tantum, sed pilorum signorumque honore circumdatum. Augebant maiestatem praesidentis, diuersi postulantium habitus, ac dissonae voces, raraque sine interprete

Pp 4 oratio.

statim ad manus sit exemplum. Illi enim, quod ex Cic. pro Ligar. 10 profertur *Igitur num tibi videor Caesar in caussa Ligarii occupatus esse?* non multum tribuo: cum negationis vim habeat interrogatio.

4 *gestum non in hoc*) *Sic inuenit in bonis libris Schwarzius: al. *gestus*.

palud. mut. praetextam) Statim post *praetextam* consularem sumtam, induere *paludamentum*, Imperatoriam vestem.

6 *tribunal vir. cesp.*) Illustrat Lips. ad Tac. A. 1, 18.

7 *certam*

7 oratio. Magnificum eſt ciuibus iura; quid hoſtibus reddere? ſpecioſum certam fori partem; quid immanes campos ſella curuli, victorisque veſtigio premere? imminere minacibus ripis tutum quietumque; quid ſpernere barbaros fremitus, hoſtilemque terrorem, non armorum magis, quam togarum
8 oſtentatione compeſcere? Itaque non te apud imagines, ſed ipſum praeſentem audientemque conſalutabant imperatorem: nomenque, quod alii domitis hoſtibus, tu contemtis merebare.

LVII. Haec laus acti conſulatus; illa dilati, quod adhuc initio principatus, vt iam excuſatus honoribus & expletus, conſulatum recuſaſti: quem noui Imperatores deſtinatum aliis, in ſe transferebant.
2 Fuit etiam, qui in principatus ſui fine, conſulatum, quem dederat ipſe, magna ex parte iam geſtum, extorqueret, & raperet. Hoc ergo honore, quem & incipientes principes & deſinentes adeo concupiſcunt, vt auferant; tu, otioſo ac vacante, priuatis ceſſiſti.
3 Inuidioſusne erat aut tibi tertius conſulatus, aut principi

7 *certam fori partem*) Ne totum quidem forum: ſic opponitur *campis immanibus* i. e. latiſſimis. *Sed libri fere omnes *pacem*: ſic opponetur *campis immanibus* h.e. infeſtis, & hoſte oppletis. Et hoc prope malim.

8 *apud imagines*) In ſignis militaribus vulgo imagines Imperatorum: vid. Lipſ. de mil. Ro. 4, 5. ſed etiam ſeparatim *aurea ſtatua in ſuggeſtu & ſella collocata*. vid. Tac. An. 15, 29 & H. 1, 36. vid. ſupra 10, 3.

57, 1 *noui imperatt.*) Refert huc Lipſius Othonem, qui Tacito teſte H. 1, 77 *Conſul cum Tiliano fratre in Kalendas Martias ipſe —— caeteri conſulatus ex deſtinatione Neronis aut Galbae manſerunt*.

2 *Fuit etiam*) Neronem eſſe docuit idem Lipſius, de quo Sueto. 43 in vltimis eius commemorandis, *Conſules ante tempus priuauit honore, atque in vtriusque locum ſolus iniit Conſulatum, quaſi fatale eſſet, non poſſe Gallos debellari, niſi a Conſule*.

3 *tibi tertius*) Quandoquidem ante adoptionem Conſul fuerat, iterum adoptatus quidem, ſed ſub patre.

4 ex-

cipi primus? Nam secundum Imperator quidem, sub Imperatore tamen, inisti: nihilque imputari in eo vel honori potest, vel exemplo, nisi obsequium. Ita vero, quae ciuitas quinquies, atque etiam sexies, 4
consules vidit, non illos, qui exspirante iam libertate per vim ac tumultum creabantur, sed quibus sepositis & absentibus, in rura sua consulatus ferebantur: in hac ciuitate tertium consulatum princeps generis humani, vt praegrauem, recusasti? Tantone Papyriis etiam & Quinctiis moderatior Augustus, & Caesar, & Pater patriae? At illos respublica ciebat. Quid? te non eadem respublica? non senatus? non consulatus ipse? qui sibi tuis humeris attolli & augescere videtur?

LVIII. Non te ad exemplar eius voco, qui continuis consulatibus fecerat longum quendam & sine discrimine annum: his te confero, quos certum est, quoties consules fuerunt, non sibi praestitisse. Erat in senatu ter consul, quum tu tertium consulatum recusabas. Onerosum nescio quid verecundiae tuae 2
consensus noster indixerat, vt princeps toties consul esses, quoties senator tuus: nimia modestia istud, etiam

4 *exspirante libert.*) Vt C. Marius, vt Iulius Caesar.

vt praegrauem) *Firmat hanc lectionem Schwarzius. Al. *pergrauem.*

Papyriis & Quinctiis) Illum quinquies, hunc sexies Consulem fuisse, fasti ostendunt.

58, 1 *continuis consulatibus*) Domitianus *Consulatus XVII cepit, quot ante eum nemo: ex quibus septem medios continuauit: omnes autem pene titulo tenus gessit; nec quemquam vltra Kalendas Maii: plures ad Idus vsque Ianuarias.*

sibi praestitisse) Vid. 48, 2.

ter Consul) De C. Silio Italico suspicatur Lipsius: sed suspicatur, quia haec pars fastorum tenebrosa: & non satis conuenit cum nostri ep. 3, 7. nisi *in senatu* tamen fuisse dicamus, qui propter valetudinem *in curiam* non venerit.

4 *aperire*

3 etiam priuatus, recusasses. An consularis viri triumphalisque filius, quum tertio consul creatur, ascendit? non debitum hoc illi? non vel sola gene-
4 ris claritate promeritum? Contigit ergo priuatis aperire annum, fastosque reserare: & hoc quoque redditae libertatis indicium fuit, quod consul alius, quam Caesar, esset. Sic exactis regibus coepit liber annus: sic olim seruitus pulsa, priuata fastis nomina
5 induxit. Miseros ambitionis, qui ita consules semper, vt semper principes erant! quamquam non ambitio magis, quam liuor & malignitas videri potest, omnes annos possidere, summumque illud purpurae decus non nisi praecerptum praefloratumque
6 transmittere. Tuam vero magnanimitatem, an modestiam, an benignitatem prius mirer? Magnanimitas fuit, expetito semper honore abstinere; modestia cedere; benignitas, per alios frui.

LIX. Sed iam tempus est, te ipsi consulatui praestare, vt maiorem eum suscipiendo gerendoque augustiorem facias. Nam saepius recusare, ambiguam

4 *aperire annum*) Kalendis Ianuariis consulatum gerere, annumque ab eo appellare: deponendo deinde, & mandando suffectis: Vid. ad s. 1. Hinc intelligimus quid sit s. 5 *praecerptum & praefloratum decus.*

6 per alios frui) Sic supra 50, 6 *Habes per amicos. Fruitur* Imperator & gaudet honore amicorum.

59, 1 Sed iam tempus) Haec iam ad 60, 3 non ex sua persona dicit & praesenti tempore, Plinius: sed fingit, quid resp. quid quisque Senator dicere potuerit ante susceptum a Caesare tertium Consulatum; quem haec agente Plinio iam gesserat.

augustiorem) Possunt haec duo distingui. *Maior* fit consulatus, quem Imperator dignatur suscipere: *augustior* fit, & plus reuerentiae accipit, quem Traianus sancte adeo gerit. *Est vnius tantum Parisiensis codicis apud Schwarzium lectio: Plinio tamen digna.

saepius recusare) Vid. 55, 5.

2 nunc

guam ac potius illam interpretationem habet, tan-
quam minorem putes. Tu quidem vt maximum
recuſaſti; ſed hoc perſuadere nemini poteris, niſi
aliquando & non recuſaueris. Quum arcus, quum 2
tropaea, quum ſtatuas deprecaris; tribuenda eſt ve-
recundiae tuae venia; illa enim ſane tibi dicantur:
nunc vero poſtulamus, vt futuros principes doceas
inertiae renuntiare, paullisper delicias differre, paul-
liſper & ſaltem ad breuiſſimum tempus, ex illo fe-
licitatis ſomno velut excitatos, induere praetextam,
quam quum dare poſſent, occuparint; aſcendere cu-
rulem, quam detineant; eſſe denique, quod concu-
pierunt, nec ideo tantum velle conſules fieri, vt fue-
rint. Geſſiſti alterum conſulatum, ſcio: illum ex- 3
ercitibus, illum prouinciis, illum etiam caeteris gen-
tibus poteris imputare, non potes nobis. Audiui-
mus quidem, te omne munus conſulis obiiſſe, ſed
audiuimus. Diceris iuſtiſſimus, humaniſſimus, pa-
tientiſſimus fuiſſe; ſed diceris. aequum eſt aliquan-
do nos iudicio noſtro, noſtris oculis, non famae ſem-
per & rumoribus credere. Quousque abſentes de 4
abſente gaudebimus? Liceat experiri, an aliquid ſu-
perbiae tibi ille ipſe ſecundus conſulatus attulerit.
Multum in commutandis moribus hominum me-
dius annus valet, in principum plus. Didicimus qui- 5
dem, cui virtus aliqua contingat, omnes ineſſe: cu-
pimus tamen experiri, an nunc quoque vna eadem-
que res ſit, bonus conſul, & bonus princeps. Nam 6
praeter id, quod eſt arduum, duas easque ſummas
ſimul

2 nunc vero poſtul.) *Recte obtemperatum Lipſio a poſterioribus, qui monuit non *eum vero* hic legendum; ſed *nunc vero*.

6 prin-

ſimul capere poteſtates? tum ineſt vtrique nonnulla diuerſitas, quum principem quam ſimillimum eſſe priuato; conſulem quam diſſimillimum, deceat.

LX. Atque ego video, proximo anno conſulatus recuſandi hanc praecipuam fuiſſe rationem, quod eum abſens gerere non poteras: ſed iam vrbi votisque publicis redditus, quid eſt, in quo magis ſis approbaturus, quae quantaque fuerint, quae deſiderabamus? Parum eſt, vt in curiam venias, niſi & conuocas; vt interſis ſenatui, niſi & praeſides; vt
2 cenſentes audias, niſi & perrogas. Vis illud auguſtiſſimum conſulum aliquando tribunal maieſtati ſuae reddere? aſcende. Vis conſtare reuerentiam magiſtratibus, legibus auctoritatem, modeſtiam po-
3 ſtulantibus? adi. Quod enim intereſſet reipublicae, ſi priuatus eſſes, conſulem te haberet tantum, an & ſenatorem; hoc nunc ſcito intereſſe, principem
4 te habeat tantum, an & conſulem. His tot tantisque rationibus, quamquam multum reluctata verecundia Principis noſtri, tandem tamen ceſſit. At quemadmodum ceſſit? Non ſe vt priuatis, ſed vt
5 priuatos pares ſibi faceret. Recepit enim tertium conſulatum, vt daret: nouerat moderationem hominum,

6 principem quam ſimill.) *Principem*, qui extra humilitatis metum poſitus eſt, *decet* comitate ſua *quam ſimillimum eſſe priuato*: contra *conſulem*, vim & auctoritatem ſui muneris intelligere, dignamque perſona illa grauitatem praeſtare. * Nimirum recipimus commendatam optimis auctoribus a Schwarzio lectionem. Vulg. *quum principem quam diſſimillimum conſuli deceat.*

60, 2 poſtulantibus) Iuris ſui obtinendi cauſſa ad conſulare tribunal venientibus, vt 56, 6. * Hoc quum non obſeruarent quidam, *petulantibus* temere repoſuerunt. Pro *adi*, reponi vult Lipſius, *audi*, vt ad poſtulantes referatur.

5 ſingu-

minum, nouerat pudorem, qui non sustinerent ter-
tio consules esse, nisi cum ter consule. Bellorum
istud sociis olim, periculorum consortibus, parce ta-
men tribuebatur; quod tu singularibus viris, ac de
te quidem bene ac fortiter meritis praestitisti, sed in
toga meritis. Vtriusque cura, vtriusque vigilantia 6
obstrictus es, Caesar. Sed IN principe rarum, ac
prope insolitum est, vt se putet obligatum, aut si pu-
tet, amet. Debes ergo, Caesar, & soluis. Sed
quum ter consules facis, non tibi magnus princeps,
sed non ingratus amicus videris. Quin etiam per- 7
quam modica quaedam ciuium merita fortunae tuae
viribus in maius extollis. efficis enim, vt tantum ti-
bi quisque praestitisse videatur, quantum a te rece-
pit. Quid isti benignitati precer? nisi vt semper
obligeris, incertumque facias, vtrum magis expediat
ciuibus tuis debere tibi, an praestitisse.

LXI. Equidem illum antiquum senatum con-
tueri videbar, quum ter consule assidente, tertio con-
sulem designatum rogari sententiam cernerem.
Quanti tunc illi, quantusque tu? Accidit quidem, 2
vt CORPORA quamlibet ardua & excelsa, proce-
rioribus admota, decrescant; item, vt altissimae ci-
uium

5 *singularibus viris*) In Fastis vt ab Almeloueenio editi sunt, Anno V. C. 852, post N. C. 100 Consules hi adscripti: *Imp. Vlpius Traianus III*, *M. Cornelius Fronto III.* suff. Ex Kal. Mart. *Sextus Pomponius collega* III. Ex Kal. Sept. *C. Plinius Secundus. Sp. Cornelius Tertullus.* Ex Kal. Nou. *Iulius Ferox, Acatius Nerua.*

6 *si putet, amet*) Cui enim quis obligatum se sentit, illum ea parte maiorem se agnoscit. Itaque beneficio vinci quidam adeo nolunt, vt etiam oderint bene de se meritum. Contra ea Cicero Fam. 5, 7 *Facile patior apud me plus officii residere, me officiosiorem fuisse.*

uium dignitates collatione faſtigii tui, quaſi deprimantur, quantoque propius ad magnitudinem tuam aſcenderint, tantum etiam a ſua deſcendiſſe videan-
3 tur. Illos tamen tu, quamquam non potuiſti tibi aequare, quum velles, adeo in edito collocaſti, vt tantum ſuper caeteros, quantum infra te cerneren-
4 tur. Si vnius tertium conſulatum eundem in annum, in quem tuum, contuliſſes: ingentis animi ſpecimen haberetur. VT enim felicitatis eſt, quantum velis, poſſe: ſic magnitudinis, velle, quantum
5 poſſis. Laudandus quidem & ille, qui tertium conſulatum meruit; ſed magis, ſub quo meruit: magnus memorandusque, qui tantum praemium cepit;
6 ſed maior, qui capienti dedit. Quid? quod duos pariter tertio conſulatu collegas tui ſanctitate decoraſti?

61, 2 tantum) *Sic boni libri apud Schwarzium; ſic ſermonis ratio poſtulat. *Tanto* al.

4 vt enim felic.) Auunculus noſtri in praefat. ad Titum, *Nec quidquam mutauit in te fortunae amplitudo, niſi vt prodeſſe tantumdem poſſes vt* (f. ac.) *velles.*

5 ſub quo meruit) Imperator, non inuidens virtuti, non metuens ſibi a virtute honorata, vt ſuperiores, ſed eam prouehens. *Praemium capere* non eſt ſimpliciter accipere, ſed accipere dignum & parem. Cic. Fam. 2, 6 *Cum praeſertim conſiderem, nullam eſſe gratiam, quam non vel* capere *animus meus* in accipiendo, *vel in remunerando cumulare atque illuſtrare poſſet.*

6 collegas tui ſanct.) *Tui ſanctitate* pro tua, vt 76, 1 *ſub exemplo tui* i. e. tuo. Forte *tui* poſitum tanto magis, vt ſanctitatem intelligamus, qua aliis ſanctus eſt Imperator & inuiolatus. *Hanc conſtantem librorum lectionem vtcunque explicari hoc modo poſſe, fateor. Sed non nego, magis mihi placere Lipſii coniecturam, quam in priore editione receperam, quod codicis etiam alicuius praeſidio munitam putarem, *collegii tui ſanctitate.* *Collegium* non modo pro ipſis collegis pluribus ſumi, ſed pro muneris ſocietate, ſatis docet locus Tac. An. 3, 31 *Sequitur Tiberii quartus, Druſi ſecundus conſulatus, patris atque filii collegio inſignis.*

non

rasti? vt sit nemini dubium, hanc tibi praecipuam caussam fuisse extendendi consulatus tui, vt duorum consulatus amplecteretur, & collegam te non vni daret. Vterque nuper consulatum alterum gesserat 7
a patre tuo, id est, quanto minus quam a te? datum: vtriusque adhuc oculis paullo ante dimissi fasces oberrabant: vtriusque solemnis ille lictorum & praenuntius clamor auribus insederat; quum rursus curulis, rursusque purpura: vt olim quum hostis in proximo, & in summum discrimen adducta respublica, expertum honoribus virum posceret; non consulatus hominibus iisdem, sed iidem homines consulatibus reddebantur. Tanta tibi benefaciendi 8
vis, vt indulgentia tua necessitates aemuletur. Modo praetextas exuerant; resumant: modo lictores abire iusserant; reuocent: modo gratulantes amici recesserant; reuertantur. Hominisne istud ingeni- 9
um est? hominis potestas? renouare gaudia, redintegrare laetitiam, nullam requiem gratulationibus dare: neque alia repetendis consulatibus interualla permittere, nisi dum finiuntur? Facias ista semper, 10
nec

non vni daret) *Illud *non*, quod male plerique omittunt, recte e pluribus MSS. reuocandum ostendit Schwarzius.

. 7 *praenuntius clamor*) *Animaduertentium*, quod proprium ea in re verbum, & honorem haberi consuli iubentium.

8 *indulgentia tua nec.*) Indulgentia tua, bene merendi de bene meritis cupiditas, ea praestat, quae alias imperabant necessitates publicae. *Lectio e Parisiensi codice a Schwarzio restituta. Alii immutant sic, *indulgentiam tuam necessitas aemuletur.*

9 *nullam req. gratul.*) *Sic ex MSS. Schwarzius. Al. *nullamque requiem gratulationis dare.*

dum finiuntur) Annum tamen, amplius, intercessisse, e fastis apparet. Obseruauit iam Lipsius, hacc oratorie magis quam vere dici.

nec vnquam in hoc opere aut animus tuus, aut fortuna lassetur. Des quam plurimis tertios consulatus, &, quum plurimis tertios consulatus dederis, semper tamen plures, quibus debeas dare, supersint.

LXII. Omnium quidem beneficiorum, quae
merentibus tribuuntur, non ad ipsos gaudium ma-
gis, quam ad similes redundat: praecipue tamen ex
horum consulatu, non ad partem aliquam senatus,
sed ad totum senatum tanta laetitia peruenit, vt eun-
dem honorem omnes sibi & dedisse & accepisse vi-
2 deantur. Nempe enim hi sunt, quos senatus, quum
publicis sumtibus minuendis optimum quemque
praeficeret, elegit, & quidem primos. Hoc est igi-
tur, hoc est, quod penitus illos animo Caesaris insi-
3 nuauit. An parum saepe experti sumus, hanc esse
rerum conditionem, vt senatus fauor apud principem
aut prosit, aut noceat? Nonne paullo ante nihil ma-
gis exitiale erat, quam illa principis cogitatio? hunc
senatus probat, hic senatui carus est. Oderat, quos
4 nos amaremus; sed & nos, quos ille. Nunc inter
principem senatumque dignissimi cuiusque caritate
certatur. demonstramus inuicem, credimus inuicem,
quodque maximum amoris mutui signum est, eos-
5 dem amamus. Proinde, P. C. fauete aperte, dili-
gite

62, 1 *quam ad similes*) Quos alacres facit nimirum spes, similia consequendi, cum videant, non hominibus honores, sed virtuti ac meritis, dari.

2 *sumtibus minuendis*) Iam a Nerua hoc collegium institutum videtur, recreandae, quae a Domitiano exhausta fuerat, reipublicae caussa. E Dione Xiphilinus L. 68 p. 770, B. *Πολλὰς μὲν θυσίας, πολλὰς δὲ ἱπποδρομίας, ἄλλας τε τινὰς θέας, κατέλυσε, συστέλλων ὡς οἷόν τε τὰ δαπανήματα.* *Quinque viros minuendis sumtibus iudicio Senatus constitutos* vocat ipse noster Ep. 2, 1, 9.

6 *honor*

gite conſtanter: non iam diſſimulandus eſt amor,
ne noceat; non premendum odium, ne proſit.
Eadem Caeſar quae ſenatus probat improbatque.
vos ille praeſentes, vos etiam abſentes in conſilio ha-
bet. Tertio conſules fecit, quos vos elegeratis: &
fecit hoc ordine, quo electi a vobis erant. Magnus 6
vterque honor veſter, ſiue eosdem maxime diligit,
quos ſcit vobis eſſe cariſſimos; ſiue illis neminem
praefert, quamuis aliquem magis amet. Propoſita 7
ſunt ſenioribus praemia, iuuenibus exempla: adeant,
frequentent ſecuras tandem ac patentes domos: quis-
quis probatos ſenatui viros ſuſpicit, hic maxime
principem promeretur. Sibi enim accreſcere putat, 8
quod cuique adſtruatur: nullamque in eo gloriam
ponit, quod ſit omnibus maior, niſi maximi fuerint,
quibus maior eſt. Perſta, Caeſar, in iſta ratione 9
propoſiti, talesque nos crede, qualis fama cuiusque
eſt. huic aures, huic oculos intende: ne reſpexeris
clandeſtinas exiſtimationes, nulliſque magis quam
audientibus inſidiantes ſuſurros. MELIVS omni-
bus, quam ſingulis creditur. ſinguli enim decipere
&

6 honor veſter -- vobis) Alloquitur adhuc Patres Conſcriptos, iiſque ait honori eſſe hanc rationem Imperatoris, ſiue ſuo amore eosdem, qui illis cari eſſent, complectatur maxime, atque ideo ornet; ſiue alios habeat cariores, & tamen non praeferat his, quos Senatus probet, cuius adeo iudicio plus quam ſuo tribuat. * Lectionem hic alias fluctuantem damus, qualis e MSS. extra dubitationem a Schwarzio conſtituta eſt.

8 quibus maior eſt) Nempe quo quis maioribus praeeſt, eo ipſe maior eſt.

9 fama cuiusque) Publici & conſtantes hominum ſermones: quamquam definire hoc, & oſtendere, vbi ſuſurri deſinant, vbi incipiat fama, difficile: & quoties fama a ſuſurris oritur? Nimirum prudentia hic etiam opus eſt.

& decipi possunt: nemo omnes, neminem omnes fefellerunt.

LXIII. Reuertor iam ad consulatum tuum. etsi sunt quaedam ad consulatum quidem pertinentia, ante consulatum tamen. In primis quod comitiis tuis interfuisti, candidatus, non consulatus tantum, sed immortalitatis, & gloriae, & exempli, quod
2 sequerentur boni principes, mali mirarentur. Vidit te populus Romanus in illa vetere potestatis suae sede: perpessus es longum illud carmen comitiorum, nec iam irridendam moram: consulque es, vt vnus
3 ex nobis, quos facis consules. Quotusquisque principum antecedentium honorem istum aut consulatui habuit, aut populo? Non alii marcidi somno hesternaque coena redundantes, comitiorum suorum nuntios operiebantur? Alii sane peruigiles & insomnes, sed intra cubilia sua illis ipsis consulibus, a quibus consules renuntiabantur, exilia & caedem machi-
4 nabantur. O praua & inscia verae maiestatis ambitio, concupiscere honorem, quem dedigneris, dedignari, quem concupieris: quumque ex proximis hortis campum & comitia prospectes, sic ab illis abesse,
5 tanquam Danubio Rhenoque dirimare! Auerseris tu honori tuo sperata suffragia, renuntiarique te consulum

63, 2 carmen comitiorum) Non preces modo intelligo & Deos rogandi formulas, quas tangit deinde 72, 1, & de quibus copiose Brisso. de form. 1, 109: sed quidquid est publicorum & solennium verborum, quibus constarent comitia. Quamquam enim tum nullae populi partes in designandis consulibus, quod totum principes inuaserant, tamen solennia quaedam obseruata, vel ex hoc ipso loco discimus.

5 Auerseris tu) Pergit expostulare cum malo aliquo principe.

ciui-

ſulum iuſſiſſe contentus, liberae ciuitatis ne ſimulationem quidem ſerues? Abſtinens denique comitiis, abſtruſus atque abditus, quaſi illic tibi non conſulatus detur, ſed abrogetur imperium? Haec perſuaſio 6
ſuperbiſſimis dominis erat, vt ſibi viderentur principes eſſe deſinere, ſi quid facerent, tanquam ſenatores. Plerique tamen non tam ſuperbia, quam metu quodam ſubmouebantur. An ſtuprorum ſibi ince- 7
ſtarumque noctium conſcii, auſpicia polluere, ſacratumque campum nefario auderent contaminare veſtigio? non adeo deos hominesque contemſerant, vt in illa ſpatioſiſſima ſede hominum deorumque coniectos in ſe oculos ferre ac perpeti poſſent. Tibi 8
contra & moderatio tua ſuaſit, & ſanctitas, vt te & religioni deorum & iudiciis hominum exhiberes.

LXIV. Alii conſulatum ante quam acciperent, tu & dum accipis, meruiſti. Peracta erant ſolennia comitiorum, ſi principem cogitares, iamque ſe omnis turba commouerat, quum tu, mirantibus cunctis, accedis ad conſulis ſellam: adigendum te praebes in verba principibus ignota, niſi quum iurare cogerent alios. Vides, quam neceſſarium fuerit

Qq 2 conſu-

ciuitatis ſimulationem) h. e. ſimulacrum, ſimilitudinem. *Ciuitatis* pro *ciuitati* e MSS. reſtituit Schwarzius.

6 tanquam Senatores) Vt venirent ad comitia, iisque vel praeſiderent tanquam conſules, vel praeſentes, fieri de ſe ſolennia paterentur.

7 *ſacratumque campum*) Martis Patri gentis Romuleae, & templis pluribus aliorum quoque Deorum ornatum.

8 religioni deorum) Vt in illum te locum conferres, vbi Dii religioſe culti poſſunt aut amoris in te ſui, aut auerſationis, ſignificationem luculentam edere.

64, 1 commouerat) Addiſcedendum, quae putaret, transacta iam omnia.

3 ſtanti

consulatum non recusare? non putassemus istud fa-
2 cturum te fuisse, si recusasses. Stupeo, P. C. nec dum satis aut oculis meis aut auribus credo: atque identidem me, an audierim, an viderim, interrogo. Imperator ergo, & Caesar, & Augustus, Pontifex maximus, stetit ante gremium consulis? seditque consul principe ante se stante: & sedit inturbatus,
3 interritus, & tanquam ita fieri soleret? Quin etiam sedens stanti praeiuit iusiurandum, & ille iurauit, expressit, explanauitque verba, quibus caput suum, domum suam, si sciens fefellisset, deorum irae consecraret. Ingens, Caesar, & par gloria tua, siue fe-
4 cerint istud postea principes, siue non fecerint. Vllane satis praedicatio digna est, idem tertio consulem fecisse, quod primo? idem principem, quod priuatum? idem Imperatorem, quod sub Imperatore? Nescio iam, nescio, pulchriusne sit istud, quod prae-

3 *stanti praeiuit iusiur.*) Solenne verbum tum aliis scriptoribus, tum nostro praesertim, quod Index docet. * Scilicet adeo mihi liquidae videbantur rationes I. F. Gronouii, quibus Obs. 4, 16 p. 261 sqq. ita hunc locum, vti dedimus, constituit, vt dare locum illis quasi cogerer. Effecit tamen Cl. Schwarzius vti altera lectio, *sedens praebuit iusiurandum*, tolerabilis videatur. Nimirum *praebere iusiurandum* idem ait significare posse quod *praeire:* cum Cic. Verr. 5, 52 *exempla praebere dixerit*, & Ouid. Art. 1, 112 de tibicine, *praebere modum saltantibus*.

sciens fefellisset) Solennis formula, *Si sciens fallo*, nota omnibus vel ex Cic. fam. 7, 1. * Quare hic etiam positam a Plinio, *scienterque* illud, quod habent plerique libri, librario deberi, post viros summos, Gronouium praesertim, arbitror.

4 *tertio consulem-primo*) Non habuit ergo rationem Plinius Varroniani praecepti apud Gell. 10, 1 ex quo *primum*, *tertium*, dicendum erat. Scilicet dubitabat, quod ibidem docet Gellius, iam Cicero. * Forte Plinius eadem sapientia vsus erat, quae ibi commendatur, scripseratque *I*, vel. *pri. III*, vel *tert.* ac debetur terminatio addita librariis.

praeeunte

praeeunte nullo, an hoc, quod alio praeeunte iurasti.

LXV. In rostris quoque simili religione ipse te legibus subiecisti: legibus, Caesar, quas nemo principi scripsit. Sed tu nihil amplius vis tibi licere, quam nobis: sic fit, vt nos tibi plus velimus. Quod ergo nunc primum audio, nunc primum disco, NON est princeps supra leges, sed leges supra principem: idem Caesari consuli, quod caeteris non licet: iurat 2
in legem attendentibus diis; nam cui magis, quam Caesari attendant? iurat obseruantibus his, quibus idem iurandum est. Non ignarus alioqui, nemini religiosius, quod iurauerit, custodiendum, quam cuius maxime interest, non peierari. Itaque & abiturus consulatu iurasti, te nihil contra leges fecisse. Magnum hoc erat, quum promitteres; maius, postquam praestitisti. Iam toties procedere in rostra, 3
inascensumque illum superbiae principum locum terere, hic suscipere, hic ponere magistratus, quam dignum te, quamque diuersum consuetudine illorum, qui pauculis diebus gestum consulatum, immo non

praeeunte nullo) Captare videtur, quod hoc saeculo primum in re seria fieri coepit, acumen in verbo ambiguo: *praeeunte nullo*, sine exemplo: nam Augusti nimis remotum est: *praeeunte alio* h. e. dictante. Erudite Gronouius l. c. duplex significari iusiurandum putat, quorum alterum *praeeunte alio* dedit, sub auspicia muneris, alterum *nullo praeeunte* cum deponeret. Sed ita priore loco, & obscuriuscule, commemoraret iusiurandum posterius, de quo deinde, c. 65, 2.

65, 1 *In rostris*) In quibus forte denuo populo fidem suam solenniter adstringere solebant, adito magistratu.

Quod ergo) * Sic legendum pro *ego* docet e MSS. Schwarzius.

2 *cuius maxime interest*) Comparare iuuat hoc *interest* cum loco Taciti, quem laudauimus ad II, 3.

4 *Hoc*

geſtum, abiiciebant per edictum. Hoc pro concione, pro roſtris, pro iure iurando: ſcilicet vt primis extrema congruerent: vtque hoc ſolo intelligerentur ipſi conſules fuiſſe, quod alii non fuiſſent.

LXVI. Non transſiliui, Patres Conſcripti, Principis noſtri conſulatum; ſed eundem in locum contuli, quidquid de iure iurando dicendum erat. Neque enim, vt in ſterili ieiunaque materia, eandem ſpeciem laudis diducere ac ſpargere, atque identidem
2 tractare debemus. Illuxerat primus conſulatus tui dies, quo tu curiam ingreſſus, nunc ſingulos, nunc vniuerſos adhortatus es reſumere libertatem, capeſſere quaſi communis imperii curas, inuigilare publi-
3 cis vtilitatibus & inſurgere. Omnes ante te eadem iſta dixerunt, nemini tamen ante te creditum eſt. Erant ſub oculis naufragia multorum, quos inſidioſa tranquillitate prouectos improuiſus turbo perculerat. Quod enim tam infidum mare, quam blanditiae principum illorum, quibus tanta leuitas, tanta fraus, vt faci-

4 *Hoc pro conc.*) Hoc ſolum edictum vicem praeſtare debebat in illis Imperatoribus omnium reliquorum ſolennium.

66, 1 Non transſiliui) Parat ſibi auctor tranſitum, ſ. reditum potius ad acta tertii conſulatus Traiani hoc modo. Dixi de iureiurando Principis, quo conſulatum depoſuit inuitante me iureiurando quo illum ſuſcepit: ſed *non* id eo ſilentio praeterii & *transſilui* ipſum *conſulatum*: quin nunc acta illius percenſebo.

2 *inſurgere*) Pulchre hic Lipſius, Animis iterum erectis, quos ſeruitus oppreſſerat. Puto autem iunctum hoc verbum datiuo, *publicis vtilitatibus*, & ſumi ea metaphora quae reſpondeat propriae dictioni, vt illam poſuit V. G. Virg. Aen. 5, 189 *nunc nunc inſurgite remis. Inſurgere remis* eſt elato corpore impetum capere, vt eo fortius poſſis *incumbere*.

3 *eadem iſta dixer.*) V. G. Tiberius apud Tac. An. 1, 11 ſed *Plus in oratione tali dignitatis quam fidei erat*. Quam pulchra Neronis oratio apud eund. An. 13. 4 Sed *nec defuit fides*: initio nimirum.

facilius

facilius eſſet iratos, quam propitios habere? Te ve-
ro ſecuri & alacres, quo vocas, ſequimur. Iubes 4
eſſe liberos; erimus. Iubes, quae ſentimus, prome-
re in medium; proferemus. neque enim adhuc
ignauia quadam & inſito torpore ceſſauimus: ter-
ror, & metus, & miſera illa ex periculis facta pru-
dentia monebat, vt a republica (erat autem omnino
nulla res publica) oculos, aures, animos auerteremus.
At nunc tua dextera tuisque promiſſis freti & inni- 5
xi, obſepta diutina ſeruitute ora reſeramus, frena-
tamque tot malis linguam reſoluimus. Vis enim
tales eſſe nos, quales iubes, nihilque exhortationibus
tuis fucatum, nihil ſubdolum denique, quod creden-
tem fallere paret, non ſine periculo fallentis. NE-
QVE enim vnquam deceptus eſt princeps, niſi qui
prius ipſe decepit.

LXVII. Equidem hunc parentis publici ſen-
ſum, tum ex oratione eius, tum pronuntiatione ipſa
perſpexiſſe videor. Quae enim illa grauitas ſenten-
tiarum? quam inaffectata veritas verborum? quae
aſſeueratio in voce? quae affirmatio in vultu? quan-
ta in oculis, habitu, geſtu, toto denique corpore, fi-
des? Tenebit ergo ſemper, quod ſuaſerit: ſcietque 2
nos, quoties libertatem, quam dedit, experiemur, ſi-
bi parere. Nec verendum eſt, ne incautos putet, ſi 3
fidelitate temporum conſtanter vtamur, quos me-

 minit

facilius eſſet) Facilius, ad euitandum malum, ad ferendum. Domitiani praeſertim nota perfidia. *Erat enim*, teſte Sueto. 11, *non ſolum magnae, ſed & callidae inopinataeque ſaeuitiae.* Subiicit exempla. *Non eſt opus *facilius* cum Lipſio mutare in *felicius*.

67, 1 *ex oratione*) *Sic pro *exhortatione* ſcribendum ſuaſerat Lipſius: nunc firmatum eſt libro Schwarzii.

3 *Nun-*

minit sub malo principe aliter vixisse. Nuncupare vota & pro aeternitate imperii, & pro salute ciuium? immo pro salute principum, ac propter illos pro aeter-
4 nitate imperii solebamus. Haec pro imperio nostro, in quae sint verba suscepta, operae pretium est annotare: SI BENE REM PVBLICAM ET EX VTILITATE OMNIVM REXERIS. Digna vota, quae semper suscipiantur, semperque
5 soluantur. Egit cum diis, ipso te auctore, Caesar, respublica, vt te sospitem incolumemque praestarent, si tu caeteros praestitisses: si contra; illi quoque a custodia tui capitis oculos dimouerent, teque relin-
6 querent votis, quae non palam susciperentur. Alii se superstites reipubl. optabant, faciebantque: tibi salus tua inuisa est, si non sit cum reipublicae salute coniuncta. Nihil pro te pateris optari, nisi expediat optantibus: omnibusque annis in consilium de te deos mittis; exigisque, vt sententiam suam mu-
7 tent, si talis esse desieris, qualis electus est. Sed ingenti

3 Nuncupare vota) Dies solennis huic publicae cerimoniae dictus III Non. Ian. Vid. de tota re copiose Lips. ad Tac. An. 16, 22 s. Exc. B. & Casaub. ad Spartia. Adria. c. 24 p. 205. Hack. De memoria eorum in nummis Spanh. diss. 13 p. 525.

3 & pro salute ciuium?) Puto per interrogationem prolata haec verba, quasi dicat: *Solebamus vota nuncupare* primo *pro aeternitate imperii*, an expectas, qui legis, *& pro salute ciuium?* Immo aliter se res habet: *pro salute principum, & propter illos* demum *pro aeternitate imperii*, quasi non ipsi propter imperium essent, sed imperium propter ipsos.

4 pro imperio nostro) Pro Traiani nostri imperio. *Neque tamen dissimulo, me multo malle, *pro Imperatore nostro:* ad hunc enim pertinet formula, *Si bene — rexeris.* Et quam facilis hic error? Aliquis per compendium scripsit *Imp.* vltimas literas infeliciter alter suppleuit.

5 tui capitis) *Sic pro *corporis* MSS. plures apud Schwarzium.

8 Prae-

genti conſcientia, Caeſar, paciſceris cum diis, vt te, ſi mereberis ſeruent: quum ſcias, an merearis, neminem magis, quam deos ſcire. Nonne vobis, P. 8
C. haec diebus ac noctibus agitare ſecum videtur? Ego quidem in me, ſi omnium vtilitas ita poſceret, etiam praefecti manum armaui: ſed ne deorum quidem aut iram, aut negligentiam deprecor: quaeſo immo & obteſtor, ne vnquam pro me vota res publica inuita ſuſcipiat; aut ſi ſuſceperit inuita, ne debeat.

LXVIII. Capis ergo, Caeſar, ſalutis tuae glorioſiſſimum fructum ex conſenſu deorum. Nam quum excipias, vt ita DEMVM TE DII SERVENT, SI BENE REMPVBLICAM ET EX VTILITATE OMNIVM REXERIS: certus es, te bene rempublicam gerere, quum ſeruent. Ita- 2
que ſecurus tibi & laetus dies exit, qui principes alios cura & metu diſtinebat: quum ſuſpenſi & attoniti,

8 *Praefecti manum*) Digniſſimum factum quod proponamus ipſis verbis, quae habet e Dione Xiphili. p. 778, A. *Ὅτε πρῶτον τῷ μέλλοντι τῶν δορυφόρων ἐπάρξειν τὸ ξίφος, ὃ παραζώννυσθαι αὐτὸν ἐχρῆν, ὤρεξεν, ἐγύμνωσέ τε αὐτὸ, καὶ ἀνατείνας ἔφη, Λαβὲ τοῦτο τὸ ξίφος, ἵνα ἂν μὲν καλῶς ἄρχω, ὑπὲρ ἐμοῦ, ἂν δὲ κακῶς, κατ᾽ ἐμοῦ χρήσῃ.* *Praefectus* igitur, de quo hic ſermo eſt, eſt *Praetoriarum cohortium* ſ. *Praetorii.*

68, 1 *quum excipias*) Huic verbo locum eſſe, quoties conditio ponitur, aut nominatim aliquid cauetur, alias oſtendimus. Vid. auunculus noſtri 29, 1 ſ. 8 *Quum Graecos Italia pellerent, excepiſſe medicos*, h. e. nominatim illos incluſiſſe, &, ne quis eximios illos haberet, cauiſſe.

2 *laetus dies*) Ipſe dies votorum III Non. Ian. de quo ad 67, 3.

exit) Iuuat hic quaſi expiare commiſſum ſuperioris editionis, vbi *erit* irrepſerat, cum dudum *exit* ex optimis libris reſtitutum & a Cl. Schwarzio firmatum ſit.

ſerui-

niti, parumque confiſi patientia noſtra, hinc atque
3 inde publicae ſeruitutis nuntios exſpectarent. Ac
ſi forte aliquos flumina, niues, venti praepediſſent,
ſtatim hoc illud eſſe credebant, quod merebantur;
nec erat diſcrimen vllum pauoris: propterea quod,
QVVM a malo principe tanquam ſucceſſor timeatur, quisquis eſt dignior, quum ſit nemo non di-
4 gnior, omnes timentur. Tuam ſecuritatem non
mora nuntiorum, non literarum tarditas differt.
ſcis tibi vbique iurari, quum ipſe iuraueris omnibus.
5 Nemo hoc ſibi non praeſtat. amamus quidem te,
in quantum mereris; iſtud tamen non tui facimus
amore, ſed noſtri: nec vnquam illuceſcat dies, quo
pro te nuncupet vota non vtilitas noſtra, ſed fides,
6 Caeſar. TVRPIS tutela principis, cui poteſt imputari. Queri libet, quod in ſecreta noſtra non in-
7 quirant principes, niſi quos odimus. Nam ſi eadem cura bonis, quae malis eſſet, quam vbique admirationem tui, quod gaudium exſultationemque deprehenderes? quos omnium cum coniugibus ac liberis, quos etiam cum domeſticis aris focisque ſermones? Scires molliſſimis illis auribus parci. & alioqui, quum ſint odium amorque contraria, hoc perquam ſimile habent, quod IBI intemperantius amamus bonos principes, vbi liberius malos odimus.

LXIX. Cepiſti tamen & affectus noſtri & iudicii experimentum, quantum maximum praeſens

capere

ſeruitutis nuntios) Literas Praeſidum de votis ſolutis & nuncupatis, quales ad ipſum Traianum Plinii 10, 44, nunquam non nuntiae ſeruitutis.

5 *ſibi non praeſtat*) Vid. 48, 2.

ſed fides) Omnino etiam *fides*, verum non ſola. Ita ſaepe loquimur.

69, 2

capere potuisti, illo die, quo solicitudini pudorique
candidatorum ita consuluisti, ne vllius gaudium alte-
rius tristitia turbaret. Alii cum laetitia, alii cum spe
recesserunt: multis gratulandum, nemo consolan-
dus fuit. Nec ideo segnius iuuenes nostros exhor- 2
tatus es, Senatum circumirent, senatui supplicarent,
atque ita a principe sperarent honores, si a senatu
petissent. Quo quidem in loco, si quibus opus ex- 3
emplo, adiecisti, vt te imitarentur. Arduum, Cae-
sar, exemplum, & quod imitari non magis quisque
candidatorum, quam principum possit. Quis enim
vel vno die reuerentior senatus candidatus, quam tu,
tum omni vita, tum illo ipso tempore, quo iudicas
de candidatis? An aliud a te, quam senatus reueren- 4
tia obtinuit, vt iuuenibus clarissimae gentis, debitum
generi honorem, sed antequam deberetur, offerres?
Tandem ergo nobilitas non obscuratur, sed illustra- 5
tur a principe: tandem illos ingentium virorum
nepotes, illos posteros libertatis, nec terret Caesar,
nec pauet: quin immo festinatis honoribus amplifi-
cat atque auget, & maioribus suis reddit. si quid vs-
quam stirpis antiquae, si quid residuae claritatis; hoc
amplexatur, & refouet, & in vsum reipublicae pro-
mit. Sunt in honore hominum, & in honore fa- 6
mae

69, 2 Senatum circumirent) Rogandi & prensandi caussa vt Cic. Att. 14, 21 *Atticum circumire veteranos.* Sic Liu. 1, 47 vbi *circumire* & *prensare* coniunguntur. * Magno MSStorum consensu probata vox, & apprime ad h. l. conueniens recte restituta a Schwarzio pro *Consulatum.*

6 in honore famae) * Elegantius longe nobis quoque, vt iam Lipsio, ad Tac. Hist. 3, 36 videtur, si esset, *in ore famae.* Post verba *indulgentia Caesaris,* deesse *extracta* vel simile quid, idem notat Lipsius. Sed potest tamen *ex tenebris* significare post tenebras; & ablatiuus *indulgentia* ad ipsum *sunt* referri.

70, 1 Pro-

mae magna nomina ex tenebris obliuionis, indulgentia Caesaris, cuius est, vt nobiles & conseruet, & efficiat.

LXX. Praefuerat prouinciae quaestor vnus ex candidatis, inque ea ciuitatis amplissimae reditus
2 egregia constitutione fundauerat. Hoc senatui allegandum putasti. cur enim te principe, qui generis tui claritatem virtute superasti, deterior esset conditio eorum, qui posteros habere nobiles mererentur, quam eorum, qui parentes habuissent? O te dignum, qui de magistratibus nostris semper haec nunties, nec poenis malorum, sed bonorum praemiis bonos fa-
3 cias! Accensa est iuuentus, erexitque animos ad aemulandum, quod laudari videbat: nec fuit quisquam, quem non haec cogitatio subiret, quum sciret, quidquid a quoque in prouinciis bene fieret,
4 omnia te scire. Vtile est, Caesar, & salutare praesidibus prouinciarum, hanc habere fiduciam: paratum esse sanctitati, industriae suae maximum praemium,
5 iudicium principis, suffragium principis. Adhuc autem quamlibet sincera rectaque ingenia, etsi non detorquebat, hebetabat tamen misera, sed vera reputatio.

70, 1 Prouinciae quaestor) Fuerunt etiam *quaestoriae prouinciae* s. procurationes per Italiam, de quibus laudati Schwarzio Lips. ad Tac. An. 4, 27 & Noris. ad Cenot. Pisa. 1, 36. Nihil tamen impedit, quo minus potuerit etiam quaestorem Plinius intelligere Pro-Consularis vel alterius prouinciae, qui vel sub maiore Magistratu, vel, commendatam sibi ab eo absente, Prouinciam dum curat, *reditus amplissimae ciuitatis fundarit* i. e. constituerit.

4 *praesidibus prouinciarum*) Solisne *praesidibus?* quin vel maxime prouinciis. Nimirum de his deinde s. 8 *Prouinciis quoque* &c. * Alias pronum fuerit cum Schwarzio legere *praesides*.

6 *Vides*

tatio. Vides enim: ſi quid bene fecero, neſciet 6
Caeſar; aut ſi ſcierit, teſtimonium non reddet. Ita 7
eadem illa ſeu negligentia, ſeu malignitas principum,
quum male conſultis impunitatem, recte factis nullum praemium polliceretur: nec illos a crimine, &
hos deterrebat a laude. At nunc, ſi bene aliquis 8
prouinciam rexerit, huic quaeſita virtute dignitas offertur. Patet enim omnibus honoris & gloriae campus: ex hoc quisque, quod cupit, petat; & aſſecutus, ſibi debeat. Prouinciis quoque in poſterum, & iniuriarum metum, & accuſandi neceſſitatem remiſiſti. Nam ſi profuerint, quibus gratias egerint, de nullo queri cogentur. & alioqui liquet, nihil magis prodeſſe candidato ad ſequentes honores, quam peractos. Optime magiſtratus, magiſtratu, honore honor petitur. Volo ego, qui prouinciam rexerit, 9
non tantum codicillos amicorum, nec vrbana coniuratione eblanditas preces, ſed decreta coloniarum, decreta ciuitatum alleget. Bene ſuffragiis conſularium

6 Vides enim) Incipit hic ἠθοποιΐα magiſtratus alicuius prouincialis, animum ſuum alloquentis, *Vides enim* &c. *Sed fateor, me nondum concoquere illud *vides enim* poſſe, & ſuſpicari, primo poſt nomen *reputatio* poſitum eſſe ab aliquo, quin ab ipſo forte auctore, *videlicet*: illud deinde ita corruptum, Sed neque ſic mihi ſatisfacio.

8 Si profuerint) *Si* prouinciae his *quibus* bene de ſe meritis *gratias egerint*, illo ipſo ſuo teſtimonio apud Imperatorem *profuerint*; incitabuntur ad ſimilem gloriam alii: eaque cauſſa ita ſe gerent, vt *de nullo queri cogantur* in poſterum prouinciae. *Seruaui igitur *profuerint* quod habent antiquae editiones. *Praefuerint* praefert ex MSS. Cl. Schwarzius, quem alioquin in hoc loco conſtituendo libenter ſecutus ſum.

liquet) *Verbum loco manco ſanando inſertum a Lipſio: cui ſubſtituere eodem iure licebit *debet*, quod ſententiae magis conuenire videtur.

9 Bene ſuffragiis) Inter ſuffragia ſenatus, in quo principem

rium virorum vrbes, populi, gentes inſeruntur. Efficaciſſimum pro candidato genus eſt rogandi, gratias agere.

LXXI. Iam quo aſſenſu ſenatus, quo gaudio exceptum eſt, quum candidatis, vt quemque nominaueras, oſculo occurreres? deuexus quidem in planum, & quaſi vnus ex gratulantibus.
2 Te mirer magis, an improbem illos, qui effecerunt, vt iſtud magnum videretur? quum velut affixi curulibus ſuis manum tantum, & hanc cunctanter & pigre, & imputantibus ſimiles, promerent.
3 Contigit ergo oculis noſtris inſolita facies, principis aequati candidatis & ſimul ſtantis: contigit intueri parem accipentibus honore, honorem qui dabat.
4 Quod factum tuum a cuncto ſenatu quam vera acclamatione celebratum eſt, TANTO MAIOR, TANTO AVGVSTIOR! Nam CVI nihil ad augendum faſtigium ſupereſt, hic vno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuae.
5 Neque enim ab vllo periculo fortuna principum longius abeſt, quam ab humilitatis. Mihi quidem non tam humanitas tua, quam intentio eius admirabilis videbatur.

cipem locum habent viri conſulares, bene & decore inſeruntur vrbes, populi, gentes, ſuum praeſidem laudantes. Fuiſſe autem tum in magiſtratibus eligendis maiores partes Senatus; nullas, ſi a ſolennibus quibusdam vmbris diſceſſeris, populi: vel ex hoc ipſo libello ſatis conſtat. *Hanc Lipſii coniecturam, probatam Schwarzio, praeferendam ego quoque arbitror lectioni librorum. *Ne — inſerantur*, etiamſi *Ne* illud vel *nae* aſſeuerandi ſenſu ſumas.

71, 3 principis aequati) *Nihil melius factu occurrebat, quam dare hunc locum, qualem e libris, vitioſis quidem omnibus, ſed tamen concinnauit commode Cl. Schwarzius: a quo varietatem omnem, & rationes lectionis huius licet repetere.

5 intentio eius) Gradus ille ingens diligentiae, quem in ea

tur. Quippe quum orationi oculos, vocem, manum commodares: vt si alii eadem ista mandasses, omnes comitatis numeros obibas. Atque etiam, quum suffragatorum nomina, honore, quo solent, exciperentur: tu quoque inter excipientes eras, & ex ore principis ille senatorius assensus audiebatur. Quodque apud principem perhibere testimonium merentibus gaudebamus, perhibebatur a principe. Faciebas ergo quum diceres, OPTIMOS: nec ipsorum modo vita a te, sed iudicium senatus comprobabatur, ornarique se non illos magis, quos laudabas, laetabatur. 6 7

LXXII. Nam quod precatus es, vt illa ipsa ordinatio comitiorum bene ac feliciter euenerit NOBIS, REI PVBLICAE, TIBI; nonne tale est, vt nos hunc ordinem votorum conuertere debeamus? deos denique obsecrare, vt omnia, quae facis,

ea adhibuisti; qui etiam inter agendum, occupatis, in oratione de candidatorum commendatione habenda, cum voce etiam oculis & manibus, tamen omnes illas comitatis & humanitatis demonstrationes ederes; quasi, mandato alii dicendi officio, nihil aliud iam quam priuati gratulatoris officio fungereris: idque vsque eo, vt cum nominatis a te, qui vnumquemque Candidatum commendassent, acclamationis solitae honor a Senatoribus reliquis haberetur, VIR OPTIMVS EST &c. eoque interpellaretur tua actio, ipse quoque vocis tuae eundem honorem adderes, plaususque & assensum senatorium orationi tuae interfereres.

7 *ornarique se*) *Se* est ablatiuus casus pendens a *magis*. Senatus laetabatur, candidatos quos laudabat Traianus, *non magis se*, vel quam se, ornari: h. e. se aeque atque illos, illis laudibus, illa iudicii sui comprobatione ornari. *Itaque nihil ex recepta lectione iam muto. Cl. Schwarzius malit, *qui ornari se, non illos magis, quos laudabas, laetabatur.*

72, 1 *quod precatus es*) Precationis eiusmodi formulam s. *solennem comitiorum precationem*, vt ibi vocatur, habemus in principio orationis pro Murena.

7 *vtque*

facis, quaeque facies, prospere cedant TIBI, REI PVBLICAE, NOBIS? vel, si breuius sit optandum, vt VNI TIBI? in quo & res publica & nos
2 sumus. Fuit tempus, ac nimium diu fuit, quo alia aduersa, alia secunda, principi & nobis: nunc communia tibi nobiscum tam laeta, quam tristia: nec magis sine te nos esse felices, quam tu sine nobis,
3 potes. An, si posses, in fine votorum adiecisses, vt ita precibus tuis dii annuerent, si iudicium nostrum mereri perseuerasses? Adeo nihil tibi amore ciuium antiquius, vt ante a nobis, deinde a diis; atque ita
4 ab illis amari velis, si a nobis ameris. Et sane priorum principum exitus docuit, NE a diis quidem amari, nisi quos homines ament. Arduum erat, has precationes tuas laudibus adaequare: adaequaui-
5 mus tamen. Qui amoris ardor, qui stimuli, quae faces illas nobis acclamationes subiecerunt? Non nostri, Caesar, ingenii, sed tuae virtutis tuorumque meritorum voces fuerunt: quas nulla vnquam adulatio
6 inuenit, nullus cuiusquam terror expressit. Quem sic timuimus, vt haec fingeremus? quem sic amauimus, vt haec fateremur? Nosti necessitatem seruitutis: quando simile aliquid audisti, & quando di-
7 xisti? MVLTA quidem excogitat metus; sed quae appareant quaesita ab inuitis: aliud solicitudinis, aliud securitatis ingenium est; alia tristium inuentio, alia gaudentium: neutrum simulationes expresserint. Habent sua verba miseri, sua verba felices: vtque maxime eadem ab vtrisque dicantur, aliter dicuntur.

LXXIII.

7 *vtque maxime*) Licet eadem verba dicuntur a felicibus, quae a miseris; tamen *aliter*, alio vultu, sono, spiritu, dicuntur.

LXXIII. Testis ipse es, quae in omnium ore
laetitia. non amictus cuiquam, non habitus, quem
modo extulerat. inde resultantia vocibus tecta, ni-
hilque tantis clamoribus satis clausum. Quis tunc 2
non e vestigio suo exsiluit? quis exsiluisse sensit?
Multa fecimus sponte, plura instinctu quodam & im-
perio. Nam GAVDIO quoque cogendi vis in- 3
est. Num ergo modum ei tua saltem modestia im-
posuit? nam quanto magis a te reprimebatur, exar-
simus, non contumacia, Caesar. Sed vt in tua po-
testate est, an gaudeamus; ita in quantum, nec in no-
stra. Comprobasti & ipse acclamationum nostra- 4
rum fidem, lacrimarum tuarum veritate. Vidimus
humescentes oculos tuos, demissumque gaudio vul-
tum, tantumque sanguinis in ore, quantum in animo
pudoris. Atque hoc magis incensi sumus, vt preca- 5
remur, ne quando tibi non eadem caussa lacrymarum,
vtque nunquam frontem tuam abstergeres. Hoc 6
ipsum

cuntur. *Lipsii coniectura fir-
mata a Schwarzio. Al. *vtque iam maxime ab vtrisque dicantur*, omissis reliquis: quae si plane testimonio veteris libri careant, (sed habet tamen Cuspinianus) legere forte ita praestiterit: *vt quum maxime eadem ab vtrisque dicantur*. Sic in praecedenti membro in primis eleuanda pronuntiando fuerit vox *sua*, i. e. propria, diuersa ab aliis.

73, *1 non amictus*) Brachiis prae gaudio iactatis toga defluit.

resultantia vocibus tecta) Hypallage, pro *resultantes tectis voces*. Sic Virg. Aen. 5, 150 *Pulsati colles clamore resultant*. Proprie & ordinate auunculus nostri 11, 19 s. 21 Apibus *inimica est & echo resultante sono*.

2 imperio) Imperiosa quadam vi gaudii. Nempe *sponte* significat hic lene quiddam & blandum; *instinctus*, *imperium*, vehementiorem motum, & cui resisti non potest. Hinc statim *cogendi vim* tribuit gaudio. *Itaque non est opus, quod aliquando putabam, legere *impetu*: Vt *impetus & instinctus* copulantur Tac. A. 14, 16.

5 frontem tuam abstergeres) Nunquam perfricares frontem,

ipsum templum, has sedes nobis quasi responsuras interrogemus; viderintne vnquam principis lacrimas? at senatus saepe viderunt. Onerasti futuros principes: sed & posteros nostros. Nam & hi a principibus suis exigent, vt eadem audire mereantur: & illi, quod non audiant, indignabuntur.

LXXIV. Nihil magis possum proprie dicere, quam quod dictum est a cuncto senatu: O TE FELICEM! quod, quum diceremus, non opes tuas, sed animum mirabamur. EST enim demum vera
2 felicitas, felicitate dignum videri. Sed cum multa illo die dicta sunt sapienter & grauiter, tum vel inprimis hoc, CREDE NOBIS, CREDE TIBI. Magna hoc fiducia nostri, maiore tamen tui diximus. Alius enim fortasse alium, ipsum se nemo deceperit. Introspiciat modo vitam, seque quid
3 mereatur, interroget. Proinde dabat vocibus nostris fidem apud optimum principem, quod apud malos detrahebat. Quamuis enim faceremus, quae amantes solent: illi tamen, non amari se, credebant
4 sibi. Super haec precati sumus, vt SIC TE AMARENT DII, QVEMADMODVM TV NOS.

Quis

tem, pudorem poneres. Dixit de lacrimis, dixit de pudore: infert de vtroque. *Sententia igitur satis commoda. Vnde verbum *abstergeres*, quod per duo saecula hic legitur, in MSS. autem non compareat, pedem intulerit, non dixerim.

6 onerasti) Vid. ad c4, 1.

74, *1 animum mirabamur*) Felicitate dignum, felicitatis capacem: huc referuntur proxima, *Est enim — videri.*

3 dabat fidem) i. e. faciebat, rara significatione: loquitur autem de conscientia principis. Diuine Plutarchus de discr. adulat. n. 129 Ἡ οἴκοθεν κρίσις ἀντιμαρτυροῦσα, καὶ μὴ προσδεχομένη τὸν ἔπαινον, ἀπαθής ἐστι, καὶ ἄθικτος, καὶ ὑπὸ τοῦ κολακεύοντος ἀνάλωτος.

4 *Quis*

Quis hoc aut de se, aut principi diceret mediocriter amanti? Pro nobis ipsis quidem haec fuit summa votorum: vt NOS SIC AMARENT DII, QVOMODO TV. Estne verum, quod inter ista clamauimus, O NOS FELICES! Quid enim felicius nobis, quibus non iam illud optandum est, vt nos diligat princeps: sed dii, quemadmodum princeps? Ciuitas religionibus dedita, semperque 5
deorum indulgentiam pietate merita, nihil felicitati suae putat adstrui posse, nisi vt dii Caesarem imitentur.

LXXV. Sed quid singula consector & colligo? quasi vero aut oratione complecti, aut memoria consequi possim, quae vos, P. C. ne qua interciperet obliuio, & in publica acta mittenda, & incidenda in aere censuistis? Ante, orationes principum tantum 2
eiusmodi genere monumentorum mandari aeternitati solebant: acclamationes quidem nostrae parie-

 tibus

4 *Quis hoc -- amanti*) Hoc membrum non loco positum tenebrarum aliquid orationi offudisse puto; reponendum post alteram formulam, *Nos sic amarent Dii, quomodo tu*, scil. nos amas. Nam sic demum recte infertur, *Quis hoc* posterius *de se*; *aut* vtrumque hoc *principi diceret mediocriter amanti?* Dicas, quidni? Habeat sibi, si mediocriter amat: sciat ad se non pertinere vota nostra. Ar periculosum est ita agere cum principe, vt cum mustela in farina latente mus ille apud Phaedrum 4,1 retorridus, *Sic valeas, vt farina es, quae iaces.*

Estne verum) Nonne est verum? Vid. ad 56, 2.

75,1 in publica acta mitt.) Ab eo tempore non minima pars historiae Augustae illis in Senatu acclamationibus continetur. Vid. v. g. Vopisci Tacitus c. 5 vbi inter illas acclamationes etiam interiectum, *dixerunt decies, dixerunt vicies, dixerunt tricies.*

2 orationes principum) Adhuc superest, superfuit certe Brissonii aetate, qui eam retulit form. 2, 170 p. 250 Conr. tabulae aeneae bona pars, in qua incisa oratio Claudii Caesaris in Senatu

tibus curiae claudebantur. Erant enim, quibus nec
3 senatus gloriari, nec princeps possent. Has vero & in vulgus exire, & posteris prodi, cum ex vtilitate, tum ex dignitate publica fuit. Primum, vt orbis terrarum pietatis nostrae adhiberetur testis & conscius: deinde, vt manifestum esset, audere nos de bonis malisque principibus, non tantum post ipsos iudicare: postremo, vt experimento cognosceretur, & ante nos gratos, sed miseros fuisse; quibus esse
4 nos gratos probare antea non licuit. At quia contentione, quo nisu, quibus clamoribus expostulatum est; ne affectus nostros, ne tua merita supprimeres? denique, vt in posterum exemplum prouideres?
5 Discant & principes acclamationes veras falsasque discernere, habeantque muneris tui, quod iam decipi non poterunt. Non instruendum illis iter ad bonam famam, sed non deserendum; non subinouenda adulatio; sed non reducenda est. Certum est, & quae facere, & quae debeant audire, si faciant.
6 Quid nunc ego super ea, quae sum cum toto senatu precatus, pro senatu precer, nisi vt haereat animo tuo gaudium, quod tunc oculis protulisti. Ames illum diem, & tamen vincas: noua merearis, noua audias: eadem enim dici, nisi ob eadem facta, non possunt.

LXXVI.

Senatu: habetur eadem Grut. p. 502.

3 non tantum post ipsos) Parum hoc validum: adhuc enim de solo Traiano acclamationes publicatae, bono principe, & ad laudem eius pertinentes. Parum postea quoque ausus est in hoc genere Senatus, contra viuos quidem & florentes.

gratos sed miseros) Hoc ad Principes referri non potest, sed ad alios bene de Senatu meritos.

6 ames - vincas) Cum iucundi-

LXXVI. Iam quam antiquum, quam consulare, quod triduum totum senatus sub exemplo tui sedit, quum interea nihil praeter consulem ageres? Interrogauit quisque, quod placuit; dissentire, discedere, & copiam iudicii sui reipubl. facere, tutum fuit; consulti omnes, atque etiam dinumerati sumus: vicitque sententia non prima, sed melior. At quis antea loqui, quis hiscere audebat, praeter miseros illos, qui primi interrogabantur? caeteri quidem defixi & attoniti ipsam illam mutam ac sedentariam assentiendi necessitatem, quo cum dolore animi, quo cum totius corporis horrore perpetiebantur? Vnus solusque censebat, quod sequerentur omnes, & omnes improbarent, in primis ipse, qui censuerat. Adeo NVLLA magis omnibus displicent, quam quae sic fiunt, tanquam omnibus placeant. Fortasse Imperator in senatu ad reuerentiam eius componebatur: caeterum egressus, statim se recipiebat in principem, omniaque consularia officia abigere, negligere, contemnere solebat. Ille vero ita consul, vt si tantum consul foret: nihil infra se putabat, nisi quod infra consulem esset. Ac primum, ita domo progrediebatur, vt illum nullus apparatus arrogantiae principalis, nullus praecursorum tumultus detineret. Vna erat in limine mora, consultare aues, reuererique numinum monitus. Nemo proturbabatur, nemo submouebatur: tanta viatoribus quies, tantus pudor fascibus, vt plerumque aliena turba subsistere & con-

2 3 4 5 6 7 8

Rr 3 sulem

cunditate recorderis honoris tibi habiti, & ampliores, si fieri possit, mereare: hoc enim est *vincere illum diem* &c.

76, 1 triduum totum) In caussa Marii Prisci. vid. Ep. 2, 11, 18.

9 officium

9 sulem & principem cogeret. Ipsius quidem offi-
cium tam modicum, tam temperatum, vt antiquus
aliquis magnusque consul sub bono principe incede-
re videretur. Iter illi saepius in forum, frequenter
tamen & in campum.

LXXVII. Nam comitia consulum obibat ipse;
tantum ex renunciatione eorum voluptatis, quantum
2 prius ex destinatione capiebat. Stabant candidati
ante curulem principis, vt ipse ante consules stete-
rat: adigebanturque in verba, in quae paullo ante
ipse iurauerat princeps: qui tantum putat esse in iu-
3 re iurando, vt illud & ab aliis exigat. Reliqua pars
diei tribunali dabatur. Ibi vero quanta religio ae-
quitatis? quanta legum reuerentia? Adibat aliquis
4 vt principem: respondebat, se consulem esse. Nul-
lius ab eo magistratus ius, nullius auctoritas immi-
nuta est: aucta etiam. siquidem pleraque ad praeto-
res remittebat: atque ita, vt collegas vocaret. Non
quia populare gratumque audientibus, sed quia ita
5 sentiebat. Tantum dignationis in ipso honore po-
nebat, vt non amplius esse censeret, quod aliquis col-
lega appellaretur a principe, quam quod praetor es-
set. Ad haec tam assiduus in tribunali, vt labore re-
6 fici ac assidue reparari videretur. Quis nostrum
idem curae, idem sudoris sumit? quis adeo expeti-
7 tis honoribus aut deseruit, aut sufficit? Et sane ae-
quum

9 officium tam modicum) Turba comitantium omnis generis. Sueto. Claud. 2 *Sine solemni officio lectica in Capitolium latus est.*

77, 4 *collegas*) Sic enim antiquitus institutum vt collegae Consulum essent vocarenturque Praetores. Vid. Liu. 7, 1. Cic. Att. 9, 9. Locus classicus est Gell. 13, 14.

7 *Fortu-*

quum est, tantum caeteris praestare consulibus ipsum, qui consules facit: quippe etiam Fortunae videbatur indignum, si posset honores dare, qui gerere non posset. Facturus consules doceat, accepturis- 8
que amplissimum honorem persuadeat, scire se, quid sit, quod daturus sit: sic fit, vt illi quoque sciant, quid acceperint.

LXXVIII. Quo iustius senatus, vt susciperes quartum consulatum, & rogauit, & iussit. Imperii hoc verbum, non adulationis esse, obsequio tuo crede: quod non alia in re magis aut senatus exigere a te, aut tu praestare senatui debes. Vt enim caete- 2
rorum hominum, ita principum, illorum etiam, qui dii sibi videntur, aeuum omne & breue & fragile est. Itaque optimum quemque niti & contendere decet, vt post se quoque reipublicae prosit, moderationis scilicet iustitiaeque monumentis, quae plurima statuere consul potest. Haec nempe intentio tua, vt 3
libertatem reuoces ac reducas. Quem ergo honorem magis amare, quod nomen vsurpare saepius debes, quam quod primum inuenit recuperata libertas? Non est minus ciuile, & principem esse pariter, & 4
consu-

7 *Fortunae videbatur indignum*) Illi *Fortunae Po. Ro.* gubernatrici magnorum euentuum: verius Prouidentiae Diuinae. *MS. Paris. apud Schwarzium, *fortuna videbatur indignus*: non male, si intelligas, *aliquis*.

78, 1, *iussit. Imperii*) Itaque *iubere* libera republica maxime dicebatur populus: Senatus tantum *volebat*, *aequum censebat*, *arbitrabatur*, *existimabat*, *indicabat*, *Senatui placebat*, *videbatur*. Vid. Brisso. form. 2, 73 p. 178 Cont. sqq. & add. supra 1, 2.

2 *plurima*) *Quidam *prima* h. e. praecipua.

4 *minus ciuile*) Aeque indicat animum aequalitatis illius inter ciues studiosum & inimicum tyrannidis s. regni, si is, qui primum in rep. locum habet,

5 consulem, quam tantum consulem. Habe etiam
rationem verecundiae collegarum tuorum; collega-
rum inquam: ita enim & ipse loqueris, & nos loqui
6 vis. Onerosa erit modestiae illorum tertii consula-
tus sui recordatio, donec te consulem videant. Ne-
que enim potest non nimium esse priuatis, quod
principi satis est. Annuas, Caesar, optantibus, qui-
busque apud deos adesse consuesti, quorum potens
es ipse, votorum compotes facias.

LXXIX. Fortasse sufficiat tibi tertius consula-
tus: sed nobis tanto minus sufficit. Ille nos insti-
tuit & induxit, vt te iterum iterumque consulem ha-
2 bere cupiamus. Remissius istud contenderemus, si
adhuc non sciremus, qualis esses futurus. Tolera-
bilius fuit, experimentum tui nobis, quam vsum ne-
3 gari. Dabiturne rursus videre consulem illum? au-
diet & reddet, quas proxime voces? praestabitque
gaudium, quantum ipse percipiet? praesidebit laeti-
tiae publicae, auctor eius & caussa? tentabitque af-
4 fectus nostros, vt solet, cohibere; nec poterit? Erit
pietati senatus, cum modestia principis, felix specio-
sumque certamen, seu fuerit victa, seu vicerit? Equi-
dem incognitam quandam, proximaque maiorem
praesumo laetitiam. Quis enim est tam imbecilli
ingenio, qui non tanto meliorem consulem speret,
5 quanto saepius fuerit? Alius labores, si non conti-
nuo se desidiae ac voluptati dedisset, otio tamen &
quiete

bet, non dedignetur consulatum, quam si illum gerat quiuis alius.

6 *apud deos adesse*) * Sic pro *esse* aliorum e MSS. restituit, & coniecturas aliorum firmauit, Schwarzius. Idem etiam obseruat esse in bonis libris pro *potens es* breuius *potes*: quod eandem hic vim habet.

quiete recreasset: hic consularibus curis exsolutus,
principales resumsit; tam diligens temperamenti, vt
nec consulis officium, princeps; nec principis, con-
sul appeteret. Videmus, vt prouinciarum deside- 6
riis, vt singularum etiam ciuitatum precibus occur-
rat. Nulla in audiendo difficultas, nulla in respon-
dendo mora: adeunt statim, dimittuntur statim:
tandemque principis fores exclusa legationum turba
non obsidet.

LXXX. Quid? in omnibus cognitionibus,
quam mitis seueritas, quam non dissoluta clementia?
Non locupletando fisco sedes, nec aliud tibi senten-
tiae tuae pretium, quam bene iudicasse. Stant ante 2
te litigatores, non de fortunis suis, sed de tua existi-
matione soliciti, nec tam verentur, quid de caussa sua,
quam quid de moribus sentias. O vere principis, 3
atque etiam consulis, reconciliare aemulas ciuitates;
tumentesque populos non imperio magis, quam ra-
tione compescere: intercedere iniquitatibus magi- 4
stratuum, infectumque reddere, quidquid fieri non
oportuerit: postremo, velocissimi sideris more,
omnia inuisere, omnia audire, & vndecunque inuo-
catum statim, velut numen adesse & adsistere! Ta- 5
lia esse crediderim, quae ipse mundi parens tempe-

 rat

79, *6 in audiendo*) *Lipsius suspicatur *adeundo*; cui respondeat illud, *adeunt statim*: sed nec *audiendo* damnat.

80, *2 de tua existim.*) Res ipsa loquitur, non quid alii de Caesare, sed de se quid Caesar existimet, hos litigatores solicitos esse.

4 infectum reddere) Vid. ad 40, 3. *Pro *oportuerit* legendum videtur *oportuerat*.

inuocatum) Difficile est hic statuere, vtrum *inuocatum* adiectiue sumere debeamus pro non vocato, an participii more, precibus aduocatum. Vtrumque pulchrum, & ad hunc locum aptum.

5 facta

rat nutu; si quando oculos demisit in terras & facta mortalium inter diuina opera numerare dignatus est: qua nunc parte curarum liber solutusque, caelo tantum vacat, postquam te dedit, qui erga omne hominum genus vice sua fungereris. Fungeris enim, sufficisque mandanti: quum tibi dies omnis summa cum vtilitate nostra, cum tua laude, condatur.

LXXXI. Quod si quando cum influentibus negotiis paria fecisti, instar refectionis existimas mutationem laboris. Quae enim remissio tibi, nisi lustrare saltus, excutere cubilibus feras, superare immensa montium iuga, & horrentibus scopulis gradum inferre, nullius manu, nullius vestigio adiutum: atque inter haec pia mente adire lucos, & occursare numinibus? Olim haec experientia iuuentutis, haec voluptas erat, his artibus futuri duces imbuebantur: certare cum fugacibus feris cursu, cum audacibus robore,

5 facta mortalium) Qualia sunt, quae f. 3 & 4 continentur. * Nondum igitur necessarium puto, *fata*, quamquam e bonis libris, cum Cl. Schwarzio reponere.

6 qua nunc parte Laudares, Secunde, Traianum tuum, sine deorum iniuria. Sed nimirum iam inoleuerat Romae hoc impietatis genus, e quo tempore placuit hominibus Virgilianum, modo verum est, carmen, *Diuisum imperium cum Ioue Caesar habet*. Sed hic poëta fuit. conf. supra ad 40, 3. & mox Martialis votum ad 94, 2. * Recepimus hic lectionem a Schwarzio erutam e MSS. pro vulgato, *quibus nunc per te liber* &c. *Per te* si posuisset Plinius, non subiunxisset, *postquam te dedit*.

81, 1 cum influentibus neg.) Instar torrentis, vt Cic. prouinc. consular. c. 13 *C. Marius — influentes in Italiam Gallorum maximas copias repressit.* * Non igitur opus est, vt de mutatione in *adfluentibus*, vel *instantibus*, cogitemus.

occursare numinibus) Non Dianae modo & eius nymphis, quae faciles Deae: Vid. Ep. 1, 6, 3. Sed grauioribus etiam vt *matri magnae* Deum, quam *Accepimus*, ait Cicero de harusp. resp. c. 11 *agros & nemora cum quodam strepitu fremituque peragrare.*

2 obsidio-

bore, cum callidis astu: nec mediocre pacis decus
habebatur, submota campis irruptio ferarum, & ob-
sidione quadam liberatus agrestium labor. Vsur- 3
pabant gloriam istam illi quoque principes, qui ob-
ire non poterant: vsurpabant autem vt domitas fra-
ctasque claustris feras, ac deinde in ipsorum quidem
ludibrium emissas, mentita sagacitate colligerent.
Nunc par capiendi quaerendique sudor, summusque
& idem gratissimus labor, inuenire. Enimuero, si 4
quando placuit idem corporis robur in maria pro-
ferre, non ille fluitantia vela, aut oculis sequitur, aut
manibus: sed nunc gubernaculis assidet, nunc cum
valentissimo quoque sodalium certat frangere fluctus,
domitare ventos reluctantes, remisque transire ob-
stantia freta.

LXXXII. Quantum dissimilis illi, qui non Albani lacus otium, Baianique torporem & silentium ferre,

2 *obsidione*) *Obsidere* non ii modo dicuntur, qui castris circum positis vrbem capere student; sed etiam qui insidiantur ex proximo, & nocendi occasionibus intenti sunt. Itaque iungo cum participio *liberatus*.

agrestium labor) Sic Mysi legatos ap. Herod. 1, 36 ad Croesum mittunt, contra *ὗς μέγιστον χρῆμα, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει.* De Persarum & Cyri venatu res e Cyropaedia notissima. Verum Roma libera ea res fere pastoribus i. e. seruis, relinquebatur. Venationes Amphitheatri etiam per seruos fere aut damnatos exerceri solitae &c.

3 *feras - colligerent*) Sueto. 19 *Sagittis confectas* narrat a Domitiano: *collectas* i. e. captas *mentita sagacitate*, non narrat.

inuenire) Vestigia persequi, deprehendere in lustro, assequi fugientem & consistere.

4 *aut manibus*) Quibus demonstret, quid agendum sit. * Lipsius malit *nauibus*, deligatis nempe ad aliam, velis vel remis actam, & modo fluitantem motu languido, ne turbet mollis vectoris somnum vel delicias ministerium nauticum, remorum pulsus, stridorque rudentum: qua de re statim.

82, 2

ferre, non pulsum saltem fragoremque remorum perpeti poterat, quin ad singulos ictus turpi formi-
2 dine horresceret. Itaque procul ab omni sono inconcussus ipse & immotus, religato reuinctoque nauigio, non secus ac piaculum aliquod, trahebatur.
3 Foeda facies, quum P. R. Imperator alienum cursum, alienumque rectorem, velut capta naue, sequeretur. Nec deformitate ista saltem flumina carebant, atque
4 amnes. Danubius ac Rhenus tantum illud nostri dedecoris vehere gaudebant, non minore cum pudore imperii, quod haec Romanae aquilae, Romana signa, Romana denique ripa, quam quod hostium
5 prospectarent. Hostium, quibus moris est, eadem illa nunc rigentia gelu flumina, aut campis superflua, nunc liquida ac deferentia, lustrare nauigiis, nando-
6 que superare. Nec vero laudauerim per se magnopere duritiem corporis ac lacertorum; sed si his validior toto corpore animus imperitet, quem non fortunae indulgentiae molliant, non copiae principales ad

82, 2 *piaculum aliquod*) Piacularis hostia, quam contingere nemo vult, quae e longinquo proinde trahitur: & in mare denique, vbi potest, abiicitur, monstri instar vel prodigiosi partus. Sic 34, 4 *delatores in nauigia congesti piacularibus victimis* comparantur.

4 *gaudebant*) Inimici nempe amnes, dedecore nostro laeti, poëtica metonymia pro accolis. Contra puduit Romanos talia fieri in conspectu hinc hostium, hinc sui exercitus. Genitiuus *hostium* retro spectat ad *signa & ripam.* *Gudianus liber apud Schwarzium, qui supplet ita, *quod hostium exercitus prospectaret*: interpolatus videtur.

5 *liquida ac deferentia*) *Liquida* opponuntur *rigentibus gelu*; *deferentia* his, quae sunt *campis superflua*, nec ferendis apta nauigiis. *Venti ferentes* sunt 31, 4. * *Deferentia* i. e. campos, aut *deferuentia*, coniecturae non necessariae.

6 *toto corpore*) *Illud *toto* nescio quam vim, quam elegantiam hic habere possit: *tanto* si legamus, aliquid dixisse Plinium se dignum sentio.

7 *nuptia-*

ad ſegnitiem luxumque detorqueant; tunc ego, ſeu montibus, ſeu mari exerceatur, & laetum opere corpus, & creſcentia laboribus membra mirabor. Video enim iam inde antiquitus maritos dearum, ac 7
deorum liberos, nec dignitate nuptiarum * magis quam his artibus inclaruiſſe. Simul cogito, quum 8
ſint iſta ludus & auocamentum huius, quae quantaeque ſint illae ſeriae & intentae, & a quibus ſe in tale otium recipit, voluptates. SVNT enim voluptates, quibus optime de cuiusque grauitate, ſanctitate, temperantia creditur. Nam quis adeo diſſolutus, 9
cuius non occupationibus aliqua ſpecies ſeueritatis incidat? otio prodimur. An non plerique principes hoc idem tempus in aleam, ſtupra, luxum conferebant? quum feriarum laxamenta curarum, vitiorum contentione ſupplerent.

LXXXIII. HABET hoc primum magna fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum eſſe patitur: principum vero non modo domos, ſed cubicula ipſa intimosque receſſus recludit, omniaque arcana noſcenda

7 *nuptiarum*) * Hic deeſſe alterum membrum, reſpondens *deorum liberis*, V. G. *nec generis praeſtantia*, vel tale quiddam; recte ſuſpicatur Lipſius, qui etiam obſeruat, quod in pluribus libellis veterum videas, ſub finem ſaepius corruptum aliquid eſſe. Apparet etiam Schwarzianas obſeruationes hinc eſſe paullo rariores, non puto quod viri diligentia defecerit, ſed quod ſubſidia librorum.

8 *voluptates. Sunt enim*) *Voluptates feriae & intentae* ſunt ipſae occupationes Traiani, in quantum etiam has lubenter & cum *προθυμίᾳ* quadam obit. * Interim nimis velim, vt inueniatur liber antiquus, in quo hic ſint *occupationes*. Aliud remedium excogitauit Lipſius, ſi ſic legamus: *Quae quantaque ſunt illa feria & intenta — recipit. Voluptates ſunt enim, voluptates! quibus optime* &c.

9 *incidat? otio*) * Quid ſi, *inſit? at otio* &c. Certe illud *incidat* mihi hic non ſatisfacit: ſed mea forte culpa.

ſcenda famae proponit atque explicat. Sed ti
Caeſar, nihil accommodatius fuerit ad gloriam, qua
2 penitus inſpici. Sunt quidem praeclara, quae in pu
blicum profers; ſed non minora ea, quae limine te
nes. Eſt magnificum, quod te ab omni contagion
vitiorum reprimis ac reuocas, ſed magnificentius
3 quod tuos. Quanto enim magis arduum eſt, alio
praeſtare quam ſe: tanto laudabilius, quod, quum
ipſe ſis optimus, omnes circa te ſimiles tui effeciſti.
4 Multis illuſtribus dedecori fuit, aut inconſultius vxor
aſſumta, aut retenta patientius: ita foris claros do
meſtica deſtruebat infamia: & ne maximi ciues ha
berentur, hoc efficiebat, quod mariti minores erant.
5 Tibi vxor in decus & gloriam cedit. Quid enim
illa ſanctius? quid antiquius? Nonne, ſi Pontifici
maximo deligenda ſit coniux, aut hanc, aut ſimilem
6 (vbi eſt autem ſimilis?) elegerit? Quam illa nihil
ſibi ex fortuna tua, niſi gaudium vindicat? quam
conſtanter, non potentiam tuam, ſed ipſum te reue
retur? Idem eſtis inuicem, quod fuiſtis: probatis ex
aequo: nihilque vobis felicitas addidit, niſi quod
ſcire coepiſtis, quam bene vterque veſtrum felicita
7 tem ferat. Eadem quam modica cultu? quam par
ca comitatu? quam ciuilis inceſſu? Mariti hoc opus,
qui ita imbuit, ita inſtituit: nam VXORI ſufficit
8 obſequii gloria. An, quum videat, quam te nullus
terror,

83, 5 *Pontifici max.*) Pontifici maximo ſemel tantum vxorem ducere licebat, ſi credimus Tertull. exhort. ad caſtit. c. 7, de monogam. c. 16, ad vxor. 1, 5. Sic de Diali Flamine Maſurius Sabinus apud Gell. 10, 15 *Vxorem ſi amiſit, flaminio decedit. Matrimonium Flaminis niſi morte dirimi non eſt ius.* His igitur, caſtam & virtutibus omnibus ornatam nanciſci, optabile praeter caeteros erat.

84, 1

terror, nulla comitetur ambitio: non & ipsa cum silentio incedat? ingredientemque pedibus maritum, in quantum patitur sexus, imitetur? Decuerit hoc illam, etiamsi diuersa tu facias. Sub hac vero modestia viri, quantam debet verecundiam vxor marito? femina sibi?

LXXXIV. Soror autem tua, vt se sororem esse meminit! vt in illa tua simplicitas, tua veritas, tuus candor agnoscitur! vt si quis eam vxori tuae conferat, dubitare cogatur, vtrum sit efficacius ad recte viuendum, bene institui, aut feliciter nasci. NIHIL 2
est tam pronum ad simultates, quam aemulatio, in feminis praesertim: ea porro maxime nascitur ex coniunctione, alitur aequalitate, exardescit inuidia, cuius finis est odium. Quo quidem admirabilius 3
existimandum est, quod mulieribus duabus in vna domo, parique fortuna, nullum certamen, nulla contentio est. Suspiciunt inuicem, inuicem cedunt: 4
cumque te vtraque effusissime diligat, nihil sua putant interesse, vtram tu magis ames. Idem vtrique propositum, idem tenor vitae, nihilque ex quo sentias duas esse. Te enim imitari, te subsequi student. 5
Ideo vtraque mores eosdem, quia vtraque tuos, habet: inde moderatio, inde etiam perpetua securitas. Neque enim vnquam periclitabuntur esse priuatae,

quae

84, 1 *bene institui*) Hoc ad vxorem Traiani refertur, vt *feliciter nasci* ad sororem.

aut felic. nasci) Peccauitne noster aduersus magistri sui, Fabii, praeceptum? qui 1, 5, 49 *Nam &, an & aut coniunctiones sunt*, inquit; *male tamen interroges*, Hic aut ille sit? Vid. ad 10, 48, 2. * Certe omnes libri *aut* hic habent, quos inspexit Schwarzius.

non

6 quae non defierunt. Obtulerat illis senatus cognomen Augustarum, quod certatim deprecatae sunt, quam diu appellationem Patris patriae tu recusasses: seu, quod plus esse in eo iudicabant, si vxor & soror
7 tua, quam si Augustae dicerentur. Sed quaecunque illis ratio tantam modestiam suasit; hoc magis dignae sunt, quae in animis nostris & sint & habean-
8 tur augustae, quia non vocantur. Quid enim laudabilius feminis, quam si verum honorem non in splendore titulorum, sed in iudiciis hominum reponant? magnisque nominibus pares se faciant, etiam dum recusant?

LXXXV. Iam etiam & in priuatorum animis exoleuerat priscum mortalium bonum, amicitia, cuius in locum migrauerant assentationes, blanditiae, & PEIOR odio amoris simulatio. Etenim in principum domo nomen tantum amicitiae, inane
2 scilicet irrisumque manebat. Nam quae poterat esse inter eos amicitia, quorum sibi alii domini, alii serui videbantur? Tu hanc pulsam & errantem re-
3 duxisti: habes amicos, quia amicus ipse es. NEQVE enim, vt alia subiectis, ita amor imperatur: neque est vllus affectus tam erectus, & liber, & dominationis impatiens, nec qui magis vices exigat. Potest

5 non esse desier.) Nunquam modestiam priuatarum feminarum exuerunt: itaque etsi redigantur ad priuatam conditionem, nihil ipsis asperum accidat.

6 cognomen Augustarum) Videntur tamen post recepisse, vt apparet ex inscr. ap. Grut. p. 247, 6. vbi in arcu Traiani VI illius consulatu posito hinc honor habetur PLOTINAE AVG. CONIVGI AVG hinc DIVAE MARCIANAE AVG. SORORI AVG. Nimirum hic ipse etiam *pater patriae* appellatur. De nummis vid. Spanh. diss. II p. 271 & 288.

Poteſt fortaſſe princeps inique, poteſt tamen odio 4
eſſe nonnullis, etiamſi ipſe non oderit: AMARI,
niſi ipſe amet, non poteſt. DILIGIS ergo, quum 5
diligaris, & in eo, quod vtrinque honeſtiſſimum eſt,
tota gloria tua eſt; qui ſuperior factus, deſcendis in
omnia familiaritatis officia, & in amicum ex impera-
tore ſubmitteris: immo tunc maxime imperator,
quum amicum ex imperatore agis. Etenim quum 6
plurimis amicitiis fortuna principum indigeat, prae-
cipuum eſt principis opus, amicos parare. Placeat 7
tibi ſemper haec ſecta, & cum alias virtutes tuas, tum
hanc conſtantiſſime, teneas: NEC vnquam perſua-
deatur, humile eſſe principi, niſi odiſſe. IVCVN-
DISSIMVM eſt in rebus humanis amari, ſed non
minus amare: quorum vtroque ita frueris, vt quum
ipſe ardentiſſime diligas, adhuc tamen ardentius di-
ligaris. Primum, quia facilius eſt, vnum amare, 8
quam multos: deinde, quia tibi amicos tuos obli-
gandi adeſt facultas tanta, vt nemo poſſit te, niſi in-
gratus, non magis amare.

LXXXVI. Operae pretium eſt referre, quod tormentum tibi iniunxeris, ne quid amico negares. Dimi-

85, 5 vtrinque) Hinc amantibus te, hinc tibi, qui amaris. *Sic reſcripſimus pro *vtrique*, bonis apud Schwarzium auctoribus.

familiaritatis officia) Xiphili. e Dion. l. 68 p. 772, C. Καὶ γὰρ θήρας καὶ συμποσίων, ἔργων τε καὶ βουλευμάτων, σκωμμάτων δὲ μετεῖχε σφίσι (τοῖς φίλοις) καὶ πολλάκις καὶ τέταρτος ὠχεῖτο (quartus ipſe in eod. vehiculo comes vectus eſt) ἔς τε τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ ἄνευ γε φρουρᾶς ἐσῄει ὧν αὐτῶν ἐνεθυμεῖτο. Similia Eutrop. 8, 4.

7 *humile odiſſe*) Cum non oderimus fere niſi vnde malum metuimus; metus autem humilem animum arguat &c.

Dimisisti optimum virum, tibi carissimum, inuitus
& tristis, & quasi retinere non posses. quantum ama-
res eum, desiderio expertus es: distractus separatus-
2 que, dum cedis & vinceris. Ita quod fando inaudi-
tum, quum princeps & principis amicus diuersa vel-
letis, id potius factum est, quod amicus volebat. O
rem memoriae literisque mandandam! Praefectum
praetorii non ex ingerentibus, sed ex subtrahenti-
bus legere: eundemque otio, quod pertinaciter amet,
reddere: quumque sis ipse distentus imperii curis,
3 non quietis gloriam cuiquam inuidere. Intelligimus,
Caesar, quantum tibi pro laboriosa ista statione &
exercita debeamus, quum otium a te, tanquam res
optima, & petatur, & detur. Quam ego audio con-
fusionem tuam fuisse, quum digredientem proseque-
reris? Prosequutus enim nec temperasti tibi, quo
minus exeunti in litore amplexus osculum ferres.
4 Stetit Caesar in illa amicitiae specula, precatusque ma-
ria, celeremque (si tamen ipse voluisset) recursum,
nec sustinuit recedentem non etiam atque etiam vo-
5 tis, lacrymis, sequi. Nam de liberalitate taceo.
Quibus enim muneribus aequari haec cura principis,
haec patientia potest? qua meruisti, vt ille sibi nimi-
um fortis, ac prope durus videretur? Nec dubito,
quin agitauerit secum, an gubernacula retorqueret:
& fecisset, nisi quod pene ipso contubernio princi-
pis felicius iucundiusque est, desiderare principem
deside-

86, 2 ex subtrahentibus) Vid. 5, 5.

3 labor. exercita). Bene Heumannus componit cum Cic. pro Milo. 2 *Quid nobis* laboriosius, *quid magis* exercitum *dici aut fingi potest?*

5 desiderare) * Vide, an non ordinatius fluat oratio sic, *nisi quod*

desiderantem. Et ille quidem vt maximo fructu 6
suscepti, ita maiore depositi officii gloria fruitur: tu
autem facilitate ista consequutus es, ne quem retine-
re videaris inuitum.

LXXXVII. Ciuile hoc erat, & parenti publico
conuenientissimum, nihil cogere: semperque me-
minisse, NVLLAM tantam potestatem cuiquam
dari posse, vt non sit gratior potestate libertas. Di- 2
gnus es, Caesar, qui officia mandes deponere optan-
tibus; qui petentibus vacationem inuitus quidem,
sed tamen tribuas; qui ab amicis orantibus requiem
non te relinqui putes; qui semper inuenias, & quos
ex otio reuoces, & quos otio reddas. Vos quoque, 3
quos parens noster familiariter inspicere dignatur,
fouete sancte iudicium eius, quod de vobis habet:
hic vester labor est. PRINCEPS enim, quum in 4
vno probauit amare se scire, vacat culpa, si alios mi-
nus amat. Ipsum quidem quis mediocriter diligat?
quum leges amandi non det, sed accipiat? Hic prae-
sens, ille mauult absens amari; vterque ametur, vt
mauult: nemo in taedium praesentia, nemo in ob-
liuionem absentia veniat. Tenet quisque locum, 5
quem semel meruit; faciliusque est, vt oculis eius
vultus absentis, quam vt animo caritas excidat.

quod —— est, desideraret principem desiderantem.

desiderantem) * Hoc verbum e bonis libris reuocauit Schwarzius, qui etiam sequentia restituit, sic tamen vt suspicetur legendum, *vt maxime suscepti, ita maiore depositi officii gloria fruitur.* Offendit nempe virum formula *fructu fruitur*: licet non ignoret Incertum Auctorem Paneg. 8, 7, 5 dixisse, *Quum duplici fructu fruebantur* (matres & virgines) *quum pulcherrimi imperatoris formam viderent, & licentiam non timerent.*

87, 5 *semel meruit*) *Meruit* hoc est, consecutus est, non exclusa licet dignitate. * Credo, ad hunc intellectum verbi, consue-

LXXXVIII. Plerique principes, quum essent ciuium domini, libertorum erant serui: horum consiliis, horum nutu regebantur: per hos audiebant, per hos loquebantur: per hos praeturae etiam, & sacerdotia & consulatus, immo & ab his petebantur.
2 Tu libertis tuis summum quidem honorem, sed tanquam libertis habes; abundeque sufficere his credis, si probi & frugi existimentur. Scis enim PRAECIPVVM esse indicium non magni principis, ma-
3 gnos libertos. Ac primum neminem in vsu habes, nisi aut tibi, aut patri tuo, aut optimo cuique dilectum; statimque hos ipsos quotidie deinde ita formas, vt se non tua fortuna, sed sua metiantur: & tanto magis digni, quibus honor omnis praestetur a
4 nobis, quia non est necesse. Iustisne de caussis S. P. Q. R. OPTIMI tibi cognomen adiecit? Paratum id quidem, & in medio positum, nouum tamen. Scias neminem ante meruisse, quod non erat exco-
5 gitandum, si quis meruisset. An satius fuit FELI-

CEM

consuetum sane Plinio, non attendisse, qui *semper* substituerunt. *Semel* ex MSS. reponit Schwarzius.

88, 1 Libertor. serui) Vt Claudius Narcissi, & Pallantis, de cuius opibus, ne longe abeamus, vid. Ep. 7, 29 & 8, 6.

2 summum quidem honorem) *Summum*, si cogitemus te, qui habes; vt paullo post, *honor omnis* illis praestatur. * Et tamen duriusculum est *summum*: itaque fere est, vt malim cum Lipsio *suum*.

3 optimo cuique dil.) * Recte, nec sine suffragio MS. *Principum* post *cuique* omitti iubet Schwarzius. Pro *statimque*, quod incommodum sane est, cum *quotidie* ac *deinde* sequantur, Lipsius legendum suspicatur, *dilectum aestimatumque. Hos ipsos.* Cui eatenus subscribo, vt certe *statimque* corruptum ex nomine ad *dilectum* adiuncto arbitrer: fuitne *spectatumque*?

4 Iustisne de caussis) Vid. ad 56, 2.

non erat excog.) Non opus erat, vt, tanquam nouum quo te afficeremus honorem, excogitaremus.

6 omni-

CEM vocare? quod non moribus, ſed fortunae datum eſt: ſatius, MAGNVM? cui plus inuidiae, quam pulchritudinis ineſt. Adoptauit te optimus princeps in ſuum, ſenatus in OPTIMI nomen.
Hoc tibi tam proprium, quam paternum; nec magis definite diſtincteque deſignat, qui TRAIANVM, quam qui OPTIMVM appellat: vt olim frugalitate Piſones, ſapientia Laelii, pietate Metelli monſtrabantur. Quae ſimul omnia vno iſto nomine continentur. NEC videri poteſt optimus, niſi qui eſt omnibus [optimis] in ſua cuiusque laude praeſtantior. 6
Merito tibi ergo, poſt caeteras appellationes haec eſt 7
addita, vt maior. Minus eſt enim Imperatorem, & Caeſarem, & Auguſtum, quam omnibus Imperatoribus, & Caeſaribus, & Auguſtis eſſe meliorem.
Ideoque ille parens hominum deorumque OPTIMI 8
prius, deinde MAXIMI nomine colitur. quo praeclarior laus tua, quem non minus conſtat optimum eſſe, quam maximum. Adſequutus es nomen, 9
quod ad alium transire non poſſit, niſi vt appareat in bono principe alienum, in malo falſum: quod licet omnes poſtea vſurpent, ſemper tamen agnoſcetur vt tuum. Etenim, vt nomine AVGVSTI ad- 10
monemur eius, cui primum dicatum eſt: ita haec OPTIMI appellatio, nunquam memoriae hominum ſine te recurret, quotiesque poſteri noſtri OPTIMVM aliquem vocare cogentur, toties recordabuntur, quis meruerit vocari.

6 omnibus optimis) *Includendum curaui *optimis*, vt nimis luxurians, & forte imprudenter tantum huc relatum ex praecedentibus.

9 in bono pr. alienum) Quia alius iam occupauit, vt adeo non iam valeat ad diſtinctionem: niſi forte placeat *Optimum ſecundum*, & deinceps, vocare.

LXXXIX. Quanto nunc, diue Nerua, gaudio
fueris, quum vides & esse OPTIMVM, & dici,
quem tanquam optimum elegisti? quam laetum ti-
bi, quod comparatus filio tuo vinceris! Neque enim
alio magis approbatur animi tui magnitudo, quam
quod optimus ipse non timuisti eligere meliorem.
2 Sed & tu, pater Traiane (nam tu quoque, si non si-
dera, proximam tamen sideribus obtines sedem)
quantam percipis voluptatem, quum illum tribunum,
illum militem tuum, tantum imperatorem, tantum
principem cernis? cumque eo, qui adoptauit, ami-
cissime contendis, pulchrius fuisse genuisse talem, an
3 elegisse? Macte vterque ingenti in remp. merito,
cui hoc tantum boni contulistis! Licet alteri vestrum
filii virtus triumphalia, caelum alteri dederit: non
minor tamen vestra laus, quod ista per filium, quam
si ipsi meruissetis.

XC.

89, 1 non timuisti) Contra quam Augustus fecisse accusatur apud Tac. An. 1, 10 *Quoniam arrogantiam saeuitiamque* Tiberii *introspexerit, comparatione deterrima sibi gloriam peperisse.*

2 *si non sidera*) Nimirum *sidera* Deorum sedes. In his *quatuordecim* non licet sedere nisi consecratis Augustis. Conf. 11, 2. Sed, si Lucanum audimus, 9, 6, *Quod patet terras inter, lunaeque meatus, Semidei manes habitant.* Laudauit Lipsius: Cellarius autem Manil. 1,761 & 800. Caeterum non passus est Traianus patrem suum semper exulare caelo ipso. Extat enim nummus sexto illius consulatu percussus, in quo DIVI NERVA ET TRAIANVS PAT. aduersis vultibus proponuntur. vid. Spanh. diss. 11. p. 328.

tribunum - militem) De tribunatu Traiani dictum c. 15, 1. *Nonne melius erat sic, *illum militem, illum tribunum tuum?*

an elegisse?) Haec constructio laborare videtur. Nam debebat ita connecti oratio, *pulchrius fuisse genuisse talem, quam elegisse:* vel ita, *pulchriusne fuerit, genuisse talem, an elegisse?*

3 *triumphalia*) De illa Parthica lauro loquitur, quam declaratum iuimus ad 14, 1. Sed sine dubio etiam *triumphalem statuam* patri posuit, vel positam instaurauit: ornamentaque illi triumphalia conseruauit. De *caelo Neruae dato* supra c. 11.

90, 3

XC. Scio, P.C. cum caeteros ciues, tum praeci-
pue consules, oportere sic affici, vt se publice magis,
quam priuatim obligatos putent. Vt enim malos 2
principes rectius pulchriusque est ex communibus in-
iuriis odisse, quam propriis: ita boni speciosius aman-
tur ob ea, quae generi humano, quam quae homini-
bus, praestant. Quia tamen in consuetudinem ve- 3
nit, vt consules publica gratiarum actione perlata, suo
quoque nomine, quantum debeant principi, profite-
antur: concedite me non pro me magis, munere isto
quam pro collega meo Cornuto Tertullo, C. V. fungi.
Cur enim non pro illo quoque gratias agam, pro quo 4
non minus debeo? praesertim quum indulgentissimus
imperator in concordia nostra ea praestiterit ambo-
bus; quae si tantum in alterum contulisset, ambos ta-
men aequaliter obligasset. Vtrumque nostrum ille 5
optimi cuiusque spoliator & carnifex stragibus amico-
rum, & in proximum iacto fulmine afflauerat. Iis-
dem enim amicis gloriabamur, eosdem amissos luge-
bamus: ac sicut nunc spes gaudiumque, ita tunc com-
munis nobis dolor & metus erat. Habuerat hunc ho- 6
norem periculis nostris diuus Nerua, vt nos, etsi minus
notos, vt bonos tamen, promouere vellet: quia mu-
tati saeculi signum & hoc esset, quod florerent, quorum
praecipuum votum ante fuerat, vt memoriae prin-
cipis elaberentur.

90, 3 in consuet. venit) * *In consu. vertit* MSS & impressi plures apud Schwarzium. Haeret ipse: dubito ego quoque, nisi quod ad *vertit* propendet animus, quia hoc paullo abstrusius, quod proinde librariis minus placuit.

5 fulmine afflauerat) Compara Ep. 3, 11, 3 *Tot circa me iactis fulminibus quasi ambustus.*

6 minus notos) * *Notos* non habent, quos Schwarzius adhibuit, libri antiqui. Postulat autem, quod Lipsius monuit, vel hoc vel simile nomen sententia.

XCI. Nondum biennium compleramus in offi-
cio laborioſiſſimo & maximo, quum tu nobis, Optime
principum, fortiſſime Imperatorum, conſulatum ob-
tuliſti, vt ad ſummum honorem gloria celeritatis acce-
2 deret. Tantum inter te & illos principes intereſt, qui
beneficiis ſuis commendationem ex difficultate capta-
bant, gratioresque accipientibus honores arbitraban-
tur, ſi prius illos deſperatio, & taedium, & ſimilis re-
pulſae mora, in notam quandam pudoremque vertiſ-
3 ſent. Obſtat verecundia, quo minus percenſeamus,
quo vtrumque noſtrum teſtimonio ornaris: vt amore
recti, amore reipublicae, priſcis illis conſulibus aequa-
4 ueris. Merito nec ne, neutram in partem decernere
audeamus. quia nec fas eſt, affirmationi tuae dero-
gare; & oneroſum confiteri, vera eſſe, quae de nobis,
5 praeſertim tam magnifica, dixiſti. Tu tamen dignus
es, qui eos conſules facias, de quibus poſſis iſta praedi-
care. Tribuas veniam, quod inter haec beneficia tua
gratiſſimum eſt nobis, quod nos rurſus collegas eſſe
6 voluiſti. Ita caritas mutua, ita congruens tenor vitae,
ita vna eademque ratio propoſiti poſtulabat: cuius
ea vis, vt morum ſimilitudo concordiae noſtrae glo-
riam minuat: ac perinde ſit mirum, ſi alter noſtrum a
7 collega, ac ſi a ſeipſo diſſentiat. Non ergo tempora-
rium & ſubitum eſt, quod vterque collegae conſulatu,
tanquam iterum ſuo gaudet; niſi quod tamen, qui rur-
ſus conſules fiunt, bis quidem, ſed temporibus diuerſis
obli-

91, 1 in officio labor.) Praefectura aerarii. Vid. 5. 15, 5, quae tota epiſtola de hac neceſſitudine agit. Add. 10. 20, 1.

2 ſi prius illos) Intellige *honores*. *Honores* nomen ſuum fere amittunt, in *notam* & contumeliam mutantur, ſi differantur per repulſas &c.

4 oneroſum) Pudorem noſtrum onerat. Sic 78, 6 *oneroſa erit modeſtiae* &c.

obligantur: nos duos consulatus accipimus simul, simul gerimus, alterque in altero consules, sed iterum & pariter sumus.

XCII. llud vero quam insigne! quod nobis praefectis aerario consulatum ante, quam successorem dedisti. Aucta est dignitas dignitate: neque continuatus tantum, sed geminatus est honor, finemque potestatis alterius, tanquam parum esset excipere, praeuenit.
Tanta tibi integritatis nostrae fiducia fuit, vt non du- 2
bitares, te salua diligentiae tuae ratione esse facturum,
si nos post maximum officium priuatos esse non sineres. Quid, quod eundem in annum consulatum nostrum contulisti? Ergo non alia nos pagina, quam quae te consulem accipiet, & nostra quoque nomina addentur fastis, quibus ipse praescriberis. Tu comitiis nostris 3
praesidere, tu nobis sanctissimum illud carmen praeire dignatus es, tuo iudicio consules facti, tua voce renunciati sumus: vt idem honoribus nostris suffragator in curia, in campo declarator existeres. Nam quod eum 4
potissimum mensem attribuisti, quem tuus natalis exornat, quam pulchrum nobis! quibus edicto, quibus spectaculo celebrare continget diem illum, triplici

Ss 5 gaudio

92, 2 priuatos esse) Vt ad rationem reddendam superioris muneris vocari possemus.

eundem in annum) Quo tu consulatum geris, nimirum, quod ea quae sequuntur satis declarant. * Onuphrius Panui, quod monet Schwarzius, in Fastis h. l. ita refert, *eundem in annum consulatus tui consulatum nostrum contulisti.* Si e MSS. bene.

quam quae te) * Illud *quae* e Cod. Paris. inserit Schwarzius. Abesse quidem poterat, sed auget claritatem.

3 carmen praeire) Vid. ad 64, 3.

4 eum pot. mensem) Septembrem. Nam XIV Kal. Octob. interfectum Domitianum refert Sueto. 17.

spectaculo celebrare) Antiquum hoc; itaque singulare illud Tiberii Sueto. 26, quod *natalem suum plebeiis incurrentem Circen-*

gaudio laetum: qui principem abstulit pessimum, de-
5 dit optimum, meliorem optimo genuit. Nos sub ocu-
lis tuis augustior solito currus accipiet: nos inter secun-
da omina, & vota certantia, quae praesenti tibi confe-
rentur, vehemur alacres, & incerti ex vtra parte ma-
ior auribus nostris accidat clamor.

XCIII. Super omnia tamen praedicandum vi-
detur, quod pateris consules esse, quos fecisti: quippe
nullum periculum, nullus ex principe metus consu-
lares animos debilitat & frangit: nihil inuitis audien-
dum, nihil coactis decernendum erit. Manet ma-
nebitque honori veneratio sua, nec securitatem aucto-
2 ritate perdemus. Ac si quid forte ex consulatus fa-
stigio fuerit diminutum, nostra haec erit culpa, non
saeculi. Licet enim, quantum ad principem, licet ta-
3 les consules agere, quales ante principes erant. Vl-
lamne tibi pro beneficiis referre gratiam parem pos-
sumus? nisi tantum illam, vt semper nos memineri-
mus, consules fuisse, & consules tuos; ea sentiamus,
ea censeamus, quae consularibus digna sunt; ITA
versemur in re publica, vt credamus esse rem publi-
4 cam. Non consilium nostrum, non operam subtra-
hamus, nec disiunctos nos, & quasi dimissos consulatu,
sed quasi adstrictos & deuinctos putemus: eundem-
que locum laboris & curae, quem reuerentiae, digni-
tatisque, teneamus.

XCIV. In fine orationis praesides custodesque
imperii deos, ego consul pro rebus humanis, ac te
praeci-

Circensibus vix vnius bigae adie-ctione honorari passus est.

5 *currus accipiet*) Quo per circum vehebantur. Iam laudatus Iuuen. 10, 36 *Quid si vidisset Praetorem curribus altis Exstantem, & medio sublimem in puluere circi* &c. Add. 11, 191 sqq.

94, 2

praecipue, Capitoline Iupiter, precor, vt beneficiis tuis faueas, tantisque muneribus addas perpetuitatem. Au- 2
disti, quae malo principi precabamur; exaudi, quae pro dissimillimo optamus. Non te distringimus votis. non enim pacem, non concordiam, non securitatem, non opes oramus, non honores: simplex cunctaque ista complexum vnum omnium votum est, SALVS PRINCIPIS. Nec vero noua tibi iniungimus. Tu 3
enim iam tunc illum in tutelam recepisti, quum praedonis auidissimi faucibus eripuisti. neque enim sine auxilio tuo, quum altissima quaeque quaterentur, hic, qui omnibus excelsior, inconcussus stetit. Praeteritus est a pessimo principe, qui praeteriri ab optimo non potuit. Tu clara iudicii tui signa misisti, quum profi- 4
ciscenti ad exercitum tuo nomine, tuo honore cessisti. Tu voce Imperatoris quid sentires, locutus, filium illi, 5
nobis parentem, tibi pontificem maximum elegisti. Quo maiore fiducia iisdem illis votis, quae ipse pro se nuncupari iubet, oro & obtestor, si bene rempublicam, si ex vtilitate omnium regit, primum, vt illum nepotibus nostris ac pronepotibus serues: deinde, vt quandoque successorem ei tribuas, quem genuerit, quem formauerit, similemque fecerit adoptato; aut, si hoc fato negatur, in consilio sis eligenti, monstresque aliquem, quem adoptari in Capitolio deceat.

XCV.

94, 2 *simplex-votum*) Compara 23, 5 it. 72, 1. Lepidus est Martialis 7, 59 *Nil pro me mihi Iuppiter petenti Ne succensueris, velut superbo. Te pro Caesare debeo rogare: Pro me debeo Caesarem rogare.* Vid. ad 80, 6.

3 *praedonis auid.*) Domitiani bonis omnibus insidiantis. Vid. Ep. 4, 24, 4.

4 *tuo nomine*) *Imperatoris.* Vid. 5, 3.

5 *tibi pontif. max.*) Quod Pontificis Maximi dignitas imperio tum coniuncta, quod nummi omnes & inscriptiones loquuntur.

si bene remp.) Vid. 68, 1.

fato negatur) Sterile, quod scitur,

XCV. Vobis, Patres Conſcripti, quantum debeam, publicis etiam monumentis continetur. Vos mihi in tribunatu quietis, in praetura modeſtiae; vos in iſtis officiis etiam, quae e ſtudiis noſtris circa tuendos ſocios iniunxeratis, cuncti conſtantiae antiquiſſimum
2 teſtimonium perhibuiſtis. Vos proxime deſtinationem conſulatus mei his acclamationibus approbauiſtis, vt intelligam, etiam atque etiam enitendum mihi, vt hunc conſenſum veſtrum complectar, & teneam, & in
3 dies augeam. Etenim memini, TVNC veriſſime iudicari, meruerit quis honorem, nec ne, quum adeptus eſt.
4 Vos modo fauete huic propoſito, & credite, ſi curſu quodam prouectus ab illo inſidioſiſſimo principe, ante quam profiteretur odium bonorum, poſtquam pro-
5 feſſus eſt, ſubſtiti; quum viderem, quae ad honores compendia paterent, longius iter malui: ſi malis temporibus inter moeſtos & pauentes, bonis inter ſecuros gaudentesque numeror; ſi denique in tantum diligo Optimum principem, in quantum inuiſus peſſimo fui.
6 Ego reuerentiae veſtrae ſic ſemper inſeruiam, non vt me conſulem, & mox conſularem, ſed vt candidatum conſulatus putem.

ſcitur, Traiani cum Plotina coniugium.

95, 1 publicis monum.) Credo, quae Senatus Plinio ſtatuit: in actis certe Senatus.

e ſtudiis noſtris) Pro facultate dicendi: V. G. vt Baeticis adeſſem, de qua re Ep 3, 9, 1.

5 quum viderem) * Re iterum conſiderata non puto opus eſſe, vt contra libros omnes *Si* praeponamus: quod Plinius ad propoſitionem modo capitalem adiecit; haec *quum viderem — malui*, incidens modo eſt, qua interpretatur illud *ſubſtiti.*

diligo optimum) Acuta & elegans oppoſitio. Duae notae boni ciuis, vna, *diligere optimum principem*; altera, *inuiſum eſſe peſſimo.*

6 candidatum) *Quo quidem tempore omnia non modo, quae reprehendi palam, ſed etiam, quae obſcure cogitari poſſunt, timemus: rumorem, fabulam fictam, falſam perhorreſcimus: ora omnium atque oculos intuemur* &c. Cic. pro Milo. 16.

INDEX

INDEX
HOMINVM ILLVSTRIVM,

in quo ii, ad quos scribit Plinius, datiuo casu, scriptores antiqui *Italicis*, et, vbi ad eosdem scripsit Plinius, asterisco praefixo notantur.

A.

Accia Variola exheredata, defensa 6, 33
Accius Poëta 5, 3, 6
P. Accius Aquila, centurio 10, 107
Accio Surae praeturam petit 10, 7 forte idem est ad quem data 7, 27
Acilianus Minucius, vbi vid.
Aciliani codicilli 2, 16, 1
P. Acilius 1, 14, 6 forte Glabrio de quo Sueto. Domit. 10
Acilius Rufus COS. designatus 5, 20, 6
Acilio 3, 14
Aeschines μεγαλοφωνότατος, & quid de Demosthene 2, 3, 10. 4, 5, 1 *add.* 1, 20, 4. 9, 26, 9 & 11
Afranius Dexter consul peremtus 8, 14, 12
Africanus *vid.* Iulius
Albino 6, 10 *vid.* Luceius
Ammius Flaccus 9, 13, 13
Anicius Maximus Procos. Bithyniae 10, 113, 2
Annaeus Seneca poëta lasciuus 5, 3, 5
Anniano 2, 16
Anteia vxor Heluidii minoris 9, 13, 4
**Antonino* 4, 3 vid. no. 4, 18. 5, 10. vbique poëmata Graeca ipsius laudat. *add.* 4, 27, 5
M. Antonius orator 5, 20, 5
Apollinari 2, 9. 5, 6 V. Domitius.
Appius Maximus: ad eum epistola Domitiani sub 10, 66
Appio 9, 35 *al.* Oppio.
Aratus 5, 6, 43
Fl. Archippus philosophus in metallum damnatus 10, 66. 85, 1
Ariouilla a Plinio defensa 1, 5, 5
Aristoni 5, 3. 8, 14 vbi a iurisprudentia illum laudat. Forte idem est
T. Aristo ICtus, de quo 1, 22, 1. forte idem
Saluius Aristo de quo in Digestis. Sed Ariston Claudius alius est, de quo s. l.
Aristophanes (comici alterius nomine) 1, 20, 19
Armenius Brocchus Procos. 10, 71, 3
Arriae laus & facta 3, 16. add. 3, 11, 3
Arriano 1, 2. 2, 11: 12. 4, 8: 12. 6, 2. 8, 21 videtur idem
Arrianus Maturius, cuius elogium 3, 2, 2
Artemidori philosophi elogium 3, 11
Artemisius *v.* Popilius.
Arulenus Rusticus (Iunius) 1, 5, 2. 1, 14, 2. 3, 11, 3 add. Sueto. Dom. 10 & ibi viri docti.
Asclepiades magistratus Prusae 10, 85, 1
Asinius Bassus, Rufi F. commendatus 4, 15, 6
Asinius Gallus scripsit de comparatione patris & Ciceronis 7, 4, 4 *vid. no.*
Asinius Pollio carmina lasciua scripsit 5, 3, 5 eius dictum 6, 29, 5
Asinius Rufus laudatur 4, 15, 1

Assu-

Affudius Curianus a matre Gratilla exheredatus 5, 1, 1
Athenodorus spectri expugnator 7, 27, 7
Atrio Clementi 1, 10
Atticinus *v.* Montanus.
Attilii apophthegmata 1, 9, 8. 2, 14, 2 *idem videtur, de quo statim.*
Attilii Crescentis laus 6, 8
Attilius Scaurus 6, 25, 1
Augurino 9, 8 *vid.* Sentius.
Augustus Caesar versus lasciuos scripsit 5, 3, 5 eius edictum 10, 71 & 83
Auidius Nigrinus 10, 71, 3
Auidius Quietus Thraseae familiaris 6, 29, 1. 9, 13, 15
Auitus Iulius defletur 5, 9
Auitus Iunius lugetur 8, 23
Auito 2, 6 Iunium hunc putat Cellarius, quia monet vt iuuenem.
Aurelia ornata femina 2, 20, 10

B.

Baebius Macer Cos. design. 4, 9, 16
Baebius Massa 7, 33. 4 *v.* Bebio.
Basso Pomponio,
Bassus Asinius, Gabius, Iulius, Musonius v. s. l.
Bebio Hispano 1, 24 *vid.* Hisp.
Blaesus *v.* Velleius.
Brocchus Armenius v. v.
M. Brutus lasciuos versus fecit 5, 3, 5
Brutorum imagines 1, 17, 3
Lustricus Bruttianus 6, 22, 2

C.

Caecilius Celer amicus Plinii 1, 5, 8
Caecilius Classicus homo foedus & aperte malus 3, 9, 2. PROCOS. Baeticae a prouincia accusatus 3, 4, 2. 6, 29, 8
Caecina Paetus, Arriae maioris maritus 3, 16, 3
Caelianus *v.* Sempronius.
Caelius orator 1, 20, 4
Caesar orator 1, 20, 4 eius locus de Catone 3, 12, 2
Calestrio Tironi 1, 12 eius elogium 7, 16. *add.* 7, 23, 1
Callimachus poëta 4, 3, 4
Calpurniae *vxori* 6, 4 & 7. 7, 5. eius laus 4, 19. de eius abortu 8, 10
Calpurnius Fabatus prosocer Plinii moritur 10, 121, 2. *vid.* Fabato.
Calpurnius Macer 10, 51. 69, 5. 81, 1
Calpurnius Piso auctor *καταστερισμῶν*, eiusque laus 4, 17
Caluinae 2, 4
Caluisio 2, 20. 3, 1. 5, 7. 8, 2 9, 6. contubernalem suum Caluisium laudat 1, 12, 12
Caluisius Nepos commendatur 4, 4, 1
Caluisio Rufo 3, 19
Caluus (Licinius) orator 1, 2, 2 n. poëta 1, 16, 5. lasciua carmina scripsit 5, 3, 5 *add.* 4, 27, 4
Caluus *v.* Seruilius.
Camilli statua P.⌣55, 6
Candidus *v.* Iulius.
Caninio 2, 8. 3, 7. 6, 21. 7, 18. 8, 4. vbi Dacicum bellum versu parat scribere 9, 33 vbi poëta dicitur.
Caninio Rufo 1, 3
Capito *v.* Claudius Titinius.
Capitoni 5, 8
Carus *v.* Metius.
C. Cassius Cassianae scholae princeps & parens 7, 24, 8
Cassiorum imagines 1, 17, 4
Catilio 3, 12. Catilio Seuero 1, 22
Catius Fronto 2, 11, 3. 6, 13, 3
Cato Censorius orator 1, 20, 4 eius definitio oratoris 4, 7, 5
Cato Vticensis ebrius etiam venerabilis 3, 12, 3 ille Plinius ille quot Catones! 4, 27, 4

Catullus poëta 1, 16, 5. 4, 27, 4
Catullus Messalinus improbus 4, 22, 5
Q. *Catulus* lasciuos versus scripsit 5, 3, 5
Celer, eques, virgis caesus 4, 11, 10
Celerinae *v.* Pompeiae.
Cereali 2, 19. Cerealis consularis 2, 11, 9
Cereali *v.* Velio.
Certus *v.* Publicius.
Cicero augur 4, 8, 4 eius epigramma in Tironem 7, 4, 6 versus lasciui 5, 3, 5 lecythi 1, 2, 4 orationes 1, 20, 7. *Add.* 3, 15, 1. 7, 17, 13. 9, 2, 2. 9, 26, 8
pro Clario oratio Plinii 9, 28, 5
Claro *v.* Septicio.
Classicus *v.* Caecilius.
Claudius Ariston Ephesius 6, 31, 3
Claudius Caesar recitantem audiit 1, 13, 3
Claudius Capito orator 6, 13, 2
Claudius Eumolpus 10, 85, 1
Claudius Pollio commendatur 7, 31
Claudius Polyaenus 10, 75, 2 *vid.* Polyaenus.
Claudius Restitutus 3, 9, 16
Clauius Fuscus Classici gener 3, 9, 18
Clementi 4, 2 *v.* Atrio.
Clemens *v.* Coelius.
Cluuius 9, 19, 5 historicus, Tacito etiam laudatus A. 14, 2
Cocceianus Dion 10, 85, 1 & 86
Cocciae & Spurinnae 3, 10.
Coelius Clemens successor Plinii 10, 12, 1 *vid.* Caelius.
Collega *v.* Pompeius.
Coloni 9, 9
Corelliae 7, 14. *vid.* Hispullae.
Corelliae condonata summa pecuniae 7, 11, 1 eius caussa suscepta 4, 17, 1
Corellii Rufi laus 4, 17, 4. 7, 11, 3. 7, 31, 4 sapientia 9, 13, 6 mors voluntaria 1, 12, 9
Cornelia Vestalis defossa 4, 11, 7
Corneliano 6, 31
Cornelius Minutianus commendatur 7, 22. *Vid.* Minutiano.
Cornelii Nepotis patria, imago in bibliotheca &c. 4, 28, 1 *add.* 5, 3, 6
Cornelio Titiano 1, 17
Cornelius Priscus Consularis 5, 20, 7 *vid.* Tacitus.
Cornutus Tertullus collega Plinii 5, 15, 5 P. 90, 3
Cornuto eidem 7, 21 &, vt probabile est, 7, 31
Cottius Spurinnae filius 2, 7, 3 sq.
Cremutius Ruso famae adsignandus 6, 23, 2
Crescens *v.* Attilius.
Crispus *v.* Metilius *it.* Passienus.
Curianus exheredatus 5, 1
Curtilius Mancia 8, 18, 4
Curtius Rufus 7, 27, 2

D.

Decebalus rex Daciae 10, 16, 1 eius nomen resultat versui 8, 4, 3
Demosthenes laetatur a muliercula demonstratus 9, 23, 5 eius oratio de corona 4, 5, 1 contra Midiam 7, 30, 4 verba 4, 7, 9. 9, 26, 8 — 13. *Add.* 1, 20, 4. 2, 3, 10. 4, 5, 1. 4, 7, 6. 6, 33, 11 vbi *ὑπὲρ Κτησιφῶντος* i. e. de corona oratio alluditur.
Dexter *v.* Afranius.
Diomedis permutatio 5, 2, 2
Dion *vid.* Cocceianus.
Domitianus incestus 4, 11, 6 mensibus dat nomina de suis P. 54, 4 illi sacrificatur P. 52, 6 eius epistola, sub 10, 66
Domitius Afer a Quinctiliano cultus 2, 14, 10 *add.* 8, 18, 5
— Apollinaris COS. designatus 9, 13, 13

Domitius Lucanus 8, 14, 4
— Tullus huius frater, melior morte quam vita 8, 18, 1

E.

Egnatius Marcellinus iuſtiſſimus 4, 12, 1
Encolpius lector Plinii 8, 1, 2
Ennius 5, 3, 6
Epimachus libertus ac procurator Traiani 10, 88
Erucio 1, 16 *al.* Euricio v. no. eius laus 2, 9
Euphratis Philoſ. laus 1, 10 v. no.
Eupolis comicus 1, 20, 17
Euricio *vid.* Erucio.
Euryſtheus iudicatur P. 14, 5
Eurythmus Caeſaris libertus 6, 31, 8

F.

Fabato proſocero 4, 1. 5, 12. 6, 12. 30. 7, 11. 16. 23. 32. 8, 10. *vid.* Calpurnius.
Fabio Iuſto 1, 11. *vid.* 1, 5, 8
Fabius Poſtumius 9, 13, 13
Fabius Rufinus 9, 23, 4
Fabio Valenti 4, 24
Fabricius Veiento 4, 22, 4. 9, 13, 13 & 19
Falconi 4, 27. 7, 22 vbi tribunatus ab eo petitus 9, 15. *Vid.* Pompeio.
Fanniae laus 7, 19 *add.* 3, 11, 3. 3, 16, 1. 9, 13, 3
C. *Fannii* elogium 5, 5
Ferox *v.* Iulius. Feroci 7, 13
Feſtus *v.* Valerius.
Firmo Romano 1, 19
Flaccus *v.* Ammius.
Flacco 5, 2
Flauius *v.* Archippus.
Fonteius Magnus 5, 20, 4
Frontinus ſibi monimentum fieri vetat 9, 19, 1 *vid.* Iulius. idem videtur, qui de aquaeductibus ſcripſit.
Fronto *vid.* Catius.
Frugi Piſonum cognomen P. 88, 6
Frugi Libo 3, 9, 33
Fundano 4, 15. 6, 6. *vid.* Minucio. eius filiae elogium 5, 16
Furia Prima 10, 68
Fuſco 7, 9. 9. 36. 40
Fuſci Salinatoris laus 6, 11 & 26 *add.* 10, 19, 3
Fuſcus *vid.* Minucius.

G.

Gabius Baſſus 10, 18 & 32
Gaetulicus carmina laſciua ſcripſit 5, 3, 5
Galitta adulterii rea 6, 31, 4
Gallo 2, 17. 4, 17. 8, 20
Gallus an idem? 1, 7, 4
Gemellinus *vid.* Virdius.
C. Geminius amicus Plinii 1, 12, 9
Geminio an Gemino 7, 24. 8, 5, 22. 9, 11, 30. Gemino *etiam quidam* 7, 1 *vbi nos cum pleriſque* Reſtituto.
Geminus Roſianus 10, 11, 1
Geniali 8, 13
Genitori 7, 30. 9, 17. *vid.* Iulio.
Gracchorum orationes 1, 20, 4
Gratilla (Pomponia) vxor Aruleni Ruſtici 3, 11, 3 exheredat filium 5, 1, 1 *vid.* ſ. 8.

H.

Hadriano 4, 3 *vid. no.*
Harpocras iatraliptes 10, 22, 1
Heluidiae ſorores partu exſtinctae 4, 21, 1
Heluidius a Domitiano occiſus 3, 11, 3 *add.* 7, 19, 3 & 5. 9, 13, 1 ſqq.
(Hercules) ille Ioue genitus P. 14, 5
Herennius Pollio 4, 9, 14
Herennius Senecio 1, 5, 3. 3, 11, 3. 4, 7, 5. 7, 19, 5. 7, 33, 4. *vid.* Senecio.
Herennius Seuerus 4, 28, 1
Hermes libertus Plinii 7, 11, 1
Herodes 4, 3, 4 *vi. no.*
Heſiodi ἀγαθὴ δ' ἔρις 3, 7, 15
Hiſpano 6, 25 *vid.* Bebio.

Hiſpo

Hispo Caepio 4, 9, 16
Hispulla vxor Corellii 1, 12, 9 & amita vxoris Plinii 4, 19, 1 *add.* 5, 15, 8 & 10, 121 Hispullae scribit de eius filio instituendo 3, 3
Homerus verbosus & breuis 5, 6, 43 ab eo auspicium in scholis 2, 14, 2. *Add.* 1, 7, 1. 1, 18, 4. 1, 20, 22. 3, 9, 28. 4, 3, 3. 5, 19, 2. 5, 20, 8. 6, 8, 3. 8, 2, 8. 8, 3, 4. 9, 1, 3. 9, 13, 20. 9, 26, 6
Homullus aduocatus 4, 9, 15. 5, 20, 6. 6, 19, 3
Horatius 9, 22, 2
Q. Hortensius lasciua carmina scripsit 5, 3, 5
Hyperidis orationes 1, 20, 4

I.

Iabolenus an Iauolenus Prisus ICtus 6, 15, 2
Isaei promta eloquentia 2, 3
Isocrates in publico non dixit 6, 29, 6
Iubentius an Iuuentius Celsus, Praetor 6, 5, 4
Iulio Genitori 3, 11 *add.* 3, 3, 5
Iulius Africanus, nepos Iulii, & de hoc apophthegma 7, 6, 11
— Auitus moritur in naui 5, 9, 3.
— Bassus aduersis suis clarus 4, 9, 1. 10, 64, 4
— *Caesar* lasciuos versiculos fecit 5, 3, 5
— Candidus 5, 20, 5
— Ferox, vir rectus 2, 11, 5 *add.* 10, 19, 3
— Frontinus, antecessor Plinii in auguratu 4, 8, 3
— Genitor laudatur 8, 3, 5 sq.
— Largus ex Ponto heredem scribit Plinium 10, 79, 1
— Naso 6, 6, 1. 6, 9, 1
— Pastor 1, 18, 3
— Seruianus 7, 6, 8. 10, 2
— Tiro 6, 31, 7
— Valens 5, 9, 2
Iunior *vid.* Terentius.
Iuniori 8, 15. 9, 12
Iunius *vid.* Arulenus.
Iunii Auiti elogium 8, 23
Iunio Maurico 1, 14. *Add.* 1, 5, 10. 4, 22, 3 sq.
Iunius Naso 6, 6, 1
Iusto 7, 2 *v.* Fabio.
Iuuentius *v.* Iubent.

L.

Laelii Sapientes P. 88, 6
Largius Licinius 2, 14, 9. 3, 5, 17
— Macedo a seruis occisus 3, 14
Laterano 9, 27
Lentulus lasciuiorum carminum auctor 5, 3, 5
Lepido 4, 7
Libo Frugi 3, 9, 33
Licinianus Valerius e Senatore professor 4, 11
Licinius Nepos praetor 4, 29, 2. 6, 5, 1
Licinio (f. Surae) 4, 30
Liuiae porticus 1, 5, 9
Liuium Gaditanus videre gestit 2, 3, 8 *add.* 6, 20, 5
Lucanus *vid.* Domitius.
Luceius Albinus 3, 9, 7
Lucretius 4, 18, 1
Luperco 2, 5. 9, 26
Lupus *vid.* Nymphidius.
Lustricus Bruttianus 6, 22, 2
Lycormas libertus Traiani 10, 13
Lysiae orationes 1, 20, 4

M.

Macedo *vid.* Largius.
Macer *vid.* Calpurnius.
Macro 3, 5. 5, 18. 6, 24
Macrino 2, 7. 3, 4. 7, 6. 10. 8, 17. 9, 4
Magnus *v.* Fonteius.
Mamiliano 9, 16. 25
Mancia *v.* Curtilius.
Marcellino 5, 16. 8, 23
Marciana soror Traiani P. 84
Marcinus *v.* Postumius, Terentius.
Marius Priscus 2, 11
Martialis elogium & mors 3, 21
Massa *v.* Bebius.

Maturius Arrianus 3, 2, 1
Maurico 2, 18. 6, 14 *v.* Iunius.
Maximus (Valerius puto, quia Valerii heres) 6, 8, 4
Maximus libertus Traiani 10, 17. 10, 28, 5. 10, 36 & 37
* *Maximo* 2, 14. 3, 28, 20. 4, 20. 5, 5. 6, 11 & 34. 7, 26. 8, 19 & 24 vbi ad Achaiam ordinandam missum, apparet 9, 1 vbi f. 1 libros pro se & in Plantam scripsisse dicitur 9, 23
Maximo *vid.* Messio. *it.* Nonio.
C. Memmius poëta lasciuorum carminum 5, 3, 5
Menander 6, 21, 4
M. Messala lasciuos versus scripsit 5, 3, 5
Messalinus caecus & sanguinarius 4, 22, 5
Messio Maximo 4, 25
Metelli Pii P. 88, 6
Metilius Crispus 6, 25, 2
Metius Carus delator 1, 5, 3. 7, 19, 5. 7, 27, 14
— Modestus 1, 5, 5
Minuciano 3, 9. 4, 11. 8, 12 videtur idem Cornelius Minucianus quem commendat 7, 22
Minucio 7, 12
Minucius Acilianus 1, 14, 3
Minucio Fundano 1, 9 *vid.* Fundano.
Minucius Fuscus 7, 11, 4
— Rufus 10, 77
Montano 7, 29. 8, 6
Montanus Atticinus 6, 22, 2
Murena tribunus 9, 13, 19
Musonius Bassus 7, 31, 5
C. Musonius Philosophus 3, 11, 5 n.
Mustio 9, 39

N.

Nasoni 4, 6
Nepos *vid.* Cornelius.
Nepoti 2, 3. 3, 16. 4, 26. 6, 19
Neratius Marcellus 3, 8, 1
Nero Imp. Silio Italico consule periit 3, 7, 10 sub eo periculosa studia erecta 3, 5, 5
Nerua optimus Imp. non timuit eligere meliorem P. 89, 1 in palatio obsessus P. 6, 1 templis honestatus a Traiano P. 11, 1 &c. carmina lasciua scripsit 5, 3, 5
Nicetes Sacerdos praeceptor Plinii 6, 6, 3
Nigrinus trib. pl. 5, 14, 6
Nominatus *v.* Tuscilius.
Noniano recitanti superuenit Claudius Imp. 1, 13, 3
Nonius Celer gener Quinctiliani 6, 32, 1
Nonio Maximo 4, 20
Norbanus Licinianus reus 3, 9, 29
Numidiae Quadratillae octogenariae vigor 7, 24, 1
Numidii Quadrati laus 6, 2, 1
Nymphidius Lupus pater, & filius 10, 19

O.

Octauio 2, 10
Octauio Rufo 1, 7
Oppio *vid.* Appio.

P.

Paetus *vid.* Caecina, Thrasea.
Pallas libertus Claudii 7, 29. 8, 6
Papiriis moderatior Traianus P. 57, 5
Passienus Paullus, poëta 6, 15, 1. 9, 22 Propertii gentilis 7. 6, 11
— Crispus 7, 6, 11
Paterno 4, 14. 8, 16. *vid.* Plinio.
Paullino 2, 2. 5, 19. 9, 3. 37. *vid.* Valerio.
Paullus *v.* Passienus, Velius.
Pericles 1, 20, 17
L. Piso pater Pisonis a Valerio Festo interemti 3, 7, 12 eius dictum ibid.
Piso a Galba adoptatus 2, 20, 2 P. 8, 5 *vid.* Calpurnius.
Pisones frugalitate monstrati P. 88, 6
Planta *vid.* Pompeius.

Platonis

Platonis latitudo & sublimitas 1, 10, 5
Plautus vel Terentius metro solutus 1, 16, 6 *add.* 6, 21, 4
Plinii maioris scripta & studiorum ratio 3, 5 *add.* 5, 8, 5 mors 6, 16
Plinii iunioris res in vitam illius contulimus.
Plinio Paterno 1, 21
Plotina sanctissima femina 9, 28, 1 *add.* P. 83, 5
Pollio orator 1, 20, 4 *vid.* Asinius, Claudius, Herennius.
Polyaenus legatus Bithyniae 7, 6, 6 *vid.* Claudius.
Polycletus artifex 1, 20, 6 Neronis libertus 6, 31, 9
Pompeiae Celerinae socrui 1, 4
Pompeio Falconi 1, 23
* *Pompeio* Saturnino 1, 8 *add.* 1, 16
Pompeius M. Praefectus annonae P. 29, 1 Planta praefectus Aegypti 10, 5, 2 Quinctianus laudatur mortuus 9, 9, 1
Pomponia *vid.* Gratilla.
Pomponio Basso 4, 23
Pomponius Rufus 4, 9, 3
Pomponius Secundus 7, 17, 11 eius vitam scripsit Plinius maior 3, 5, 3
Pontio 5, 15. 6, 28. 7, 4
Popilius Artemisius 9, 28, 2
Postumius Marinus Medicus 10, 6, 1
Praesenti 7, 3
Prima *vid.* Furia.
Prisco 2, 13 *vi. no.* 3, 21. 6, 8. 7, 8. 19
Priscus *vid.* Iabolenus, Vectius.
Procula Serrana 1, 14, 6
* *Proculo* 3, 15
Proculus *vid.* Vectius.
Propertius 6, 15, 1. 9, 22, 2
Publicius Certus 9, 13, 13
Pudens *v.* Seruilius.

Q.

Quadratilla & Quadratus *v.* Numid.
Quadrato 6, 29. 9, 13
Quietus *v.* Auidius.
Quinctianus *vid.* Pompeius.
Quinctiis moderatior Traianus P. 57, 5
Quinctiliano 6, 32 *conf. quae in praefatione institutionis oratoriae diximus* §. 9. Praeceptorem suum vocat 2, 14, 9 *add.* 6, 6, 3

R.

M. Reguli mores & facta 1, 5. 2, 20. 4, 2 & 7. 6, 2
Restituto 6, 17. 7, 1
Robustus, eques Ro. 6, 25, 1
Romano 3, 13. 4, 29. 6, 15. 33. 8, 8. 9, 7. 28 *vid.* Firmo *it.* Voconio.
Rosianus Geminus quaestor Plinii 10, 11
Rufino 8, 18
Rufinus Fabius 9, 23, 4
Rufoni 9, 19
* *Rufo* 5, 21. 7, 25 liber Rufi laudatur 9, 38 *vid.* Caluisio, Caninio, Octauio, Sempronio.
Rufus *v.* Curtius, Pomponius, Minucius, Satrius, Varenus, Virginius.
Ruso *vid.* Cremutius.
Rustico 9, 29
Rusticus *v.* Arulenus.

S.

Sabiniano 9, 21. 24
Sabino 4, 10. 6, 18. 9, 2. 18
Sacerdos *v.* Nicetes.
Salinator *v.* Fuscus.
Saluius *vid.* Aristo.
* *Sardo* 9, 31 *de Plinio scripsit aliquid*
Satrius Rufus 1, 5, 11. 9, 13, 17
Saturnino 5, 9. 7, 7. 15. 9, 38 *vid.* Pompeio.
Q. Scaeuola versus lasciuos scripsit 5, 3, 5
Scauro 5, 13 *vid.* Attilius.
Scribonianus a Claudio deficit 3, 16, 7
Sempronius Caelianus 10, 38, 1
— Senecio eques Ro. 6, 31, 8

Sempronio Rufo 4, 22
Seneca *v.* Annaeus.
Senecioni *vid.* Sosio.
Senecio *v.* Herennius.
Sentius Augurinus (*vid.* Augurino) poëta laudatur 4, 27
Septitio 1, 1. 7, 28. 8, 1. Septicio Claro 1, 15. Videtur idem C. Septicius, quem laudat 2, 9, 4: idem forte Praefectus Praetorio sub Hadriano de quo Spartia. Hadr. c. 9. 11 & 15
Serrana Procula *v. v.*
Sertorianum exemplum 3, 9, 11
Sertorius Seuerus, praetorius 5, 1, 1
Seruiano 3, 17. 6, 26
Seruianus 8, 23, 5 *vid.* Iulius.
Seruilius Caluus, praeses Bithyniae 10, 64, 2
— Pudens, Legatus 10, 10
Seuero 3, 6. 18. 4, 28. 5, 1. 6, 27. 9, 22 *vid.* Catilio.
Silii Italici elogium 3, 7
Solers vir Praetorius 5, 4, 1
Sotadici 4, 3, 2
Sparso 4, 5. 8, 3
Spurinnae 5, 17 Sp. & Cocciae 3, 10. Est Vestricius Spurinna *v. v.*
Suberinus 6, 33, 6
* *Suetonio* Tranquillo 1, 18 *add.* 1, 24, 1. 10, 95 & 96 *vid.* Tranquillo.
Sulla versus lasciuos scripsit 5, 3, 5
S. Sulpicius versus lasciuos fecit 5, 3, 5
Surae 7, 27. Forte Accius Sura, de quo 10, 7
Susagus 10, 16, 1

T.

* *Tacito* (Cornelio) 1, 6. 20. 4, 13. 6, 9. 16. 20. 7, 20. 33. 8, 7. 9, 10. 14
Tacitus es an Plinius? 9, 23, 3 Tacitus Consul laudauit Verginium 2, 1, 6 Cornelium Tacitum, scis quem virum 4, 15, 1. *Add.* 2, 11, 2
Terentius Iunior 7, 25, 2
— Marinus 10, 66, 5 vbi epistola ad eum Domitiani
Terentius metro solutus 1, 16, 6 *add.* 6, 21, 4
Tertullus *vid.* Cornutus.
Thrasea, Fanniae pater 7, 19, 3 eius apophthegma 8, 22, 3
Thucydides 4, 7, 3. 5, 8, 11
Tironi 6, 1. 22. 9, 5 *vid.* Calestrius.
Tiro Ciceronis amasius 7, 4, 6
Titiano 9, 32 *vid.* Cornelio, Iulius.
Titinius Capito 1, 17, 3 eius elogium 8, 12, 1
Titus Caesar lasciuos versus scripsit 5, 3, 5 delatores puniit P. 35, 4
Torquati versus lasciuos scripsere 5, 3, 5
Traiani genus clarum P. 70, 1 pater consularis & triumphalis P. 9, 2. 16, 1 procero est corpore P. 22, 2 puer Parthicam laurum meruit P. 14, 1 ab Hispania excitus P. 14, 1 ob tumultum fit Imperator P. 5, 7 optimus cognominatus P. 2, 7. 88, 6 89, 1 eius sententia de Christianis 10, 98
Tranquillus commendatur 1, 24 *forte* Suetonius *vbi vid.*
Tranquillo 3, 8. 5, 11. 9, 35 *vid.* Suetonio.
Trebonius Rufinus duumuir Viennensis 4, 22, 1
Triario 6, 23
Tullius *v.* Cicero.
Tullus *vid.* Domitius.
Tuscilius Nominatus 5, 4, 1 & 14, 1
Tusco 7, 9
Tutilius Quinctiliani socer 6, 32, 1

V.

Valenti 4, 24
Valeriano 2, 15. 5, 4, 14
Valerio Paullino 4, 16 *add.* 10, 105
Valerius Festus 3, 7, 12
— Licinianus 4, 11, 1

Valerius

Valerius Maximus *vbi vid.*
Varus 6, 8, 4
Varro versus lasciuos scripsit 5, 3, 5
Varenus Rufus defensus a Plinio 5, 20. 6, 5, 1
Variola *vid.* Accia.
Vectius Priscus 6, 12, 2
— Proculus vxoris Plinii, quam amiserat, vitricus 9, 13, 13
Veiento *vid.* Fabricius.
Velio Cereali 4, 21
Velius Paullus Procos. 10, 66, 3
Velleius Blaesus 2, 20, 7
Venatori 9, 20
Verania Pisonis 2, 20, 2
Verginius Romanus, comoediarum scriptor 6, 21
Verginius Rufus laudatur 2, 1 *int.* imperium recusat 6, 10, 4 monimentum imperfectum habet 6, 10, 2 epitaphium sibi fecit 9, 19 versiculos lasciuos fecit 5, 3, 5
Vero 6, 3
Vestricii Spurinnae senectus 3, 1 triumphalis statua & honores alii 2, 7 *vid.* Spurinna & *add.* 4, 27, 5
Virdius Gemellinus procons. 10, 85
Virgilii natalem celebrat Silius 3, 7, 8 sepulcrum ibid. an nimius fuerit in armis Aeneae 5, 6, 43. *Add.* 5, 3, 6. 6, 20, 1. 6, 33, 1
Virginius *v.* Vergin.
Vitellio amicus Silius 3, 7, 3
Voconio Romano 1, 5. 2, 1 forte & 3, 13 eius commendatio 2, 13, 4. 10, 3, 1
Vrso 4, 9. 5, 20. 6, 5. 13. 8, 9

X.

Xenophon 7, 32, 2
Xerxes illacrimauit exercitui 3, 7, 13

Z.

Zosimus libertus 5, 19, 2

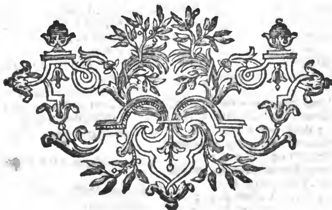

INDEX

VERBORVM ET RERVM,

quae literis exprimuntur *Italicis*, non ipsius Plinii verba esse intelligentur.

A.

Ab dissimillimis 6, 31, 3
abactus hospitum P. 20, 4
abdere lacrimas 3, 16, 6 abditus & abstrusus P. 63, 5
abesse a periculo P. 71, 5 a specie adulationis, & necessitate P. 1, 6
non abhorrere ab editione 1, 2, 5
abigere officia consularia P. 76, 5
abiicere consulatum per edictum P. 67, 3
abiectissimus, *timidissimus* 1, 5, 8
abit donatus 8, 2, 3
aboliti libri 7, 19, 6
quod abominor 6, 22, 7
abortum facere 8, 10, 1
abradi *aliquid* bonis P. 37, 2
abrogare imperium P. 63, 5
abrumpere, *desinere* 2, 14, 10. 6, 6, 9
abruptum necessitudinis P. 39, 5 abrupta adiacent altis 9, 26, 2 abruptissimae ripae 9, 39, 5
abscissa oratio 1, 20, 19
absoluit omnia, tanquam singula 9, 22, 2
absolutus omnibus numeris 9, 38
absolutum 9, 1, 5 satis absolutum 9, 11, 2 absolutior 2, 5, 2. 3, 10, 6 absolutius *adv.* 4, 27, 2 absolutissimus 1, 20, 10. 8, 3, 2
abstinere semper expetito honore P. 58, 6 peccatis 8, 22, 2
abstinentissimus alieni 6, 8, 5
abstrusus otio aut situ P. 45, 2
absumere diem 1, 9, 3
abunde mihi est, si 4, 30, 10. 5, 8, 7. 7, 2, 3. P. 44, 7 misera res P. 38, 5 sufficit his, si P. 88, 2 — illi, quod est 4, 12, 5
abutuntur suo iure auribus meis 7, 30, 3
ac assidue P. 77, 5
acanthus 5, 6, 16
accedere alicuius sententiae 4, 10, 3 accedit ei reuerentia ex P. 19, 2 multum commendationis ex 10, 3, 5 pretium agris 6, 19, 1 accedit, quod 8, 24, 8
accelerare occasum reip. P. 26, 6
accendit solem angulus 2, 17, 7 semper melior P. 13, 4 accendere certamen 4, 5, 2 & stimulare 6, 55
accinctus comitatus P. 20, 3 accincta in omnia bonitas P. 30, 5
accipere hospites 2, 17, 9 omen P. 5, 5 i. e. *audire* 7, 27, 4 grauiter 8, 10, 2 accipit transmittitque ventum locus 2, 17, 19
acceptum tibi ferri iubeo 2, 4, 2 fit tibi 6, 34, 3 acceptius genus gratulationis P. 3, 1
accitus P. 6, 4
acclamatio conducta 2, 14, 4 sq.
acclamationes *in Senatu* P. 3, 1. 71, 4 *in acta publica missae* 75, 2
acclamatum est surgenti, quod solet residentibus 4, 9, 18
accommodare intentionem *alicui* 2, 5, 2
accommodatius naturae meae 16, 68
accommodatissimum lac curationibus 5, 19, 7
accrescunt negotiis noua 2, 8, 3 accrescere sibi putat P. 62, 2
accursu populi 10, 43, 2
accusationibus voluntariis exsequi iniurias hospitum 3, 4, 5

accu-

accusasse sponte credebatur, famam laeserat 3, 7, 3
accusator domesticus P. 42, 3
accusatrix 10, 67
Achaia Graecia vera & mera 8, 24, 2
acoribus condire *metaph.* 7, 3, 5
acre ingenium 3, 5, 8. 4, 2, 1 acres acutique cibi 7, 3, 5
acta publica 5, 14, 8 P. 75, 1
actio *in foro habita* 1, 18, 4 bona & bona oratio *differunt* 1, 20, 9 actio *i. e. oratio scripta* 2, 5, 1. 2, 19, 2 *actionis oratoriae vis* 2, 3, 9. 2, 19, 2 sqq.
actiunculae, *orationes* 9, 15, 2
actor *patronus* 2, 19, 2 *accusator* 9, 13, 8 *comicus* 7, 17, 3 *in villa* 3, 19, 2 *add.* P. 36, 3 procuratore *minor vtroque loco intelligitur.* publicus 7, 18, 2 *vid. no.*
actum erat de, *perierat* P. 31, 6
actus pristinus, *officium* 10, 37 actum sequi, *modum agendi* 10, 98 actus tui obtinebunt vim censurae P. 45, 6
acui pretio integritatis P. 44, 7 acuti cibi 7, 3, 5
aculeum in animis audientium relinquere 1, 20, 18 aculei iudicii mei refringuntur delinimentis aurium 3, 15, 3 orationis 4, 5, 3
ad hoc *i. e. praeterea* 2, 13, 7 P. 20, 3 aetatis P. 4, 7 aeui P. 6, 4 ad verbum 9, 36, 2 villam *in villa* 2, 2, 3
adaequare laudibus P. 72, 4
adaucta in singulos gradus laetitia P. 22, 5
adc. *vid.* acc.
adde, quae 1, 20, 19 addere muneribus perpetuitatem P. 94, 1 virtutibus suis multum 1, 10, 3
addubitare vehementer 2, 19, 1. 10, 119, 1 *v. no.*
adduci in discrimen 2, 9, 1. P. 10, 1 in periculum 8, 10, 1 in spem 3, 18, 9 adducor vt 8, 3, 2 adductus officio 2, 4, 2 adductior, *brevior* 1, 16, 4
adesse *alicui*, *caussam eius agere* 1, 5, 5. 1, 23, 3. 2, 11, 2. 4, 17, 4 contra *aliquem* 1, 7, 2 & 5 adsunt mihi leges 1, 20, 11 adfuit mihi deus 1, 5, 5 voto deus 1, 12, 8
adfectione intactus P. 33, 2
adfectus erectus & liber amor P. 85, 3 mollior materna indulgentia 8, 11, 1 & intentio muneris 1, 8, 13
adficere quem vulnere 7, 19, 7 adfici *plus est quam delectari* 3, 1, 9 *add.* 4, 3, 3 adfici cura 2, 9, 1 dolore 8, 16, 4 gaudio 2, 19, 3 metu 6, 6, 2 solicitudine 2, 19, 3
adfigi cautibus P. 35, 2
adfirmatio in vultu P. 67, 1 adflare fragibus & fulmine P. 90, 5
adfluentia annonae P. 29, 1
adgredi opus 10, 50, 2
adhibere *auditores, de recitantibus* 1, 5, 4. 2, 19, 9. 6, 15, 4 modum 6, 28, 2 sumtibus P. 55, 5 preces 3, 15, 1 adhiberi coenae 6, 31, 13 consiliis 6, 15, 3 in consilium 6, 11, 1
adhuc dubium est P. 1, 4 commorabor 4, 13, 1
adigi in verba, *iurare* P. 64, 1. 77, 2
adiicis, *insuper dicis* 7, 11, 1
adire solicitudinem pro 2, 9, 1
aditus obstructus P. 48, 3
adiumento esse 2, 20, 2
adiutor accedit 4, 15, 13
adligare sarcinulas 4, 1, 2
adminiculis fundata domus 4, 21, 3
admissionum facilitas P. 47, 3 *add.* 48, 1. 79, 6
admissis & exclusis par metus P. 48, 4
admonetur multa 5, 3, 9
admouere curam 2, 5, 9 munificentiae ingenio remotissimas terras P. 25, 5
adniti vt 2, 5, 6. 2, 9, 3
adnotare *inter legendum* 3, 5, 10 & 11 *obseruare* P. 56, 1
adnotator immines P. 49, 6

adnuere precibus P. 72, 3 promissis medicorum adnuat Deus 1, 22, 11 si adnuisset Deus 7, 24, 3
adnumerare vulnera P. 15, 5
adolescentulus, *de marito* 1, 18, 3
adolescet similis parenti, suo 3, 3, 2
adoptare in suum nomen, in optimi P. 88. 5
adoptio P. 5, 1
adornare verbis benefacta 1, 8, 15
adrasus 2, 12, 1
adsciscere filium P. 7, 4 adsciti cives 10, 116
adscribere *alicui* legatum 4, 10, 1
adsectari *quem discendi caussa* 2, 14, 10
adsectatores 3, 11, 7
adsensio 3, 4, 4. 4, 12, 6
adsensu excipere P. 71, 1 adsensum consequi 7, 6, 13
adsentiendi muta & sedentaria necessitas P. 76, 3
adsequi decus sudore 2, 7, 1 ingenium *cuius, imitando* 4, 8, 5 vim 1, 2, 2 stilo 2, 3, 3. 4, 3, 2
adserere se studiis 1, 3, 3 a mortalitate 2, 10, 4 ab iniuria obliuionis 3, 5, 4 sibi filii obsequium P. 12, 3
adsertio, *vindicatio* 10, 72
adseueratio in voce P. 67, 1
adsidere, *obsidere* P. 12, 3 gubernaculis P. 81, 4 literis 3, 5, 19
adsidua *raris oppon.* 8, 14, 10 adsiduus in tribunali P. 78, 6
adsignare famae bonos iuuenes, *conciliare illis famam* 6, 23, 2 ciuitati opus, cuius curam *quis* egerat 10, 85, 1
adsistere solicite 6, 6, 5
adspergine leni 5, 6, 2
adstare aliquem P. 23, 2
adstrepere aures irritis precibus P. 26, 2
adstrictius dicere, *breuius* 1, 20, 20 scribere 3, 18, 10
adstringere ad temperantiam 7, 1, 7 adstringi, *post balneum refrigerari* 5, 6, 25
adstruere, *addere* 9, 33, 11 quod cuique adstruitur P. 62, 8 dignitati 3, 2, 5 edicto P. 35, 4 famae 4, 17, 7 felicitati P. 74, 5 laudem alicui P. 46, 8 muneri P. 38, 7
adsumere filium P. 7, 4. 8, 3 auxilium rebus fessis *ibid.* in consilium P. 8, 1 in consortium P. 7, 3
adsurgere alicui, decedere 1, 23, 2 *plausus genus* 6, 17, 2
adt. *vid.* att.
aduersa ex secundis nascuntur P. 5, 9 aduersa pati 8, 17, 6 aduersis suis clarus 4, 9, 1
aduertere & adficere quem 1, 10, 5. 9, 27, 6
adulantia verba P. 26, 1
adulatio misera P. 54, 1 per adulationis officium 7, 24, 7 adulatione consumta nouitas P. 55, 3 adulationum certamen P. 54, 5 adulationibus auaris aditum obstruere P. 41, 3
aduocare populum *iudicem scriptorum* 7, 17, 12 aduocare *patronum* contra aliquem 4, 17, 2 aduocandi veniam peto, *deliberandi moram* 5, 8, 12
in aduocationem rogare quem 1, 9, 2 aduocatio ingens, *aduocati* 6, 33, 3 ob aduocationem nihil dare *licet* 5, 21, 4 aduocatione functus 2, 11, 19
aduolutus pedibus 9, 21, 1
aedes Concordiae 5, 1, 9 Matris Deûm 10, 59
in aedificando parcus P. 51, 1
aeger animo & corpore 9, 22, 3
aegrotationis laus 7, 26
Aegypti fertilitas P. 30 ventosa natio P. 31, 2 *eo nauigant phthisici* 5, 19, 6 n.
Aemiliae viae cura 5, 15, 1 n.
aemulamur, quae laudari videmus P. 70, 3
aemulatio nascitur ex coniunctione, alitur aequalitate P. 84, 2 *imitatio* 1, 2, 3 est mihi cum 1, 5, 11

aeneae statuae Traiani P. 55, 6
aenigmata loqui 7, 13, 1
aequalitas inaequalis 2, 12, 5
aequaliter amare 2, 9, 5
aequatus numinibus P. 35, 4 plebis ac principis locus P. 51, 3 aequata Diis potestas P. 4, 4
aeque vt 1, 20, 1
aequus quos (*Iupiter*) amat 1, 2, 2 ex aequo, *commune* P. 2, 8
aerarium & fiscus *differ.* P. 36, 3. 42, 1 Saturni 10, 20, 1 silens P. 36, 1 exhaustum replere P. 55, 5
aes alienum contrahere, exsoluere 3, 11, 2
aere signare, *in aes incidere* 8, 6, 14 in aere incidere P. 75, 1
aestimator benignior 6, 17, 6
aestimo magni scire 3, 4, 1 aestimari magno P. 37, 5
aestuare inuidia 4, 11, 5
aestuarium emergit 9, 33, 2
aestus *maris* ibid. aestus feruescentes *calores* 8, 1, 1
aestus, *dubitatio* 1, 23, 3 aestum meum explica 9, 34, 1
aetas dulcissima, *adolescentia* 2, 18, 1 *duratio vitae* P. 28, 6 quos aetas nostra tulit 5, 15, 4
aeternitas ante oculos est 3, 16, 6 debetur cui 5, 8, 1. 10, 113, 3 imperii P. 67, 3 principis 10, 50, 1 per aeternitatem & salutem *principis* petere 10, 67 & 87
aeuum omne breue & fragile P. 78, 2
Afer. Afrorum Patronus Plinius 2, 11, 2
Aff. *vid.* Adf.
Africa *Spectrum* 7, 27, 2
Africanae, *pantherae* 6, 34, 3
Agapae Christianorum 10, 97, 7
agedum 9, 19, 6
agere amicum cuius 1, 17, 1 amicum ex imperatore P. 85, 5 consulem bonum P. 56, 3 matrem 3, 16, 6 patrem familiae 9, 15, 3 curam 10, 85, 1 aetatem in tenebris P. 44, 5 tempus P. 49, 8 id agentibus DIs P. 8, 1 non id agere P. 5, 3
agg. *vid.* adg.
agitasse nihil vt imperator fieret P. 9, 2 agitare iustitiam 8, 2, 2 secum P. 4, 4 P. 86, 5
agitatio corporis 1, 6, 2
agitatores, *aurigae* 9, 6, 2
agmen occupationum 2, 8, 3 agmina nostra P. 12, 4
agon gymnicus 4, 22, 1 agona 4, 22, 7 agonas quinquennales 10, 79, 2
ἀγώνισμα 5, 8, 11
ἀκροάματα 6, 31, 13
Albanus lacus P. 82, 1 albescit aqua *de spuma* 5, 6, 23
albidior color 8, 20, 4
alere. alitur sermonibus malignis 7, 26, 2 animus silentio ac tenebris 9, 36, 1
Alexandrina ciuitas 10, 5 *it.* 22 & 23
alica cum mulso & niue 1, 15, 2
alias. Si quando alias 4, 13, 1
alienus a 7, 4, 2 alienissimi homines 7, 24, 7. P. 37, 3
alimenta ingenuis data P. 26, 7
alioqui *seq. voc.* 4, 14, 5. 5, 15, 3. 8, 11, 2
alioquin *seq. cons.* 2, 9, 1 P. 70, 8
aliquantum frigoris 6, 15, 4 ante aliqu. temporis 10, 112
aliquid me esse puto 1, 23, 2
aliter ac 9, 19, 5
alius. non alius quam P. 55, 3 aliud ex alio P. 81, 1 nec aliud quam P. 55, 3 alia omnia quam velis agere 7, 15, 2
all. *vid.* adl.
Alsiensis villa 6, 10, 1
altare & ara *diff.* P. 1, 5
alter ego, *amicus* 2, 9, 1
altercandum toties 3, 9, 24
alterna vice 9, 33, 2 alternis votis comprecari P. 2, 8
Altinatium princeps 3, 2, 2
altricem amare patriam P. 28, 4

altus lacus 10, 69, 3 *mare* 9, 33, 9
amare fortiter P. 36, 4 pertinaciter P. 86, 2 speciosius P. 90, 2 vnum facilius quam multos P. 85, 8 amare & amari iucundissimum P. 85, 7 amat non satis bonos, qui malos non odit P. 53, 2 amat flumen alueum suum P. 31, 4 amarent te DI, vt tu nos P. 74, 4 non amantur a DIs, nisi quos amant homines P. 72, 4 hoc amantius 8, 21, 5 amantissimus bonorum 4, 15, 1
Amastrianorum ciuitas 10, 99
amaritudinem inimici implere 7, 33, 7
ambiguum ingenium 4, 2, 1
ambire homines orbe quodam societatis 9, 30, 3
ambitio verae maiestatis inscia P. 36, 4
ambitiosus pro aliena gloria 10, 50, 5
ambitum solis sequi 2, 17, 8
ambitus, *ambitio* 3, 2, 4. P. 29, 1
ambulatio, *locus* 5, 6, 17
ambustus fulminibus *metaph.* 3, 11, 3
Amerina praedia 8, 20, 3
amicitur 2, 3, 2
amicitia priscum mortalium bonum P. 85, 1 *vel studiis praeferenda* 8, 9, 2 pro vtilitate 7, 11, 8
amicula 3, 9, 13
amicos parare praecipuum opus principis P. 85, 6 legere ex optimis P. 45, 3
Amisenorum ciuitas libera & foederata 10, 93
amittere, *morte* 2, 7, 3. 45, 2, 1. 7, 20, 1 reuerentiam P. 8, 6 vsum pedum P. 24, 5
amnis palans P. 20, 2
amoenissime habitare 4, 23, 1
amoenitates non intempestiuae 1, 2, 4
amor magister optimus 2, 19, 4 *μικραίτιος* 2, 2, 1 non imperatur P. 85, 3
amoris simulatio peior odio P. 85, 1
amore vinci turpe 4, 1, 5
amores, locus amatus 2, 17, 20
amphitheatrum *naturale* 5, 6, 7
ampliare numerum P. 54, 2
amplissimus ordo *Senatus* 10, 3, 2
amplissimum inter homines P. 7, 2
ampulla 4, 30, 6
amputata oratio 1, 20, 19
an, — an *per festinationem reliquimus* 6, 16, 15 *rectius prius e libris omisit Cortius. De* 8, 14, 24 *V. N.*
anagnostes vid. **lector.**
anceps & lubricus locus 1, 8, 6
ancipitia 9, 20, 3
andron 2, 17, 22
angustiis commeatus 5, 15, 9 sermonis claudi 9, 2, 3
angustius tempus P. 49, 8
angustissimus gyrus 9, 26, 7
anilis prudentia 5, 16, 2
anima *in subterraneis* 4, 30, 6 *halitus* 6, 16, 13
animae meatus, *respiratio* ib.
animus excitatur 1, 6, 2 contemtor, domitor, frenator P. 55, 9 rectus ac viuidus P. 44, 6 toto corpore validior imperitet P. 82, 6 fulturis corporis sustinetur 1, 9, 4 tenebris & silentio alitur 9, 36, 1
animum intendere 7, 4, 5
in animum inducere 9, 13, 6
animo maiore *cupidius* 10, 49, 2
animos sustulerant P. 11, 5
Anio delicatissimus amnium 8, 17, 3
annona vrbis P. 31, 5 annonae adfluentia P. 28, 7
annui sumtus 1, 8, 10
annum aperire *consul dicebatur* P. 58, 4
antelucana officia 3, 12, 2. 3, 5, 9
antiquitatis laus 4, 3, 1. 6, 21, 1
antiquum, *antiquo more* 2, 11, 18. 5, 1, 11 & P. 76, 1
antiquis simile, *egregium* 4, 3, 1 & 7, 33, 9
antiquus vir, *sincerus* 2, 9, 4

anti-

antiquissima victoria, *insignis, antiquis comparanda* 10, 9
antiquissimum testimonium P. 95, 1
antiquitus institutum 8, 14, 4 percrebuerat P. 31, 2
ad antiquitatis exemplar expressum 5, 15, 3
anxium me res habet 2, 9, 1
Apameae priuilegium 10, 56
Apenninus saluberrimus montium 5, 6, 2
aperire annum *vide* annus.
aperte malus 3, 9, 2
aperto caelo, *sub dio* 2, 17, 14
in aperto, *sub dio* 6, 16, 15
apertius ostendam 8, 2, 5
apodyterium 5, 6, 25 *locus in balneo exuendis vestibus.*
apofphragisma 10, 16, extr.
apotheca 2, 17, 13
apotheoseos caussae P. 11, 1 sq.
apparatius coenare 1, 15, 4
apparatus arrogantiae principalis P. 76, 7
appetit dies 7, 5, 1
appetentissimus cuius 7, 31, 7
applausor P. 46, 4
applicare crimen cui 10, 66, 4
apponitur coena 3, 1, 9
apprehendere, *petere* 1, 5, 8
in apsida curuatum 2, 17, 8
aptare arma, moenia, viros P. 18, 2
aptum piumque est P. 1, 6
aquaeductus Nicomed. 10, 46
aquarum temperies P. 15, 3
aquam dare, *horas* 6, 2, 7
aquilae Ro. P. 82, 4
ara & altare *differunt* P. 1, 5
arae augustiores P, 51, 1
sub arbitrio vnius esse 3, 20, 12
ad arbitrium suum facere 9, 15, 1
arca *pecuniae* 3, 19, 8
arcessitor 5, 6, 45
archetypum 5, 10, 1
arcta propinquitas 4, 4, 1
arcte diligo 2, 13, 5
arctissime diligo 6, 8, 1
arctissimi laquei 2, 8, 3
arctissimo vinculo iungi 10, 11, 1
arcuato opere 10, 46, 2
arcus, *tropaea* P, 59, 2
ardenter amare 2, 7, 6
ardentius diligere 7, 20, 7 & P. 85, 7
ardentissime diligere 1, 14, 10 & 6, 4, 3
ardentissima febris 7, 1, 4
ardere cupiditate 1, 7, 5
ardor amoris P. 72, 5 imitationis P. 13, 4
area domus 6, 20, 4 & 7, 27, 10
arena mea, *officium* 6, 12, 2
arenosum iter 2, 17, 2
argutum carmen 7, 6, 9
arma emerita P. 15, 3 armis irritantur P. 49, 3 componere P. 13, 2
armare manum P. 67, 8 armari telis, suo caelo P. 12, 2
Arpinae chartae 3, 21, 5
arrogantius dicere 4, 15, 9 facere 8, 6, 10
artes suas omnes proferre 2, 11, 17 vitiis inimicae P. 47, 1 effeminatae P. 46, 4 futuri ducis P. 81, 2
artificium periit 2, 20, 4
ascendere P. 58, 3 ad alterius magnitudinem P. 61, 2
asperitas caeli 3, 5, 15 hominis 8, 18, 5 & 8, 24, 5
assem para 2, 20, 1
ad assem reddere 1, 15, 1
ass. *vid.* ads.
Athenae Atticae 4, 3, 5
Athenis viuere putes 7, 25, 4
athletarum praemia 10, 119
attollere rectos & viuidos animos P. 44, 6 campum *de puluere equitantis* P. 14, 3
atrienses 3, 19, 3
attende ne *i. e. cura* 6, 8, 8
attentius custodire 3, 16, 11
Atticus sermo 2, 3, 1
auaritia detestanda P. 50, 5
auctibus crescere 4, 30, 2
auctoritatem habere ex studiis 2, 18, 1
auctoritas pro ratione 1, 8, 18
auctoritati cedere 1, 20, 24

auctoritate securitatem perdere P. 93, 1
audentia *subst.* 8, 4, 4
audentior puer 9, 33, 4
audeo *vid.* ausim.
auditor rectus *it.* a iudice diuersus 2, 19, 6 auditores conducti & redempti 2, 14, 4 auditorum fastidia 1, 13, 2
auertere famam P. 28, 1 oculos, aures, animos a rep. P. 66, 4
aues consultare P. 76, 7
auferri periculis, cursu 6, 20, 11
augere honoribus quem 3, 8, 2
augescentibus vitiis occurrendum 9, 37, 3
auguratus 4, 8, 1
augurium me non fallit 7, 33, 1 *optimum pro patria dimicare* 1, 18, 4
angusta victimis cuncta P. 23, 5
augustae, *feminae* P. 84, 6
Augusti nomine admonemur eius cui primum datum est P. 88, 10
augustior solito currus P. 92, 5
augustiores arae P. 52, 1
audidissimae aures 2, 19, 3
auidissimus praedo P. 94, 3
auidissime amplecti 2, 13, 1
auocare animum 9, 2, 1
auocati excursionibus 1, 3, 2
auocamentum, *remissio* P. 82, 8
auocamenta *a dolore* 8, 5, 3
auras frequentius habet quam ventos 5, 6, 5
aurae lassae & spatio infractae 5, 6, 14
aurem praebere, *audire* 2, 14, 8
in aurem dextram dormire 4, 29, 1
. quod aures eius pati possint. P. 3, 2 auribus mollissimis parcere P. 68, 7 auribus danda quaedam 2, 5, 5 auribus blandiri cuius 1, 2, 6excipere auidissimis 2, 19, 3 solis studere, *fine lectione* 7, 21, 1
ausim contendere 4, 4, 3
auspicari Vulcanalibus quid? 3, 5, 8
auspicantur homines nihil prouidenter sine P. 1, 1
auspicatissimum erat 10, 28, 2
aut *pro* an *post* vtrum *vid. ad* 10, 48, 2 P. 84, 1
auus. *aui nomen nepotibus datum* 10, 6, 2
auxilium rebus fessis P. 8, 3

B.

Baetica prouincia 3, 9, 1
Baiani lacus torpor & silentium P. 82, 1 Baianae villae 9, 7, 2
balineum publice praebere 8, 8, 6 apud Prusenses 10, 75, 1 balinei cella frigidaria 2, 17, 11
Baptisterium *lauacrum*, *labrum* 2, 17, 11. 5, 6, 25
barbarus rex P. 16, 4 barbarorum ferocia P. 14, 1 barbarae gentes P. 56, 4
basilica Iulia 2, 14, 4 & 8. 5, 21, 1
basis statuae 3, 6, 5
beatissimus animo 6, 32, 2 beatissimum in principatu, quod nihil cogitur P. 6, 1
bellatorius stilus 7, 9, 7
bellua immanissima *de imper.* P. 48, 3
bene ac feliciter eueniat P. 72, 1
beneficiarii 10, 32 & 36 n.
beneficium vertitur in iniuriam P. 37, 4 vetus subuertis, nisi nouo cumules 3, 4, 6 *Add.* P. 36, 5. 62, 1. 45, 4
benignior aestimator 6, 17, 6
bes. *vt* ex besse 7, 24, 2
bibliopolae 1, 2, 6 Lugduni 9, 11, 2
bibliothecae *in villis* 3, 7, 8 *imaginibus ornatae* 4, 28, 1 bibliothecae dedicatio 1, 8, 2
bilis tantum inest 4, 11, 2
binae epistolae 6, 4, 5 clepsydrae 6, 1, 5
Bithyniam intraui 10, 28, 2
Bithyni accusant Bassum 4, 9, 2 Varenum 5, 20. 6, 5, 1. 6, 13. 6, 29, 11 Bithynarum ciuitatum ius 10, 109

blandimentis capi 2, 19, 4
blandiora alloquia 1, 8. 12
blandiri auribus cuius 1, 2, 6 vt deo P. 2, 3
blanditiae fugaces 7, 4, 6
boleti 1, 7, 6
boni otio ac situ abstrusi P. 45, 2 prouehuntur &c. P. 46, 8 bona fecunditatis P. 32, 2
Bosporus *Cimmerius* 10, 13
brachium portus 6, 31, 15
ad breue tempus 7, 8, 2
ad breuissimum tempus P. 59, 2
breuitas an copiae praeferenda 1, 20
Brixiae *laus* 1, 14, 4
Bructerûm rex 2, 7, 2
bule, *senatus* 10, 85. III. 113
buleutae, *senatores* 10, 48, 5. 10 113. 3. 10, 115, 3
Byzantiorum resp. *Bithyniae subiecta* 10, 52, 1

C.

Caduci labores 9, 3, 2
caducum tempus 3, 7, 14
caeca tela, *improuisa* 2, 22, 5
caecum & abditum 4, 30, 10
caeduae siluae 5, 6, 8
caemento farciri 10, 48, 4
caesaries P. 4, 7
calcar currenti addere 1, 8, 1
calcei nusquam 7, 3, 2
calceos poscere 9, 17, 3 *vid.* soleas.
calciari 3, 16, 8
calculo candidissimo notare 6, 11, 3
calculum album adiicere 1, 2, 5
calculorum lusus 7, 24, 5
calculum ponere *in re* 1, 14, 9 cum imperio P. 20, 5 parem cum quo 5, 2, 1
calculos ponere in vtraque parte 2, 19, 9
caldariae cellae 5, 6, 26
calidissimus sol 2, 17, 12
per caliginem adhuc video 5, 8, 8
caligo, *perturbatio* 3, 9, 16 *vapor* 6, 16, 19
calor dicentis, *impetus* 4, 9, 11 pietatis subitus P. 3, 1
calorem & impetum perdere 2, 19, 2
Camaenarum aliquid 9, 25, 3
Camilliana villa 6, 30, 1
Campaniae solitus terrae tremor 6, 20, 3 in Campaniam proficisci valetudinis caussa 6, 4, 1
campus haurit sudores P. 15, 4
campus *Martius* & comitia P. 63, 4 *add.* s. 7 gloriae & honoris omnibus patet P. 70, 8
campi caedibus contecti P. 12, 1
candidatus immortalitatis P. 63, 1
candidissimo calculo 6, 11, 3
canities auget maiestatem P. 4, 7
canum mare, *spumosum* 6, 31, 17
capax amicitiae 2, 13, 10 domus 7, 27, 4 villa vsibus 2, 17, 4 capacissima secreti vxor 1, 12, 7
capere *venando* 5, 18, 2 disciplinam cuius, *aptum esse ad* P. 46, 5 initium P. 1, 1 potestates summas P. 59, 6 praemium *i. e. dignum esse* P. 61, 5
capessere ciuitatem P. 39, 5 curas imperii P. 66, 2 stationem P. 7, 3
capi *ab re, delectari* 2, 5, 8 & duci quo 9, 17, 3 voluptate 9, 6, 3
capillos submittere mos reis 7, 27, 14
capitali supplicio adfici 8, 14, 14
capitaliter quem lacessere apud iudices 1, 5, 4
captare *de heredipetis* 2, 20, 7. 4, 2, 2. 8, 18, 2 beneficiis suis commendationem ex difficultate P. 91, 2 humilitate amorem, terrore reuerentiam P. 4, 5
caput amicissimum 3, 17, 3 radiatum *statuae* P. 52, 1 deliberationis 3, 19, 3
caput *fons* 8, 8, 5. 10, 91, 1
a capite, *a fronte* 2, 17, 21
a capite porticus 5, 6, 19
in capite Bithyniae, *principio* 10, 81, 3
capita legis, *summa* 10, 83, 4 & 11, 5, 3
carens anima, *mutum* P. 50, 4
caritas patriae superabat amorem castrorum P. 20, 1

carmen

carmen meditatum templis inferre, *preces, hymnos* P. 3, 5
carmen, *formula* P. 63, 2. 92, 3 perfici nisi in odio non potest 7, 9, 9 feria carmina P. 54, 2 *laudes.*
carpere, *reprehendere* 1, 8, 6 sinistris sermonibus 1, 9, 5 famam, vitam P. 53, 4
carptim *stricte* 6, 22, 2 & 8, 4, 3 breuiterque perstringi P. 25, 1
Carsulanum praedium 1, 4, 1
carus omnibus ac desiderandus P. 10, 6 perinde summis ac infimis P. 19, 3
Caryotae 1, 7, 6
Carystiae columellae 5, 6, 36
cassi labores 8, 23, 6
castigant vitia sua, qui castigari merebantur P. 46, 6
castigator P. 40, 1
castigatorium solatium 5, 16, 10
castitas affectata, ingenita, innata P. 20, 2 *integritas* 3, 2, 2
castrense stipendium 8, 14, 5
casus secundi & aduersi 5, 20, 3
cataractis aquae cursum temperare 10, 69, 4
κατασεριςμοὶ 5, 17, 2
catenis captorum grauis triumphus P. 17, 1
cathedra 3, 16, 12. 8, 21, 2
cauaedium 2, 17, 5
cauea continere aues 9, 25, 3
cauea *theatri* 10, 48, 3
cauerat, vt 6, 10, 4 n.
caussa non discrepat P. 55, 7
has caussas sequor 5, 3, 8
caussas habere viuendi 1, 12, 3
cauribus adfigi P. 35. 2
cautum est lege 3, 9, 30 mandatis 10, 62, 3
cedens periculis vox 7, 19, 6
cedere aliqua re alicui 7, 11, 5
cedere affectibus P. 4, 3 auctoritati 1, 20, 24 honore & nomine suo alteri P. 94, 3 virtutibus P. 16, 5 cedit tibi vxor in decus & gloriam P. 83, 4
celeberrimus locus 2, 7, 7 mensis 2, 11, 10
celebrare exsequias 8, 12, 5 factum acclamatione vera P. 71, 4 officium P. 54, 5 *i. e. obire* 8, 12, 3
celebrare debita religione 10, 103
celebrari gratiarum actione 7, 32, 2
celebritas ciuium, *frequentia* P. 49, 2
in celeritate consistit officii gratia 10, 121, 2
censere, *curiae verbum* 2, 11, 21. 5, 14, 6. P. 54, 3 sqq. *it.* 60, 1 *praef.* 76, 4 censetur miles te commilitone P. 15, 6
Censores *in prouincia legunt buleutas* 10, 83, 3. 10, 113, 1. 10, 115, 1
censoria nota 9, 13, 16
censura est vita principis P. 45, 6
census decurionis, *it.* equester 1, 19, 2
centies sestertium 10, 48, 1
Centumcellae 6, 31, 1
centumuiri 1, 5, 4. 9, 23, 1
centurio 6, 31, 5 legionarius 10, 81, 1
cerae, *pugillares* 1, 6, 1. 7, 27, 9
cernere hereditatem 10, 79, 2
certare certamine 7, 7, 2
certandum habere 1, 7, 6
certatim amare 2, 9, 5
ceruicalia 6, 16, 16
ceruices retortae P. 34, 3
ceruicibus inhaerere 5, 16, 3
ex cespite tribunal P. 56, 5
ceterum *inter subi. & praedic.* P. 55, 9
charta bibula 8, 15, 2 scabra ibid.
chartis dignum 4, 16, 3
Christianorum res, in quantum Plinio innotuere 10, 97
cibus in medio P. 49, 4
cicatricem pati 8, 5, 3
cicatrix Vitelliana 1, 5, 2
cinaedi mensis oberrant 9, 17, 1
circa me excessit modum 6, 21, 6 te omnes P. 83, 3 οἱ περί σε.

Circen-

Circenses erant 9, 6, 1
Circensibus proximis 9, 23, 2
circulator 4, 7, 6
circulus, *coetus* 3, 20, 4
circumagi volubili orbe 4, 24, 6
circumacta littora, *curua* 6, 16, 12
circumcidere sumtus 10, 52, 4
circumcisus, *breuis* 1, 20, 4. 2, 12, 1 & 3, 7, 11
circumcisa oratio 1, 20, 4
circumferre praedicatione 3, 11, 1. 6, 8, 2 oculos P. 7, 5
circumfusus equestris ordinis flore P. 23, 3
circumire Senatum *prensandi & petendi caussa* P. 69, 2
circumlinere oculos 6, 2, 2
circumscribere testamentum 8, 18, 4
circumscripti syllogismi 2, 3, 3
circumscriptior, *breuior* 1, 16, 4
circumstat me cura, difficultas P. 3, 3
circumuenire omnia immensa possessione P. 50, 1
circus pulchritudinem templorum prouocat P. 51, 3
cithara perite vti 5, 19, 3
ciuilis incessus P. 83, 7 ciuile & senatorium P. 2, 7 ciuile, nihil cogere P. 87, 1
ciuilius, *aduerb.* P. 29, 2
ciuitas, *ius* 10, 5 & 6 patet per Latium P. 39, 2
ciuitatium 10, 115, 1. 116
clamitant nomina 9, 6, 2
clamore tueri 2, 11, 7
clamores, *plausus* 2, 14, 6 sqq. 4, 5, 1. 4, 19, 3. 9, 13, 8
clare loqui 2, 18, 2 clarissime genitus P. 69, 5
clarus aduersis suis 4, 9, 1
clariora alia, alia maiora 3, 16, 1
clauduntur acclamationes parietibus curiae P. 75, 2
Claudiopolitani 10, 48, 5
claustra frangere, *in lucem exire* 2, 10, 3 pudoris & reuerentiae 2, 14, 4 claustris refractis 2, 14, 4
clauus insanabilis 3, 7, 2
clementia 8, 22, 1. P. 80, 1
clepsydra 1, 23, 2 & 6, 2, 5 clepsydrae *modus* 2, 11, 14
climactericum tempus 2, 20, 4
Clitumnus fons 8, 8, 1 Deus 8, 8, 5
cloaca foedissima 10, 99, 1
cloacarum purgationes 10, 41, 2
coarctare plura in vnum librum 1, 20, 8
codicilli, *testam.* 2, 16, 1 & 2, 20, 5 *literae commendatitiae* P. 70, 9
coelo dicare, *consecrare* P. 11, 1 tantum vacare P. 80, 6 vindicat deus quem P. 10, 4 suo & sidere armari, *hieme* P. 12, 3 coeli asperitas 3, 5, 15
coena frugi 3, 1, 9 modica, nitida 6, 31, 13 sordidae simul & sumtuosae *descr.* 2, 6 coenae adhiberi 6, 31, 13 coenarum exquisita ingenia P. 49, 7
coenatio, *triclinium* 2, 17, 10 & 12
cogere nihil, ciuile P. 87, 1 quod nihil cogitur, beatissimum in principatu P. 6, 1 cogimur quaedam facere dulcedine accensi 8, 14, 3
cognitio *forensis* 2, 11, 9 & 3, 9, 19 de Christianis 10, 97, 2 recepta est 6, 22, 2
cognoui literis tuis 10, 102
cohaerent amicissimi 7, 7, 1
cohors equestris 10, 107
coire, *obuiam fieri* 1, 5, 9 coiri in lites 5, 14, 6
colere studia 8, 12, 1 morem P. 1, 2
colligere animum cogitationemque 2, 11, 13 crimina maiestatis P. 33, 4 librum elapsum 2, 1, 5 feras P. 81, 3
collocare coxam fractam 2, 1, 5
columbuli 9, 25, 4
columellae Carystiae 5, 6, 36
collusor 9, 33, 8
comae arborum 5, 6, 19
comitatem grauitati adiungere 4, 3, 2

comita-

comitatus principis modestus P. 76, 4
comiter se gerere 3, 7, 3
comitium pati, *virgis caedi* 4, 11, 11
comitiorum solennia P. 64, 1
commeatum petere 10, 25 indulgere 10, 24, 4
commeatu accepto, *venia* 3, 4, 2
commeatus angustiae, *temporis concessi* 5, 15, 9
commeatibus orientem occidentemque connectit P. 32, 2
commendare Diis vota & gaudia 10, 103
commendatio accedit ex 2, 17, 29
commendator 6, 23, 4
commendatrix miraculorum terra 8, 20, 2
commentarii 6, 22, 4
in commentarios referre 10, 106
commercio gentes miscere P. 29, 2 *add.* 32, 2
commilitium 10, 11, 2. 10, 18, 1
comminuunt animum frigida negotia 9, 2, 1
commissio *in ludis* 7, 24, 6. P. 54, 1
committere flumini lacum 10, 50, 4 flagitia 1, 5, 1
commodare operam cui ad quid 2, 11, 23 diplomata i. e. dare 10, 121
quum commodum est P. 48, 1
commodior, *conualescens* 3, 16, 4
commodissime 10, 24, 3
in commune consultare 6, 16, 15 quam commune, quam ex aequo P. 2, 18 communia principis vestigia P. 24, 5
communiter scripta epistola, *a cunctis heredibus* 6, 31, 8
comoedi in coena priuata 1, 15, 2. 3, 1, 9
comoedia vetus 6, 21, 2 *ad Plautum puto & Terentium respicit.*
compacto corpore 7, 24, 1
comparare alicui, *cum quo* 1, 16, 3
comparatum ita est, vt P. 46, 7 ita natura est 5, 19, 5. 3, 4, 6
comparatio frumentorum 10, 37
compedes nectere cui 9, 28, 4
compendia patent ad honores P. 95, 5
comperendinatio 5, 21, 1 *termin.*
complecti consensum P. 95, 2 propinquitate 4, 4, 1,
componere animum vultumque 7, 1, 6 vultum 2, 20, 3 historiam 1, 1, 1 libros, *scribere* 7, 30, 5. 8, 12, 1 se 5, 18, 1 *de vita priuata Sullae.*
composito die 2, 17, 2 vultu 3, 16, 5
compotem facere cuius 10, 3, 6
comprecari P. 2, 8
comprimere & cohibere gratiarum actiones P. 4, 2
comprobare fidem acclamationum P. 73, 4
computare annos 4, 24, 5
ad computationem vocare P. 38, 3
comtus homo 2, 11, 23
Comum *patria Plinii* 1, 3, 1
concedere fato P. 11, 3
concentus omnium laudum P. 4, 6 *de acclamatione publ.* P. 2, 6 & 46, 2
concidis & debilitaris 7, 17, 10
conciones *historiarum orationes* 1, 16, 4
concipere animo 3, 9, 24
Concordiae aedes 5, 1, 9
concursare 6, 19, 5
concussio facium 1, 9, 11
concutiuntur homines & ciuitates lege 10, 5, 3
condere diem, *consumere* 9, 36, 4 & P. 80, 6
condire voluptates studiis 3, 1, 9
conditione sub ea 4, 13, 11 & 8, 18, 4 secundum conditiones mariti 6, 32, 1
conditor disciplinae 10, 38, 1 imperii Deus P. 1, 6
conditorium, *sepulcrum* 6, 10, 5
conducere praeceptorem 4, 13, 6
conducti & redemti 2, 14, 4
conductores 7, 30, 3
conferre tempus in aleam, stupra, luxum P. 82, 9
in confessum venire 10, 85, 8

confido impetrare posse, vt 5, 3, 4
confidenter an constanter? 3, 9, 32
confinio vitiorum laedi P. 4, 5
confitetur se viuere 3, 14, 3
conflagrare inuidia 3, 9, 31
conflictari valetudine 1, 12, 4 & 2, 20, 7
confluere in *locum* 4, 13, 10
confodere, *corrigendo delere* 6, 26, 14
confugere ad studia 8, 19, 1
confundere, *turbare* 3, 10, 2
confundi dolore 5, 5, 1
confusio, *perturbatio* 1, 22, 12 P. 86, 3
confusio indecora, *turba hominum* 3, 20, 4
congiarium P. 25, 2. P. 51, 5
congregari, *in vnam classem referri* 8, 14, 14
coniectare ex quo 3, 9, 26. 7, 27, 14
coniecturam facere ex 4, 27, 6 de quo P. 20, 6
coniectus minarum, oculorum, telorum P. 17, 3
coniunctius amare 6, 8, 4
coniuratione vrbana eblanditae preces P. 70, 9
connectere amicitias 4, 15, 23
conrogare audituros 6, 2, 3
conscientia optima 1, 12, 3 exterritus 1, 5, 7 *add.* P. 63, 7
consecrare P. 10, 5 caput suum irae deorum P. 64, 3
consecratio Caesarum ridicula P. 11, 1 sq.
consectari & colligere singula P. 75, 1
consensu excipere 4, 9, 18
consentaneum 4, 9, 16
consequi quod est amplissimum inter homines P. 7, 2 memoria P. 75, 1
Conseruator imperii Deus, Iupiter P. 1, 6
considunt restincta 2, 11, 6
consiliator 4, 17, 6
ex consilii sententia 5, 3, 8
consilio regere haesitantem 10, 30, 1
in consilio esse, *senatus* 1, 20, 12
in consilium adhiberi 6, 11, 1 adsumere 3, 9, 1
consilium verrere, *mutare* 6, 16, 9
consistunt caussae in 1, 8, 5
consortes consilii publici 8, 14, 5
in consortium laborum adsumi P. 7, 3
conspicuus illustri laude 3, 3, 2
constat ratio mihi 1, 5, 16. 1, 9, 1. 7, 6, 4. 3, 18, 10 magno 2, 6, 4 reuerentia P. 60, 2
constringo, *coniungo* 7, 20, 7
constructio, *aedificatio* 10, 49, 2
consuescere dolori 8, 23, 8
a consuetudine descicere 3, 20, 4
ex consuetudine tua 1, 2, 1
in consuetudinem venire P. 90, 3
consule digna oratio P. 1, 6
consulare P. 76, 1 consulares animi P. 93, 1
consulatus Plinii P. 90 sqq. Traiani humeris attollitur P. 58, 5 consulatibus continuis longum annum facere P. 58, 1 non consulatus hominibus iisdem, sed homines consulatibus reddebantur P. 61, 7
consultare in commune 6, 16, 15 aues P. 76, 7
consultum cui velle 10, 106
consumere tempus 1, 13, 7 totos dies discendo 1, 10, 11
consumta nouitas adulatione P. 55, 3
consummatio 5, 12, 1
consummatus P. 51, 3
consummatissimus iuuenis 2, 7, 6
consurgere & laudare 9, 23, 1 in venerationem cuius P. 54, 2
contagio superstitionis 10, 97, 9
ab contagione vitiorum reprimi P. 83, 2
contaminare campum vestigio nefario P. 63, 7
contemtor ambitionis animus P. 55, 9
contendere aliquid remissius P. 79, 1

contentio dicendi 1, 2, 3
contentiones excitare 3, 20, 1
contentiosa oratio 2, 19, 4
contentus aemulum remouisse 6, 31, 5
contentus fecundis, *rebus* 4, 9, 10
non contentus eloquentia saeculi 1, 5, 12
conteri laboribus 3, 1, 11 litibus 7, 5, 2
contingere *dicuntur quae fato quo dam & felicitate veniunt* P. 14, 1. P. 24, 3
contigit ei auunculus 1, 14, 6 auus 5, 3, 2 contingant prospera omnia 10, 1, 2
continere animum, oculos 3, 11, 6 librum, *non publicare* 1, 8, 3 continetur publicis monumentis P. 95, 4
continens, *temperans* 8, 1, 3
continens & parcus 5, 19, 9
continentissimus 6, 32, 1
contractior amnis P. 30, 3
contrahere personas, *congregare* 10, 88 pecuniam 10, 91, 2 spatia immensa liberalitate P. 25, 5 valetudinem 7, 19, 1. 8, 1, 1
contubernalis 2, 13, 5
contubernium principis P. 86, 5
in contubernium adsumere 10, 95, 1
intra contubernium cuius teneri 3, 3, 3
contumeliam vindicare 6, 8, 9
contumeliis non temperauit 6, 5, 4
contundere viuidos animos P. 44, 6
conuenientissimum 3, 18, 1 & 10, 20, 2
conuentione tacita 5, 1, 2
conuentus *iuridicus* 10, 66, 1
conuicio extorquere 5, 11, 2
conuicium facere *in bonam partem* 6, 12, 5
conuulnerare frontem P. 35, 3
conuulsa sedibus suis domus 7, 19, 8
conuulsum nihil ex publica vtilitate P. 36, 2
cooptare in locum 4, 8, 3 patrum 4, 1, 4
copiam iudicii sui reip. facere P. 76, 2 copiae prouinciales P. 50, 6
copiosus, *diues* 8, 18, 11
copiosissimum ingenium 9, 2, 2
Corinthium signum 3, 6, 4 Corinthia (*vasa*) 3, 1, 9
cornu porticus 5, 6, 23
corollarium, *praemium* 7, 24, 7
corona, *coetus* 2, 14, 6 circumstantium 6, 33, 3 diffusior 7, 17, 9 ciuica P. 13, 5
coronati athletae 10, 119, 1
corpusculum *blande* 10, 29, 1
in corpus retrahere, *volumen* 2, 10, 3 in corporibus seruorum amor laudis cernitur P. 33, 1
corrector disciplinae P. 6, 2
corripere aliquem acrius & seuerius 9, 21, 4 viam 4, 1, 6
corripi dolore 1, 12, 4
corrogare 11, 14, 9
cothurnis fultineri 9, 7, 4
coxam frangere 2, 1, 5 collocare ibidem
creati inter collegas 2, 1, 9
credere famae, oculis P. 59, 3 latus suum omnibus P. 23, 2 creditur melius omnibus quam singulis P. 62, 9
crescere vno modo princeps potest, si se submittat P. 71, 4 crescentia laboribus membra P. 82, 6
criminari *quem cui* 6, 13, 2
cryptoporticus, *tecta* 2, 17, 16. 5, 6, 27. 7, 21, 2
cubicula diurna, nocturna 1, 3, 1 cubicula principum recludit eorum fortuna P. 83, 1
cubiculum in theatro P. 51, 5 n.
culpam augere 5, 3, 2 redimere congiario P. 28, 2
culpandus 7, 17, 4
culte dicere 5, 20, 6
cultus, *vestitus &c.* P. 83, 7
in cultu horror 1, 10, 7

Cum,

Cum, *sequente* Tum an semper copulet 7, 8, 3 n.
cum commodum est P. 41, 1
cum maxime, *hoc ipso tempore* 6, 6, 6. 6, 31, 15. 7, 15, 4. 8, 22, 4. 9, 20, 2
cumulare laudibus 3, 11, 8
cumulus accessit 2, 1, 6
cunctanter & pigre P. 71, 2
cunctatio, *dubitatio* 1, 8, 4 & 5 — *laudabilis* 1, 22, 3. 9, 9, 2
cunctationem regere cuius 10, 97, 1
cunctatior 2, 16, 4
cupio adiutum 2, 9, 3 impetratum 2, 13, 1 ne nihil nisi 5, 17, 6
cura adfici 2, 9, 1
curae humiles & sordidae 1, 3, 3 principales & consulares P. 79, 5
curae mihi est *cum infin.* 7, 10, 2
curam admouere 2, 5, 9 operis agere 10, 85, 1 sibi vindicare 2, 18, 4
curas in gaudium verti 7, 19, 11
curare corpora 6, 20, 19
curatius scribere 1, 1, 1
curator operum 10, 28, 5 viarum 5, 15, 1
curiosius scriptae literae 9, 28, 5
currentem instigare 3, 7, 15
currus augustior solito P. 92, 4 inanes P. 16, 3
cursim legere 3, 5, 11
cursitare 6, 5, 5
cursum hunc tene P. 43, 2
curua corrigere 5, 21, 6
curuamen 9, 7, 4
curulis, *absolute pro Sella* P. 61, 7. P. 71, 2
custodiae, *vincti* 10, 30, 1
custodire, *obstruare* 3, 16, 11. 8, 9, 2. 8, 10, 1 religiose quod iurauimus P. 65, 2
custodire, *ratum habere* 8, 16, 1
custodire ludere 5, 16, 3
custoditius adu. 9, 26, 12
cymbula 8, 20, 7

D.

Dacia 6, 31, 8
Dacicum bellum 8, 4, 1 sq.
damnati ad poenam 10, 41 in ludum, opus 10, 40, 2 in metallum 2, 11, 8. 10, 66, 2
Danubius P. 12, 3. 16, 2. 63, 4
dare diei partem tribunali P. 77, 3 fidem vocibus *i. e.* facere P. 74, 3 dabis ei indulgentiam tuam 10, 11, 2
datum *cui* fato quasi 8, 18, 5
si datum est senescere 3, 1, 1
quod datum paucis est 7, 19, 7
datur mihi cernere 1, 10, 5 & P. 29, 3
De & A *differentia* 4, 7, 7
debes, Caesar, & solus P. 80, 6
debes mittere, domine 10, 69, 5
debere caelo P. 30, 1
debilitaris & concidis 7, 17, 10
debitorem quem habere 3, 2, 6
decenter 6, 21, 5
deceptus nunquam princeps, nisi qui prius decepit P. 66, 5
a declamando, *a schola* 2, 14, 2
declarator P. 92, 3
decliuis aetate 8, 18, 8
decuriones, *senatores municipiorum* 1, 8, 16. 4, 7, 2. 5, 7, 4. 10, 62, 2.
decurionatus 10, 114
dedecori multis fuit P. 83, 4
dedere se studiis 5, 16, 8 tempestatibus P. 43, 5
dedicare bibliothecam 1, 8, 2
dedicationis lex 10, 59
dedignari honorem P. 63, 4
dedignatio parendi P. 18, 1
deductor 4, 17, 6
defectio, *morbus* 7, 19, 3
defectum corpore caput P. 26, 6
defendi, *defendere se* 5, 14, 3
deferuit impetus 9, 13, 4. 9, 16, 2
deferentia flumina P. 82, 5
deferre reum quem 7, 6, 8
deficere ad tributa P. 29, 4
deficiunt nos vox & latera 3, 9, 9
deficitur 2, 17, 25
deficiuntur aqua Sinopenses 10, 91, 1

definite diſtinctèque P. 88, 6
defixus animus in contemplatione. 2, 1, 12
defodere viuam 4, 11, 6
deformis ruinis domus 10, 75, 1
deformius amittere laudem, quam non adſequi 8, 24, 9
defremere 9, 13, 4 n.
defugere adſentationem 1, 8, 16
delationes P. 34, 5. 45, 2
delator immiſſus 6, 31, 3
delatores puniti P. 34 ſqq.
delectare otium 1, 22, 6 delectat ſua quemque natura in alio P. 45, 1 delectatur, non adficitur 3, 1, 9
cum delectu & parce 2, 13, 18
delibare honores, *parce vti* P. 54, 3 delibaſſe quaedam contentus P. 38, 1
deliberaui, *ſtatui, decreui* 9, 13, 2
delicatus, *faſtidioſus* 8, 21, 5
delicata *femina, voluptaria* 7, 24, 3
delicate, *moderate, vt tibi parcas* 9, 10, 2
delicatiſſimae oues 2, 11, 25
delicatiſſimus amnis 8, 17, 3
deliciae noſtrae, *locus* 1, 3, 1 *faſtidium* 2, 5, 4
delinimenta aurium 3, 15, 3
deliratio 6, 15, 4
delphinus geſtator & colluſor pueri 9, 33, 8
delubris inferre caſtam mentem P. 3, 5
demereri aliquem 4, 2, 4
demiſſus capillus 1, 10, 6 ſtilus 1, 8, 5
demiſſiores ripae 8, 17, 1
demum 10, 33 *excluſ.*
depellere malum ſaeculi P. 18, 1
depopoſciſti 1, 8, 2
deportatae meſſes P. 31, 3
deprecari titulos P. 55, 8
deprehendit nos libertas rudes 8, 14, 3 *add.* 8, 17, 4
depreſſior 10, 58
depreſſius iter 9, 26, 2
deſcendere ad curas cuius 10, 40, 1 in officia familiaritatis P. 85, 5
deſcenſiones 5, 6, 26 n.
deſciſcere a conſuetudine 3, 20, 4
deſcribere vinum lagunculis 2, 6, 2
deſcriptio, *diſtributio* 3, 6, 13
deſerere iter ad P. 75, 5
deſeruire honoribus 2, 5, 3. P. 77, 6 oculis P. 50, 1 ſtudiis 7, 7, 3
deſiderandus, quod proſpexerat, ne deſideraretur P. 10, 6
deſidia frui 2, 2, 3
deſidiae votum 1, 2, 8 longae indormire 1, 2, 3
deſidioſiſſimus 3, 5, 19
deſolata templa 10, 97, 10
deſtinare cui filiam 6, 26, 1 reum 9, 13, 7 deſtino excurrere 3, 6, 6 de eo quod deſtinaueris non eſſe conſulendos &c. 9, 13, 6
deſtinaſſe mori 1, 12, 9
deſtinatum mihi eſt 9, 13, 5
deſtinatio, *electio* P. 77, 1
deſtringi *in balneo* 3, 5, 14 deſtringi & abradi aliquid bonis P. 37, 2
deſtruebat foris claros domeſtica infamia P. 83, 4
detectus, *apertus* 10, 100
deterit nimia cura 9, 35, 2
deteſtari in caput cuius iram deorum 2, 20, 6
detinere moeſtos ſermones materia laetiori P. 28, 1
detorquere ad ſegnitiem luxumque P. 82, 6 *add.* P. 70, 5 recte facta 1, 8, 6
detrimenta *de abortu* 8, 10, 1. 2. 2.
deuehere (*in forum*) P. 29, 4
deuexitas loci 8, 8, 3
deuexus in planum P. 71, 1
deuincire ſibi officiis 1, 7, 2
deuinctus neceſſitate 7, 9, 14
Deus adfuit mihi 1, 5, 5 Di boni! P. 10, 3
Diaconiſſae Chriſtianorum 10, 97, 8
diaeta *pars domus habitationi apta* 2, 17, 15. 7, 5, 1 *trium aut quatuor cubiculorum* 5, 6, 31

disetula *quid. leg.* 5, 6, 38
Diana & Minerua in filuis 1, 6, 3
dianome 10, 117, 2
dicare caelo, *consecrare* P. 11, 1
dicax & vrbanus 4, 25, 3
dicere fibi legem 2, 16, 2
dictare *notario scribenda* 9, 36, 2
die admiffo, *valuis remotis* ibidem
dies longa, *tempus* 8, 5, 3 conditur, *consumitur* 9, 36, 4 & P. 80, 6 dies imperii 10, 60. 10, 103 natalis *princip.* 10, 28, 2
in diem viuere 5, 5, 4
differre fitim 1, 22, 7
difficultas me circumftat P. 3, 3
ex difficultate beneficiis fuis commendationem captare P. 91, 2
diffidentia cauffae 5, 1, 7
diffundere orationem in immenfum P. 56, 2
diffunditur via, *fit patentior* 2, 17, 3 diffufum opus 3, 5, 6
diffufior corona, *coetus maior* 7, 17, 9
diffufius meritum P. 53, 3
digerere, *dispensare* 2, 17, 9 digeruntur infulae ventis 8, 20, 6
digefta, *ordinata* 9, 18, 2
digitos agitat, computat 2, 20, 3
dignationem habere P. 47, 1 ponere in honore P. 77, 5
dignitas oris, *virilis pulchritudo* P. 4, 7
dignus alter eligi, alter eligere P. 7, 4
dilationem dare 10, 85, 5
dilectus princeps, *delectus* P. 2, 6
diligens, *frugalis* 2, 6, 1 temperamenti P. 79, 5
diligere effufiffime P. 84, 4
diluere crimen 2, 11, 9. 3, 9, 32
diluuia crebra 8, 17, 1
dimenfus *passu.* 4, 30, 3
dimidia clepfydra 6, 2, 5
dimittere creditores, *illis soluere, eos absoluere* 2, 4, 2 pluribus fingula 9, 18, 2
dinumerari P. 76, 2
sub dio 6, 16, 6
diplomata *itineraria* 10, 14 & 54 & 121, 1
diremit nox 4, 9, 9 n.
diremta mari gens P. 32, 1
dirimere fententias 8, 14, 19
difcedere, *dissentire* P. 76, 3
difceptare inter amicos 7, 15, 2
difcernere parietibus 1, 8, 17
difceffione peracta 9, 13, 20
difciplina caftrorum corrupta P. 6, 2
difcreta velo 2, 19, 3
in difcrimen adduci 2, 9, 1 difcrimen transmiffum conualefcendo remetiri 8, 11, 2
difcurfus inanis 1, 9, 7 *add.* 8, 23, 5 *de ambitione candidatorum.*
difcurfibus tortis vibratisque 6, 20, 9
difertior 6, 17, 3
disiunctus confulatu P. 93, 4
disiunctiffimae terrae P. 25, 5
difpenfata *oppon.* profufis P. 35, 5
difperdere 7, 12, 1
difpice, ne fit 2, 10, 5 an tu 1, 18, 5
difponere diem 9, 36, 1 facultates 3, 19, 9 qui nuntient 4, 19, 3 otium 4, 23, 1
difpofitus vir, *ordine cuncta agens, fine confusione* 2, 11, 17 difpofita vita 3, 1, 2
difputare 1, 8, 5
diffimillimus 1, 5, 9. P. 94, 2
diffimulanter 1, 13, 2
diffimulatione praeterire 6, 27, 3 mutua parcunt fibi fenatores 9, 13, 22
non diffoluta clementia P. 80, 1
diffoni clamores 3, 20, 4
diftineri negotiis 7, 7, 3 fluminibus P. 25, 4
diftentum officiis tempus 3, 5, 7 diftentus coena, *fartus* P. 49, 6 imperii curis P. 86, 2 occupationibus 6, 18, 1
diftinguere curas & occupationes carmine 7, 9, 10
diftinguitur coena comoedis 3, 1, 9

distincte designare P. 88, 6
distinctius 3, 1, 1 enunciare 7, 13, 1
districte minatus 9, 21, 4
districtum officium 10, 25
distringere votis deum, *diuersa precari*, P. 94, 2
distringi officio 1, 10, 9 & 7, 15, 1
distringunt officia 3, 5, 19
ditione nutuque cuius regi P. 4, 4
in ditionem venire P. 32, 1
diuersum consuetudine P. 65, 3 in diu. mouere 10, 116, 1 *dubium facere*. diuersissima parte 9, 28, 2
diuidere sententiam 8, 14, 15
diuinitas terris si qua est P. 32, 3 diuinitate parentum superbi P. 11, 4
diuturnitatis amor solicitat 5, 8, 2
docere, *narrare* 10, 64, 4
docti interdum latent 7, 25, 3 sq.
documentis magnis expiare errorem 8, 10, 1
dolenter dicere 4, 11, 2 ferre 1, 5, 4
dolere morte cuius 1, 12, 12 dolendi etiam quaedam voluptas 8, 16, 5
dolor eximit studia 8, 23, 1
dolorem leuare 2, 7, 7
dolore superari 1, 12, 13.
domestica infamia P. 83, 4
dominatio & principatus *diuersa* P. 45, 3
domini mites, *heri* 1, 4, 4
dominis exturbatis, *possessoribus* P. 50, 1
dominus saeuissimus, *tyrann*. P. 52, 6 a principe alius P. 55, 7
dominos & seruos inter non est amicitia P. 85, 2
domus laxior P. 50, 5
donare. *ne non* donatus abiret 8, 2, 3
donatiuum P. 25, 2
donum. *dona insidiosa* P. 43, 5
dormire in dextram aurem 4, 29, 1
dormitorium membrum 2, 17, 9
dorsum saxeum 6, 31, 17 editissimum 9, 7, 4
in dotem conferre quid 2, 4, 2
quod dubitas, ne feceris 1, 18, 5
dubito, num 6, 27, 2
non dubito futurum, vt 6, 21, 7
ducere repugnantes, *persuadere* 10, 5
duci auribus 3, 15, 4 gloria famaque 4, 12, 6 *absolute*, i. e. *al supplicium* 10, 97, 3
duci & capi quo, *delectari* 9, 17, 3
ducitur nox sermonibus 6, 31, 13
ductus aquae, *absol*. 10, 46, 1
dulcedo tecum loquendi 2, 5, 13
dulcis sermo 1, 10, 5
dum, *donec* 1, 5, 15 *postpos*. mandum 8, 6, 13
duodeuicesimus annus 6, 20, 5
dupli vel quadrupli soluendi irrogatione tarditas multatur P. 40, 5
durare ad extremum 5, 16, 4
durat honor studiis 4, 16, 1
durities corporis & lacertorum P. 82, 6
durus ac crudelis 2, 10, 1
durior, *inclementior* 8, 16, 3
duriusculi versus 1, 16, 5
duumuiratus 4, 22, 1

E.

Eblanditae preces P. 70, 9
ecclesia, *concio* 10, 111
ecdicus, ibidem pr.
echini 1, 15, 3
eclogae 4, 14, 9
ecquid, *dubitatiue* 6, 16, 17
edere annos, *profiteri* 10, 22, 1 censum 10, 22, 1
edicto subiicere, *edicere*, *publice scripto proponere* P. 20, 5 celebrare diem P. 92, 4
editio *libri* 2, 10, 6 & 3, 15, 1
editione indignus liber 1, 8, 4
educationis taedium & labor 1, 8, 11
per quod effectum est, vt 10, 83 f.
effecti Syllogismi 2, 3, 3 *Add*. 8, 4, 7
efferre se alueo P. 30, 2

efficacissimum genus rogandi, gratias agere P. 70, 9
efficacissime rogare 2, 13, 11
effigies, umbra mortui 3, 5, 4
effinge & excude, scribe 1, 3, 4
effingere Horatium, imitari 9, 22, 2
effoeta natura 6, 21, 1
effraenata petulantia 4, 25, 5
effulsit sol 6, 20, 18
effuse amare 6, 26, 2
effusius dicere 1, 20, 20 fouere pantomimos 7, 24, 4
effusissime diligere 7, 30, 1 & P. 84, 4
effuso cursu, citato 6, 20, 11
effusio liberalitati opponitur P. 38, 4
egeritur lacus in flumen 8, 20, 9
egestas & inopia differunt 4, 18, 1
egestio opum publicarum 8, 6, 7
Ego vero, initio epistolae 9, 20 & 38
egressi tecta 6, 20, 8
eia 4, 29, 1 veritatem 7, 33, 10
eiecta, prominentia 2, 17, 11
eiurare magistratum 1, 23, 3
eiusdem aetatis, cuius illi 10, 83, 4
elapsum librum colligere 2, 1, 5
elatius adiect. 1, 8, 5 & 7, 2, 4 adverb: oppos. pressius 4, 14, 3 dicere 7, 21, 3
Electa, liber 3, 5, 17
electionem cui offerre 10, 24, 2
elegi fluentes 5, 17, 2
elicis & inuitas 9, 18, 1
eloquentia & loquentia diff. 5, 20, 5 male sine moribus discitur 3, 3 extr.
eloquentissime 6, 21, 3
eloquentius adu. 3, 18, 6
eloquutioni vacare 3, 13, 2
emancipare 4, 2, 2 fundos 10, 3, 3 emancipatam reuocare 8, 18, 4
emancipatio 10, 3, 3
emendatio libri 1, 8, 3
emendatus vir 3, 3, 5
emendatissimus 8, 22, 2
emendator disciplinae P. 6, 2. 46, 4
senatus 6, 5, 4 acerrimus timor 7, 17, 13
emerita arma P. 15, 3
eminet metus, gaudium 5, 17, 5
emittere, emancipare 8, 18, 4 librum 2, 10, 6 & 9, 1, 1 libellos 1, 2, 6
emota sedibus 6, 16, 15
emtitare 6, 19, 5
emtio mala semper ingrata 1, 24, 2
enata insula 6, 31, 7
eneruе & fluxum spectaculum P. 33, 1
enimuero P. 2, 8. 25, 3. 81, 4
enitere bello contr. obsolescere P. 4, 5
eniti, parere 4, 21, 1
eniti, vt 1, 3, 5. P. 95, 2
enodes elegi 5, 17, 2
enorme 9, 26, 6
enotare 1, 6, 1. 6, 16, 10
enotescere 2, 10, 3
eodem loci P. 1, 5
epigrammata 4, 3, 3
epistolae plur. de vna 10, 5, 1. P. 15, 2 epistolae incommodum prae sermone 5, 7, 6
epulo diem celebrare 4, 1, 6
Epulonum Septemuir 2, 11, 12
equestris ordinis decora P. 23, 1
equum conscendere 9, 15, 3
equi albentes P. 22, 1
erani 10, 93
erasi e tabulis P. 25, 3
erigere animos P. 70, 3
eripere occasiones beneficiorum P. 39, 4
erogare in posteros P. 26, 4
erogasse facultates 10, 111, 2
erogationes P. 41, 1 necessariae 10, 35
erubescebat fame P. 31, 6
eructare P. 49, 6
eruditissime 1, 9, 8
esse sibi tanti, quanti 1, 3, 5 in honore hominum & in ore famae P. 69, 6
etesiae 10, 26

Etiam, *adfirmanter respondentis* 2, 6, 4. 4, 13, 3. *concedentis* 2, 3, 9. 5, 3, 7. 6, 2, 8. 6, 28, 3. 7, 17, 5. etiam atque etiam 6, 12, 5 & 6, 22, 7
euadere quem 2, 1, 3 sermones malignorum 7, 24, 3 valetudinem perpetuam 1, 12, 11
euehere se super ruinas *de fluuio* 8, 17, 3
eueniat bene ac feliciter P. 72, 1
euentura somniare 1, 18, 2
euentus comprobauit 4, 8, 3 docuit P. 5, 4 sequutus est 6, 33, 5 laetus sequitur 10, 9
non fine euentu 5, 20, 2
euersio dignitatis 10, 111, 2
euigilare 1, 5, 8
eunt ereptum P. 35, 3
euocare testes 5, 20, 2. 3, 9, 29
euolare, *celeriter proficisci* 9, 28, 4
euoluere librum 1, 13, 2
EuphratesRheno coniunctus P. 14, 1
euripus viridis & gemmeus 1, 3, 1
ex aequo probare P. 83, 6 ex consuetudine 1, 2, 1 ex imperatore submitteris in animum, agis amicum P. 85, 5 ex proximo auditus P. 14, 1
exactor *operis* P. 19, 3
exactores operi ponere 9, 37, 3
exactus hostis muri P. 29, 1 exactum est P. 46, 2
exactissimus vir, *perfectus* 8, 23, 5
exacuere exhortationibus 3, 7, 15
examina infantium P. 26, 1
examinare iudicio amicorum 8, 19, 2
exarare quid versibus 7, 4, 6
exarmare accusationem 3, 9, 29
exauctorare centurionem 6, 31, 5
excedere crimina immanitate 2, 11, 2 modum 8, 24, 10 in quod excessi, *digressus sum* 5, 6, 45
excelsior omnibus P. 94, 3
exceptio *a regula* P. 38, 7
sub hac exceptione 1, 2, 5
excerpere *librum* 3, 5, 10
excessus, *digressio* 9, 26, 9
excidit oculis vultus, animo curas P. 87, 5
excidere aliquem numero ciuium 8, 18, 6 intestinum malum 1, 37, 2
excipit te clamor P. 26, 7 adsensu, gaudio P. 71, 1 honore P. 71, 1 osculo P. 23, 1 *conditionem* ponere P. 68, 1
excire, exciuerat te ab Hispania P. 14, 5
excitatus somno felicitatis.
exclamatio fine a 2, 10, 1. P. 1, 8
excogitat metus multa P. 78, 7
excolere solum marmoribus 9, 39, 1 excolendus mihi est 3, 2, 4
excoquere, excocta flammis metalla P. 52, 4
excubare pro templis P. 52, 1 *à statuis Imperatoris.*
excubiae crudelitatis P. 49, 3
excude aliquid, *scribe* 1, 3, 4
excursionibus crebris auocari 1, 3, 2
excusare alicui aliquid, *negare* 1, 7, 2 casum patri 8, 11, 3 huic diem P. 12, 1 fidem fallacem, rebus compensare P. 32, 4
excusatior 8, 14, 11 excusatius est 4, 5, 4 excusatius facies 9, 2, 1 excusatum hoc esse cupio 7, 11, 1
excusatio in numero, *quo viliora tanta plura* 9, 29, 2
excussi grandine Tusci 4, 6, 1
excutere cubilibus feras P. 81, 1 rationem, *examinare* 10, 48, 1 probationes 6, 31, 5 excutiunt mihi mentem, *terrent* 1, 18, 3
exemplar aeui prioris 2, 1, 7 vinum 8, 13, 2 *testamenti*, copia 10, 75, 4 quandoque esse posse 6, 21, 2
ad exemplar antiquitatis 5, 15, 1 veterum 6, 21, 2
in exemplaria transscribere 4, 7, 1
exempla longius repetere 1, 8, 1 sibi ipsi sunt 8, 23, 3 sequi 10, 74
exempli interest, vt 9, 13, 25 refert 2, 12, 4 pessimi est 10, 98, 1 singu-

singularis uxor 3, 1, 5 raritate insignis 6, 33, 2
exemplis melius docemur P. 45, 6
exemplo monere 7, 1, 7
sub exemplo praemonere 2, 6, 6
exemplum inducere 6, 29, 2. P. 6, 2
ad exemplum pertinet 6, 29, 1. 10, 38, 2 & 85, 5
exemtus honoribus 2, 12, 3
exercere abactum hospitum P. 20, 4 aliquem, *vexare* 7, 6, 2 iustitiam 1, 10, 10
exercita & inquieta aestas 7, 2, 2 statio P. 86, 3
exesa ossa 7, 27, 11
exhauriri legatis 5, 1, 9
exhausisse labores 3, 9, 1 exhaustus fossa Tiberis 8, 17, 2
exhedra 10, 75, 3
exhibere humanitatem 5, 19, 2 se religioni deorum P. 63, 8 sibi negotium 9, 18, 1
exigere noctem, *transfigere* 7, 5, 1 pecunias 10, 109, 1 *ius suum* 6, 6, 8. 6, 8, 5. 7, 12, 1 *disputando conficere* 9, 26, 14. 5, 12, 3
exiguissima legata 7, 24, 7
exiles & paruae caussae 2, 14, 1
exilior P. 50, 3
exilius *adiect.* 7, 12, 4
eximitur dies 5, 21, 2
exinanitus 4, 30, 10
exire de vita 3, 9, 5 e vita 1, 22, 8 exit dies laetus P. 68, 2 res in vulgus P. 75, 3
exitus principum, *mors* P. 72, 4
existere *vid.* exsist.
existimatio clandestina P. 62, 9
exolescit metus 1, 4, 4
exoleuit amicitia P. 85, 1 lex 10, 115, 3
exoptatissimus 10, 3, 6
exorabilis 8, 22, 3
exorare *placare* 2, 5, 6 *hinc* exoratus obligato *opponitur* P. 28, 2 exorata terris numina P. 5, 1
exornata dignitas 10, 11, 2
exortus imperatoris P. 8, 3
expanditur amnis P. 30, 4
expeditissime 6, 22, 6
expendere caussas rei 1, 22, 10
expergisci, *alacriorem fieri* 1, 4, 3
experimentis adnotatum 2, 11, 6 eruditus 1, 5, 16
experimento discimus P. 49, 3 crescit audacia 9, 33, 6
experior me variis studiorum generibus 9, 29, 1
experiri libertatem P. 67, 2
expertus vsu 9, 13, 6 honoribus vir P. 61, 7 me 7, 4, 3
expiare detrimentis (an *documentis?*) errorem 8, 10, 1 vnico, ignibus, miseras voluptates P. 33, 3
explicare elegos 7, 4, 7 arcana famae noscenda P. 83, 1 iter. 8, 1, 1
expoliendum & limandum se cui permittere 1, 10, 11
expositus homo, *comis* 1, 10, 2
expositi, ἔκθετοι, θρεπτοὶ 10, 71 sq.
expresse dicere 2, 14, 2
expressius ad exemplar 5, 15, 3
exprimere faciem cuius *pingendo* 7, 33, 2
exprimere *vertendo in aliam linguam* 2, 18, 1
exprimere non possum, quantum 5, 15, 2 verbis 5, 16, 7. 10, 2, 1. 10, 5, 1. 10, 12, 1
exprimere vitam, *describere* 2, 13, 10
Exquiliae *vicus Ro.* 3, 21, 5
exquisitae adhortationes 1, 8, 11
exscindere malum P. 34, 2
exscripsit similitudine patrem filia 5, 16, 9
exsectus & exemtus honoribus 2, 12, 3
exsecutio prioribus aliquid addentium 8, 14, 6
exsequi iniurias accusationibus 3, 4, 5
exsequias celebrare 8, 12, 5
exserere ius suum 8, 7, 2
exsilium molle velut praemium 4, 11, 13

exsistat similis suo 3, 3, 1 exsisteres suffragator, declarator P. 92, 3
exsolui poenis 10, 40, 4
exsolutus curis P. 79, 5
exspectationem differre 2, 10, 2 frustrari ibid.
exspectatione suspendi 2, 20, 3
exspectationis solicitudine liberari 10, 10
exsultantius, *aduerb.* 3, 18, 10
exta duplicata 2, 20, 13
extemporales figurae 1, 20, 10.
extendere epistolam 3, 5, 20 se epistola 7, 9, 16 preces 2, 13, 11 vesperam sermonibus 9, 36, 4 *i. e. scribere* 9, 10, 2 n.
exterrere 6, 4, 4
exterritus conscientia 1, 5, 7
extollere in maius 3, 11, 8 P. 60, 7 *praerepta & extorta* 3, 9, 16
extortus membris 8, 18, 9
extracta cognitio 3, 9
extranei heredes P. 37, 1
exulcerat dolorem meum 1, 12, 1 & 8, 23, 5. 9, 9, 3
exuerant modo praetextas P. 61, 8
exuisse gratiam nouitatis 1, 2, 6

F.

Fabrorum collegium 10, 43, 3
fabulae vrbis, *res actae* 8, 18, 11
facere. Qui aliquid in studiis faciunt 6, 17, 5 bonos praemiis bonorum P. 70, 2 imperata P. 12, 1 haec faciat, haec audiat! P. 2, 8 facit plurimum in arte 5, 18, 3 qui faciunt aliquid in studiis 6, 17, 5
faces ignem concussione custodiunt 4, 9, 11
facetiae 6, 6, 8
facetissime dixit 1, 9, 8 ludit 9, 22, 2
facies liberalis 1, 14, 8 decora P. 56, 5 foeda *rerum* P. 82, 3 insolita oculis nostris contigit P. 71, 1 laetissima & amabilis vultus P. 55, 11 vna per omne spatium circi P. 51, 4
faciem cuius praestare, *speciem praebere* 2, 17, 27
facilis & leuis cibus 3, 5, 10
facile est coniectare P. 26, 7
ex quo facile est opinari 10, 97, 10
facilius est, vt —— quam P. 44, 5 87, 5
facilitas 8, 2, 8 magis quam facultas 6, 29, 5
facilitas principis P. 2, 7
factionibus vexari 10, 43, 1
factiosus Regulus 1, 5, 15
factiosissimus 4, 9, 4
factitatum 6, 23, 2
facultates, *opes* 10, 111, 2
fallax anni fides, *sterilitas* P. 32, 1
nec me fallit augurium 7, 33, 1
nec fallebatur 1, 5, 2
falsi genus improbissimum 2, 20, 1
fama coniungere Rhenum Euphratemque P. 14, 2
fama optima frui 5, 15, 3
fama circumfert quid 3, 6, 1
fama serpit 9, 33, 3 praecessit 3, 3, 1 virtute ac meritis prorogatur P. 5, 10 principem inuitum manet ibid. summam rerum nuntiat, non ordinem 4, 1, 16
famae adsignare quem 6, 25, 2 subtrahit quies & modestia 7, 25, 1
famam laedere 1, 5, 7 & 3, 7, 3 ferre iustitiae 4, 9, 21 flagitii auertere P. 28, 1
familiare mihi est 4, 24, 7 familiare & hoc 9, 34, 1 familiares amici 9, 34, 1 9, 37, 1
fando inauditum P. 86, 2
fas est 2, 1, 10, 2, 5, 5. 7, 9, 9 an fas erat, *decebat prouidentiam?* P. 5, 2
fas non puto 1, 5, 7
fas publicum, *ius* 9, 13, 3
fasces 3, 9 fasces dimissi P. 61, 7
fastidium circa hospitia P. 20, 3
fastidiosa res 6, 17, 5
fastidiosissimus 8, 6, 14

ad fastigium augendum cui nihil superest &c. P. 71, 4
in fastigio collocare 1, 7, 1
fastos referare, *consulem fieri* P. 58, 4
fatalis mors *a naturalibus caussis, non a voluntate hominis profecta* 1, 12, 1
fato quasi datum 8, 18, 5
faucibus praedonis eripi P. 94, 3
fauere, *verbum Circense* 9, 6, 2 n.
faueo saeculo, ne 5, 17, 6
dii faueant, vt 6, 25, 5
fauonios accipit *locus* 2, 17, 19
fauorabilem facere 4, 9, 22
fauorabile 4, 9, 18
fax tumultus P. 8, 5
febri ardentissima perustus 7, 1, 4
febricula 10, 28, 1
Felicis nomen fortunae datum P. 88, 5
felices nos! felicem illum! P. 2, 8 non magis sine te nos esse felices, quam tu sine nobis potes P. 72, 2 felicior antequam felicissimus fieret 5, 18, 1 n.
felicitas temporum 10, 7 edicit quaedam 10, 66, 7 vera felicitate dignum videri P. 74, 1 felicitas est quantum velis posse, magnitudinis velle quantum possis P. 61, 4
fellis & salis plurimum in scribendo habere 3, 21, 1
fenestrae & valuae *differunt* 2, 17, 5. 5, 6, 19
ferae claustris fractae P. 81, 3
ferax arborum terra 2, 17, 15 miraculorum 8, 20, 2 bonis artibus saeculum 4, 15, 8
feracius & vberius ad laudem P. 43, 3
feracissimae terrae P. 30, 1
fercula *triumphi* P. 17, 2
feriatus dies est 3, 14, 6
feriatos dies plures mensis habet 10, 24, 3
ferrea frons P. 35, 3
ferre acceptum vid. h. v. fructum conscientiae, *referre* 5, 1, 11 laudibus 8, 6, 9 prae se 6, 8, 2 quod perimus, *consequi* 5, 13, 2 tulit aetas hos, *genuit* 5, 15, 6 fert via eodem 2, 17, 2 ferentes venti P. 31, 4 nihil quod ad Bithynos ferretur, *pertineret, applicari posset* 10, 71, 2
feruescentibus aestibus 8, 1, 1
fessis rebus P. 8, 3
festinantius *aduerb.* 5, 17, 1
festinare *cum infin.* 10, 1, 1 . festinata senectutis insignia P. 4, 7 festinatis honoribus amplificare P. 69, 5
fideliores 3, 14, 3
fidelitas temporum P. 67, 3 *vid.* securitas.
fidelius iudicare 6, 24, 3
fidelissima custodia principis innocentia P. 49, 3
fidere ingenio suo 4, 13, 12 parum ingenio 8, 21, 4
fides auctoris magna 9, 33, 1 in oculis, habitu, gestu P. 67, 1 diuinitatis P. 11, 3 rara in amicitiis 6, 10, 5 si ita duxerit 5, 1, 4
fidem dare vocibus, *facere* P. 74, 3 detrahere, ibidem. fecit mihi poenitentiae 9, 21, 1 liberare 5, 11, 1 implere *rei* 3, 14, 2 exsoluere 2, 12, 6 obstringere suam cui 4, 13, 11
in fidem ditionemque venire P. 32, 1
fiduciam cuius de se destituere 2, 17, 10 habere diligentiae cuius 10, 82, 2 reponere in quo 3, 9, 16
figurae orationis 1, 2, 2
figurare varie 3, 13, 3
figuratum opus 2, 20, 2
per filium mereri triumphalia, caelum P. 89, 3 filium *quomodo* castigare *fas sit* 9, 12
fingere & formare sibi principem P. 4, 4
finiri morbo, *mori* 1, 12, 2
finem facere lacrimis 5, 9, 6
Firmani, colonia 6, 18, 1

firma-

firmator disciplinae 10, 38
firme & grauiter respondere 6, 13, 3
firmissimus pro veritate, *constans* 2, 11, 19
firmitas corporis P. 4, 7
fiscus & aerarium *differunt* P. 36, 3. 42, 1
fiscum cohibere P. 36, 3
flagitia committere 1, 5, 1
flagitiosissimum factum 9, 13, 12
flagrantissimus amor 6, 8, 2
flagrare inuidia apud 9, 13, 21
flamen, *sacerdos* 2, 13, 4 flamine colere diuum 11, 3
flexibile ingenium 1, 16, 1
flexibiles ducimur in P. 45, 5
in flore primo exstingui 5, 9, 5
flore senatus & equestris ordinis circumfusus P. 23, 3
florem nouitatis praecerpere 5, 20, 8
florere fama gloriaque 7, 20, 4
floret vrbs studiis 1, 10, 1
florescit patria 5, 12, 2 vetustate P. 55, 9
fluitare 8, 8, 4. 8, 20, 6
fluitantia vela P. 81, 4
flumen amat alueum P. 31, 4
flumina gelu rigentia, superflua campis, deferentia P. 82, 5
fluxum spectaculum, eneruc P. 33, 1
foecundissima gens P. 31, 6
foedissimae rempestates 3, 18, 4
fomento dolor adquiescit 2, 21, 4 fomentis adquiescere, *solatio* 6, 7, 2
fons oritur 4, 28, 1
fontis mira natura 4, 30
e fonte repetere, *altius* 4, 13, 10
fontes patrii P. 15, 3
fonticulus 5, 6, 22, 40
forma negandi 5, 20, 6
formam scribere, *ideam delineare* 9, 39, 5
formare mores principaliter P. 47, 1 versus meos cantat formatque cithara 4, 19, 4
formari, *institui* 1, 14, 3
formator morum 8, 23, 2
formidolosus tremor 6, 20, 3
fortis, *bonae valetudinis* 1, 12, 12 & 2, 21, 4 & 4, 1, 7 & 7, 22, 1. 10, 1, 2
fortes fortuna iuuat 6, 16, 11
fortuna dominatur in vtramque partem 5, 20, 2
si fortuna hunc seruauerit 2, 21, 4
fortuna magna nihil tectum habet P. 83, 1
fortuna imperii meliore vultu aliquem respexit 10, 66, 9 praemonet vt P. 15, 1 principum abest ab humilitatis periculo P. 71, 5 indiget amicitiis P. 85, 6
fortunae hactenus licet, vt 4, 8, 2
fortunae malignitas 10, 95, 2
Forum Iulii. quae Foroiulii possides 5, 19, 7
fossam ducere 10, 69, 4 percutere 10, 50, 4 premere 10, 69, 4
fouere effusius pantomimos, quam 7, 24, 4 exhortationibus 1, 14, 1 animos rectos viuidosque P. 44, 6 larga manu P. 26, 6 sanctum iudicium alicuius P. 87, 3
fracta pronuntiatio 2, 14, 12
fracti fluctus 2, 17, 5
fraenata lingua P. 66, 5
fraenator animus P. 55, 9
fraenos laxare 9, 26, 7
fragilitas mortalitatis 4, 24, 2
fragilitatis humanae vices horret P. 27, 1
frangere animos virorum P. 81, 4
fraudare studia fructu 2, 10, 8
fraxinus 8, 8, 4
frequens sententia, *multis adprobata* 2, 11, 6
frequentare nuptias 1, 9, 2
frequentatur homo, *a multis invisitur* 2, 9, 6
frequentissime clamitabat 4, 11, scribere 6, 7, 3
frigida & inania 4, 17, 4 negotia 9, 2, 1
frigidae res, *ineptae* 1, 9, 3
frigidissimus fons 4, 30, 3

frigidaria cella 2, 17, 11 & 5, 6, 26
frons exſanguis, ferrea P. 35, 3
fronte graui P. 41, 3
frontem abſtergere, *lacrymas* P. 73, 5
frontem remittere, *ſeueritatem* 2, 5, 5
frontis mollities, *pudor* 6, 29, 6
fructus honeſtatis in conſcientia 1, 8, 14
fructuoſum omnibus opus 10, 50, 2
frugaliſſimus princeps P. 51, 1
frugalitas principis an tantas vires habet P. 41, 1 priſca 1, 22, 4 valetudinis 5, 19, 9 contrahit tempus epularum P. 49, 5
ex frugalitate reditus 6, 8, 5
frugalitate monſtrabantur Piſones P. 88, 6
frugaliter viuere 10, 40, 3
frugi coena 3, 1, 9 & probi exiſtimantur P. 88, 2 mancipes 3, 19, 7
frui deſidia, ſtudiis 2, 2, 3 per amicos P. 58, 6
frumentorum comparatio 10, 37
fruſtrari ſpes improbas cuius 8, 18, 3
fugaces blanditiae 7, 4, 6
fugitiuus rei familiaris 9, 28, 4
fuiſſe, *vixiſſe* 8, 5, 1
fulgurat oratio 1, 20, 19
fulmine adflare P. 90, 5
fulminibus ambuſtus 3, 11, 3
fulturae & ſubſtructiones 6, 48, 2
fulturis corporis ſuſtinetur animus 1, 9, 4
functus procuratione 7, 25, 2
fundamentum iacere 4, 9, 4
fundare ſalutem & libertatem P. 8, 1 reditus ciuitatis P. 70, 1
fundata adminiculis domus 4, 21, 3
funditus exſtinctum 2, 14, 12
funebre opus 6, 34, 1
funebres laudationes 8, 12, 5
fungi pio munere, ibidem
funus parare cui 3, 16, 3 publicum 2, 1, 1
furcifer 7, 29, 3
futile tempus 3, 7, 14
futura ex praeteritis prouidere 1, 5, 16

G.

Gaditanus aliquis Liuium videre geſtit 2, 3, 8 Gaditanae puellae 1, 15, 3 n.
ganea clandeſtina P. 49, 6
gaudendi neceſſitas P. 23, 6
gaudio cogendi vis ineſt P. 73, 2
gaudio eſt tibi, ſi 2, 11, 1 magno 4, 19, 1 gaudium adferre 10, 2, 1 percipere 2, 10, 6
gelidum caelum 5, 6, 4
gemmea prata 5, 6, 11. 1, 3, 1
gemineus Euripus 1, 3, 1
gemunt gubernacula 9, 26, 4
generaliter 1, 8, 3 & 4, 20, 1
genialis torus P. 8, 1
genitus Ioue P. 14, 5
genius amnium P. 32, 3 principis P. 52, 5
gentilitate mereri *hereditatem* P. 37, 2 gentilitates ſparſas atque laceras colligere P. 39, 2
gentilitium eſt ei 6, 15, 1
genus ducere a quo 9, 22, 1
gerere honores 7, 27, 2
Germaniae *munimenta naturalia* P. 14, 2
geruſia 10, 42, 1 n.
geſtari equo 9, 36, 5
geſtatio, *locus* 2, 17, 13. 1, 3, 1. 9, 7, 4 *motus* 9, 15, 3
geſtator delphinus 9, 33, 8
geſtiebant rogari P. 39, 2
geſtus effeminati P. 54, 1
geſtu manuque demonſtrare 8, 14, 20
gigno. dies, qui genuit hunc diem P. 23, 5 genueris an elegeris, *quid interſit* P. 7, 7
glaciei *deſcriptio* P. 12, 3
glacie duratus fl. ibidem.
gladiatoriae crudelitatis excuſatio P. 33, 1
glebula ex metallo 10, 16, 3

gloria

gloria duci 4, 12, 6 laetus *i. e. conscientia bene facti* P. 8, 4
gloria lata, *ampla* 4, 12, 7
gloria, laude virtutis florens 10, 89 numerosa P. 28, 1
gloria sequi, non appeti debet 1, 8, 14
gloriosissimus fructus P. 68, 1
graciles vindemiae 8, 15, 1 & 9, 10, 2
gracilitas corporis 2, 11, 15
gradata buxus 5, 6, 17
gradatim definire 2, 14, 14 & distincte tractare 8, 2, 8 amicos habere 2, 6, 2
gradum addere, *sequi, vna ire* 6, 20, 12 scopulis inferre P. 81, 1
gradus equester 2, 13, 4 cognationis remotus, iamque deficientis affinitatis P. 39, 6
Graecia vera & mera 8, 24, 2
Graecis volubilitas & longae periodi 5, 20, 4
Graeculi indulgent gymnasiis 10, 49, 2
Graeculus magister P. 13, 5
grandine excuti 4, 6, 1
grandis natu 8, 23, 7
granditas 6, 21, 5
gratia malorum infida 1, 5, 15 perit si reposcatur 1, 13, 7 villae 2, 17, 1 gratia valere 1, 17, 2
gratiam adimere 2, 5, 8 nouitatis exuere 1, 2, 6 retinere 1, 8, 7
in gratiam vxoris P. 7, 4
gratias agere ob quid 9, 31, 2 gratias agere rogandi genus efficacissimum P. 70, 9
gratiarum actione celebrari 7, 32, 2
gratiosissimus reus 3, 9, 25
gratulari temporibus 4, 27, 5
gratae terrae, *fertiles* P. 3, 1 gratior potestate libertas P. 87, 8
grauari *id* quod depoposcisti 1, 8, 2 dominum, *ob dominum* P. 45, 3 materiam 3, 18, 6
grauis supellex, *pretiosa* 8, 17, 4
grauitas humanitate temperata P. 4, 6 sententiarum P. 67, 1
gubernacula recta in locum tenere 6, 16, 10 reip. 10, 1, 1 gubernaculis publicae salutis admouere P. 6, 2
gubernator *nauis* 9, 26, 5
gulae temperare 2, 6, 5
gustatorium 5, 6, 37
gymnasium *corporis* 2, 17, 7. 10, 49, 2 gymnasia sectari, *literarum & philosophiae docendae caussa* 1, 22, 6
gymnicus agon 4, 22, 1
gyro angustissimo ingeniorum impetus refringere 9, 26, 7

H.

Habeo adnumeranda vulnera P. 15, 4 certandum 1, 7, 6 enitendum 1, 8, 12 facienda, tradenda 8, 14, 4 consulendum 10, 28, 1 imitandum 8, 13, 2 impetrandum 10, 95, 2 tibi fiduciam diligentiae 10, 82, 2
habes quod agas 4, 14, 10
habet, tenet, possidet 1, 16, 1
habet me hoc inquietum 2, 9, 1
habere artes in complexu, oculis, auribus P. 47, 2 in consilio P. 62, 5 per amicos P. 50, 6
habitator P. 50, 3
habitu corporis praeferre quid 1, 22, 6 diuersi postulantium habitus P. 56, 6
hactenus, vt, *eatenus* 4, 8, 3 & 7, 9, 3
hactenus, quod 9, 15, 3
hactenus, *eatenus, eo modo, sine Vt* 7, 6, 13. 7, 31, 6
Haec hactenus 3, 14, 5
haeret animo penitus 1, 5, 11. P. 75, 6 haeret tibi 10. 96
haereat nobis illud 10, 31, 2
haerere, *dubitare* 10, 116, 1 *comitari* 7, 27, 2 n. lateri cuius P. 24, 3 pedibus 9, 21, 1
haesitabundus 1, 5, 13
haesitare, *dubitare* 1, 22, 3. 10, 30 & 40

haesitatio, *dubitatio* 6, 27, 1
haesitatione liberare quem 10, 54
haesitator in edendo *libros* 5, 11, 2
hama 10, 42, 2
hamata munera 9, 30, 2
hamus cibus illitus P. 43, 5
hebetari gladios retundique P. 18, 3
hebetes & tardi 6, 2, 6
heliocaminus 2, 17, 20 *locus a sole vaporatus.*
hemicyclus *in villa* 5, 6, 33
hendecasyllabi 4, 14, 2. 7, 4, 1
Heracleotae *Bithyni* 10, 79, 2
heres necessarius P. 7, 6 scriptus & nuncupatus P. 43, 1 n.
heredem instituere 5, 7, 1 relinquere 4, 10, 1
heredibus bonis defunctorum voluntatem intellexisse pro iure est 4, 10, 3
hereditarii agri 7, 11, 1
hereditas obuenit 7, 11, 5
hereditatem adire 2, 4, 1 & 10, 79 cernere 10, 79, 2 transmittere cui 8, 18, 7 hereditatum vicesimae P. 37 sq.
heroicum carmen 7, 4, 3
hetaeria 10, 43. 97, 7
hibernaculum 2, 17, 7
hilarius scribere, *adu.* 3, 18, 10
hippodromus 5, 6, 19
Hipponensis colonia 9, 33, 2
hiscere quis audebat? P. 76, 3
Hispania citerior 2, 13, 4
historiae & orationis *comparatio* 5, 8, 9 sq.
historiam componere 1, 1, 1 prosequi 2, 5, 5
histrio P. 54, 1
Homerici versus 1, 7, 5
hominem se & hominibus praeesse meminit P. 2, 4
honestauit aliquem toga P. 4, 5 honestare lacrumis templisque *mortuum* P. 11, 1
honestas pro necessitate 4, 10, 3
honorarium, *quod datur pro introitu* 10, 114
honorem omnem cui praestare P. 88, 3
honores, *tituli* 3, 6, 5
honos verus vbi reponi debeat P. 84, 8 otiosus & vacans P. 57, 2
in horas expectare 3, 17, 3
horrea *statuarum, imaginum* 8, 18, 11
horrere vices fragilitatis humanae P. 27, 1
horrescere turpi formidine P. 82, 1
horridior 3, 3, 5
horror in cultu 1, 10, 7
hostiarum largus cruor P. 5, 3
ex hostico raptum P. 29, 3
hostilia cum facerent, timebant P. 18, 3
humanitas grauitate mixta P. 4, 6
humanitas *a iudicio diuersa* 5, 3, 9
humanitatem cui exhibere 5, 19, 2
humeris attolli P. 57, 5
humeris huius sedet imperium P. 10, 6
humescentes oculi P. 73, 4
humilis radix, *non profunda* 8, 20, 5
humile nihil principi, nisi odisse P. 85, 7
humiles & sordidae curae 1, 3, 3
humilia loca 10, 46, 2
humilior timidiorque 1, 5, 1
humilius iter 9, 26, 2
humillime deprimi 6, 24, 1
humilitas, vitium P. 71, 5 humilitate captare amorem P. 4, 5
hyperbaton facere 8, 7, 2
hypocaustum 5, 6, 24
hypodromus *v.* hippodromus

I.

Iacere grauiter, *aegrotare* 2, 20, 1 infra laudes cuius 8, 6, 2 neglectum 1, 1, 2
iacent otiosae pecuniae 10, 62, 1
iactantiae studere 1, 8, 13
iactantior 9, 23, 6
iactis fulminibus 3, 11, 3
iacturam facere 1, 12, 1

ianuam famae cui patefacere 1, 18, 4
Ianuarius mensis celeberrimus 8, 11, 10
iatralipres 10, 4 & 22
ibit in saecula P. 55, 1
Icaria insula 7, 4, 3
idem interpretationi tuae 10, 84, 1
identidem 1, 13, 4. 6, 7, 2 & 6, 20, 16. P. 2, 5
idolon 7, 27, 5
idyllia 4, 14, 9
ieiuna materia P. 66, 1
ieiune & infirme 1, 20, 21
ignarus adulationis nullus locus P. 54, 1
ignes coërcere, *incendia* 10, 43, 2
ignominia adfici 2, 12, 3
illaudatus 9, 26, 4
illibata, integra P. 25, 1
illiteratum est, *erudito indignum, sequente infin.* 2, 3, 8
non illiteratus 7, 27, 12
illiteratissimae literae 1, 10, 9
illiti cibis hami P. 43, 5
illud, *ut* Homericum illud 5, 12, 2
usque illo 10, 29, 2
illunis nox 6, 20, 14
illustrius nihil 7, 19, 9
Illyricum 3, 16, 7
imagini Caesaris ture & vino supplicare 10, 97, 5 imaginem venerari 10, 97, 6 apud imagines consalutare imperatorem P. 56, 8 imagines excoctae flammis P. 52, 4
imagines, *generis documenta*. 5, 17, 6 clarorum virorum 1, 17, 3 subitae, *novitas generis* 8, 10, 3 imaginibus onerari 3, 3, 7
imagines in bibliothecis 4, 28, 1
in imagine tua *h. e. cogitatione de te* 7, 5, 1
imaginor, *cogito* 1, 14, 9
imaginor, *videor mihi videre* 2, 10, 7. 5, 5, 6 omnia, *timeo* 6, 4, 4 imaginare Pallantem 8, 6, 11
imbecilli ingenio esse P. 79, 4
imbui stipendiis castrensibus 8, 14, 5
imbutus honestis artibus 3, 3, 2
imitabilis 7, 20, 4
ad imitandum proponere 1, 5, 12
imitationis imitatio difficillima 4, 28, 31 ardor accendit P. 13, 4
immanissima bellua P. 48, 3
immanitas temporum P. 47, 1
immensa iuga P. 81, 1
immerens 3, 9, 20
immigrare in nobilium sedes P. 50, 3
imminet conuiuis spectator adoratorque P. 49, 6
imminuere auctoritatem P. 77, 4
immite caelum 8, 17, 1
immorari laudibus P. 54, 3
immortalitatis candidatus P. 63, 1
immortalitati prospicere 1, 17, 4
immotus dies *serenus & tranquillus* 2, 17, 16
immundissima adspectu 10, 99, 1
impatienter 2, 7, 6
impatientius carere 6, 1, 1
impatientissime dolere 9, 22, 2
impedimento esse cui 6, 28, 1
impedimentum pati 2, 12, 6
impendium principe dignum, quod erogatur in posteros P. 26, 4
impendia, *expensa* 10, 28, 3 & 52, 1
impendio modico 10, 91, 1
impendium reddere 1, 15, 2 quod impensum est in principem edicto subiiciendum P. 20, 5
impense petere 6, 23, 1 rogare 7, 14, 1
impensius rogo 6, 4, 5 & 8, 6, 8
imperare dolori 8, 19, 2 voci 5, 19, 6 imperaturus omnibus debet eligi ex omnibus P. 7, 5
Imperator Iupiter P. 5, 2
imperatorium nomen P. 12, 1
imperitat animus corpori P. 82, 6
imperio Senatus P. 1, 2 imperio & instinctu P. 73, 2
imperspicua ingenia iudicum 1, 20, 17
impetum caloremque perdere 2, 19, 2 fractum resumere 7, 9, 6
impietas, *crimen laesae maiestatis* P. 33, 3

impla-

implacabilis 8, 22, 3
implere amaritudinem inimici 7, 33, 5 fidem aduocati ibid. oculos spectaculo P. 22, 2 officium 10, 52, 2 officii partes 10, 56, 3 tectum magnus hospes *dicitur* P. 15, 4 *add.* 50, 6. 7, 24, 9
impleuit annum LX 1, 12, 11 nondum XIV 5, 16, 2
impleri conspectu sobolis oculis tuis laetissimum P. 26, 3
implicitare 9, 33, 5
implicitus morbo 7, 27, 3 necessitudinibus 7, 16, 1 suspicionibus 3, 9, 19
importare foecunditatis bona P. 31, 2
importari & inuehi P. 22, 1
importuosum litus 6, 31, 7
imprimere saeculo dedecus, reip. vulnus P. 6, 1
improbe, *rustice* 6, 28, 1
improuida tela 4, 22, 5
improuisus turbo perculerat P. 66, 3
impudentia eo peruenit 4, 7, 5 multo rubore perfusa P. 48, 4
impudentissime 4, 9, 14
impulsores 2, 11, 22
impune dixisse liceat, *venia sit verbo impio* 8, 11, 2
imputabis tibi, si 6, 20, 21 & 9, 31, 26
imputare, *vt beneficium* 8, 21, 4. P. 68, 6 & 71, 2
inaccessa P. 49, 3
inadfectata veritas verborum P. 67, 1
inadscensus superbiae locus P. 65, 3
inaequalius nihil aequalitate 9, 5, 2
inamabile 9, 10, 3
inarescit liberalitas 2, 4, 4
incanduit terra alto puluere P. 30, 1
incautus & simplex 4, 9, 6
incaute 9, 13, 10 incautius coenare 1, 15, 4 sic 8, 4, 8
incendium Nicomediense 10, 42
incendia compescere 10, 42, 2
incerta fortunae 3, 19, 4
incestus princeps P. 52, 2
incestae noctes P. 63, 7
incesti damnare 4, 11, 6
incesto polluere quam, ibid.
incidere in speciem ambitionis 1, 8, 17 in tempora 8, 6, 17
incidit occupationibus species seueritatis P. 82, 9
incidere in aere P. 75, 1
incidi *in tabulas* P. 26, 3. 28, 6
incipientia & cohaerentia *opponuntur* 9, 4, 2
incitare studium 2, 9, 3
inclaruisse artibus P. 82, 7
inclinato die 2, 17, 12 & 5, 6, 31
includere secum scelerum vltorem Deum P. 49, 1
incomprehensibilis in disputando 1, 20, 6
inconcussus & immotus P. 82, 2 stetit P. 94, 4
incongruens 4, 9, 19
inconsulte 6, 1, 2
inconsultius adsumta vxor P, 83, 4
increpare quem grauiter 3, 9, 36
increscit ingenium operibus 8, 4, 3 tussis 7, 19, 3 valetudo 1, 12, 9
incumbere in aliquem *de accusatore* 3, 9, 4 in quid 4, 7, 1 stilo 7, 27, 9
incunabula haec tibi & rudimenta P. 14, 1
incuriosi proximorum 8, 20, 1
incustoditus 6, 29, 10
indagine inclusus P. 35, 2
indeflexa maturitas P. 4, 7
indecent 3, 1, 2
indecora saeculo studia P. 46, 4
indictionibus pressi P. 29, 4
indignatiunculam capere 6, 17, 1 effundere, ibid.
indignissime 6, 6, 7
indomitus indefessusque P. 14, 5
indormire desidiae 1, 2, 3
inducere in animum 9, 13, 6 exemplum P. 6, 2
inducere in senatum, *introducere* 2, 12, 2. 3, 4, 4
induci *absol.* pro, *in senatum* 2, 11, 9

inducunt venti nubilum 2, 17, 7
induciae *in foro* 8, 14, 14
inducias inire P. 11, 5
induere praetextam P. 59, 2
induitur terra segetibus P. 30, 1
indulgere amori 1, 14, 10 precibus cuius 4, 15, 11 & 9, 24 & 10, 2, 1
indulgentia materna 8, 11, 1 peculiaris 10, 2, 2
qua indulgentia meos tractem 5, 19, 1
indulgentiam experiri 10, 3, 1 deorum mereri P. 74, 4
indulgentiae fortunae molliunt quem, *plur.* P. 82, 6
indulgentissimus imperator 10, 5, 2 & P. 90, 4 parens P. 38, 1
indnruisse obstinate 1, 12, 10
inedia vitam finire 3, 7, 1
inediam ferre P. 13, 1
inerrare montibus 1, 6, 2 oculis 7, 27, 6
inertia, *studia* 1, 6, 1 *oppo.* labori P. 3, 4
inertiae crimen effugere 3, 1, 12
ineuitabile malum P. 42, 4
inexpertum nec satis tritum 8, 14, 11
inexplicabilis morbus 5, 9, 2
inexpugnabile munimentum, non egere munimento P. 49, 3
inexspectata sunt 8, 18, 2
infamia domestica P. 83, 4
infantes, quae 4, 21, 2 infantium turba, populus futurus P. 26, 1
infecta victoriis maria P. 12, 1
infectum reddere, quidquid fieri non oportuit P. 80, 4
inferre *de tributo* P. 39, 6 aerario 2, 11, 20 delubris carmen, mentem castam P. 3, 5 gradum P. 81, 1 hiemem suam barbaris P. 3, 4 sideribus imperatorem P. 11, 2
inficere mores cuius 4, 22, 7
infigere, *sedulo docere* 1, 20, 2
infinita cunctatio 2, 10, 8
infirme 1, 20, 21
infirmitas, *morbus* 10, 6, 1
inflexibilis obstinatio 10, 97, 3
influentibus negotiis P. 81, 1
infra laudes cuius iacere 8, 6, 8
infringere laudem 7, 31, 3
infructuosae preces 8, 23, 6
ingenium, *homo pollens ingenio* 1, 3, 5 excelsum 2, 13, 7 rectum, peruersum 4, 7, 3 insanum, ibidem 4
ingenio valere P. 44, 8 parum fidere 8, 21, 4
ingenia nostrorum temporum 6, 21, 1 studiorum varietate recoluntur 7, 9, 7 coenarum exquisita *i. e. coenae ingeniose excogitatae* P. 49, 7 *sic* ingenio munificentiae P. 25, 5
ingeniosior simulatio veritate P. 55, 2 ad excogitandum ibid.
ingerere se, *ambire* P. 86, 2
inglorius 9, 26, 4
ingrauescit, *insalubris ac pestilens fit* 2, 17, 19 *grauius aegrotare incipit* 2, 20, 5
inhabilis studiis 8, 1, 2
inhaerent memoriae preces 10, 7, 1
inhospitale litus P. 34, 5
inieci manum quieti eius 10, 19, 1
iniquitas temporis 3, 19, 7
inire rationem 10, 24, 5
initiatus literis 5, 15, 8
initium dicendi capere a precibus P. 1, 1
iniungere cui, *mandare* 2, 18, 1 & 4, 9, 4 & 4, 13, 11 laborem sibi 7, 21, 1 tormentum sibi P. 86, 1
iniunget dies nobis laborem 7, 6, 14
iniungere necessitatem faciendi 10, 74
iniungit mihi officium, vt 3, 18, 1 iniungo mihi 10, 55
iniungimus tibi, *rogamus* P. 94, 3
iniuria sterilitatis P. 30, 2 iniuriae orbitatis P. 38, 5
innatat flumen campis 8, 17, 2
innisa saluti tuae 10, 60

innixus praesenti tibi P. 8, 4
innocentia principis fidelissima custodia P. 49, 3
innocentissimus P. 35, 2
innutritus mari 9, 33, 6
inoffensus 6, 4, 2
inopinans 3, 2, 5
inprimis eruditus 6, 15, 1
inquam. inquit *ante principium orationis* 1, 5, 13
inquietari libellis rusticorum 9, 15, 1 rumoribus 1, 9, 5
inquietus ventus 2, 17, 16
inquirere in secreta ciuium P. 68, 6
inquisitio *forensis* 5, 20, 6
inquisitor 3, 9, 29 & 10, 39, 2
insalubres Tusci, *villa* 5, 6, 1
insaluberrimum tempus 4, 2, 6
insanabilis dolor 1, 12, 2 clauus 3, 7, 2
insatiabiliter 9, 6, 3
inscriptio, *ars cuius praecipua, titulus* 5, 19, 3
insectari vitia 1, 10, 7. 6, 21, 5 malos P. 53, 2
insectatio flagitii P. 28, 1
inferi publicanum his nominibus impie P. 37, 7
inserta agris meis praedia 3, 19, 1
inseruiam reuerentiae vestrae P. 95, 6
insidet auribus clamor P. 61, 7 insedit Iupiter caelum, templum, terras P. 1, 5 insidere vias P. 26, 1
insidiosa interrogatio 1, 5, 7 tranquillitas P. 66, 3
insidiosissimus princeps P. 95, 4
insignia senectutis festinata, *cani* P. 4, 7
insigniter dicere 2, 11, 18 facere 9, 29, 1
insinuare cuius animo quem penitus P. 62, 2
insistere honoribus cuius, *succedere* 4, 8, 4
insiticius & inductus *sermo* 4, 3, 5 n.
insolitus clamor 2, 14, 10
inspectio rationum 10, 57, 1
inspicere quem familiariter P. 87, 3 penitus & domi 1, 20, 2 propius 7, 21, 3 altissime 5, 15, 5
instanter petere 7, 22, 1 & intente 5, 19, 6 & grauiter 4, 9, 14
instantia, *diligentia* 3, 5, 18
instare operibus P. 18, 2 ferro P. 52, 3 verecundiae cuius 4, 11, 13
instinctu & imperio P. 73, 2
instituerunt capere P. 1, 1
institui bene P. 84, 1
instruere iter ad bonam famam P. 75, 5 caussam 10, 85, 3 ignorantiam 10, 97, 1 se 6, 25, 3
instrumenta ruris 8, 17, 4
in insulam relegari 3, 9, 33 & 6, 22, 5
insuperabilis valetudo 1, 22, 8
insurgere publicis vtilitatibus P. 66, 2 n.
intactus adfectione P. 33, 2 honor 8, 23, 8
integerrime 7, 25, 2
intelligentia 7, 9, 3
intelligens principis 6, 27, 2
intemperanter 1, 5, 3
intemperantius amare P. 68, 7
intempestiuae amoenitates 1, 2, 4
intendere animum hucusque 3, 10, 6 ad quid 7, 27, 7 eruditionem suam 7, 27, 15 libro 8, 19, 2 telum in iugulum 3, 9, 21 quod intenderam obtinui 9, 13, 22
intendi vehementius *labore* 2, 11, 15
intenta & accincta in omnia bonitas P. 30, 5
intente & instanter 5, 19, 6
intentio, *studium* 4, 7, 3 P. 78, 3 humanitatis P. 71, 5 & adfectus 1, 8, 13 rei familiaris obeundae 1, 3, 2
intentionem scribentis libro alicuius accommodare 2, 5, 2
qua intentione legeris 9, 18, 1
inter coenam 4, 14, 2
interaestuans 6, 16, 19
intercapedo, *interuallum temporis* 4, 9, 11

post intercapedinem longam 3, 9, 6
— temporis 9, 15, 2
intercedere, *prohibere* P. 4, 2 casibus P. 25, 5 iniquitatibus magistratuum P. 80, 4
interceptum mare P. 16, 5
intercipi mortalitate 10, 50, 4
intercipit obliuio P. 75, 1
interdicere cui vrbe & Italia 2, 11, 19 & 3, 9, 18
interdictum cui aqua & igni 4, 11, 3
interdum & semper *opponuntur* 7, 15, 1
interest multum 6, 24, 1 & 11, 33 parum P. 20, 3 mea nihil 7, 20, 6 publicae pietatis P. 21, 3 exempli, vt 9, 13, 25
interest inter te & illos P. 91, 2
interesse officio 1, 9, 2 funebribus laudationibus 8, 12, 5 posteritati 2, 1, 2
interfari quem 1, 23, 2
interfusum mare P. 16, 5
interiacere 2, 17, 9
interiacens solum P. 14, 2
interim *interdum* 3, 20, 7
intermissus mos 9, 13, 21 intermissa tecta 2, 17, 27
interpretatio ambigua P. 59, 1
interquiescere 8, 21, 2
interrogare testes in reos, *contra* 1, 5, 6
interrogare solet Plinius, & sibi respondere 8, 14, 24 n.
interscribere 7, 9, 5
intersita peregrinatio 3, 19, 4
interuentu subuenire 10, 68
intestatorum vindicatio 10, 88
vsque in intimam familiaritatem 2, 13, 10
intimus pacis sinus P. 56, 4
intra vos futura, *non ostendenda aliis* 3, 10, 4
intribuere 10, 35
pro introitu dare 10, 113, 3 ob introitum 10, 48, 5
introspicere vitam (suam) P. 74, 3
intueri in quid P. 55, 8
intumescere secundis rebus 7, 31, 3
inturbatus P. 64, 2
inuadere imperium P. 11, 4
inuasit homines cupido 9, 30, 4
inuenire praeclare & barbari solent 3, 13, 3
inuentioni suae quisque fauet 1, 20, 13
inuicem diligere 7, 20, 7 desiderio teneri 4, 1, 2 ornamento esse 4, 15, 10 praestitistis rem maximam P. 6, 4 scribere 8, 18, 12
inuidere gloriae 1, 8, 6 sibi laude 2, 10, 2 alii bono 1, 10, 12. Add. 2, 20, 8. 3, 8, 2. 7, 28, 2. 9, 13, 6
inuidiosior 2, 11, 9
inuidus alienae virtuti P. 14, 5
inuigilare publicis vtilitatibus P. 66, 2
inuisus virtutibus, *ob virtutes* 2, 1, 3
inuisissimus cui 2, 20, 2
inuitantia limina P. 49, 1
inuitat pretium 8, 2, 1
inuitatus amnis 8, 17, 3
inuitatio benigna *inter coenam* P. 49, 8
magis inuitus 9, 15, 1
inuitissimus 8, 18, 5
inumbrare dignitatem P. 19, 1
inundatio Tiberis 8, 17
inuoluere se laqueis, *captionibus* 1, 5, 7
inurbane 2, 14, 5
inusitato enituit P. 5, 2
Io, io 2, 9, 13
ira in oculis P. 48, 4
irarum irritamentum P. 8, 5
iratum principem cui precari 4, 25, 2
ire in saeculum P. 55, 1 in sententiam 2, 11, 22
irreligiosum 4, 1, 5. 9, 35, 1
irrepit impudentia 3, 20, 8
irreuerens operis 8, 21, 3
irreuerenter agere 6, 13, 3 & temere 2, 14, 2
irreuocabilis constantia 3, 7, 2
irritamentum irarum P. 8, 5
irritae preces P. 26, 2

in irritum vindicare 10, 112
irrogatione dupli multare P. 40, 5
irrogatum tributum P. 37, 1
irruptio ferarum campis submota P. 81, 2
iselastica certamina 10, 119
Issos *publicum opus Nicomediae* 10, 42, 1
Italicus 9, 23, 2
iter ad principatum P. 7, 1
iterum iterumque P. 78, 1
iterum ac tertio 4, 30, 4
itinere decedere 1, 2, 4
iuba *orationis* 5, 8, 10
iubeor ea, *sc. facere* 6, 29, 11
iuberi *de manufactis* 7, 9, 11
iudices petere, dare 2, 11, 2
iudicia suprema, *testamenta* 7, 20, 7. 7, 31, 5
iugulum caussae videre, premere 1, 20, 14
iugum excutere P. 11, 5
iugo pari niti 3, 9, 8
iuga montium P. 81, 1
Iulio mense lites quiescunt 8, 21, 2
iunctis diebus, *continuis* 1, 9, 1
Iupiter conditor & conseruator imperii P. 1, 6 Optimi prius deinde Maximi nomine colitur P. 88, 8 Clitumnus 8, 8, 5 n. Imperator P. 5, 4
iura, *amicitiae* 7, 11, 4 & 8. 9, 13, 3
iurgaturi 6, 5, 7
sine iurgio, *placide* 8, 5, 1
ius principis, occupare P. 10, 2 Quiritium 10, 22, 1. 10, 4 & 6 & 105 Latinorum 10, 105 patronorum in libertos 10, 6, 2 trium liberorum 2, 13, 8. 7, 16, 2 n. 10, 2, 1 in ius veni, *sequere ad tribunal* P. 36, 3
ad ius peruenire 2, 9, 2
pro iure amicitiae 6, 8, 5
ius iurandum praebere *an* praeire? cui P. 64, 3 n.
ius iurandum cui religiosissime custodiendum? P. 65, 2
iustitiam promere & exercere 1, 10, 10
iuuat, *delectat* 8, 6, 17 & *saepe*
iuuaturus 4, 15, 13 *auctoritates alias laudat hic Cortius.*
iuuenes confusa quaedam non indecent 3, 1, 2
iuuenior 4, 8, 5 n.

L.

Labore refici ac reparari P. 77, 5 adsequi 2, 5, 9
laboris mutatio instar refectionis P. 77, 6
laboribus conteri 3, 1, 11
laboriosus homo, *vexatus molestiis* 4, 9, 1
laborare *onere* P. 22, 4
laborantia tecta P. 22, 4
laboraui amari 1, 10, 2
labrum marmoreum 5, 6, 20
lacerare quem (*calumniis*) 1, 5, 3
lacertorum durities P. 82, 6
lacrymas cohibere 3, 16, 5
lacrymae parentum vectigales P. 38, 3 *Xerxis* 3, 7, 13
de lacu mustum 9, 20, 2
lacum Larium *suum vocare solet Plinius, propter vicinum Nouum Comum. Vid.* 2, 8, 1. 6, 24, 2. 7, 11, 5. 9, 7, 1
lacus Vadimonis *describ.* 8, 20, 3
laedere famam 1, 5, 7
laetus *de fruticibus* 5, 6, 38 n.
lagunçula 1, 6, 3. 2, 6, 2
lambere sanguinem P. 48, 3
languescit seueritas 3, 9, 19
languidus dies 6, 20, 6
lapis, *milliarium* 2, 17, 2. 10, 24, 6 *intra* primum lapidem 7, 29, 2
lapsus frequentior currentibus quam reptantibus 9, 26, 2
laquei praeda operti P. 43, 5
laqueis insidiosae interrogationis se inuoluere 1, 5, 7
laqueos abrumpere, *non soluere* 2, 8, 3
lar angustus P. 47, 6
largissime suppetit 9, 2, 2
largitionis comes poenitentia 1, 8, 8
Larius lacus V. lacus

lassa natura 6, 21, 1
lassitudo sedendi 6, 17, 2
latere in solitudine 2, 12, 13
latibulis clausi tenentur P. 12, 4
Latini, *liberti* 10, 105
latitudo Platonis 1, 10, 5
per Latium venire in ciuitatem P. 37, 3 *add.* 39, 2
lator legis 3, 20, 1
latus credere omnibus P. 23, 2 lateri consulere 2, 11, 15 *add.* 3, 9, 9 ex alio latere 2, 17, 10
latus clauus 2, 9, 2 lata gloria 4, 12, 7 oratio 1, 20, 19
latius imperare 10, 33
latissima nauis 6, 31, 16 praedicatio 6, 8, 2
latissimum pratum 9, 39, 6
latissime serpere 5, 4, 3
laudare *funebre verbum* 2, 1, 6
laudari ineptum putamus, postquam laudanda facere desiimus 3, 21, 3 laudans laudatus 9, 8, 1 *laudando monemus* P. 4, 1
laudabilius testamentum 8, 18, 7
laudabiliora 9, 31, 2
laudatio funebris 8, 12, 5
laudator eloquentissimus, *qui parentat* 2, 1, 6
laudator & testis P. 15, 5
Laudicoeni 2, 14, 5
Laurentina villa Plinii 2, 17
laurus Parthica P. 14, 1 laurea e Pannonia allata in gremio Iouis collocata P. 8, 3
laus acerrimus monendi stimulus 5, 17, 4
laus *pro virtute* P. 70, 6 *n.*
in laude ponere 7, 4, 4
laudibus cumulare 3, 11, 8
infra laudes cuius iacere 8, 6, 2
lautius facere *oppon.* feueritati 2, 5, 6
laxamenta curarum P. 82, 9
laxare animum 7, 24, 5 intentionem 4, 13, 2
laxior domus P. 50, 5
laxius tempus 4, 9, 14
lectitandi non legendi libri 2, 17, 8
lector 1, 15, 2. 3, 5, 12. 9, 17, 3. 9, 20, 2. 9, 34, 1. *add.* 5, 19, 3
lectulo mane contineri 3, 1, 4
legatus consularis 6, 31, 4 imperatoris P. 9, 4 & 19, 1
legatis prosequi 8, 18, 2
legere magistratus ex subtrahentibus P. 86, 2
legitime peragere liberalitatem 10, 3, 2
legionarius 10, 82, 1
lemma *argumentum* 4, 27, 3 n
lenissimi 4, 29, 3
lenocinatur necessitas 1, 8, 6 nouitas libro 2, 19, 7
lente & grauiter dicere 2, 14, 10
lepos cui deest 6, 21, 5
leuamentum doloris studia 8, 19, 1
lex ambitus 6, 5, 2 *annalis in Bithynia* 10, 83, 1 *Romae* 7, 16, 2 n. Iulia de adulteriis 6, 31, 6 alia P. 42, 1 Pompeia Bithynis data 10, 83 *it.* 113 & 115 repetundarum 4, 9, 16. 6, 5, 2 scholastica 2, 10, 9 tabellaria 3, 20, 1 Voconia P. 42, 1
legem sibi dicere 2, 16, 2 legibus cautum est 3, 9, 30 prouisum est 3, 9, 6 fundata ciuitas ne euertatur legibus P. 34, 2
libelli rusticorum queruli 9, 15, 1
libentius *adu.* 7, 9, 14
libentissime 7, 7, 1 & 10, 50, 2
liber, *vna oratio* 5, 20, 2 n.
libera omnia sibi seruare, *integra* 1, 5, 15.
liberales ioci P. 49, 8
liberalitas est, cui ratio constat P. 38, 4
liberalitas profusione inarescit 2, 4, 4
e liberis minorem 3, 7, 2
libertas & principatus *opp.* P. 44, 6
liberti magni indicium principis non magni P. 88, 2 *vid.* 8, 6 *int.*
librare tela P. 13, 1
libramentum 4, 30, 10
librator *aquae* 10, 50, 3
Liburnica nauis 6, 16, 7
licentia temporum 3, 3, 5

licentem

licentem inter, vendentemque conueniat P. 29, 5
licet huic rei in mores nostros, *potest mutare* 7, 1, 1
lictores silentes & quieti P. 23, 3
ligna & materiae *diff.* 10, 50, 2
lima atteri 5, 11, 3 splendescere ibid. persequi quid 1, 8, 3
limam cuius intendere, *ad corrigendum incitare* 1, 2, 5 extremam operiri 8, 4, 7
limandum se permittere 1, 10, 11
limatioris ingenii 1, 20, 21
limen insederat P. 5, 4
extra limen studia proferre 3, 3, 3
limine tenere *opp.* in publicum proferre P. 83, 2 limina dura & obstantia P. 47, 4 inuitantia P. 49, 1
lingere alienos digitos 8, 18, 9
linguam malis frenatam resoluere P. 66, 5
liquet, *manifestum est* 2, 2, 1. 5, 1, 3
liquet mihi futurum, vt 5, 12, 3
lis intenditur cui 2, 17, 11
litibus teri 2, 3, 5
litare publico gaudio P. 52, 4
literae vberrimae, *longae epistolae* 2, 12, 7
in literis solatium 8, 19, 1
liuor & malignitas P. 58, 5 benignitati *oppon.* P. 3, 4
locare agros 7, 30, 3
locationes 10, 109, 1
locum praecipuum vindicare 10, 3, 1
loca *in circo adiecta* P. 51, 4
longe illi tum diuinitas sua P. 49, 1
longissimae literae 2, 2, 2
longissime occurrere cui 10, 5, 2
loquacitas epistolae 5, 20, 8
loquentia 5, 20, 5
loqui secum & cum libellis, *studere* 1, 9, 5
lubricus locus, *metaph.* 1, 8, 6 in disputando 1, 20, 6
lubricum aetatis 3, 3, 4
lubricitas *suspectae latinitatis* 3, 3, 4 n.
in lucem & diem proferri P. 45, 2
lucernis illatis 4, 9, 14
luctuosissimum genus mortis 1, 12, 1
luctus recens continet Plinium limine 9, 13, 4
lucubrare 3, 5, 8
ludi sacerdotales 7, 24, 6 Circenses 9, 6 *int.* quinquennales 10, 79, 2
ludicrae artes P. 54, 2
ludicrum, *ludi* 6, 5, 5
per ludum ac iocum 5, 14, 10
ludificari mala 6, 20, 19
Lugduni bibliopolae 9, 11, 2
lumen posteris praeferre 5, 17, 4 vmbra commendat 3, 13, 4
luminibus orbatus, *oculis* 2, 22, 5
luridus sol 6, 20, 18
lustrare flumen nauigiis P. 82, 5
lusus calculorum 7, 24, 5
lusus, *plur. carmina* 7, 9, 10
lustro priore 9, 37, 2
lux *in stilo* 1, 16, 4
lymphatus 6, 20, 19
lyrica *carmina* 7, 17, 3
lyristes 1, 15, 2, & 9, 17, 3 & 9, 36, 4

M.

Maceria muniri 5, 6, 17
machinari caedem, exilia P. 63, 3
macie confectus 7, 27, 5
macte gloria P. 46, 5 vterque merito P. 89, 3
maculare scelere 4, 11, 4
magis ac magis 10, 28, 3
magistratum gerere 10, 83, 2 suscipere, ponere P. 65, 3
Magni nomini inuidia inest P. 88, 5
tam magnum, *tantum* 5, 8, 6
magnitudinis est, velle quantum possis P. 61, 4
maiestatis crimen vnicum eorum, qui Crimine vacant P. 42, 1 crimina collecta in arena P. 33, 4 verae inscia ambitio P. 63, 4
maioribus *comprehenduntur etiam* parentes P. 38, 7

in maius extollere 3, 11, 1
Malea, ὑπὲρ μαλέαν 10, 26
maledicere Christo 10, 97, 6
maligne dictum 1, 5, 12
maligni sermones 7, 26, 2
malignior terra, *sterilior* 2, 17, 15
malignitas fortunae 10, 95, 2 interpretantium 5, 7, 6
malignitatis famam consequi 9, 5, 2
malus. tranquillissimus status, vbi mali nec timent nec timentur P. 46, 7 malos detestantur etiam qui faciunt P. 44, 1
malum sterilitatis P. 33, 2
mancipare 7, 18, 2
mancipes 2, 14, 4 & 3, 19, 7
mandare memoriae literisque P. 86, 2
mandata principis, quibus vetatur, prohibetur 10, 111, 1 & 112
plane mane 1, 5, 8
manes rite conditi 7, 27, 11 funestorum principum a posterorum exsecrationibus non quiescunt P. 53, 6
manet inuitum fama P. 55, 10 te admiratio 2, 10, 7
manicis muniri 3, 5, 15
manifestum in re ipsa facere 10, 98, 2
manifestus ac praesens Deus P. 1, 5
mannuli 4, 2, 3
manus. *in* manibus esse 1, 2, 6
in manus sumere 1, 10, 3. 9, 22, 1
in manu hominum esse, *potestate* 4, 8, 6
inter manus quid habere 2, 5, 2
manus multas poscit opus 10, 50, 2
manumittere 7, 16, 3 & 8, 16, 1
marcidi somno P. 63, 3
mare infidum, *principum blanditiae* P. 66, 3 maria infecta victoriis P. 12, 1
margarita *pl.* 5, 16, 7
margo fluminis, *ripa* 8, 8, 6
Mater Magna Deum 10, 58 & 59
materia beneficiorum 2, 13, 2 larga & intacta benefaciendi P. 38, 3 obligandi numerosa P. 39, 4
matronalis grauitas 5, 16, 2
maturescunt virtutes cuius 5, 9, 5
maturissime 5, 9, 2. 6, 26, 3. 8, 17, 6. 9, 1, 1
maturrime 9, 1, 1 n.
maturitas aetatis 5, 15, 5 indeflexa P. 4, 7
mederi errori 8, 14, 10. P. 46, 8
medicatus sapor 8, 20, 4
Mediolanum *studiorum sedes* 4, 13, 3
meditari, *exercere*, P. 13, 1 n.
meditata proferre 1, 16, 2
meditatum carmen P. 3, 5
meditatio campestris, *exercitatio* P. 13, 1
meditatione ingenium recolere 7, 9, 7
mediterraneae copiae 2, 17, 28
in medium promere P. 66, 4
medium tenere 4, 9, 9
medius annus, *interiectus*, *intercedens* P. 59, 4 in medio relictum 9, 13, 15
μεγαλοφωνότατος 2, 3, 11
melior optimo P. 92, 4 semper melior aliquis accendit alios P. 13, 4
mella Homerici senis 4, 3, 3
membrum, *pars domus* 2, 17, 9 & 5, 6, 15
membra truncata *statuarum* P. 52, 5
memini me recitasse 3, 18, 9
meminisse, *mentionem facere* 1, 5, 13
memoriae debere *mortuorum*, 2, 18, 3 inhaeret 10, 7, 1 recurrit quid P. 88, 10
memoriam cuius prorogare & extendere 7, 31, 5 reducere 3, 10, 2 prosequi 3, 10, 3
memoriter tenes 6, 33, 11
Memphiticus nomos 10, 5, 1
mendosum exemplar 10, 75, 4
mensa communis P. 49, 5

menfor 10, 28, 5. 10, 29, 3
menfuram beneficii intelligere 10, 12, 2
menftruum meum, *officii demenfum* 10, 24, 3
mentita fagacitas, *paffiu.* P. 81, 3
mentiti terrores, *ficti* 6, 20, 15
mera Graecia 8, 24, 2
mereri honorem, *dignum eo fe praeftare* 1, 8, 12 P. 21, 1 iudicium P. 72, 3 locum P. 87, 5 fecunda omnia P. 31, 1 merenti gratias agere facile eft P. 3, 4 *confequi* 1, 8, 4. 10, 3, 4. 10, 19, 3 per filium triumphalia, caelum P. 89, 3
meridianus fomnus 9, 40, 2
meritoria balinea 2, 17, 26
meritus bene ac fortiter in toga P. 60, 5
fupra meritum 3, 11, 1
merx peregrina 4, 14, 1
μεσόχορος 2, 14, 6
metallum, *fodina* 10, 16, 3
in metallum damnatus 2, 11, 8
metiri fe fua fortuna P. 88, 3
metri neceffitate deuinctus 7, 9, 14
metro folutus 1, 16, 6
metulae 5, 6, 35
metus infidelis magifter P. 45, 6
metus perferre *plur.* 6, 20, 1
metum ponere 5, 6, 3
metu folutus 6, 16, 10
in metum redire 8, 11, 1
metuentes fingunt, quae abominantur 6, 4, 4
μικρούτιος 2, 2, 1
militares turmae P. 13, 1
militiis equeftribus functus 7, 25, 2
milliaria ala 7, 31, 2
millinrium 10, 91, 1
mimi, *verfus* 5, 3, 2
mimiambi 6, 21, 3
mimica & inepta 7, 29, 3 mimici currus P. 16, 3
minaciter 7, 19, 5
Minerua in montibus 1, 6, 2
minifter precum 6, 9, 2
miniftrae, *diaconiffae* 10, 97, 8
minor XXX annorum 10, 83 & 84 annis 10, 83, 4
minus quinque millia P. 28, 4
minutiffima fidera 5, 6, 43
miraculorum ferax 8, 20, 2
mirari quem fingulariter 1, 22, 1
mirifica res 6, 15, 1
mirificus *eft* fenatus 6, 13, 3
mirifice agere 4, 9, 15
mirum in modum 4, 12, 6
mifcere comitatem feueritatemque 8, 21, 1 gentes commercio P. 29, 2 imperatorem commilitonemque P. 19, 3 res diuerfiffimas P. 24, 1
Mifenum 6, 20, 1
miferatio fubit me 3, 7, 10
miferos ambitionis P. 58, 5
miffo fenatu 4, 9, 22
mitigare leges 4, 9, 17 morbum temperantia 1, 12, 9 mitigari arte curaque 8, 4, 4
mitiffimus vir 8, 22, 3
mitium dominorum metus exolefcit 1, 4, 4
mittere in acta publica P. 75, 1 in confilium P. 67, 6
mobile ingenium 2, 11, 22
mobilitas 9, 22, 2
moderari cupiditates P. 24, 4 poteftatem fortunamque P. 10, 3
modeftiffime vti 1, 19, 3
modeftius vti quo 10, 105
modica cultu vxor P. 83, 7
modus ruris 1, 24, 3
modum adhibere 2, 5, 13. P. 55, 5 excedere 2, 10, 8 imponere dolori 9, 13, 16 feruare 1, 20, 20 tenere 9, 5, 3
modus optimus eft 1, 20, 20
in modum fluminis 9, 33, 2
moenia, *munia* P. 18, 2 n.
molem curae fubire P. 44, 4
mollire ac frangere animos virorum P. 33, 1
mollis locus, *paluftris* 10, 91, 1
molle exfilium 4, 11, 13

molle *impudicum* 9, 17, 2
mollior affectus 8, 11, 1 sententia 2, 11, 21
mollissimae aures, *verecundae* P. 68, 7
molliter quem habere 5, 19, 1
mollius quem tractare 8, 24, 5
mollities frontis, *pudor* 6, 29, 6
per momenta 4, 30, 8
momentis certis, *temporibus* 4, 30, 3
quae monentur pueri, reddunt P. 26, 1
monimentum, *sepulcrum* 3, 7, 8 sibi verat fieri Frontinus 9, 19, 1 *sepulcri titulus* 9, 19, 1 *liber* 2, 10, 4 *literae*, *testimonium* 10, 40, 4
monimentis aeternis insculpi 8, 6, 14
monitor, *nomenclator* P. 23, 1
monitu aruspicum 9, 39, 1
monstrum, *spectrum* 7, 27, 6
monstrabilis 6, 21, 3 *dignus qui monstretur.*
monstrabantur frugalitate Pisones P. 88, 6
mora repulsae similis P. 91, 2
morbus a capite diffusus, grauissimus 4, 22, 7 superat 7, 1, 3
morbi per successiones quasdam traduntur 1, 12, 4
morborum vtilitas 7, 26
moriones 9, 17, 1
mors arcessita 1, 22, 2 fatalis 1, 12, 1 opportuna 2, 11, 9 semper immatura illorum, qui aliquid immortale parant 5, 5, 4 *mortis voluntariae exempla* 1, 12. 3, 7, 2. 3, 16. 6, 24
mortes *plur.* 8, 16, 1
mortalitas finitur morte 2, 1, 10
mortalitate intercipi 10, 50, 4
mortifere aegrotare 3, 16, 3
mos est plerisque 5, 20, 4 intermissus 9, 13, 21 vsurpandus colendusque P. 1, 2 a maioribus traditus 9, 5 moris erat, 2, 19, 8 antiqui fuit 3, 21, 3 hoc habet 1, 12, 7 de more P. 5, 3
mores sanctissimi 10, 20 3
moribus meis, *instituto* 7, 11, 6 non conuenit 5, 1, 3
pro moribus temporum 8, 18, 3 morum formator 8, 23, 2 probitas 6, 21, 3 sanctitas non distat ordinibus 5, 3, 6 similitudo vinculum amicitiarum 4, 15, 2
motus consilii 3, 4, 9
mouere lacrymas 2, 11, 9
mulieres duae concordes in vna domo P. 84, 3
Nec multa 2, 20, 11
multum, non multa 7, 9, 15
multam dicere cui 4, 29, 2 remittere ibidem.
multare morte 8, 14, 15
multiplicata semina P. 32, 5
municeps noster 6, 24, 2
munificentia 1, 8, 5
munimentum inexpugnabile munimento non egere P. 49, 3
munire se terrore 48, 3
munitio viarum 10, 41, 2
munus. muneris illius est 52, 6 munera viscata hamataque 9, 30, 2 regum hami cibo illiti, operti praeda laquei P. 43, 5
munuscula 4, 9, 7 & 6, 32, 2
muralis corona P. 13, 5
musculi orationis 5, 8, 10
mussantes *tergiuersantes*, *loqui dubitantes* 7, 1, 5. 3, 10, 2
Musas latine loqui credas 2, 13, 8
μυσῶον 1, 9, 6
musteus liber 8, 21, 6
mustum nouum 9, 16, 2 *otioso epitheto*, *vt quum dicitur* liberum arbitrium, *Liu.* 32, 37 *&c.* Cellar.
mutare arma, equos P. 15, 3 praetextam paludamento P. 56, 4
mysteria peregrinae superstitionis P. 49, 8

N.

Nando superare P. 82, 5

Narnienſe praedium 1, 4, 1
narratiunculae 6, 33, 8
naſci *de ingenii foetu* 8, 4, 6
naſcitur ſol 2, 17, 13
natalis *principis in prouinciis* celebratus 10, 28, 2 Virgilii celebratus a Silio 3, 7, 8
natalis carminis 7, 4, 3
natale ſolum 4, 13, 9
natales celebrare 6, 30, 1 clari 6, 23, 3
natalium ſplendor 10, 3, 5 natalibus clara 8, 18, 8 reſtituere 10, 77
natura laſſa & effoeta 6, 21, 1
naufragia *metaph.* P. 66, 3
nauicula piſcatoria 3, 16, 9
nauigabile ſtagnum 9, 33, 2
nauium patiens fluuius 5, 6, 12
ne *ἐκβατικῶς poſitum* 8, 23, 8
ne *interr. praepoſitum* 10, 119, 3
ne *encl. pro nonne* P. 88, 4. 3, 16, 13. 3, 21, 6
Neapolis 3, 7, 8
nec dum P. 14, 2. P. 56, 2
nec — et 9, 35, 2. P. 70, 7
nec ne 8, 14, 1
neceſſarius heres P. 7, 6
neceſſitas pars rationis 6, 29, 7 incidit 7, 9, 8 rupit 10, 121, 1 neceſſitati parere 6, 29, 7 veniam precari 3, 9, 15 *ex* neceſſitate ſolatium 1, 12, 2
neceſſitates, *neceſſaria ad vitam* 5, 19, 9
neceſſitates officii 3, 4, 4
neceſſitudo publica, *officii cognatio* 5, 15, 5 & 7, 16, 1 ſanctiſſima P. 37, 7
neceſſitudinum caſus *i. e. neceſſariorum* 8, 23, 7
nectar *de oratione* 4, 3, 3
nefas ſummum 8, 14, 8
negant congruens eſſe 4, 9, 9
negare exitum, *impedire* 6, 16, 14
ſi negatur ſoluere, *non fas eſt* 2, 8, 3
neglectum iacere 1, 1, 2
negligentia Deorum P. 67, 8
negligimus ſub oculis poſita, longinqua ſectamur 8, 20, 1
negligentius viuam 1, 12, 12
negotiatores 8, 2, 1
negotiis diſtineri 7, 7, 3
negotium exhibere cui 9, 18, 1
neminem *in fine periodi* 6, 30, 3
nempe enim P. 62, 2
nepotes ingentium virorum P. 69, 5
nequiſſimus bipedum 1, 5, 14
Nicea *Bithyn.* 10, 48, 1
Niceenſes 10, 48, 4. 10, 49, 1 & 2
Nicomedia 10, 16. 40. 42
Nicomedenſes 10, 43. 46, 1. 47. 50, 2. 58, 1
nidulus ſenectutis 6, 10, 1
nigrior 5, 6, 33
nihil ad me 7, 17, 12
Nilus parens fecunditatis P. 30 & 31
nimium priuatis, quod ſatis eſt principi P. 78, 6 nimius in laudibus P. 3, 3
niſi quod, *praeterq.* P. 86, 5 n.
niteſcunt armenta 2, 17, 3
nitor ſaeculi 10, 34, 2
nitoris neceſſitatem imponit officium 6, 32, 1
niti ad gloriam 3, 18, 2
niti ſententia cuius 1, 5, 5 mandatis cuius 10, 111, 1
nix in conuiuiis 1, 15, 2 niuibus hibernis ſimilis oratio 1, 20, 22
nobilitas non obſcuratur, ſed illuſtratur a principe P. 69, 5
nocentiſſimus P. 35, 2
in noctem, *vsque in* 4, 9, 14
nolito quaerere 3, 9, 27
nomen (*Conſul*) quod primum inuenit recuperata libertas P. 78, 4 nomina ingentia ducum P. 17, 1 magna P. 84, 8 nominis non nullius in literis 7, 20, 23
in nomen adſumere, *adoptare* 8, 18, 5 nomen & vmbra libertatis 8, 24, 4
nomenclatores 2, 14, 6
nominationis dies 4, 8, 3
nomos, *praefectura Aegypt.* 10, 23
non modo — ſed ne 4, 14, 4

noscitare vocibus 6, 20, 14. P. 17, 1
nosti reliqua, *aposiopes.* 3, 9, 11
nota *discriminis* 2, 6, 3 ex eadem nota. 9, 26, 9
noras quasdam familiaritatis addere salutatis P. 23, 1
notae, *stigmata* P. 35, 3
notam censoriam inurere 9, 13, 16 *add.* P. 91, 2
notis certis augurari 3, 11, 3
notabilis res 7, 6, 1
notabilem se facere 9, 13, 10
notabiliter 1, 5, 13 & 5, 17, 4
notarius 3, 5, 15 n. 9, 20, 2 & 9, 36, 2
notatus, *multatus* 2, 12, 4
in notitiam perferre 10, 15 & 18
notus periculis 4, 9, 22
nouercam inducere 6, 33, 2
nouitas lectorem intentum habet 3, 13, 2 lenocinatur libro 2, 19, 7 omnis consumta adulatione P. 55, 3
nouitatis gratia 1, 2, 6 & 5, 20, 8
nouitatibus excitari 1, 4, 4
nouus. noua nouo metu permouent 2, 11, 11 nouissima valetudo 2, 1, 9 nouissime 2, 11, 5. 2, 14, 11. 4, 30, 4. 8, 3, 1
nox illunis 6, 20, 14 aeterna & nouissima 6, 20, 15
nubilum, *suppressa caeli voce* 2, 17, 7
nuda verba 4, 14, 4 *lasciua.*
nulla erat resp. P. 66, 4 nullum neque — neque P. 3, 1
num *pro nonne* P. 56, 2 n.
numerantur sententiae, non ponderantur 2, 12, 5
numerare quem inter maiores suos 6, 15, 1 mortalium facta inter opera diuina P. 80, 5
numero praeualere 8, 14, 24 vincere 5, 20, 7
numerum inire 9, 16, 1
in numeros distribuere *ordines milit.* 10, 38
in numeros referre, *in matriculam* 3, 8, 4 *omnes* numeros comitatis obire P. 71, 6 *omnibus* numeris pudoris cadere 4, 11, 9 *omnibus* numeris absolutus, *perfectus* 9, 38
numerosa domus, *familia* 4, 15, 4 gloria P. 28, 1 subsellia 2, 14, 6 & 6, 33, 3
numerosae manus 9, 37, 4
numerosum agmen 3, 9, 11
numerosius gymnasium 10, 48, 4
numerosissima caussa 3, 9, 22
nuncupare heredem P. 43, 1 vota 10, 45. 101. P. 67, 3. 94, 5
nunquam nisi 2, 7, 1
nutantia templa P. 51, 1 nutaturum caput P. 26, 6
nutatio reip. P. 5, 6
nutriri sanguine P. 27, 6
nutu regi cuius P. 88, 1
nutu ac renutu 1, 7, 2

O.

Oberrare oculis P. 61, 7
oberrat imago menti, oculis 9, 13, 25 mensis principum obscena petulantia P. 49, 8
obesse salubritati 10, 100
obfirmare animum 7, 27, 8
obiacens mare 6, 31, 16
obices nullae P. 47, 5
obiectare (*vt bolum cani*) tumentibus animis P. 28, 3
obiectu 2, 17, 7
obiicitur cui femina, *accusatur stupri* 4, 11, 10
obire comitia P. 77, 1 diem primum consulatus *amici* 9, 37, 5 omnes numeros rei, *perfecte praestare* P. 71, 6 omne munus consulis P. 59, 3 rem familiarem 1, 3, 2 oculis exercitum, *lustrare* 3, 7, 13 oculis solis opes 8, 18, 9 vadimonia 8, 12, 3
oblidi pondere 6, 20, 16
obligare amicos P. 85, 8 dantem P. 6, 4 fidem cuius 6, 18, 3
obligari cui pro quo 10, 3, 1
obligatum se non putat princeps, aut, si putat, non amat P. 60, 6
obliuio intercipit P. 75, 1 mortuorum

rum parata 6, 10, 5 statuas obscurat P. 55, 9
obliuiscenda 8, 14, 7
obluctans anima 4, 31, 6
obrepit somnus 7, 4, 4 obrepere vrbanis 9, 20, 2
obsecrare precibus 4, 9, 12
obseptum seruitute P. 66, 5
obsequenter parere 4, 11, 15
obsequentissime 7, 24, 3
obsequi consilio cuius 1, 8, 18 voluntati 8, 16, 12
obsequii gloria maior in eo, quod quis minus velit P. 9, 5 vxori sufficit P. 83, 7 obsequia hostium confessa P. 16, 3
obseruantissimus mei 10, 11, 1 officiorum 7, 30, 2
obseruator P. 40, 1
obsidione ferarum liberare agros P. 81, 2
obsoleuit in pace P. 4, 5
obsonium, *praemium* 10, 119, 2
obstat, quo minus P. 91, 3
obstinate induruisse 1, 12, 10
obstinatio inflexibilis 10, 97, 3
obstinatum tibi, *propositum* P. 5, 6
obstrepere studiis 2, 17, 24
obstricta iure nostro ciuitas 10, 94
obstringere fidem suam cui 4, 13, 11 officio 6, 18, 1
obtendere turpitudini rationem 8, 6, 15
obtinere proximam sideribus sedem P. 89, 2
obturbari *reclamando* 9, 3, 19
obuenit hereditas 7, 11, 5 legatum mihi 5, 1, 1
obuersari foribus P. 48, 4 limini 6, 16, 13
obuius & expositus, *humanus* 1, 10, 2 obuia ostentatio 1, 8, 17
obuiam mittere indulgentiam dubitantibus 10, 66, 8
occallescere patientia 2, 15, 2
occasione oblata 7, 32, 1
occupare pecunias emtionibus 8, 2, 3
occupationes assiduae 7, 2, 1
occupationibus distentus 6, 18, 1 impediri 7, 2, 1
occupatior 2, 2, 2
occupatissimus vir 4, 26, 2. 9, 35, 1
occurrere, *obuiam ire* 7, 23, 1. 10, 5, 2 osculo alicui P. 71, 1 desideriis, precibus P. 79, 6
occursare Numinibus P. 81, 1 fortunae P. 25, 5
occursat animo 5, 5, 7 occursant verba 2, 3, 2
occursum cuius reuereri 1, 10, 7 reformidare ibid.
Oceani natura, impelli resorberi 4, 30, 7
Ocriculanum *praedium* 1, 4, 1
Ocriculum 6, 25, 1
octo & decem 8, 18, 5
octogenarius pater 6, 33, 2
paullo minus octogesimo aetatis anno 7, 24, 1
oculos circumferre 4, 15, 8
ante oculos habere, *considerare* 2, 10, 4 habe, *reuerere* 8, 24, 4 oculos spectaculo implere P. 22, 2 oculis obire quid 8, 18, 9 *in* oculis habere artes P. 47, 2 *sub* oculis parentum 4, 13, 4 posita 8, 20, 1
offecit, quo minus 6, 29, 6
offendiculum 9, 11, 1
sine offensa 8, 5, 1 offensas subire 2, 18, 5 & 3, 9, 26 suscipere in re 2, 18, 5
officiosissime *adu.* 10, 32
de officio foederis, *ex foedere* 10, 94 in officio praetoris 1, 5, 11 officia antelucana 3, 5, 9. 3, 12, 2
offundere caliginem cui 3, 9, 16
olim, *a longo tempore* 1, 11, 1 & 8, 9, 1 n.
oliuae Baeticae 1, 15, 2
omen accipere P. 5, 4
ominari cui honores 4, 15, 5
ominosa res accidit 3, 14, 6
omnino tres *i. e. nec plures nec pauciores* 8, 14, 17
ὄναρ ἐκ Διός ἐστι 1, 18, 1
onerat te fama tua 8, 24, 8 introitus

troitus P. 24, 1 modestiam meam 1, 8, 5 onerare posteros *difficili virtutis imitatione* P. 73, 6
onerosa donatio 2, 4, 3
onerosum non est 2, 6, 5 onerosum succedere bono principi P. 44, 4 *de modestia* P. 78, 6. P. 91, 4
perquam onerosum 2, 11, 13
onus subire 3, 9, 8
oneris partem suscipere 2, 9, 6
opacior 5, 6, 33
data opera 7, 12, 6
operas suas locare cui 10, 16, 1
opima messis 5, 6, 8
opima *spolia, absolute* P. 17, 3
opisthographus 3, 5, 17
oppletae viae P. 32, 4
opponere totum campum, totum exercitum P. 17, 3
opportunitas loci 2, 17, 1. 10, 75, 2 *plur.* P. 15, 3
Optimi cognomen P. 2, 7. 88, 4
opus, *aquaeductus* 10, 91. 92
opus publicum, *aedificium* 3, 4, 2
opera, *aedificia* 10, 42. 79, 2
opusculum 7, 9, 13
orare, *perorare* 7, 9, 7
orariae naues 10, 26, nauiculae 10, 28, 2
oratio & actio *differ.* 1, 20, 9
oratio digna consule, principe, senatu P. 1, 6 orationes principum in aes incisae P. 75, 2 Ciceronis breuius editae, quam habitae 2, 7, 8
orator vir malus dicendi imperitus 4, 7, 5 *oratoris virtutes* 6, 11, 2
oratorium est 7, 6, 7
orbe quodam societatis ambire homines 9, 30, 3
orbitas 4, 15, 3
orbus, *siue liberis* 1, 8, 12 *add.* 8, 18, 3 n.
ordinare statum ciuitatum 8, 24, 2 ordinatura plures annos locatio 9, 37, 1
ordinatio comitiorum P. 72, 1 rerum omnium 10, 66, 6 status 10, 24, 6 vitae 9, 28, 4
ordo amplissimus, *senatus* 10, 3, 2
ordine temporis seruato 1, 1, 1
in ordinem cogi 1, 23, 1 redigere 2, 6, 5.
ordines cui impetrare, *honores militiae* 6, 25, 3 ordinibus distare 5, 3, 6 ordinum & dignitatum discrimina custodire 9, 5, 3
origo, *nascendi conditio* 10, 39
oritur fons 4, 28, 1
ornamento esse 4, 15, 10
ornamentum regionis *vir* 7, 21, 2 saeculi 8, 12, 1 ornamenta praetoria 7, 29, 2
ornare quem suffragio 2, 1, 8 testimonio P. 91, 1
os planum *oratoris* 6, 11, 2 per ora hominum ferri 2, 10, 2 ora seruitute obsepta reserare P. 66, 5 oris dignitas, *vultus* P. 4, 7
osculo occurrere P. 71, 1 dimitti P. 23, 1
ostentare bellum 2, 7, 2 *bonos*, quasi specimen & exemplar P. 45, 4
ostentatio armorum, togarum P. 56, 7 doloris 4, 2, 3
Ostiensis colonia 2, 7, 26
ostrea *in conuiu.* 1, 15, 3
otium dulce, honestum 1, 9, 6 pingue altumque 9, 3, 1 studiosum 1, 21, 11 ferre 4, 23, 1 n.
otio prodimur P. 82, 9 se inuoluere 7, 3, 4
otiosus & vacans consulatus P. 57, 2
otiosae iacent pecuniae 10, 62, 1 otiosum esse satius, quam nihil agere 1, 9, 8 otiosissimae occupationes 9, 6, 4 otiosissima vita 9, 32, 1
oues delicatissimae 2, 11, 25

P.

Paciscor illud iam 8, 4, 6
qua pactione 6, 14, 1
paedagogium 7, 27, 13
Paete, non dolet! 3, 16, 6
pagani & milites 10, 18, 2

paganus

paganus cultus 7, 25, 6
palanti amne P. 30, 3
pallor femineus P. 48, 4.
palmam dare cui de quo 7, 4, 6
panarium 1, 6, 3
ex Pannonia laurea P. 8, 3
pantomimi 7, 24, 4 P. 46, 1
Paphlagonia *ferax frumenti* 10. 36
par. parem gratiam referre 4, 7, 6 paria facere pro P. 6, 7 cum negotiis P. 81, 1
παράβολα *audacia* 9, 26, 4
parare. Paro scribere 8, 4, 1
parata obliuio 6, 10, 5
parato animo P. 9, 5
paratum est templum, *exaedificatum* 4, 1, 5 paratum & in medio positum P. 88, 4
paratus fructus, *praesens* 2, 10, 8 paratus vir 4, 9, 3 subitis, *extemporalis facultatis* 3, 9, 16 dare 4, 13, 6 scribere 5, 8 extr.
paratissime 3, 9, 32
parcere sumtibus 2, 6, 5
parcus somnus cui est P. 49, 8
parcus in laudibus P. 3, 3
parca comitatu *Plotina* P. 83, 7
parcior & pressior 9, 19, 6
parcius dicere 7, 20, 3 laudare 2, 17, 8 computare 9, 28, 6
parcissime delibare P. 54, 3
parcissimi somni esse 3, 5, 8
parcissimi honores P. 55, 5
parcissimus honorum 10, 25
parens generis humani *imperator* P. 6, 1 publicus P. 26, 3 mundi P. 80, 5 omnium communis P. 39, 6
parere auctoritati cuius 9, 24 voluntati 3, 8, 4
parere *de foetu literario* 2, 3, 10
parietibus claudi P. 75, 2
parietaria herba Traianus ad P. 51, 3
pariter, *eodem tempore* 9, 28, 1
partem oneris suscipere 2, 9, 6
partes implere, *officium* 10, 21
Parthica laurus P. 14, 1
particulae, *partes* 1, 8, 3
parua ad aemulandum P. 44, 5
paruos ingenio homines 6, 29, 4
paruuli ciues P. 26, 7
paruulum refert, an 8, 14, 14
parum commode 2, 15, 2
passerculi 9, 25, 4
Patauini municipii *mores* laudantur 1, 14, 6
pater familiae 9, 15, 3
pater familias ex Homero expressus 5, 19, 2
in patris potestate esse 10, 6, 2
patet omnibus gloriae campus P. 70, 7
pati, *concedere* 7, 15, 2, & 8, 4, 7 & 10, 25
patiens nauium 5, 6, 12 & 8, 8, 3
patientiores seruitutis P. 45, 1
patientissima 8, 18, 8
patientiae reprehensio *in marito adulterae* 6, 31, 5
patrius sermo 4, 3, 6 morbus, *hereditarius* 1, 12, 4
patrona 10, 4, 1
paullo minus octogesimo anno 7, 24, 1
pauperes amant studia 7, 21, 2
pauimentum lubricum 2, 1, 5
pax certa fori, *quidam legunt* P. 56, 7 pacis intimus simus P. 56, 4
peculiaris ratio 1, 8, 16
pecunias accipere, *corrumpi* 2, 11, 2 & num. 23
pellere solitudinem P. 50, 4
penates parui P. 47, 6
penatibus expellere, *domo* P. 35, 3
in penatibus meis, *domo* 8, 23, 6
pendeo, dubito 6, 6, 2 diu pependit reus 4, 9, 1 attentus & pendens 1, 10, 7
penitus & domi inspicere 1, 10, 2 P. 83 1 diu penitus perdiscere, quae mox praecipias P. 15, 1
pensitare, *considerare* 4, 14, 6 cum quo 7, 17, 7 diu aliquid 4, 15, 8
per aetatem, *propter* 6, 6, 3 biduum 4, 5, 2 Latium in ciuitatem venire P. 37, 3 per Ticinum petere Baeticam 7, 16, 3

peracto corpori intexere noua membra 7, 9, 6 *sic mox* peragere librum.
peracta mors 3, 14, 2 re 8, 14, 16
peractus magistratus P. 70, 8
peraeque 1, 2, 1
peracerbum mihi 6, 5, 6
peragere librum 9, 1, 2 *sic modo*, peracto corpori. partes suas 7, 33, 5 reum 3, 9, 30
peragrare orbem terrarum pedibus, laudibus P. 14, 1
percipere laetitiam 10, 12, 1 legatum 10, 79, 2
percommode 4, 12, 2
percopiosus 9, 31, 1
percurrere honores 1, 14, 7
percursare ripas P. 12, 4
percutere fossam 10, 50, 4
perdere diem 1, 13, 4 gloriam P. 4, 5 horas 3, 5, 16
male perdere 10, 46, 1
peregrinae conditionis esse 10, 4, 1
perferre publicam gratiarum actionem P. 90, 3 *i. e. referre* 9, 13, 6
Pergamus 10, 28, 1
perhibere testimonium P. 71, 6 & 95, 1
periclitabuntur esse priuatae P. 84, 5
periculum est, ne 4, 9, 11. P. 3, 3 *in* periculum adduci 8, 10, 1 vocari, *accusari* 10, 97, 9
pericula *forensia* 4, 9, 22
perimere sententiam 8, 14. 17, 22
periodos contorquere 5, 20, 4
peristylium 10, 75, 2
peritus mouendarum lacrymarum 2, 11, 3
peritissime 3, 15, 3
perlata gratiarum actione P. 90, 3
permirum 8, 14, 24
permittere se expoliendum & limandum 1, 10, 12
peropportune 1, 8, 1
perpetuitatem adde muneribus P. 94, 1
perpolire 8, 5, 1
perquam honorificum 3, 4, 3 onerosum 2, 11, 13 velim 7, 27, 1
perrogare 6, 22, 5. P. 60, 1
perseuerantissime diligere 2, 21, 3
perseuerare in sententia 6, 13, 5
perseuere 9, 5, 1
personatur lyra libellus 7, 4, 9
personam sibi imponere 1, 23, 5 mutare 2, 20, 8 sumere cuius 8, 7, 2
perstare in ratione propositi P. 62, 9
perstringere carptim & breuiter P. 25, 1
pertica non vna omnes tractare 8, 2, 8
pertinaciter 6, 5, 1 amare P. 86, 2
pertinacissime quem exercere, *vexare* 7, 6, 2
pertinax valetudo 1, 22, 1 & 7, 1, 1
pertinet ad animum meum 10, 27 honorem meum 10, 66, 2
Haec eo pertinent, vt 4, 15, 4 P. 53, 1
peruagari spatiis 2, 10, 2
peruenire ad stipendia P. 26, 3
peruigil & insomnis P. 63, 3
Perusinum praedium 1, 4, 1
perustus febri 7, 1, 4
pes. pedes amplecti P. 24, 2 ducunt 7, 5, 1 n. pedum vsum amisisse, *vehi semper* P. 24, 5 pedibus aduolutus 9, 21, 1 *pedibus suis vrbem ingreditur Traianus* P. 22, 1
petulantia effraenata 4, 25, 5 obscena mensis oberrat principum P. 49, 8
in petulantiam procedere 8, 21, 1
petulantiora 4, 14, 4
phantasmata 7, 27, 1
philosophi ab vrbe semoti 3, 11, 2 *notati* 1, 22, 6. 3, 11, 6 vacatione ciuilium munerum vsi 10, 66, 1
philosophiae pars pulcherrima publicum munus agere 1, 10, 10
piaculari *dato* 3, 9, 9
piaculares victimae P. 34, 4
piaculum P. 82, 2

pietas

pietas Metelli P. 88, 6 *in patrem* 10, 1, 1. P. 10, 3 *in liberos* 5, 16, 8 *in fratrem* 2, 19, 1 *in patriam* 2, 5, 3 *in principem* 10, 25 P. 24, 5
pignora, *liberi, agnati* 1, 12, 3. P. 37, 4 publicae necessitudinis 10, 11, 1
pigrior riuus 4, 30, 9 *Horat.* 2 *od.* 14 flumine languido. *Cell.*
pigrius nihil delicatis 9, 32
pila moueri 3, 1, 8
pilae adiiciuntur 6, 31, 17
pilorum hastarumque honore circumdatus P. 56, 5
pingue & altum otium 9, 3, 1 altus pinguisque successus 1, 3, 3 pinguis vita 7, 26, 3
placabilem se cui praestare 9, 24
placet factum, quod placuit ante quam fieret P. 10, 2
placide leniterque 7, 1, 6
planissimus campus 6, 20, 8
plane mane 1, 5, 8
planum os 6, 11, 2
platea 10, 99, 1
πλατανών 1, 3, 1
Plautinae comoediae 6, 21, 4
plebe neglecta frustra proceres tueri P. 26, 6
plenissime 5, 8, 3
plenus annis 2, 1, 7 honoribus ibid. humanitate 1, 10, 2 & ructans P. 49, 6
podium 5, 6, 22
poëmatia 4, 14, 9. 4, 27, 1
Poena custodias perfregit P. 49, 4
poenas luere 6, 29, 8
poenitentia dignum 7, 1, 3 poenitentiae 7, 10, 3
poenitentiae locum non relinquere 1, 24, 5
poenitet consi'ii, obsequii 1, 1, 2 omnes non posterorum modo, sed sui parentumque P. 27, 2
poëtarum lasciuorum catalogus 5, 3, 5
poëtica descriptio 7, 9, 8 materia 8, 4, 1
poëticum ingenium 9, 33, 1
poëtice, *ars* 7, 4, 2
poëtice prosequi, *adu.* 2, 5, 5
poëtis *solemne* deos inuocare 8, 4, 5 *an versus incastos facere liceat* 4, 14, 5 *add.* 4, 3, 5 furere concessum 7, 4, 10 mentiri licet 6, 21, 6 poëtarum prouentus 1, 13, 1
polite & ornate 1, 16, 2
politissimum cubiculum 2, 17, 10
polliceri impunitatem male consultis P. 70, 7
polluere auspicia P. 63, 7
poma inserta, *arbores* 5, 6, 35
pondus accedit 1, 20, 3
ponere, *apponere in conuiuiis* 2, 6, 2 calculum cum imperio P. 20, 5 magistratum P. 65, 3
ponere in laude 7, 4, 4
ponte transmittitur flumen 8, 8, 5
pontes fluminibus iniecti 8, 4, 2
Pontifex maximus, Imperator, 4, 11, 6. 10, 73 cognoscit in caussis Vestalium 4, 11, 6
populare gratumque audientibus P. 77, 4
populus *Ro.* gentium victor P. 51, 3 populi tumentes P. 80, 3
porrigi in solem 2, 17, 23
porticus verna semper 1, 3, 1 Liuia 1, 5, 6 in figuram literae O 2, 17, 4
portus alicuius, *auxilium* 8, 12, 1 *Traiani* 6, 31, 15
positio loci 10, 59
possessione immensa circumuenire P. 50, 1
possidere omnes annos P. 58, 5 *de consulatibus continuatis imperatorum.*
post se quoque reip. prodesse P. 78, 2
posteri libertatis P. 69, 5 quod erogatur in posteros impendium principe dignissimum P. 26, 4
posteritati interesse 2, 1, 2

posteritatis memoriam reformidare 5, 8, 2
postponere rationem cuius 10, 19, 2
postulare veniam 1, 2, 5
postulare *in iure petere* 10, 77 *add.* P. 56, 6. 60, 2
postulationum libelli 10, 85, 5
potentia velox P. 30, 5
potestas fatorum occulta P. 1, 5 seruandorum hominum P. 6, 1 tui P. 56, 3 potestates duas simul capere P. 59, 6
potissimum apud me est 4, 4, 1
praebere copiam emendi P. 50, 7 ius iurandum P. 64, 3 n.
praebentem pertractare 9, 33, 6
praecerpere florem 5, 20, 8
praecerptus & praefloratus P. 58, 5
praecessit fama quem 2, 3, 1
praecidere cunctationem 9, 1, 5
praecingi testaceo opere 10, 48, 4
praecipere, *ante capere* 5, 7, 1 & 10, 79, 2 no. *docere* 8, 14, 6
praeceptio, *anticipatio* 5, 7, 1
praecurrere *cum accus.* 3, 4, 4
praecursio & praelusio 6, 13, 6
praecursoria epistola 4, 13, 2
praecursorum tumultus P. 76, 7
praedicatio breuis & pudenda P. 54, 2
praedicator 7, 33, 2
praedium. praedia vrbana 10, 43, 2 me tractant parum commode 2, 15, 2 praediolum 1, 24, 5
praefatione excusare 4, 14, 8
praefationes tersae 2, 3, 1. 4, 11, 14
praefectura aerarii 5, 15, 5 morum P. 45, 4
praefectus orae Ponticae 10, 18 & 32 praefecti aerario P. 92, 1 praetorio 10, 65, 2 praefectus *simpliciter pro praefecto praetorii* P. 67, 8
praeferre, *prae se ferre* 1, 22, 6 laudem pecuniae P. 43, 5
praefinire tempus 10, 24, 6
praefloratum purpurae decus P. 58, 5
praeire *de solennibus verbis* 10, 61. 97, 5. 102. carmen P. iusiurandum P. 64, 3 n. P. 6
praeiudicium 7, 6, 6. 5, 1, 2
praeloqui 4, 5, 3 & 8, 21, 3
praeloquendi caussa 8, 21, 3
praelusio certa 6, 13, 6
praemia maiora improbitas, q virtus habet 2, 20, 12 bono malorumque bonos & malo ciunt P. 44, 7 *add.* 70, 5
praemonere sub exemplo P. 5
praemoneri exemplo 3, 18, 2
Praenestina praedia *Plinii* 5, 6
praenuntius clamor P. 61, 7 fe rorum 7, 27, 2
praeparare vocem, *meditari ora nem* 2, 1, 5
praepediuntur adiumenta 2, 19
praepostere 3, 9, 28
praesens numen, *auxilians* 8, 8 P. 1, 5
in re praesenti *oculis subiectis* 49, 1 *in re* praesenti esse, *inspicere* 10, 85, 7
praesentia in taedium venire 87, 6
praesidere ludis 7, 11, 4 comiti 92, 3 publicae laetitiae P.
praesidium validissimum P.
praestabilius munus Deorum 1, 3
praestare aliquem sospitem P. *bonum* P. 83, 3 alimenta, P. 31, 3 honorem cui P. inuicem rem maximam P. obsequium alicuius 10, 21 fulatui, vt P. 59, 1 sibi P. 58, 1. 68, 5
praestruas, ad quod hortaris, *munias* 5, 8, 14
praesumere gaudium pro 2, 10, 6 laetitiam 8, 11, 1. P. officia heredum, *ante fac* 10, 5 voto & cogitatione 3
praesumtio 4, 15, 11 famae 9
praeterit me, *nescio* 1, 5, 15
praetereundus 1, 7, 6

praetextam induere P. 59, 2 paludamento mutare P. 56, 4
praetextatus, *puer* 4, 13, 3
praetexunt saxa somnum P. 15, 4 praetexi postibus P. 52, 1
Praetoris ludi 7, 11, 4
Praetoria ornamenta 7, 29, 2
praeualet sententia 2, 11, 6
praeuaricaretur 3, 9, 27
praeuaricatio 1, 20, 2. 7, 33, 8
praeuaricator 3, 9, 30
praeuertere accusationem morte 3, 9, 5 praeuertor ad, *potius me conuerto* 5, 15, 7
prasina factio 9, 6, 2 n.
pratulum 5, 6, 35
precari aetatem longam nomini filii P. 10, 3 mortem, *optare* 6, 20, 14 pro rebus quem P. 94, 1
precario studere 7, 30, 4
preces accuratae P. 3, 5 adhibere 3, 15, 1 extendere 2, 13, 10 irritae P. 26, 2 infructuosae 8, 23, 6
precibus adnuere P. 72, 3 indulgere cuius 4, 15, 11 adiutorem accedere, ib. 13 cuius suas iungere 9, 21, 4
precum minister 6, 9, 2
premere immerentem 3, 9, 20 odium P. 62, 5 premit valles fluuius 8, 17, 2
prensare amicos 2, 9, 5
pressa cunctatio 1, 22, 3
pressius sermo ex epistolis petitur 7, 9, 8 stilus 1, 8, 5 pressior, *moderatior* 9, 19, 6 color 8, 20, 4 oratio 1, 16, 4 pressius quiddam 7, 12, 4
presse dicere 5, 20, 6
pressius scribere, *adu.* 3, 18, 10. 4, 14, 3 *vbi opp.* elatius.
pretium accedit agris 6, 19, 1 adridet 1, 24, 3 visum est curae 8, 6, 2
pretia viuendi, *caussae* 1, 12, 4
primipilaris 10, 19, 1
primum, deinde, postremo 1, 8, 8. 4, 28, 2
princeps Altinatium 3, 2, 2 Ephesiorum 6, 31, 3 generis humani P. 57, 4 auctoritate 4, 3, 1 magnus P. 60, 6 in principem se recipere P. 76, 5 principem gerere priuato iudicio P. 44, 2
principes ciuium domini, libertorum serui P. 88, 1
principales copiae, *Caesaris* P. 82, 6
principaliter, *vt principem decet* P. 47, 1
principatus & libertas eodem foro vtuntur P. 36, 4
priores, *maiores* 3, 4, 5. 4, 27, 4
priuatus principi *oppon.* P. 7, 3. 9, 3. 10, 4. 60, 3
priuilegium habere 10, 56, 1. 110. priuilegiis saluis 10, 57, 2
probantur milites 10, 39, 2 probari domino per alios laborant serui 1, 4, 4
probatissima vxor 6, 34, 1
probe discere 2, 18, 2
probissimus 2, 9, 3
procedere, *promoueri* 8, 6, 3
procedit seueritas in tristitiam 8, 21, 1 processit eo insolentia P. 16, 5
proceres sine plebe P. 26, 6
procera nemora 5, 6, 7
proceriora corpora P. 61, 2
proceritas corporis P. 4, 7 & 22, 2
procoeton 2, 17, 10 & 23
procumbere foeda vastitate P. 50, 2 *cum* procuraret in Hispania 3, 5, 17 *i. e. Caesaris procurator esset.*
procuratio prouinciae 7, 25, 2
procurator Caesaris 10, 17. 10, 88 villae 3, 19, 2 *maior actore* P. 36, 2
prodere, *proferre, producere* 4, 14, 1
prodigia, *cinaedi, scurrae* 9, 17, 3
producere adolescentem ad famae auspicia 2, 14, 3
ad profectum tuum pertinet, *incrementum studiorum* 8, 13, 2
proferre e tenebris & silentio 9, 14 fines imperii P. 54, 4 gaudium oculis P. 75, 6 robur corporis

poris in maria P. 81, 4 se 1, 13, 1. 9, 13, 2 tempus studiis 3, 7, 14
proferri debuit vita angusta statuae immortalitate 2, 7, 4
proficitur emendatione memoriae 9, 40, 2
proficisci ab amore 6, 12, 5
profiteri, *docere* 2, 18, 3. 4, 11, 1 odium bonorum P. 95, 4
profundere pecuniam P. 28, 1
progredi longius sermone 1, 5, 15
proiicere spem salutis 7, 27, 3
prolixe cumulateque P. 55, 11
promere in medium P. 66, 4 manum cunctanter & pigre P. 71, 2 in vsum reip. P. 69, 5 iustitiam 1, 10, 10
promereri iudicia hominum 10, 95, 2 principem P. 62, 8
promittere ad coenam 1, 15, 1
promotus ad procurationes 7, 31, 3
promouere in ordinem amplissimum 10, 3, 2
promtissime 2, 17, 11
prona ad aemulandum P. 44, 5
prona virtutibus tuis *h. e. superatu* facilia P. 16, 5
pronum ad simultates P. 84, 2
pronuntiatum est de quo, *decretum est* 1, 5, 7
pronuntiationis adiumenta 2, 19, 4
prooemiari 2, 3, 3
in propatulo, 1, 8, 16
properantur delubra occulta celeritate P. 51, 3
propinquitate arcta complecti 4, 4, 1
propitium Caesarem precari cui 6, 2, 5
propnigeon 2, 17, 11 *praefurnium. πνιγεὺς enim furnus est.*
proponere ad imitandum 1, 5, 12
propositum reprehendendi habere 9, 19, 7
proprietas exercitationis 7, 9, 2
propulsare bellum P. 17, 4
prorogare famam titulis 9, 19, 3 memoriam 7, 31, 5 spiritum, *vitam* 2, 20, 7 prorogatur fama meritis P. 55, 10
proruta opera 8, 17, 5
proscribere agros 7, 11, 1 domum 7, 27, 6
prosecare agrum, *proscindere* 5, 5, 10
prosequi alloquio blando 1, 8, 12 digredientem P. 86, 3 mentionem cuius cum honore 8, 6, 5 quem legato 8, 18, 2 stilo 1, 8, 8 testimonio quem 10, 17
prospectare P. 82, 4
prospicere aduentum 1, 2, 1 memoriae defuncti 2, 7, 5
prosterni campum & materiam tuis virtutibus P. 31, 1.
protinus facere 10, 85, 3
protopraxia 10, 109, 1
prouehere quem in lucem famamque 9, 14 in primum locum P. 10, 4
prouehi altissime 9, 33, 3 ad dignitatem 10, 8, 1
proueniunt studia hilaritate 8, 19, 2
prouentus poëtarum 1, 13, 1 orationis 9, 13, 18
prouidenter P. 1, 1
prouidentia 3, 19, 9
prouidentissimus 2, 17, 10 & 8, 17, 2
prouidentissime, *aduerb.* 10, 69, 1
prouidere exemplum in posterum P. 75, 4 futura ex praeteritis 1, 5, 16
prouisum est legibus 3, 9, 6
prouinciae, quibus Procoss. praesunt 10, 77
prouocare ad populum 7, 17, 11 virtute quem 2, 7, 4
prouocat circus pulchritudinem templorum P. 51, 3
proxime, *nuper* 8, 8, 1
proximus diis 9, 26, 4
prudentia illa misera ex periculis

facta

facta P. 66, 4 prudentiam tuam elegi, *te prudentem* 10, 119
Prusa *Bithyniae* 10, 75, 1 Prusenses 10, 76 ad Olympum 10, 85, 1
psephisma 10, 52, 1
publicani vicesimae *exactores* 7, 14. P. 37, 7 publicanum pati P. 39, 6
publicare bona cuius 4, 11, 13 librum 1, 8, 3 & 4, 27, 5 epistolas 1, 1, 1
publice praeberi 8, 8, 7
publici servi 10, 30, 1 publicum funus 2, 1, 1
pudicius, *adverb.* 4, 13, 4
pudorem cuius tueri 5, 1, 6
puellaris suavitas 5, 16, 2
puellae, *quae pepererunt* 4, 21, 2 *hinc*
puellariter 8, 10, 1
pueriliter 9, 6, 2
pugillares *cerati* 1, 22, 11. 7, 27, 7 & stilus 1, 6, 1
pugnax oratio 2, 19, 4 stilus 7, 9, 7
pullati & sordidi 7, 17, 9
pulpito & scena dignum 4, 25, 4
pulvinar Iovis P. 8, 1. 11, 3
pulvinaribus colere P. 11, 3
pulvis sudorque mistus P. 13, 1
pumicatus homo 2, 11, 23
punctum temporis P. 56, 2
puncta, *stigmata* P. 35, 3
punire morte 8, 14, 12
punire *i. e. interficere* 8, 14, 19 & 21
purgationes cloacarum 10, 41, 2
purissimus dies 5, 6, 33
purpurae decus, *consulatus* P. 58, 5
putare tanti 2, 3, 8 & 2, 9, 6
putrefactum corpus 7, 27, 11
Pyrenaeus P. 14, 2

Q.

Qua — qua 3, 5, 8. 9, 2, 2
quadrato lapide 10, 46, 2
quadringenties 10, 3, 2
quadruplici iudicio 4, 24, 1. 6, 33, 2
quaere quod agas, *formula* 4, 14, 10
quaerendus, *desiderandus post mortem* 2, 1, 7. *Sic* requiro 2, 7, 6 *Est tamen minus quam* desiderare 6, 2, 1
quaerere amorem impendio P. 28, 2 triumphos ex omni occasione P. 16, 1
quaerere *forense* 2, 11, 3 per tormenta 10, 97, 8
Quaestor sorte lectus 4, 12, 2 Caesaris 7, 16, 2 *Quaestoris & praesidis necessitudo* 4, 15, 10. 8, 23, 5
in quaestu habere 4, 9, 4
quam *admodum* 5, 4, 4. vid. Fab. *quantum*, quam iuvat 8, 6, 17 *postquam* 6, 33, 3 n.
quamlibet 2, 14, 6 & 10, 97, 2. P. 61, 2
quandocunque P. 17, 4
quandoque, *quandocunque* 2, 10, 3. 4, 13, 6
quandoque, *olim futur.* 3, 18, 10. P. 10, 5 P. 28, 5
quantaslibet 7, 9, 9
quantulum 4, 13, 5
quantulumcunque 7, 25, 2
quantum amplissimum potes 2, 13, 10
quantum in me fuerit 3, 2, 1
quantum ad principem, *suppresso* pertinet, P. 93, 2
quantum ratio exegerit 2, 5, 4
quare ego vero 3, 8, 4 & 4, 17, 11 *sic* quamquam tu vero 8, 8, 7
quatenus, *quandoquidem* 3, 7, 14
quatiuntur altissima quaeque P. 94, 3
sine querela corpusculi tui 10, 29, 1
queri de mora 7, 10, 1
queruntur homines de nullo principe minus, quam de quo maxime licet P. 46, 7
Qui *caussam significans cum Indicativo* 7, 13, 2 n.
Quid multa? 7, 25, 5
quidem *pro* tamen 3, 15, 4 *pro* falsutem P. 43, 5

quidquid — omnia P. 70, 3
quieti se dare, *somno* 6, 16, 13
quietissimus, *non ambitiosus* 10, 7
quincunx 7, 11, 1
quin etiam 2, 1, 9
quin immo 1, 8, 4 & 2, 11, 11 & 4, 9, 18
quinquennales agones 10, 79, 2
Quinqueuiri 2, 1, 9
quiritantibus sociis P. 29, 3
quiritatus infantium 6, 20, 14
quis *pro* aliquis *sine* particula 1, 22, 6
quis qualisque 7, 21, 1
quisque. Eruditissimus quisque 2, 19, 9 quisque postulauerant 9, 13, 4 n. *pro* quicunque P. 56, 2 n.
quod *pro* vt P. 83, 1 quod tamen si quis 2, 5, 6
quotocuique 3, 20, 8
quum tamen 7, 6, 4 — tum 7, 8, 3 n.

R.

Radiatum caput P. 52, 1
rapere legiones *raptim ducere* P. 14, 3
rapientibus omnia desunt omnia P. 41, 2
rapi *morte* 6, 6, 7
rarissimus emtor 10, 97, 10
ratio, *sing. Computationes* 10, 28, 5 *plur.* 10, 29, 3 constat mihi tentandi aliquid 1, 5, 16 obsequio 10, 20, 3 rei mihi constat 7, 6, 4 sapientissimis pro necessitate 1, 12, 3 rationis est 10, 100 rationem exigere 10, 85, 1 excutere 10, 86, 2 habere alicuius 2, 12, 2 inire 10, 24, 5
rationes exhibere 7, 6, 2
ratum seruare quid 7, 11, 1
recalescere 7, 9, 6
recedere ab oculis 2, 1, 11
recens nuntius 4, 11, 1
receptaculum aduersus tempestates 2, 17, 4 praedarum P. 36, 1 receptacula clarorum virorum P. 50, 3
receptui aetatis canere 3, 1, 11
recipere se in principem P. 76, 5 in otium P. 82, 8 recepi me, dormiturus 7, 4, 4 epistolas tuas 9, 28, 1
recitare 1, 13, 1. 2, 10, 6. 2, 19, 1 librum 1, 5, 4
recitandi sua cuique ratio 7, 17, 1 caussae 5, 3, 8
recitator 1, 13, 2
recitatio 3, 15, 3. 3, 18, 4
reclamare 9, 13, 18
recludere secessus intimos P. 83, 1
recognoscere, quae facere debeas P. 4, 1 librum 4, 26, 1
reconciliare quem cui 1, 5, 8
recordatio subit 1, 9, 3
recreare labores otio P. 79, 5
ad recta tendere 6, 11, 3
rectus vir 2, 11, 5 & 7, 31, 1 auditor 2, 19, 6
rectissimus iudex 7, 21, 2
rector & custos 3, 3, 4
rectores boum, aratri 8, 17, 4
recumbere *ad mensam* 4, 22, 4 & 4, 30, 3
recuperatoria iudicia 3, 20, 9 n.
recurret appellatio memoriae P. 88, 10 retro eadem aequitas P. 38, 7
recursum celerem precari P. 86, 4
recusare laborem 1, 8, 1 honores omnes, ambitionis est P. 55, 5 recusabas imperare, quod bene erat imperaturi P. 5, 5
reddere epistolam, *respondere* 2, 11, 25 itinera terris P. 29, 2 iura ciuibus P. 56, 7 maioribus suis *aequales* P. 69, 5 nomen 9, 23, 3 pacem foro P. 34, 2 quae monentur P. 26, 1 sermones P. 49, 5 vicem 2, 9, 6
redditus votis publicis P. 60, 1
redimere culpam congiario P. 28, 2

redin-

redintegrare laetitiam P. 61, 9
reditum percipere de quo 10, 75, 2
reditus decrescit 6, 3, 1 ex frugalitate 6, 8, 5
reditûs iustissimum genus, quod terra, caelum, annus refert, 9, 37, 3
in reditum mihi est, *lucrosum*, 4, 6, 2
reducere adulationem P. 75, 5 intermissum morem 9, 13, 21
reductor ac reformator literar. fenescentium 8, 12, 1
reductus in patris potestatem P. 37, 7
redundanter 1, 20, 21
redundares hesterna coena P. 63, 5
redundat ad me 5, 12, 1
refectionis instar P. 81, 1
refectiones P. 15, 4
refert plurimum 3, 3, 2. 6, 29, 2 paululum, an 8, 14, 14
referre os, vultum patris 5, 16, 9 mores cuius, ibid. ad conscientiam, ostentationem 1, 22, 5. muta ex patrimonio in imperium P. 50, 2
referisse horrea P. 31, 6
reficere in melius & maius 9, 39, 1
refic labore P. 77, 6
refocillatus 3, 14, 4. 3, 16, 12
refomare mores P. 53, 1
reformator literarum 8, 12, 1
reformidat vulnus medentium manus 5, 16, 11
reouere exstincta studia 3, 18, 5 lapsam disciplinam castrorum P. 18, 1
refragatur materia 2, 5, 5
refrigescere. refrixit amor 6, 8, 2
refringuntur aculei iudicii 3, 15, 3
refudimus Nilo suas copias P. 31, 3
regere dubitationem cuius 10, 119, 3 cunctationem 10, 97, 1 haesitantem 10, 30, 1 exercitum 2, 13, 2 P. 9, 2
regi consiliis & nutu cuius P. 88, 1
regio *patria* 2, 1, 8. 7, 22, 2
regnare, *libere in villis agere*, 7, 3, 2
regnum arcere & submouere P. 55, 7
reiicere sanguinem 8, 1, 2
releuare caput 1, 24, 4
religato nauigio P. 82, 2
religio aequitatis *religiosa obseruatio* P. 77, 3
religione debita diem celebrare 10, 103 falua 10, 58, 2 religionibus dedita ciuitas P. 74, 5
religiosius celebrare diem 3, 7, 8 custodire P. 65, 2
religiosissime venerari 3, 15, 2 custodire mortuorum voluntatem 4, 10, 3 historias scribere 5, 8, 5
relinquere heredem 4, 10, 1 poenae quem 2, 11, 20
relinqui suspicionibus 6, 31, 11
reliqua, *debita*, 3, 19, 6. 9, 37, 2
reliqua nosti, *aposiopes.* 3, 9, 11
reliquiae *mortuorum*, *cineres*, 6, 10, 3. 10, 73
reluxit 6, 20, 16
remetiri morbum conualescendo 8, 11, 2
remissiones, *studia minus seuera*, 4, 3, 1 remissionibus interest societas P. 49, 4 *colonis faciendae* 8, 2, 6. 9, 37, 2. 10, 24, 5 *debitorum* 8, 2, 6
remissus, *conualescens*, 7, 1, 4
remissius aliquid legere, *iucundius*, 3, 1, 8
remissius contendere, *adu.* P. 78, 2
remittere annum 7, 16, 2 collationes P. 41, 1 *debitum* 8, 2, 7 metum P. 70, 3
remittitur animus 7, 9, 13
quum remittor, *feria depono*, 1, 16, 7 remitti carmine, *post seria poeticen tractare* 7, 9, 9
renuntiare inertiae P. 59, 2 officiis 2, 1, 8 consules P. 92, 3 legationem 4, 9, 20
renatus 1, 7, 2

reparatur terra amne P. 30, 3
repercussus maris 10, 69, 4
repeto *recordor* 3, 5, 16. 7, 6, 7 & 13
repetundarum lex 2, 11, 3 & 20
reponere in conscientia honestatis fructum 1, 8, 14
reponere in quo vigiliam & somnum 1, 3, 3 honorem non in splendore titulorum, sed in hominum iudiciis P. 84, 8 reponuntur honeste facta in obscuritate & silentio 1, 8, 6
repraesentare adfectum fratris amissi 2, 19, 1 *sibi absentem* 9, 28, 3
reprehenduntur patientius nulli quam qui maxime laudari merentur 7, 20, 1
reprehensioni nemini fuit 5, 3, 1
reprimere pactiones 5, 21, 6 se ab omni contagione vitiorum P. 83, 2
reprimi oratione 1, 8, 10
reptare 9, 26, 2
repudiare honores P. 55, 4
repulsa illius mea est 6, 6, 9
repulsae similis mora P. 91, 2
requirere *mortuum, desiderare*, 2, 7, 6
rescindere acta 10, 64, 4
rescissum vulnus 7, 19, 9
rescribere orationes *retractare* 5, 8, 7
rescriptum 10, 2, 1
rescripti libellus 10, 108
resedit dolor 8, 1, 3 ventus 6, 16, 12
reserare fastos, *consulem fieri Kal. Ian.* P. 58, 4
reserata templa P. 47, 5
resido 9, 13, 10
residuum libertatis nomen 8, 24, 4
respicere caelum *auxilii caussa* P. 30, 3 existimationes clandestinas P. 62, 9 vehiculum P. 14, 3
respondere ius 6, 15, 3 voto cuius 1, 7, 2
resp. Ita versemur in re publica, vt credamus esse rem publicam P. 93, 3
restrictius *modestius* 9, 19, 6
restrictissime 5, 8, 13
restringere necessitates 5, 19, 9 sumtus 6, 19, 4
restrinxit natura homines ad 1, 8, 9
resultant nomina versibus 8, 4, 3 *repugnant.*
resultantia vocibus tecta P. 73, 1
resumere aetatem dulcissimam, *facere quod in adolescentia fecimus* 2, 18, 1
retinacula vitae abrumpere 1, 12, 8
retorquere gubernacula P. 86, 5
retractare, *emendare*, 4, 9, 23. 5, 8, 6 & 8, 21, 6 gaudium, *recordari* 7, 24, 7
retractius cubiculum 2, 17, 6
retro abit pretium 3, 19, 7 recurrere P. 38, 7
reuehere famam ex prouinca 8, 24, 8
reuerentiam amittere P. 8, 6
reuerentior operis 6, 17, 5 senatus P. 69, 3
reuerentissimus mei 10, 18, 1
reuerentissime *adu.* 10, 32
reuerentius *adu.* 8, 21, 5
reuerearis, non reformides 1, D, 7
reuersus in vrbem 7, 4, 7
reuexisse famem 8, 24, 8
reuincto nauigio P. 82, 2
reuocare pecunias 3, 9, 17
reuoluere librum 5, 5, 5
reum peragere quem 3, 9, 4 & 30
reus capillos submittit 7, 27, 4
rhetor & orator *differunt* 4, 11, 1
rhetorices munia 3, 13, 3
rigentia gelu flumina P. 82, 5
robora ingentia virorum P. 34, 3
rogare quem sententiam 3, 7, 12
rogatu alicuius 1, 5, 5
in rogum tura & odores 5, 16, 7 circa rogum trucidata *animalia vino cara* 4, 2, 3
Romana lingua 2, 10, 2
Rostra *suggestus Rom.* 2, 1, 6 P. 65, 1 & 4

ruens

ruens imperium super imperatorem P. 6, 3
ex rugis aliquid remittere 9, 17, 2
ruitura 7, 19, 8
rumpere silentium P. 55, 4
rursus & rursus 3, 9, 36
rusticitas antiqua *in laude* 1, 14, 4

S.

Sacella 8, 8, 5
sacerdotales ludi 7, 24, 6
sacerdotium, *auguratus* 2, 1, 8 *Vid.* 4, 8, 1
sacra. sacrorum societas P. 37, 2
sacramentum militare 10, 38
sacrificium facere 2, 20, 5
sacrosancta memoria 7, 11, 3
saeculum ferax bonis artibus 4, 15, 8 Imperatoris 10, 1, 2 sterile & effoetum 5, 17, 6 illustrare 4, 11, 6 saeculi ornamentum 8, 12 1 tranquillitas 10, 20 saeculo fauere 5, 17, 6 gratulari 7, 33, 9 tuo digna 10, 1 ibit in saecula P. 55, 1
saeuire securibus P. 52, 3
sagacitas 6, 25, 5
sagacitate mentita P. 81, 3
sagacius, *adu.* 10, 69, 5
salarium 4, 12, 3
sales humani 7, 4, 6
salis plus habere 3, 21, 1
saliens aqua 2, 17, 25
saltatae laudes imperatoris P. 54, 1
salua dignitate 4, 9, 16 religione 10, 58, 2
saluis priuilegiis 10, 57, 2
salubre exemplo 2, 11, 1
saluberrimus montium Apenninus 5, 6, 2
saluberrime refici, *aedes*, 6, 30, 2 *de pretio mediocri*
salubriter emere 1, 24, 5
salubritas caeli 8, 1, 3
salubritati obesse 10, 100
per salutem & aeternitatem principis petere 10, 67
salutare, *inuisere*, 4, 13, 3
salutari 3, 7, 4
salutationes P. 48, 3
sanctus vir 2, 9, 4 & 2, 11, 5
sanctissimus vir 3, 3, 1
sanctissime imperator 10, 1, 1
sanctitas, *castitas* 1, 12, 5
sanguis stetit 8, 1, 3
sanguinis in ore tantum, quantum in animo pudoris P. 73, 4
sanguinem recipere & spiritum P. 47, 1 reiicere 5, 19, 6 & 8, 1, 2
sanus *proprie* 7, 1, 2
sanitatis dubiae homo 6, 15, 3
nisi sapiens non potest perspicere sapientem 1, 10, 4
sapientiae studium habitu corporis praeferre 1, 22, 6
sarcinulas adligare 4, 1, 2
satis abundeque est, si P. 44, 7 habet, dum 7, 9, 4
satius est, *cum infin.* 1, 9, 8 & 9, 29, 1
Saturnalibus missa & accepta munuscula 4, 9, 7 *seruis data licentia* 2, 17, 24 Saturnalia extendo, *nondum ad studia redeo* 8, 7, 1
Saturni aerarium 10, 20, 1
Sauromates rex 10, 14
saxa quae somnum praetexerint P. 15, 4
saxeum dorsum 6, 31, 17
saxeus ferreusque es 2, 3, 7
scazontes *versus* 5, 11, 2
scena & pulpito digna 4, 25, 4
scenae silebunt P. 54, 2
schola res inermis, innoxia 2, 3, 6 *cessat Saturnalibus* 8, 7, 1 Cassiana 7, 24, 8
scholastica lex 2, 20, 9 *eius vitae laus* 2, 3, 5 sq.
scholastici, *studiosi* 1, 24, 4
scholasticis nihil sincerius 2, 3, 5
scholasticae & vmbraticae literae 9, 2, 3
scindere sanctissimas necessitudines P. 37, 7 scinditur actio, *abrumpitur* 2, 11, 16
scis, quem virum, 4, 15, 1
sciamus, *scire cupimus* 9, 13, 7

ſcribere heredem P. 43, 1 & 2
ſcrinium, *ſcriptorum receptaculum* 4, 6, 2
ſcrinia *principis* 10, 71, 3
ſcriptitare 5, 3, 3
ſcrupuloſa volumina 3, 5, 7
ſcrupulum eximere cui 3, 17, 2. 6, 8, 7
ſcurrae 9, 17, 1
ſcurriliter ludere 4, 25, 3
ſecedere *in villam* 2, 10, 1. 1, 9, 3
ſeceſſit villa ab vrbe, *diſtat*, 2, 17, 2
ſeceſſus, *remiſſionis locus*, *villa*, 1, 13, 7 & 2, 17, 29
ſeceſſus *plur. villae* 1, 1, 8, & 4, 23, 4 intimi, *cubicula*, P. 83, 1
ſecretum petere 1, 5, 11 in ſecreta noſtra non inquirunt principes, niſi quos odimus P. 68, 6
ſecta, *viuendi ratio*, P. 45, 4. 85, 7
ſecunda, *proſpera pl.* 2, 11, 14 & 7, 27, 3 felices, aduerſa magnos probant P. 31, 1
ſecundi caſus, *felices*, 5, 20, 3
ſecundiſſimus ventus 6, 16, 12
ſecundum quem dare, *pro quo pronuntiare* 7, 6, 9, n
ſecurus offenſae gratiaeque P. 18, 2 magnitudinis ſuae P. 71, 4
ſecurior P. 6, 4
ſecuritas temporum P. 50, 7 *eadem quae* fidelitas temporum P. 67, 3
ſecuritati cuius proſpicere P. 35, 4
ſecuritatem cuius ſubruere 10, 112
ſecure ac negligenter 1, 4, 3
ſecurius *aduerb.* 2, 17, 6
ſedentaria aſſentiendi neceſſitas P. 76, 3
ſedere *iudicum eſt* 5, 1, 2. 6, 33, 3. 10, 85, 4. P. 80, 1 ſedere in omnium ore, oculis, animo *firmiter haerere* P. 55, 10 quam bene humeris tuis ſederet imperium P. 10, 6 qui ſedentes agunt, hoc quaſi debilitantur 2, 19, 3. 5, 1, 2 & 6, 33, 3. add. 10, 85, 4. P. 80, 1
ſed tamen, *in correctione eleganter poſitum* 2, 17, 23. 3, 11, 9. P. 87, 2. *Adde* Tamen.
ſeductus, *in villa degens*, 7, 25, 5
ſedulo vitaſti hunc caſum P. 8, 1
nihilo ſegnius 6, 20, 5
ſella vehi 3, 5, 15
ſemel atque iterum 4, 3, 1 & 6, 16, 18.
ſemeſtris 4, 4, 2
ſemitam terere 1, 24, 4
ſequente ſenatu, *alio conſeſſu* 6, 5, 1 *alio* ſenatu 5, 4, 2
ſenatorii honores 2, 12, 3
ſenatorium ius 2, 11, 9. 8, 14, 1 ſenatorium, ciuile P. 2, 7
ſenatorius decor 1, 14, 8 mos 8, 14, 6
ſenex grauitate 6, 26, 1
ſenectus in homine venerabilis, in vrbibus ſacra 8, 24, 3 ſenecturis inſignia *cani* P. 4, 7 *cum* ſenectute pugnare 3, 1, 8
ſeneſcit ſpiritus, *venti impetus remittit* 6, 16, 6
ſenſum voluptatemque percipere 1, 10, 12
ſenſus reconditi 2, 3, 2
ſententia mollior, ſolutior &c. 2, 11, 21 ſq. non prima, ſed melior vicit P. 76, 2 ſententiae pretium P. 80, 1 ſententiam rogare P. 61, 1 diuidere 8, 14, 5 ſententiae numerantur non ponderantur 2, 12, 5
ſentire bene, male de 1, 5, 5
ſeptemuir epulonum 2, 11, 12 n.
ſeptemuiratus 10, 8
ſeptus caritate P. 49, 3
de ſepulcrorum impenſa 9, 19
ſequaces ſumus P. 45, 5
ſequi, *de cera cedente*, 7, 9, 11 mores cuius 10, 95, 1 oculis vela P. 81, 4 oculos animo 9, 36, 2 ſequuntur aures quem, *libenter audiunt* 8, 1, 2 ſequenti ſenatu, *alio*, 6, 5, 1

ſeria

feria nostra ille 8, 1, 2 feriae dierum partes P. 49, 4
sermonem habere 1, 8, 2
sermunculi 5, 8, 4 & 7, 17, 14
serpere latissime 5, 4, 3
serpit fama per 9, 33, 5
seruare ordinem 1, 1, 1 principem nepotibus & pronepotibus P. 94, 5
seruatio, *obseruantia* 10, 121, 1
seruiens euripo lacus 1, 3, 1 seruit piscina fenestris 5, 6, 23
serui *milites supplicio affecti* 10, 38 & 39 in dominorum capita subornati P. 42, 4 libidinum 8, 22, 1 publici 10, 30, 1 seruis domus ciuitas 8, 16, 2
seruile bellum, *licentia accusandi dominos* P. 42, 3
seruulus P. 7, 6
sesquihora 4, 9, 9
sestertium *cum aduerbiis neutrum singulare* 9, 29, 2
seuerissima res P. 46, 5
seuerissime, *adu.* 7, 24, 3
seueritas aurium 3, 18, 9 mitis P. 80, 1 prouida P. 34, 2
sexaginta annis maiorem otio reddunt leges 4, 23, 3
sexcenties 2, 20, 13
Si vales, *formula* 1, 11
sic quoque abunde misera res est P. 38, 5
sicut est, *formula* 5, 15, 2
sidus alit *fruges* P. 29, 4 patrium P. 15, 3 sidere suo armantur gentes P. 12, 3 sideris velocissimi more omnia inuisere P. 80, 4 sidera parua maiorum ortu obscurantur P. 19, 1
siderum significatio 2, 20, 5
sideribus inferre P. 11, 2 si non sidera, proximam tamen sideribus obtines sedem P. 89, 2
signare testamenta 2, 20, 8 nominum honore P. 23, 1 testamentum 2, 20, 8 & 10 vota 10, 44
signum, *statua*, 3, 6, 1 deae, *simulacrum* 9, 39, 4
silenda facere, *turpia*, 1, 18, 15
silentio animus alitur 9, 36, 1 praeterire 5, 20, 6
silentium acre & intentum 2, 10, 7 oratorium 7, 6, 7 incitamentum cogitationis 1, 6, 2
intra silentium se tenere 2, 17, 8, & 7, 6, 7
simia Stoicorum 1, 5, 2
similitudo morum 4, 15, 2
simillimus diis P. 1, 3 de simillimo dicta in nos dicta interpretamur P. 53, 4
simplex & incautus 4, 9, 6
simplicitas, *integritas*, 3, 4, 9. 3, 10, 5. 4, 14, 10. 6, 12, 5 simplicitas veritasque P. 54, 5 non est simplicitatis meae dissimulare 10, 24, 5 simplicitate puer 6, 26, 1
simpliciter & libere 1, 13, 2
simplicius, *sine adfectatione* 1, 15, 4. 3, 10, 4. 5, 19, 1
simulacra falsae victoriae P. 16, 3
simulatio ingeniosior veritate P. 55, 2 conuictus superba P. 49, 6 ne simulationem quidem liberae ciuitatis serues P. 63, 5
simultas *plus quam* offensa 2, 18, 5
sincerius genus P. 3, 1
singularis adolescens, *eximius* 7, 24, 2
singulariter amare 4, 15, 1
singultus ampullae 4, 31, 6
sinister volatus auium P. 5, 3
sinistri sermones 1, 9, 5
sinisteritas 6, 17, 3 & 9, 5, 2
Sinopenses 10, 91
sinuentur baptisteria 2, 17, 11
sinus & portus, *praesidium* 8, 12, 1
sinus intimus pacis P. 56, 4
in sinu recumbere 4, 22, 4
in sinum cuius congerere P. 45, 2 confugere cuius P. 6, 3 cuius mittere 6, 25, 3

e 4 si-

e sinu vxoris successorem accipere P. 7, 5
sipho 10, 42, 2
siphunculi 5, 6, 23
sistere ruinas P. 50, 4
situs regionum P. 15, 3
situ abstrusus P. 45, 2 deterso P. 50, 4
socialitas P. 49, 4
Socratici sermones 3, 12, 1
socrui meae 10, 12, 1
sodale quid iucundius? 2, 13, 6
sol nascitur, conditur, 2, 17, 13
sole vtitur *locus* 5, 6, 31
solem tenet *locus* 2, 17, 17
soles, *labores in sole* 9, 2, 4
soleae, *pisces* 2, 17, 28 soleas poscit 6, 16, 5 *sic* calceos.
solatia adhibere 1, 12, 13
solemne est mihi 10, 97, 1
solemnia comitiorum P. 64, 1
solitaria coena P. 49, 6
solitudo incitamentum cogitationis 1, 6, 2 solitudinem facere P. 48, 5
sollicitare, *aduocare* 4, 13, 11 ad emendum 3, 6, 4 quem spe 1, 9, 5 stomachum 1, 24, 3
sollicitat otium 9, 33, 3
sollicitior P. 6, 4
sollicitius, *adu.* 1, 4, 2, & 1, 19, 4, & 7, 17, 7
sollicitudo Consularis P. 41, 1 sollicitudinis ingenium P. 72, 7
sollicitudinem adire pro quo 2, 9, 1 pati, ibidem. praestare cui rei 2, 5, 2
solum detinens ac supinum P. 30, 4
solo contineri, *praedio*, 6, 19, 4
solus. sola *omissum ad* fides P. 68, 5
solutus metu 6, 16, 10
solutior sententia 2, 11, 21
somnium in bonum vertere, *interpretari* 1, 18, 5
somnus obrepit 7, 4, 4
somni parcissimi esse 3, 5, 8
somnum saxa praetexunt P. 15, 4
sonantior meatus animae 6, 16, 13 quod est sonantius *in oratione* 7, 12, 4
sordidus & sumtuosus 2, 6, 1
sordidi & pullati 7, 17, 9
sordidae curae 1, 3, 3
sordide honores gerere 3, 9, 2
sordium damnatus 2, 12, 4
sors seponit ac seruat 8, 14, 21
sorte obtingere 4, 12, 2 sorte & vrna datus iudex P. 36, 3
sortes, *oracula* 8, 8, 5
sortiri alium dominum 1, 3, 4 prouinciam 4, 9, 2
sortitio prouinciae 2, 12, 2
sparsa sacella *hinc inde aedificata* 8, 8, 5
spatiosa domus 7, 27, 4
spatiosissima clepsydra 2, 11, 14 sedes P. 63, 7
spatiosius, *aduerb.* 3, 18, 1
species adulationis P. 1, 6 facti 10, 64, 4 seueritatis P. 82, 9
in speciem incidere rei cuius 10, 118
specimen indolis dare 3, 11, 5 ingentis animi P. 61, 4
speciosus titulis omnibus P. 54, 7
speciosissima porticus 5, 12, 1
spectaculum fieri P. 33, 3 oculis exhibere 2, 1, 1
spectatior 6, 8, 1
spectrum Curtii & Athenodori 7, 27
specula altissima 2, 12, 3 amicitiae P. 86, 4
specularibus 2, 17, 4 & 21
speculum morum testamenta 8, 18, 1
spes Romani nominis P. 26, 4 *liberi.*
spes *plur.* Tot spes 8, 23, 7
spes improbas frustrari 8, 18, 3 nostras moratur 10, 3, 4
spe exerceor 6, 6, 2
spem concipere de quo 1, 10, 3 proiicere 7, 27, 3

in spem adduci 2, 19, 5 & 3, 18, 9
sphaeristerium 2, 17, 12. 5, 6, 27
spiritum & sanguinem recipiunt studia P. 47, 1
spiritum prorogare, *vitam* 2, 20, 7
spiritu obstructo 6, 16, 19
vno spiritu 5, 20, 4
spiritus igneus 6, 20, 9 viget 7, 19, 3
splendide natus 6, 33, 2 & 7, 21, 2
splenium, *fascia* 6, 2, 2
spoliarium P. 36, 1
spoliator P. 90, 5
spondeo fide mea 1, 14, 10 solicitudini tuae 6, 23, 4
spondeas ei de animo meo 1, 7, 4 spondere sibi 10, 66, 7
sponte accusare 3, 7, 3
sportulae 10, 118 dantur 2, 14, 4
squillae 2, 17, 28
Stabiae 6, 16, 11
stabulum, *diuersorium* 6, 19, 4
stare in acie 2, 7, 1 ante gremium consulis P. 64, 2
stat Clitumnus 8, 5, 5 stare auro & ebore P. 52, 1 stat magno *pretio* 8, 2, 8
statio laboriosa & exercita P. 86, 3 Nicomedensis 10, 16, 1
stationem capessere, *officium* P. 7, 3 *de imperio.*
stationes, *locus Romae* 1, 13, 2. 2, 9, 5
statuae Caesaris ex *aere* P. 55, 6 ponendae *alicui venia a Caesare impetranda* 1, 17, 1 triumphalis decreta a Senatu 2, 7, 1 in bibliothecis 4, 28, 1. 10, 85, 7 ad statuam principis confugere 10, 16, 1
statuere monumenta moderationis &c. P. 78, 2
status reditus 3, 19, 5 stato die 9, 39, 1 statis auctibus crescere 4, 30, 2
status tranquillissimus ciuitatis P. 46, 8 status ordinatio 10, 24, 6
sterilitates continuae 10, 24, 5
sterilitatis mala exturbare P. 32, 2
stibadium *triclinium semicirculare* 5, 6, 36
stigmosus cicatrice 1, 5, 2
stilo adsequi 2, 3, 3 & 4, 3, 2 prosequi 1, 8, 8 incumbere, *scribere* 7, 27, 9 stilus pressus demissusque 1, 8, 5 pugnax & bellatorius 7, 9, 7
stimulare & accendere 6, 5, 5
stimulus acerrimus 5, 17, 4
stipatus satellitum manu P. 23, 3
stipatum tribunal 6, 33, 4
stipatione tenetur *loco* 4, 16, 1
stipendia castrensia 8, 14, 5
per stipendia decem, *expeditiones* P. 15, 3
stipes iacere 8, 8, 2
stipulari de quo 2, 11, 23
stirps antiqua, *genus* P. 69, 5
stomachus inualidus 6, 16, 19 obtusus 7, 3, 5 recusat 2, 5, 8 stomachum solicitare 1, 24, 3
stomachi mei haec natura est, *gustus* 6, 14, 2. 9, 17, 2
strangulatus in carcere 2, 11, 8
stropham inuenire *versutiam*, *artem* 1, 18, 6
studere, *literis, absolute* 2, 8, 10. 2, 13, 5. 4, 13, 3 quomodo studere oporteat *docet* 7, 9 commodis communibus 1, 8, 13
studium armorum a manibus ad oculos translatum P. 13, 5
studium fauorque 9, 6, 2
studia humanitatis professus P. 47, 3
studia, *literae* 1, 13, 5 & 6. 2, 8, 1
studia hilaritate proueniunt 8, 19, 2 ad studia confugere, doloris leuamentum 8, 19, 1 ex studiis nomen & famam petere 6, 11, 3
studiosi, *literati* 4, 13, 11
sub hoc exemplo 1, 18, 5. 2, 6, 6. P. 53, 3. 76, 1 sub titulo gratiarum agendarum P. 4, 1
subdere in locum cuius 3, 8, 4 & P. 25, 3

subdolum nihil P. 66, 5
subductum ventis, *remotum a* 2, 17, 10
subiecti, *subditi* P. 85, 3
subire defensionem cuius 9, 19, 2
subire molem curae P. 44, 4 offensas 3, 9, 26 onus 3, 9, 8 simultates 2, 18, 5 subit indignatio 6, 10, 3 subit me miseratio 3, 7, 10 indignatio 6, 10, 3 recordatio 1, 9, 3 & 4, 24, 1 voluptas, *laeta cogitatio* P. 22, 3
subita proferre 1, 16, 2
sublimiter 4, 27, 1
submittere capillos 7, 27, 14 orationem ad modestiam principis P. 3, 2 submittendo se princeps crescit P. 71, 4
submitteris in amicum ex imperatore P. 85, 5
submouere, *lictoris munus* P. 76, 8
submoueri vrbe, *relegari* 3, 11, 1
submota campis irruptio ferarum P. 81, 2
subnotare libellos 1, 10, 9
subornare quem in caput cuius P. 42, 4
subruitur securitas 10, 112, 1
subseciui temporis aliquid 3, 15, 1
subsellia numerosa 2, 14, 6
subsequi, *obedienter imitari* P. 84, 5
subsidet apud me pecunia 2, 16, 4. 4, 12, 2
subsigno apud te, *te testem promissi constituo* 3, 1, 12
subsignare fidem pro quo 10, 3, 4
substituere crimini, *accusare* 6, 31, 8
subterraneum cubiculum 4, 11, 9
subtilis lector 4, 14, 7 vir 2, 11, 17
subtrahere tempus studiis 3, 15, 1
ex subtrahentibus legere praefectum praetorii P. 86, 2
subtraxit *reum* mors cognitioni 2, 11, 9
suburbana prouincia 8, 24, 9
suburbanum amoenissimum, *praedium* 1, 3, 1
tanquam successor a malo principe timetur, quisquis est dignior P. 68, 3 *successorem* se meliorem eligere magni animi est P. 89, 1
successorem accipere 9, 13, 23
successus actionis 4, 9, 10
succingere se terrore P. 49, 3
succurrit *in memoriam* 1, 12 fin. 3, 9, 28
sudore adsequi 2, 7, 1 sudorem pulueremque miscere P. 13, 1 sudores campus hausit P. 15, 4
sufficere, *parem esse* 10, 19, 3 indulgentiae 10, 19, 3 labori 7, 31, 3 spei cuius 6, 23, 4
suffecerit vnum, *exemplum* 1, 10, 1
sufficit abunde ei 4, 12, 5 verecundiae meae vnus 2, 13, 3 his, si P. 88, 2
suffragator 3, 20, 5 & 4, 17, 6 & P. 92, 3
suffragio ornare quem 2, 1, 8
suffugium imbris, solis 9, 39, 2
suggerit lacus piscem, feras siluae, studia secessus 2, 8, 1
suggestus P. 51, 4
sulco nono 5, 5, 10 n.
sumere. sumseris tibi familiaritatem nostram ad ornamentum 6, 18, 2
in summa 1, 12, 2 & 6, 21, 7. 9, 21, 1
summa imperii P. 56, 3 valetudinis 1, 22, 8 votorum 7, 26, 3. P. 74, 4
summo die, *vltimo* 6, 31, 14
sumtibus atteri 9, 33, 10
sumtus annuus in quid 1, 8, 10
sumtuosa dignitas 2, 4, 3
sumtuose colere quem 10, 53
alia super alia 7, 8, 1 *v. Alius.*
super coenam 3, 5, 11 & 4, 22, 6
super omnia est, quod P. 26, 7
super haec, *praeterea* 4, 26, 2 & 8, 4, 2 & P. 74, 4
super omnia est, quod P. 26, 7 omnia praedicandum P. 93, 1
super tanta re 2, 11, 11 & 2, 18, 3
ac super ista, *insuper* 9, 25, 2

superare

superare iuga montium P. 81, 1
superbus dominus 3, 14, 1
superbum & regium P. 7, 6
superbius, *aduerb.* 6, 33, 1
superbissimus titulus 8, 6, 2 vultus P. 52, 3
supercilio tristi P. 41, 3
supercurrit ager vectigal 7, 18, 3
superest, vt, *in votis* 1, 1, 2. 1, 21, 2. 1, 22, 11
Quod superest 2, 18, 3
superflua campis flumina P. 82, 5
superfundi ripis 8, 17, 1
superuacuum 7, 17, 5
superuixit gloriae suae 2, 1, 1
supina ora P. 34, 3
suppetit largissime 9, 2, 2
suppliciter 1, 5, 8
supplicium vltimum 7, 14, 24 supplicia lenta P. 34, 4
supprimere epistolas, *non edere* 1, 1, 2
supra modum, *valde* 6, 2, 6
suprascriptum 7, 12, 3
surdas aures adstrepere P. 26, 2
suscipere curam & intentionem 2, 10, 5 defuncti famam, pudorem 2, 4, 2 taedium & laborem 1, 8, 11 tela vibrata P. 13, 1
suspendere quem exspectatione 2, 20, 3
suspensus exspecto 7, 6, 14 & attonitus P. 68, 2 suspensum & instabile vestigium P. 22, 4
suspensum quem dimittere 7, 27, 16 suspensa manu commendare 6, 12, 1 suspensa nox, *periculis dubia* 6, 20, 19 *in* suspenso relinquere 10, 40, 4
suspicere *plus quam* amare 3, 3, 1 *add.* P. 62, 7
suspicionibus haerere 3, 9, 20 implicitus ibid. 19 relinqui 6, 31, 11
suspicor futurum, vt 7, 12, 4
sustentare se & patriam humeris alicuius P. 8, 4
non sustineo, *in verecundiae descriptione* P. 60, 5 *sic non* sustineo negare petitioni 10, 23
susurri nullis magis, quam audientibus insidiantes P. 82, 9
Syllepsis numeri 1, 10, 10 ipsi deceant, *praecessit* philosophia.

T.

Tabellaria lex 3, 20, 1 *add.* 4, 25 *int.*
tabula rerum venalium P. 50, 5
tabulae *testamentorum* falsae, iniquae P. 43, 1 nouae 2, 20, 7 *mutatum testam.*
tabulae *picturae* 8, 18, 11
tacere interdum oratorium 7, 6, 7 de magnis reuerentius, quam pauca dicere P. 25, 2
tale aliquid 2, 6, 6 & 9, 13, 22
tamen *in correctione eleganter* 1, 18 extr. 3, 11, 9. 6, 28, 1. 7, 30, 4. 9, 25, 3. 9, 30, 3. 10, 25. *Vide* & Sed tamen.
tanti putare 2, 9, 6 fuit! P. 6, 2
tantum non P. 23, 1
in tantum, — in quantum P. 95, 5
ne tantulum quidem 2, 20, 8
tantundem 5, 1, 10
tardissime 10, 1, 1
tarditas literarum P. 68, 4 tarditate adire periculum capitis P. 48, 1
tecta referta & laborantia P. 22, 4
tectum nihil habet magna fortuna P. 83, 1
tectiora flagitia 1, 5, 1
temerarium secundis contentum non esse 4, 9, 10
temperamentum seruare 6, 29, 6. P. 3, 1 tenere, vt 1, 7, 3
temperans gaudii seraeque laetitiae P. 52, 5
temperantissimus 7, 1, 1
temperare mihi non possum, quo minus 6, 17, 1. 9, 5, 3 cursum aquae cataractis 10, 69, 4

temperare gulae 2, 6, 5 a cibo 2, 5, 8 titulos P. 55, 8
tempestas commendat serenitatem P. 5, 8
templa nutantia P. 51, 1 reserata P. 47, 5
tempus est, *cum infin.* 7, 3, 3 studendi anferre 7, 9, 16 perit quod studiis non impertitur 3, 5, 16
temporis spatium commendat, *diuturnitas* P. 24, 1
ex tempore dicere 2, 3, 1 & 4
temporaria grauitas 6, 13, 9 simulatio 8, 14, 13
tenacissima memoria 10, 7, 1
tenacissimum vinculum 4, 15, 2
tendere ad recta 6, 11, 3
tenebrae obliuionis P. 69, 6 tenebris ac silentio alitur animus 9, 36, 1
tenere cursum hunc P. 43, 3 formam figuramque *impressam* P. 55, 11 lectorem, *adficere* 2, 5, 6 limine, *continere* P. 67, 2 medium 4, 9, 9 se *in loco* 3, 7, 6 in hortis 4, 2, 5 in gradu quodam 3, 2, 4 intra grauitatem 9, 23, 1 intra silentium 2, 17, 8. 7, 6, 7
tenet, habet, possidet 1, 16, 1 nos domi aliquid P. 48, 2 tenebit semper, quod suaserit, *obtinebit* P. 67, 2 teneri desiderio cuius 4, 1, 9 & 7, 5, 1 lege, *obstringi* 4, 9, 16 spectaculis, *delectari* 9, 6, 1 n. natandi studio 9, 33, 3
tenor vitae idem P. 84, 4 congruens P. 91, 6
tenuata caligo 6, 20, 18
tenuis & pauper 2, 20, 12
tenuiter 4, 27, 1. 6, 21, 3
Terentianae comoediae 6, 21, 4
terere inafcensum superbiae locum P. 65, 3 teruntur habitatore seruo receptacula clarorum virorum P. 50, 3 teri litibus 8, 12, 3 in turba 7, 3, 3
tergum fluminis, *glacies* P. 12, 3 *post* tergum relinquere P. 34, 5
terminus sermonis, *finis* 1, 5, 14
tersae praefationes 2, 3, 1
tersum opus, *elegans* 9, 22, 2 *quam* tersa, quam Latina? 7, 25, 4
terrae motus 6, 20, 3 terrae disiunctissimae P. 15, 1
terrificae vaticinationes 6, 20, 19
terrore frustra se succinxerit, qui septus caritate non fuerit P. 49, 3 terror & reuerentia *oppon.* P. 46, 1
testaceo opere 10, 46, 2
testamenta an speculum morum? 8, 18, 1
testem adhibere P. 75, 3
testificatio accedit 5, 1, 13
testimonium perhibere P. 71, 6 & 95, 1 reddere cui 6, 22, 5
testimonio prosequi 10, 17
teterrimus odor 10, 99, 1
tetrica Minerua 3, 21, 5
theatralis opera 7, 24, 7
theatrum Nicomediae 10, 48, 1 theatra *spectatores* male docuerunt canere musicos 3, 18, 9 *add.* P. 54, 2
Θρεπτοί 10, 71
Tianorum ciuitas 10, 79, 2
Tiberis alueum excessit 8, 17 *int.*
Tiburtina praedia Plinii 5, 6, 45 via 7, 29, 2
Ticinum *opp.* 7, 16, 3
Tifernum Tiberinum *opp.* 4, 1, 4
timere pro quo 3, 17, 3
timeri fortius amore est 1, 5, 15
timide vti quo 1, 8, 2
timor emendator acerrimus 7, 17, 13 in studiis magis decet quam fiducia 5, 17, 3 caussa timoris longior 7, 27, 6
tirunculus 3, 6, 4
titulus, *inscriptio* 5, 11, 3. 5, 13, 3. 7, 27, 7. 7, 29, 3. 6, 10, 3 officii 8, 24, 7 tituli caduci & mortales P. 55, 8 titulis omnibus specio-

speciosius P. 54, 7 titulorum splendor P. 84, 8 tituli supremi 9, 19, 3 pietatis 3, 8, 2
taedio cui esse 9, 17, 1 plenum 7, 9, 6 *cum* taedio recubare *ad mensam* 9, 17, 3 *in* taedium praesentia venimus P. 87, 5
toga feriata *ruri* 7, 3, 2 *add.* 5, 6, 45 *in* toga versari, *ciuilibus officiis* 1, 22, 6
togae virilis officium 1, 9, 2. 10, 117, 1
togae iure carent, quibus aqua & igni interdictum 4, 11, 3
togati, *vrbani* 6, 30, 4
tollere animos P. 11, 5 liberos P. 27, 1
tonat oratio 1, 20, 19
topiarii 3, 19, 3
torculum 9, 20, 2
tormento eripere, *solicitudine* 6, 1, 1
tormenta, *desideria* 7, 5, 1 *Sic* tormentum tibi iniunxisti P. 86, 1 *moeror* 8, 23, 9
torpor insitus P. 66, 4 & silentium P. 82, 1
torquere *desiderio* 6, 7, 3 se, *tristari* 7, 12, 4 torqueri 7, 30, 1
torus genialis P. 8, 1
totus est pietatis 5, 16, 8
trabibus inciditur nomen P. 54, 7
tractabilior 5, 1, 10
tractatu ipso, *dum de re agitur* 10, 97, 4
tradere se studiis 1, 9, 7
traduntur per successiones morbi 1, 12, 4
trahi arte, *delectari* 9, 6, 2
Traiani portus 6, 31, 15
tranquillissimum otium 7, 25, 2
transcribere in exemplaria 4, 7, 2
transfretare P. 81, 4
transfigere diem sermonibus 3, 7, 4
transilire *oratione* P. 56, 2. 66, 1
transire quasi breuem militiam P. 15, 2
transitum praebere 10, 81, 3
translaticia 9, 37, 1
transmissum discrimen remetiri 8, 11, 2
transmittere *consulatus* decus praeceptum praefloratumque P. 58, 5 tempus inter libellos 9, 6, 1 transmittitur ponte fluuius 8, 8, 5
Transpadana regio 4, 6, 1
transportat bella tergo Danubius P. 12, 3
transuectio saxorum P. 51, 1
tremoribus nutant tecta 6, 16, 15
tribuere nihil voluptatibus 3, 11, 6 vacationem petentibus P. 87, 2
tribunal viridi cespite exstructum P. 56, 5 pro tribunali sedeo 1, 10, 9
tribunatus semestris 4, 4, 2 n.
in tribunatu *pleb.* an caussas agere deceat? *disp.* 1, 23
tribunorum auxilium 9, 13, 19
triclinium 2, 17, 5, 6
triclinia popularia 1, 3, 1 paucorum ibid.
tristitia 1, 10, 7
triumphalis *pater Traiani* P. 9, 2
si triumpharetur P. 11, 4
triumphus grauis spoliis P. 17, 1
tropaea P. 59, 2
truncata membra P. 52, 4
truncus amputatusque P. 39, 5
tuitus sum 6, 29, 10
tum maxime 9, 13, 5
tumentes plebis animi P. 28, 3 populi P. 80, 3
tumidius *adiect.* 7, 12, 4
turba negotiorum 9, 25, 1
turbatus, *tristis* 8, 19, 1
Tusci *fundi Plinii* 5, 6 *int.* 9, 36, 1
Tusculanum *Plinii* 4, 13, 1. 5, 6, 45
tutela villae non sumtuosa 2, 17, 4 tutelae caussa equites dati 10, 36 in tutelam recipere P. 94, 3
tutela generis humani *imperium Traiani* 10, 103 & securitas 10, 60
tutor cui relictus 2, 1, 8
in tuto esse 7, 18, 3
tympana & cymbala 2, 14, 15

V.

Vacare a scribendo 3, 7, 5 culpa P. 87,

P. 87, 4 corpori 1, 9, 4 sermoni, orationi emendandae 1, 8, 2 caelo tantum vacat Iupiter P. 80, 6
vacat locus praeturae 10, 7 auguratus 10, 8 cui 1, 10, 11
non vacat venari 9, 16, 1 add. 1, 22, 11
vacuo animo 8, 19, 2
vadimonia 8, 12, 3
Vadimonis lacus 8, 20 int.
valentior amor, quam timor 8, 24, 6
valentiores P. 38, 7
valentissimus P. 81, 4
valere auctoritate, gratia 2, 9, 5 eloquentia 3, 3, 6 commode 3, 20, 12
valetudo pertinax 1, 22, 1. 7, 1, 1 nouissima 2, 1, 9 insuperabilis 1, 22, 8 iniqua 1, 12, 4 perpetua 1, 12, 11
valetudinem contrahere 7, 19, 1 in valetudinem aduersam incidere 7, 1, 3
validus gratia, facundia 3, 9, 12
validior corpore animus P. 82, 6
validissime cupio 9, 35, 1 diligo 3, 15, 2. 4, 4, 1 vereor 6, 8, 9
valuae vid. fenestrae.
vanescit nubes in latitudinem 6, 16, 6
varietas commendat 2, 5, 7
vastitas interiacentis soli P. 14, 2 foeda P. 50, 3
verberare & fouere P. 32, 2
vberior oratio 9, 28, 5
vbertas orationis 2, 3, 1
vectigal infringit pretium agrorum 7, 18, 4 vectigalia temperare P. 41, 1
vectigales lacrimae P. 38, 3
vel etiam, adeo 1, 7, 5
vela dare indignationi 6, 33, 10 fluitantia P. 81, 4 implere 2, 11, 3
velis ingenii dolorisque vectus 4, 20, 2 obductis 7, 21, 2
velo discreta 4, 19, 3
velanda corporis 6, 24, 3
velare nihil, loqui aperte P. 56, 1
velint, nolint P. 20, 6
velocissimi sideris more P. 80, 4
venabulum 1, 6, 1
venae latentes 4, 30, 9
venales serui 1, 21, 2
venationis laus P. 81 int.
venatorium instrumentum 3, 19, 5
venatu corpus exercere 5, 6, 46
veneficii reus 7, 6, 8
venia sit dicto 5, 6, 46 recusandi laboris 1, 8, 1
veniam dare facto 4, 9, 17 obsecrari 9, 29, 3 postulare 1, 2, 5 tribuere errori 8, 14, 10 verecundiae P. 59, 2
venire in obliuionem, taedium P. 87, 5
ventosa & insolens natio P. 31, 2
ventus resedit 6, 16, 12 miserationis 2, 11, 3 ventis detineri 7, 4, 3 contrariis retentus 10, 28, 2
venustus, iocosus 3, 9, 3 n.
verecundia debilitat recta ingenia 4, 7, 3 exigendi 1, 8, 1 verat 4, 15, 6 reluctata, tandem cessit P. 60, 4
verecundus vltra modum 7, 31, 1
vereor, quam in partem accipiant 5, 7, 2
vergentia & prona 4, 30, 6
verissime dicitur 7, 5, 1 amare 9, 22, 2 scribere 1, 5, 14
verissimus liber 9, 27, 1 vir 9, 25, 1
verissimo somno quieuit, non simulato, 6, 16, 13
veritas lacrimarum, non fictae lacrimae P. 73, 1
vero respondentis cum adseueratione 6, 12, 1. 6, 15, 2 it. 3, 8, 4. 9, 20, 1. 9, 23, 5
Veronenses 6, 34, 1
versari in memoria hominum, in sermone 2, 1, 11 nobiscum & inter nos P. 24, 4 in republica P. 93, 4
versiculi, carmina 5, 3, 1 seq.
versus, linea scripti, 4, 11, 16
in urbem versus, 10, 82, 3
vertat curas in gaudium Deus 7, 19, 11
vertere consilium, mutare sententiam 6, 16, 9

vertere e Graeco in Latinum 7, 9, 2 honores in notam & pudorem P. 91, 2
vespera inclusit actionem 2, 11, 18
Vestalis aegrota 7, 19, 2 *defossa* 4, 11, 6
vestigium suspensum & instabile P. 22, 4 vestigio fallente 2, 1, 5 nullius, *qui praeeat* adiutus P. 81, 1 victoris premere campum P. 56, 7 vestigiis instare 6, 11, 2
vestire *de arboribus & floribus* 8, 8, 4
vetustas amicitiae 10, 19, 1
vetustate florescit contemtor ambitionis animus P. 55, 9 vexari 6, 30, 2
vetustior miles, *senior* P. 15, 5
vetustissimus, *natu maximus* 8, 14, 6
vexari factionibus 10, 43, 1
vexata vetustate villa 6, 30, 2
vexatae rationes 10, 29, 3
viam corripere 4, 1, 6
viarum cura 5, 15, 1 n.
viatores, *lictores* P. 76, 8
vice sua fungi erga quem P. 80, 6 alterna 9, 33, 2 vicibus alternis 4, 30, 7 vicem reddere 2, 9, 6 *per* vices 8, 14, 4 vices rerum 4, 24, 5 vices has habet mortalium conditio, vt P. 5, 9
vicesima hereditatum 7, 14, 1 P. 37 *int. & sq.*
victimae piaculares publicae solicitudinis P. 34, 4
victor gentium populus P. 51, 3
victuri nominis fama 9, 19, 3
vides hunc? 9, 23, 4
videre quem domi, *inuisere* 1, 5, 8
Viennenses 4, 22, 1
vigesima *vid.* vicef.
vigilabantur noctes 7, 27, 6
vigilans vir 3, 9, 16
vigilanter 6, 19, 3
vigor animi durat 5, 16, 4 vigor corporis consentaneus moribus animi 2, 19, 2 vigor integer 3, 1, 10
vilissima tunica 9, 6, 2
ad vilitatem sui peruenire 9, 3, 2
villula 2, 17, 29
vincti, *serui* 3, 19, 7
vinculis eximere 1, 8, 9
vindemias graciles colligo 8, 15, 1
vindicare damnum 6, 8, 9 sibi curam aliquam 2, 18, 4 in irritum 10, 112 praecipuum locum 10, 3, 1
vindicarunt Dii Neruam caelo P. 10, 4
vindicta liberare manumissos 7, 16, 4
viribus suis adsequi, *pecunia efficere* 10, 92
virginalis verecundia 5, 16, 2
viridior color 8, 20, 4
viridissima laurus 5, 6, 4
viridissimi agri 6, 31, 15
virtutes laeduntur confinio vitiorum P. 4, 5 virtutibus tuis prona P. 16, 5 abundat, qui alienas amat 1, 17, 4
vis, *intentio obtinendi* 4, 7, 3
viscata munera 9, 30, 2
vita recta & sincera 1, 9, 6 principis censura est P. 45, 6
vitia remediis fortiora 4, 25, 5
vitia qui odit, homines odit 8, 22, 3
viticulae 1, 24, 4
viua vox adficit 2, 3, 9
viuidos animos amare, non contundere P. 44, 6
viuit viuetque semper 2, 1, 11
vixdum 6, 6, 3. 7, 33, 7
vlceribus putrescere 6, 24, 3
vltima poena 2, 11, 8
vltimum supplicium 8, 14, 24
vltio parata 6, 22, 7
vltor Deus P. 49, 1
vltra modum 7, 24, 1 laudare 7, 28, 1 verecundus 7, 31, 1
vltro dantem obligasti P. 6, 4 vltro datus honor 5, 15, 2 requirere 5, 16, 11 rogare 7, 17, 14
vlulatus 2, 14, 13
vmbra inanis 1, 23, 1 libertatis reliqua 8, 24, 4
vmbraticae literae 9, 2, 3
vnctuarium hypocauston 2, 17, 11
vnctus, *in febri* 7, 1, 4

vnco & ignibus expiare voluptates P. 33, 5
vndecunque 9, 4, 2
vndeuicesimo anno 5, 8, 8
vnguentarium 2, 11, 23
vnice diligo 3, 3, 1 & 6, 29, 1 laetor 7, 32, 1 probo 9, 9, 1
vnicum doloris leuamentum studia 8, 19, 1
vniuersale 10, 71, 2
vniuersitas, *totum opus* 1, 8, 3 & 9, 4, 2
in vniuersum, *generatim* 10, 114
vnus atque idem 8, 14, 18. 22
vnus aut alter 2, 13, 3. P. 45, 1
vnus solusque P. 76, 4
vnum se ex nobis putat P. 2, 4
vocalissimus 4, 7, 2
vocare ad computationem P. 38, 3
vocari *ad nuptias* 5, 16, 6
Voconia lex P. 42, 1
volo. vis tu remittere aliquid ex rugis? 9, 17, 2
volubili orbe 4, 24, 6
volubilitas *dicendi* 5, 20, 4
voluntaria mors 1, 22, 9 & 3, 9, 5
voluntates variae 1, 20, 12
voluptas dolendi 8, 16, 5
voluptati esse cui 6, 11, 2
voluptates aurium, oculorum 1, 8, 10 feriae & intentae P. 82, 8
voluptuosum 3, 19, 2
voto Deus adest 1, 12, 8 meo sufficit 5, 8, 3 praesumere 8, 1, 11 *ne* voto quidem fingi melior potest 6, 26, 2 voti summam consequutus 10, 2, 2
votorum summa 7, 26, 3. P. 74, 4
supra votum esse 5, 8, 3
vota nuncupare 10, 45. P. 67, 3 suscipere 9, 39, 2. 10, 101 reddere 9, 39, 2 signare 10, 44 soluere ibid. & P. 67, 5 persoluere 10, 101 *ad* vota confugere 10, 12, 2
vota, quae non palam suscipiuntur, *dirae* P. 67, 5
Vota *dies 3 Ian.* 10, 44
vox. vocem praeparare, *orationem meditari* 2, 1, 5
vrbanus, *vrbi adfixus* 2, 17, 29
vrbani, *serui ex vrbe* 9, 20, 2 *iocantes* 8, 6, 3
in vrnam conijci, *sortiri* 10, 20, 1
vsquequaque, *semper, vbique* 1, 7, 5 & 7, 12, 5
vsquequaque laudandus 9, 30, 3
vsurpata collium P. 30, 4
vsus egregius magister 1, 20, 12 optimus magister 6, 29, 4
vsu receptum 7, 17, 4
in vsu mihi est *cum infin.* 1, 17, 3 habere 1, 10, 10
vsucapere 5, 1, 10
vt, *quamuis* 6, 8, 8
vt qui 9, 22, 2 vt quae 5, 5, 4
vt, *ἐκβατικῶς* P. 6, 2 *sicut* Quo 5, 16, 5
vtcunque se habent ista 6, 2, 4 & 7, 33, 10
ex vtilitate omnium P. 94, 5
in vtramque partem disputare 7, 27, 16
Vulcanalia 3, 5, 8
vulnus, *de luctu* 2, 7, 3 & 8, 5, 1 imprimere reip. P. 6, 1
vultus superbissimos illidere *solo, de statua* P. 52, 4
vuluae *in cibo* 1, 15, 3
vxor cedit tibi in decus & gloriam P. 83, 4
vxori sufficit obsequii gloria P. 83, 7

X.

Xenia mittere 6, 31, 14
xeniis abstinere 5, 14, 8 n.
xystus *subdialis ambulatio* 2, 17, 17. 5, 6, 19 spatiosissimus 9, 7, 4
in xystum me confero 9, 36, 3

Z.

Zotheca 2, 17, 21
zothecula 5, 6, 38

INDEX

INDEX*

GRAECORVM.

'Αγαθὴ δ' ἔρις 3, 7, 15
ἀγώνισμα 5, 8, 11
ἀκοινώνητον 3, 9, 8 n.
ἄκουσμα ἥδιστον 7, 32, 2
ἀκροάματα 6, 31, 13
ἀμαθία 4, 7, 3
ἀμετροεπῆ 1, 20, 22
ἀπεσχοινισμένος 9, 26, 9
ἀρχέτυπον 1, 20, 9
ἀφιλόκαλον 2, 3, 8
βυλὴ, *bule* 10, 111
βυλευτὴς, *buleuta* 10, 113, 115
βράχε 9, 26, 6
γερυσία, *gerufia* 10, 42
διανομὴ 10, 117 n.
δυσκαθαίρετον 1, 5, 15
εἷς οἰωνὸς κ. τ. λ. 1, 18, 4
ἐστήλασαν 10, 119, 1
ἐν δ' ἰῇ τιμῇ κ. τ. λ. 8, 2, 8
ἐνθυμήματα 2, 3, 3
ἕξις 1, 3, 4
ἔπαινος ἄκουσμα ἥδιστον 7, 32, 2
ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα 1, 20, 22
ἐπίστασθε 6, 31, 12
ἔρις ἀγαθὴ 3, 7, 15
ἐρωτοπαίγνιον 5, 17, 2 *legebatur: sed rectius* κατασερισμῶν.
ζήλῳ 1, 2, 1
ἢ καὶ κυανέῃσιν κ. τ. λ. 1, 7, 4
ἥδιστον ἄκουσμα 7, 32, 2
ἠέρι δ' ἔγχος ἐκέκλιτο 9, 26, 6
ἤπιος πατὴρ 5, 19, 1
θαύματα non ῥήματα 9, 26, 9
θηρίον, *Demosthenes* 2, 3, 11
θρεπτοὶ 10, 71
κακόζηλοι 7, 12, 2
κατὰ κεφάλαια 6, 22, 2
κατασερισμῶν 5, 17, 2
κεῖται Πάτροκλος 4, 11, 12
κέκρικα 1, 12, 10
κτῆμα 5, 8, 11
κυανέῃσιν ὀφρύσι 1, 7, 6
λαμπροφωνότατος 2, 3, 10 n.
λαρυγγίζων 4, 7, 6
λατέργιον 2, 11, 23. 2, 12, 1
λήκυθοι 1, 2, 4
λιγέως 1, 20, 22
λίθον πάντα κινῶ 1, 20, 15
λογισάμενος 1, 18, 4
μεγαλοφωνότατος 2, 3, 10
μεσόχορος 2, 14, 5
μικραίτιος 2, 2, 1
μυσεῖον 1, 9, 6
νιφάδεσσι 1, 20, 22
νοήματα 2, 3, 3
νομὸς 10, 5, 1
οἰωνὸς ἄριστος 1, 18, 4
ὄκνος 4, 7, 3
ὄναρ ἐκ Διὸς 1, 18, 1
ὀπισθόγραφος 3, 5, 17
οὔτις ἐμεῦ ζῶντος 6, 8, 3
οὗτός ἐστι Δημοσθένης 9, 23, 5
οὐχ ὁσίη φθιμένοισι 9, 1, 3
πάντα λίθον κινῶ 1, 20, 5
παράβολα 9, 26, 4
πατὴρ ἤπιος 5, 19, 1

* Loca maiora ex 9, 26 huc referre omnia supervacuum visum est

παῦρα μὲν ἀλλὰ μάλα λιγέως
πάτροκλος κεῖται 4, 11, 12
  1, 20, 22
παθὼ 1, 20, 17, 18
πλατανὼν 1, 3, 1
πολλὴν πρόνοιαν ἄχειν, εὐσχήμως
  πεσεῖν 4, 11, 9
πρόδρομος 4, 9, 23
προκοιτὼν, *procoeton* 2, 17, 10
προπνίγειον, *propnigeon* 2, 17, 11
πρωτοπραξία 10, 109, 1
σεμνῶς 2, 11, 7
Σοφοκλῆς 2, 14, 5
τὴν γὰρ ἀοιδὴν κ. τ. λ. 5, 20, 7
τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος 4, 27, 6
τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε 1, 7, 1
ὑπὲρ Μαλέαν 10, 26
Φιλόκαλος 3, 7, 7
ψήφισμα, *psephisma* 10, 52, 1
ὦ γέρον, ἦ μάλα 9, 13, 20
ὡς δ' ὅτε χείμαρροι 9, 26, 6
ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος 6, 33, 11

FINIS.

IO. MATTHIAE GESNERI

AD

IO. AVGVSTVM ERNESTI

COLL. THOM. APVD LIPSIENSES

RECTOREM

EPISTOLA

QVA SVAM

PLINII IVNIORIS

EDITIONEM

VEL EMENDANDI VEL DEFENDENDI

CAVSSA RETRACTAT.

Quo tempore reducem e Lipsiensi prelo Plinium accipio, vna mihi redditur epistola tua, ERNESTI, vir doctissime, et animo meo carissime. Non dico, iucundam fuisse: satis est, quod a te fuit. Sed amplius quiddam in ea reperi, quod non ad meae tantum voluptatis fructum, sed ad aliorum quoque vtilitatem referendum, statim iudicabam, cum vna mihi significaret Caspar Fritschius noster, si quid Plinio adiiciendum haberem, tempus adhuc esse, paucissimis eius exemplis manu quasi emissis. Statim, inquam, consilium arripui errores vel meos vel operarum, de quibus nos admonuisti, sententiam de quibusdam locis tuam a mea discedentem, et si quid aliud occurreret salutanti postliminio quasi ad me redeuntem Plinium; ea omnia, epistola quadam comprehensa, ad te mittendi: quod tanto magis mihi placuit consilium, cum eodem tempore ad me peruenisset, quem auide diu expectaueram, Panegyricus Plinianus, quem tu propter negotia tua non attigeras, a Cl. Arntzenio editus, e quo decerpere quaedam lectoribus Plinii profutura, & nostra inde vel augere vel emendare, liceret.

Age igitur, quae addita, detracta, immutata, defensa, vellem in Plinianis curis nostris, apud te breuiter persequar; quod obuersans animo meo tua imago cum dulcius mihi, quidquid hoc est laboris, faciet, tum si qui sunt igniculi in nobis ingenii, eos leni quasi spiritu excitabit. Non vereor, ne voluntatem tuam offendam, sicubi a tua sententia discessero. Melius inter nos de maximis rebus conuenit, quam vt minuta disputatiuncula animorum coniunctionem sanctissimis adstrictam vinculis, labefactare possit aut conuellere.

Caeterum non eius modo breuitatis hic memor ero, quam ipſa quaſi imperat neceſſitas; ſed totius etiam conſilii huius editionis. Cum enim non eo ſpectet labor noſter, vt integritati Plinii ſcrupuloſa diligentia conſulatur, quam prouinciam, quantum ad epiſtolas, pulchre ornatam ſciebam a Cortio, & qui ſuccenturiatus illi fuit Longolio; in Panegyrico autem, (ne de Cel. Schwarzio hic dicam) id quod ſperaueram futurum, praeclare eadem functum video doctiſſimum Arntzenium, qui viri ſuo labore in futurum quoque proſpexerunt, proſpicientque, ne temere, vel impune adeo, graſſari in Plinium poſſit critica licentia; ſed vt commodius legatur ſcriptor venuſtiſſimus, atque intelligatur, quod ipſum in epiſtola ad Illuſtriſſimum Ruthenum Comitem profeſſus ſum: propter has cauſſas venia nobis dabitur, quod non moroſe & ad vnguem perſequimur omnia, cum in libro ipſo, tum in hoc quaſi eius ſpicilegio. Sed ne faciamus ianuam domo maiorem, rem, age, ipſam aggrediamur.

1, 8, 12 Cum de *munere* hic ſermo ſit, placet tibi, Erneſti doctiſſime, non ad medicorum, de quibus alioquin hic agitur in protaſi, pilulas referri verbum *inducere*; ſed eo ſumi intellectu, quo *inducuntur*, h. e. producuntur, oſtenduntur, commendantur, ſpectatoribus ludorum publicorum perſonae, ipſaque adeo munera: Cumque Graeci eadem ratione dicant εἰσάγειν, inde ais explicari forte non abſurde poſſe locum in Epiſtola ad Hebraeos 1, 6.

p. 15, b v. 5. leg. prolata.

1, 9, 1 Praefers *iunctisque*, aut *cunctisue*, pro diuerſa oppoſitionis ratione, ex qua ſingulis opponendi ſint aut *plures iunctique*, h. e. plures, & ii quidem non ſinguli, ſed iunctim conſiderati, aut *plures*, atque adeo cuncti, h. e. *cunctiue*. Mihi creſcere videbatur oratio. Singulis diebus per officia vrbana transactis ſic ſatis conſtat ratio; minus conſtat *pluribus*; omnium minime *cunctis* h. e. vel ſimpliciter omnibus, vel certe pluribus illis in vnam ſummam collectis. Sunt enim *cuncti*, quod Feſtus & Aſconius docent, *ſimul omnes*, quaſi *coniuncti*.

1, 9, 5 pro *nisi vnum me* iubet Cl. Arntzenius ad Pan. 94, 3 legere nos, *nisi tamen me.*

1, 12, 1 Vetas me dubitare, vir doctissime, quo *iacturae* appellatio respiciat, cum doceat ipse Plinius 2, 1, 10. At ipsum hoc nempe dubitabam ego, vtrum consolandi argumentum initio ponere voluerit, & in luctu desinere.

p. 22, b v. 3 leg. mitigari.

1, 20, 7 ad *subscriptiones censorias* hic respici putas; nec intercedo, cum in hoc conueniat & *accusatoris*, δίκην γράφοντος, *subscriptio*, & *censoria*, vt caussa vel crimen breuiter designetur.

1, 20, 10 *Orationis* retinendum censes, vbi ego *oratoris* praetuli. Neque profecto temere. Nempe h. l. *actio* non consideratur, ais, quatenus ab *oratore* pendet; sed quatenus ab *oratione*: defenditurque a Plinio, nunquam *bonam orationem* esse *sine bona actione*; & si bona *oratio* sit bona *actione* destituta, propter temporis ad agendum dati angustias, quibus actio frangatur, cum timeat orator, ne tempus constitutum excedat, non esse *orationis* culpam, neque propterea illud, quod posuerat de naturali bonae *orationis & actionis* coniunctione negandum; sed *iudicis*. Praeclare ista. Sed vide, ὦ φιλότης, qua parte ego considerauerim. Imaginabar hanc speciem, breuem nimis diem constitutam oratori, non datum esse tempus domi otiose commentandi & scribendi orationem; vnde necessario ei sit ex tempore agendum: qua re fiat, vt *actio* talis similis esse *orationi* cuicunque scriptae, animo certe antea comprehensae non possit. Hoc ergo tum non accidit culpa *oratoris*, qui volebat, nisi impeditus esset parare *orationem*, quam *actione* deinde exprimeret.

1, 20, 17 De Eupolidis in Periclem verbis etiam dicta quaedam ad Quinctil. 10, 1, 82.

2, 3, 2 *Ponit controuersias* tibi placet, cum alias non intelligatur, quomodo elegerint auditores. Mihi etiam sine dubitatione placeret, nisi extemporalitatem laudaret Plinius: quae suspecta sane est, si ipse declamator controuersias *ponit*: suspecta etiam est, si de pluribus quas *poposcit*, vnam *ipse eligat*; potest enim constitutum habere cum eo qui posuit; potest certe facillimam deligere. Suspicio omnis abest, si primo *poscit* controuersias plures; tum de pluribus illis electionem permittit auditoribus, qui vel sententiarum numero, vel sorte adeo decidere possunt. Mea hic culpa est, qui, dum breuis esse volui, abrupte nimis locutus sum, vt tu etiam dubitare posses, qui tot perplexa soluis quotidie.

p. 51, b, v. 2 leg. Isocrates.

2, 5, 6 Pro aduerbio *laetius*, contra alterum *lautius*, propugnas hoc modo, non tantum vt illi locum hic esse ostendas, quod facile dedi; sed huic vt esse neges. Ponis autem, hic sermonem esse de *copia* orationis, ad quam *lautus* vix referatur. Cum vero videas, hoc non satis firmum esse, & *lautos homines* etiam dici *copiose ornatos*; nec de sola hic copia agi: negas *seuera & tristi* opponi

posse

posse *lautum*; opponi *laetum* a nostro 3, 18, 10. Verum hoc quoque aliter se habere, mihi videbatur. *Seueri & tristes* iidem sunt *squalidi*, *immundi*, vt in ieiunio Pharisaei: hilares contra *lauti*, *vncti*, *nitidi* &c. quales vult esse Saluator suos, cum ieiunant etiam. Denique non probabile est, pro *laetius* aliquem substituisse *lautius*: sed hoc illi iussum cedere a correctoribus, vel ipsa tua disputatio indicat.

p. 65, b, v. 1 Obscure locutus sum. Hoc volo, *tres clepsydras vnius horae spatio effluxisse*.

2, 11, 25 leg. *scribe, quid arbusculae agant*. Quamquam enim satis frequens est, post interrogatiua, obliqua etiam, poni indicatiuum: Cortius tamen, credo bonis auctoribus, *agant* posuit.

p. 76, a, v. 10 leg. interpretantur.

2, 17 pr. Mones me, qui es oculus meus, consulenda etiam esse, quae de situ Laurentini contra Holstenium disputat Fabrettus Inscr. antt. p. 752.

p. 82, b, v. 2 leg. incidere.

p. 83, a, v. antepen. leg. *vinea*.

p. 92, a, v. 10 leg. cogitatae.

p. 92, b, v. 5 a fine, leg. Ammia.

p. 93 ad finem illud addam, quod melius docuerint ICti, Caussa diuersitatis haec esse videtur, quod dictantem audit testator ac testes; qui scribit potest fallere facilius.

p. 95, b. Abiecit heu! humana omnia Baierus. Itaque non est, quod paruulum illud ab eo speremus, qui multo maiora destituerit.

3, 5, 8 *Parcissimum somnum*, vigilantissimus homo, merito defendis contra eum, qui *paratissimo somno* se gaudere non diffitetur, his rationibus nixus, primo, quod verba, *erat sane parcissimi somni* relationem ad antecedentia, & tanquam conclusionem indicent; ibi autem de *parco* somno, non *parato* actum sit: deinde quod *somnus inter studia & labores*, adeoque alieno tempore & loco, praeter opinionem, cum hoc non agitur, vt dormiamus, *instans*, non possit *paratus* dici, sed *obrepens*, *opprimens*; quod autem idem praeter opinionem instans & obrepens somnus cito deserat hominem, id ipsum non esse *parati* somni, sed *parci*; neque tam hic respici a Plinio ad id, quod etiam *inter studia instet*, sed quod, cum hominem oppresserit, *mox* tamen *deserat*. Haec tu pro *parcissimo somno*. Non autem de hoc inter nos disputatur, vtrum *parcissimi somni* fuerit Plinius? hoc satis docet illius filius: sed an *paratissimus* dici potuerit somnus, qui *instat* ille quidem semper, vt *grauis aduersaria exspectatio constituta & parata Curioni* ap. Cic. Fam. 2, 4. vt *paratus moechus* ap. Ter. Andr. 2, 1, 16; sed etiam *deserit*; commoda sane natura in homine negotioso, qui sit *parci* ille quidem somni, & vigilans; verum idem etiam *parati*, quod fere consequens esse in hominibus sanis solet. Neque enim molles puluillos expectat, qui post moderatum somnum multis horis vel animo vel corpore agitato atque exercito fuit &c. Non puto ego nimis me somniculosum hominem; sed gratias ago naturae meae

 auctori,

auctori, quod *paratum* illum semper blandum insidiatorem experior, satis tamen modestum eundem, qui recedere cum opus est, soleat.

3, 14, 2 *Feruens pauimentum* explicari debebat, quod bene mones, duobus verbis, si quis forte non meminisset, balnea illa fuisse ὑπόκαυστα, pensilia, fornicibus imposita, in quibus accensus ignis pauimentum primo calefaceret. Pictura passim prostat v. g. apud Fabricium ad Sext. Empir. p. 30.

p. 127, a, v. vlt. leg. *mucrone*, *ne refringatur*.

3, 16, 11 praeclare obseruas, *male mori* alias dici, qui in aqua, aut a turpi imbellique bestia pereant, de quo Cuper. Obss. 1, 8.

4, 7, 1 Crebra repetitio τοῦ *illum* scholastica tibi non magis, φιλτάτη κεφαλή, quam mihi videtur. Nempe bona pars Plinii est scholastica, h. e. ornatius studiosiusque, quam solet in promiscuo epistolarum vsu fieri, scripta: scripta nempe non amicis, sed posteritati, cuius se fastidio illa sua accuratiore oratione mederi putabat. Pone igitur tantisper, non epistolam esse, sed satiram, quam legimus, & anaphoran illam pronominis facilius concoques. Peccat, si ita vis, Plinius; sed peccat, dum nimis placere nobis postulat.

p. 156, a, v. 19 leg. κομιδῇ & v. 25 ἰξύγα.

ad 4, 11, 14 adnotationem obscurauit praepositionis *in* traiectio. Hoc volebam, Quas *praefationes* vocat Plinius, eas a recentioribus vocari *prolusiones*, item *disputationes in studiorum instauratione habitas*.

4, 14, 1 leg. at ego, quasi.

p. 165, a, v. 11 leg. partam.

4, 16, 2 Nihil mirum ais, adstare aliquem tunica scissa, salua tamen, qua illa tegatur, toga. Quid enim illum pudeat scissurae repentinae, sed tamen toga tectae? Quomodo vero tectam toga scissuram inter agendum vidit Plinius? At id ipsum indecorum, suspectum, singulare certe & obseruabile, aliquem ita se inuoluere toga, vt tunica nusquam appareat. Cogita Comicas personas in Molerii Auaro maculas & scissuras vestium pileo, patina, habitu corporis tegentes &c.

p. 181, b, extr. del. verbum *Repromitto*.

4, 27, 6 Mauis Plinio tribui voces redundantes γινώσκων ὅτι, quam indocto librario, quem vix credibile sit, eas adiecisse: & eodem modo redundare τὸ *inquit* 6, 33, 1. Videndi ergo Codices.

4, 30, 1 Putauit hanc quaestionem altissima eruditione sua dignissimam coniunctissimus collega meus I. A. Segnerus, quem apud te, qui noueris, laudare superuacuum est. Duobus enim programmatis illam explicatam dedit, inter inauguralia Academiae nostrae sacra auctumno superioris anni editis, in quibus acutissime persecutus est, qua ratione, conseruatis naturae motusque legibus, effici atque existere stati illi auctus atque deminutiones potuerint, atque eo demum euadit, siphonis cuiusdam a natura inter lapides & argillas

fabre-

fabrefacti ope totum illud peractum fuisse. Ponam ipsius verba ea, e quibus, qui non alieni sunt ab geometricis, hydraulicisque rationibus, tu praesertim, vir doctissime, de summa rei judicare poterunt.

„Vas cape quodlibet perforatum ad aliquam a fundo altitudi„nem, & si lubet, non longe a supremo margine per foramen „siphonem transmitte, ita vt crus eius breuius intra vas, ad ali„quam a fundo distantiam, pateat, longius extra illud habeatur, & „foramen circa siphonem occlude. Adfluat deinde in vas aqua ae„quali celeritate. Assurget in vase pedetentim, donec siphonem „totum tegat, itaque cum replebit, ac iam aqua per siphonem ef„fundetur. Quodsi ergo sipho eius fuerit structurae, vt eodem tem„pore plus aquae fundat quam in vas accedit, decrescet pedeten„tim aquae altitudo, donec a siphone non amplius contingatur. „Iam enim aëre repletus sipho agere desinet, & aqua in vase assur„get denuo, dum eae, quas iam diximus conditiones, redeant. „Sicque, si adfluxus perpetuus fuerit, etiam alterna aquae in vase „incrementa atque decrementa absque fine redibunt. Sed aqua ex „vase constanti tenore non effluet: quod ipsum tamen, si velis, effi„cere possis facile. Insculpe vasi quod diximus, foramen aliud, „circa fundum, quod, vbi aqua vasis summum tenet, minus tamen „eius reddat, quam influit; ita tamen, vt, si aqua per siphonem & „foramen coniunctim fluat, plus eius effluat, quam in vas eodem „tempore influit: quod qua ratione obtineri possit, harum rerum „periti facile perspicient: efficietur vt, influente in vas aqua, pri„mum per foramen circa fundum solum effluat: quod cum minus „transmittat, quam adfluit, assurget aquae in vase superficies, sed „paullatim, si excessus eius quod influit, supra id quod effluit, par„uus fuerit. Sed tamen siphonem tandem teget, efficietque, vt per „eum quoque aqua fluat, eoque facto cum plus effluat quam influit, „descendet vicissim ea superficies, lente pariter, si sipho cum fora„mine ad fundum paullo tantum plus effluere patitur, quam in vas „aduenit. Si vas aquam ex priori effluentem excipiat, & retentam, „transmittat per foramen aliquod, aut rimam superne apertam, in „isto aqua augebitur tum, cum in priori vase minuitur, minuetur, „cum in priori augetur, sicque hic quoque, quae PLINIVS in „fonte obseruat, omnia perfecte contingent. Stata erunt augmen„ta imminutionesque, ad eandem surget aqua altitudinem, aequali„bus absoluentur die nocteque temporibus, & pro diuersa viarum „magnitudine, quocunque numero & tempore redire poterunt pe„riodi, vt rem leuiter consideranti patescit.

„Cum ergo reliquae caussae quas finximus omnes, & quarum „plures excogitari non posse videntur, nihil nostro fonti simile „producant; ea vero quam iam posuimus, ita ea, quae de eo „commemorantur, efficere possit, vt nihil plane relinquat: veram „esse hanc rei caussam, existimandum est. Neque enim id obesse „potest, quod siphones concipimus, qui artis opus non naturae „haberi debeant. Cum enim siphonem constituere possit quilibet „meatus inter lapides, assurgens paullulum, indeque aliquantum

 „magis

„magis descendens, quales maximo numero inter petras reperias, „nec praeter hunc quidquam requiratur, quam vt aqua ad scaturi„ginem, vel in antro, vel in aperto fonticulo colligatur: nihil as„sumtum est, quod non efficere natura possit, & multis locis ef„fecerit separata, vt coniuncta quoque nihil habeant mirandum.„ Atque sic explicatum arbitror egregie, quomodo existere talis fons potuerit. Verum conciliari ista cum *libramento abdito & caeco* Plinii possint? quod aliquando probabile nobis videbatur, iam valde dubito. Nimis aperte ille putat, aquam adfluentem viam sibi non nunquam praecludere &c.

5, 6, 36 *acanthum hinc inde lubricum & flexuosum* quomodo explices, vt cognoscant lectores, patere. Rario, inquit, dicendi petita est a serpente, qui est lubricus, & flexuosus, cum spiralis lineae figuram assumit. Sic acanthus satus fuit primo lineis curuis & spiralibus, sed nulla certa figura, mox in certas figuras vocatus per aliquantum spatii, mox iterum sine figura curuus & inflexus, sicuti velorum aulaeorumque fines filamentis sericis diuersi coloris ornantur, vt mox flexuosa sint & spiralia, mox figurata &c.

5, 16, 11 leg. Sic recens animi dolor.

p. 222, a, v. 3 leg. in sidera relat. & b, v. vlt. Galei. Caeterum quod hic negabam καταστερισμῶν nomen a me obseruatum, festinabam. Laudaui ipse, cum vix Lipsiam ista missa essent, in programmate quod habes de Diua Carolina Eratosthenis καταστερισμοὺς, inter opuscula mythologica, physica, ethica, Galei p. 97 sqq. editos.

5, 20, 4 Quae esset *rigida* periodus explicari negabat posse Cortius. Tibi *frigus* de periodis, qua sunt periodi, & quatenus pronuntiantur, dici non videtur. Age ponamus, quae tibi sit *rigida* periodus; quam ego *frigidam* interpreter: caetera, in auctoritate manuscriptorum fere pari, permittamus lectoribus. Est tibi igitur *rigida periodus*, in qua ita sibi implicata est & pendet oratio, vt non possint voce tanquam incisiones fieri, sed tota fit, quamuis longa, vno spiritu contorquenda. Quaedam contra periodi, quamquam longae, tamen flexibiles sunt, si non pendet per totas oratio, adeoque non vno spiritu pronuntiandae sunt. Mihi *volubilitas* non satis conuenire *rigido*; *frigida* porro *periodus* videbatur fieri ipsa longitudine & productione non necessaria, qua perit & disperditur dicentis impetus, & auditoris attentio; cum otiosa epitheta, periphrases, exergasiae, otiosam, tardam, & inefficacem re vera reddant orationem, quantumuis magna volubilitate contorqueatur.

6, 2, 3 *Quasi deprehensum* non satis, vt video, explicaui. *Deprehensi* quidem notio satis clara, & si quis dubitat, inspicere licet Quinctil. 1, 12, 4. 6, 3, 100. 10, 7, 29. 12, 9, 20. Ergo *quasi deprehensus* est, qui habet eandem excusationem, veniam, commoditarem, quam deprehensus. Qui ex tempore dicere cogitur, hoc est enim *deprehendi*, culpam coniicit in eos, qui coëgerunt ipsum dicere: qui cum Regulo dicunt, quidquid peccatur, in ipsum possunt coniicere, longas moras, corrogatos auditores &c.

6, 8, 3

6, 8, 3 leg. *δερκομένοιο:*

6, 16, 15 *consultant, an intra tecta.* Illud *an* male hic seruatum, in Indice monetur.

p. 259, 7 leg. consilium.

p. 260, a, v. 2 leg. *Quiritatus,* & illud add. etiam Cl. Arntzenium ad Pa. 29, 3 *queritatus* non improbare.

6, 20, 15 Elegans est, quod tibi in mentem venit, forte dedisse Plinium, *Aderant, qui Misenum fuisse* &c. ex illo poëtae, *Fuit Ilium.* Caeterum verba, *Aderant qui* antiquo, quem typographi vocant charactere, non cursiuo, debebant in contexto Plinianae epistolae exprimi.

p. 267, 1 leg. HISPANO.

6, 32, 2 De h. l. nos nuper disputare vidisti ad Quinctilianum praef. §. 9 & 11.

p. 287, b, v. 1 leg. gloriari, & v. 8 *Furta* etiam.

7, 12, 2 Rectum videtur tibi *ὑμᾶς γὰρ κακοζηλοι.* Nimirum vt *disperdendi* verbo iocose vsus est, sic etiam *κακόζηλον* vocat, te iudice, Minucium, h. e. nimis studiosum siccitatis, & salubritatis Atticae. Et sane *κακοζηλίαν* etiam in Atticismi illa nimia affectatione inesse posse, certum est. Pendeo; & ad te transirem, nisi scirem, me tui amore etiam corrumpi posse.

7, 17, 3 leg. requisierim.

7, 17, 13 *emendator acerrimus,* cum Ciceronianum esse putas, & comparas, cum *acerrimo aurium indicio,* mecum, vt in sexcentis aliis, sentis.

p. 306, a, v. 2 leg. *asperam.*

p. 308, b, v. 2 delendum *se.*

p. 314, b, v. 9 leg. *ὀρχήσεως.*

7, 27 Ad hanc epistolam responsum esse a personato Gustauo Iansono in Noua Bibl. Hal. 34, 2 bene facis cum me admones.

p. 337, v. 8 leg. SENATVI.

8, 6, 14 leg. aere signari.

8, 7 extr. E libro Mediceo iam magis placet legere, *quod nihil ex meis* &c.

8, 14, 6 Vis, Vir Clarissime, non tam illam *distinctionem sententiarum* ab vno dictarum intelligi; quae a me post Catanaeum explicata est, & cui fauet s. 15: quam illam, quae propius ad quaestionem & speciem in hac epistola propositam pertinet, de qua praesertim s. 21, vbi plures *pugnantes sententiae* ad superandam vnam iunguntur. Et facile tibi assentior magis ad hanc respici, quod *pugnantes* vocantur, i. e. quae vna consistere non possunt, quod de priori genere ita simpliciter dici non potest; potest tamen cum relatione ad alios, qui duas eiusdem hominis sententias, vno quasi spiritu prolatas, simul probare nolunt.

Caeterum in fine notae, de qua agimus, leg. Conr.

8, 23, 5 Pro *intellexit,* malle te scribis *dilexit.* Ego putabam significare Plinium hoc, *intellexit* Auitus, & assecutus est, quantus vir esset Seruianus, quam dignus obseruatione atque obsequio.

386, b, v. 1 in Nubium principio laudari debebat *Aristophanes.*

9, 13, 4 quod pro *deseruisset* malis, si addicerent libri, *resedisset*; in eo tibi assentior.

9, 23, 5 Verbo noscitare post Cortium tribuis vim demonstrandi, vt & *τῷ noscere* Pan. 22, 3: non, quo proprie hanc potestatem habeat; sed quod infantes, pueri, plebs, cum *noscunt*, solent digito id, quod *noscunt*, simul demonstrare. Sic, ais, mulier, cum agnosceret Demosthenem, alteri demonstrabat &c. Mihi videtur, Plautinis locis & aliis ita stabilitam vim, quam hic tribui verbo, vt dubitare equidem non possim: demonstrandi significationem adhuc desidero aliunde adferi. Certe in panegyrico quam illud conuenit, *paruulos*, qui nondum vidissent, videre certe meminissent, peregrinatum adhuc Traianum, *noscere* h. e. cognoscere velle, interrogare, *quis est? hic ne est? Iuuenes* autem illum *ostentare?* Si *noscere* est *ostentare*, pueri & iuuenes hic idem faciunt. Epist. 6, 20, 14 *vocibus suos noscitant*, non profecto demonstrant; res enim agitur in tenebris, sed aut agnoscunt, aut, quod malim, attendendo, requirendo, agnoscere cupiunt. Inspice locum vtrumque, candidissima anima mea, & vide an dubitare possis. Potest *monstrare* digito, qui *noscitat* aliquem; sed ideo *noscitare* non significat proprie *demonstrare.* Nempe neque tu hoc vis.

10, 2, 3 Non attendi ad temporum consecutionem, cum pro *malui* suspicatus sum, legendum *malunt* vel *malim.* Libenter tibi, vt plurima, hoc debeo, mi Ernesti, quod festinationem emendare licet in ipso adhuc libello. Si coniecturae locus sit, *maluere* vel *maluerunt* substituendum fuerit.

10, 18, 2 *testimonium retribuerunt*) Melius iam videtur, quod ex antiquis editionibus hic protulit Cortius *pertribuerunt*, cum etiam Pan. 95, 1 *pertribuistis* e Vossiano dederit Cl. Arntzenius, pro aliorum *perhibuistis.* Vtroque in loco ea vis esse potest, ad vnum omnes, a primo ad vltimum, testimonium tribuisse.

p. 454, a, v. 8 leg. qua statura.

p. 458, b v. 2 leg. *Parilia.*

p. 461, a v. 1 leg. plurium.

10, 48, 5 ita emendandum censes, *quam buleutae qui sunt beneficio tuo*: eleganter profecto; & quod meae coniecturae, si non praetulerim, certe nec ausim posthabere.

10, 50, 4 de Bithynicis aliquem *regem* intelligere malle te ais. Quaerendi otium iam deest, & forte est hoc e numero *τῶν ἅπαξ λεγομένων.*

Iam ad Panegyricum veniamus, in quo nihil tuae adnotationis nobis impertiisti; sed tanto plura dedit Cl. Arntzenius, cui, quod humane, & vt decet literas nostras, mecum egit, gratias ago; quod a scripto se vix ac ne vix quidem demoueri patitur, laudo, & commode accidere Plinio arbitror; quod seorsim a me sentit aliquoties, non miror; non aegre fero quaedam paullo inclementius dicta; si quid ipsi excidit, non exagito. Sed neque futurum puto, vt irascatur vir humanissimus, si eodem candore,

quo

quo mea ipsius errata non dissimulo, eademque qua ipse in meis vtitur, libertate nec mihi vndique probari, quae ipse dixit omnia, profitear; & quaedam eorum hic indicem, vt statim illud, quod

2, 5 retinet quidem *dignosque nos illius vsu probemus*; sed ortam suspicatur hanc lectionem ex repetitis, more alias solenni, duabus literis VS in vocibus duabus perpetuo tenore scriptis ILLIVSV, cum tamen simpliciter legi debuerit *illi vsu*. Non vereor, ne hoc probes prae ea lectione quam nos dedimus, quamque Perizonio etiam probatam, Cl. Arntzenius docet. Sed non reprehendo, quod religioni sibi duxit vir doctissimus adsumere verba, quae statim sequuntur, *quam sit indignum*, quorum nondum alius fundus, quam Cuspiniani editio, proditus sit. Neque non facile fero, quod

3, 1 *aemulemur* dedit, vbi nos, Liuineio & Lipsio auctoribus, *aemuletur*, quod melius nimirum intelligebam, & intellecturos sperabam alios. Plane autem laudo, quod

4, 1 ex libris antiquis posuit, *sed parendum est Senatusconsulto, quod* &c.

4, 3 tuetur vulgatum, *sed ab agentibus habetur*, & quaerit, Cur talis honor agentibus gratias a Traiano non sit habitus alias quoque? Respondeo, quia de illis priuatis gratiis non intercesserat SCtum, intercesserat de publicis. Senatui ergo honorem habet, cum ipsius auctoritati, etiam contra naturam suam & commodum, cedit. Firmat sententiam nostram, quod sequitur, *tibi audire necesse est.*

p. 521, b v. 6 a fine leg. τῆς δὲ πολιῶς.

5, 8 *illum tumultum praesaeniisse* ex Vossiano libro dedit vir celeb. quod elegans sane & vix a librarii ingenio profectum. Sic placet, cum

5, 9 *ex aduersis secunda nascantur* etiam ideo praefert, quia *feminum* statim mentio subiicitur.

9, 2 Non satis accurate rationes subduxi in *Patricii* explicatione, cum post locum Taciti subieci verba, *quis autem consule clarior?* Hoc enim in Traianum patrem an conueniat, vehementer incertum est, cum non constet, an eius quoque pater, id est auus Principis Optimi, consulatu functus fuerit? tacentibus Fastis, tacente ipso Plinio. Itaque solicitor legere h. l. *Credentne posteri, Patricium, & Consulari—genitum.* Nihil fuit facilius, quam conformari sibi a librario casus proximos.

11, 4 Verba, *cuius pulsi fugatique* &c. per σύνεσιν ad *hostes* refert Cl. Arntzenius, & non vult sub iniquissima saepe Grammaticorum tyrannide seruire. At hic quidem, quod sciam, non de Grammatica sermo est. Synesin eiusmodi, siue synthesin malimus, generosissimi quique scriptores vsurparunt. Verum sententia multum fit acrior, & ad satiram magis accedit, h. e. ad Plinianum in talibus characterem, si dicas, ex ipso triumpho (vt hodie, cum Ambrosiano Hymno Deum iussi ciues non nunquam laudant) intellexisse homines, *pulsum fugatumque* esse *imperium* h. e. cum exercitu suo Imperatorem, vt hodie *Portam Turcicam*, vel *Imperium Russorum* qui victum, pulsum, fugatum diceret, in sublimiori praesertim

fertim oratione, ab omnibus intelligeretur, reprehenderetur forte a nemine.

14, 1 In vexato loco de *ferocia Parthorum* an *barbarorum?* laudat Schwarzianam coniecturam merito, sed tamen suo more lectionem vulgaram retinet, & hoc modo interpretari conatur, „Iam „eas res gesseras, propter quas eodem iure ex deuicta gente agno„men assumere potuisses, quo postea id fecisti de Germanis.„ Vide, perspicacissime vir, an videre hic aliquid possis. Sic possessione longi temporis tuetur etiam illud quod statim sequitur, & legit.

14, 2 *Germaniamque (quam cum — dirimuntque) Per hoc omne spatium* &c. vt sit hyperbaton a parenthesi. Neque tamen repugnare se ait, si quis malit breuius, *Germaniam, quam* &c. Mihi ea ratio nimis contorta, & a politula illa Plinii facilitate aliena videtur. Sed ingeniosum, quod

15, 2 coniicit vir Cl. *breuemque militiam quasi transfiliisse contentus*, pro vulgato *transisse*.

p. 538, b v. 5 leg. Ἐβάδιζεν.

17, 3 *nec* non *modo telorum tuorum*: omittit *non*; nec habeo, quo defendam, praeter rationem Grammaticam, quae negationem ante vel post *non modo* non omitti suadet, nisi in proximo membro aliud *non*, vel *ne quidem* sequatur. Vid. ad Quinctil. 11, 1, 2. Sed scilicet, si plura id genus loca inueniantur, & afferantur, cedet merito Grammatica. Hic quidem, sublato illo *non*, videtur hic esse nexus propositionum, *si quis regum venire in manus audeat, & non* (illud enim est *nec*) *modo telorum tuorum, sed etiam oculorum — coniectum — perhorrescat*: quod sententiae aperte contrarium est.

17, 4 pro *quandocunque*, quod habent omnes editi, recte reponit ex MS. *quandoque*, eodem intellectu.

19, 4 vbi nos *probabantur* post Lipsium & alios, *probantur* legit, quod patior: sed quomodo nexus orationis, quod dicit, illud postulet, non video.

23, 4 extr. leg. *voluptatem operis sui pere*.

23, 5 *Augusta victimis cuncta* bene se habere nihil dubitabam: videtur enim ipsa multitudo hostiarum ad religiosam quandam reuerentiam aliquod momentum habere. Sed vide, vir doctissime, an non melius sit, quod Cl. Arntzenius e MS. Guelf. dedit *angusta*. Laudare poterat ad firmandam hanc lectionem infra 52, 7.

24, 2 feruat *eademque omnia illa* &c. sed me nondum poenitet dedisse *eadem quae*. Iudicabis, vter melius. Hic nullum in libris praesidium esse, probe intelligis, cum neque voces separent, neque diphthongos explanent.

24 extr. Bene legit *humus ista communis*, pro *ita* aliorum. Sic etiam

25, 4 *expectatus est*, quod fine caussa accommodarunt sequenti *promissumque*.

26, 6 post *amplectitur* excidit apud nos etiam *occasum imperii*, quod facile fuit, cum statim sequatur *occasum reipublicae*.

p. 554, b v. 5 leg. habent — mittant. Quod

30, 3

30, 3 *mergi repararique palanti amne*, combinatis diuerforum codicum lectionibus dedimus; non probabile videtur Cl. viro, quosdam librarios hanc, alios alteram vocem omifiſſe. Mihi adhuc placet illa ratio, quod *palanti*, in quibusdam libris repertum, eruditius eſt, quam vt librario tribui poſſit: *reparavique* autem & ipſum magnis auctoritatibus aſſeritur. Mox

30, 4 pro *detinenti ſolo* dedit ex MS. *clementi*, quod damnare non auſim certe: multo minus

31, 1 *campumque praeſterni*, pro altero *proſterni:* duriuſculum autem, quod

31, 6 *Ita beneficio tuo nec benigna tellus & obſequens Nilus* legit, pro *maligna:* duriuſculum, inquam, ſed ex MSS. tamen; & ita explicat, etiam non benigna tellus obſequens eſt non minus quam Nilus.

33, 3 Legit Arntzenius, *Nemo & ſpectator & ſpectaculum factus.* Vide, an non incommodum hoc habeat ea lectio, quod *ſpectator* nullo ſenſu etiam ad *factus* ſic refertur. Quanto lenius & propius ad Schwarzianum codicem, *e ſpectatore ſpectaculum factus?*

35, 4 Nondum poenitet dediſſe, *tot res illis adiecisti, propter quae* &c. licet *illi* tueatur Cl. Arntzenius: qui etiam in eo mihi non ſatisfacit, quod mox legit, *perquam magna quaedam edicto Tibi adſtruxerat, nihilque reliquiſſe,* niſi *tibi videbatur;* atque illud *niſi* argutum putat, & valde Plinianum. Equidem conciliare eam exceptionem, illud *niſi*, non poſſum cum verbis *hoc magis arduum fuit.* Difficile eſt rebus, quae ad faſtigium iam perductae videntur, aliquid addere: ceſſat admiratio, ſi addat is, cui reſeruatum conſilio eſt, vt addat. Conf. c. 38, 1.

36, 4 Ne admittenda ſit emendatio ſoli coniecturae debita, Cl. Arntzenius *Tribunal excogitatum cruciatui*, ſuſpenſo pede (laudo modeſtiam) ita tentat exponere: *Tribunal* illud, in quo ſub ſuperioribus Imperatoribus fiſcales cauſſae agebantur, *excogitatum cruciatui*, h. e. inuentum ad vexandos & lacerandos miſeros reos, ſub optimo principe nunc *par eſt caeteris* &c. Non voluit profecto intelligi a poſteris Plinius, ſi hoc illis verbis dicere voluit. Eadem puto de eo, qui iam ponetur loco,

40, 1 vbi retinet vitioſam, vt mihi videtur ſcripturam, *cuiuscunque modi ea pecunia* &c. & ita explicat, Quocunque iure aut nomine ad aliquem peruenerit pecunia.

45, 5 ponit, *quod fruſtra ſperauerunt diſſimiles*, pro *ſperauerint*, quod Gruteri & Bongarſii coniecturae debitum ſecuti ſunt caeteri. Et pulchram atque veram hic dicit ſententiam contra nimiam emendandi libidinem: ſed quae me tamen non deterreat, vt non malim hic legi *ſperauerint.* Nec ignoro, aoriſtorum Graecorum vim habere, apud Senecam praeſertim, interdum praeterita. Non multo poſt illam in criticos orationem, nempe ad

48, 3 vbi *immaniſſima bellua* Domitianus vocatur, „Eam, inquit, elegantiam„ (neſcio autem quae elegantia ſit, homini *belluae* nomen tribuere) „credo periſſe apud Senecam Suaſ. 6 p. 36 *Videbis „illum non hominis, ſed belluae ſimilis vultum.* Editur nunc *belli,* „ſed

„sed ita non satisfacit oppositio, quae apertior est *hominem* inter & „*belluam*.„ Sermo est de Antonio triumuiro; quaeritur, an Cicero illum adire, illi supplicare debeat? Sed potesne tu, humanissime Ernesti, hic non aliquantulum ridere *bellnae ciuilis vultum?* Equidem non loquor de impuris manibus, quibus laceretur Seneca, vt aliquis ad hunc panegyricum 90, 6. Redeamus in viam, h. e. ad Plinium, & humanitatem. De 49, 4 dicemus ad 56, 2.

49, 6 *plenus ipse & ructans* quod placuit Liuineio, Perizonio, Schwarzio, mihi quoque, non patitur venire in locum compositi & *ἀσυνδέτως plenus ipse eructans*. Et sane festinaui, cum in adnotatione posui, e libro Schwarzii esse, quod erat e coniectura.

49, 8 *peregrinae superstitionis mysteria* e MS. Guelf. mutat in *ministeria*, intelligitque pueros ex Aegypto, superstitiosa procul dubio gente. Sed num superstitionis caussa arcessiti? *Alexandrinas delicias* ad alia omnia petitas nouimus. An ita pauper est Plinius, vt solius augendae orationis, & epitheti caussa *superstitionis* mentionem inculcauerit? Sed hoc ipse sentit vir doctus: & hanc ipsam mutandi caussam fuisse putat descriptoribus. Contra apud Petronium c. 118 *Deorum illa ministeria* per quae *praecipitandus* est *liber* poëtae *spiritus*, simplici coniectura, qua seuere adeo interdicit aliis, in *mysteria* mutatum it, in quo minus etiam illi assentiar. Nimirum neque ille Gronouio, Schwarzio, mihi, cum ex optimis libris

50, 4 legimus *domini scientis*, quod seuere damnat, neque putat, Romanum quemquam sic loqui potuisse. Sed

50, 5 retinet vulgatum, *quod sit detestanda auaritia* &c. aitque, sine vlla difficultate recte posse exponi. Vellem fecisset. Nam laborarunt Liuineius, Lipsius, reliqui, qui *quo sit* maluere: laborauit Perizonius, cui videbatur legendum *quo fit*. Vide, ὦ φιλότης, an non

51, 1 legendum sit *Idem tam parcus es?* Verbum *es* facile absorpsit syllaba praecedens.

51, 2 ex MSS. dedit *Magnum reiicere aliquid* &c. Cl. Arntzenius, & in loco vexato

52, 2 *cum deorum ipse non sis adeptus*, in quo adsentitur Celeb. Schwarzio. Iuuat explicationem nostram illud, quod obseruat vir diligentissimus *Dei* plur. & *Deis* in libris antiquis inueniri.

52, 5 pro *abiectas* legit Arntzenius optimis auctoribus *obiectas*, & iungit cum *flammis*.

56, 2 Cum scripsi, non statim ad manus esse exemplum, vbi *num* pro *nonne* ponatur, alterius auctoris putaui, & indubium. Alioquin enim erat in proximo, nempe 49, 4, vbi ipse dedi ex editione Salmur. 1671, 12 *num remissionibus tuis eadem frequentia* &c. Quo in loco non illud modo membrum, sed reliqua omnia a *num* incipiunt in antiquis editionibus. Minime autem probabile est, *num* posituros fuisse primos editores, si *non* inuenissent in suis libris. Verum Faber, alii, & iam Cl. Arntzenius ibi quoque *non* dederunt. Hic *nonne* ea caussa magis placuit, quia ob sequentem vocalem

lem facile inter dictandum excidere potuisse encliticam *ne* arbitrabar. Caeterum eiusdem originis, certe significationis, eiusdemque fere pronuntiationis vocabula *num* & *non* ita misceri certum est, vt vix vnquam in interrogationibus certum sit, vtra sit praeferenda. *Non* hoc intellectu occurrit etiam 58, 3 it. 63, 3.

57, 4 pro *sexies* coniicit vir Cl. *septies*, vt referatur ad C. Marium. At hunc excludunt verba ipsa Plinii, qui neget de iis se agere, *qui exspirante iam libertate per vim ac tumultum creati sint.*

60, 7 leg. *nisi vt semper obliges, obligeris.*

61, 2 Suspicor legendum, pro *decrescant*, *decrescunt*, priusque *vt* similitudinis tantum & comparationis esse.

61, 8 Seruat vir Cl. & contra Schwarzium i. e. codicem Parisiensem, meque defendit veterem lectionem, *indulgentiam tuam necessitas aemuletur*, eamque magis cum panegyrico laudandi genere putat conuenire. Sed si vera est illa lectio, aemulata est necessitas illud, quod nondum fuit. Nonne vero indulgentis est, ea vltro dare, quae alias sola extorqueat necessitas? Necessitas non imitatur, non circumspicit exempla, sed ruit, rumpit, frangit, sine lege, sine more modoque, omnia.

63, 7 pro *spatiosissima* iam priore editione coniiciebam legendum *speciosissima*, quod in altera hac monere oblitus sum: monuit me, cum probat, vir doctissimus. Sed idem

64, 1 non persuadet, cum praefert *Vides, quam necessarium fuit.* Nimis facile est apicem post *fu'*, quo syllabam *er* notant librarii, periisse.

67, 6 extr. leg. *electus es.* & in nota ad

69, 2 v. 3 pro *Atticum*, *Antonium.*

70, 6 Sic constituit locum mihi dubium ex bonis libris Cl. Arntzenius: *Vides enim, si quid bene fecero sciet Caesar? aut si scierit, testimonium reddet?* Et illud *Vides enim* eleganter inseruire ait sententiae. At ego, culpa forte mea, elegantiam nondum video.

71, 3 Locum vexatum bene h. e. quam proxime ad MSS. constituit; quem proponam cum interiectis supplementis, & interpretatione nostra. *Contigit ergo oculis nostris insolita ante facies, Princeps & candidatus, aequi tum* (aequales in ea cerimonia) *& simul stantes; intueri* (contigit) *parem* (priuatis) *accipientibus honorem* (& magistratum, Principem) *qui* (honorem illum) *dabat.*

72, 1 leg. *bene ac feliciter eueniret.*

72, 7 leg. *sed quae appareat.*

p. 624, a v. vlt. leg. dicantur.

77, 2 leg. *ante consulis steterat.*

80, 6 *Qua nunc parte liber*, omisso nomine *curarum*, edi curauit vir doctus, & inutilem plane vocat vocem, quae inuito auctori obtrudatur. Sed non soli Cuspiniano deberi, satis apparet ex his, quae ipse recudenda curauit.

81, 3 pro *claustris* ex MS. ponit *clathris*: recte. Non item, puto, quod

81, 4

81, 4 extr. pro *transire obstantia freta* ponit *transfretare*, quae glossa totius formulae videtur. Sic

82, 1 *Teporem* ponit pro *torporem* ex duobus MSS. contra omnes reliquos. Et facile illi fuit probare, a calore & *tepore* celebrari Baias; huc facere *teporem* prae *torpore*, illud vero non ostendir.

82, 9 Illud *incidat*, quod, a Grutero & Cellario acceptum, mihi non satisfacere dixi, mutat in *insideat* ex MS. Guelf. & coniectura Perizonii. Aldus & alii, *insidat*. Fateor tamen, mihi adhuc placere meum *insit*; *at* &c.

86, 6 dedit, *vt maxima fructus* (f. fruitus est) *suscepti* &c. nempe *maxima* iungit cum *gloria*. Nondum adducor, vt haec praeferam ei lectioni, quam e Cl. Schwarzii libro edidi. Nec facere possum, vt

90, 6 lectionem, quam repraesentat, *etsi minus vt bonos promouere vellet*. Iactantiam ait vir doctus admiratione dignam, si Plinius se & collegam *bonos* viros vocet. Quid audio? Et voluitne Nerua promouere *minus bonos?* vel ne calumniari videar, potuitne alio respectu eos promouere, quam *vt bonos?* & nonne *bonos* vel inde collegit, quod inuisi essent malo principi? Egregia laus boni principis, si solo quasi studio contradicendi suo antecessori promoueat quosdam, non *vt bonos*, sed vt illi inuisos. Deinde quorsum referemus illud, quod statim sequitur de voto latendi? Non ausim ego iurare, Plinium totidem syllabis scripsisse, quod coniecit Lipsius; sed in hanc sententiam si scripsit, incommode scripsisse nego, & melius scripsisse aio, quam, vt modo restitutum est. Non irascor, mi carissime Ernesti, optimo Arntzenio, quod tuetur integritatem Plinii; laudo quod non patitur pro Plinii verbis ad posteritatem dari cogitata vel eruditissimorum hominum. Sed *impuras manus*, & *varios sententiarum gurgites* impingi viris de sententia scriptorum, propter quam solam totus ille noster apparatus Criticus adhibetur, optime meritis, illud leniter certe, & seruata literarum nostrarum verecundia, animaduertendum mihi videbatur. Vltra fere, quam pro huius editionis ratione non nunquam prouectus sum, dulcedine tecum, ὦ φιλότης, vt alias coram solebamus, disputandi, cuius me quasi praesentis cogitatio, quod futurum praeuidebam, sustentauit, vt non nimis iucundo labore, mea quasi vinea caedendi, & retractandi ea, quae manu emissa gaudebam, alacrius defungerer. Quae alias in fine epistolarum dici solent, iis facile caret amicitia nostra. Itaque vale, & mei memoriam Lipsiensibus amicis, praesertim Patrono nostro illustri STIGLIZIO, viro immortaliter de patria sua merenti, commendare ne desine.

Scr. Kal. Nou. cIɔ IɔCC XXXVIII
Gottingae.